બાંધ્યા વિવાહ
- એક વિવાદ

લેખક
ડૉ. મંગુભાઈ રા. પટેલ
એમ. એ. પીએચ.ડી.
મંત્રી, સર્વવિદ્યાલય કેળવણી મંડળ, ગાંધીનગર
નિવૃત્ત રીડર, ઇતિહાસ વિભાગ
ગુજરાત યુનિવર્સિટી - અમદાવાદ

પ્રકાશક
શ્રી પાટીદાર હિતવર્ધક ટ્રસ્ટ
૦૨, કલિંગ કોમ્પ્લેક્ષ, માઉન્ટ કાર્મેલ સ્કૂલ પાસે,
આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯

Bandhya Vivah - Ek Vivad
By *Dr. Mangubhai R. Patel*

પ્રકાશક
શ્રી પાટીદાર હિતવર્ધક ટ્રસ્ટ
૦૨, 'કલિંગ', માઉન્ટ કાર્મેલ સ્કૂલ પાસે,
આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯

પ્રથમ આવૃત્તિ : જૂન ૨૦૦૫

કિંમત : ૨૦૦/=

મુદ્રક :
હરેશ પટેલ
પ્રિન્ટોગ્રાફ
૦૨, 'કલિંગ' કોમ્પ્લેક્ષ,
માઉન્ટ કાર્મેલ સ્કૂલ પાસે, બાટા શો-રૂમ પાછળ,
આશ્રમરોડ, અમદાવાદ-૯, ● ફોન : ૨૬૫૮૪૯૬૩

અર્પણ

સુધારાના સમરાંગણમાં ખપી ગયેલા ખમીરવંતા વીરલાઓ અને સુધારાના યજ્ઞમાં ખપી જવાની તમન્ના રાખનાર સૌ સુધારક યુવક-યુવતીઓને—

ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ

અનુક્રમ

પ્રસ્તાવના

મેકન જ્યોર્જિયા (અમેરિકા) કડવા પાટીદાર સમાજના આંશિક આર્થિક સહયોગથી પ્રગટ થતું **'બાંધ્યા વિવાહ' - એક વિવાદ** નામનું દસ્તાવેજી પુસ્તકરૂપિ નજરાણું તમારા હાથમાં મૂકતાં ભાવિવભોર બની આનંદ અનુભવું છું.

ઇતિહાસ હવે કોઈ કલ્પના, સ્વપ્નદર્શન કે મનોરંજનનો વિષય રહ્યો નથી. કોઈ પણ પ્રજાના વિકાસનો અભ્યાસ કરવો હોય તો તેના મૂળ સુધી જવું પડે. ઇતિહાસમાં જીવનદર્શન કરાવવાની ક્ષમતા છે. પોતાના ઉજ્જ્વળ ભવિષ્યની કેડી તેને ભૂતકાળની ભૂલોમાંથી માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત થાય છે. હવે ઇતિહાસમાં કેન્દ્રસ્થાને રાજા મહારાજાઓની જગ્યાએ 'સામાન્ય માનવી' આવી ગયો છે. ઇતિહાસનાં નવાં પરિમાણો બદલાવાની સાથે જ્ઞાતિ, કુટુંબો, રીતરિવાજો, રહેણીકરણી, મુખ્ય વ્યવસાય સમયે સમયે આવેલા પરિવર્તનો ચડતી-પડતી જ્ઞાતિ આગેવાનોની હૂંસાતૂંસી તેમની જડતા, કુરિવાજો, અંધશ્રદ્ધા, વ્હેમ આગેવાનોની જ્ઞાતિ પર પકડ, સુધારાવાદીઓનું વલણ.

આ પુસ્તકમાં આઠિયાઓની હઠીલાઈ, ઊંઝાના નેતાઓની સંકુચિતતા, આગેવાની અને ન્યાત શેઠાઈના દાવા - પ્રતિદાવા, માતાજીના નામે ચાલતી અંધશ્રદ્ધા, અજ્ઞાન ભોળી પ્રજા, બ્રાહ્મણોના કાવાદાવા, ગાયકવાડી શાસન, બ્રિટિશ અમલદારોનો સાથ, પાટડી દરબારોનું ઉદાર વલણ અને સુધારાવાદીઓનું મક્કમ વલણ વગેરે બાબતોની માત્ર 'બાંધ્યાવિવાહ'નો વિષય લઈ ચર્ચા કરી છે. **સુપડિયા લગ્ન, એક તિથિના લગ્ન કે બંધુકા વિવાહથી પણ ઓળખાતા. દર દશ વર્ષે આવતા.**

કુલીનશાહીના મોહમાંથી જન્મધારણ કરતાં કુરિવાજો, દૂધપીતી કરવાની ચાલ, કન્યાવિક્રય, સાટાં-તેખડાં, ચાંલ્લા, ન્યાતવરો, અનેક સ્ત્રીઓ કરવી, બાળલગ્ન, દહેજ અને એક તિથીના લગ્ન મહત્ત્વના હતા.

કડવા પાટીદારોનો ઇતિહાસ અદ્ભુત છે એમાં નવાઈ નથી, વળી એ ઇતિહાસ અદ્ભુત છે કે નહિ તેની ખાતરી જ્ઞાતિના કેટલાક અપ્રગટ ઇતિહાસ

વાંચવાથી થાય. આવું અપ્રગટ ઐતિહાસિક સત્યની, જ્ઞાનની ક્ષિતિજો ખોલવાનું કામ મારા સહભાગે આવ્યું.

ગુજરાતમાં ૧૯મી સદીમાં જ્યારે જ્ઞાતિ સુધારાની બિલકુલ હિલચાલ નહોતી ત્યારે સ્વ. રાવબહાદુર બેચરદાસ અંબાઈદાસ, સી.એસ.આઈ. (ઈ.સ. ૧૮૧૮-૧૮૮૯)એ શરૂ કરી. તેઓશ્રી વ્યવહારિક સુધારાના સ્તંભરૂપ ગણાતા હતા, તેમણે પાટીદાર જ્ઞાતિમાં બાળલગ્નનો અનિષ્ટ પ્રચાર ચાલી રહ્યો હતો તેને નિર્મૂળ કરવાને કમર કસી હતી. કહેવાતાં કૂળવાન કુટુંબો ચાંલ્લા - પહેરામણીને નામે જુલ્મી રીતે મોટી મોટી રકમો પડાવતા તેના ઉપર સતત અંકુશો મૂકવાનો - મુકાવવાનો તેમણે નિશ્ચય કીધો હતો. તેઓ લેજીસ્લેટીવ કાઉન્સિલના મેમ્બર હતા. તેમણે ૧૮૭૦નો યાદગાર 'પુત્રી રક્ષકનો કાયદો' પાસ કરાવ્યો.

આ મહાન વિભૂતીના જીવનવૃત્તાંત પર હું પીએચ.ડી. કરતો હતો ત્યારે સંશોધન અર્થે મારે અમદાવાદની ગુજરાત વિદ્યાસભા, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, સૂરતની એન્ડ્રુજ, વડોદરાનું પ્રાચ્ય મંદિર, ભાવનગરની કણબીવાડની અને બટલર, ખેડાની હેડો, રાંદેર વગેરેના પુસ્તકાલયો, તેમજ મુંબઈ મહારાષ્ટ્ર દફતર ભંડાર દિલ્હી રાષ્ટ્રીય દફતર ભંડાર. જ્ઞાતિપત્રો, વર્તમાન દૈનિકપત્રોમાંથી આ રિવાજ અને બીજા રિવાજો વિષેની ઘણી સમગ્રી મળી તે ભેગી કરી તેની યોગ્ય રીતે માવજત કરી પુસ્તકરૂપે આપની સમક્ષ મૂકી છે. **ક્ષીરનીર જુદું કરવાની તમારામાં સમતા છે જ.** પારસી પંચ, મુંબઈ સમાચાર, ગુજરાત પંચ, આર્યપ્રકાશ, સાંજ વર્તમાન અને અન્ય હસ્તપત્રિકાઓમાં આ રિવાજ અને આગેવાનોના ગપગોળા, બ્રાહ્મણોનું વર્ચસ્વ, નબળા આગેવાનોના પક્ષપલટા, અંધશ્રદ્ધા, વ્હેમ, આક્ષેપબાજી અને માતાજીના નામે ચાલતા પ્રપંચની વાતો આ સાહિત્યમાં કરવામાં આવી છે. ઈ. સ. ૧૯૨૩માં હીરાલાલ વસંતલાલ જે સમાજ સુધારક હતા. તેમણે લખેલ **કડવા-કણબી-પાટીદારોના લગ્નનું સાહિત્ય, યાને મુર્ખાઓનું પ્રદર્શન** (પટેલપોથી નંબર બે) જર્જરિત હાલમાં વિદ્યાપીઠમાંથી મળ્યું, રાંદેરની લાઈબ્રેરીમાં તેની હાલતમાં અડધું પુસ્તક મળ્યું, તે મને ખપ લાગ્યું. બાળલગ્ન નિષેધ (૧૯૦૧), રોવા કૂટવાનો ચાલ (૧૯૧૩), કડવા પાટીદાર સુધારકપત્ર (૧૮૯૨), કથનાવલી (૧૮૫૧), કડવા કણબી વિશે નિબંધ (૧૮૫૪), બાળલગ્ન બત્રીસી (૧૮૯૧), કૈડવાઓની દેવી બોલી

(૧૮૯૮), પાટીદાર સુબોધ સંગ્રહ જેવા પુસ્તકો મળતાં મને શેરડીનો વાઠ મળ્યો. હોય એટલો આનંદ થયો.

પાટડી દરબારશ્રી જોરાવરસંઘજી કુબેરસંઘજીએ કઈડવા કણબીની નાતમાં દીકરીઓના સરક્ષણ સારુ (ઈ.સ. ૧૮૬૯) નિયમો ઘડ્યા હતા. દરબારશ્રી સુરજમલજીએ આ વિવાહમાં સમાધાન કરાવવા માટે અનેક સંમેલનો બોલાવ્યા હતા.

આ બધું વાંચીને કેટલાકને નાકનું ટેરવું ચડી જશે, કેટલાક ગૌરવ લેશે. આપણે ક્યાં હતા અને ક્યાં આવી ગયા. સુધારકોને મુબારકબાદી આપશે. આવા કપરા સંજોગોમાં તેમણે સુધારાના સમરાંગણમાં ખપી જવાની તૈયારી રાખી. પાટીદાર જ્ઞાતિના કટ્ટર શત્રુને પણ કબૂલ કરવું પડશે કે આ જ્ઞાતિમાં પ્રતિભા છે. પ્રતાપ છે, પ્રબળ શક્તિ છે.

પટેલોની આજ ઉજળી છે. પણ નવા સ્વરૂપે બિલ્લીપગે પ્રવેશ કરતા કુરિવાજો સામે કોઈ નેતા 'રૂક જાઓ' એમ કહેનાર નહિ મળે અથવા યુવક-યુવતીઓ મેદાનમાં નહિ આવે તો આપણે પુનઃ એકડો ઘૂંટવાનો વખત આવશે. મહેમાનગતિ અને પદભૂખ્યા મોટાઈના મોહવાળા આગેવાનોની શી વલે થઈ તેનો ઈતિહાસ આ પુસ્તકમાં કંડારાયેલો છે. પટેલ શીરાભૂખ્યો તો હતો પણ આજકાલ પદ અને પદવીનો ભૂખ્યો બન્યો છે.

સામાજિક વ્યવહારોમાં હજીએ દંભ અને ધનનું સામ્રાજ્ય પ્રવર્તે છે. આ સંદર્ભે સોક્રેટિસની શીખ માનવા જેવી છે. **દુનિયામાં માનપૂર્વક જીવવા માટેનો ટૂંકોને ખાતરીભર્યો માર્ગ આપણે જેવા છીએ તેવા જ દેખાઈએ એમાં રહેલો છે, દંભી બચાવ કરતાં ઈમાનદાર એકરાર પ્રશસ્ય ગણાય. દીવો હોલવીને સુખની શોધ આપણે ક્યાં સુધી કરી શકીશું? પડઘાઓ કોઈ દિવસ ઝાઝુ જીવતા નથી.**

આવી રહેલા નવા કુરિવાજોના ઉકેલમાં કે અટકાવવા માટે આપણે રસ નહિ લઈએ તો તો હું તો કહીશ કે આપણે દંભી નેતા છીએ અને નવા કુરિવાજોના પક્ષકાર છીએ. આપણી અનેક સમસ્યાઓ અગ્નિકુંડની જેમ આપણને દઝાડી રહી છે. ધ્યાન રહે કે અગ્નિકુંડમાં ગુલાબ ઉગતાં નથી.

૨૧મી સદીના સામાજિક અને આર્થિક પરિબળોને સમજીએ અને આપણા પ્રાથમિક સમૂહોમાંથી આપણે પ્રાપ્ત થયેલા આદર્શોને બૃહદ્ સામાજિક

જીવનમાં વ્યાપક બનાવવાનો ભગીરથી પ્રયત્ન કરીએ. આપણું મન પૂર્વગ્રહોથી મુક્ત રહી શકે તેવું ખુલ્લું ને ગગનગામી બનાવીએ પરિવર્તનનો માર્ગ લાંબો હશે, પણ આશા તજી દેવાનું કારણ નથી. આજની ઉથલપાથલોમાં પાટીદારોનું કલ્યાણ જ થવાનું છે એટલી આશા રાખવા જેટલો હું આશાવાદી છું.

કોણ જાણે કેટલી સદીઓથી ભારતની અન્ય જ્ઞાતિઓ સાથે ગુજરાતીનો 'પાટીદાર' નામે ઓળખાતો ધરતીનો જાયો પોતાના માદરે વતનથી દૂર દૂર દેશ-વિદેશ પૃથ્વીપટે પેટિયું રળવા વિચરતો અને વિસ્તરતો રહ્યો છે. એડન, પૂર્વ મધ્ય, ફિઝી, દક્ષિણ આફ્રિકા અહીં તહીં અથડાતો કૂટાતો છેલ્લે હવે અમેરિકા, કેનેડા યુ. કે. વગેરે દેશોમાં છેલ્લા ત્રણ ચાર દાયકાઓની મથામણો કરી કાળી મજૂરી કર્યા બાદ કંઈ સ્થિર થયો છે. વિદેશોમાં વિસ્તૃત ગુજરાતી સમાજના ગુણદોષો સહિત સ્વભાવથી જ આખાબોલો કડવો રહ્યો છે. બંધુત્વની લાલસાથી જીવે છે. જ્ઞાતિની આવી મોટી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી છે. વિદેશની ભૂમિ પર મેકન જ્યોર્જિયા (અમેરિકામાં) પુરુષાતની કડવા પાટીદારોએ સૌપ્રથમ મા ઉમાનું મંદિર પ્રસ્થાપિત કર્યું છે. મા ઉમાના સંતાનો માટે ગૌરવની વાત છે.

મુ. શ્રી જયંતીભાઈના સહકારથી આ બધું શક્ય બન્યું છે; તેઓ મારા સાચા માર્ગદર્શક છે. તેઓનો ઉદ્દેશ સમાજ સેવા છે. સાથે સારું સાહિત્ય ઘર ઘર પહોંચે તેવી નેમ છે.

આ દસ્તાવેજી પુસ્તકનું પ્રકાશન કરવા માટે મેકન જ્યોર્જિયાના કડવા પાટીદાર સમાજનાં સમગ્ર કારોબારી અને પદાધિકારીઓ પ્રત્યે આભારની લાગણી વ્યક્ત કરું છું. ચીવટથી છાપકામની માવજત કરવા બદલ ભાઈશ્રી હરેશ અને નયનનો આભાર માનું છું. પાટીદાર જ્ઞાતિની દરેક વ્યક્તિમાં સમષ્ટિનું પ્રતિબિંબ સદૈવ પડતું રહો એવી રૂડી અને રૂપકડી અપેક્ષાને આશા સાથે જ.

અખાત્રીજ
૧૧-૫-૨૦૦૫

ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ
૪૩૨/બી મંથન ટ્વીન્સ
આલય-તન્મય ફ્લેટની બાજુમાં
બોડકદેવ, અમદાવાદ-૫૪
ફોન : ૨૬૮૪૧૪૪૦

૧

કૈડવાની દેવી બોલી !

[આ નામનો લેખ મુંબઈથી પ્રગટ થતા 'ગુજરાતી' નામના અઠવાડિકમાં આજથી ૧૦૯ વર્ષ પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થયો હતો. તેમાં એક તિથિના લગ્નનો જે સંપૂર્ણ ઈતિહાસ રજૂ થયો છે તે પ્રત્યક્ષ અનુભવનો છે એમ એક તિથિના લગ્નની પોલ જાણનારા કહે છે. આ લેખ જ્ઞાતિના કોઈ પણ માસિકમાં છપાયો હોય એવું અમારી જાણમાં નથી. તેથી ભુંસાઈ ગયેલી 'એક તિથિના લગ્ન'ની પ્રથાનો ઈતિહાસ આજની અને આવતી કાલની પાટીદાર પ્રજા માટે જાળવી રાખવા આ લેખ છાપ્યો. આ લેખ વાંચતાં સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવશે કે આ પ્રથા બ્રાહ્મણોએ પોતાના પાપી પેટ માટે કેવી રીતે ઉપજાવી, કેવી રીતે પાટીદારોની અજ્ઞાનતા અને અંધશ્રદ્ધાનો માતાના ઓઠા તળે ઉપયોગ કરી આ તરકટી પ્રથાને હાંકે રાખતા અને કેવી રીતે આ પ્રથા પ્રત્યે વ્હેમ લાવનારને માતાજીનો પ્રકોપ વ્હોરવો પડતો તેની બનાવટી વાતો ઉડાવતા.

જેનામાં વિચાર કરવાની સહેજ પણ અક્કલ છે તે તો જરૂર આ લેખ વાંચીને આપણા વડીલોની અજ્ઞાનતા માટે દયા ખાશે જ અને જે સમાજ સુધારકોએ આ તરકટી પ્રથાને ઉઘાડી પાડી તેને તોડી પાડવામાં સફળ પ્રયત્નો આદર્યા હતા તેમની પ્રત્યે આભારની લાગણીથી જોશે. - ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ]

કૈડવા કણબીની નાત ગુજરાતમાં તથા માળવામાં થોડી છે. નાત સમસ્તનાં લગ્ન એક દિવસે થાય છે. જે દિવસ દસ વર્ષે મુકરર થયેલા દિવસને તે જ દિવસે નાનાં-મોટાં સર્વે છોકરાં પરણે છે. મુકરર થયેલા દિવસને લગ્નદિવસ કહે છે અને તેથી આઠમા દિવસને માંડવ રાત કહે છે. લગ્નને દિવસે કોઈ છોકરાં કાંઈ નહિ દૂર થઈ શકે એવાં કારણથી પરણવાનાં બાકી રહી જાય છે તે આ માંડવ રાતે પરણે છે. નાત સમસ્તના ઘણાંખરાં અજ્ઞાન માણસોના- ફક્ત થોડા જ બાદ કરતાં - બધા અજ્ઞાનના સમજવા અને જાણવામાં છે કે નાતની કુળદેવી ઉમિયા માતા બોલીને લગ્નનો દિવસ કહે છે. વળી કેટલાક સમજે છે કે માતા બોલે છે ત્યારે માતાના દેવળના કમાડ આપોઆપ ઊઘડી જાય છે. આ તેમની કુળદેવી ઉમિયા માતાનું સ્થાનક અને દેવળ ઊંઝા ગામમાં છે, જે ગામ ગાયકવાડ સરકારના તાબાનું હોઈ પાટણ તાલુકામાં આવેલું છે.

કૈડવા કણબીની નાતમાં લગ્ન કેવી રીતે નિર્ધારવામાં આવે છે તે બિના તે નાત સમસ્તના તથા બીજી નાતોનાં લોકોના જાણવામાં પૂર્ણ નહિ હોવાથી આ વખતે તે બિના જાણવાને કાંઈક ઉપયોગી થશે એમ જાણીને જણાવી છે.

સંવત ૧૯૩૬ની સાલમાં સદર નાતનાં છેલ્લાં લગ્ન થયાં હતાં જેને આ દસમું વરસ ચાલે છે. ચાલતા માગસર મહિનાની સુદ ૧૨ ને બુધવારના દિવસે સિદ્ધપુરથી ૨૦ ને આશરે બ્રાહ્મણો અત્રે ઉમિયા માતામાં આવ્યા હતા. તેઓને દસ દિવસ સુધી માતાના ખર્ચે પાકી રસોઈ જમાડવામાં આવી હતી. આ બ્રાહ્મણોને હર વખતે આ પ્રમાણે આવીને જમવાનો હક છે. વદ ૪ ને બુધવારને દિવસે આમાંના બે બ્રાહ્મણો કાંઈક વિદ્વાનમાં ગણાતા તેવા તથા બે ઘરડા કણબી પાટીદારો-કે જેનો હક હતો તે-ચાર માણસો માતાના દેવળમાંથી પૂજારીને પણ બહાર કાઢીને અંદર પેસી બારણાં બંધ કીધાં અને તેઓ ચારે મળીને મસલત કરી લગ્નદિવસ જોઈને મુકરર કીધો તથા અંદર તેઓ શું ક્રિયા વગેરે કરે છે તે કોઈને બહાર કહેવી નહિ તેમજ લગ્નનો દિવસ પણ હાલમાં જાહેર કરવો નહિ. આ પ્રમાણે મસલત કરીને લગ્નના દિવસની એક ચિઠ્ઠી તથા માંડવ રાતની બીજી એ પ્રમાણે ચિઠ્ઠીઓ કરીને તેની બીજી એકેક નકલ કરી કંકુના બે પડા કરીને પેલી ચિઠ્ઠીઓ અંદર મૂકીને બાંધી દીધા. પછી થોડી વારે દરવાજા ઉઘાડી સર્વે બહાર નીકળ્યા. તે વખતે આગળથી તૈયાર કરી રાખેલા ઢોલ, નગારા, શરણાઈ ભેર વગેરે વાજાં હતાં તે વગાડવાનો હુકમ આપી દીધો અને વાજતે ગાજતે સદર બે પડા જે બે પાટીદાર અંદર ગયા તેઓને ઘેર એકેક લઈ ગયા અને જાહેર કીધું કે માતાએ લગ્ન કરવાનો હુકમ આપ્યો છે. સિદ્ધપુરથી આવેલા બ્રાહ્મણોને બીજે દિવસે દક્ષિણા આપી વિદાય કર્યા. આવતી ઉત્તરાયણ પછી બહાર ગામોમાં અને શહેરમાં લગ્નની કંકોત્રીઓ લખીને મોકલવામાં આવશે. જેને સદર ગામ અને શહેરોમાં આથી પણ વધારે ધામધૂમથી વધાવી લેવામાં આવશે. બહાર મોકલવાની કંકોત્રીઓ લખાશે અને રવાના થઈ જશે ત્યાં સુધી લગ્નનો દિવસ કંકોત્રીઓ લખનારાને જાહેર નહિ કરવાના સોગન આપવામાં આવશે. ત્યાર પછી જેમ જેમ કંકોત્રીઓ રવાના થતી જશે તેમ તેમ વહેલોમોડો તે દિવસ જાહેર થઈ જશે. કંકોત્રીઓ બહાર શહેર જેવાંકે અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા, ભાવનગર વગેરેમાં લઈ જનારા બ્રાહ્મણો પાસે પાટલાના લાગાના રૂ. કબૂલ કરાવીને પછી આપવામાં આવશે. જે પાટલાના રૂ. આવશે તે માતા ખાતાના ગણાઈ થયેલું ખર્ચ બાદ જતાં બાકીનું સદર પડા જેને ઘેર મુકાયા છે તેમને

ભોગ પડશે. કંકોત્રીઓવાળા બ્રાહ્મણોને પાટલાના રૂ. ઉપરાંત જે દાન દક્ષિણા મળશે તે તેમની પોતાની ગણાશે. હર વખતે કંકોત્રીઓવાળાને કમાઈનો સારો તડાકો પડે છે. આ જ વખતે પ્રાંતના નાયબ સૂબા સાહેબની સવારીનો માતામાં જ મુકામ હતો. કેટલાક સમજુ જ્ઞાતિલાઓની એવી ઇચ્છા જણાતી હતી કે હવેથી દર પાંચ વર્ષે વિવાહ કરવા, પણ અજ્ઞાની મતીલાઓની આગળ તેવું કાંઈ જ થઈ શક્યું નહીં. અજબ જેવું છે કે ફક્ત ચાર જ માણસના બોલ ઉપર આખી જ્ઞાતિનાં માણસો દોરવાય છે. લોકોને લગ્નની હજુ દોઢ મહિના પછી ખબર થશે અને વૈશાખ મહિનામાં તો તે હોવાં જ જોઈએ; ત્યારે ફક્ત ત્રણ મહિનાના અરસામાં તે સઘળા લોકોને લગ્નની તૈયારી કરવી પડશે. જેથી તેવી જરૂરિયાત એટલે લગ્ન સંબંધીની ચીજો સઘળી એકદમ એક દહાડે ખરીદાવાના સબબથી મોંઘી થવાની અને તેથી પર જ્ઞાતિના લોકો તેને 'કૈડવાની દેવી બોલી' એમ સંબોધે છે.

સઘળા કૈડવા કણબીઓ એમ જ સમજે છે કે તેમની કુળદેવી બોલે છે અને લગ્નનો હુકમ આપે છે. કારણ એવી સમજ, તે બિચારા અજ્ઞાતોને ઊંઝામાંથી લગ્નની કંકોત્રીઓ લઈને જાય છે તે લગનીઆઓ (બ્રાહ્મણો) આપે છે; કેમકે એવી એવી ગપો અને માતાનો મહિમા વધવાનાં આચરણો નહિ ચલાવે તો તેમના ભાવ કમી થાય. **કણબી લોકોમાં વિદ્યા નહિ હોવાથી વિચાર કરવાની શક્તિ હોતી નથી, તેથી બ્રાહ્મણોના કહેણ ઉપર જ આસ્થા રાખી રહે છે. પણ પરજ્ઞાતિના માણસોમાં આવી સમજ ઉપર વિશ્વાસ આવતો નથી.** તેઓ તો જાણે છે કે તેમ કદી થઈ શકે જ નહિ. પણ તે બ્રાહ્મણો અને પૂજારીઓની બડાઈથી જ આમ સમજ ચાલે છે. કેટલાએક માતા બોલે છે એ વાત સ્વીકારતા નથી. કેટલાક તે સંબંધી જિજ્ઞાસાને લીધે પૂછપરછ કરે છે. કાઠિયાવાડ તરફથી એક પરજ્ઞાતિનો ૧૩-૧૪ વરસની ઉંમરનો એક છોકરો વિદ્યાભ્યાસ કરતો કણબીના મોંએથી તેની દેવી બોલ્યાની વાત સાંભળી અજબ થઈને તે વિષે પોતે તજવીજ કરવાને વાસ્તે પોતાના સગાને જે ઊંઝામાં છે તેને લખે છે કે :

''બીજું ઊંઝામાં કૈડવા કણબીની માતાનું સ્થાનક છે. તેમાં અહીંના લોકો એવું કહે છે કે તેમના જ્યારે વિવાહ થવાના હોય તે દિવસે તે સ્થાનકના કમાડ ઊઘડે છે અને એક કાગળ લખેલ પડ્યો હોય છે. ત્યાં સુધી કમાડ બંધ રહે છે. જેટલા વરસે એટલે પાંચ, સાત, દસ, બાર ગમે તેટલે વરસે તેમના વિવાહ આવે ત્યાં સુધી કમાડ બંધ રહે અને જે વરસે વિવાહ હોય તે દિવસે કમાડ ઊઘડે તો તે વાત સાચી

છે કે નહિ તેનો તપાસ કરી લખજો.'' આ પ્રમાણે જિજ્ઞાસુઓ કાગળથી અગર મોંએથી પૂછપરછ કરે છે, પણ તે જ જ્ઞાતિનાઓ તો બ્રાહ્મણોના જ કહેવા પ્રમાણે માની બેસી રહે છે. કેટલાક બ્રાહ્મણો કંકોતરીઓ લઈને કાઠિયાવાડ વગેરે ઠેકાણે જાય છે તેઓ લોકોને કહે છે કે માતા બોલતાં તો નથી પણ પડછો આપે છે અને પછી તે પડછાની કથા કહે છે કે માતાના મંદિરમાં બારે પહોર અને બત્રીસે ઘડી ઘીના દીવા બળતા રહે છે અને તેમાં નિયમ પ્રમાણે દરરોજ ઘી પૂજારી પૂરે જાય છે. જે વરસે લગ્ન ઠરાવાનાં હોય છે તે વરસમાં પડછો આપવાને સારુ માતાના પ્રતાપથી સદર દીવાઓમાં જેમાં નિયમિત ઘી પૂરાયેલું હોય છતાં ઘીની સેગો બંધાતી જાય અને ઊભરાઈ જવા માંડે એમ કેટલાક દિવસ સુધી થયાં કરે ત્યારે પૂજારીની ખાતરી થાય કે માતા આ વરસમાં લગ્ન કરવાનો પડછો આપે છે. તેથી તે ગામના પટેલોને તેડાવે અને સિદ્ધપુરથી પંડિત બ્રાહ્મણોને તેડાવે પછી લગ્નનો જોશ જોવરાવીને સદર પટેલો એકઠા થઈને ત્રણ લગ્નતિથિની ત્રણ જુદી જુદી ચિઠ્ઠીઓ કરીને ત્રણ જુદા પડામાં બાંધી તે માતાના મોં આગળ મૂકી એક પાંચ વરસની બાલાને તેડી લાવીને તેની પૂજા કરીને બાલાને મંડપમાં લઈ જઈ સદર ત્રણ પડામાંથી એકને ઉઠાવવાનું કહે. જેમાંથી જે લગ્નતિથિ નીકળે તે મંજૂર રાખે. પણ તે પહેલાં તે પડાને વારંવાર ત્રણ વખત ઊપડાવે તેમાં ત્રણે વખતે તેનો તે જ પડો આવે એટલે તે જ લગ્નદિવસ નક્કી થયો જાણીને તે પડાને વધાવી લે. તે જ પ્રમાણે માંડવ રાતનો દિવસ નક્કી થાય છે. તથા માણેકસ્તંભ રોપવાનો તથા ગોતરજ પૂજાનો વગેરે દિવસો પણ તેમજ નક્કી થાય છે. આ સઘળી વાતો ભોળા કણબીઓ અક્ષરેઅક્ષર સાચી માને છે અને તે કહેનાર બ્રાહ્મણને ખૂબ સારી રીતે જમાડી દાનદક્ષિણા આપી રાજી કરે છે. કૈડવા કણબીની નાતનાં લગ્ન તે જ પ્રમાણે થાય. તેથી ઊલટી રીતે એટલે જેમ જેને ફાવે તેમ અગર જે દિવસ જોસથી વરઘોડિયાંને બેસતો આવે તે દિવસે અગર હાલ જેમ દસ વરસે થાય છે તેથી વત્તેઓછે વરસે લગ્ન ન જ થવાં જોઈએ. તેના ઉત્તેજનમાં બ્રાહ્મણો એક કથા કહે છે કે પૂર્વમાં માળવા દેશમાં કડવા કણબીની જ્ઞાતિની વસ્તી છે. ત્યાં પણ તેઓ આ જ પ્રમાણે લગ્ન કરે છે. કેટલાંક વરસો ઉપર એમ બન્યું કે ચોર લોકની બીક હોવાના સબબથી તથા તે દેશ અત્રેથી ઘણો દૂર હોવાથી ત્યાં લગનીયા જઈ શક્યા નહીં. અત્રેથી મોકલેલા તે પણ અડધે રસ્તેથી પાછા આવેલા. તે વખતે રેલવે ગાડી અગર ટપાલની કોઈ રીતની ખબર મોકલવાની સગવડ હતી નહીં તેથી બે લગ્ન સુધી

લગનીયાઓ જઈ શક્યા નહિ. એટલે તે તરફ છોડીઓ અને છોકરાઓ વીસ વીસ વરસ કરતાં પણ વધારે ઉંમરના થઈ ગયાં પણ પરણાવાયાં નહિ. ત્યારે ત્યાં કણબી લોકોને ફકર થઈ કે આ પ્રમાણે જ જો ચાલે જાય તો આપણે ક્યાં સુધી છોકરાં કુંવારાં રાખવાં? ઊંઝામાં કુળદેવી ઉમિયા માતામાંથી લગ્નની ખબર કહેડાવવી તો ઘણું જ મુશ્કેલ હતું. ત્યારે એક પંડિત બ્રાહ્મણે તેઓને સમજાવ્યા કે માતા તો સર્વત્ર વ્યાપી છે એટલે જેમ ત્યાં છે તેમજ અહીં પણ છે. માટે શાસ્ત્રની રીતિએ વિધિ કરીને તમારી માતાનું સ્થાનક અહીં પણ થઈ શકે એમ છે. તેથી તેમણે ત્યાં આગળ એક દેવળ બંધાવીને ત્યાં જ માતાની સ્થાપના કરવી એમ ઠરાવ્યું. માંહોમાંહી ઉઘરાણું કરીને એક મોટું ભંડોળ એકઠું કરી દેવળ બંધાવ્યું અને અત્રે છે તેવા જ આકારની મૂર્તિ કોતરાવીને સદર દેવળમાં પધરાવવાનો સર્વ સમારંભ કીધો. બ્રાહ્મણો વગેરે વેદ વગેરેમાં મંત્રો ભણી રહ્યા છે અને સઘળી ધામધૂમ ચાલી રહી છે તેવામાં એકાએક જે દેવળ ઘણું જ મજબૂત અને કારીગરીનું બાંધેલું હતું તે એકદમ નીચે ભોંય બરાબર થઈ ગયું. તેમાં કેટલાક માણસના જાન પણ ગયા. વિશેષમાં જેઓ આગળ પડતા હતા તેઓ તો સઘળા જ અને તેમના કુટુંબના માણસો પણ તેમાં દબાઈ મુઆં. આ રીતનો માતાનો ચમત્કાર છે માટે ઊંઝામાં બીરાજી રહ્યાં છે તે માતાના હુકમ સિવાય કોઈ બીજી રીતે કૈડવા કણબીની જ્ઞાતિનાં લગ્ન થઈ શકે જ નહિ.

સંવત ૧૯૦૬, ૧૯૧૬, ૧૯૨૬ તથા ૧૯૩૬ની સાલોમાં કૈડવાનાં લગ્ન થયાં હતાં તેમજ આ સાલ ૧૯૪૬માં થયા હતા. એટલે દર દસ વરસે જ લગ્ન થાય છે એમાં કોઈ ફેર નથી. વળી ઉપરની સઘળી સાલોમાં વૈશાખ મહિનામાં જ થયાં છે. પણ કંઈક તિથિનો ફેર પડે છે એટલે કોઈ વખતે સુદ ૨ તો કોઈ વખતે સુદ ૩ અને અગર ૪ હોય છે તેથી આ વખતે પણ સદર જ્ઞાતિનો લગ્નદિવસ આવતા વૈશાખ સુદ ૪નો બુધવારનો આવશે એમ સંભવે છે.

હજુ સુધી કંકોત્રીઓ બહાર ગામોમાં અને શહેરોમાં રવાના થઈ નથી અને લગ્નનો દિવસ જાહેર થયો નથી. પણ કણબી લોકો લગ્નની ત્રેવડમાં પડ્યા છે. ખરા વિવાહ કરવાના ચાલુ થયા છે તથા લુગડાંલત્તાં ખરીદવાં પણ શરૂ થયાં છે.

ઊંઝામાંથી પહેલી કંકોત્રી પહેલવહેલી અમદાવાદ જાય છે તેમ આ વખતે પણ મહા સુદ ૧ ને દિવસે કંકોત્રીનો પડો અમદાવાદમાં મૈયત રાવ બહાદુર બેચરદાસ અંબાઈદાસ, સી.આઈ.ઇ.ના દીકરા રા. રા. શંભુપ્રસાદ બેચરદાસને ત્યાં

ભરૂચ અને ચાણસ્માના બ્રાહ્મણ ગોરો જે લગનિયાના ઉપનામથી ઓળખાય છે તે લઈને ગયા છે. ત્યાં આગળ શહેર બહાર અસારવા ગામ આગળ આ વસંતપંચમીએ તોરણ બંધાશે અને લગન વધાવીને લગન દિવસ જાહેર થશે. આગળ લગનનો પડો અમદાવાદમાં પટેલવાળાઓને ત્યાં જતો હતો પણ હાલ બે-ત્રણ વખતથી રાવ બહાદુર શેઠ બેચરદાસને ત્યાં જાય છે. આ વખતે આ જ ટાંકણે રાવ બહાદુરનું મરણ થવાથી કેટલાક લાગતાવળગતા લગ્નનો પડો અમદાવાદમાં અસલ જેને ત્યાં જતો હતો તેને ત્યાં લઈ જવાનો પ્રયત્ન ચલાવતા હતા. આશરે દસેક દિવસ સુધી તેની ભાંજગડો ચાલી અને છેવટે આ સુદ ૧ ને દિવસે શેઠ શંભુપ્રસાદને ત્યાં જ લગ્નનો પડો ગયો છે.

ઊંઝામાં માતામાં અને નાતમાં લગ્ન સંબંધીમાં કરતા - કરવતા પટેલોમાં બે ભાગ છે - એક ભાગ મોલાત અને બીજો રૂવાંત (રૂસાંત) કહેવાય છે. મોલાતમાં પા. બાજીદાસ થોભણદાસ મુખ્ય હતા. તેમના ગુજરવા પછી હાલ તેમના દીકરા પા. રામચંદ્ર બાજીદાસ પોલીસ પટેલને ત્યાં તથા રૂવાંતના ભાગમાં પા. કુબેરદાસને ત્યાં લગ્નના પડા મુકાય છે. પાં. રામચંદ્રદાસની મરજી તો અમદાવાદમાં શેઠ શંભુપ્રસાદને ત્યાં લગ્નનો પડો મોકલવાની હતી પણ રૂવાંતના પા. કુબેરદાસ તથા તેમના ભાઈઓની મરજી તેથી ઊલટી હતી અને તેમ હોઈને તેઓ શેઠ શંભુપ્રસાદ તથા તેમના પિતા સંબંધી ઘણીક ગપો ઉડાવતા માલૂમ પડતા હતા. આ રૂવાંત એમ કહેતા કે નાતના બીજા ગામોના લોકો તેમને ઘણું હીણું કહે છે કે તેમણે રિવાજથી ઊલટું કરીને શેઠ બેચરદાસને ત્યાં કંકોત્રીઓ મોકલી. માટે આ વખતે તેઓ તેમ કરવાને નારાજ હતા અને અસલ ઠેકાણે જ મોકલવાને પ્રયત્ન કરતા હતા પણ પાણી વલોવીને માખણ કહાડી શક્યા નથી. શેઠની વગસગ આગળ તેમણે હારી હાથ ઘસી અંજાઈને પણ શેઠને ત્યાં કંકોત્રી મોકલવાને કબૂલ થઈને તે પ્રમાણે કર્યું છે.

અમદાવાદમાં વસંતપંચમીએ સદર નાતનાં લગ્નનાં અસારવા મુકામે દાદાહરીની વાવ આગળ તોરણ બંધાશે અને લગ્નદિવસ જાહેર થશે એટલે લોકો વિવાહ કરવામાં ગુંથાઈ જશે અને ચડપોચડપ વિવાહ થવા શરૂ થશે. લગ્નને આડા દિવસ બહુ નથી તેથી લોકો સઘળો કામધંધો છોડી તેની પર જ માંડશે.

કૈડવા કણબી લોકોએ થોડા વખત પહેલાં એકઠા થઈને નાતના લગ્ન વગેરેના કેટલાક ઠરાવ પસાર કર્યા હતા જે સરકારમાં રજિસ્ટર થવા મોકલ્યા છે,

તે તેમ થઈ આ જ અવસર ઉપર આવવાની વકી છે.

('ગુજરાતી'ના તા. ૨૨:૧૨:૧૮૮૯ અને તા. ૨:૨:૧૮૯૦ના અંકોમાંથી ઉતારો)

* * *

ન્યાયી અને ઉદાર બ્રિટિશ સરકારના રાજ્યમાં પ્રજાને અસંખ્ય લાભ થયા છે અને થાય છે તેમાં કેળવણી એક મોટો લાભ છે, કેળવણી સારુ - નરસુ પારખવાની વિવેકશક્તિને જાગૃત–તેજ કરે છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં કેળવણી જોઈએ તેટલી તો નથી જ, તો પણ આપણામાંના ઘણા એકે યુનિવર્સિટી પાઠશાળાની ઊંચી પદવીઓ સંપાદન કીધી છે. બી.એ.ની ડિગ્રી પામેલા કેટલાએક ગ્રેજ્યુએટો છે. વળી છેલ્લી એમ.એ.ની પરીક્ષામાં આપણી જ્ઞાતિના નરરત્ન મિ. જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણ પહેલે નંબરે પાસ થયા છે અને હવે આશા રહે છે કે બીજા પણ ઘણા તેમનો દાખલો લઈને ઊંચી પદવીઓ સંપાદન કરશે.

આપણી કોમની સાંસારિક, ધાર્મિક તેમજ વ્યાવહારિક સ્થિતિ, આપણી આગળની સ્થિતિ સાથે સરખાવતાં ઘણી અધોગતિ પામેલી છે એ હવે સર્વેના સમજવામાં આવી ગયું છે. આપણી સાંસારિક જિંદગીમાં કેટલાએક હાનિકારક અને અનિષ્ટ રિવાજો પેસી ગયા છે; જેથી આપણી સામાજિક સ્થિતિ ઘણી દુઃખદાયક થયેલી છે તે દૂર કરવાને હાલની સ્થિતિમાં સુધારો કરવો આવશ્યક છે.

આપણા કેળવાયેલા, તથા વેપારી અને સમજુ વર્ગમાં આપણી જ્ઞાતિનાં દસ વર્ષના અંતરે એક જ દિવસે નાનાં - મોટાં છોકરાંઓનાં લગ્ન કરવાના રિવાજથી કેટલીએક હાનિ થાય છે એમ મનાવા લાગ્યું છે અને ઘણા જ બંધુઓને નીચેના પ્રશ્નો સ્વાભાવિક રીતે ઉદ્‌ભવે છે :

(૧) દર દસ વર્ષે એક જ વખતે સર્વે છોકરા - છોકરીનાં લગ્ન કરવાનું કારણ શું?

(૨) જ્ઞાતિ સમસ્તનાં સર્વે છોકરા છોકરીનાં લગ્ન એક જ દિવસે થાય છે ત્યારે બીજી જ્ઞાતિઓમાં છોકરા - છોકરીનાં લગ્ન, મુહૂર્ત - જોષ જોઈને કહાડવામાં આવે છે. તેવું આપણી જ્ઞાતિમાં નહિ કરવાનું કોઈ શાસ્ત્રનું ફરમાન છે?

(૩) શું માતા બોલે છે? અગર લગ્નદિવસ કેવી રીતીથી અગર કયા ધોરણે નક્કી થાય છે? લગ્નદિવસ ઠરાવવામાં નક્કી કરવામાં શ્રી ઉમિયા દેવીની સહાય અગર હુકમ કેવી રીતે મેળવવામાં આવે છે?

(૪) ઘોડિયામાં ઝૂલતા ૪૦ દિવસના બાળકને પણ પરણાવવાની આજ્ઞા શું માતાએ શ્રી ઉમિયા દેવીએ આપી છે? આવી માન્યતાઓનું કાંઈ પ્રમાણ છે?

દર દસ વર્ષમાં એક જ દિને આખી જ્ઞાતિનાં લગ્ન કરવાનો રિવાજ ક્યારથી શરૂ થયો તે વિષે કાંઈ ઐતિહાસિક પ્રમાણ હાથમાં આવતાં નથી. માત્ર એક જ પ્રમાણ છે. કુમારપાળ પ્રબંધમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સિદ્ધરાજના ધર્મ પુત્ર ચાહઠે બિંબેરા ઉપર ચઢી આવી ઘેરો ઘાલ્યો ત્યારે તેમાં ૭૦૦ કન્યાઓનાં લગ્ન થતાં હતાં. આ કન્યાઓ કડવા કણબીઓની હશે એ સહજ અનુમાન છે. આ રિવાજ ઘણા જૂના વખતમાં તો હતો જ નહિ. કોઈ પણ પ્રાચીન પુસ્તકમાં તે વિષે કાંઈ પણ બિના જોવામાં આવતી નથી. જૂના વખતમાં જો આ રિવાજ પ્રચલિત હોય તો જરૂર જૂના પુસ્તકોમાં તે વિષે કાંઈક પણ વિવેચન હોય, કારણ કે હિંદુ લગ્નના સામાન્ય રિવાજ જે પ્રાચીનશાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે તેનાથી હાલના રિવાજ ઘણી રીતે ઊલટા છે.

ઊંઝામાં મોહોલત સાખાના મુખ્ય પટેલ બાજીદાસ થોભણદાસના ચિ. શામળદાસના ત્યાં ચોપડામાંથી માલૂમ પડે છે કે ગયા સો વર્ષથી કડવા કણબીની જ્ઞાતિનાં લગ્ન દર દસ વર્ષે એક જ વખતે થાય છે અને તે ફક્ત ઉનાળાના દિવસોમાં હોય છે. કડવા કણબીઓનો મોટો ભાગ કૃષિનો ધંધો કરવાવાળા છે અને ખેડૂતો ફક્ત ઉનાળાની મોસમમાં થોડું અગર નહિ જેવું કામ હોવાથી ઘણાખરા નવરા હોય છે તેથી તેમને આ ઉનાળાનો વખત અનુકૂળ પડે છે. વળી દસ વર્ષે લગ્ન કરવાથી ખર્ચ ઓછું થવાનો અડસટ્ટો કહાડેલો જણાય છે. પણ ખરી રીતે તેથી ઊલટું જ બને છે. કારણ એકી દિવસે લગ્ન હોવાથી લગ્નની સામગ્રીની જણસો ઘણે મોંઘે ભાવે વેચાય છે. તેથી ખર્ચ વધારે થાય છે. માટે ખર્ચ ઓછું થવાનું બહાનું ટકી શકતું નથી.

ખૂબી એ છે કે બરાબર દસ અગર બરાબર બાર વર્ષનું છેટું દર બે લગ્નના અરસામાં હોતું નથી. પણ સરાસરી લેતાં દસ વર્ષનું અંતર આવે છે. ગયા સો વર્ષમાં બરાબર દસ વખત જ લગ્ન કીધાં છે તેમ છતાં લોકોમાં તો એવી કહેણી છે કે કડવાનાં લગ્ન બાર વર્ષે થાય છે.

બીજા પ્રશ્નનો જવાબ સિદ્ધપુરના ગોર લોકો જેઓ પાટલાવાળા કહેવાય છે તથા ૭૫-૧૦૦ની સંખ્યામાં ઊંઝા મુકામે એકઠા થઈ ઘણા દિવસો સુધી સારાં મિષ્ટાન્ન ઉડાવે છે તેમણે આપવો જોઈએ એ જવાબ આપવાની તેમની ફરજ છે. પણ અફસોસ એટલો જ છે કે તેમનાથી પોતાના સ્વાર્થના ભોગે ખરી સલાહ ખરો જવાબ આપવાનું બનતું નથી. ખરી સલાહ આપતાં પોતાને મળતાં મિષ્ટાનનો ત્યાગ કરવો પડે છે તે તેમને ઘણું વસમું પડે છે. ખરી રીતે મનમાં સારી પેઠે સમજે છે કે સઘળાં છોકરાંના લગ્ન એક જ દિવસે કરતાં ઘણાના ગ્રહ મળતા આવી શકે જ નહિ. તે શાસ્ત્રથી ઊલટું અને વિપરીત છે છતાં તેમ કહીને પોતાના પગ પર કુહાડો મારવાનું સાહસ કરવાને કોણ હિંમત કરી શકે વારૂ?

ત્રીજા પ્રશ્નના સંબંધમાં સન ૧૮૯૦ના ફેબ્રુઆરીની બીજી તારીખના મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ 'ગુજરાતી' અઠવાડિક પત્રમાં 'કૈડવાની દેવી બોલી' એ મથાળા નીચે જે કંઈ છપાયું હતું તેનું વિવરણ આગળ કર્યુ છે.

ઉપરના લેખમાં બતાવેલી અજ્ઞાનતા આ જ અઢાર - ઓગણીશ વર્ષના વહેવા પછી ઘણે દરજ્જે ઓછી થયેલી હોવી જોઈએ. વળી તે વખતના કરતાં હાલમાં આપણે વિદ્યામાં પણ આગળ વધેલા છીએ. આગળ કહ્યું તેમ ઘણા વિદ્વાનો યુનિવર્સિટીની ડિગ્રીઓ મેળવવાને ભાગ્યશાળી થયા છે એટલે ઉક્ત અજ્ઞાનતા પૂર્ણ અંશે નહિ તો થોડે અંશે પણ નાસ પામી હોવી જોઈએ.

* * *

જૂના વિચારના માણસો અંધશ્રદ્ધાથી માની બેઠા છે કે, માતા સંબંધી—ખરી રીતે પ્રચલિત રીતરિવાજ સંબંધી-જરા પણ વિરુદ્ધતાનું એક પણ વાક્ય બોલવું તે માતાનું કુડુ પાડવા બરોબર છે. કેટલાક તેમ માનીને બેસી રહેતા નથી પણ બીજાને પોતાના વિચાર બિલકુલ ખરા જ છે તેમ મનાવવાનો અત્યાગ્રહ કરે છે; અને તેમનું કહેવું નહિ માનનારને નાસ્તિક વગેરે અપશબ્દો સંભળાવીને અપમાન કરે છે. માતા—મા છોકરાનું બૂરું કદાપિ કરે જ નહિ એવો સર્વને અનુભવ હોવો જ જોઈએ. જે વાત આપણને સમજાતી ના હોય તે માતાને-મા-બાપને પૂછીએ તો તેમાં ખોટું શું છે? માતા-પિતાનો એ તો ધર્મ જ છે કે, બાળકોને જે ના આવડતું હોય, ના સમજવામાં આવતું હોય તે શીખવવું અને સમજાવવું. છોકરાંના એવા પ્રશ્નોથી મા-બાપ ગુસ્સે થાય તો તે મા-બાપ થવાને જ ના લાયક છે. ડાહ્યાં મા-બાપ છોકરાંની પૃચ્છક શક્તિને પોષીને કેળવે છે. અજ્ઞાન અને મૂર્ખ મા-બાપ જ બાળકની પૃચ્છક

બુદ્ધિને દાબી દેવાનો યત્ન કરે છે. માટે ઉક્ત ત્રીજા પ્રશ્ન સંબંધે જે કાંઈ વિચાર કરીએ તેથી માતાનું કાંઈ પણ કુડુ પડવાનો બિલકુલ સંભવ નથી, માતા તેથી જરા પણ ગુસ્સે થવાનાં નથી, એ નક્કી છે. હાલના રિવાજથી જેઓને ફાયદો થતો હોય તે પોતાના સ્વાર્થના ભોગે આપણા વિચારને અનુમોદન આપે નહિ જ એ સ્વાભાવિક છે.

કડવા પાટીદારોનાં શ્રીઉમિયા દેવીના નામે દસ વર્ષે લગ્ન કહાડવામાં આવે છે તે વખતે જે બ્રાહ્મણો પાટલાવાળા અગર ગોર તથા તે સિવાય બીજા **બ્રાહ્મણો જે કંકોત્રીઓ લઈને બહારગામ જાય છે તેઓમાં ઘણા ખરા અક્ષર અને અક્કલ શૂન્ય જ હોય છે. આ ભૂદેવોને હું અપમાન કરવાને ઈચ્છતો નથી. તેઓમાં કેટલાક વિદ્વાન છે પણ તે ગણ્યાગાંઠ્યા જ છે** અને તેથી કવિ દલપતરામે કહ્યું છે કે આંધળાની ટોળીમાં એક દેખતો અપંગમાં ગણાય છે તેમ થોડાક વિદ્વાનોનું અધિક અક્ષર શૂન્યો આગળ કાંઈ પણ ચાલતું નથી. અક્ષર શૂન્ય પાસેથી સ્વાર્થ ત્યાગની આશા રાખવી ફોગટ છે. આ બ્રાહ્મણો જે વર્ષમાં કડવાનાં લગ્ન થાય છે તે વખતે જેટલું તે એક આખા વર્ષમાં કમાઈ કરી શકતો નથી. તેથી વિશેષ દરેક બ્રાહ્મણ ફક્ત બે-ત્રણ મહિનામાં કમાઈ કરી લે છે અને તેટલો વખત તેમના હાથ ઘીમાં બોળેલા જ રહે છે જે તેમને પરમ આનંદનું કારણ છે. આવો સ્વાર્થ તેમનાથી કેમ છોડી શકાય? છોડવાનું કહેનાર ને દુશ્મન સિવાય તેઓ બીજી કઈ ઉપમા આપે? હાલ જે રીતે લગ્ન લેવાય છે. લગ્નની કંકોત્રીઓ નીકળે છે તે રીત નીકળી જાય તો આ બ્રાહ્મણો તથા તેમને અંગે-સહાયે રહેલા ભાટચારણોને નુકસાન જાય જ એ નક્કી છે. તેઓએ ભોળી કડવી કોમને સદર રિવાજ નાબૂદ ન થાય એ જ રસ્તે દોરવવાનો પ્રયત્ન જારી રાખવો એ પોતાનું કર્તવ્ય માન્યું છે. માટે તેમની તરફથી આપણે કાંઈ પણ આશા રાખી શકીએ નહિ.

બીજા પક્ષે કડવાના લગ્નની તિથિ કહાડવામાં ઊંઝાના પાટીદારોમાં રૂંસાવત અને મોહેલત શાખાના અગ્રેસરો છે. તેઓમાં પણ અક્ષર શૂન્ય ઘણા છે. પણ તેઓ ભોળા છે. તેમાં તેમનો કાંઈ સ્વાર્થ નથી. ફક્ત અંધશ્રદ્ધા જ તેઓમાં પ્રબળ છે. વિદ્યાનો સંસ્કાર તેઓમાં થયેલા નથી. સારા - નરસાની પરીક્ષા કરવાની તેમની બુદ્ધિ હજુ જોઈતા પ્રમાણમાં ખીલી નથી. પરજ્ઞાતિના અગર જ્ઞાતિના વિદ્વાનોનો તેમને સંગ નથી. સંસાર સુધારામાં તેમની મતિ હજુ પ્રવેશી નથી. પ્રવેશવાનો તેમને પ્રસંગ મળ્યો નથી. ઊંઝા ગામમાં બીજા ઉચ્ચ

કોમના સુધારકો અગર વિદ્વાનોનો તેમને પ્રસંગ પડતો નથી, તેથી તેમની તરફથી પણ કાંઈ આશા રાખી શકાય નહિ. તેમને કેળવી શકાય એવા તેઓ છે. તેઓ સમજુ છે. પણ તેમને દોરવનાર કોઈ નથી. તેમનો સ્વાર્થ ફક્ત એટલો જ છે કે, હાલ જે લગ્ન કહાડવામાં તેમને શ્રેષ્ઠ ભાગ છે, અને જેવાં તેમને તે માન છે તે માન ઓછું થવાને સંભવ છે અને એવા ભોળા માણસોને તે માન ગુમાવવું ગમે નહિ એ સ્વાભાવિક છે.

ખરી રીતે માતાના નામથી અને માતાના દેવળના મંડપમાં જ બે-પાંચ પાટીદારો અને થોડાક બ્રાહ્મણો આખી કડવી કોમનાં નાનાં-મોટાં સર્વે છોકરાં છોકરીઓનો લગ્નદિવસ નક્કી કરે છે. હિંદુસ્તાનમાં આપણે હિંદી કારભારમાં ભાગ લેવાને તથા રાજામાં કેટલાક વિશેષ હક મેળવવાને સતત પ્રયત્ન કરીએ છીએ. હજારોના ખર્ચથી કૉન્ગ્રેસ અને કોન્ફરન્સો ભરી સુધારા કરવાને મંથન કરીએ છીએ તેવા વખતમાં આપણે કડવા લોકોએ આપણામાં બી.એ., એમ.એ.ની ડિગ્રીઓ મેળવવાને ભાગ્યશાળી થયાં છતાં કોઈએ પણ આપણા પોતાના હિતની બાબતમાં જાગૃત થવું ના જોઈએ? આપણે ક્યાં સુધી નિદ્રાવશ રહીશું? હાલ જે રિવાજ છે તેમાં કાંઈ પણ ફેરફાર કરશો નહિ પણ તે કેવી રીતે થાય છે તેનો તો કાંઈક અનુભવ મેળવવો જોઈએ? કોઈએ તેનો અનુભવ મેળવ્યો છે? તે મેળવવાનો યત્ન કીધો છે? કોઈને તેનો ખ્યાલ વટીક આવ્યો છે? આ પ્રશ્નો દરેક સમજુ-વિદ્વાન સારાસાર વિચાર કરનાર જ્ઞાતિબધું પોતાને જ પૂછશે તો તેની ખાતરી થશે કે આ જ સુધી આપણે ઘેર નિદ્રામાં જ ઘોર્યા છીએ, ત્યારે હવે જાગૃત થવાનો વખત નથી આવ્યો? બી.એ. અને એમ.એ. થયેલાઓ નોકરી લઈને પોતે અને પોતાનાં આશ્રિતો તથા બાળ-બચ્ચાંનું ગુજરાન ચલાવવાની પ્રવૃત્તિમાં જ નિમગ્ન રહેશે? પ્રિય બંધુઓ!! વિચાર કરો અને જે સારું લાગે તે કરો. તમારા હિતની વાત તમારે જ તપાસવી જોઈએ.

આપણી કુળદેવી શ્રીઉમિયા માતા જ લગ્નદિવસ નક્કી કરે છે - લગ્ન કહાડે છે, તે માત્ર ભ્રાંતિ જ છે. પહેલાં કહ્યું તેમ બે-પાંચ જૂના વિચારના ઊંઝાના પટેલો અને થોડાક બ્રાહ્મણો જ અમારો લગ્નદિવસ શ્રીઉમિયા દેવીના નામથી નક્કી કરે છે. ઉક્ત પાટીદારો તથા બ્રાહ્મણો માટે મને પૂર્ણ માન છે છતાં ખરી વાત કહેવાની ફરજ પડે છે તે માટે તેઓની ક્ષમા ચહાવામાં આવે છે. કેળવણીમાં આગળ વધેલા આ કાળમાં તેઓ જરા પણ આગળ વધતા નથી. અગર તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કરતા

નથી. વળી સમસ્ત જ્ઞાતિના કલ્યાણ - હિતની બાબતમાં કરવા - કારવતા તેઓ પોતે જ રહેવા ઈચ્છે છે અને તેમના બંધુઓ જે વિદ્યામાં-વિચારમાં સુધારામાં-આગળ વધેલા હોય તેવાઓની સલાહ લેવાનું પણ તેમને દુરસ્ત લાગતું નથી તો ફરજની ખાતર તેમની વિરુદ્ધ કાંઈ બોલાય-લખાય તે માટે તેમની ક્ષમા ચાહવાનું અસ્થાને નહીં ગણાય. માતા જ લગ્નદિવસ નક્કી કરે છે એ અંધશ્રદ્ધાને લીધે પ્રગટેલી ભ્રાંતિજ છે. અંધારાથી દોરડીમાં સર્પનો ભાસ થાય છે અને પ્રકાશ થતાં જ તે ભ્રમ ટળી જાય છે. કેળવણીએ આપણને અજવાળામાં આણ્યા છે તો પણ હજુ દોરડીમાં સર્પની ભ્રાતી થઈ છે તેને તપાસીને નહિ જોતાં તેનાથી નાસતા જ ફરવું? અને આપણી પ્રજાને પણ તેવી ભ્રાંતિમાં જ ભમાવવી એ હવે આપણને લાયક છે? તેવી ભ્રાંતિ દૂર કરવી જોઈએ છે. આપણી ઊછરતી પ્રજાને ખરે રસ્તે મૂકવી જોઈએ છે અને ખોટા ભાસથી મનાયેલી માન્યતાને દૂર કરી, ખરે રસ્તે ચઢવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ છે.

ચોથા પ્રશ્નનો જવાબ આપણે નકારમાં જ આપવો પડશે. માતાએ કે કોઈ શાસ્ત્રે ૪૦ દિવસનાં છોકરાંને પરણાવવાનું ફરમાન આપ્યું જ નથી. આપણે તેને અંધશ્રદ્ધાથી વળગી રહ્યા છીએ. લગ્નની વિધિમાં વરકન્યાએ અરસપરસ કેટલીક પ્રતિજ્ઞાઓ કરવાનું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. વરે-છોકરાએ એવી પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ કે, હે સ્ત્રી!! હું તારો સંગ આ જન્મમાં છોડીશ નહિ. હું તને હંમેશ સુખ આપીશ, તથા તારી સાથે જ રહી સંસારસુખ ભોગવીશ. તેમજ કન્યાએ-સ્ત્રીએ એવી પ્રતિજ્ઞા કરવાની કહી છે કે, હે પતિ!! તમારી ઈચ્છા વિરુદ્ધ હું કોઈ પણ આચરણ કરીશ નહિ. હું તમારું સન્માન જ કરીશ તથા તમારો સત્કાર હું અવશ્ય કરતી રહીશ. આવી પ્રતિજ્ઞાઓ બાળવર અને બાળકન્યા કેમ કરી શકે? ૪૦ દિવસનાં બચ્ચાં અગર જે બચ્ચાં પૂરું બોલતા પણ શીખ્યા નથી તે આવી પ્રતિજ્ઞા કરી શકે તથા ૧૦-૧૨ વર્ષનાં છોકરાં આવી પ્રતિજ્ઞાઓનું રહસ્ય સમજી શકે એમ માનવું એ મૂર્ખતાની પરિસીમા છે. આ પ્રતિજ્ઞાઓ ગોર પોતે કરીને ભણી જાય છે. બાળલગ્ન વિશે આ માસિકમાં કેટલાક લેખકોથી લેખો લખેલા પ્રગટ થયા છે તેથી તે વિશે વિશેષ લખવાની આવશ્યકતા નથી.

પરજ્ઞાતિના લોકો માને છે કે કડવા કણબીઓમાં એક દિવસનાં છોકરાંને પણ પરણાવવામાં આવે છે. વળી ઘણી વખત તો પેટમાં જ પરણાવી દેવામાં આવે છે. ચાળીશ દિવસનું વ્રત સુવાળાં સુતક લાગતું હોવાથી ૪૦ દિવસની અંદરના

છોકરાંને પરણાવવાનું સાહસ કોઈ કરતું નથી, એ પણ ઘણું છે.

છોકરો ઘોડિયામાંથી ઝડપાયો, આવો લહાવો લેવામાં મોટું અભિમાન મનાય છે. ઘોડિયામાંથી જ જેનો છોકરો ઝડપાતો નથી. પારણામાં હીંચતાં બાળક છોકરાંનાં લગ્ન થતાં નથી તેને કોઈ કન્યા આપતું નથી એમ મનાય છે અને તેની ઈજ્જત ગઈ ગણાય છે. છોકરાને પરણાવવામાં માબાપ ફક્ત પોતાની ઈજ્જતનો જ ખ્યાલ કરે છે. છોકરાંના સુખદુ:ખ તરફ તેનો ખ્યાલ હોતો જ નથી તે તરફ તેમનું ધ્યાન પહોંચતું જ નથી, એ ઘણી અફસોસની વાત છે. મા-બાપો છોકરાંના સુખને માટે દરેક કાળજી રાખે છે, પણ પરણાવવાની બાબતમાં ફક્ત પોતાની ઈજ્જતની જ કાળજી રાખે છે એ થોડું શોકમય છે? માબાપોની તેમાં અજ્ઞાનતા જ છે. તેઓ ઊંડો વિચાર કરતા નથી. ઊંડો વિચાર કરવાની તેમને જરૂર જણાતી નથી તે થોડું અનર્થકારક નથી.

સુજ્ઞ પ્રિયબંધુઓ!! આ સંબંધી આપને વિચાર કરવા વિનંતી કરવામાં આવે છે અને એક હાસ્યજનક વાત કહીને આ લેખ સમાપ્ત કરવામાં આવશે.

આપણા હિંદુઓ ઉપર અનિયમિતપણાનો દોષ મૂકવામાં આવે છે. સભા-મિટિંગ-અગર મેળાવડો મળવાનો હોય તેમાં ભાગ લેવા આવનાર મનુષ્યો ઘણા અનિયમિત રીતે આવી એકઠા થાય છે; યાને નિમેલા વખતે સઘળા સભાસદો આવી હાજર થઈને કામમાં લાગી જતા નથી.

આવો અનિયમિતપણાનો અમારા ઉપર દોષ છતાં પણ અમે અમારા લગ્નકાર્યમાં જરા પણ અનિયમિત નથી. ઠરાવો એ દિવસે જ - યાને તે જ રાત્રે - બીજા દિવસનું વહાણું વહાતાં પહેલાં જ અમે અમારાં છોકરાઓને પરણાવવાનું આટોપી લઈએ છીએ. રેલગાડી ઊપડી જશે તો રહી જઈશું એવી બીકના સબબથી ગાડીમાં જગા હોય યા નહિ હોય તો પણ ઠરાવેલી સંખ્યા કરતાં વધારે માણસો ગોંધાઈને બેસી જઈએ છીએ, તેમજ બીજા દિવસનું વહાણું વહી જશે તો ઈજ્જત જતી રહેશે એ ભયથી વહાણું વહાતા-સવાર થતાં પહેલાં જ વરઘોડિયાને પરણાવવાનું કામ પૂરું કરીએ છીએ એ અમારી નિયમિતતા નથી તો શું છે? અમને હવે કોણ અનિયમિત કહી શકે એમ છે વારૂ?!!!

* * *

૨

કડવા કણબી-પાટીદારના લગ્નનું સાહિત્ય પોલ-ખોલ પત્રિકાઓ

સન ૧૯૦૯ની ડિસેમ્બરની તા. ૨૮, ૨૯ અને ૩૦મીએ વિરમગામ મુકામે શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજનો પહેલો મહોત્સવ થયો હતો તેમાં બાળલગ્ન નિષેધક કાયદા માટે ના. ગાયકવાડ સરકારને અભિનંદન આપવાનો અને કડવાઓનાં મુદતીયાં લગ્ન કહાડવાની બાબતમાં થયેલા ઠરાવ.

એ સમાજના પ્રમુખ દાક્તર પીતાંબરદાસ કુબેરદાસ એલ. એમ. એન્ડ એસ. હતા તથા ઉપપ્રમુખ મિ. જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણ એમ.એ. ગુજરાત કૉલેજના ગણિતના પ્રોફેસર હતા.

ઠરાવ ૧૩ મો. આ ઠરાવની દરખાસ્ત મે. પ્રમુખ સાહેબે મૂકી.

આ સમાજ ઠરાવ કરે છે કે ‘બ્રહ્મચર્ય’ એ આલોક તથા પરલોકમાં સુખરૂપ હોવાથી નામદાર ગાયકવાડ સરકારે बाल लग्न प्रतिबंधक निबंध પાસ કરી પ્રજાનો અભ્યુદય ઈચ્છયો છે. તેની સાથે આ સમાજ સંમત થઈ તે નામદારનો ઉપકાર માનવાની સાથે પરમાત્મા પાસે યાચના કરે છે કે તે નામદારને દીર્ઘાયુષ્માન બનાવી પ્રજાહિતનાં આવાં અનેક કાર્યો કરવાની શક્તિ અર્પો. (તાળીઓ) આ ઠરાવ સર્વાનુમતે પાસ થયો હતો.

ઠરાવ ૧૪ મો. મે. પ્રમુખ સાહેબે રજૂ કર્યો હતો.

નામદાર ગાયકવાડ સરકારના કાયદાની અડચણના આવે અને માતાજીની આમાન્યા ના લોપાય તેને માટે શ્રી ઉમિયામાતાના સ્વાસ્થાન કમિટીના પ્રેસિડંટ તથા મેમ્બરોની સાથે મસલત કરી યોગ્ય રસ્તો કહાડવા આ સમાજ નીચે પ્રમાણે કમિટી નીમે છે :

૧. ડૉક્ટર પીતાંબરદાસ કુબેરદાસ, એલ.એમ.એસ. પ્રમુખ
૨. પ્રોફેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણ, એમ.એ. ઉપપ્રમુખ
૩. કુમારશ્રી લાલસિંહજી રાયસિંહજી દેસાઈ, વિરમગામ
૪. રા. મૂળજીભાઈ જેઠાભાઈ, બી.એ., એલએલ.બી.

૫. રા. કેશવલાલ માધવલાલ વકીલ, વિરમગામ
૬. શેઠ ગોરધનદાસ મોહનલાલ, વિરમગામ
૭. શેઠ ચંદુલાલ અમરતલાલ માહાદેવીઆ, અમદાવાદ
૮. શેઠ પ્રાણજીવન વ્રજલાલ, વિરમગામ
૯. રા. મગનલાલ ગોવિંદલાલ એન્જિનિયર, અમદાવાદ
૧૦. રા. પુરુષોત્તમ લલ્લુભાઈ, તંત્રી 'કડવા વિજય' વિરમગામ
૧૧. શેઠ દ્વારકાદાસ છક્કડશી ચુડગર, અમદાવાદ
૧૨. શેઠ કેશવલાલ હીરાચંદ, વિરમગામ
૧૩. દેસાઈ કાળીદાસ હરજીવનદાસ
૧૪. શેઠ કેશવલાલ રામચંદ્ર કસ્ટીઆ, અમદાવાદ
૧૫. રા. જીવણલાલ અમરતલાલ અદોવઈઆ, અમદાવાદ
૧૬. રા. હીરાલાલ વસંતદાસ, ચીફ ગુડ્સ ક્લાર્ક સાબરમતી
૧૭. રા. અંબાલાલ રામભાઈ હિંમતપુરા, વિરમગામ
૧૮. રા. ધનજીદાસ જેકણદાસ ભગત, આદરજ, તા. કડી
૧૯. રા. જેસીંગભાઈ હરગોવિંદદાસ, વિરમગામ
૨૦. રા. જીણાભાઈ મગનલાલ દેસાઈ, વિરમગામ
૨૧. રા. તુલસીદાસ ગોપાળદાસ પટેલ, કાસવા, તા. કડી
૨૨. રા. બાપુભાઈ ગુલાબચંદ કોન્સીલીએટર, સરઢવ
૨૩. રા. બેચરભાઈ રાયજીભાઈ, ગણપતપુરા
૨૪. રા. મોહનલાલ ત્રિભોવનદાસ, સુરત, હાલ અમદાવાદ
૨૫. રા. પુરુષોત્તમદાસ હરગોવિંદદાસ, વડોદરા
૨૬. રા. પુરુષોત્તમદાસ ફકીરભાઈ, રાંદેર
૨૭. રા. પુરુષોત્તમદાસ લલ્લુભાઈ, બાવળા
૨૮. રા. છગનલાલ પીતાંબરદાસ, સરઢવ
૨૯. રા. આશારામ ઇચ્છાભાઈ, સાણંદ
૩૦. રા. નાથાભાઈ રામજીભાઈ, વટાદરા
૩૧. રા. ભાઈલાલ જગજીવનદાસ, વડોદરા
૩૨. રા. ઈશ્વરદાસ જોઈતનદાસ, સરઢવ
૩૩. રા. ઈશ્વરભાઈ મહાદેવભાઈ કોન્સીલીએટર, નરોડા
૩૪. રા. લાલજીભાઈ કલ્યાણજીભાઈ દેસાઈ, પાટડી

તેમણે પાટડી દરબારસાહેબની સલાહ લેવી. તેમાં અમદાવાદ, વિરમગામ, પાટડી, સુરત, વડોદરા વગેરે સ્થળોના બીજા પણ સદ્ગૃહસ્થોને સામેલ કરવા. આ ઠરાવ સર્વાનુમતે પાસ થયો હતો.

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (નાતના બંધુઓને વિનંતી) ઊંઝામાં અને આસપાસનાં ગામોમાં તેમજ અમદાવાદ શહેરમાં છૂટે હાથે વહેંચાઈ હતી.

નાતના બંધુઓને વિનંતી

વડોદરા રાજ્યના મહારાજા શ્રી સયાજીરાવે બાળલગ્ન થતાં અટકાવવા એક કાયદો કર્યો છે. તેથી આપણા કડવા પાટીદારમાં ચાલતા આવેલા બાર વર્ષે લગ્ન કરવાના ખોટા રિવાજને બાધ આવે છે. લગ્નની તારીખ કાઢવામાં આવે અને લગ્ન કરવામાં આવે તો આપણા લોકો દંડની કે કેદની ભારે સજાને પાત્ર થાય અને વિનાકારણ ખરાબ થાય. આમ ન થાય માટે એમણે અમારા ઉપર લગ્નની તારીખ નહિ કાઢવાના મનાઈહુકમ મોકલ્યા છે અને શ્રી ઉમિયામાતાજીમાં પોલીસ ચોકી બેસાડી દીધી છે. તે એટલા સારુ કે કોઈ લગ્ન કાઢવાની તજવીજ ન કરે. આ સંબંધમાં અમે ગાયકવાડ સરકાર સાથે વાતચીત ચલાવીએ છીએ. તેનો નિકાલ આવે લગ્નની તારીખ કાઢવાની તજવીજ કરવામાં આવશે. પણ તે દરમિયાન આપણા ભાઈઓને થતા નુકસાન અને હાડમારીની દરકાર કર્યા સિવાય કોઈ સ્વાર્થી માણસો આપમતલબથી લગ્નની તારીખ બહાર પાડે તો તે ખોટી સમજવી અને તે પરથી લગ્ન કરવા નહિ.

તા. ૨૧-૧૨-૧૯૦૯ લિ. સેવક

પા. કેશવલાલ છકડસી
એક્ટિંગ પ્રેસિડન્ટ,
શ્રી ઉમિયામાતાજી સ્વસ્થાન કમિટી

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (શુભ સૂચના) અમદાવાદમાં અને એ લોકોને જ્યાંથી કન્યાઓ મળતી હતી તે ગામોમાં છૂટે હાથે વહેંચાઈ હતી તથા અમદાવાદમાં પ્રકટ થતા **ગુજરાતી પંચ**ના તા. ૧૬મી જાન્યુઆરી સન ૧૯૧૦ના અંકમાં પાને ૧૪મે છપાઈ હતી.

શુભ સૂચના

૧. કડવા જ્ઞાતિબંધુઓને આથી સૂચના કરવામાં આવે છે કે જે ભાઈઓ કડવા કણબીની નાતના છે તેઓએ લગ્નપ્રસંગમાં જે કન્યાનો બાપ વરના બાપને ચાંલ્લો આપે તે રકમ તથા વરકન્યાને મળેલી બક્ષિસની રકમ વરકન્યાના બાપ કહે અને પસંદ કરે તેને ત્યાં પલ્લા તરીકે જમે કરાવવી.
૨. ચાંલ્લાની રકમ સિવાય વરનાં સગાંવહાલાં જે કોઈ કન્યાના બાપ તથા તેનાં સગાંવહાલાંને ત્યાં આવે તેને કોઈને પણ ફક્ત (૧) એક શ્રીફળ સિવાય આપવું નહિ ને વરના બાપ તરફથી નોતરું દેવા વગેરે જે કોઈ આવે તેને પણ એક શ્રીફળ સિવાય બીજું કાંઈ આપવું નહિ.
૩. સ્ત્રીની ઉંમર ૨૫ વર્ષની થાય નહિ ત્યાં સુધી નાતરું કરવું નહિ.
૪. જ્યારે કન્યાને સાસરે વળાવવાનો વખત થાય ત્યારે ફક્ત કન્યાના બાપે વરના બાપને રૂ. ૯/- પગેપરણા તરીકે આપવા. તે સિવાય કંઈપણ કરિયાવર આપવો - લેવો નહિ.

આ પ્રમાણે મહેરબાની કરીને અમારી વિનંતી કડવા કણબીની નાતના શઠિયા પટેલિયાઓ તથા તમામ ભાઈઓ ધ્યાનમાં લેશોજી.

લિ. આપના વિશ્વાસુ સેવકો

પટેલ ચુનીલાલ ચમનલાલ	**શેઠ ચંદુલાલ માધવલાલ**
પટેલ બોગાભાઈ ગગલદાસ	**શેઠ મગનલાલ મણીલાલ**
પટેલ હઉસાભાઈ દામોદર	**પા. મોહનલાલ મોતીલાલ**
પટેલ દ્વારકાદાસ છકડસી	**પા. નાથાલાલ રામચંદ્ર**
પટેલ બળદેવદાસ ગિરધારી	**પા. કેશવલાલ રામચંદ્ર**
પટેલ છબિલદાસ જેકીશનદાસ	**પા. દામોદર અમરતલાલ**

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (જાહેરખબર) છૂટી વેચાઈ હતી તથા તા. ૩જી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના વડોદરામાં પ્રકટ થતા **સયાજી વિજય**માં છપાઈ હતી.

શ્રી ઉમિયામાતાજીની જય

જાહેરખબર

અમો નીચે સહી કરનાર મોજે ઊંઝા તાલુકે સિદ્ધપુર પ્રાંત કડીના મોલ્લોત તથા રૂસાત પાટીના કડવા પાટીદારો આ ઉપરથી સર્વે લોકોને

જણાવીએ છીએ કે અમારા મજકુર ગામ ઊંઝામાં આખા હિન્દુસ્તાન દેશના કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનાં કુળદેવી શ્રી ઉમિયામાતાજી છે અને તે શ્રી ઉમિયા માતાજીની રૂબરૂ એક વખત નવે વરસે અને બીજી વખત અગ્યારે વરસે તમામ પાટીદાર બંધુઓ તરફથી પરંપરાથી ચાલતા આવતા રિવાજ મુજબ લગ્ન કાઢી દેશદેશાવર લગ્નપત્રિકાઓ અમો મોકલાવીએ છીએ. ઉપર પ્રમાણે તમામ કડવા પાટીદારો તરફથી અમો પરંપરાથી ચાલતા આવેલા રિવાજને અનુસરી લગ્ન કાઢી લગ્નપત્રિકાઓ મોકલાવીએ છીએ તેમાં વિઘ્ન નાખવાથી તમામ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની લાગણી દુભાશે તેનો વિચાર કર્યા સિવાય અમારામાંથી કેટલાંક ભોળા અને અજ્ઞાન માણસોને આડુઅવળું સમજાવી અમદાવાદવાળા શેઠ બેચરદાસ અંબાઈદાસ લશ્કરીવાલા તરફથી પટેલ કેશવલાલ છકડશી અત્રેના શ્રી ઉમિયામાતાજીના મંદિરની દેખરેખ રાખવા કડવા પાટીદાર કોમ તરફથી રાખેલા માણસ ભટ્ટ ગણપતરામ લલ્લુભાઈની મદદથી અમારા ગામમાં ખટપટ કરી એક દસ્તાવેજરૂપ કાગળ બતાવી સહીઓ કરાવી હક ઉત્પન્ન કરવા તજવીજ કરે છે તેથી આ જાહેરખબરથી તમામ માણસોને અમે જણાવીએ છીએ કે શ્રી ઉમિયાજી માતાજીની રજાથી મુદતસર રિવાજ પ્રમાણે લગ્ન કાઢવાનો હક અમારો હયાત પુરુષોનો તેમજ અમારા ભવિષ્યના વારસોનો છે અને તે હક કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની સંમતિથી અમો પરંપરાથી ભોગવીએ છીએ તેથી પાટીદાર કોમની સંમતિ સિવાય સદરહુ લગ્નના હક અમારી પાસેથી ઉપર લખેલા માણસો વગેરે કોઈપણ માણસને કોઈપણ પ્રકારે દસ્તાવેજ લખી લેવાનો અધિકાર નથી તેમજ અમો પૈકી કોઈને સદરહુ હક સંબંધી કાંઈપણ પ્રકારે દસ્તાવેજ લખી આપવાનો હક નથી પણ તે હક ભોગવવાનો અધિકાર છે માટે તે સંબંધી કોઈ માણસે કંઈ દસ્તાવેજ અગર બીજો કાંઈ ઉપાય કર્યો હશે અગર કરશે તો તે રદબાતલ છે એમ સમજવું.

તા. ૨૭ જાન્યુઆરી સને ૧૯૧૦.

એમાં પા. શામળદાસ બાજીદાસ, પા. માનાદાસ ઝવેરદાસ, પા. દાનાશંકર અને બીજા ૨૪૧ પટેલોની સહીઓ છે.

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (જાહેરખબર) છૂટી વેચાઈ હતી.

જાહેરખબર

કડવા પાટીદાર સર્વ ગ્રહસ્થોને ખબર આપવામાં આવે છે કે તા. ૨૯મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૧૦ના સાંજ વર્તમાન પ્રેસમાં પટેલ કેશવલાલ છકડદાસે છપાવેલું છે તે તદ્દન ખોટું છે. તેની હકીકત નીચે પ્રમાણે છે :

તે કંઈ કડવા કણબીની ન્યાતના શેઠ નથી અને તેમને લગ્ન કાઢવાનો હક નથી. તેમ પટેલ શંભુપ્રસાદ બેહચરદાસ કડવા કણબીની ન્યાતના શેઠ નથી. તેમ તેમને પણ ઊંઝા ગામના જે ઉમિયામાતાજીનું દેરૂં આવેલું છે ત્યાંથી જે લગ્ન અમારી ન્યાતના નીકળે છે તે કાઢવાનો તેમનો પણ કંઈ હક નથી. તે હક ફક્ત અમદાવાદના પટેલો તથા ઊંઝા ગામમાં કડવા કણબીની ન્યાતની બે પાર્ટી છે તેમાં પાર્ટીનું નામ રોહાત છે અને બીજી પાર્ટીનું નામ મોલાત છે. તે બે પાર્ટી તથા અમદાવાદના પટેલો મળીને માતાજીના દહેરામાંથી વિધિ કરાવીને લગ્ન કાઢવાનો હક છે અને પાર્ટીમાંથી જે પાર્ટીને અમદાવાદ આવવાનો વારો હોય તે પાર્ટી અમદાવાદમાં પટેલોને ઘેર આવવાનો હક છે ત્યારપછી વસંતપંચમીને દિવસે લગ્નની તારીખ ખૂલી કરવાને સારું વરઘોડો ચઢાવવામાં આવે છે તે વરઘોડો કે જ્યાં અસારવા ગામ આવેલું છે. ત્યાં નીલકંઠ મહાદેવનું દેરૂં આવેલું છે. ત્યાં જઈને તોરણ બાંધવામાં આવે છે ત્યારપછી પટેલોને ચાંલ્લા થાય છે તે પછી લગ્નની કંકોત્રી વંચાય છે. તે પછી વરઘોડો પાછો અમારે ઘેર આવે છે. તે લગ્નની કંકોત્રી વધાવી લેવામાં આવે છે. તેવી રીતે અમારે ત્યાં આજકાલ કરતાં બસો - ત્રણસો વરસથી આવે છે અને તેના દાખલા પણ અમારી પાસે છે.

વિશેષમાં જણાવવામાં આવે છે કે હાલમાં નામદાર ગાયકવાડ સરકારે બાળલગ્ન થતાં અટકાવવાને સારું માતામાં જે ચોકીપહેરો બેસાડ્યો છે તે ફક્ત નામદાર ગાયકવાડના રાજ્યને માટે છે. કંઈ બ્રિટિશ રાજ્યને માટે નથી. માટે તે લગ્ન હાલમાં ઊંઝા ગામની જે બે પાર્ટી છે. તેમનાથી અમારી સાથે અવાય તેમ નથી તેમ તેમનાથી લગ્ન કાઢી શકાય તેમ નથી. માટે તે લગ્ન હાલમાં કાઢવાનો હક અમદાવાદના પટેલોનો છે.

વિશેષમાં જણાવવામાં આવે છે કે સંવત ૧૯૨૭ની સાલમાં પટે

બેહચરદાસ અંબાઈદાસે ન્યાત કરેલી તે વખતે પટેલોની રજા લીધેલી અને પટેલોની ચાંલ્લા કરી રૂ. ૧૧ તથા શ્રીફળ આપી ન્યાતની રજા લીધેલી તે વખતે પણ પા. બેહચરદાસને પણ ચાંલ્લો કરવામાં આવ્યો નથી. પણ તે પહેલાં પણ કોઈ દિવસ આવેલો નથી. તેમ સંવત ૧૯૪૬ની સાલમાં પટેલ શંભુપ્રસાદ બેહચરદાસે તેમનાં પિતાશ્રી ગુજરી ગયેલા તે વખતે પા. શંભુપ્રસાદે ન્યાત કરેલી તે વખતે ઉપર લખ્યા પ્રમાણે શંભુપ્રસાદ વર્તેલા તો પણ તેમને પણ ન્યાત તરફથી ચાંલ્લો કરવામાં આવ્યો નથી. તેમ બીજા ગૃહસ્થોએ ન્યાતો કરેલી તે વખતે પણ શંભુપ્રસાદને ચાંલ્લો કરવામાં આવ્યો નથી. તેમ તેમનો કંઈપણ હક નથી. માટે વંશપરંપરાથી અમારો હક છે. પટેલ બેહચરદાસ અંબાઈદાસે સંવત ૧૯૩૬ની સાલ પછી જે માતાનાં દેરાં પાછળ ધાબાવાળી પડાળી તથા માનસરોવર કરાવી તેમને સુધારો કરેલો તે બાબતનો ખર્ચ તથા જે ઉઘરાણું આવેલું તેનો હિસાબ તથા માતાજીની શી શી વ્યવસ્થા કરવી તથા દાગીના સંભાળવા અને કોઈ માણસ તેમાંથી ખાઈ જાય નહિ તેને વાસ્તે કમિટી કરેલી છે પણ લગ્ન સંબંધી નથી. તેમ તેમને કંઈપણ હક આપવામાં આવ્યો નથી. માટે ઘણાં વરસોથી લગ્નની કંકોત્રી અમારે ત્યાં આવે છે ત્યારપછી અમારી તરફથી બહારગામ લગ્નની કંકોત્રીઓ કે જ્યાં કડવા પાટીદારોને ત્યાં જે ગામના આગેવાન હોય તેમને ત્યાં અમારી તરફથી મોકલવામાં આવે છે માટે પટેલ શંભુપ્રસાદ બેહચરદાસ તથા તેમનાં કોઈપણ માણસ લગ્નની તારીખ લાવે તે ખોટી સમજવી અને તે લગ્ન કબૂલ કરવા નહિ. જ્યારે અમારી તરફથી લગ્ન ખાસ ઊંઝામાં જઈને કાઢવામાં આવશે. કારણ કે માતાજીનું દેરૂં છે તે સાર્વજનિક છે અને તે લગ્ન કાઢવા જવાને સારું નામદાર ગાયકવાડ સરકારને અરજી કરવામાં આવશે કે જેથી કંઈ હુલ્લડ થાય નહિ તેવો બંદોબસ્ત કરે તેવી રીતની અરજી નામદાર ગાયકવાડ સરકારને કરવી. એ જ.

તા. ૨-૨-૧૦ **લિ. પટેલ પ્રાણજીવન ડાહ્યાભાઈ**

સા. દા. પોતે

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (જાહેરખબર) છૂટી વેચાઈ હતી.

જાહેરખબર

હું નીચે સહી કરનાર પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજી આ ઉપરથી સર્વ કડવા પાટીદારભાઈઓને જાહેર કરું છું કે તા. ૨-૨-૧૯૧૦ના દિવસે પ્રાણજીવનદાસ ડાહ્યાભાઈ તરફથી લગ્ન બહાર પાડવાના હક્ક સંબંધે જાહેરખબર બહાર પાડવામાં આવી છે તે તદ્દન ખોટી અને નાપાયાદાર છે. કારણ કે ઘણા વખતથી મારા વડીલ પટેલ વસ્તાઘેલજી અને શેઠ બેહચરદાસ અંબાઈદાસ લશ્કરીને ત્યાં લગ્નનો બીડો દર લગ્નપ્રસંગે આવે છે તેવી રીતે યોગ્ય વખતે ગામ ઊંઝા માંહેનાં શ્રી ઉમિયામાતામાંથી લગ્નનો બીડો અમારે ત્યાં આવશે માટે અમારા તરફથી જે લગ્ન જાહેર કરવામાં આવે તે જ ખરાં સમજવાં અને તે સિવાય બીજા કોઈ લોકો તરફથી લગ્ન જાહેર કરવામાં આવે તો તે માનવાં નહિ.

તા. ૬-૨-૧૯૧૦ **પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજી અસારવા સહી દા. પોતે**
શાહપુર, ગોઝારિયાની પોળ

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (વિવાહની વધાઈ) છૂટી વેચાઈ હતી તેમજ ગુજરાતી પંચના તા. ૧૩મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના અંકમાં ૨૦મા પાને છપાઈ હતી.

વિવાહની વધાઈ

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ સમસ્ત ભાઈઓને વિનંતી સાથે ખબર આપીએ છીએ કે મોજે ઊંઝાની મોલ્લોત પાટીના પટેલ શામળદાસ બાજીદાસ તથા રૂસાત પાટીના પટેલ ઉગરદાસ રામચંદદાસની સહીઓનો શ્રી ઉમિયાજી માતાજીની આજ્ઞાથી કાઢેલો લગ્નપત્રિકાનો પડો લઈ અસલના રિવાજ મુજબ લગ્નીઆ અમારે ત્યાં તેઓએ મોકલ્યા છે પરંતુ લગ્ન વાંચવાનો અને તોરણ બાંધવાનો વરઘોડો ચઢાવવા વિલંબ થાય તે દરમિયાન બીજા કોઈ તરફથી લગ્નની ખોટી તિથિઓ જાહેર થાય તેથી આપણા કડવા પાટીદાર બંધુઓ આડે રસ્તે ન દોરવાય તેથી લગ્નની તિથિઓ આગળથી જાહેર કરવામાં આવે છે તે નીચે મુજબ.

લગ્નમુહૂર્ત

સંવત ૧૯૬૬ના વૈશાખ સુદ ૧ વાર મંગળવાનું મોટું લગ્ન છે.
સંવત ૧૯૬૬ના વૈશાખ સુદ ૧૧ વાર ગુરુવારની માંડવ રાત છે.

અમદાવાદ	**પટેલ ચુનીલાલ ચમનલાલની**
કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના	**સહી દા. પોતે**
પટેલો	**પટેલ ભગુભાઈ તરભોવનદાસ**
તા. ૮-૩-૧૦	**સહી દા. પોતે**

* * *

આ જાહેરખબર છૂટી વેચાઈ હતી તથા ગુજરાતી પંચના તા. ૧૩મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાઈ હતી.

જાહેરખબર

અમો નીચે સહી કરનાર પટેલ શામળદાસ બાજીદાસ તથા પા. ભાયચંદ કસલાદાસ ગામ ઊંઝા તાલુકે સિદ્ધપુરના મોલ્લોત તથા રૂસાત પાટીના અમારા તમામ ભાઈઓની સંમતિથી આ પરથી સર્વે કડવા પાટીદાર બંધુને જાહેર કરીએ છીએ કે ગાયકવાડી રાજ્યમાં અમારા મજકુર ગામમાં આવેલા શ્રી ઉમિયામાતાજીના મંદિરમાંથી પરાપૂર્વથી શાસ્ત્રયુક્ત વિધિપૂર્વક લગ્નની તારીખો મુકરર કરી લગ્નપત્રિકાનો પડો અમદાવાદમાં આપણી સમગ્ર કોમના શેઠ વનમાળીદાસવાળા તથા પટેલ કુટુંબવાળા ઉપર મોકલાવ્યા બાદ ત્યાં લગ્નતિથિઓ જાહેર થયા પછી અમો અત્રેથી લગ્ન પત્રિકાઓ અમારી બંને પાટીઓની સંમતિઓથી દેશપ્રદેશ બ્રાહ્મણો સાથે મોકલાવીએ છીએ તે જ મુજબ લગ્ન કાઢી યોગ્ય વખતે સર્વે પાટીદાર બંધુઓને પહોંચાડવામાં આવશે.

હાલ અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે કે અમદાવાદવાળા પટેલ બેહચરદાસ અંમાવીદાસ અમારી નાતના શેઠ અગર પટેલ નહિ છતાં તેમનાં જમાઈ પટેલ કેશવલાલ છકડસી તેમની તરફથી બિન હકે આપણા પરાપૂર્વનો રિવાજ તોડીને અમારી સંમતિ સિવાય શીરજોરીથી ખટપટ કરી વગર વિધિએ ખોટાં લગ્ન કાઢવા તથા અસલથી ચાલતા રીવાજો વિરુદ્ધની મુદતની માંડવરાત કાઢવા ધારે છે તેથી સર્વે પાટીદાર બંધુઓને ખબર આપવાની કે અમારી સહીઓ સિવાય

પટેલ બેહચરદાર અંમાવીદાસ તરફથી પટેલ કેશવલાલ છકડસી અગર બીજો કોઈ માણસ લગ્ન તથા આપણા પરંપરાના ચાલતા રિવાજ વિરુદ્ધ માંડવરાત કાઢે તો તે આપણી માતાજીની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન હોવાથી કોઈ પાટીદાર બંધુએ માન્ય કરવું નહિ. તા. ૭-૨-૧૯૧૦

૧ શામળદાસ બાજીદાસ દા. પોતે મલોત પારટી

૧ પટેલ ભાઈચંદ કસલદાસ સહી દા. પોતે રૂસાત પારટી

અમો નીચે સહી કરનાર ગામ સિદ્ધપુરના ભટ્ટ કૃપાશંકર કેશવદાસના પરિવાર સમસ્ત વેદેગરામ ભટ્ટ બ્રાહ્મણો આથી ખબર આપીએ છીએ કે ઉપર લખેલી બંને પાટીઓની સંમતિથી અમો શ્રી ઉમિયા માતામાં પરંપરાથી ચાલતા આવતા રિવાજ મુજબ શાસ્ત્ર મુજબ વિધિ કરી લગ્નનો પડો ઉપર લખેલી બંને પાટીઓને આપીએ છીએ ને તેઓ તરફથી અમદાવાદના શેઠ તથા પટેલને ત્યાં લગ્નપત્રિકાનો પડો મોકલાવ્યા બાદ દેશપ્રદેશ બ્રાહ્મણોની સાથે લગ્નની કંકોત્રી મોકલાવવામાં આવે છે છતાં અમદાવાદવાળા પટેલ બેહચરદાસ અંબાવીદાસવાળા તરફથી પટેલ કેશવલાલ છકડસી અગર તેમની તરફથી બીજો કોઈ માણસ બિનઅધિકારે લગ્ન કાઢે તો તે ખોટાં સમજવા ને માન્ય કરવા નહિ. તા. ૭-૨-૧૯૧૦

૧ ભટ્ટ ઉમિયાશંકર મોતીરામની સહી દા. પોતે

૧ ભટ્ટ જગન્નાથ ધીરજરામની સહી દા. પોતે

૧ ભટ્ટ ગણપતરામ દયાશંકરની સહી દા. પોતે

૧ ભટ્ટ નર્મદાશંકર ગૌરીશંકરની સહી દા. પોતે

૧ ભટ્ટ મણીશંકર પૂજીરામની સહી દા. પોતે

તા. ૯-૨-૧૦

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (કડવા કણબીના લગ્નનું મુહૂર્ત) છૂટી વેચાઈ હતી તથા તા. ૧૩મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના ગુજરાતી પંચના અંકમાં છપાઈ હતી.

શ્રી ઉમિયા જયંતી

આપણી કડવા જ્ઞાતિની કુળદેવી શ્રી ઉમિયામાતાજીએ તા. ૮-૨-૧૯૧૦ના રોજ આપણી જ્ઞાતિમાં લગ્ન કરવાની આજ્ઞા આપી છે.

તે શુભમુહૂર્ત તિથિઓ નીચે મુજબ છે

લગ્નની શુભમુહૂર્ત તિથિઓ

સંવત ૧૯૬૬ની સાલ પ્રથમ લગ્ન લગ્ન		માંડવ રાત્રિ અથવા બીજું સંવત ૧૯૭૧ની સાલ
શ્રી ગણેશ બેસાડવાના રવિવાર (કામા ગણેશ)	ચૈત્રવદી ૩ બુધવાર	બીજા વૈશાખ સુદી ૨
શ્રી માંડવા મુહૂર્ત સોમવાર શ્રી માણેક સ્થંભ	ચૈત્રવદી ૪ ગુરુવાર	બીજા વૈશાખ સુદી ૩
શ્રી ગૃહસાંતિક શ્રી મોટા ગણેશ શ્રી ઉકરડી નોતરવાની	ચૈત્રવદી ૮ સોમવાર	બીજા વૈશાખ સુદી ૮
શ્રી લગ્ન કરવાનો સોમવાર શુભ દિવસ ચૈત્ર	વદી ૧૦ બુધવાર	બીજા વૈશાખ સુદી ૦
શ્રી ઉકરડી ઉઠાડવાની	વૈશાખ સુદી ૨ બુધવાર	બીજા વૈશાખ વદી ૨ રવિવાર

એવી રીતે ઉપર મુજબ લગ્ન કરવાની શુભમુહૂર્ત તિથિઓ છે. લગ્ન નીકળતી વખતે ગાયકવાડી રાજ્યના અમલદારો હાજર હતા. તેમનાં રૂબરૂ લગ્ન કહાડવામાં આવ્યા છે. તે બાબતનું સર્ટિફિકેટ આ નીચે છે :

એ જ તા. ૧૧-૨-૧૯૧૦ પ્રસિદ્ધ કરનાર

પટેલ કેશવલાલ છકડસી

This is to certify that the marriage dates noted in the Patrika have been fixed today according to the religious rites in vogue among the Kadva Kunbees since many years.

K. B. Jadhav
Subba and District Magistrate,
Kadi.

Camp unjha 8-2-1910

અંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી

આથી સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે છે કે આ પત્રિકામાં જણાવેલી લગ્નતિથિઓ કડવા કણબીઓમાં ઘણા વરસોથી ચાલતી આવતી ધર્મક્રિયા મુજબ આજે નક્કી કરવામાં આવી છે.

(સહી) **કે. બી. જાધવ**
સૂબા અને ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ
કડી

મુકામ ઊંઝા તા. ૮-૨-૧૯૧૦

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (વિવાહનું વગોણું) છૂટી વેચાઈ હતી.

વિવાહનું વગોણું

આપ જાણો છો કે લોકોની શારીરિક તેમજ માનસિક સ્થિતિ સુધારવા નામદાર ગાયકવાડ સરકારે बाळलग्न प्रतिबंधक निबंध, નામનો કાયદો ઘડ્યો છે. જો ઊંઝામાં લગ્ન નીકળી જાહેર થાય તો તે નામદારના રાજ્યમાં વસ્તી કણબીઓની મોટી જબરી સંખ્યા પોતાના ૪૦ દિવસ સુધીની ઉંમરના તમામ કુંવારાં બાળકોને પરણાવી કાયદેસરની સજામાં ફસાઈ જાય અને ગુનેગારોની એક મોટી નિર્ધન સંખ્યાને કાયદાસર સજા કરવી પડે. આ ઉપાધિને મૂળમાંથી જ દાબી દેવા તે નામદારે ઉમિયામાતાના મંદિરે ચોકી બેસાડી લગ્ન કાઢવા અટકાવ કર્યો છે. તેથી જ્યાં સુધી તેવા કાયદાને અનુસરી લગ્ન કરવાની આપણે બાયધરી ન આપીએ ત્યાં સુધી તે ચોકી ઉઠાડી કોઈને પણ લગ્ન કાઢવા દે તે વાત સ્વપ્ને પણ માનવા જેવી નથી. આ ઉપરથી શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજે તે નામદાર કાયદાની શરતો સાચવી માતાજીની આમન્યા ન લોપાય તેવો વચલો રસ્તો કાઢવા ઊંઝા કમિટી તથા તેના પ્રેસિડેન્ટને મદદ કરવા એક કમિટી નીમી છે, તેથી ખાસ સૂચના કરવાની કે તે કમિટી, ઊંઝા કમિટી તથા પ્રેસિડેન્ટ. પાટડીના નામદાર દરબાર સાહેબ, પાટડી, વીરમગામ, અમદાવાદ, દશકોષી, ભાલ તથા પાટણવાડાના આગેવાનો વગેરે મળી જ્યાં સુધી ગાયકવાડી પ્રજા દંડાઈ ન જાય અને જ્ઞાતિમાં છૂટાં લગ્ન ન થઈ જાય અને ગાયકવાડ સરકારના કાયદાની શરતો સચવાય તે માતાજીની આમન્યા ન લોપાય તેવો

વચલો રસ્તો કાઢી ગાયકવાડની સંમતિનું સર્ટિફિકેટ ન મેળવે ત્યાં સુધી કોઈ પણ પક્ષ 'અમે માતાજીમાં લગ્ન લાવ્યા છીએ' એવી ગપ ઉડાવે તો તે બિલકુલ મનાશે નહિ. પરંતુ તેથી ઊલટું તેનું એવું પરિણામ આવશે કે કેટલાક લગ્ન માની વિવાહ કરશે ને કેટલાક આવા વખતે લગ્ન નહિ કરે પણ મરજી આવશે ત્યારે કરશે એટલે છૂટા લગ્ન થઈ જશે. ગાયકવાડી ભાઈઓ લગ્ન નીકળ્યાં માની લગ્ન કરી બીચારા દંડાઈ જશે માટે લગ્ન સંબંધી ખોટી રીતે હિલચાલ કરતા હોય તેમણે આ ઉપરથી ખાસ લક્ષમાં રાખવું કે ઉપરની રીતે સહુની સલાહ વિના જ આવા અગવડભરેલા વખતમાં જો કોઈ એકાએક ખોટી પોલિશી કે પ્રપંચથી લગ્ન કાઢશે અગર જાહેર કરશે તો તે કદી પણ સર્વમાન્ય થશે નહિ અને ઉપર મુજબ ગાયકવાડી પ્રજા દંડાઈ જશે અને લગ્નની એકતા છે તે વીખરાઈ જઈ છૂટાં લગ્ન થઈ જશે તેથી જ્ઞાતિમાં ઠામઠામ કંકાશ અને કુસંપ થઈ તડ પડશે અને જ્ઞાતિ ભારે ખર્ચાના બોજામાં આવી જશે, તેના અપવાદના અને જોખમના ભાગીદાર જે લગ્ન કાઢશે તે જ પુરુષો છે અને આવી રીતે ગાયકવાડી પ્રજાને આડા રસ્તે દોરવા માટે જે કાયદાની જવાબદારી રહેશે તે પણ તેને જ શીર રહેશે તે નક્કી સમજવું.

લિ. દેસાઈ લાલભાઈ ગોપાળભાઈ - વીરમગામ

* * *

આ લેખ (શું કડવા પાટીદારોમાં લગ્ન થશે કે) મુંબઈમાં પ્રગટ થતા આર્ય પ્રકાશના તા. ૧૩મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૦ના અંકમાં પ્રકટ થયો હતો.

શું કડવા પાટીદારોમાં લગ્ન થશે કે ?

હાલમાં કડવા પાટીદારોમાં મુદતીયાં લગ્ન સંબંધી ખૂબ ચર્ચા ચાલે છે. આ બાબતમાં આજકાલ ઉપરનો પ્રશ્ન જ્યાં ત્યાં પુછાય છે. કડવા પાટીદારોમાં જ આ પ્રશ્ન પુછાય છે એમ નથી, પણ પરજ્ઞાતિના માણસો પણ તે સવાલ બહુ બારીકીથી પૂછે છે કારણ તેમાં તેમને પણ કાંઈ લાભ-હાનિ રહેલી છે. લગ્નમાં ખપતો માલ જે વેપારીઓ રાખે છે તેમને પોતાનો માલ ખપાવવા સારુ કડવાના લગ્ન થશે કે નહિ એ સવાલ પૂછીને તજવીજ કરવાની ઘણી કાળજી હોય એ સ્વભાવિક છે. બ્રાહ્મણો પણ પોતાની રોજી તેમનાં લગ્ન થાય તો વિશેષ પ્રમાણમાં ચાલે એ આશામાં પૂછપરછ કરવાને લલચાય એ પણ

નિર્વિવાદ છે. બીજી જ્ઞાતિવાળાઓ જેમને પોતાનાં છોકરાંના લગ્ન કરવાં છે. તેઓને પણ કડવાનાં લગ્ન થાય તો, તેમની સંખ્યા વિશેષ હોવાથી તેમજ લગ્ન એક દિવસે સામટાં થવાથી લગ્નમાં ઉપયોગી સઘળી ચીજો ખાસ મોંઘી થવાનો સંભવ હોવાથી પોતાનાં લગ્ન કોઈ બીજી તિથિ ઉપર અગર બીજા વર્ષ ઉપર મુલતવી રાખવાના વિચાર થઈ શકે. આવાં કેટલાંક કારણોને લઈને હાલમાં વાટે અને ઘાટે, ચકલે અને ચૌટે, તેમજ ગામડાઓમાં ચોરે અને ભાગોળે પણ ઉપરનો જ પ્રશ્ન થતો જ્યાં ત્યાં સાંભળવામાં આવે છે.

નામદાર ગાયકવાડ સરકારના રાજ્યમાં બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદો ત્રણ- ચાર વર્ષથી ચાલુ થયો છે. આ વર્ષે જો કડવા કણબીનાં લગ્ન થાય તો ઉક્ત કાયદાનો ભંગ થવા ઘણો સંભવ છે. ઊંઝા ગામમાં ઉમિયામાતાના મંદિરમાંથી લગ્ન કહાડવાનો રિવાજ છે તે ગામ ગાયકવાડ સરકારનું છે તેથી ત્યાંની સરકારે ઉમિયામાતાના મંદિરમાં ચોકી-જપ્તિ બેસાડી છે, એટલે ઊંઝા ગામના પાટીદારો તથા ઊંઝા અને સિદ્ધપુરના બ્રાહ્મણો કે જેઓ લગ્નનો બીડો કહાડે છે તે ગાયકવાડી પ્રજા હોવાથી તેમની સરકારનો હુકમ તોડીને લગ્ન કહાડી શકે તેમ નથી.

ગયા ડિસેમ્બર માસની છેલ્લી તારીખોએ વિરમગામમાં કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજની મળેલી બેઠકમાં એક ઠરાવ પાસ કરી ઊંઝામાં ઉમિયામાતાજી સ્વસ્થાન કમિટી સાથે મળી તથા પાટડી દરબાર વગેરે અગ્રેસરોની મદદ લઈ ના. ગાયકવાડ સરકારના કાયદાને અનુસરી તથા ઉમિયામાતાની આમન્યા સાચવીને હવે લગ્ન શી રીતે અને કેવી રીતે કહાડવાં તેનો વિચાર કરી નક્કી નિવેડો લાવવાને સારુ ૩૪ સભાસદોની એક કમિટી નીમી હતી. તે કમિટી કાંઈ પણ કામ કરે તે પહેલાં જ કેટલાક ઈસમો તરફથી આ વર્ષે જ લગ્ન કહાડવાની તજવીજ થતી માલૂમ પડી છે.

ઊંઝામાંમોલ્લોત તથા રૂસાવત નામની બે પાર્ટીઓ છે. તેઓએ બસે ઉપર સહીઓ સાથે એક જાહેરખબર છપાવીને જાહેર કર્યું છે કે માતામાંથી પરંપરાથી ચાલતા આવતા રિવાજ મુજબ લગ્ન કહાડી દેશદેશાવર લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો હક ફક્ત અમને અને અમારા વંશજોને છે, યાને તે હક ભોગવવાનો છે પણ તે બીજાને આપવાનો હક નથી, છતાં અમારામાંના કેટલાક માણસોને સમજાવી પોતાનાં પક્ષમાં લઈને શેઠ બેચરદાસ લશ્કરી તરફથી મિ. કેશવલાલ

છકડસી તે હક ઉત્પન્ન કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે માટે તેવી રીતે તેઓ જો લગ્ન કહાડશે તો તે ખોટાં સમજવાં અને કડવા પાટીદારોએ તે લગ્ન માનવાં નહિ. વળી પટેલ પ્રાણજીવન ડાહ્યાભાઈ (અમદાવાદ ઝાંપડાની પોળના) બીજી જાહેરખબર છપાવી પ્રદર્શિત કરે છે કે પટેલ બેહચરદાસ કડવા કણબીની ન્યાતના શેઠ નથી તેમ તેમને લગ્ન કહાડવા તથા લગ્નપત્રિકાઓ દેશાવર મોકલવાનો હક પણ નથી. તે હક એટલે લગ્ન કહાડવાનો હક ઊંઝાના બેઉ પાટીવાળાઓનો છે, તેઓ લગ્ન કહાડી અમારે ત્યાં લગ્નનો બીજો-પડો લાવીને પછી બીજાં ગામો અને શહેરોમાં લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો હક અમારો છે, અને અમે તે હક બસ્સો-ત્રણસો વર્ષથી ભોગવીએ છીએ. ત્યારે વળી પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજી ગોજારીયાની પોળના એક ત્રીજી જાહેરખબરમાં પ્રસિદ્ધ કરે છે કે પ્રાણજીવન ડાહ્યાભાઈ તરફથી લગ્ન બહાર પાડવાના હક સંબંધે જાહેરખબર બહાર પાડવામાં આવી છે તે તદ્દન ખોટી અને નાપાયાદાર છે, કારણ કે ઘણા વખતથી મારા વડીલ પટેલ વસ્તાઘેલજી અને શેઠ બેચરદાસ અંબાઈદાસ લશ્કરીને ત્યાં લગ્નનો બીડો આવે છે તેવી રીતે યોગ્ય વખતે ઊંઝા ગામમાં ઉમિયામાતામાંથી લગ્નનો બીડો અમારે ત્યાં આવશે માટે અમારા તરફથી જે લગ્ન જાહેર કરવામાં આવે તે જ ખરાં સમજવાં અને બીજા તરફથી લગ્ન જાહેર કરવામાં આવે તે માનવાં નહિ. આવી જાહેરખબર એક એકથી ઊલટી એક અઠવાડિયામાં છપાઈને બહાર પડી છે. તો હવે અમો કડવા પાટીદારોએ સમજવું શું ? તે એક સવાલ થઈ પડ્યો છે.

વળી અત્રે તેમજ બીજે ઠેકાણે વાતો થાય છે કે માતામાંથી જપ્તિ ઊઠી ગઈ છે અને આવતી વસંતપંચમીએ લગ્ન જાહેર થઈ જશે. વળી માતામાં તો ગાયકવાડ સરકારની જપ્તિ કાયમ છે એવી દલીલના જવાબમાં કહેવામાં આવે છે કે તે પોલીસ ફોર્સ તો શેઠ બેચરદાસના માણસોને લગ્ન કહાડવામાં મદદ કરવાને રાખવામાં આવ્યું છે. આવી અનેક વાતો ખરી અગર ખોટી અમદાવાદમાં આજકાલ બહાર પડતી રહે છે. અત્રે તેમજ બહારગામના પાટીદારો લગ્ન કરવાને તૈયારી કરી રહ્યા છે. ફક્ત લગ્ન જાહેર થવાની ખોટી છે. છતાં હરવખતે લગ્નના ચાંલ્લાની ધમાલ આ અરસામાં હોવી જોઈએ, તેમાંનું ઘણું જ થોડું આ સાલ જણાય છે. છોકરાઓને પરણાવવાને સઘળાઓ ચહાય છે પણ તેમને કન્યાઓ મળતી નથી. જેમને કન્યાઓ પરણાવવી છે

તેઓ ઠંડા થઈને બેસી રહ્યા છે. કારણ કે કન્યાઓને બાંહ્યવર અને ફૂલનો દડો કરવાની તેમને છૂટ છે. ગામડાવાળાઓ જેઓ પોતાની કન્યાઓ શહેરોમાં દેવા આવે છે તેઓમાં પણ ઠંડાઈ જણાય છે. કારણ શહેરવાળા પ્રત્યે તેઓને કાંઈક અભાવ ઉત્પન્ન થયો છે.

માતામાં જ્યારે ગાયકવાડ સરકારની જપ્તિ છે તો માતાના મંદિર બહાર અગર ગામમાં કોઈ પાટીદાર અગર બ્રાહ્મણને ઘેર બેસીને લગ્ન કહાડવાની વિધિ કરીને લગ્ન કહાડી અમદાવાદ, અસારવામાં લાવીને જાહેર કરવા ધારે તો તે સંભવિત છે; અને અજ્ઞાન પાટીદારોને સમજાવવામાં આવશે કે તે માતામાંથી જ હંમેશના રિવાજ મુજબ જ લગ્ન નીકળેલાં છે, તો તેને ખરાં માની કેટલાક પોતાના છોકરાંના લગ્ન કરશે તેમ બીજાઓ નહિ પણ કરે એ બનવાજોગ છે. આવી રીતે નીકળેલા લગ્ન જેમ બ્રિટિશ પ્રજા ખરાં માની લગ્ન કરશે તેમજ ગાયકવાડી અજ્ઞાન પ્રજા કરશે તો તે બિચારા ખરચના-દંડના ખાડામાં ઊતરશે એનો વિચાર આવી રીતે લગ્ન કહાડનારાઓએ શું નહિ કરવો જોઈએ ?

* * *

આ હસ્તપત્રિકા (કડવા પાટીદાર કોમના હિતાર્થે એક સૂચના યાને નમ્ર યાચના) છુટી વેચાઈ હતી તથા **મુંબાઈ આર્ય પ્રકાશ**ના તા. ૧૩મી ફેબ્રુઆરીના ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાઈ હતી.

કડવા પાટીદાર કોમના હિતાર્થે એક સૂચના

યાને

નમ્ર યાચના

બંધુઓ,

આપણા લગ્નની તિથિ નક્કી કરવાના હુકમદાર ઊંઝાના તેમજ અમદાવાદના પટેલોને અરજ કરો કે અંધકારનો જમાનો વહી ગયો છે અને જે જમાનો હાલ ચાલે છે તે જમાનામાં જો તમો તમારી મોટાઈ અને પટલાઈ જાળવવા ઈચ્છતા હો તો જમાનાને અનુસરી સુધારો કરવા આગળ પડો અને તેમ કરી પોતાની જ્ઞાતિ શુભેચ્છક અને મ્હોટા કહેવડાવવાનો હક ધારણ કરો અને જો તેઓ હજુ પણ અંધકારનો પીછોડો ઢાંકવા ઈચ્છતા હોય અને તેમ

કરી આપણને હજુ પણ વધારે અધમદશાને પહોંચાડવાને ચાહતા હોય તો પછી તેઓને આપણી અધમદશાનું ચરિત્ર નીચે વર્ણવેલું બતાવો અને તે જાણી તેઓ પોતાની આંખો ખોલી આપણને મુક્ત કરવા તૈયાર થશે જ એવી મને આશા છે.

વડીલો ! આપણા એક જ તિથિના બાળલગ્નના કાળા ધારાએ આપણી પ્રજાને શારીરિક અને માનસિક શક્તિથી નષ્ટભ્રષ્ટ કરી છે. આપણાં બાળકો બુદ્ધિહીન થઈ અન્ય કોમમાં હાંસીને પાત્ર થયા છે, રૂપ, ગુણ, કર્મ, સ્વભાવ અને ઉંમરમાં કજોડાં થઈ દુઃખ ભોગવી જિંદગી પૂરી કરે છે અથવા તો ભાગવતમાં વર્ણવેલા કૃષ્ણરૂપ બની અનેક સ્ત્રીઓવાળા બને છે અને તેનું પરિણામ એ આવેલું છે કે 'કોળીભાઈનો કુબો, એક મેલને બીજો ઊભો' આ કહેવત આપણે કોળી પાસેથી ખરીદ કરી લીધી છે. પરણતી વખતે ચાંડલો અને છાંડતી વખતે બદલો લેવાનું શીખી ગયા છે અને બાદ ચૌદ વર્ષની ઉંમરમાં તો પોતાને બે ચાર કે પાંચ પત્નીના અરે કહો કે ગુલામડીનાં પતિ કહેવડાવવા લાગ્યા છે. શું તમને આથી શરમ ઉત્પન્ન નથી થતી ? કદાચ તેઓ કહેશે કે નારે ભાઈ, છોકરાઓ ગમે તેવા દુરાચારણી થાય તેની શરમ નહિ ! હા ! દીકરીઓ તેવી થાય તો મરવું પડે ! વડીલો ત્યારે સાંભળો આપણી પુત્રીઓની શું દુર્દશા છે. આપણી પુત્રીઓ આપણને કેવા શ્રાપ આપી રહી છે તે જરા ધ્યાન દઈ સાંભળો.

વડીલો આપણી પુત્રીઓ મહાદેવી ઉમિયાની પુત્રીઓ કહેવડાવવાને લાયક નથી, આપણી પુત્રીઓ મહાદેવી સીતાની પુત્રીઓ કહેવડાવવાને લાયક નથી, કેમકે મહાદેવી ઉમિયાએ અનેક અવતાર ધારણ કરી પોતાને ગૌરી, પાર્વતી અને ઉમિયા વગેરે નામ આપી પોતાના માતાપિતાની મરજી નહિ હોવા છતાં પણ વારંવાર પોતાના પૂર્વ ભવના પતિ મહાત્મા શંકરને પ્રાપ્ત થયાં હતાં. જ્યારે આપણી પુત્રીઓ એક જ જન્મમાં અને તે પણ જીવતા પતિએ બીજા પતિને પ્રાપ્ત થાય છે. કહો મહાદેવી ઉમિયાની તે પુત્રી કહી શકાય ? નહિ જ !

મહાદેવી સીતા દુષ્ટ રાવણના હાથમાં સપડાયા છતાં પોતે એક પતિવ્રતા ધર્મને જાળવી શક્યા હતા જ્યારે આપણી પુત્રીઓ તેથી વિરુદ્ધ પોતાને દુઃખ દેનારા પતિના પંજામાંથી છૂટી વારંવાર અનેક પતિને પ્રાપ્ત થાય છે તેમજ

કેટલીક કન્યાવિક્રય કરનારાં માબાપોની દ્રવ્ય લાલસાએ પોતાનાં ગરીબ પતિને છોડી દ્રવ્યવાનને પ્રાપ્ત થાય છે. કહો કે આપણી પુત્રીઓ સતી સીતાની બાળકીઓ કહેવડાવવાને હકદાર છે ? નહિ જ !

હા તેઓ લક્ષ્મીવત્ છે કે જે લક્ષ્મી હાલમાં હિંદ પુત્રોને તજી યોગ્ય વર મેળવવા યુરોપમાં જઈ વસી છે તેમ આપણી બાળકીઓ દ્રવ્યલોભી વેષધારી કુળવાનોની લક્ષ્મીની લાલસા પૂર્ણ નહિ થવાથી વારંવાર અનેક પતિને પ્રાપ્ત થાય છે તેમજ આપણા લક્ષ્મીના લાલચું માતાપિતાઓની લાલસા પૂર્ણ નહિ થવાથી ગરીબને તજી લક્ષ્મી પતિને પ્રાપ્ત થાય છે અને આ રીતે પોતાના એક પતિવ્રતા ધર્મથી નષ્ટભ્રષ્ટ થઈ પરિણામે પોતાનાં માતાપિતાને શ્રાપ આપે છે માટે હે બંધુઓ અને વડીલો ! પુત્રીઓના શ્રાપથી બચવા આપણા એક તિથિના લગ્ન આપનાર પટેલિયાઓને વિનંતી કરો કે અમારા આ અધમ રિવાજને બંધ કરી તમારી મોટાઈ જાળવવા તમારા જ હાથે મોટી ઉંમરે લાયક વરને પ્રાપ્ત કરવા છૂટા લગ્ન કરવા દેવા કાયદો ઘડો અને તેમ કરી અમારી પુત્રીઓને પતિવ્રતા ધર્મપરાયણ બનાવવા અને તેના આશીર્વાદ મેળવવા, અમને ભાગ્યશાળી બનવા દો અને તમે પણ તેનો આશીર્વાદ મેળવો. આપણા પટેલિયાઓ આપણને પોતાની મોટાઈ જાળવવા, જવાબ આપશે કે આમાં કાંઈ બાળલગ્નનો દોષ નથી કે નથી અમારા આપેલા મુહૂર્તનો પણ મૂર્ખ માબાપોનો જ દોષ છે. તો હું તેના જવાબમાં જણાવીશ કે ઉપર લખેલી સઘળી ખરાબી આપણા બાંધી મુદતના બાળલગ્નની જ છે. કારણ કે તેથી લાકડે માંકડા આવતા કુકર્મોનું મૂળ રોપાય છે અને આજ અનેક બાળાઓ જીવતે પતિએ રંડાપો ભોગવે છે. આજ અનેક બાળાઓ અન્નવસ્ત્રને માટે અન્યનો આશ્રય લે છે અથવા તો પોતાના બાહુબળે કમાઈ પોતાનો નિર્વાહ ચલાવી જિંદગી પૂરી કરે છે.

માત્ર આપણી કોમની જે બાળાઓ બાળવિધવા હોય છે તે અથવા તો આપણી કોમના ગરીબો કે જેઓ દ્રવ્યની ખામીએ અથવા વર નહિ મળવાથી પોતાની પુત્રીને કુંવારી રાખે છે યા તો પાંચપચીસ રૂપિયા આપી ભાડુતી વર સાથે અગર તો ફૂલના દડા સાથે પરણાવે છે અને પછી તેવી કન્યાઓને યોગ્ય ઉંમર લાયક અને સદસ્ય ગુણ, કર્મ, સ્વભાવ, રૂપરંગ અને વયવાળા પુરુષને

ઘેર બોલાવે છે, તેટલી જ કન્યાઓ માત્ર એક પતિને પ્રાપ્ત થાય છે, તેવી જ કન્યાઓ ગૃહિણી તરીકે શોભી નીકળી છે, તેવી જ કન્યાઓ પોતાને સાચી માતા કહેવડાવે છે અને તેવી જ કન્યાઓ સંસારને ઉત્તમ પ્રકારે ચલાવી પોતાનાં માતાપિતાને યશ પ્રાપ્ત કરાવે છે અને પોતે પણ પોતાના બંધુઓને જરા ઠેસ વાગતા ખમા : મારા વીરને એવા ઉત્તમ આશીર્વાદ આપે છે અને તે જ કન્યાઓ પોતાને મહાદેવી ઉમિયા અને જગત જનેતા સીતાની સાચી પુત્રી કહેવડાવવા શક્તિમાન થાય છે અને જો તેવી કન્યાઓમાંથી કદાચ પાંચ-દશ ટકા દુઃખી હોય તો તે માત્ર માબાપોની મૂર્ખાઈને લીધે જ છે. તદપી બાળલગ્નનાં રાક્ષસી પંજામાંથી મુક્ત થઈ મોટી ઉંમરે પતિને પ્રાપ્ત થનારી કન્યાઓ સિવાયની તો જવલ્લે જ હજારે પાંચ સુખી હશે અને તેથી દરેકે દરેક બાળાઓ શ્રાપ આપે છે કે મારા બાપનું સત્યાનાશ જજો કે જેણે મૂર્ખાઈમાં મને વેશધારી આ પાપી ચંડાળને આપી છે. મારા બાપનું સત્યાનાશ જજો કે જેણે મને દ્રવ્ય લોભમાં એક પતિવ્રતા ધર્મથી નષ્ટભ્રષ્ટ કરી છે. બંધુઓ બાળલગ્નરૂપી રાક્ષસને તિલાંજલિ આપ્યા સિવાય આપણી પુત્રીઓની સ્થિતિ સુધરવાની નથી અને તેના શ્રાપમાંથી આપણે મુક્ત થનાર નથી. એ જ રાક્ષસ આપણો કટ્ટર શત્રુ છે અને તેના લીધે જ તેના મિત્રો કે જે પુનઃલગ્ન અને છૂટાછેડાને નામે પ્રખ્યાત છે તેણે આપણને આપણા ધર્મથી નષ્ટભ્રષ્ટ કર્યા છે અને આપણને અવનતિરૂપી નર્કના કુંડમાં ઘૂસાડી દીધેલા છે અને આપણામાં વર્ણસંકરતા ઉત્પન્ન કીધી છે. ચેતો ! ચેતો ! સૂર્યોદય થયો છે. આપણા ઉપરનો અંધકારનો પીછોડો દૂર કરી સૂર્યના દર્શન કરી સારાસારનો વિચાર કરો અને તમારા હૃદયકમળમાંથી સ્વાર્થ અને મિથ્યા અભિમાનને દૂર કરી સમસ્ત કોમનો અને તેની ગાયવત્ પુત્રીઓનો આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરો એ જ તમારા અલ્પજ્ઞ સેવકની સૂચના અને યાચના છે.

આપણી કોમના કેટલાક સ્વાર્થીઓ કે જેઓને આપણા એક તિથિના બાળલગ્નથી અને છાંડવારૂપી અધમ કર્મથી લાભ છે. તેઓ અમારા અજ્ઞાન બંધુઓને આપણા એક તિથિના લગ્નથી ખર્ચનો બચાવ થવાનું ગણાવે છે અને તે સાથે જણાવે છે કે છૂટા લગ્ન થવાથી ગરીબોના વાંઢા રહી જાય. આ તેઓનો મિથ્યા પ્રલાપ અને અજ્ઞાન લોકોને સમજાવવાનું અને બહેકાવવાનું બાનું છે.

જુદા જુદા વિભાગના લોકોના રીતરિવાજોથી હું કેટલેક અંશે માહિતગાર છું અને તેથી કહું છું કે માત્ર કન્યાવિક્રય કરનાર માબાપોને સહેજ નુકસાન છે પણ સિવાયનાને છૂટા લગ્નથી ખર્ચનો મોટો બચાવ છે અને ગરીબોના તો વાંઢા રહેવાના નથી પણ સ્ત્રીઓને દુઃખ દેનારા અને અને સ્ત્રીઓને ગુલામડી તરીકે માનનારાઓના જરૂર વાંઢા રહી જાય. કારણ કે છૂટી તિથિના લગ્ન હોવાથી કન્યાનાં માબાપને યોગ્ય વર અને યોગ્ય ઘર તપાસવાનો પૂરતો વખત મળે છે.

તીર્થરૂપ વડીલ પટેલો, દૂર તપાસવાની જરૂર નથી પણ આપણી નજીકના ગામો વડનગર, વીસનગર અને પાટણ વગેરેના આપણી જ કોમના બાળકોની સ્થિતિ તરફ જુઓ ! મુંબઈ વગેરે મોટા ગામના ગ્રહસ્થોને ત્યાં અજીઠા વાસણ ઉટકવા, પાણી ભરવું અને છોકરાઓને રમાડવા તેમજ હેલપાટી કરવી અથવા તો ટૂંકા પગારની નોકરી કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવે છે અને તેનું મુખ્ય કારણ પણ બાળલગ્ન જ છે કે જેના લીધે આપણી કોમની દિનપ્રતિદિન પડતી થતી જાય છે અને આપણી બાળાઓના શ્રાપે કરી આપણે દુઃખી થઈએ છીએ.

છેવટમાં આપણે આપણી મહાદેવી ઉમિયાને પણ પ્રાર્થના કરો કે જો તમે સાક્ષાત્ જોગમાયા હો, જો તમે અમારી કુળદેવી હો, તો તમે અમારી પુત્રીઓને એક પતિવ્રતા ધર્મપરાયણ બનાવવા અને અમારાં પુત્રોને પણ એક પત્નીવ્રત ધર્મ પરાયણ બનાવવા અને તેમ કરી અમારા બાળકોને સંસારસુખ ભોગવવાની મોક્ષ આપવા અમારા માનના ભૂખ્યા અને અમારા ઉપર પોતાનો પટલાઈનો કાબૂ કાયમ રાખવા ચાહનારા પટેલોને સંમતિ આપો કે તેઓ અમારા આ અજ્ઞાનમુળક લગ્નમાં સુધારો કરી છૂટી મુદતના નહિ તો પાંચ વર્ષની મુદતનાં લગ્નનો પ્રબંધ કરી અમારી કોમની તમામ બાળક અને બાળકીઓનો મહાન આશીર્વાદ મેળવે અને અમો જેમ હંમેશાં તેનું માન જાળવતા આવ્યા છીએ તેમ જાળવી અમારા વડીલ તરીકે પૂજતા રહીએ.

લિ. જ્ઞાતિનો અને પટેલોનો દાસાનુદાસ સેવક

* * *

આ તાર ના. ગાયકવાડ સરકારને મોકલવામાં આવ્યો હતો.

Urgent (Prepaid)

His Highness Sayaji Rao
Baroda

Sheth Becherdas' party being Laganias proclaims from Unjha alleging them brought from Umaidevi temple, Kindly infrom if your Highness' chowkey removed from Umiadevi and they or any party permitted to declare marraige from temple. Two Gaekwari police accompany them which misguide please send authentic information preventing further anomaly.

Professor Jethalal Swaminarayan.
Vice President, Kadwa Patidar
Shubhechhak Samaj
Gangagriha, Madalpur

* * *

આ લેખ (કડવા કણબીઓ સુધર્યા) મુંબઈના સાંજ વર્તમાન તા. ૨૨મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૦ના અંકમાં પ્રકટ થયો હતો.

કડવા કણબીઓ પણ સુધર્યા
પાંચ વરસ લગ્નની કરેલી છૂટ
ગાયકવાડી કાયદાની અસર
આગેવાનોના લેવાયેલા જામીન

એક ગ્રહસ્થ લખે છે કે નાનપણમાં, મહિના મહિનાનાં, વર્ષ બે વર્ષના બાળકો પરણાવવાથી આ દેશની કડવા કોમને જે વિવિધ પ્રકારનાં સંકટો, વિવિધ પ્રકારનાં નુકસાન વેઠવા પડે છે તે દૂર કરવા માટે તે કોમના કેટલાક આગેવાનોએ ૯ અને ૧૧ વર્ષે લગ્નનું મુહૂર્ત કાઢવાને બદલે પાંચ વર્ષે લગ્ન કરવાની છૂટ રહે એવો ને ડહાપણભરેલો રસ્તો કાઢ્યો છે તે માટે તેમને ખરેખર ધન્યવાદ ઘટે છે.

નવ અગર અગિયાર વર્ષે લગ્ન કરવાથી પરિણામ એ આવતું કે કડવા કણબી લોકોને પોતાનાં તમામ બાળકોને એક માસથી માંડી ૧૧-૧૨ વર્ષનાં પોતાનાં બાળકોને ખુશી અગર નાખુશીથી પરણાવી દેવાં પડતાં. અત્યાર સુધી

રિવાજ એવો હતો કે નવ અગર અગિયાર વર્ષે કડવા કોમ તરફથી તેમનાં દેવી ઊંઝાના શ્રી ઉમિયામાતાની આજ્ઞા સાથે લગ્નની બે તારીખો કાઢવામાં આવતી - એક લગ્નનું મુહૂર્ત અને બીજું માંડવરાતનું મુહૂર્ત. લગ્નના મુહૂર્ત અને માંડવરાતના મુહૂર્ત વચ્ચે કેટલુંક અંતર રાખવામાં આવતું એટલે જે બાળક લગ્નને દિવસે કોઈ અડચણથી ન પરણી શકે તે તે પછી થોડે જ દિવસે આવતા માંડવરાતના મુહૂર્તે પરણે. નાનાં નાનાં બધાં જ છોકરાંને ધાવતાં અને રીખતાં છોકરાંને-બચ્ચાંઓને તેમની અણસમજમાં પરણાવવાનો રિવાજ બંધ પાડવાના શુભ હેતુથી આ સાલ લગ્નનું મુહૂર્ત ચૈત્ર વદ ૧૦નું કાઢવામાં આવ્યું છે અને માંડવરાતનું લગ્ન તે જ અરસામાં નહિ રાખતાં પાંચ વર્ષે એટલે સંવત ૧૯૭૧ની સાલમાં રાખવામાં આવ્યું છે.

આ યોજના બ્રિટિશ હદમાં તેમજ ગાયકવાડી હદમાં રહેલી તમામ કડવા કણબી કોમની વસ્તીની હિતકારક છે. કડવા કણબી કોમમાં બાળલગ્ન કરવાનો રિવાજ ચાલુ થયો છે તે ૯ અને ૧૧ વર્ષની લગ્નની પદ્ધતિ રાખવાથી જ થયો છે અને તે અટકાવવાને માટે જે બંદોબસ્ત કડી પ્રાંતના સૂબા રા. બા. ખાસેરાવ જાદવની સમક્ષ, કોમના આગેવાનો રૂબરૂ કરવામાં આવ્યો છે તે સમસ્ત કડવા કણબી કોમને વધાવી લેવો જોઈએ છીએ.

ગાયકવાડી હદમાં રહેતા કડવા કણબીઓ ઉપર કાયદાની અસર થશે તે વિશે અત્રે કાંઈક કહેવાનું જરૂરનું છે. ના. ગાયકવાડ સરકારે બાળલગ્ન અટકાવવા માટે જે કાયદો કર્યો છે તેમાં કડવા કોમ અગર મુદતે લગ્ન કરતી હરકોઈ કોમ માટે એક છૂટ રાખવામાં આવી છે તે એ છે કે આવતે લગ્ન એટલે ૯ કે ૧૧ વરસે અગર પાંચ વરસે જ્યારે લગ્ન આવે ત્યારે વર કે કન્યામાંથી એકની પણ ઉંમર ૧૬ અગર ૧૧ ઉપરાંત થઈ જતી હોય તો તે વરકન્યા પરણી શકે એટલે તે ધારા મુજબ ૧૧ વર્ષની કન્યા અને પાંચ પૂરાં વર્ષનો છોકરો પરણી શકે. એટલે એ રીતે તો ના. ગાયકવાડના કાયદાથી પણ બાળલગ્ન તો ખરી રીતે અટકી શકે નહિ. પાંચ વર્ષની માંડવરાત રહે, પાંચ વર્ષની મુદતે લગ્ન થાય તો તે કાયદા મુજબ પૂરા ૭ વર્ષની જ કન્યા અને પૂરાં ૧૧ વર્ષનો જ છોકરો પરણી શકે. તેથી નાના બાળક પરણી શકે નહિ અને પરણે તો સો રૂપિયા સુધી દંડ થાય. પાંચ વર્ષની મુદતથી કેટલીક રીતે બાળલગ્નનો ખરાબ રિવાજ અટકી શકે છે અને અગિયાર તથા સાત વર્ષની

ઉંમરથી પણ મોટાં વરકન્યા પરણવાની સરળતા વધે છે. પાંચ વરસે લગ્ન કરવાથી એક બીજો પણ લાભ છે. જે કડવા કણબીઓમાં સાટાં નથી હોતાં તેઓમાં, લગ્નમાં કન્યા કુંવારી ન રહે એ કારણથી, વરની કિંમત વધે છે અને તેથી વરવિક્રય થવાના સંભવ ઊભા થાય છે. આ અટકાવવા માટે પણ પાંચ વર્ષની માંડવરાત અગર પાંચ વર્ષે લગ્ન કરવાનો માર્ગ ઉત્તમ છે.

ના. ગાયકવાડના એક ઉચ્ચ પંક્તિના અમલદાર કડી પ્રાંતના સૂબાએ હાજર રહી, આવતા ચૈત્ર વદ ૧૦ના લગ્ન અને પાંચ વરસની માંડવરાતની યોજનાને સંમતિ આપી છે તે અમે ધારીએ છીએ કે તે રાજ્યના મુખી મતાદાર પટેલો આ બંદોબસ્ત પાળે તે માટે યોગ્ય ગોઠવણ થશે અને તે પાળે તેમાં જ કોમનું હિત રહેલું છે. આ સિવાય ગાયકવાડી રાજ્ય માટે બાળલગ્નના કાયદામાં જે છૂટ ઉપર દર્શાવવા પ્રમાણે મૂકવામાં આવી છે તેથી વધારે છૂટ આપવાના વડોદરા સરકારે સૌને ના પાડી છે.

બ્રિટિશ હદના પણ સુજ્ઞ લોકો માંડવરાતવાળી વ્યવસ્થાને આનંદ સાથે વધાવી લેશે, કારણ કે જે લોકો ઉચ્ચ કેળવણી પામતા બાળલગ્નનાં નુકસાન સારી પેઠે સમજે છે તેઓને પાંચ વરસે લગ્ન આવવાથી પોતાનાં સંતાનને મોટી ઉંમરે પરણતાં અને તેઓને સુખી થતાં જોવાનો લાભ મળી શકશે.

કડવા કોમના કેળવાયેલા આગેવાનોએ પણ આ ફેરફારના લાભો લોકોને સમજાવવા જોઈએ છીએ અને તેનો અમલ બરાબર રીતે થાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ છીએ.

એક બીજો ખબરપત્રી જણાવે છે, કે કડવા કણબીની જ્ઞાતિમાં બે જુદા પક્ષ પડવાથી બંને પક્ષવાળાઓ તરફથી લગ્નની તારીખ જુદી બહાર પાડવામાં આવી છે. શેઠ બેહચરદાસ લશ્કરીવાળા પક્ષે તા. ૧૦મીએ વરઘોડો કાઢી લગ્નની તારીખ જાહેર કરી હતી જ્યારે બીજા પક્ષ તરફથી તા. ૧૪મીએ વરઘોડો કાઢવામાં આવનાર હતો. તે દિવસે સુલેહનો ભંગ થવાની ધાસ્તી રખાતી હોવાથી બંને પક્ષ તરફના આગેવાનો, શેઠ બેહચરદાસ લશ્કરીના પક્ષવાળા પટેલ કેશવલાલ છકડસી, જગજીવનદાસ અમથાદાસ, જુગલદાસ દોલતરામ, કીલાશેઠ લલ્લુભાઈ તથા ચતુરભાઈ રાધાભાઈ, સામા પક્ષના પટેલ ચુનીલાલ ચીમનલાલ, ભગુભાઈ ત્રીભોવન, ચંદુલાલ માધવલાલ, માણેકલાલ ચીમનલાલ તથા ડાહ્યાભાઈ મૂળચંદ એ દરેક જણાના સિટી મેજિસ્ટ્રેટે ગઈ

તા. ૧૪મીએ સુલેહ સાચવવા માટે રૂ. ૫૦-૦૦ના જામીન તથા તેટલી જ રકમના હાથમુચકડા લીધા હતા.

* * *

આ લેખ (કડવા કણબીઓનાં લગ્ન) **ગુજરાતી પંચ**ના તા. ૨૦મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના અંકમાં અગ્રલેખ તરીકે છપાયો હતો.

કડવા કણબીઓનાં લગ્ન
પાંચ વર્ષની માંડવરાતની થયેલી ઉત્તમ યોજના
કેળવાયેલા લોકોનું કર્તવ્ય

નાનપણમાં, છેક નાનપણમાં, મહિના મહિનાનાં, વર્ષ બે વર્ષનાં બાળકો પરણાવવાથી આ દેશની કડવા કોમને જે વિવિધ પ્રકારનાં સંકટો, વિવિધ પ્રકારનાં નુકસાન વેઠવાં પડે છે તે દૂર કરવા માટે તે કોમના કેટલાક આગેવાનોએ ૯ અને ૧૧ વર્ષે લગ્નનું મુહૂર્ત કાઢવાને બદલે પાંચ વર્ષે લગ્ન કરવાની છૂટ રહે એવો જે ડહાપણભરેલો રસ્તો કાઢ્યો છે તે માટે તેમને ખરેખર ધન્યવાદ ઘટે છે.

નવ અગર અગિયાર વર્ષે લગ્ન કરવાથી પરિણામ એ આવતું કે કડવા કણબી લોકોને પોતાનાં તમામ બાળકોને એક માસથી માંડી ૧૧-૧૨ વર્ષનાં પોતાનાં બાળકોને ખુશી અગર નાખુશીથી પરણાવી દેવાં પડતાં. અત્યાર સુધી રિવાજ એવો હતો કે નવ અગર અગિયાર વર્ષે કડવા કોમ તરફથી તેમનાં દેવી ઊંઝાનાં શ્રી ઉમિયામાતાની આજ્ઞા સાથે લગ્નની બે તારીખો કાઢવામાં આવતી. એક લગ્નનું મુહૂર્ત અને બીજું માંડવરાતનું મુહૂર્ત લગ્નના મુહૂર્ત અને માંડવરાતના મુહૂર્ત વચ્ચે કેટલુંક અંતર રાખવામાં આવતું એટલે જે બાળક લગ્નને દિવસે કોઈ અડચણથી ન પરણી શકે તે તે પછી થોડે જ દિવસે આવતાં માંડવરાતના મુહૂર્તે પરણે. નાનાં નાનાં બધાં જ છોકરાંને ધાવતાં અને રીંખતાં છોકરાંને-બચ્ચાંઓને તેમની અણસમજમાં પરણાવવાનો રિવાજ બંધ પાડવાના શુભ હેતુથી આ સાલ લગ્નનું મુહૂર્ત ચૈત્ર વદ ૧૦નું કાઢવામાં આવ્યું છે અને માંડવરાતનું લગ્ન તે જ અરસામાં નહિ રાખતાં પાંચ વર્ષે એટલે સંવત ૧૯૭૧ની સાલમાં રાખવામાં આવ્યું છે.

આ યોજના બ્રિટિશ હદમાં તેમજ ગાયકવાડી હદમાં રહેલી તમામ કડવા

કોમની વસ્તીને હિતકારક છે. કડવા કણબી કોમમાં બાળલગ્ન કરવાનો રિવાજ ચાલુ થયો છે તે ૯ અને ૧૧ વર્ષની લગ્નની પદ્ધતિ રાખવાથી જ થયો છે અને તે અટકાવવાને માટે જે બંદોબસ્ત કડી પ્રાંતના સૂબા રા. બ. ખાસેરાવ જાદવની સમક્ષ, કોમના આગેવાનો રૂબરૂ કરવામાં આવ્યો છે તે સમસ્ત કડવા કણબી કોમે વધાવી લેવો જોઈએ છીએ.

એમ કહેવામાં આવે છે કે કડવા કણબી કોમને બાળલગ્નથી નુકસાન નથી કારણ કે તે કોમમાં પુનર્વિવાહનો બંદોબસ્ત છે અને તે કોમનો મોટો ભાગ કન્યાઓને સાસરે મોડી વળાવે છે. કડવા કોમમાં પુનર્લગ્નની યોજના હોવાથી બાળલગ્ન કરનારને કન્યા અગર વર મરી જતાં ફરીથી લગ્ન કરવાનો રસ્તો રહે છે, મોડી કન્યા વળાવવાથી સ્ત્રી-પુરુષને ઓછું નુકસાન થાય છે તે વાત ખરી છે પરંતુ બાળલગ્નથી બીજા પણ કેટલાંક નુકસાન થાય છે તે અટકતાં નથી.

બાળલગ્ન કરવાથી વરકન્યાના ગુણદોષ વરકન્યા પોતે અગર તેમનાં માબાપ જોઈ શકતાં નથી. આપણે કોઈ ઢોર ખરીદવા જઈએ છીએ તો પણ આપણે તેને તેનો ગુણદોષ તપાસી તપાસીને લઈએ છીએ અને આપણાં સંતાનની આખી જિંદગીનું સુખ જેમાં રહેલું છે તેવી લગ્નની બાબતમાં વર અગર કન્યાની પસંદગી કરવા માટે બિલકુલ લક્ષ આપતા નથી એ બહુ દિલગીરી ભરેલું છે. નાનપણમાં લગ્ન કરવાથી, તેમાંએ છેક નાનાં બાળકો પરણે તેથી બીજું એક નુકસાન આ છે કે બાળક પાંચ વર્ષનું થાય ત્યાં સુધી એને અનેક જાતના, અછબડા, ઓરી, બળિયા વગેરે વ્યાધિ થાય છે, લગ્ન થયા પછી આવા કોઈ વ્યાધિ અગર અકસ્માતથી તે ખોડીલું થાય છે તો મોટપણે વરકન્યા વચ્ચે સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચે અણબનાવ રહે છે અને આખરે ધાન લુગડાંની તકરાર, છૂટાછેડા અને બીજા ભવાડા થવાનો સંભવ રહે છે. પાંચ વર્ષની અંદર બાળકોનાં મરણ પણ વધારે થાય છે. બાળક પાંચ વર્ષનું થાય ત્યાં સુધી તેને મરણનો ભય વધારે છે. આથી જો વરકન્યામાંથી એકાદનું મરણ થાય છે તો પ્રથમના લગ્નનું ખર્ચ બાતલ જાય છે અને કડવા - કણબી જેવી સામાન્ય રીતે ગરીબ કોમના લોકોને તેમનાં સંતાનના બીજા લગ્નના ખર્ચમાં ઊતરવું પડે છે. નાનપણમાં છોકરાં પરણાવવામાં માબાપ પોતાના લ્હાવાનો વિચાર રાખે છે તેટલો છોકરાંના સુખનો રાખતા નથી. લગ્ન એ વર અગર કન્યાને તેની

જિંદગીમાં મોટામાં મોટો આનંદ હોવો જોઈએ. અહીંયાં તો છોકરાં લગ્ન એટલે શું તે બિલકુલ સમજતાં નથી. તે બિચારાને લગ્નનો ખરો આનંદ મળી જ શકતો નથી. પોતાના નીચ લ્હાવાને માટે માબાપ છોકરાનાં બાળલગ્ન કરી તેમની ભવિષ્યની જિંદગી બગાડે છે. આ સઘળું અટકાવવાનો રસ્તો એ જ છે કે ટૂંકી મુદતે લગ્ન કાઢવાની શ્રી ઉમિયાદેવીની આજ્ઞા માગવી અને તે પ્રમાણે તે કોમના કેટલાક આગેવાનોએ કર્યું છે તે વખાણવાજોગ છે.

ગાયકવાડી હદમાં રહેતા કડવા કણબીઓ ઉપર આ કાયદાની કેવી અસર થશે તે વિષે અત્રે કાંઈક કહેવું જરૂરનું છે. ના. ગાયકવાડ સરકારે બાળલગ્ન અટકાવવા માટે જે કાયદો કર્યો છે તેમાં કડવા કોમ અગર મુદતે લગ્ન કરતી હરકોઈ કોમ માટે એક છૂટ રાખવામાં આવી છે અને તે એ છે કે આવતે લગ્ને એટલે ૯ કે ૧૧ વર્ષે અગર પાંચ વર્ષે જ્યારે લગ્ન આવે ત્યારે વર કે કન્યામાંથી એકની પણ ઉંમર ૧૬ અગર ૧૨ ઉપરાંત થઈ જતી હોય તો તે વરકન્યા પરણી શકે એટલે તે ધારા મુજબ ૧૧ વર્ષની લગ્નની મુદત લઈએ તો પૂરા એક વર્ષની કન્યા અને પાંચ પૂરાં વર્ષનો છોકરો પરણી શકે. એટલે એ રીતે તો ના. ગાયકવાડના કાયદાથી પણ બાળલગ્ન તો ખરી રીતે અટકી શકે નહિ. પાંચ વર્ષની માંડવરાત રહે, પાંચ વર્ષની મુદતે લગ્ન થાય તો તે કાયદા મુજબ પૂરાં ૭ વર્ષની જ કન્યા અને પૂરાં ૧૧ વર્ષનો જ છોકરો પરણી શકે. તેથી નાના બાળક પરણી શકે નહિ અને પરણે તો સો રૂપિયા સુધી દંડ થાય. પાંચ વર્ષની મુદતથી કેટલીક રીતે બાળલગ્નનો ખરાબ રિવાજ અટકી શકે છે અને અગિયાર તથા સાત વર્ષની ઉંમરથી પણ મોટા વરકન્યા પરણવાની સરળતા વધે છે. પાંચ વર્ષે લગ્ન કરવાથી એક બીજો પણ લાભ છે. જે કડવા કણબીઓમાં સાટા નથી હોતાં તેઓમાં, લગ્નમાં કન્યા કુંવારી ન રહે એ કારણથી વરની કિંમત વધે છે અને તેથી વરવિક્રય થવાના સંભવ ઊભા થાય છે. આ અટકાવવા માટે પણ પાંચ વર્ષની માંડવરાત અગર પાંચ વર્ષે લગ્ન કરવાનો માર્ગ ઉત્તમ છે.

ના. ગાયકવાડના એક ઉચ્ચ પંક્તિના અમલદાર કડી પ્રાંતના સૂબાએ હાજર રહી, આવતા ચૈત્ર વદ ૧૦ના લગ્ન અને પાંચ વર્ષની માંડવરાતની યોજનાને સંમતિ આપી છે તો અમે ધારીએ છીએ કે તે રાજ્યના મુખી મતાદાર પટેલો આ બંદોબસ્ત પાળે તે માટે યોગ્ય ગોઠવણ થશે અને તે પાળે તેમાં

જ કોમનું હિત રહેલું છે. આ સિવાય ગાયકવાડી રાજ્ય માટે બાળલગ્નના કાયદામાં જેમ છૂટ ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે મૂકવામાં આવી છે તેથી વધારે છૂટ આપવા ના. વડોદરા સરકારે સૌને ના પાડી છે.

બ્રિટિશ હદના પણ સુજ્ઞ લોકો માંડવરાતવાળી વ્યવસ્થાને આનંદ સાથે વધાવી લેશે કારણ કે જે લોકો ઉચ્ચ કેળવણી પામતાં બાળલગ્નોથી થતા નુકસાન સારી પેઠે સમજે છે. તેઓને પાંચ વર્ષે લગ્ન આવવાથી પોતાનાં સંતાનને મોટી ઉંમરે પરણતાં અને તેઓને સુખી થતાં જોવાનો લાભ મળી શકશે.

કડવા કોમના કેળવાયેલા આગેવાનોએ પણ આ ફેરફારના લાભ લોકોને સમજાવવા જોઈએ છીએ અને તેનો અમલ બરાબર રીતે થાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ છીએ.

* * *

આ લેખ (કડવા પાટીદારોનાં લગ્ન અને કહેવાતા પટેલોને બે બોલ) તા. ૨૦મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના અંકમાં ચર્ચાપત્ર તરીકે છપાયો હતો.

કડવા પાટીદારોનાં લગ્ન
અને
ન્યાતના કહેવાતા પટેલોને બે બોલ
શેઠ બેહચરદાસ લશ્કરીના કુટુમ્બને ધન્યવાદ

'ગુજરાતી પંચ'ના મહેરબાન એડિટર સાહેબ નીચેનો લેખ આપના માનવંતા પત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરી મને આભારી કરશો.

જ્ઞાતિબંધુઓ,

આપણી જ્ઞાતિમાં લગ્નની બે તારીખો બહાર પડી છે અને તેથી એટલી ગરબડ થઈ પડી છે અને એટલો તો કોલાહલ થઈ રહ્યો છે કે તેનું વર્ણન કરવું મુશ્કેલ છે. તેમાં ખરી તારીખ કઈ અને ખોટી તારીખ કઈ તેની કાંઈ સમજ પડતી નથી, અને કોઈ આ તારીખ ખરી કહે છે અને કોઈ તે તારીખ ખરી કહે છે.

બાળલગ્ન અને તેથી થતી ખરાબી

જે જ્ઞાતિમાં બબ્બે મહિનાનાં બાળકોને પરણાવવામાં આવતાં હશે અને જે જ્ઞાતિમાં એક પુરુષને સાત સાત સ્ત્રીઓ થતી હશે તે જ્ઞાતિ કેટલી અધમ દશામાં સડતી હશે તેનો ખ્યાલ કરવો મુશ્કેલ નથી. બે મહિનાનો છોકરો પરણ્યા

વગર રહી જાય તો આબરૂ જાય. આવા વિચાર જ્યાં થતા હોય ત્યાં જ્ઞાતિની ઉન્નતિની આશા રાખવી કેવળ ફોકટ છે. જ્ઞાતિબંધુઓ, આવી કમબખ્તીમાં આવી પડેલી જ્ઞાતિ તે આપણી જ છે. બાપના કૂવામાં ડૂબી મરવું અને તે ખરું હોય કે ખોટું તે જાણ્યા વગર તેને વળગી જ રહેવું એવા વિચાર આપણી જ જ્ઞાતિમાં થાય છે અને તેથી જ આપણી ઉત્તરોત્તર અધમ દશા થતી જાય છે. આવો કાંઈક ખ્યાલ મહારાજા શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને આવવાથી તેમને બાળલગ્ન અટકાવવાનો કાયદો ઘડ્યો છે. બાળલગ્ન અટકાવવાની ફરજ કાયદાથી પડી એ શું આપણી ઓછી અજ્ઞાનતા સૂચવે છે ?

આપણાં લગ્ન તૂટી ન જાય અને બાળલગ્ન કરવાની આપણને ફરજ પડે એવો રસ્તો પાંચ વરસની માંડવરાત કરવાથી થયો હોય એમ લાગે છે અને ખરેખર તે રસ્તો સમજુ માણસને ઘણો જ ઉત્તમ છે એમ લાગ્યા વગર રહેશે નહિ એમ હું ધારું છું અને તે માટે રિવાજ દાખલ કરનારને લાખોવાર ધન્યવાદ ઘટે છે.

આપણા કુળદેવી આપણને બાળલગ્ન કરવાની ફરજ પાડે અને આપણે અધમ દશામાં જઈએ એમાં તે રાજી હોય એમ કોણ ધારી શકે એમ છે ? એ તો માત્ર તે કહેનારની અજ્ઞાનતા જ સૂચવે છે. બાળલગ્નથી આપણી પાયમાલી થાય છે એમ જ્યારે આપણા જ્ઞાતિબંધુઓ સમજતા થશે અને પોતે જ તેને ટેકો નહિ આપે ત્યારે જ ખરેખર આપણી ઉન્નતિ થશે એમ હું ધારું છું.

પટેલ કોને કહી શકાય ?

જ્ઞાતિબંધુઓ, આ એક સવાલ છે. પોતાની જ્ઞાતિને કઈ કઈ મુશ્કેલીઓ નડે છે, તેમની શી શી ફરિયાદો છે તેનો કાંઈક ખ્યાલ પટેલને હોવો જોઈએ અને તેનો ઉપાય તેઓએ કરવો જોઈએ. ત્યારે શું આમાંનું કાંઈ પણ આપણા કહેવાતા પટેલોને છે ?

એક જ્ઞાતિનો માણસ પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને અશક્ત હોય તેવાઓને પાંચ પાંચ બાયડીઓ થાય છે એ શું ઓછો જુલમ છે ? છોકરીઓનાં માબાપોને પરણાવ્યા પછી કેવી મુશ્કેલીઓ નડે છે, તેને વળાવવાનું મુહૂર્ત આપતિ વખતે વરનાં માબાપ કેટલા બધા પૈસા પડાવે છે અને ઘર વેચી છોકરીનાં માબાપ તે પૂરું કરે છે તેમ છતાં તે છોકરીને ત્રીજે દિવસે ઘરબહાર કાઢી મૂકે છે અને ખોરાકી માટે કોર્ટના દ્વારે જવું પડે અને બીજી બાઈડી કરે છે એ શું ઓછો

જુલમ છે ? અને તે ફળ બાળલગ્નનું છે. બાળલગ્ન જેવા ક્રૂર રિવાજ આપણી જ્ઞાતિમાં ઘર કરી બેઠો છે તેને માટે કાંઈ ખ્યાલ છે ?

આ બધા રિવાજનો કાંઈ બંદોબસ્ત પટેલ તરફથી થયેલો સાંભળ્યો છે ? શાનો થાય ? પોતે જ તેમાં સામેલ હોય તો પછી તે જ્ઞાતિમાંથી કેમ દૂર કરી શકે ? જ્ઞાતિનું ગમે તેમ થાઓ પણ અમે તો જ્ઞાતિના પટેલ છીએ એમ જ્યાં હોય તો પછી શું કહેવું ?

પટેલ કોણ ?

પટેલ તથા શેઠ તે જ કે જે પોતાની જ્ઞાતિ ભલું કરી શકે અને પોતાની જ્ઞાતિના સુખને માટે પ્રયાસો કરે છે. લાખો રૂપિયા વરા-ન્યાતો પાછળ ખર્ચાય છે તે બંધ કરી તે પૈસા કેળવણી માર્ગે વપરાવે છે તેને જ પટેલ તથા શેઠ કહી શકાય. પોતે 'પટેલ છીએ બાળલગ્ન અટકાવવાના છીએ, પટેલ છીએ' એમ કહેવા કરતાં જ્ઞાતિ જ પોતાને પટેલ કહે ત્યારે ખરા પટેલ તથા શેઠ કહી શકાય. જાણીને દિલગીર છીએ કે આપણા કહેવાતા પટેલોમાં તથા શેઠોમાં પણ કેળવાયેલા પુરુષો સામેલ છે છતાં જ્યારે તેઓ જ જ્ઞાતિને આડેઅવળે રસ્તે દોરે છે તો પછી આનાથી વધારે ઘોર કર્મ બીજું શું હોય ? પણ તેમણે હવે જાણવું જોઈએ કે આપણી ન્યાત અંધારામાંથી ધીરે ધીરે અજવાળામાં આવતી જાય છે અને ખરું શું છે અને ખોટું શું છે તે સમજવા શક્તિ ધરાવતી જાય છે.

આશા રાખું છું કે આપણા કહેવાતા પટેલો તથા શેઠો આવો મમત મૂકી દઈ જ્ઞાતિને ખરે રસ્તે દોરશે અને જેમ બને તેમ કલહ ઓછો કરશે.

છેવટે બાળલગ્ન અટકાવનાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને અને તેમને જ પગલે ચાલનાર પાંચ વરસની માંડવરાત કરનાર મરહુમ શેઠ બેહચરદાસવાળાઓને ધન્યવાદ આપું છું અને આપણા જ્ઞાતિબંધુઓ તેમનું અનુકરણ કરશે અને તેમાં જ આપણું ભલું થશે એમ હું ધારું છું.

પરમકૃપાળુ પરમેશ્વરને ખરા અંતઃકરણથી પ્રાર્થના કરું છું કે અમારા જ્ઞાતિબંધુઓનું ભલું કરે અને તેઓને ખરું શું છે અને ખોટું શું તે સમજવાની શક્તિ આપે !! અસ્તુ !

અમદાવાદ લિ.

તા. ૧૪-૨-૧૯૧૦ **જ્ઞાતિનું ભલું ઇચ્છનાર**

* * *

આ લેખ (કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનાં લગ્નનો સવાલ. શ્રીમાન પાટડી દરબાર સાહેબ પાસે ન્યાય મેળવવા ગયેલા બંને પક્ષો) સાંજવર્તમાનના તા. ૨૩મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૦ ના તેમજ મુંબઈ સમાચારના તે જ તારીખના અંકમાં છપાયો હતો.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના હિતાર્થે

શ્રીમાન પાટડી દરબાર સાહેબને નમ્ર અરજ

સાંભળવા મુજબ બંને પક્ષના લગનીઆઓ આપ નામદાર પાસે ન્યાય મેળવવા આવેલા છે. આપ ન્યાયી છો તે સાથે જ્ઞાતિ હિતને ચાહો છો જેથી મારી નમ્ર અરજ ઉપર ધ્યાન આપશો.

હાલમાં ચાલતાં લગ્નથી અનેક ગરીબોનાં બાળકો અને બાળકીઓ કુંવારા રહી જાય છે, અનેક કજોડા બને છે, જિંદગી દુઃખમય ગુજારે છે અને કજોડાં થવાથી છૂટાછેડા રૂપી અધમ કર્મની વૃદ્ધિ દિનપ્રતિદિન થતી જાય છે. કેવળ જૂના વિચારનાં જ નહિ પરંતુ તે સાથે કેટલાક સ્વાર્થીઓ કે જેને આવા લાંબી મુદતનાં ચાલતા લગ્નના રિવાજથી લાભ છે, તેઓ પણ સુધારાને બિલકુલ ચાહતા નથી તે પ્રત્યે મારી નમ્ર યાચના છે કે મહાદેવીનું માન પૂરેપૂરું જળવાય અને આપનો ન્યાય સર્વ માન્ય થઈ સમસ્ત કોમનું હિત થાય તેવો ન્યાય આપશો.

દસ વર્ષની મુદતનાં લગ્નમાં પાંચ વર્ષની ૧ અથવા તો ત્રણ ત્રણ વર્ષની ૨ માંડવરાત થાય તો જરૂર આપ સમસ્ત કોમનો મહાન આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરશો અને મહાદેવીનું માન પણ જળવાશે પરંતુ જો ન્યાયમાં ચાલતી રૂઢિને કાયમ ઠરાવશો તો ભવિષ્યમાં મહાદેવી માનભંગ થઈ આપના ન્યાય ઉપર હાલના સુધારકોને કટાક્ષ કરવા વખત મળશે.

આર્યવર્તની દરેક કોમ પોતાની ઉન્નતિ કરવા માટે જાગૃત થઈ છે, જ્યારે આપણી જ્ઞાતિમાં પણ બેચાર વર્ષથી બાળલગ્ન ઇત્યાદિ રાક્ષસી રીવાજોને નષ્ટ કરવા સુધારકો ઉત્પન્ન થયા છે અને જ્ઞાતિ લાભાર્થે અનેક પ્રયાસ કર્યે જાય છે. સુધારકોનો પ્રયાસ પોતાના અંગિત લાભનો નથી. પરંતુ સમસ્ત કોમને ઉચ્ચ દશાએ પહોંચાડવાનો જ છે. સુધારકોના આ ઉત્તમ પ્રયાસને ઉત્તેજન આપવું એ આપ નામદારની ખાસ ફરજ છે, એમ હું ધારું છું. જ્ઞાતિના જૂના વિચારના વૃદ્ધ પુરુષો માત્ર વહેમ, અજ્ઞાનતા અને પ્રપંચી નામધારી

આગેવાનોના બહેકાવાથી કદાચ આપના ન્યાય તરફ અભાવ બતાવશે પરંતુ આપ નામદારે ન્યાય આપવામાં કોઈ પણ પ્રકારની ખોટી નિંદા અથવા પક્ષપાતને આધીન થવાનું નથી. કારણ કે રાજર્ષી ભર્તૃહરીએ નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે ન્યાયી વીર પુરુષો ઉપર અનેક જુદાં કલંક કષ્ટો ઇ. પડે છે છતાં પણ ન્યાયના માર્ગથી વિમુખ થતા નથી. આપ નામદાર જ્ઞાતિનાં ભુષણ તરીકે એક શ્રેષ્ઠ પુરુષ છો બલ્કે સ્વજ્ઞાતિના રાજ્યકર્તા-અમારા મહારાજા છો, જેથી ખાત્રી છે કે આપ 'નીન્દન્તુ નીતિ નીપુણા ઇ.' શ્લોક પ્રમાણે ધીર પુરુષ બની ખરા ન્યાયી બનશો અને કોમની ભવિષ્યની સંતતીના ઐશ્વવરી આશીર્વાદ મેળવશો.

આપણી કોમ દેશને એક અત્યંત ઉપયોગી છે અને તે જ કોમ આજે લાંબી મુદતનાં બાર વર્ષી ફરજિયાત-બાળલગ્ન રૂપી કુધારાને લીધે અજ્ઞાન-મુરખ બની છે તેવી કનિષ્ટ દશા તરફ દીર્ઘદષ્ટિ ફેરવશો તો વિદિત છે થશે કે લાંબી મુદતના લગ્નથી કોમને કેટલી હાનિ છે ! ફક્ત બાર વર્ષની લાંબી મુદતે જ લગ્ન આવવાનો ભય હોવાથી બાળકોને ઉતાવળે ઉતાવળે કુંવારા રહી જવાની બીકે વગર વિચારે પરણાવી દેવામાં આવે છે અને તેનાં પરિણામે મોટી ઉંમરે સેંકડો બાળાઓ તેમનાં માતાપિતાની મૂર્ખતાને લીધે વિદવા બને છે અને આખરે નાત્રા રૂપી દુષ્ટ રિવાજને ઉત્તેજન મળે છે, તદ્ઉપરાંત કજોડા ઊભા થઈ સંસારના નિયમોનું ઉલ્લંઘન થાય છે અને શ્રરૂષટી કર્મ વિરુદ્ધના ધિક્કારવાલાયક ક્રપીણ બનાવો બને છે એવા સર્વ પરિણામો આપ નામદારથી અજ્ઞાત તો નહિ હોય.

આપ નામદાર તરફ બન્ને પક્ષના આગેવાનો ન્યાય મેળવવા આવ્યા છે અને આપની પાસેથી ખરો ન્યાય મળશે એવી સર્વને આશા છે. રાજ્યકારોબારના બોજા સાથે સ્વજ્ઞાતિના હિતાર્થ તરફ આપે જે વૃત્તિ દોરાવી છે જેથી સુધારકોના નિઃસ્વાર્થ પ્રયાસને મહાન આશ્રય મળશે એવી અભિલાષા છે. જ્ઞાતિ સુદારાના એક અગત્યનાં સવાલને આપે હાથ ધર્યો છે અને તેથી ખાત્રી છે કે આપનાતી બનતી કોશિશે અને નીડરતાથી કોમને કેટલાક જુના રિવાજના કુધારામાંથી મુક્ત કરશો. અગાઉ જણાવ્યા પ્રમાણે દશ વરસની ૧ અથવા ત્રણ ત્રણ વરસની ૨ માંડવરાતમાંથી કોઈ પણ નિયમને અમલમાં મુકશો તો ઉછરતા બાળકોને તેમનાં ભવિષ્યના હિતને ઉત્તમ લાભદાયક થઈ પડશે કે જે મુદતથી બાળકોના બ્રહ્મચર્યવ્રત ઉપર લગ્નની વિષયી છાપ પડતી અટકે.

આવા સુધારાથી આપણી જ્ઞાતિમાં નવીન પ્રકાશ થઈ એમ રહેશે.

છેવટે આપ નામદારને મારી વિનયપૂર્વક અરજ છે કે જેવી રીતે વૃક્ષની વૃદ્ધિ થવાને સૂર્યના કિરણોનું પોષણ મળે છે તેવી જ રીતે આપ નામદારનું નામ **'સૂર્યમલજી'** હોઈ થોડા સમયથી જ્ઞાતિમાં સુધારારૂપી વૃક્ષના જે અંકુરો ફુટ્યા છે તે અંકુરોને આપના બોધરૂપી ન્યાયના પ્રકાશિત કિરણો દ્વારા પોષણ આપશો અને દીન પ્રતીદીન સુધારાને આગળ વધારવા નીડર બની આગેવાની લેશો. જેથી કડવા જ્ઞાતિના ઇતિહાસમાં આપ નામદારનું 'સૂર્ય' નામ સૂર્યની પેઠે ઝળકતું રહેશે અને સમસ્ત કોમ આપનો મહાન ઉપકાર માનશે અસ્તુ !

લિ. આપનો સેવક

જ્ઞાતિહિતચિંતક

* * *

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન એ નામનું ચર્ચાપત્ર તા. ૨૭મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૦ના **ગુજરાતી પંચ**માં છપાયું હતું.

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન

મહેરબાન 'ગુજરાતી પંચ'ના અધિપતિ

સાહેબ—અમદાવાદ

આ સાથેનો લેખ આપના બહોળો ફેલાવો પામેલા પત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરી મને અને કડવા પાટીદાર કોમને આભારી કરશો એવી આશા છે.

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન આ વર્ષે થશે કે નહિ ? આ સવાલ બેત્રણ અઠવાડિયા ઉપર ખુદ તે જ જ્ઞાતિમાં તેમજ ઇતર જ્ઞાતિમાં પુછાતો હતો. ત્યાર પછી તરત જ અચાનક લગ્ન નિકળી ગયાં એમ બુમો પડી રહી અને તે ગપ સત્યરૂપમાં પણ આવી ગઈ. તેને આ જ બેએક અઠવાડિયા વહી ગયા પણ લગ્ન વરઝોળામાં પડ્યું છે તે હજુ થાળે પડ્યું નથી.

બેચરદાસ લશ્કરીવાળાએ ખુદ માતાના સ્થાનમાંથી ગાયકવાડી અમલદારોની સમક્ષ લગ્ન કહાડી લાવી અમદાવાદમાં ગઈ સુદ એકમે વધાવ્યાં. બીજો પક્ષ-સામો પક્ષ-આઠિયાઓના પક્ષ તરફતી પણ લગ્ન કહાડવાની જુદી પેરવી થઈ. તેઓને ગાયકવાડી અમલદારો તરફથી માતાના દેવળમાં લગ્ન કહાડવા નિમિત્તે પેસવા દેવામાં આવ્યા નહિ, ત્યારે કાળેશ્વર મહાદેવમાંથી-

ઉમિયામાતાના અસલ-જૂના સ્થાનકમાંથી-લગ્ન કહાડી લાવી અમદાવાદમાં જાહેર કરીને પછી વસંતપંચમીએ વધાવ્યા.

પહેલા પક્ષે લગ્ન દિવસ ચાલતી સાલના ચૈત્ર વદી ૧૦નો ઠરાવી માંડવરાત્રિ સંવત ૧૯૭૧ના વૈશાખ સુદી ૧ની ઠરાવી છે ત્યારે બીજા પક્ષે લગ્નતિથિ વૈશાખ સુદી ૧ ની ઠરાવીને દસ દિવસ પછી એટલે જ તે જ મહિનાની સુદ ૧૧ની માંડવરાત્રિ ઠરાવી છે. વિશેષમાં બેચરદાસના પક્ષને ગાયકવાડી અમલદાર-કડી પ્રાંતના સૂબા સાહેબે માતામાંથી જ લગ્ન કહાડવાના ચાલતા આવેલા રિવાજને અનુસરી લગ્ન કહાડવા બાબતનું સર્ટિફિકેટ આપ્યું છે, ત્યારે બીજા પક્ષને-આઠિયાવાળા પક્ષને ઊંઝા ગામના આગેવાન (?) મુખી પટેલ શામળદાસ બાજીદાસની સહાનુભૂતિ છે.

કડવાનાં લગ્ન થશે કે નહિ એ સવાલ જે અઠવાડિયામાં થતો હતો તે વખતે લગ્ન કહાડવાનો હક પ્રતિપાદન કરતાં હેન્ડબિલો-જાહેરખબરો એક એકથી ઊલટી પ્રકટ થઈ હતી. ઊંઝાના મોલ્લોત અને રૂસાત પાટીના ૨૪૩ માણસોએ સહી કરી જાહેરખબર છપાવી હતી કે કડવા પાટીદાર કોમનાં લગ્ન માતામાંથી કહાડી, દેશદેશાવર લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો હક તેમનો જ છે અને બેચરદાસવાળા અમારામાંના કેટલાકને ભોળવી તે હક લખાવી લઈ લગ્ન કહાડવાની પેરવી કરે છે તે ખોટી છે. (યાદ રાખવું કે આ ૨૪૩ સહીઓમાં ફક્ત ૩૬ જણ જ ભણેલા હતા.) બીજી એક જાહેરખબરમાં ઝાંપડાની પોળના પટેલ પ્રાણજીવન ડાહ્યાભાઈએ લખ્યું હતું કે બેચરદાસ ન્યાતના પટેલ નથી. તેમ તેમને લગ્ન કહાડવાનો હક પણ નથી. તે હક ઊંઝાના પાટીદારોનો છે અને લગ્નનો પડો અમદાવાદમાં લાવી અમારે ત્યાંથી દેશદેશાવરમાં લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો અમારો હક છે. ત્રીજી જાહેરખબરમાં પા. મનસુખરામ પ્રેમજીએ જાહેર કર્યું હતું કે વસ્તાઘેલજીના વંશમાં હું હોવાથી તે હક મારો અને બેચરદાસવાળાનો છે માટે અમે જે લગ્ન કહાડીએ તે જ ખરાં માનવાં જોઈએ.

આવી ઊલટીસૂલટી જાહેરખબરો છપાઈ પ્રસિદ્ધ થયા છતાં લગ્ન પક્ષ તરફથી જાહેર થયાં છે.

આ વખતે બે લગ્ન નીકળવાનું કારણ શું ? માતાએ બે લગ્ન આપવાની શું કૃપા જ કરી છે ? અસ્તુ. આ વખતે માતાજીએ બે લગ્ન આપ્યાં છે તો

આશા રહે છે કે હવે ત્રણ, ચાર, પાંચ અને ઉત્તરોત્તર માગીએ એટલાં લગ્ન આપવાની માતાજી કૃપા કરશે જ.

ત્રણ-ચાર વિવાહથી-આશરે ત્રીસ-ચાળીસ વર્ષથી બેચરદાસવાળા માતામાંથી લગ્ન કહાડી લાવીને અસારવામાં વધાવે છે અને તે સર્વ માન્ય થયાં છે. તો આ વખતે જ બીજા પક્ષવાલાને નોંખા લગ્ન કહાડવાની જરૂર શું પડી ? જો તેમનો હક લૂંટાતો હોય તો ગયા ત્રણ-ચાર વિવાહમાં લશ્કરીવાલાનાં કહાડેલાં લગ્ન માન્ય શા માટે કર્યાં ? તે જ વખતે તે અમાન્ય કરી પોતાનાં જુદા લગ્ન કેમ ના કીધાં ? બેચરદાસવાળાઓએ તેઓનો હક લઈ લીધો હોય તો દીવાનીમાં દાવો કરી પોતાનો હક શા માટે સાબિત કરી ન્યાય મેળવ્યો નહીં ? પોતાના હાથમાં જ કાયદો લઈ જુદા લગ્ન કહાડી કડવા કોમ આજદિન સુધી એક જ અલઘાર ન્યાત કહેવાતી હતી તેમાં વિક્ષેપ પાડી ન્યાતનાં તડ-તફા-જુદી ન્યાતો કરવાની આ પેરવી નથી થઈ શું ? તેમ થવાથી ન્યાતની ઉન્નતિ થવાની બીજા પક્ષે કેટલી આશા રાખી છે ?

ગયા ત્રણ-ચાર વિવાહમાં બેચરદાસવાળા લગ્ન કહાડતા હતા, ત્યારે ઊંઝાના સમસ્ત પાટીદારો-મુખ્યત્વે કરીને આગેવાન-અગ્રેસર પટેલ શામળદાસ બાજીદાસ સંમતિ આપી નહોતી ? આ જ વખતે ફક્ત આ જ વર્ષે તેઓ જુદા કેમ પડ્યા ? અને બીજા પક્ષમાં કેમ ભળ્યા ? તેનો ખુલાસો મેળવવાની જરૂર નથી શું ?

શું પટેલ શામળદાસ બાજીદાસને પોતાની નજરમાં આવે ત્યારે એક પક્ષમાંથી બીજા પક્ષમાં જવાનો હક માતાજીએ આપ્યો છે ? યા સમગ્ર ન્યાતે તાંબાના પત્રો પર તેમને લેખ લખી આપ્યો છે ?

અત્યાર સુધી કડવા કોમમાં દસ વર્ષે એક જ લગ્ન થતાં હતાં અને તે લગ્ન માતા જ આપે છે અને તે બેઉ લગ્ન મનાશે તો ન્યાતની એકત્રતા તૂટશે એટલું જ નહીં પણ માતાની આમન્યા છડેચોક લોપાઈ જણાશે. તે કોઈ પણ કડવા જેને માતાજી પર આસ્થા છે તે પસંદ કરશે નહીં. તે પરથી એમ અનુમાન પર આવશે કે અત્યાર સુધી માતાજી લગ્ન આપે છે એ કેવળ અંધશ્રદ્ધા જ હતી અને કેટલાક સ્વાર્થ-પરાયણ પુરુષો પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા માટે જ અજ્ઞાન પ્રજાને અવળે-ઊંધે માર્ગે દોરવતા હતા. માતાજી લગ્ન આપે છે. એ માન્યતા તૂટવાથી વખતના વહેવા સાથે છૂટાં લગ્ન થશે એથી જૂના વિચારના પુરુષો

શું રાજી થશે ?

કડવા પાટીદારોમાં દસ વર્ષે એક જ લગ્ન કરવાનો રિવાજ છે તેનો ઉદ્દેશ શું ? કેટલાક કહે છે કે આપણી જ્ઞાતિ ખેડૂત પ્રજા છે, તેથી તેમને છૂટાં લગ્ન કરવાથી વિશેષ ખર્ચ થાય પણ એક જ લગ્ન કરવાથી ખર્ચ ઓછું થાય છે. વળી એમ કહેવાય છે કે એક જ લગ્ન હોવાથી ગરીબનાં છોકરાં પરણી શકે છે, નહિ તો તે બીચારાં કુંવારા રહી જાય છે. આ દલીલો વિચારતાં પુરુષોને પાયા વિનાની જણાય છે. કડવા કોમની વસ્તી આખા હિંદુસ્તાનમાં આશરે ૧૪ લાખની છે ત્યારે હિંદુસ્તાનમાં હિંદુ ખેડૂત પ્રજા કુલ આશરે તેત્રીસ કરોડની છે. ત્યારે તેમાંના ફક્ત ૧૪ લાખનો જ વધારે ખર્ચ થવાની અને કુંવારા રહી જવાની દલીલ કેમ ટકી શકે વારું ? વળી ખર્ચમાં ઉગારો થતો હોય તો મરણ પાછળમાં જમણો તેઓ છૂટાં કેમ કરે છે ? તે પણ એક જ દિને અને દસ વર્ષના આંતરે કેમ કરતા નથી ?

દસ વર્ષે લગ્ન કરવાની એક રૂઢિ પડી ગઈ છે અને તેથી ઘણી હાનિ થયેલી પ્રત્યક્ષ જણાય છે છતાં સ્વાર્થપરાયણ-સ્વાર્થ સાધુઓ તે રૂઢિ બદલવાના પ્રયત્નમાં આડા આવે છે. તેઓ ન્યાતનું અહિત કરનારા જ ગણાશે.

દસ વર્ષે જ એક જ વખત લગ્ન ન કરવાના રિવાજે જ બાળલગ્ન ચાલીસ દિવસનાં ધાવતાં બાળકોનાં લગ્ન કરવાની ફરજ પાડી છે. તેવાં બાળલગ્ન થવાથી છાંડવો અને છેડાછુટકાના અધમ રિવાજને પોષણ મળ્યું છે. સુધરેલી પ્રજામાં તે રિવાજે આપણને હલકા પાડ્યા છે. આપણે ઉત્તમ ખેતી કરવાવાળા હાલમાં શૂદ્રમાં ગણાવા લાગ્યા છે એ શું આપણને માનપ્રદ છે ? હજુ પણ એ રૂઢિને આપણે બદલવી નથી જોઈતી ? દસ વર્ષ કરતાં થોડા વખતને અંતરે આપણાં લગ્ન થતાં હોય તો ચાળીસ દિવસનાં હિંચતા છોકરાંને પરણાવવાની જરૂર પડે નહિ એ દેખીતું જ છે.

ગાયકવાડી રાજ્યમાં બાળલગ્ન પ્રતિબંધ કાયદો ચાલુ થયો છે, ત્યાં ગાયકવાડી પ્રજાને દસ વર્ષના એક લગ્નથી કાં તો સરકારનો કાયદો તોડવાની અગર ઉમિયામાતાની આમન્યા લોપવાની જરૂર પડશે. તેથી કરીને ગાયકવાડી અમલદારોએ બેચરદાસવાળાને-જેમણે પાંચ વર્ષે માંડવરાત રાખીને દસ વર્ષમાં બે લગ્ન કરવાની સોઈ કરી આપી છે તેમને-સહાય આપી કડવા કોમ પર એક ઉપકાર કીધો છે.

ગયા ડિસેમ્બર માસમાં વિરમગામ કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજની બેઠકમાં એક ઠરાવ કરી, આપણા લગ્ન કહાડવાનો વચલો રસ્તો લેવા સારુ (નામદાર પાટડી દરબારશ્રીની સહાયતા લઈ) એક કમિટી નીમી હતી તે કમિટી મળીને કાંઈ પણ કામ કરે તે પહેલાં જ બેચરદાસવાળાએ લગ્ન કહાડવાની ઉતાવળ કરી છે છતાં પણ પાંચ વર્ષ પછી માંડવ રાત્રિ આપી છે એટલું પણ સુધારાના પક્ષે આવકારદાયક હોવાથી માનનીય છે. બીજા પક્ષનાં લગ્ન છેક જૂની પદ્ધતિની રીતિયે હોવાથી - જે રીતિયે આપણે અધમાવસ્થામાં મૂકાયા છીએ તેને જ વળગી રહીને હજુ પણ અધમ દશાના ઊંડા કૂવામાં ઊંડા ઊતરવાનું પસંદ નહિ કરતા હોવાથી - ત્યાજ્ય છે - અમાનનીય છે.

વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણે હોવા છતાં કુલીનતા વંશપરાપરા ચાલતી માનવાવાળા અજ્ઞાન મનુષ્યો બીજા પક્ષને - આઠિયાવાળા પક્ષને-અનુસરે એ સ્વાભાવિક છે. આવા અજ્ઞાનોને જ્ઞાન આપી ખરા રૂપમાં વસ્તુસ્થિતિ સમજાવી તેમનાં અજ્ઞાન તિમિરને સૂર્યનો પ્રકાશ આપી અધમાવસ્થામાંથી તારણ કરવું એ સમજુ અને જ્ઞાનવાનોનો ધર્મ છે. એક કરતાં વધારે કન્યાઓ લાવી કન્યાના બાપને કનડી હસ્કે અને ટસ્કે પોતાની મરજી માફક કરકરિયાવાર મેળવીને પોતાનો નિર્વાહ ચલાવવો, અજ્ઞાન માબાપો પોતાની અજ્ઞાનતાથી સારાસારનો વિચાર નહિ કરી શકવાથી, દિપકના સ્નેહે જેમ જુદાં ઝંપલાવે છે તેમ ઝંપલાવી પોતાની દીકરીઓ આપે તેમને રોટલા માટે રખડાવી ઘરની બહાર બેસાડવી, તેમને મારઝુડ, હેરાન કરી છેડાછુટકો આપવાને પણ પૈસા પડાવવા એ શું કુળવાનોનાં લક્ષણ છે ? માનીએ કે કુળવાનો સઘળા જ એમ કરતા નથી પણ ત્યારે શું આવો અનર્થ કરવાવાળાને સજ્જન કુળવાનોએ કદી પણ રોક્યા છે ? આવા સેંકડો દાખલાઓ હરહંમેશ જોવામાં-જાણવામાં આવે છે તેનો કાંઈ બંદોબસ્ત થયો જણાયો નથી. તે શું તેમની કુલીનતા બતાવે છે ? એ જ કુળવાનોએ અજ્ઞાન ગામડિયાઓની અજ્ઞાનતાનો લાભ લઈને બબ્બે-ત્રણ-ત્રણ બૈરીઓ પોતાને માટે કરી ગામડિયાઓને કુંવારા રહેવાનો વખત આવતાં ગામડિયાઓની આંખો ઊઘડતી ગઈ તેમ તેમ પોતાનામાં ગોળ બાંધતા ગયા અને તેને સખ્તાઈથી અમલમાં મૂકવા લાગ્યા. માટે ગોળ કરાવીને ન્યાતો ટૂંકી કરવાનો દોષ પણ તેઓને જ શીર છે.

આવતા શનિવારે જ્ઞાતિશીરોમણિ નામદાર પાટડી દરબાર સાહેબને ત્યાં

બંને પક્ષના સંભાવિત ગૃહસ્થો એકઠા થવાના છે. આશા રાખવામાં આવે છે કે નામદાર દરબાર સાહેબ નિષ્પક્ષપાતથી શુદ્ધ ન્યાય કરી કડવા પાટીદાર કોમ જે હાલના સમયે અવનતિમાં આવી પડી છે તેમાંથી ઉગારી-ઉદ્ધારવાનો પ્રયત્ન જે સુધારકો કરી રહ્યા છે તેમને સહાય થશે. જાણવા પ્રમાણે જ્ઞાતિ સુધારા વાસ્તે દરબાર સાહેબે હજારો રૂપિયાના ભોગે પ્રયત્ન કીધો હતો તેમાં જાણવા જેવી સફળતા મળી નહોતી તે સફળતા વરસોના વહેવા સાથે કાળના ચક્રમાં ફરીને અધિકાર પરત્વે મેળવવા ભાગ્યશાળી થશે એમ અમે અંતઃકરણપૂર્વક ઈચ્છીએ છીએ.

સાબરમતી તા. ૨૫-૨-૧૯૧૦ **લિ. સ્વજ્ઞાતિ સેવક**

* * *

આઠિયા પક્ષના શેઠોની જીત-નામદાર પાટડી દરબારશ્રીએ વધાવેલા લગ્નીયા-નામની હસ્તપત્રિકા છૂટી વેચાઈ હતી.

॥ શ્રી ઉમિયાજી માતાજીની જય ॥

નામદાર પાટડી દરબારશ્રીએ વધાવેલા લગનિયા
આઠીઆ પક્ષના શેઠોની જીત
અને
બેચરદાસ લશ્કરીવાળા પક્ષની નીવડેલી નિષ્ફળતા

સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિબંધુઓને વિનંતી સાથે જણાવવાનું કે આપણી જ્ઞાતિનાં લગ્નસંબંધી નામદાર પાટડી દરબારશ્રીએ તા. ૩-૩-૧૦ ગુરુવારના રોજ સવારના કલાક ૭ અને પાંચ મિનિટે પોતાના દરબારમાં વધાવેલી લગ્નની શુભ તિથિઓ નીચે મુજબ છે.

કામા ગણેશ તથા ચાક વધાવવાનું મુહૂર્ત સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદ ૭ રવિવાર.

માંડવો તથા ઝવેરા વાવવાનું મુહૂર્ત સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદ ૯ મંગળવાર.

મોટા ગણેશ તથા માણેકથંભ, ધરોપૂજા તથા ગૃહશાંતિનું મુહૂર્ત સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદી ૧૩ શનિવાર.

મોટું લગ્ન વરકન્યા પરણવાનું મુહૂર્ત સંવત ૧૯૬૬ના વૈશાખ સુદી ૧

સોમવાર.

માંડવરાતનું મુહૂર્ત સંવત ૧૯૬૬ના વૈશાખ સુધી ૧૧ ગુરુવાર.

એ રીતે ઉપર મુજબ લગ્ન કરવાની શુભ તિથિઓ નામદાર પાટડી દરબારશ્રીએ પોતાના દરબારમાં વધાવી લીધા બાદ પાટડીની આપણી સમગ્ર જ્ઞાતિએ એકી અવાજે દરબારમાં જઈને લગ્નની ઉપર જણાવ્યા મુજબની તિથિઓ વધાવી લીધી છે છતાં પણ **'મિયાં પડ્યા પણ તંગડી ઊંચી'** એ કહેવત મુજબ પટેલ બેચરદાસ અંબાઈદાસવાળા પક્ષની બહાર પાડેલી લગ્નની તિથિઓ નામદાર પાટડીશ્રીએ નહિ વધાવ્યા છતાં તા. ૩-૩-૧૯૧૦ના રોજ પટેલ કેશવલાલ છકડશીએ નામદાર દરબારશ્રીએ બંને પક્ષના લગ્ન વધાવી લીધા છે તેવી ખબર બહાર પાડેલ છે. તે તદ્દન ખોટી અને બિનપાયેદાર છે તે માટેની કોઈને પણ ખાતરી કરવી હોય તો પાટડી જઈ નામદાર પાટડી દરબારશ્રીને પૂછવાથી ખાતરી થશે.

આ જ તા. ૪-૩-૧૯૧૦. પ્રસિદ્ધ કરનાર

પા. ચુનીલાલ સહી દા. પોતે
પા. ભગુભાઈ ત્રિભોવનદાસ સહી દા. પોતે
અમદાવાદના કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના પટેલો

* * *

કડવા પાટીદારોની નાતના પટેલોને વિનંતી - એ નામની હસ્તપત્રિકા છૂટી વેચાઈ હતી.

કડવા પાટીદારોની નાતના પટેલોને વિનંતી

આ વરસે બે લગ્ન નીકળ્યાં છે. એક ચૈત્ર વદ ૧૦નાં ઉમિયામાતાજીનાં મંદિરમાં ગાયકવાડ સરકારની રજાથી અને સર સૂબા સાહેબની રૂબરૂમાં ધરમની કીરીઆ કરી કાઢ્યા છે તેમાં પાંચ વરસની માંડવરાત રાખી છે અને તે લગ્ન દૈવી લગ્ન એટલે ખરાં લગ્ન છે. બીજા વૈશાખ સુદ ૧ મંગળવારનાં કાળેશ્વર મહાદેવમાં ભેગા થઈ કાઢ્યા છે અને તે લગ્નકાળ લગ્ન એટલે ખોટા છે.

વૈશાખ સુદ ૧ના લગ્ન પાટડી દરબાર સાહેબે એટલા માટે વધાવી લીધા છે કે તેઓ સાહેબની બહેનો અને દીકરીઓ તે લગ્નવાળાના પક્ષમાં આપેલી છે જેથી તેઓએ નાઈલાજે તે લગ્ન વધાવી લીધા છે પણ ખરી રીતે જોતાં તે ખરાં

નથી અને ભવિષ્યમાં કડવા પાટીદારોને કાળ સમાન થઈ પડશે. કારણ કે :

એક નાસ્તિક માતાજીને માનતો નથી તેણે પ્રથમ સુધારાવાળાને ઉશ્કેરી છૂટા લગ્ન કરી નાખવા મહેનત કરી હતી પણ છૂટા લગ્ન થઈ જવાથી આખી નાતની ખરાબી થશે અને ગરીબો દુઃખી થશે એમ સમજી સુધારાવાળાએ તેનું માન્યું નહિ અને સુધારાવાળા પાંચ વરસની માંડવરાત રાખવાના ઠરાવ ઉપર આવ્યા. તેથી તે નાસ્તિકનું મન માન્યું નહિ જેથી તેણે બીજા પક્ષવાળાને સમજાવી લગ્ન કાઢવા સમજાવ્યા પણ સરકારે તેઓને માતાના મંદિરમાં પેસવા દીધા નહિ તેથી પેલાએ સમજાવી કાળેશ્વર મહાદેવમાં લગ્ન કઢાવ્યા. આમ કરવામાં તેનો હેતુ એવો છે કે જો લોકો કાળેશ્વરમાંથી નીકળેલા કાળ લગ્ન કરે તો પછી પાછળથી લોકોને સમજાવ્યા કે તમે દેવીના મંદિરમાંથી નીકળેલા લગ્ન કર્યા નથી અને એમ કહી દેવીનું માનભંગ કરાવી પછી છૂટા લગ્ન કરાવવા લોકોને ઉશ્કેરવા. ભાઈઓ ચેતજો, જો તમે માતાજીના પુત્ર હો અને અસલથી માતાજીના મંદિરમાંથી નીકળેલા લગ્ન કરતા આવ્યા છો તે પ્રમાણે કરવા ચાહતા હો તો વૈશાખ સુદ ૧ના લગ્ન કરશો નહિ અને જો તે કરશો તો તમે માતાજીના ગુનેગાર થશો માટે ચૈત્ર વદ ૧૦ના ખરા લગ્ન કરવા જેથી માતાજી પ્રસન્ન થશે.

કેટલાંક ગામોમાં બે પક્ષ પડી ગયા છે માટે દરેક ગામના પટેલોને મારી અરજ છે કે જો કોઈ રીતે સમજૂતી ન થાય તો પછી દરેક ગામના લોકો એક સંપ થઈ માતાજીની એક સોનાની મૂર્તિ બનાવી આઠ બ્રાહ્મણોને બોલાવી ગ્રહ શાંતિનો માતાજીની મૂર્તિ સામે યજ્ઞ કરાવી બે સારા વિદ્વાન જોશી પાસે કડવાકણબીની **મિથુન રાસી** ઉપર મુરત જોવરાવી પંચાંગમાં લગ્નના મુરતનાં દિવસો આપેલા છે તેમાંનો જે દિવસ **મિથુન રાશિને** બેસતો આવે તે દિવસે લગ્ન આ વરસમાં કરી લેવાં. આવતે વરસે માતાજી આપણા દરબારસાહેબને સાહ્ય થઈ નાતના દરેક ગામના પટેલનો એકઠા કરી ફરીથી લગ્નને રિવાજ અસલ મુજબ એકસરખી રીતે ચલાવવા કાયદો ઘડાવશે. આ વરસે તો ટૂંકી મુદત હોવાથી અને બંને પક્ષે દરબાર સાહેબનું માન્ય રાખ્યું નહિ જેથી કાંઈ થઈ શક્યું નથી. માતાજી પોતાનાં બાળકોનું ભલું કરશે પણ કોઈ કાળેશ્વરના મંદિરમાંથી નીકળેલાં કણબીઓના કાળ સમાન લગ્નમાં કોઈનાં બાળકો ફસાઈ ન જાય તેની સંભાળ રાખવા મેં આ અરજ પટેલોને કરી છે અને પટેલો પોતાની

નાતના સારાની ખાતર સલાહસંપથી કામ લેશે તો નાતનું તેમજ પોતાનું ભલું થશે. આ માતાજીનું માન જળવાશે. ભાઈઓ દીકરી રાંડશે તો બીજું ઘર માંડશે પણ દીકરો મરશે તેનો તો દીકરો અને વહુ બંને જશે. માટે દીકરાનાં માબાપોએ પોતાના બાળકોને કાળ લગ્નમાં ફસાવવા નહિ એ મારી વિનંતી છે.

લિ. મહાદેવી ઉમિયાજીનો ભક્ત

* * *

જ્યોતિષને આધારે કડવા કણબીઓને અગત્યની ખબર એ નામની હસ્તપત્રિકા છૂટી વેચાઈ હતી.

જ્યોતિષને આધારે
કડવા કણબીઓને અગત્યની ખબર

આ વર્ષે તમારા લગ્ન બે પક્ષે કાઢ્યા છે. એક પક્ષે ગાયકવાડ સરકારની રજા લઈ અમલદારોની રૂબરૂમાં ચૈત્ર વદ ૧૦ના કાઢ્યા છે અને તે ઉમિયામાતાજીના દેવળમાંથી કાઢ્યા છે. જ્યારે બીજા પક્ષે વૈશાખ સુદ ૧નાં પોતાના ઘરમેળે ઘરમાં બેસી કાઢ્યાં છે. તેઓને સૂબા સાહેબે માતાજીનાં મંદિરમાં પણ પેસવા દીધા નથી. એક જ દિવસે બધાં બાળકોના ગ્રહ મળતા આવે નહિ તેટલા માટે એક મહિના સુધી માતાજીના દેવળમાં અનુષ્ઠાન બેસાડી ગ્રહશાંતિ કરી લગ્ન કાઢવામાં આવતા હતા તે પ્રમાણે આ વખતે કાંઈ પણ થયું નથી. જેથી દરેક બાળકો ઉપર ગ્રહનો દોષ રહી જવાનો ભય છે અને તેથી કેટલાંક બાળકો મૃત્યુ પામે અથવા તો જિંદગી સુધી દુઃખ ભોગવે માટે સમજુ માબાપોએ જોષી લોકોને પૂછી પોતાના પુત્ર અને વહુના મુરત જોવરાવી ચૈત્ર અને વૈશાખ એ મહિનામાં જે સારું મુરત આવે તે દિવસે લગ્ન કરવા જોઈએ અથવા તો પોતાના ગામમાં નાતનું બંધાવેલ દેવસ્થાન હોય તેમાં ચાર બ્રાહ્મણો પાસે અનુષ્ઠાન કરાવી જોષીને પૂછી કડવા કણબીની મિથુન રાશિ ઉપર મુહૂર્ત જોવરાવી એક જ દિવસ નક્કી કરી લગ્ન કરવા જોઈએ. વૈશાખ સુદ ૧ થી સુદ ૭ સુધીમાં એક પણ લગ્નનું મુહૂર્ત છે નહિ તેમ ચૈત્ર વદ ૧૦નું પણ લગ્નનું મુહૂર્ત નથી. માટે જો તમે તમારાં બાળકોનું ભલું ચાહતા હોય તો સારું મુહૂર્ત જોઈ લગ્ન કરો અથવા આખી ગામની નાત મળી અનુષ્ઠાન બેસાડી એક દિવસનું મુહૂર્ત નક્કી કરો. તમારું ઈશ્વર ભલું કરે એ અમારો

આશીર્વાદ છે.

સંવત ૧૯૬૦નું વરસ નબળું છે. માટે લગ્નનો ખર્ચ સંભાળીને કરવો.

પંડિત કાન્તાપ્રસાદ જોતીષાચાર્ય બનારસવાસી
પંડિત નેમચંદ્ર જ્યોતિષ શાસ્ત્રી કાશ્મીરીના આશીર્વાદ

જે કોઈ આ બિના છપાવી વહેંચશે તે પોતાના ભાઈઓનું ભલું કરશે અને દેવી તેના ઉપર પ્રસન્ન થશે.

જે કોઈ આ બિના વાંચી બીજાને વંચાવશે નહિ તે દેવીનો ગુનેગાર છે અને તેને મહાદેવીની આણ છે.

વાંચો-વંચાવો અને પોતાના જાતભાઈઓનું ભલું કરો.

બૂરું કરનારનું બૂરું થશે.

અને આખરે નાતનું બૂરું કરનાર નર્કમાં જશે.

* * *

કડવા કણબીઓમાં સુધારો એ નામનું ચર્ચાપત્ર મુંબઈ સમાચારના તા. ૪થી માર્ચ ૧૯૧૦ અંકમાં છપાયું હતું.

કડવા કણબીઓમાં સુધારો

વીરમગામ તા. ૨જી માર્ચ

ઓણસાલ કડવા પાટીદારોમાં લગ્નની વારી હતી. તેમાં લગ્ન કાઢવાના કહેવાતા હકદાર પક્ષોમાંથી એક સુધારક પક્ષે ઉમિયામાતામાંથી લગ્ન કાઢી સં. ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદ ૧૦ તથા સં. ૧૯૭૧ના બીજા વૈશાખ સુદ ૧૦ એ રીતે બે તારીખો જાહેર કરી, ત્યારે બીજા પક્ષે લગ્ન કાઢી સં. ૧૯૬૬ વૈશાખ સુદ ૧ તથા વૈશાખ સુદ ૧૧ એમ બે તારીખો જાહેર કરી. કડવા કણબીઓમાં જૂના વખતથી નવ અને અગિયાર વરસના અંતરે લગ્ન કરવાનો વારો આવે છે ત્યારે જ લગ્ન થાય છે. ઓણસાલ નવા તથા જૂના વિચારવાળાએ પોતપોતાના જુદાં લગ્ન કાઢી જાહેર કરી જ્ઞાતિમાં ભારે ખળભળાટ ઊભો કર્યો હતો. તેનો નિકાલ લાવવા બંને પક્ષના તથા મોટાં મોટાં ગામોના આગેવાનો મળી કુલ્લે ૫૦૦-૬૦૦ માણસોને આજ પાંચ-છ દિવસથી નેક નામદાર દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજી સાહેબે પોતાના ત્યાં પાટડી બોલાવ્યા હતા. ત્યાં તેમણે બંને પક્ષે પોતાની વાત મૂકી નહિ ત્યારે તેમણે આજે તા. ૨-૩-૧૦ના સવારમાં

નવ વાગે બધા પાટીદારોને બોલાવી 'સહુ સહુની મરજી આવે તેમ કરો અને તેથી જ્ઞાતિમાં કોઈ રીતે કુસંપ ન થાય તેવી શ્રી ઉમિયામાતા સહુને સુબુદ્ધિ આપો' તેવું જાહેર કર્યું. હિંદમાં સર્વે કોમો પોતપોતામાં વિદ્યાના પ્રચારથી ઈચ્છતા યોગ્ય સુધારા કરી રહી છે તેમ આ જ્ઞાતિએ પણ હમણાં થોડા વખતથી પોતાનામાં ચાલતા કુધારાને તજી સુધારા કરવા સારો પ્રયત્ન કરવા માંડ્યો છે. લગ્ન જેવી અગત્યની બાબતમાં આ જ્ઞાતિમાં માત્ર ઉપર મુજબ નવ અને અગિયાર વરસે એક જ તારીખે લગ્ન કરવા રિવાજ હોવાથી અજ્ઞાન માણસો પોતાના ૪૦ દિવસ સુધીની ઉંમરના ધાવતાં બાળકોને પરણાવી દે છે, તેથી જ્ઞાતિમાં પુષ્કળ બાળલગ્નો, કજોડા, વર-વધૂ વચ્ચે અપ્રીતિ, અણબનાવ, બે સ્ત્રીઓ કરવી, છૂટાછેડા કરવા વગેરે બહુ જ નઠારા રિવાજો ચાલુ છે તે આવી રીતે દરબારસાહેબે સૌને ફાવે તેમ લગ્ન કરે એટલે સહાય, ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદ ૧૦, વૈશાખ સુદ ૧ સં. ૧૯૭૧ના બીજા વૈશાખ સુદ ૧૦ મે પરણાવે તો પણ હવે કશો બાધ નહિ તેથી આશા રાખવામાં આવે છે કે હવે પાંચ પાંચ વરસની ટૂંકી મુદતના લગ્ન થવાથી સમજુ માબાપો પોતાનાં સંતાનોને બાળપણમાં નહિ પરણાવી દે અને પોતાના સ્તુતિપાત્ર પગલે ચાલવા અન્ય પાટીદારોને પણ પ્રેરશે.

લિ. સેવક

PURUSOTTAM LALUBHAI PATIDAR

જનરલ સેક્રેટરી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ, વીરમગામ

* * *

કડવા પાટીદાર કોમનાં લગ્ન એ નામનો અગ્રલેખ ગુજરાતી પંચના ૬ઠ્ઠી માર્ચ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયો હતો.

કડવા પાટીદાર કોમના લગ્ન
સમજુ પાટીદારોને સૂચના
શ્રીમન્ત સયાજીરાવ ગાયકવાડને વિજ્ઞાપ્ત

મર્હૂમ શેઠ બેચરદાસ લશ્કરીવાળા તરફથી કડવા પાટીદાર કોમનાં લગ્નનાં જે મુહૂર્ત તેમનાં ઈષ્ટદેવી શ્રી ઉમિયામાતાની આજ્ઞાથી, કડી પ્રાંતના સૂબા રા. બ. ખાસેરાવ જાદવની સમક્ષ કાઢવામાં આવ્યાં છે તે યોગ્ય રીતે

કાઢવામાં આવ્યાં છે એમ અમે કેટલાક દિવસ ઉપર સ્પષ્ટ રીતે જણાવી ગયા છીએ. ૯ અને ૧૧ વર્ષે લગ્ન કરવાથી બાળલગ્નની સંખ્યામાં વધારો થાય છે, વરવિક્રય કરનાર કહેવાતા કુળવાન્ પરંતુ ખરી રીતે હલકા લોકોને કન્યાનાં માબાપ અને કન્યા પર જુલમ કરવાના અધમ માર્ગ મળવાની સરળતા વધે છે, બાળલગ્ન થવાથી યોગ્ય વરકન્યાની પસંદગી થઈ શકતી નથી. વરકન્યામાંથી કોઈને નાનપણમાં કાંઈ વ્યાધિ થવાથી ખોડખાંપણવાળું થાય છે તો ધણિધણિયાણીને અણબનાવ થઈ છૂટાછેડા અગર ધાન લુગડાની ફરિયાદ તેમ બીજા ભવાડા થાય છે. વરકન્યા નાનપણમાં મરી જાય છે તો લગ્નનું ખર્ચ ફરી પાછું લોકોના માથા પર આવી પડે છે. આ તેમ બીજા બાળલગ્નનાં અનિષ્ટ પરિણામો અમારા એક આગળના અંકમાં અમે પ્રદર્શિત કરી ગયા છીએ. અમને હર્ષ થાય છે કે મર્હૂમ શેઠ બેહચરદાસ લશ્કરીવાળા તરફથી નીકળેલા મુહૂર્તને સર્વ સમજુ લોકોએ વધાવી લીધાં છે. વખતના ફેરફાર છતાં, બાળલગ્નના ગેરફાયદા સમજવા છતાં, હજુ કેટલાક અર્ધદગ્ધ લોકો ૯-૧૧ વર્ષના લગ્નનાં રિવાજને વળગી રહેવાને જે દુરાગ્રહ લઈ બેઠા છે તે હિતકર હોય એમ અમે કોઈ પણ રીતે માની શકતા નથી. ૯-૧૧ વર્ષનો જૂનો રિવાજ પકડી રહેવામાં તેઓ કેટલોક દેખીતો લાભ જુએ છે પરંતુ તેમાં પરિણામે પોતાને તેમ સમગ્ર જ્ઞાતિની આબાદીને કેટલું નુકસાન છે તે તેઓ જોઈ શક્યા નથી. પાટડી દરબાર સાહેબે ગયા અઠવાડિયામાં ગામેગામના આગેવાનોને આ મુહૂર્તના સંબંધમાં સમાધાન પર આવવા એકઠા કર્યા હતા પરંતુ દિલગીરીની સાથે જણાવવું પડે છે કે તેઓ પાંચ વર્ષની માંડવરાતવાળો અગત્યનો અને ઉપયોગી ફેરફાર સમસ્ત કડવા પાટીદાર કોમમાં પ્રચલિત કરવાને વિજયવાન થઈ શક્યા નથી અને ચૈત્ર વદ ૧૦ વાળા પાંચ વર્ષની માંડવરાતવાળા અને બીજા વૈશાખ સુદ ૧ વાળા અને બંને લગ્નને વધાવી લેવાની તેમને ફરજ પડી છે. પરિણામ એ આવ્યું છે કે બંને લગ્ન કરવાની લોકોને છૂટ રહી છે. જે લોકો જાણીજોઈને બાપના કૂવામાં પડવા માગે છે એમને અમે વધારે કહેવું ઈષ્ટ ગણતા નથી પરંતુ જે લોકો બાળલગ્નના ગેરફાયદા સમજે છે તેઓ તો ચૈત્ર વદી ૧૦નું જ લગ્ન મુહૂર્ત અને પાંચ વર્ષની માંડવરાત પાળશે એવી અમને ખાતરી છે. વડોદરા રાજ્યની કડવા પાટીદાર કોમે તો ખાસ કરીને સમજવું જોઈએ કે જ્યારે જૂના રિવાજ

પ્રમાણે પણ ૨ વર્ષથી નાની કન્યા નથી પરણાવી અને તેથી નાની પરણાવવા માટે રૂ. ૧૦૦ સુધી દંડ આપવો પડશે તો બહેતર છે કે તેવી કન્યાઓ પરણાવવી જ નહિ અને દંડ ન ભરવો પડે તે માટે તેવી તેમ છેક ૭ વર્ષ સુધીની કન્યા પરણાવવી જ નહિ, પાંચ વર્ષે જ પરણાવવી (પાંચ વર્ષની માંડવરાતના રિવાજમાં વર ૧૧ વર્ષનો હશે તો કન્યા ગમે તેવી નાની ઉંમરની પરણી શકશે.) આથી દંડ ભરવો નહિ પડે એટલું જ નહિ પરંતુ વરકન્યાનાં લગ્ન પણ સમજણી વયે થશે, પાંચ વર્ષની મુદત પણ લાંબી નથી એટલે માબાપના લ્હાવાને માટે પણ બહુ વિલમ્બ થશે નહિ ! શ્રીમન્ત મહારાજા સાહેબ સર સયાજીરાવ ગાયકવાડ અને તેમનાં ઉચ્ચ પંક્તિના અમલદારોને અમે જણાવવા માગીએ છીએ કે વડોદરા રાજ્ય તરફથી જે બાળલગ્નપ્રતિબંધક કાયદો રચવામાં આવ્યો છે તે લોકોની સર્વ પ્રકારના હિતને માટે રચવામાં આવ્યો છે અને જ્યારે તે જ રાજ્યના એક સૂબા સમક્ષ પાંચ વર્ષની માંડવરાતનું મુહૂર્ત નીકળ્યું છે ત્યારે કડવા પાટીદાર કોમ માટેની તે કાયદાની નરમ કલમો (અમારા માનવા મુજબ) પણ સખ્તાઈથી લોકો પર લાગુ પડવાની લોકહિતાર્થે બહુ મોટી જરૂર છે. આ રાજ્યની કડવા પાટીદાર કોમ એટલી બધી મોટી છે કે ખાસ તેમનાં આ લગ્ન ઉપર, બાળલગ્નપ્રતિબંધક કાયદાની કડવા કોમ પર થતી અસર સંબંધે તેમ પોતાના રાજ્યમાં તો પાંચ વર્ષની મુદતવાળું મુહૂર્ત જ પળાય તે માટે જાહેરનામા દ્વારા, તેમ નાના-મોટા અમલદાર, સૂબાઓ, નાયબ સૂબાઓ, મુખીમતાદારો દ્વારા, બંદોબસ્ત થવો જોઈએ. લગ્ન પાસે આવ્યા છે અને લોકોને એક નક્કી માર્ગ સૂઝે તે માટે ના. ગાયકવાડ સરકાર તરફથી ચોક્કસ સૂચનાઓ ઉપર જણાવ્યા મુજબ પોતાની કડવા પાટીદાર પ્રજાને અપાવવી જોઈએ છીએ. રાજ્ય તરફથી ઘડાયેલા બાળલગ્નના કાયદાની મશ્કરી ન થાય તે માટે ના. ગાયકવાડ સરકારે પોતાના રાજ્યમાં તો પાંચ વર્ષ વાળું જ લગ્ન થાય તેવો તાબડતોબ અને તાકીદનો બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ. આ કામમાં કડવા પાટીદાર કોમ પૈકીના પોતાના મુખીમતાદાર પટેલોની તેમ બીજા અધિકારોની મદદથી પાંચ વર્ષનો જ રિવાજ પ્રચલિત કરી, અજ્ઞાન અને રૂઢિની બેડીથી જડાયેલી. પોતાનો લાભ નહિ સમજતી કડવા પાટીદાર કોમને મોટી ઉંમરે લગ્ન કરવાના માર્ગ ના. ગાયકવાડ સરકાર સુઝાડી શકશે અગર તો તે માર્ગે લેવાની કદાચ

ફરજ પણ પાડી શકશે તો તે નામદારે લોકહિતનું એક ઘણું જ ઉપયોગી અને પ્રશંસાપાત્ર પગલું ભરેલું કહેવાશે એમાં કોઈ પણ પ્રકારનો સંદેહ નથી.

* * *

Marriage reform among the Kadwa Kanbis એ નામનો અંગ્રેજી અગ્રલેખ ગુજરાતી પંચ તા. ૬ઠ્ઠી માર્ચ, ૧૯૧૦માં છપાયો હતો.

Marriage reform among the Kadwa Kunbis

We beg to invite the kind attention of his highness the Maharaja Gaikwar to the correspondence published in our today's issue. His Highness has justly been acknowledged as the leader and pioneer of the practical Social Reform movements and we are sure in appealing to him, we are addressing a Ruler with large sympathies for suffering humanity and a firm resolve to do everything possible in the cause of the progress of his own people. It is a well noted fact that most of the reforms in the Hindu Society turu upon the marriage problem. Reform the marriage system, raise the marriageable age of males and females, make the marriage dependent on the free will and intelligent consent of the parties, keep an open door for the windows who find it necessary for their happiness or maintenance to marry-these enclose almost the whole of the Reform programme. In fact marriage it the pivot on which turns the well-being of the whole nation-it is the center of a circle on the cireumference of which are ranged all the possible land marks of social and religious progress; handle the marriage problem and you have half social reform solution in your hands, solve the marriage question and more than half your victory is already won in the arena of national life. But marriage as it obtains among the Hindus, especially the low castes, the backward community is the very bane of their life, the chief soufce of national deterioation and physical and moral stagnation. It is a well-known fact that the non-interferene policy of the British Government has been responsible for their indifferent attitude

in matters, social and religious; but we make bold to assert that had the beneficient policy of generous hearted noblemen like Lord William Bentick been continued, we would not so easily have sentimentalists. What however, an alien Government might not venture to do, i.e. interfere in matters social and religious of a subject-people in would indeed be a serious blunder in an Indian Ruler to abstain from doing. For the Hundu Seriptures have always recognized in the King, an emblem of Godhood and invested his with the full powers of supremacy even in matters religious. In India's history running through centuries there has been scarcely any Pope to make Kings accept punishment at the Church doors !

We have been glad therefore to find His Highness determined to do, what has raised the Japanse to their present condition of national predominance. We mean, the regeneration of the depressed classes. His Highness Marriage Reform Act is a good initiative, but we are afraid it scarcely goes far enough and there are cottain features there particularly that relating to the exemption to a certain extent, of the Kadwa Kunbi community-a most backward class of people, from the provisions thereof. Of course we admit, we can realize the difficulties of His Highness' Government for fear of treading on a people's traditions and superstitions, but we are sure His Highness would be the first to take action if such a course were possible in the direction of minimizing the chances of child marriages. That such a course is possible is snown by the good sense and rational spirit exibited in liberally interpreting their time-worn customs and making a bid for pregress by a large and most influentail section of the Community. It has the support of the liberall spirited state effieials and all the educated people also. But a small and custom-ridden not to say-ignorant section wants to oppose this good move and for reasons best known to it is moving heavens and earth for carrying its point. It is a time-rooted custom among these Kunbis who have their marriage-date fixed only once in about a dozen years to have two dates fixed for celebrating their

marriages, which facilitates all the children, we will not say persons,-left unmarried on the first day to be married on the other. Now the progressive party among these people wants the second date to be removed to five years after. This will be practically bringing on a marriage-date every fifth or sixth year. Thus there will be two marriage seasons in every decade or dozen years, and we think it would be only blind superstition or sheer obstinacy that could be opposed to such a beneficial course as the one proposed.

We are sure the enlightened Ruler of Baroda State can do much in this matter by timely advice and fatherly interference; and His Highness would be quite justified in doing so. We trust therefor that the Maharaja Saheb will not allow this appeal to pass unnoticed. We are convinced that this is the best oppertunity for His Highness to initiate a faily progressive reform.

* * *

આ અંગ્રેજી ચર્ચાપત્ર ગુજરાતી પંચમાં તા. ૬ઠ્ઠી માર્ચ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયું હતું.

A Suggestion to His Highness the Maharaja Saheb Gaikwar, Baroda

To,
The Editor,
Gujarati Punch, Ahmedabad

Sir,

I shall very much thank you to allow me a approach His Highness the Mahraja Saheb of Baroda through the columns of your widely circulated Journal with the following request on behalf of the Kadwa Patidar community. His Highness the Maharaja Saheb deserves universal thanks and approbation for introducing compulsory education and the Act for the prevention of child marriages throughout his territories, and consequently His Highness has earned the most envious title of the most enlightened prince of India. It is not, therefore, too

much to hope that His Highness will not spare any trouble for successfully rooting out the invidious and ruinous custom of child marriages from the Kadwa Patidar community. The child marriages prevention Act of His Highness, however, is quite unable to the tast of preventing child marriages from the Kadwa Patidar community. Therefore, the most beneficient law of His Highness whose operation has been so very useful to the other communities will not be successful in leading the Kadwa Patidars in the right path.

In order that the child marriages prevention Act may not practically be a dead letter as far as the Patidar community is concerned, two marriage dates have been declared, each at an interval of 5 years, that is Chaitra Vadi 10th of Samvat 1966 and second Vaisakh Sudi 10th 1971. These dates have been drawn in the temple of Umia Devi in Unjha in the presence of the officers of His Highness and the District Magistrate of Kadi has testified to the authenticity of the said dates. Moreover the same dates have been accepted by the Durbar Saheb of Patri who considered as the head of the Kadwa Patidar community.

It will be a great been if His Highness the Maharaja Gaikwar instruets the officers of all the provinces and villages, including Mukhis and Matadars of his territories to regard only the aforesaid dates as legitimate and to advice Kadwa Patidars to acept those dates.

According to this dates, those girls who are less than 8 years of age and those boys who are less than 12 years of age cannot be allowed to be married under paragraph 5 section 8 of the Act because all of them have the chance of being married in Samvat 1971 within one year of their training the age of naturity as recognized by the child marriages Prevention Act. Consequently it is highly necessary that His Highness' Government should notily to the public that no permission will be granted by the Judisial Department to girls who are less than 8 years of age and to boys who are less than 12 years of age in order that ignorant people thinking that all the young children are to be permitted to be married

according to the above mentioned paragraph may have their eyes opened and may not in cur the expense of applying to the Judicial authorities for permission to celebrate child marriages.

I am not committing a serious mistake if I may confidently assert that His Highness the Maharajah Gaikwar has the welfare of backward communities at heart. I was therefor greatly astenished that His Highness has framed the child marriages Prevention Act in such a way as to operate on all the communities except the Kadwa Patidar community. There is no reason why such a big community like that of Kadwa Patidars should be wholly excepted from the operation of such a beneficent law. But now there is no probality of the law being so amended as to have full operation on the Kadwa Patidars in the near future. However, I am not expecting too much from His Highness, when I very hunbly request His Highness not to show any more indulgence to the Kadwa Patidar community than the Act can strictly provide. It will be a great been to the Kadwa Patidar community that has remained awfully backward in education owing to the evil custom of child marriates if His Highness dows not give permission to institute the marriage of girls less than 8 years of age and boys less than 16 years of age. Expecting this will received kind and immediate consideration at the hands of His Highness.

I am yours faithfully
A WELL-WISHER OF KADAWA PATIDAR COMMUNITY

* * *

નામદાર મહારાજ સયાજીરાવને નમ્રતાપૂર્વક વિનંતી એ લેખ ગુજરાતી પંચના તા. ૬ઠ્ઠી માર્ચ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયો હતો.

શ્રીમંત મહારાજા સયાજીરાવને નમ્રતાપૂર્વક વિનંતી

મહેરબાન ગુજરાતી પંચના અધિપતિ,

આપના પત્રમાં નીચે પ્રમાણેની શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ ગાયકવાડને કરવામાં આવેલી પ્રાર્થના છાપવાને કૃપા કરશો.

હિંદુસ્તાનની પછાત પડેલી કોમોને ઉન્નત બનાવવા માટે જે ભગીરથ પ્રયત્નો શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ ગાયકવાડ અહર્નિશ કરે છે તેને માટે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવાની શરૂઆતમાં હું રજા લઉં છું. નામદાર ગાયકવાડ મહારાજા અત્યંજોની ઉન્નતિ માટે અને તેમની સ્થિતિ સુધારવા માટે ઘણો જ પ્રયત્ન કરે છે. તેથી મહારાજાને પ્રાર્થના કરવાની જરૂર પડે છે કે જેટલી કાળજી મહારાજા સાહેબ અત્યંજોને માટે બતાવે છે તેટલી કાળજી કડવા પાટીદાર કોમ જે બાળલગ્નરૂપી દુષ્ટ રાક્ષસના પંજામાં સપડાઈને અત્યંજો કરતાં પણ અધમ સ્થિતિએ પહોંચી છે, તેમનાં તરફ પણ બતાવશે. જ્યાં સુધી કડવા પાટીદારો બાળલગ્ન કરતા અટકશે નહિ ત્યાં સુધી ઘણા મોટા ખર્ચે ગાયકવાડી રાજ્યમાં દાખલ કરવામાં આવેલી ફરજિયાત કેળવણીનો લાભ પણ તેઓ લઈ શકવાના નથી. તેથી નામદાર મહારાજા સાહેબને ઘણી જ નમ્રતાપૂર્વક અરજ કરવાની કે બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદાની રૂએ કડવા પાટીદારોમાં થતાં બાળલગ્નોનો એકદમ અટકાવ કરવો. નામદાર ગાયકવાડી અમલદારોની દેખરેખ હેઠળ કડી પ્રાંતના ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટના સર્ટિફિકેટ સાથે ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદી ૧૦ ને ૧૯૭૧ના બીજા વૈશાખ સુદી ૧૦ ને લગ્નની તારીખો તરીકે બહાર પાડવામાં આવેલી છે અને આ તારીખોને પાટડીના દરબાર સાહેબે પણ વધાવી લીધી છે તેથી કડવા કોમમાં સર્વત્ર માન્ય કરવામાં આવશે. તેથી આ તારીખોને આધારે જ બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદાના આઠમા પેરેગ્રાફની क કલમ મુજબ પરવાનગી આપવામાં આવશે તો કડવા પાટીદાર કોમમાંથી બાળલગ્નનો સમૂળગો નાશ થઈ જશે એ નિઃસંશય છે. સદરહુ કલમ પ્રમાણે લગ્નની બીજી તારીખ આવતાં પહેલાં જે છોકરી ૧૩ વર્ષથી અથવા છોકરો ૧૭ વર્ષથી વધારે થઈ જતો હોય તેટલાને જ બાળલગ્ન કરવાની પરવાનગી આપી શકાય છે. તેથી કડવા પાટીદાર કોમમાં અત્યારે જે છોકરીઓ ૮ વર્ષની અંદરની અને જે છોકરો બાર વર્ષ અંદરનો છે તે સઘળાનાં લગ્ન ૧૯૭૧ની સાલના લગ્ન વખતે થઈ શકે એમ છે. કારણ તે સઘળાની ઉંમર ૧૯૭૧માં કાયદામાં ઠરાવેલી ઉંમર કરતા વધુ થઈ જાય તેમ નથી તેથી જોકે કડવા પાટીદારોમાં કાયદાની રૂએ ફક્ત ૧૨ વર્ષ ઉપરની કન્યાઓ અને ૧૬ વર્ષ ઉપરના છોકરાઓનાં જ લગ્ન કરવા દેવાં એવું બની શકે એમ નથી તો પણ નામદાર

ગાયકવાડ મહારાજાને સવિનય પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે તે નામદારે આઠ વર્ષ અંદરની કન્યા અને બાર વર્ષ અંદરના છોકરાને બાળલગ્ન કરવાની પરવાનગી નહિ આપવામાં આવે એવાં જાહેરનામાં એમના રાજ્યમાં સઘળે સ્થળે ચ્હોડાવવાં; કારણ કે એમ કરવામાં ન આવે તો ઘણાં અજ્ઞાન કડવા પાટીદારો દરેકે દરેક લગ્ન કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે એવું ધારી પરવાનગી માટે અરજીઓ કરી નકામાં ખર્ચનાં બોજામાં ઉતરી ન પડે.

નામદાર ગાયકવાડ મહારાજની જાણ બહાર નથી કે કડવા પાટીદાર કોમ બાળલગ્નના દુષ્ટ ધારાને લીધે કેળવણીમાં પછાત છે અને અજ્ઞાનાન્ધકારમાં સડે છે. તેઓને બાળલગ્ન કરતા અટકાવવાની આ દુનિયામાં ગાયકવાડ મહારાજા સિવાય કોઈ બીજા માણસમાં શક્તિ નથી. તેથી જો ફક્ત ગાયકવાડ મહારાજા સાહેબ જેવી રીતે અત્યંજોને સુધારવા ભગીરથ પ્રયાસ કરે છે તેવો જ ભગીરથ પ્રયાસ કડવા પાટીદાર કોમમાંથી બાળલગ્નનો નાશ કરવા પાછળ કરશે તો કડવા પાટીદાર કોમના દરેક સમજુ માણસ તે નામદારનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનશે.

જેવી રીતે અફીણ ખાનારને ભાન નથી કે અફીણ ખાધાથી મને ઘણું નુકસાન થાય છે તેવી રીતે અજ્ઞાન કડવા પાટીદારો જેઓ બાળલગ્નના પંજામાં સપડાઈ ગયા છે તેમને પણ બાળલગ્નથી થતા અસંખ્ય કષ્ટકારક બનાવો, કજોડાં છેડાછુટકા અને નાતરાં ઇત્યાદિનું તેમને ભાન નથી. જો જાતે પરમાત્મા આવે પણ અજ્ઞાન કડવા પાટીદાર કોમને સીધે રસ્તે દોરી શકવાને સમર્થ નથી. પણ ફક્ત જ્યારે રાજ્યબળના આધારે તેમને બાળલગ્ન કરતા અટકાવવામાં આવે તો જ તેઓ સુધરી શકે એમ છે તેથી વારંવાર નામદાર ગાયકવાડ મહારાજાને પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે જેટલી છૂટ બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદાને આધારે મળી શકે તે કરતાં એક તસુ પણ વધારે છૂટ કડવા પાટીદારોને નહિ આપવા મહેરબાની કરવી અને ગાયકવાડી રાજ્યના દરેકે દરેક પ્રાંતમાં એકસરખી રીતે પરવાનગીઓ આપી શકાય એવો ખાસ બંદોબસ્ત ન્યાય ખાતા તરફથી કરવો અને અમુક વર્ષ અંદરની કન્યા અને અમુક વર્ષ અંદરના છોકરાને બાળલગ્ન કરવાની પરવાનગી નહિ આપવામાં આવે એવાં જાહેરનામા પ્રજાની જાણ માટે કહાડવાની કૃપા કરવી. છેવટે નામદાર ગાયકવાડ મહારાજાને અંતિમ પ્રાર્થના એટલી જ છે કે કડવા

પાટીદાર કોમ જેના હાથમાં તેમનાં રાજ્યની સઘળી ખેતી છે અને જેઓ તેમનાં રાજ્યના ખરેખરા સ્તંભ છે તેમનાં સુધારા માટે તે નામદાર હરેક પ્રકારે પ્રયાસ કરવામાં ઢીલ નહિ કરે એ જ.

લિ. જ્ઞાતિ ભક્ત

* * *

આ નીચેનો અગ્રલેખ ગુજરાતી પંચના તા. ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયો હતો.

બાળલગ્ન અને કન્યાવિક્રય
શ્રીમંત શંકરાચાર્યનું કર્તવ્ય : કડવા પાટીદાર
અગર બીજી કોમના ધાવતાં બાળકોનાં લગ્ન કરવા
બ્રાહ્મણો ન જાય તેવા બંદોબસ્તીની જરૂર

'કન્યાના સુખદુઃખની તપાસ કર્યા વિના કૂળ માત્ર જોવું એ ઠીક નથી. અંગ્રેજ સરકારે મનુષ્ય વિક્રયનો કાયદો કર્યો છે તો હું અંગ્રેજ સરકારને પૂછું છું કે કન્યા મનુષ્ય ખરી કે નહિ ? અને તેને આ કાયદો લાગુ પડે છે કે નહિ ? સરકાર કાયદો લાગુ ના પાડે તો એમ જ માનવું કે તેઓ કન્યાને મનુષ્ય ગણતા નથી. **શ્રીમંત શંકરાચાર્ય માધવતીર્થ**

કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં તમે બ્રાહ્મણોએ કર્માન્તર (વિધિ) કરવા જવું નહિ. **રા. બાપુજી જગન્નાથ**

ગયું વર્ષ સિંહસ્થ હોવાના સબબથી ગુજરાતમાં સર્વત્ર લગ્નની મોસમ ધમધોકાર ચાલે છે. જ્યાં ત્યાં વરઘોડા જોવામાં આવે છે. આપણા ગુજરાતમાં વરઘોડાનો અર્થ કેટલીક વાર ફજેતો થાય છે. કોઈએ ચોરી કરી હોય, અગર કોઈએ મદ્યપાન કર્યું હોય, અગર અનીતિ કરી તોફાન કર્યું હોય તો તેનો વરઘોડો થયો છે એમ કહેવાય છે. આપણા ગુજરાતમાં વડનગરા નાગરો અને ક્ષત્રિયોમાં પ્રમાણમાં વરકન્યાનાં મોટી ઉંમરે લગ્ન થાય છે તે સિવાય અન્ય કોમોમાં સામાન્ય રીતે ઢીંગલા-ઢીંગલીનાં જેવાં લગ્ન થાય છે અને તે નિમિત્તે જે વરઘોડા નીકળે છે તે વરઘોડા ફજેતા સમાન થાય છે. છોકરો પૂરો ઘોડે પણ બેસી શકતો ન હોય, જે અવસ્થામાં ઘોડે બેસતાં તેને એક માણસ પકડી રાખનાર જોઈએ તેવી અવસ્થામાં, લગ્ન શું, લગ્નની જવાબદારી શું એ બાબત બિલકુલ સમજ

ન હોય તેવી અવસ્થામાં, કન્યામાં પણ સારાસાર, લગ્નની ગંભીરતા, પવિત્રતા સમજવા જેટલી બુદ્ધિ ન હોય તેવી વયે વરકન્યાના લગ્ન કરવા એમાં માબાપો પોતાનો લ્હાવો સમજતાં હોય પરંતુ તેથી કરીને તેઓ પોતાનાં બાળકોનું હિત બગાડે છે, એ જોતાં પોતાનાં બાળકોને નાનપણમાં પરણાવનાર માબાપ છોકરાંના હિતૈષી નહિ પરંતુ દુશ્મન છે એમાં કોઈ પણ પ્રકારનો શક નથી. હાલના લગ્નસરામાં જ્યાં ત્યાં બાળલગ્ન જોવામાં આવે છે અને ચૈત્ર-વૈશાખમાં જ્યારે કડવા કણબીઓનાં લગ્ન થશે ત્યારે તેની પરિસીમા આવી રહેશે. બાળલગ્નથી વરકન્યાની પરીક્ષા થતી નથી, નાનપણમાં વરકન્યાના મૃત્યુથી વૈધવ્ય અગર બીજા લગ્નના ખર્ચની આપત્તિ આવી પડે છે, વહેલું લગ્ન એટલે વહેલા સંયોગ માટે પણ તૈયારીઓ થાય છે. આ સઘળાં બાળલગ્નનાં અનિષ્ટ પરિણામો કેળવાયેલા સજ્જનોને હવે સમજાવવાની જરૂર નથી. મધ્યકાળમાં હિંદુસ્તાનમાં જે અંધાધુંધી ચાલતી તેને લીધે દુષ્ટ લોકો પોતાની કન્યાનાં હરણ કરી ન જાય તે સામે પ્રતિબંધ કરવા માટે; છોકરી પારકી કરી નાખવાનો વિચાર તે વખતના લોકોએ કર્યા હોય અને તે વખત દસ વર્ષની અંદર છોકરીઓનાં લગ્ન કરી દેવાના શ્લોક કોઈ શાસ્ત્રમાં નંખાયા હોય એ સંભવિત છે પરંતુ તેવી હાલ કોઈ સ્થિતિ નથી ત્યારે છોકરીઓની લગ્નની ઉંમર ૧૨થી માંડી ૧૬ સુધી લઈ જવાની કાંઈ પણ હરકત પ્રાચીન શાસ્ત્રો તેમ વ્યવહારની સારાસારતા જોતાં માલૂમ પડતી નથી. સંયોગકાલ પહેલાંના એક-બે અગર પાંચ-દશ વર્ષ પહેલાં લગ્ન કરવાં, લગ્નનું તેવું જોખમ ખેડવું એ અમને તો ઈષ્ટ જણાતું નથી. નાનપણમાં લગ્ન કરવાથી ખરી રીતે હિન્દુ લોકોને શો આનંદ મળે છે એ અમે સમજી શકતા નથી. ખરી રીતે તો વહુ સંયોગને યોગ્ય થાય છે ત્યારે જ ઘેર આવે છે તો શા માટે વરકન્યાનાં લગ્ન તેઓ સંયોગને યોગ્ય થાય તે અરસામાં જ ન થવાં જોઈએ.

કડવા પાટીદારો અને શ્રીમંત શંકરાચાર્ય

કન્યાનું લગ્ન દસ વર્ષની અંદર કરી નાંખવાનો શ્રીમંત શંકરાચાર્યનો અભિપ્રાય હોય તો તેની અમે વિરુદ્ધ છીએ અને તેમનો તે અભિપ્રાય દેશહિત માટે યોગ્ય હોય એમ અમે માની શકતા નથી. અમે એક બીજી બાબતમાં દ્વારકામઠના શ્રીમન્ત શંકરાચાર્યને એક પ્રશ્ન કરીએ છીએ કે કડવા પાટીદારો અગર બીજી કેટલીક કોમો પોતાનાં મહિના મહિનાનાં, ૪૦ દિવસનાં, છ છ

મહિનાનાં બાળકો પરણાવે છે તે શાસ્ત્રાનુસાર છે? આવાં લગ્ન શ્રી ઉમિયા દેવીની અગર કોઈ અન્યની આજ્ઞા છે એમ શ્રીમન્ત શંકરાચાર્યે કોઈ શાસ્ત્રમાં જોયું છે? અને આવાં લગ્ન કરવાનું શાસ્ત્રમાં ન હોય તો કોઈપણ રીતે તેનો અટકાવ કરવાની હીલચાલ કરવાની ફરજ તેમને માથે નથી? ના. અંગ્રેજ સરકારે પ્રજાના રીતરિવાજ વચ્ચે નહિ પડવાની નીતિ રાખી છે એટલે તે આવા રીતરિવાજમાં વચ્ચે પડતી નથી. વડોદરાના બુદ્ધિમાન અને બાહોશ નૃપતિ સર સયાજીરાવ આ બાબતમાં વચ્ચે પડ્યા છે અને બાળલગ્ન અટકાવવા તેઓએ પગલાં ભર્યાં છે. ત્યાં રાજ્ય વચ્ચે પડ્યું છે, તો ત્યાં તેમજ બ્રિટિશ હદમાં જ્યાં શ્રીમન્ત શંકરાચાર્યની તેમજ અન્ય ધર્મગુરુઓની આણ વર્તાતી હોય ત્યાં ધર્મરાજ્યે વચ્ચે આવવાની જરૂર નથી? લગ્ન કોણ કરાવે છે? બ્રાહ્મણોના ગુરુ કોણ? શ્રીમંત શંકરાચાર્ય એમ માનતા હોય કે કડવા કણબીઓમાં ધાવતાં બાળકોનાં જે લગ્ન થાય છે તે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે અને તેવાં લગ્ન તેમનાં શિષ્યો કરાવે છે તો તેમને તેવાં લગ્ન કરાવતાં અટકાવવાની તેમનામાં સત્તા નથી? અમે ધારીએ છીએ કે તેઓ પોતાના શિષ્ય બ્રાહ્મણોને કહી શકે કે કોઈ બ્રાહ્મણે ધાવતાં બાળકોનાં લગ્ન કરાવવા જવું નહિં અને તેવું કામ જે બ્રાહ્મણ કરશે તેને બ્રાહ્મણપંક્તિમાંથી દૂર કરવામાં આવશે. વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના તેમ બીજા સંપ્રદાય અને પંથોના સદ્‌ગુરુઓ પણ આ બાબતમાં ઘણું કરી શકે એમ છે પરંતુ ઉપર જણાવેલા રસ્તે શ્રીમંત શંકરાચાર્ય જેટલું, બ્રાહ્મણોના ગુરુ જેટલું કરી શકે તેટલું, અન્ય કોઈ કરી શકે નહિ. અમે પણ કબૂલ કરીએ છીએ કે બ્રાહ્મણોના અજ્ઞાનને લીધે અન્ય સર્વ પ્રજાની પડતી થઈ છે અને બ્રાહ્મણોને કર્ત્તવ્યનિષ્ટ કરવાને તેમનાં આચાર્યશ્રી માધવતીર્થ તરફથી પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો બ્રાહ્મણોના ઉપદેશ અને તેમનાં સારા દાખલાના અનુકરણથી અન્ય પ્રજાની સુધારણા થતાં વાર લાગશે નહિ.

કન્યાવિક્રય

ધાવતાં બાળકોનાં લગ્ન હિંદુ સમાજમાંથી કાઢી નાખવાની શક્તિ શ્રીમંત શંકરાચાર્યમાં ઉપર દર્શાવેલી રીતિએ છે એ વિચાર અમને ઘણા વખત પર આવ્યો હતો અને તેને કાંઈક મળતો રસ્તો કન્યા વિક્રયના સંબંધમાં રા. બાપુજીભાઈએ જે બતાવ્યો છે તેથી તે રીતિને પુષ્ટિ મળી છે. રા. બાપુજીભાઈએ જણાવ્યું છે કે ''કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં તમે બ્રાહ્મણોએ કર્માન્તર (વિધિ) કરવા જવું નહિ.'' કન્યા વિક્રયથી કન્યાદાનના ફળનો નાશ થાય છે. કન્યાવિક્રય કરનાર ઘણે ભાગે પોતાનો જ સ્વાર્થ જુએ છે, એટલે કન્યાવિક્રય કરનાર માતાપિતા પોતાની કન્યાને તો ખાડામાં જ નાંખે છે. વરની પરીક્ષા થતી નથી, કજોડું થાય છે અગર વૃદ્ધવિવાહ થાય છે અને આ રીતે લગ્નાવસ્થામાં સ્ત્રીઓ જ્યાં નિશ્વાસ નાંખતી હોય, હિન્દુ સંસારને શ્રાપ દેતી હોય ત્યાં હિંદુ પ્રજા સુખી ક્યાંથી હોય? કન્યાવિક્રય અટકાવવાના સંબંધમાં શ્રીમંત શંકરાચાર્ય ઘણું બોલ્યા છે. તેઓએ તે બાબતમાં ના. અંગ્રેજ સરકારની મદદ માગી છે. પરંતુ આ બાબતમાં તેઓ પોતે તેમ તેમનું ધર્મ રાજ્ય પણ ઘણું કરી શકે એમ છે. રા. બાપુજીભાઈએ કહ્યું છે તેમ કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં કર્માન્તર (વિધિ) કરવા ન જવું એવી બ્રાહ્મણોને તેઓ આજ્ઞા કરે અગર શ્રીમંત શંકરાચાર્ય કન્યાવિક્રય કરનાર તેવી વ્યક્તિ અગર જ્ઞાતિને પોતાના ધર્મરાજ્યમાંથી દૂર કરે અગર તેને કોઈ બીજી શિક્ષા કરે તો તેઓએ હિન્દુ જનસમાજની ઉન્નતિ માટે એક ઉપયોગી પગલું ભર્યું ગણાશે.

શ્રીમંત શંકરાચાર્ય હિન્દુ જનસમાજના ખોટા રિવાજ દૂર કરવા માટે ઉત્સાહપૂર્વક યત્ન આ પ્રમાણે કરશે તો, દ્વારકા મઠના અધીશ શ્રીમન્ત શંકરાચાર્ય માધવાતીર્થે ઘણું ઉત્તમ ધર્મકાર્ય કરે છે એવી ના. ગાયકવાડને પણ ખાતરી થશે અને તેવા એક મહાત્મા પોતાના રાજ્યમાં છે એમ જાણી તેઓ પોતાને કૃતકૃત્ય માનશે.

* * *

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન વીરમગામમાં પાંચ વર્ષની માંડવરાત વાળાં લગ્ન વધાવવામાં આવ્યા એ ખબર ગુજરાતી પંચના તા. ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાઈ હતી.

કડવા પાટીદારોનાં લગ્ન
વીરમગામમાં પાંચની વર્ષની માંડવરાતવાળાં લગ્ન ધામધૂમ સાથે વધાવવામાં આવ્યાં

વીરમગામના શ્રી કડવા પાટીદાર હિતવર્ધક મંડળ તરફથી આ પાંચ વરસની માંડવ રાત્રિના બીજા લગ્નવાળાં સુધરેલી ઢબનાં અને તેની સત્યતા માટે કડી પ્રાંતના મે. સૂબા સાહેબના ખાતરી પત્રવાળાં લગ્ન આજરોજ

તા. ૯-૩-૧૦ના દિવસે પુર દમામથી વધાવવામાં આવ્યાં છે. વરઘોડામાં મંડળના ગામપરગામના સર્વ સભાસદો ઉપરાંત સ્વજ્ઞાતિના તથા બ્રાહ્મણ વાણિયા આદિ ઉચ્ચ જ્ઞાતિના ઘણા સભ્ય સદ્‌ગૃહસ્થો તથા રેવન્યુ, પોલીસ અને કેળવણી ખાતાના અધિકારીઓએ હાજરી આપી હતી. બેંડ, વાંસા સરાઓના સાજ સહિત વાજતેગાજતે લગ્નીઆને શહેરમાં વરઘોડા સાથે ફેરવી મંડળના મકાનમાં લાવી લગ્નપત્રિકાને વિધિસહ વધાવી લીધી છે. તે વખતે મંડળના સેક્રેટરીએ, પધારેલા સદ્‌ગૃહસ્થોને લીધેલી તસ્દી માટે જીગરભર્યો આભાર માન્યો હતો અને જ્ઞાતિની ''પ્રચલિત સ્થિતિ'' વિશે ટૂંક ભાષણ કર્યું હતું. બાદ સર્વે બ્રાહ્મણને દક્ષિણા આપી ધાંણા ગોળ, પાન ગુલાબ આપી સભા વિસર્જન કરી હતી.

* * *

નીચે આપેલું ભાષણ તા. ૧૩ માર્ચ, ૧૯૧૦ના આર્યપ્રકાશમાં છપાયું હતું.

કડવા પાટીદાર સભામાં મિ. મોહનલાલ ત્રિભુવનદાસે આપેલું ભાષણ

પાટડી દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજીના આમંત્રણને માન આપી જુદાં જુદાં શહેર અને ગામોમાંથી આગેવાન પટેલિયા આશરે ૩૦૦ જણ પાટડીમાં હાજર થયા હતા. દરબારશ્રી તરફથી કુંવર સાહેબે પોતાના આમંત્રણને માન આપી આવેલા ગૃહસ્થોનો ઉપકાર માની દરેક જણને લગ્નની નીકળેલી બે તારીખોના સંબંધમાં જે કાંઈ કહેવું હોય તે સભ્યતાની હદમાં રહી કહેવા વીનવ્યું હતું. કેટલાક પટેલિયાઓએ કહ્યું, બાપા અમારે તો આપણી જ્ઞાતિમાં ચાલતા આવેલા રિવાજને જ માનવું વધારે યોગ્ય લાગે છે. પાંચ વર્ષે લગ્ન થાય એ અમારે જોઈતું નથી. સભામાં આ કથનને પુષ્ટિ મળતી હોય તેમ શાન્તિ પ્રસરી રહી હતી એટલે સુરતવાળા મિ. મોહનલાલ ત્રિભુવનદાસ ઊભા થઈને કહ્યું કે નેકનામદાર જ્ઞાતિભુષણ જ્ઞાતિ શિરોમણી દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજી અને ભર્તૃગણ! આપ સર્વે બાળલગ્નની તરફેણ કરતા હો એમ જણાય છે. પણ સંસારનો ઈતિહાસ ઉઠાવી જરા વાંચો. યુરોપાદિ દેશોમાં એક વખતે ગુલામગીરીનો રિવાજ પ્રચલિત હતો. ગુલામોને ગુલામગીરીમાંથી મુક્ત કરવાને પરોપકારી પુરુષો પ્રયત્ન કરતા હતા; પરંતુ ગુલામો તો એમ જ કહેતા હતા કે અમને ગુલામગીરી પસંદ છે. અમારે ગુલામગીરીમાંથી મુક્ત થવું નથી અને તે જ ગુલામો સ્વતંત્ર થયા છે તેઓને પૂછી જુઓ કે તેઓ ગુલામગીરીમાં જવાને રાજી છે? ઉત્તર નકારમાં

મળશે. બંગાળા તરફ ધ્યાન આપો. ત્યાં બ્રાહ્મણાદિ માંસાહાર કરે છે તેઓ રૂઢિમાં રૂઢ થઈ ગયેલા હોવાથી સ્વતંત્ર મગજે એ વિષયમાં વિચાર કરી શકે એમ નથી. પણ આપ સર્વે કહી શકશો કે માંસાહાર ધર્મ વિરુદ્ધ છે. સુરતના ઘાંચીઓ તરફ નજર નાખો. તે લોકોમાં પોતાને ત્યાં જ્ઞાતિ જમણમાં દારૂ પાવાનો ચાલ હતો. અને તે ચાલ વિરુદ્ધ જેઓ થયા તેઓને દંડ પણ આપવા પડ્યા, પણ આપ કહી શકશો કે દારૂ પીવો અને પાવો એ સારુ છે? જેવી રીતે આપણામાં જે જે દુષ્ટ રૂઢિ દાખલ થઈ નથી તે વિષયમાં જેવી રીતે વિચાર કરી શકીએ છીએ તેવી જ રીતે આપણામાં બાળલગ્નનો દુષ્ટ રિવાજ ઘર કરી બેઠેલો હોવાને લીધે તે વિષયમાં આપણે પૂરતો વિચાર કરી શકતા નથી. આપણને બાળલગ્નથી શું શું ગેરલાભ અને નુકસાન પહોંચ્યાં છે તેનું ભાન થાય એમ નથી. તેનું ભાન તો બીજી જ કોમોને થઈ શકે એમ છે. આપને એનું ભાન કરવું હોય તો બીજી જ્ઞાતિના પુરુષો સાથે ચર્ચા કરો. હું આપ નામદાર શ્રીને વિનંતી કરું છું કે આપ આપની લાયકાતવાળા બીજી કોમના પુરુષો સાથે આ વિષયમાં ચર્ચા કરો. તેવી રીતે આપ સર્વે બીજી કોમના આપ આપની લાયકાતવાળા બીજી કોમના પુરુષો સાથે આ વિષયમાં ચર્ચા કરો. એટલે આપને જણાઈ આવશે કે આ બાળલગ્નથી કેવાં માઠાં પરિણામ આવે છે. આ બાળલગ્નના વિષયમાં જેમ કોઈ ચાહે તેવી રીતે દિવસોના દિવસો સુધી ચર્ચા કરવાને હું તૈયાર છું. બાળલગ્ન ધર્મથી વિરુદ્ધ છે, સૃષ્ટિ ક્રમથી વિરુદ્ધ છે, અન્ય કોમોના રિવાજથી વિરુદ્ધ છે, નાની ઉંમરમાં લગ્ન થતા હોવાથી ને ૧૦૦૦માં ૪૫૦ બાળકો નાનપણમાં મરી જતાં હોવાથી તે પાછળ કરેલો ખર્ચ નકામો જાય છે. ઓનરેબલ જસ્ટિસ ચંદાવરકર અને મહારાજા ગાયકવાડ આપ લોકો કરતાં ઓછું સમજે છે કે તે બાળલગ્નને અટકાવવા પ્રયત્ન કરે છે? ખચીત યાદ રાખજો કે સમય બદલાયો છે, લોકો વિચાર કરવાને સશક્ત થયા છે. ગુલામગીરીમાં રહે એવું હવે લાગતું નથી. સુરત જિલ્લામાં કેટલાંક છૂટા લગ્ન થવાનાં છે, એ બધું ધ્યાનમાં લઈને ચાલતા આવેલા રિવાજમાં જોઈતો ફેરફાર થશે તો જ આપ લોકોનું માન રહેશે.

મિ. મોહનલાલનું બોલવું પૂરું થયું એટલે કેટલાકોએ તેનાં ઉત્તરમાં કહ્યું કે આપણામાં જ્યારે કન્યાને વળાવીએ છીએ તે જ ખરું લગ્ન છે. કન્યાને મોટી ઉંમરે સાસરે મોકલીએ છીએ જેથી બ્રહ્મચર્યની હાનિ થતી નથી. માટે બાળલગ્ન એ લગ્ન નથી પણ બીજી કોમમાં જેમ સગાઈ કરી મૂકે છે તેવી રીતની એ

સગાઈ છે. માટે ચાલતા આવેલા રિવાજમાં ફેરફાર કરવાથી જ્ઞાતિ એક્તા રહેશે નહીં. મિ. મોહનલાલે એના ઉત્તરમાં કહ્યું કે આપણે ક્ષત્રિય છીએ. આપ ક્ષત્રિય છો. એમ નહિ માનો તો વૈશ્ય છો. એમ તો માનશો જ. વેદાદિ શાસ્ત્રો પુકારી પુકારીને કહે છે કે વૈશ્યોએ ઉપવિત ધારણ કરી બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાં રહી વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવી ત્યાર પછી જ લગ્ન કરવાં. બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાં આઠ પ્રકારના મૈથુનથી વીર્ય નષ્ટ ન થાય તે માટે બચવાને કહ્યું છે. ફક્ત સ્ત્રીસંયોગથી બ્રહ્મચર્ય નષ્ટ થાય છે એમ નથી. સ્ત્રીઓની વાતો સાંભળવાથી સ્ત્રીની છબીઓ જોવાથી વગેરે આઠ પ્રકારથી બ્રહ્મચર્યની હાનિ થાય છે. તો આપ કેવી રીતે કહી શકશો કે બાળલગ્નના કુસંસ્કાર બાળકોના હૃદય પર નથી પડતા અને વીર્યને હાનિ નથી થતી? આપ માતાને માનો છો પણ પિતાના વચન પર પગ મૂકો છો. શું કુંવર સાહેબના વચનને માન આપશો ને દરબારશ્રીનાં વચનનું અપમાન કરશો? આપણી ઉમિયા માતા એક સતી પતિવ્રતા સ્ત્રી છે. તેણીએ પોતાના પતિનું અપમાન થતું સહન નહિ થવાથી અગ્નિમાં હોમાઈ પ્રાણની આહુતિ આપી હતી. તે પતિવ્રતા પોતાના પતિના વચનનું અપમાન અને પોતાનું વચન માન્ય થાય એમાં રાજી હોય એમ આપ ધારી શકો છો? કદાપિ નહિ. ત્યારે શા માટે બાળલગ્નને પકડી રહ્યા છો? આ રૂઢિ આપણામાં દાખલ થઈ છે તેમાં કાંઈ ભૂલ થઈ હોય એમ લાગે છે. એક ડૉક્ટરે એક વખતે સારવાર કરનાર માણસને કહ્યું હતું કે દવા હલાવીને પાવી પણ તે માણસની ગેરસમજને લીધે દરદીને હલાવીને દવા પાઈ. દરદી તો બીચારો સ્વર્ગે જ પહોંચી ગયો (આ વખતે આખી સભામાં હસાહસ થઈ રહી હતી) તેવી જ રીતની ભૂલ થઈ હોય એમ લાગે છે. માતાને હુકમ એવો હોવો જોઈએ કે બાર વર્ષે લગ્ન કરવાં એટલે બાર વર્ષથી નાની ઉંમર તો હોવી જ નહિ જોઈએ. પણ માતાનો હુકમ બરાબર નહિ સમજવાથી આપણે બાર બાર વરસે જેટલાં બચ્ચાં કચ્ચાં હોય તે સર્વેને પરણાવી દઈએ છીએ! માટે સાહેબો! બુદ્ધિપૂર્વક વિચારો અને યોગ્ય સુધારો કરો. જો તેમ નહિ કરવું હોય તો ખુલ્લેખુલ્લું કહી દો કે અમે ધર્મશાસ્ત્રને માનતા નથી. કહી દો કે અમે પૂર્ણપુરુષોત્તમ મહારાજા રામચંદ્રના સંતાન નથી. કહી દો કે અમે વૈશ્ય નથી, ત્યારે શા માટે યોગ્ય સુધારા કરવાને પાછા હઠો છો? આટલું કહી પોતાનું બોલવું બંધ કરી મિ. મોહનલાલ બેસી ગયા હતા.

* * *

કડવા પાટીદારનાં લગ્નનાં મુહૂર્ત શાસ્ત્રાનુસારે ખરાં છે કે એ ચર્ચાપત્ર તા. ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૧૦ના ગુજરાતી પંચમાં છપાયો હતો.

"કડવા પાટીદારનાં લગ્નનાં મુહૂર્ત શાસ્ત્રાનુસારે ખરાં છે કે?"

રા.રા. ગુજરાતી પંચના અધિપતિ જોગ. અમદાવાદ

આ નીચેનો લેખ આપના બહોળો ફેલાવો પામેલા પત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરવા મહેરબાની કરશોજી.

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન

કડવા પાટીદારનાં લગ્ન આ વખતે થયાં તે હવે જગજાહેર થઈ ગયું છે. એક પક્ષે ચૈત્ર વદી ૧૦ને બીજા પક્ષે વૈશાખ સુદી ૧ની લગ્નતિથિઓ નક્કી કરી છે. પંચાંગમાં જોતાં આ બે તિથિએ લગ્ન મુહૂર્ત જણાતાં નથી. આ વર્ષમાં ૩૯ લગ્ન મુહૂર્ત છે પણ સદર તિથિઓએ તો નથી જ. ત્યારે અમારા આગેવાનોએ જે તિથિઓ કાઢી છે તે શા આધારે કીધી છે તે તેઓ જણાવવાની મહેરબાની કરશે ખરા કે? શું આવી બાબતોમાં પણ કડવી કોમને અંધારામાં રાખવી છે? શું તેમ કરવાથી અગ્રેસરોને ફાયદો છે?

કડવા પાટીદારો હિંદુ-આર્ય ધર્મને તથા જ્યોતિષને માને છે છતાં ધર્મ અને જ્યોતિષ વિરુદ્ધ સમસ્ત જ્ઞાતિનાં બાળકોનાં લગ્ન કરીને અવનતિના અંધારા કૂવામાં હજુ પણ ઊંડા ઉતારવાનું અમારા કુળવાનો-લગ્નતિથિ કહેડાવવાના હક્કવાળા અગ્રેસરો ક્યાં સુધી ચાલુ રાખશે?

સાબરમતી તા. ૧૧-૩-૧૯૧૦

લિ. સ્વજ્ઞાતિ સેવક

* * *

ઉપરના ચર્ચાપત્રનો જવાબ તા. ૨૦મી માર્ચ, ૧૯૧૦ના ગુજરાતની પંચમાં છપાયો હતો.

મે. રા. રા. ગુજરાતી પંચના અધિપતિ સાહેબ

આપના પ્રસિદ્ધ પામેલા પત્રમાં નીચેનું લખાણ પ્રસિદ્ધ કરશો –

આપના પત્રમાં ગયા રવિવારના અંકમાં એક ચર્ચાપત્રીએ કડવા પાટીદારોના લગ્ન સંબંધમાં આક્ષેપ કરેલા છે તે એ છે કે "કડવા પાટીદારોનાં

બંને લગ્ન (ચૈત્ર વદી ૧૦ બુધવાર અને વૈશાખ સુદ ૧ મંગળવાર)ની જે તિથિઓ છે તે બેઉ દિવસે લગ્ન નથી તો પછી તે બેઉ લગ્ન શા આધારથી કાઢવામાં આવ્યાં છે?'' હવે આ બે લગ્નમાં ક્યાં લગ્ન શ્રેષ્ઠ તથા શાસ્ત્રનિયમાનુસાર છે તે તો સમજુ માણસો જાણે છે, પરંતુ અમો ચર્ચાપત્રોને પૂછીએ છીએ કે ચૈત્ર વદ ૧૦ના લગ્નના દિવસનો કયા શાસ્ત્રના કયા ગ્રંથના આધારે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે, તથા તેમાં કયા કયા દોષો છે તે આવતા અંકમાં મહેરબાની કરી પ્રસિદ્ધ કરશો કે જેથી તેનો જવાબ અમો આપી શકીએ. કારણ કે આપના જણાવવા મુજબ કડવા કોમને અંધારામાં રાખી લગ્ન કરાવવા અમો અગ્રેસરોને હેતુ નથી. તેમજ આર્યધર્મ તથા જ્યોતિષને માનનારા ચર્ચાપત્રીને તેમજ સમસ્ત જ્ઞાતિના બાળકોનાં લગ્ન કરીને અવનતીના અંધારા કૂવામાં હજુ પણ ઊંડા ઉતારવા અમારી ઈચ્છા નથી.

તા. ૧૮-૩-૧૯૧૦ **એ જ લિ.**

ધા. કેશવલાલ છકડસી

* * *

આ નીચેનો લેખ ગુજરાતી પંચ તા. ૩જી એપ્રિલ, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયો હતો.

શ્રીમંત શંકરાચાર્ય માધવાતીર્થ સ્વામી અને કડવા પાટીદારોનાં લગ્ન

શ્રીમંત શંકરાચાર્ય તીર્થ સ્વામીએ ગઈ તા. ૨૦મીએ અત્રે આપેલા ભાષણમાં એટલું તો જણાઈ જ આવે છે કે કડવા પાટીદારની કોમમાં ધાવતાં બાળકોનાં, ઘણાં નાનાં બાળકોનાં, લગ્ન થાય છે તે શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે. આ લગ્ન શાસ્ત્રવિરુદ્ધ હોય તો પોતાનો બ્રાહ્મણ શિષ્યવર્ગ આવાં લગ્ન શાસ્ત્રવિરુદ્ધ હોય તો પોતાનો બ્રાહ્મણ શિષ્યવર્ગ આવાં લગ્ન કરાવવા ન જાય તેવો પ્રતિબંધ શ્રીમંત શંકરાચાર્ય કરવો જોઈએ એમ અમે અમારા એક ગયા અંકમાં લખ્યું હતું. શ્રીમંત શંકરાચાર્ય પોતે કબૂલ કરે છે કે, ''અમને કેટલીક સત્તા પણ છે. પણ અમારી સત્તાને માન ક્યાં મળે છે?'' અમે ધારીએ છીએ કે શ્રીમંત શંકરાચાર્યની પોતાની બ્રાહ્મણ શિષ્યો પરની સત્તા હજુ નષ્ટ થઈ નથી.

બ્રાહ્મણોએ અમુક શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કામ ન કરવાં એવી સ્પષ્ટ આજ્ઞા તેઓ કરે તો તેમની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન થાય એમ અમે ધારતા નથી. કડવા કણબીઓનાં લગ્નસંબંધમાં લખાયેલા અમારા લેખના પ્રત્યુત્તર રૂપે તેઓ વળી કહે છે કે, ''તે કોમમાં પુનઃલગ્નનો ચાલ હોવાથી કશો સવાલ રહેતો નથી.'' શ્રીમંત શંકરાચાર્ય જેવા એક આચાર્ય આ સંબંધમાં આવો ઉત્તર આપે એ આશ્ચર્યજનક છે. સાધારણ સમજવાળા, અલ્પ બુદ્ધિના લોકો પણ હવે સમજવા લાગ્યા છે કે પુનઃલગ્ન થઈ શકતા હોય તે કોમમાં પણ બાળલગ્નથી ઘણાં મોટાં નુકસાન થાય છે ત્યારે તે નુકસાનનો ખ્યાલ આચાર્ય શ્રીમંત માધવાતીર્થને નથી આવ્યો એ દિલગીરી ભરેલું છે. ધાવતાં બાળકો, છેક નાની ઉંમ્મરનાં છોકરાં પરણે, તેમાંથી બાળપણમાં જ વર અગર વિશેષે કરીને જો કન્યા મરણ પામે તો ફરીથી લગ્નનું ખર્ચ ઊભું થાય છે અને આગળ કરેલું ખર્ચ બરબાદ જાય છે. બાળપણમાં ઘણી વખતે છોકરાંઓને કેટલાંક વ્યાધિથી ખોડખાંપણ આવે છે તો આગળ ઉપર વરકન્યાને અણબનાવ થાય છે, તેમ બાળવયમાં પરણાવવાથી વરકન્યાના સામાન્ય આરોગ્ય તેમ ગુણદોષની પરીક્ષા થઈ શકતી નથી. પુનઃલગ્ન કરનારી કોમને પણ આ રીતે બાળલગ્નનો રિવાજ ઓછો નુકસાનકારક નથી. લોકો ઘોડો, બળદ, ભેંશ આદિ લેવા જાય છે તો પણ ખોડખાંપણની તપાસ કરે છે. આ વર અગર કન્યામાં ખોડખાંપણ છે કે કેમ તેની પણ તપાસ થવી જ જોઈએ. પરંતુ તેઓ બાળપણમાં પરણે તો આ તપાસ ભરોંસાપાત્ર થઈ શકે નહિ. આ તેમ ઉપર જણાવેલી રીતે, બીજી રીતે પણ, પુનઃલગ્ન કરનાર અગર ન કરનાર દરેક કોમને બાળલગ્ન કોઈ પણ રીતે હિતકર નથી. એ વખતે પોતાના વ્યાખ્યાનમાં શ્રીમંત શંકરાચાર્ય કહે છે કે બાળલગ્નનો કાયદો ઘડતાં નામદાર ગાયકવાડે ધર્મગુરુઓની સંમતિ લીધી નથી, પોતાના બીજા વ્યાખ્યાનમાં તેઓ વળી કહે છે કે બાળલગ્ન વિષે મેં જાતે ગાયકવાડને કહ્યું હતું અને તેમણે તે સંબંધે પ્રતિબંધ કર્યો છે. આ પરસ્પર વિરોધી વચનોનું રહસ્ય અમારા સુજ્ઞ વાંચકો સારી રીતે સમજી શકશે. અમે આશા રાખીએ છીએ કે શ્રીમંત શંકરાચાર્ય આ સાંસારિક અનિષ્ટની ગંભીરતા વિશે ફરી વિચાર કરશે અને આ અનિષ્ટ અટકાવવા યોગ્ય પગલાં ભરવાં ઉચિત ધારશે.

* * *

સુરત જિલ્લાના કડવા પાટીદારોએ કાઢેલાં જુદા લગ્ન એ નામની હસ્તપત્રિકા છૂટી વેંચાઈ હતી. તથા તા. ૧૦મી એપ્રિલ, ૧૯૧૦ના ગુજરાતી પંચમાં છપાઈ હતી.

સુરત જિલ્લાના કડવા પાટીદાર

ઉમિયા માતાજીની મહેરબાનીથી કડવા પાટીદારોના લગ્ન સભા વખતે તા. ૪ એપ્રિલ સને ૧૯૧૦ને રોજ મુકરર કર્યા તે.

શુભ મુહૂર્તની તિથિઓ નીચે મુજબ

સંવત ૧૯૬૬

૧.	શ્રી ગણેશ બેસાડવાના (કામો ગણેશ)	વૈશાખ સુદી ૫ને શુક્રવાર
૨.	શ્રી માંડવા મુહૂર્ત (માણેક સ્થંભ)	વૈશાખ સુદી ૫ને શુક્રવાર
૩.	શ્રી ગ્રહ શાંતિક વરનું	વૈશાખ સુદી ૭ને રવિવાર
૪.	શ્રી મોટા ગણેશ તથા ઉકરડી નોતરવાનું	વૈશાખ સુદી ૭ને રિવવાર
૫.	શ્રી મોટા લગ્ન કરવાની તિથિ	વૈશાખ સુદ ૮ને સોમવાર
૬.	શ્રી જાન વિદાય કરવાનું મુહૂર્ત	વૈશાખ સુદ ૧૧ ગુરવાર
૭.	શ્રી ઉકરડી ઉઠાડવાનું મુહૂર્ત	વૈશાખ સુદ ૧૨ શુક્રવાર

બીજું લગ્ન સંવત ૧૯૭૧ની સાલમાં સુરત જિલ્લાની પંચ એકત્ર મળી લગ્નતિથિ મુકરર કરશે.

પટેલ નરોત્તમદાસ વણારસી સોંસેકવાળા
પટેલ બેચરભાઈ ભીખાભાઈ વશ્વારીવાળા

મિ. રણછોડજી નારણજી પટેલ અબ્રામા. તાલુકો કામરેજનો બાળલગ્નને નાબૂદ કરવાનો ઠરાવ –

આપણી ન્યાતમાં બાળલગ્ન કરવાની જૂની રૂઢિને પકડી બાળલગ્ન કરવામાં આવે છે. ચાલુ વર્ષમાં કડવા પાટીદારોના લગ્નની બે લગ્ન પત્રિકાઓ- એક ચૈત્ર માસમાં અને બીજી વૈશાખ માસમાં લગ્ન કરવાથી નીકળી છે. બાળલગ્ન કરવા નહિ એ વિષે આ કોન્ફરન્સમાં સંપૂર્ણ ન્યાતિ બંધુઓને દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે તો આ કોન્ફરન્સ લગ્નની જુદી તિથિ નીમવા આપણા તરફના વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓને બોલાવી લગ્ન નક્કી કરી પત્રિકા કાઢી પ્રસિદ્ધ કરવી. મોટી ઉમ્મરે બાળકોને પરણાવવા અને હવે પછીના લગ્નો પણ દર

પાંચ વર્ષે વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓ પાસે લગ્નતિથિ નક્કી કરાવી છોકરા પરણાવવાનો રિવાજ રાખવો. આ દરખાસ્ત શ્રીમાન સરકાર ગાયકવાડ મહારાજાનો પૂર્ણ આભાર માની મૂકવામાં આવી છે તો આ ઠરાવને અનુમોદન આપશો.

ટેકો-રા. રા. ડાહ્યાભાઈ નાગરજી ઇચ્છાપોરવાળા
ટેકો-રા. રા. ડાહ્યાભાઈ મકનભાઈ ગોપાળજી અચારણવાળા
સર્વાનુમતે આ ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

મુળજી જેઠાભાઈ બી.એ., એલ.એલ.બી.
રાંદેર કડવા પાટીદારોની કોન્ફરન્સના પ્રેસિડેન્ટ.

ઉપર મુજબનો ઠરાવ પસાર થતાં નીચેના સહી કરનાર વિદ્વાન બ્રાહ્મણો બોલાવી લગ્નતિથિઓ મુકરર કરી છે.

જોશી મણીશંકર નરભેરામ રાંદેરના
જોશી કાળીદાસ હરિનારાયણ રાંદેરના

આ મુજબના લગ્નના કરેલા ઠરાવ સિવાય કોઈ ગ્રહસ્થ છૂટા લગ્ન કરે તેને છૂટ આપવાનો પણ કોન્ફરન્સને ઠરાવ કરેલો છે. માટે મોટી ઉમ્મરે છોકરાના લગ્ન છૂટી તિથિએ કરવા હરકત નથી.

ઉપરના ઠરાવને ભાવનગર, મુંબઈ તથા સુરત, નવસારી પ્રાંતનાં ગામો પૈકીના ગ્રહસ્થોએ સંપૂર્ણ સંમતિ આપેલ છે અને તેઓ આ ઠરાવને અનુસરી પોતપોતાના વિભાગમાં લગ્નની મુકરર કરેલી જુદી તિથિ પ્રમાણે લગ્ન કરશે એવી ઉમેદ છે.

આ પત્રિકામાં–

સુરત, રાંદેર, સીથાણ, છાપરા-ભાઠા, પાલ, અલધુ, અછારણ, ઉંભેર, વલણ, પોપડા, ભરથાણા, ઈચ્છાપોર, આડાજણ, ભઢગામ, માશમા, કોસાડ, જોથાણ, પાનસરા, વસવારી, કનાજ, શોસોંક, ડુમસ, વીઆરા, નરથાણ, વડોલી, એરથાણ, જંગીરપુરા વગેરે ગામોના ૯૦ પટેલોની સહી છે.

* * *

નીચેનો લેખ સાંજ વર્તમાન તા. ૨૭મી એપ્રિલ, ૧૯૧૦ના અંકમાં તથા ગુજરાતી પંચ તા. ૧લી મે, ૧૯૧૦માં છપાયો હતો.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં થયેલું એક નવું છૂટું લગ્ન

અમદાવાદથી એક ગ્રહસ્થ લખી જણાવે છે કે આજે તા. ૨૪મી એપ્રિલ સને ૧૯૧૦ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર સુદ ૧૫ રવિવારે રતિલાલ ઉંમર વર્ષ ૨૨ તે પા. હરજીવન ભગવાન રહેવાસી ભાવનગર શહેર હાલ ધંધાર્થે મુંબઈ પાયધોની ઉપર (ધર્મ વિજય પ્રેસ) જ્ઞાતિ કડવી પાટીદારના પુત્ર તથા સઉ. બાઈ મણી ઉંમર વર્ષ ૧૫ ને સ્વર્ગસ્થ પા. છોટાલાલ રણછોડદાસ રહેવાસી અમદાવાદ, રાયપુર આકાશેઠના કૂવાની પોળવાળાની પુત્રી તે હાલ પોતાના મોસાળ કડી પ્રાંતના કલોલ તાલુકાના ગામ સેરથાની જ્ઞાતિ કડવા પાટીદારનાં લગ્ન અમદાવાદ પાસે સાબરમતી સ્ટેશન પર રા. રા. હીરાલાલ વસંતદાસ પટેલના બંગલા પર થયેલાં છે.

ઉપરોક્ત લગ્ન વૈદીક રીત્યાનુસાર કડવા જ્ઞાતિના તેમજ અન્ય કોમના ગ્રહસ્થો સમક્ષ થયાં છે. આવાં જ છૂટાં લગ્ન સંવત ૧૯૬૩ના વૈશાખ માસમાં ભાવનગર શહેર મધે મે. હરજીવનદાસે પોતાના નહાના પુત્ર મિ. અમૃતલાલનાં કર્યા હતાં. કડવા જ્ઞાતિમાં પણ અન્ય કોમની માફક જાગૃતિ થઈ છે. અને જ્ઞાતિ સુધારકો પોતાના ઉત્તમ પ્રયાસને મક્કમ રીતે વળગી રહ્યા છે. તેવા સાનુકૂળ સમયમાં આવા છૂટા લગ્ન આવકારદાયક થઈ પડશે. આ લગ્નપ્રસંગે અમદાવાદ, વીરમગામ, છત્રાલ, ગામ સેરથા, અચીઅર, ચાંદ ખેડા, સરઢવ. ઈ. આસપાસનાં ગામોના કડવા બંધુઓએ સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી. લગન વિધિ વૈદિક રીત્યાનુસાર થયેલી હોવાથી તેની ઉત્તમ છાપ પ્રેક્ષકો ઉપર પડી હતી. લગ્નક્રિયા સંપૂર્ણ થઈ રહ્યા પછી અમદાવાદના પ્રો. સ્વામિનારાયણ એમ.એ. એમણે બાળલગ્નથી થતી હતી અને યોગ્ય વયે છૂટા લગ્ન કરવાથી થતા ફાયદા એ ઉપર અસહકાર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. અને આ છૂટા લગ્નને પોતાના અંતઃકરણથી આશીર્વાદ આપી વરવહુને એક સંસ્કૃત ભાષામાં શ્લોક રચી અર્પણ કર્યો હતો.

ત્યાર બાદ છત્રાલના પા. ગંગારામ જેઠીદાસે આ છૂટાં લગ્નથી થયેલું જોડું આયુમાન, લક્ષ્મીવાન, અને પુત્રવાન થાય એવી ઈશ્વર પ્રત્યે યાચનાની કવિતા (પૂનમ ચાંદની ખીલી) એ રાગમાં બનાવી સ્ત્રી મંડળ પાસે ગવરાવી હતી.

તે પછી રા. રા. હીરલાલ વસંતદાસે આ લગ્ન કેવી રીતે ઊભું થયું અને કેવા સંજોગથી આ કાર્ય સફળ થયું તે સર્વ બિના કહી સંભળાવી હતી. ત્યાર બાદ ''કડવા વિજય''નાં અધિપતિ મિ. કેશવલાલ માધવલાલ પ્લીડરે જ્ઞાતિના ચાલતા જૂના ફરજિયાત બાર વર્ષી બાળલગ્નથી કેવા પ્રકારની હાનિ છે અને છૂટા લગ્ન થવાથી શું શું પ્રકારના ફાયદા છે વગેરે બાબત ઉપર ઘણું જ ઉત્તમ અને વિચારવાલાયક વિવેચન કર્યું હતું. તે ઉપરાંત રા. રા. હરજીવન ભગવાનદાસે - કહેવાતા કુળવાનોની કુટિલતા કેવા પ્રકારની છે અને છુટા લગ્નથી વેષધારી કુળવાનોના કુટિલતા કેવા પ્રકારની છે અને છૂટા લગ્નથી વેષધારી કુળવાનોની કુટિલતા કેવા પ્રકારની છે અને છૂટા લગ્નથી વેષધારી કુળવાનોના વેષનો ભેદ ખુલ્લો પડી જાય છે, તે બાબતના દાખલાદલીલો સાથે ઘણું જ અસરકારક ભાષણ આપ્યું હતું.

ઉપરના સર્વે વ્યાખ્યાનોથી અંધશ્રદ્ધાળુ અને અજ્ઞાન કડવા પાટીદાર બંધુઓ પર ઘણી જ સારી અસર થઈ હતી અને છેવટે આવા છૂટા લગ્નને સર્વાનુમતે શ્રેષ્ઠ છે એમ ઠરાવી પાનફુલ વહેંચી મેળાવડો વિસર્જન થયો હતો.

* * *

આ ચર્ચાપત્ર **ગુજરાતી પંચ**ના તા. ૧લી મે, ૧૯૧૦ના અંકમાં છપાયો હતો.

કડવા પાટીદારોમાં છૂટાં લગ્નની ફતેહ

મહેરબાન ગુજરાતી પંચના અધિપતિ સાહેબ
અમદાવાદ

આપના પત્રમાં નીચેનું ચર્ચાપત્ર દાખલ કરી અમને આભારી કરશો એવી અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં દસ દસ વર્ષે જ્ઞાતિના કહેવાતા શેઠો અને ઊંઝાના પાટીદારો જે લગ્ન બહાર પાડે તે જ તિથિઓએ સઘળા કડવા પાટીદારોને પોતાનાં બાળકો પરણાવી દેવાની આજદિન સુધી ફરજ પાડવામાં આવી છે. આનું માઠું પરિણામ એ આવ્યું છે કે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં ઘણી જ નાની ઉંમરનાં બાળકોને રૂપગુણરંગ ઇત્યાદિ કોઈ પણ બાબતનો વિચાર કર્યા વિના આંખે પાટો બાંધી પરણાવી દેવામાં આવે છે. આવી વસ્તુસ્થિતિમાં ફેરફાર કરવો તે જ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટે ખાસ જરૂરનું છે. જ્યાં સુધી બાંધી મુદતનાં લગ્ન

કરવામાં આવે છે ત્યાં સુધી બાળલગ્ન થવાનાં અને જ્યારે સૌ સૌની મરજી પ્રમાણે ગમે તે તિથિએ લગ્ન કરવાનો રિવાજ શરૂ થશે ત્યારે મોટી ઉંમરે પોતાનાં બાળકોને પરણાવવાની પ્રથાનો આરંભ થશે. પણ જે *કોઈ માણસ છૂટી તિથિએ પરણાવવાની હિંમત ધરે તેને આખી જ્ઞાતિની નારાજગી વ્હોરી લેવી પડે એમ છે. કદાચ તેવા માણસને જ્ઞાતિ વ્યવહારની બહાર પણ મૂકી દેવામાં આવે. વળી સિદ્ધપુરના બ્રાહ્મણે અને બીજા સ્વાર્થી પટેલિયાઓ તેવા માણસને એવી રીતે ડરાવે કે જો તું છૂટી તિથિએ તારાં છોકરાંને પરણાવીશ તો તે છોકરાંને માતા ખાઈ જશે. સંવત ૧૯૬૩ની સાલમાં કડવા કણબીની જ્ઞાતિમાં ભાવનગર ખાતે એક છૂટું લગ્ન કરવામાં આવ્યું હતું. મુંબઈના ધર્મવિજય પ્રેસના માલિક પટેલ હરજીવન ભગવાનના નાના પુત્ર અમૃતલાલ અને મુંબઈના એક ઝવેરી પટેલ મૂળજીભાઈની કન્યા વિદ્યાગૌરીનાં લગ્ન ૧૯૬૩ની સાલમાં કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે આ જોડું ઘણું જ સુખી છે અને તેમની તંદુરસ્તી કેવળ સારી છે તો પણ જે સિદ્ધપુરના બ્રાહ્મણોને દસ દસ વર્ષે લગ્નપત્રિકાના બીડા ગામેગામ પહોંચાડતી વખતે લાખો રૂપિયા કુટી ખાવાની તક મળે છે તે બ્રાહ્મણોએ સ્થળે સ્થળે એવી બૂમ મારવા માંડી કે અમૃતલાલ અને વિદ્યાગૌરીનું લગ્ન થયું કે તેને છઠ્ઠે દહાડે માતાજીએ મારી નાખ્યાં. આ પ્રમાણે ખોટા ગપગોળા ચલાવી ભોળા અને અજ્ઞાન પાટીદારોને પોતાની મરજી અનુસાર દસ વર્ષમાં એક જ વખતે લગ્ન કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી છે. તેટલા માટે જે માણસ જાહેર હિંમત વાપરી છૂટી તિથિએ મોટી ઉંમરના બાળકનું લગ્ન કરે તેને માથે મોટું સંકટ આવી પડશે તેની દરકાર રાખ્યા વિના જ્ઞાતિનું ભલું થાય એવા ઉદ્દેશથી સાબરમતીના ચીફ ક્લાર્ક અને હમણાં એક્ટિંગ સ્ટેશન માસ્તર પટેલ હીરાલાલ વસંતદાસે પોતાની પંદર વર્ષની ઉંમરની ભત્રીજી સૌભાગ્યવંતી મણિને સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર સુદી પૂર્ણિમાને દિવસે પોતાના મકાન ઉપર પરણાવી છે. સાધારણ રીતે અમદાવાદમાં રહેતા કડવા પાટીદારો પોતાની કન્યાઓને અમદાવાદમાં જ પરણાવે છે અને પોતાની કન્યાને યોગ્ય ગુણવાળો અમદાવાદમાં ન મળે તો નાલાયક સાથે પોતાની ગુણવંતી કન્યાને પરણાવી તેનો ભવ બગાડે છે પણ પટેલ હીરાલાલ વસંતદાસે ગમે તે સ્થળેથી લાયક પતિ શોધી કહાડવાની ઈચ્છા રાખી પોતાની ભત્રીજીનાં મુંબઈના ધર્મવિજય પ્રેસના માલિક હરજીવન ભગવાનદાસ બાવીસ વર્ષના વિધુર પુત્ર રતિલાલ

સાથે લગ્ન કર્યા છે. અમે અંતઃકરણપૂર્વક પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આ જોડું અત્યંત સુખી થાય.* ધનધાન્યવાન્ પુત્રવાન્ અને આયુષ્યમાન્ થઈ આ દુનિયામાં જે જે ઇચ્છવાયોગ્ય વસ્તુ છે તે સઘળી પ્રાપ્ત કરી શકે.

આ પ્રમાણે છૂટી તિથિએ લગ્ન કરી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં એક અપૂર્વ દાખલો બેસાડનાર પટેલ હીરાલાલ વસંતદાસ અને પટેલ હરજીવન ભગવાનદાસને ઘણી જ જીગરથી મુબારકબાદી આપવાની અમે રજા લઈએ છીએ અને તેમનાં આ સ્તુત્ય પગલાં માટે જે માનની લાગણી અમારા હૃદયમાં ઊભરાય છે તે બતાવવાને માટે ભાષામાં શબ્દો નથી. આવી જાહેર હિંમત અને આવું નૈતિક ધૈર્ય બતાવી જ્ઞાતિસેવા કરનાર વીરપુરુષો ઉપર વિશ્વસનિયતા પરમેશ્વર સદૈવ પ્રસન્ન રહો એમ અમે સદૈવ પરમાત્મા પાસે માગીએ છીએ.

લિ. જ્ઞાતિ હિતેચ્છુ

* * *

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં થતી સ્ત્રીઓની પસંદગી આ ચર્ચાપત્ર તા. ૨૧મી ઓગસ્ટ ૧૯૧૯ના ગુજરાતી પંચમાં પ્રકટ થયું હતું.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં થતી સ્ત્રીઓની પસંદગી

મે. ગુજરાતી પંચના અધિપતિ સાહેબ,

આ નીચેનો લેખ આપના સુપ્રસિદ્ધ પેપરમાં સ્વજ્ઞાતિ હિતાર્થે લઈ મને તેમ મારી જ્ઞાતિને આભારી કરશો એવી દીન સેવકની અભિલાષા છે.

સ્ત્રી એટલે કોણ? તેનો આપણે પ્રથમ વિચાર કરવો જોઈએ. વિચાર કરતાં અને શાસ્ત્રનું અવલોકન કરતાં એમ માલૂમ પડે છે કે कायषु मंत्री વગેરે વગેરે. એટલે કે સ્ત્રી ઘરનો પ્રધાન છે. ત્યારે પ્રધાન કેવો હોવો જોઈએ? પ્રધાન સારો ન હોય તો રાજ્યની શી દશા થાય તે એક અજ્ઞાન બાળક પણ સહેલાઈથી સમજી શકે છે. હવે જો ઘરનો પ્રધાન સારો ન હોય તો ઘર (સંસાર વ્યવહાર ચલાવવો તે)ની કેવી ખરાબ દશા થાય છે તે એક મૂર્ખ સ્ત્રી પણ સહજ સમજી શકશે. અમુક ઘરમાં સ્ત્રી (ઘરનો પ્રધાન) સારી નહિ હોવાથી કેવી અધોગતિ થઈ વગેરે બાબતો ઉપર આપણે સ્ત્રીઓને વખતોવખતને ઠેકાણે ઠેકાણે ચર્ચા કરતાં જોઈએ છીએ તથા સાંભળીએ છીએ. તો પછી જ ગૃહનાયિકા કે જેને આપણા શાસ્ત્રકારો અર્ધાંગના વગેરે ઉપનામથી ઓળખાવે

છે તેવી પત્ની મેળવવામાં કાંઈ મુસીબત નડતી હશે? આપણા આર્યાવર્તમાં પ્રાચીન સમયે અર્ધાંગના મેળવવાને અત્યંત પરિશ્રમ લેતા હતા. ગામેગામ ને ઠામેઠામ તપાસ કરતા હતા. એકબીજાની જન્મોતરીઓ મેળવવામાં આવતી હતી (કેટલીક જ્ઞાતિમાં આ રિવાજ હજુ પણ હયાતીમાં છે) તેઓના ગુણદોષ જોવામાં આવતા હતા ત્યારે હાલના સમયમાં તેવા રિવાજોમાંના થોડાકજને અનુસરી કામ કરવામાં આવે છે. તેમાંનો એક પણ રિવાજ ભાગ્યે જ પાળવામાં આવતો હશે. અમારી જ્ઞાતિમાં બાર બાર વર્ષે લગ્ન આવતાં હોવાથી ઘણી જ નાની ઉંમરના છોકરાં પરણાવવાનો રિવાજ પડ્યો છે. પણ તેની સાથે મારે એટલું તો કહેવું જોઈએ કે જ્ઞાતિના દીર્ઘદર્શી, શાણા, સુજ્ઞ અને વિચારવંત શેઠ પટેલોએ પોતાની વિદ્વતાના એક નમૂના તરીકે બિચારા ગરીબ જોડાઓના હિતાર્થે દયાની નજરથી છેડા છૂટકા આપવાનો તથા નાતરું કરવાનો રિવાજ દાખલ કર્યો છે. છેડાછૂટકાના રિવાજને અંગે કોઈ શુશીલ સ્ત્રી પોતાના વ્યભિચારી અથવા તો ગમે તે પ્રકારે દુઃખ દેનાર પતિથી છૂટી પડી પોતે બીજા સારા પતિનો આશ્રય લઈ શકે છે. (તે પણ પોતાના વડીલોની કસૂર તથા સ્વાર્થના લીધે ફરીથી પણ એક વાર વધારે પોતાના પતિ તરફના દુઃખમાં આવી સપડાય છે.) વળી તે જ રિવાજના અંગે એક પતિ પોતાની પરણેતર પણ કોઈ પણ જાતના દોષવાળી પત્નીથી છૂટો થઈ શકે છે. નાતરાંના રિવાજમાં જોકે સ્ત્રીઓનું નસીબ તો તેના વડીલોના હાથમા મુકાયેલું હોય છે. પણ હરકોઈ પુરુષ પોતે નાતરું કરતી વખતે ધારે તો તે રિવાજના અંગે પોતે તે વખતે સાધારણ રીતે પુખ્ત ઉંમરનો હોય છે. (અઢાર વર્ષની વય ઉપરાંત નાતરાંના કેસ હોય છે) એક પુરુષ નાતરું કરતાં પહેલા અમુક સ્ત્રીની પસંદગી બાબત પોતાના વડીલો ઉપર સારી રીતે અસર કરી શકે તેમ હોય છે. છતાં પણ પોતે પોતાનો ખરો સ્વાર્થ કિનારે મૂકી ઉપરના મોહને તાબે થઈ કેટલીક વખત પોતાના વડીલો ઉપર ખરાબ અસર કરી નીચ સ્ત્રીઓ પસંદ કરતા હશે તેનું કારણ સમજાતું નથી. જેમ અસલના રાજાઓને પોતાની સુજ્ઞ છોકરીઓના માટે વર પસંદ કરવા સારુ લાખો રૂપિયા ખર્ચી સ્વયંવર કરવો પડતો હતો તેવી રીતે અમારી જ્ઞાતિમાં કેટલાક દાખલા એવા છે કે છંડાયલીઓ કુલટા, અધમમાં અધમ, પિશાચિણી અને વ્યભિચાર વિદ્યામાં સમર્થ વિદ્વાનની પદવી ધારણ કરી શકે તેવી સ્ત્રીઓ માટે તેમનાં માબાપોને એક પાઈ પણ ખર્ચ કરી

શકે તેવી સ્ત્રીઓ માટે તેમનાં માબાપોને એક પાઈ પણ ખર્ચવી પડતી નથી તેટલું જ નહિ પણ તેમનાં માટે એક ઘેરથી છંડાયા પછી બીજે ઘેર મંડાવવા સારું વર શોધવાની જરૂર પડતી નથી. તેવી સ્ત્રીઓના માટે તો શ્રીમંત અને કુળવાન વરો (પોતાને એકાદબે પત્નીઓ હોવા છતાં) પૈસા આપી લઈ જવાને તૈયાર જ હોય છે. વળી એવા પણ દાખલા મળી આવે છે કે સાધવી સ્ત્રી પરણતી વખતે જે માણસોએ પૈસા ચાંલ્લા તરીકે લીધા છે તે જ માણસોએ ઉપર જણાવેલી નીચ જાતની તથા જેમના દુર્ગુણોને લીધે તેમનાં માબાપને હેરાન થવું પડ્યું હોય તેવી નીચ સ્ત્રીઓ લાવતી વખતે માબાપને હેરાન થવું પડ્યું હોય તેવી નીચ સ્ત્રીઓ લાવતી વખતે સ્ત્રીઓના બાપને પૈસા આપેલા છે. આવી જાતની કન્યાની પસંદગી કરતી વખતે મારા સુજ્ઞબંધુઓ કાંઈ પણ વિચાર કરતા હશે ખરા કે? જો તેમજ હોય તો શા કારણથી આવી કન્યા પસંદ કરે છે તે કોઈ જણાવી આભારી કરશે કે? આટલેથી જ બસ નથી પણ જે સ્ત્રીઓએ પોતાના ધણીને અત્યંત દુઃખ આપી તેનાથી છૂટા થવાને પ્રયાસ બબ્બે વખત કરેલો હોય તેવી સ્ત્રીઓને પણ એક કુળવાન અને શ્રીમંત વર પસંદ કરી લઈ જાય છે. જોકે તેવી સ્ત્રીઓનાં માબાપ પણ તેવા જ શ્રીમંત હોવાથી પૈસા લેતા નથી પણ પોતાની છોકરીને જોરજુલમથી ત્યાં વળાવી દે છે. તે શ્રીમંત વર આવી પસંદગી શા કારણથી કરતો હશે? શું પોતાની જિંદગીનું વજન બીજી બાજુએ તે સ્ત્રીના પૈસા તથા રૂપની સાથે કરવા માગતો હશે? ના. ના. તેમ નહિ હોય. તેને પોતાની પાસે સારા પૈસા હોવાથી સ્ત્રીના પૈસાની દરકાર નહિ હોય, તેમજ રૂપની પણ દરકાર નહિ હોય પણ કાંઈ જુદું જ કારણ હશે અથવા તો તે જ હશે તે લેખક સમજી શકતો નથી પણ વાંચકો તેવા વરની પાસેથી તપાસ કરી લેશે એ જ વિજ્ઞપ્તિ.

લિ. સુધારો

* * *

૩

''વરકન્યા વિવાહ કાળ નિર્ણય'' શારદાપીઠના શંકરાચાર્યનો ચુકાદો

કડવા પાટીદારોની જ્ઞાતિમાં લગ્નપ્રણાલિકા સંબંધે શ્રીમંત શંકરાચાર્ય મહારાજનો નિર્ણય **કડવા વિજય, સાંજવર્તમાન** અને **ગુજરાતી પંચ**ના તા. ૯મી તથા તા. ૨૩મી ઑક્ટોબર, ૧૯૧૦ના અંકમાં પ્રકટ થયો હતો.

''વરકન્યા વિવાહ કાળ નિર્ણય''
શ્રી શારદામઠના શંકરાચાર્ય મહારાજ તરફથી શાસ્ત્રાધારે અપાયેલો અગત્યનો ચુકાદો
શ્રી મહેશ્વર પરાવતાર શ્રીમદ્ ભગવતપૂજ્ય પાદાચાર્યાણામાદિ મેકાન્તિકા સ્થાન શારદાપીઠ સંસ્થાન દ્વારકા સામ્પ્રતિકી વસપ્તી અમદાવાદ
ધર્મન્યાય પ્રકરણ કીરકોળ અનુક્રમાંક ૩૭/૧૯૬૬

(૧) આ નિર્ણય લખવાનો પ્રસંગ એવો છે કે, પટેલ પીતાંબરદાસ કુબેરદાસ ડૉક્ટર એલ.એમ. એન્ડ એસ. ''કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ''ના પ્રમુખ એમણે તારીખ ૨૭-૩-૧૦ને રોજ શ્રી ગુરુ સ્થાનમાં અરજી સાદર કરી નીચે પ્રમાણે માગણી કરી છે.

૧. કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં દશ વર્ષે ચિઠ્ઠી નાંખી તે વખત જેટલા બાળક હયાત હોય તે સઘળાને તેમની વયનો વિચાર કર્યા વિના પરણાવી દેવામાં આવે છે તે સશસ્ત્ર છે કે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે?
૨. લગ્ન કરતી વખતે શાસ્ત્રાધારે વધુ વરની ઓછામાં ઓછી કેટલી ઉંમર હોવી જોઈએ?
૩. આ પ્રશ્નનો શાસ્ત્રાધારે નિર્ણય થવાથી અમારી જ્ઞાતિમાં જામી ગયેલા અજ્ઞાન અંધકારનો નાશ થશે. આ બાબતનો સશાસ્ત્ર નિર્ણય કરી આપી આપના આ લઘુસેવકને કૃતાર્થ કરશો.

(૨) આ અરજી દાખલ થયા પછી અરજીમાં બતાવેલા કડવા પાટીદાર

શુભેચ્છક સમાજની યોગ્યતા અને તે સમાજમાં કેટલા ગામના ગૃહસ્થોની સંમતિ છે તે પૂછવાથી સમાજના ઉપપ્રમુખ જેઠાલાલ ચીમનલાલે સમાજ માંહેલ મેમ્બરોનું એક લિસ્ટ રજૂ કરેલું છે. તે લિસ્ટ જોતાં સદર સમાજમાં પાંચસે છવીસ મેમ્બરો છે. તેમાં દેસાઈ લાલસિંહજી રાયસિંહજી વીરમગામના તથા દેસાઈ કેસરીસિંહ બાવાભાઈ વગેરે સંભવિત ગૃહસ્થોનાં નામ આપેલાં છે; પરંતુ સદર સમાજના ઉપપ્રમુખ જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણને તેમની જ્ઞાતિની સંખ્યા કેટલો છે તે રૂબરૂમાં પૂછતા પાંચ લાખ ઘર છે એમ તેઓ જાહેર કરે છે અને તે પાંચ લાખ ઘરમાં પ્રત્યેક ઘરદીઠ સરાસરી ત્રણ માણસ ગણીએ તો કડવા પાટીદારની પંદર લાખ માણસની વસ્તી થાય છે. તે પંદર લાખની વસ્તીના હિસાબે જોતાં એટલી બહોળી વસ્તીના પ્રમાણમાં સુધારાની માગણી કરનાર સામાજિક મેમ્બરોની સંખ્યા ઘણી જ જૂજ જણાય છે. એટલું જ નહીં પણ સદર જ્ઞાતિમાં વરવધૂના વિવાહ કાળ બાબત ભિન્ન મન ધરાવનારી બીજી કેટલીક મંડળી બંધાયેલી છે એમ પણ જણાઈ આવે છે. મતલબ એટલી જ છે કે આવા ભિન્ન ભિન્ન મતભેદ ધરાવનારી મંડળીઓ પૈકી કોઈ એક મંડળી માગવામાં આવેલા નિર્ણય આપવામાં આવે તો શ્રી ગુરુસ્થાને આપેલા તે નિર્ણયને આધારે, તે મંડળી બીજી મંડળી ઉપર દબાણ ચલાવે તો તે બીજી મંડળીનું શ્રી ગુરુસ્થાન ઉપર વૈમનસ્ય થાય અને તે મંડળી શ્રી ગુરુસ્થાન વિરુદ્ધ પ્રજામાં ઉશ્કેરણી ફેલાવે એ વાત સાહજિક જ છે, ને તે હાલ કોઈ અમુક ચતાનુયાયી પ્રજાએ સાબિત કરી આપી છે અને એવા કારણથી કેટલીક અણસમજુ પ્રજા તથા અણસમજુ સંભવિત ગૃહસ્થો શ્રી ગુરુસ્થાન ઉપર ''પ્રજામાં અન્યો અન્ય કલહ કરાવે છે વગેરે'' આરોપ મૂકે છે, અને તેમ કરીને અણસમજુ પ્રજામાં ગુરુસ્થાન તરફના ભક્તિભાવની હાનિ કરાવે છે. દાખલા તરીકે જણાવવામાં આવે છે કે મુંબઈના કપોળ વણિક સમાજ તરફથી પરદેશ ગમનના પ્રાયશ્ચિત્તનો નિર્ણય માગેલો ને તેનો શાસ્ત્રાધારે નિર્ણય આપવામાં આવ્યો તે બાબતમાં, તે જ જ્ઞાતિના કેટલાક ગૃહસ્થો શ્રી ગુરુસ્થાન સામે શત્રુવટ બાંધી ગુરુસ્થાન વિરુદ્ધ અનેક પ્રકારની હીલચાલ કરે છે, અને અનેક પ્રકારના અસભ્ય ભાષામાં છાપાં છપાવે છે ને તે દ્વારા શ્રી ગુરુસ્થાનના મહત્ત્વને તથા ઊપજને નુકસાન પ્રજાને સદુપયોગ કરી પ્રજાની ઉન્નતિમાં સહાય કરે છે તો તેથી ''फ्य: पार्न भुर्जगानां केवलं विष वर्धनम्'' એ ન્યાયથી શ્રી ગુરુસ્થાનને વિપરીત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તેમજ जारखीणां पतिश्शत्रु श्रीराणां चंद्रमा रिपुः लुब्धानां याचक शत्रु मुर्खाणां बोधको रिपुः

એ વાક્ય પ્રમાણે સદુપદેશ શત્રુતા બુદ્ધિ કરવાને સાધનભુત થઈ પડે છે, આ પણ એવો જ પ્રસંગ છે.

(૩) કેમકે અરજદાર ગૃહસ્થો જે બાબતનો નિર્ણય માગે છે તે બાબતનો વિરુદ્ધ મત ધરાવનાર મંડળની સંખ્યા ઘણી મોટી છે તેઓ, શ્રી ગુરુસ્થાનથી આપવામાં આવેલા નિર્ણયથી નારાજ થઈ શ્રી ગુરુસ્થાન સામે શત્રુતા બાંધે અને શ્રી ગુરુસ્થાનને હાનિ પહોંચાડવા પ્રયત્ન કરે એ વાત હાલમાં બીજી બાબતમાં ચાલતા પ્રસંગથી નિરવિવાદ સિદ્ધ થાય છે. તેથી શ્રી ગુરુસ્થાન વિરુદ્ધ એવી શત્રુતા કરાવનારું કામ (સદુપદેશ) તે પ્રજાને હિતકારક હોય તો પણ તેથી અલગ રહેવું એ શ્રી ગુરુસ્થાનનું ઈષ્ટ સાધન છે, પરંતુ અરજદાર પોતાની અરજીનો નિર્ણય મેળવવા અતિ ઉત્સુક થઈ વારે વારે ઉઘરાણી કરે છે તે પ્રમાણે અરજદાર ગૃહસ્થ પોતાનો માગેલો નિર્ણય મેળવવા પાંચછ વખત રૂબરૂ આવી ગયા, અને તેને અનેક પ્રકારથી સમજાવી પતાવવાનો પ્રયત્ન કરતાં તે કોઈ પ્રકારે માન્ય રાખતા નથી ને પોતાનો માગેલો નિર્ણય મેળવવા દઢ નિશ્ચયથી વળગી રહ્યા છે. હવે આથી સ્થિતિમાં માગેલો નિર્ણય ન આપે તો, શ્રી ગુરુસ્થાન ઉપર બીજો આરોપ એ આવે છે કે ''શ્રી ગુરુસ્થાન આ બાબતમાં અજ્ઞાન છે, અથવા કોઈની ભલામણથી તથા ભયભીતીથી અગર બીજા સ્વાર્થથી નિર્ણય આપતા નથી. આ પ્રમાણે ''उभयत: पाशारज्जु'' એવો ન્યાય પ્રાપ્ત થયો છે; તો પણ ઉપર બતાવેલું સઘળું જોખમ માથે લઈ પૂછેલો ધર્મ નિર્ણય આપવામાં આવશે.

(૪) પરિદરમિયાન ઈશ્વર સૃષ્ટિમાં મુક્ત, મુમુક્ષુ વિષયી, અને પામર એવી ચાર પ્રકારની પ્રજા છે. તેમાં મુક્ત હોય તેમણે તો શાસ્ત્રનો ઉપયોગ કરી સર્વોત્કૃષ્ટ મોક્ષ સામ્રાજ્ય મેળવેલું છે તેથી તેઓને શાસ્ત્રનો ઉપયોગ રહ્યો નથી, અને પામર એ તો પશુ સમાન સંસાર વ્યવહાર ભોગવતો હોવાથી તે શાસ્ત્રનો અધિકારી નથી. આ બંનેને બાદ કરતાં મુમુક્ષુ એટલે કેવળ મોક્ષને માટે યત્ન કરનારો; અને વિષયી ''धर्मा विरुद्धो भुतेषु कामोऽस्मि भरतर्षम्'' એ ભગવદ્ વાક્ય પ્રમાણે ધર્મથી અવિરુદ્ધ સંસારસુખ ભોગવનાર છે.

(૫) આ ભારતવર્ષની પ્રજાની સ્થિતિ મૂળથી જ વર્ણ અને આશ્રમબદ્ધ છે; અને તે વર્ણાશ્રમબદ્ધ પ્રજાને માટે આ ભારતવર્ષમાં ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થને બોધકશાસ્ત્રની પ્રવૃત્તિ મૂળથી જ થયેલી છે. તે ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થ મહર્ષિઓથી લઈ આ ભારતવર્ષના આદ્ય આચાર્ય પર્યંતના વેદના વ્યાખ્યાનકારોએ પૃથક્ પૃથક્ નિબંધરૂપે રચના રચેલી છે. તેમાં ધર્મરૂપ

પુરુષાર્થનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર તે ધર્મશાસ્ત્ર, તે અર્થશાસ્ત્ર એ નામથી ઓળખાય છે, અને મોક્ષરૂપ પુરુષાર્થનું બોધક જે શાસ્ત્ર તે મોક્ષશાસ્ત્ર એ નામથી ઓળખાય છે. એ ચારે વિભાગના ગ્રંથો જુદા જુદા નામથી સુપ્રસિદ્ધ છે માટે તે નામનો વિસ્તાર કરવાની અત્રે જરૂર નથી. તાત્પર્ય એટલું જ કે ઉપર બતાવેલા વિષયી જે ગૃહસ્થાશ્રમી, તેને ધર્મ, અર્થ અને કામરૂપ ત્રણ પુરુષાર્થ સંપાદન કરવાને સાધનભુત ધર્મશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર અને કામશાસ્ત્ર છે. એ ત્રણે પુરુષાર્થના સાધનને જાણનારા જે ગૃહસ્થ તે ''त्रिवर्ग वित् महाप्राज्ञा:'' એ કહેવાય છે. એટલે ધર્મ, અર્થ અને કામનું સ્વરૂપ અને તેનું સાધન જે ત્રણ શાસ્ત્રો તેને જાણનારા ગૃહસ્થને મહાપ્રાજ્ઞ એવી પદવી આપેલી છે, વર્તમાન કાળમાં ધર્મ અને કામના શાસ્ત્ર પ્રતિપાદિત મૂળ સ્વરૂપ અને સાધનોની અજ્ઞાનતાને લીધે સમાજ વ્યવસ્થામાં અનર્થકાર અનેકવિધ કઢંગા રિવાજ પ્રચલિત થયા છે તે હાલથી જ નથી, પણ ક્ષત્રિય સાર્વભૌમ રાજ્ય નષ્ટ થયું ને પરધર્મિઓની રાજ્ય સત્તા પ્રચલિત થઈ ત્યારથી એટલે શુમારે આઠશો-નવસો વરસથી ભારતવર્ષની ચાતુર્વર્ણ પ્રજાની ધાર્મિક અને નૈતિક સ્થિતિ પરધર્મીઓના સહવાસથી બદલાતાં ખાનપાન, પહેરવેશ, ભાષા વગેરે પણ થોડા થોડાં બદલાતાં બદલાતાં શાસ્ત્રીય પોતપોતાના સમાજમાં સાંકેતિક જાતિ વ્યવહાર ચાલુ કર્યો તે હાલ રૂઢિ એ નામથી ઓળખાય છે. તે રૂઢિ પ્રબળ થવાથી શાસ્ત્રીય વ્યવહારનો નાશ કરી મૂક્યો.

(૬) એ દરમિયાન આ ભારતવર્ષમાં પાશ્ચિમાત્ય શિક્ષણ દાખલ થયું જે શિક્ષણમાં અનેક પ્રકારનું ભાષાજ્ઞાન અને દેશાંતરના ઇતિહાસનું શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું પણ ભારતવર્ષની પ્રાચીન સામાજિક વ્યવસ્થા શી હતી, ને તે શાસ્ત્રીય હતી કે સાંકેતિક હતી એનો વિચાર ન કરતા વચલા કાળમાં પ્રચલિત થયેલી સાંકેતિક રૂઢિ એ જ ભારતીય પ્રજાનો મૂળ ધર્મ છે એમ માની નૂતન શિક્ષિતો એના ઉપર પ્રહાર કરવા લાગ્યા, એથી બ્રાહ્મણાદિ જ્ઞાતિમાં જે સાંકેતિક રૂઢિ હતી તે પણ નષ્ટ થઈ. સામાજિક વ્યવસ્થામાં યથેષ્ટાચાર દાખલ થઈ સાર્વભૌમ નામદાર બ્રિટિશ સરકારથી પ્રજાને આપવામાં આવેલી સ્વતંત્રરૂપ બક્ષિસનો સદુપયોગ ન કરતા દુરુપયોગમાં વિનિયોગ કરી ધાર્મિક અને નૈતિક સ્થિતિને છિન્નભિન્ન કરવા લાગ્યા. અને ઉપર બતાવેલા ત્રિવર્ગ એ પરસ્પર ભિન્ન હોઈ તેના સાધનો ભિન્ન છે છતાં, એ વર્ણને સેળભેળ કરી હિંદુ સામાજિક વ્યવસ્થા ઉપર આક્ષેપ મૂકવામાં આવ્યો ને આવે છે, એ માંહેલો એક આ વાદગ્રસ્ત વિષય શ્રી ગુરુસ્થાનમાં આવી પડ્યો છે તેનો નિર્ણય આપવાથી અગર

ન આપવાથી જે સંકટ આવી પડવાનું છે તે ઉપર બતાવેલું છે. ઉદાહરણ તરીકે લખવું પડે છે કે આશરે બે માસ પહેલા મુંબઈના પ્રખ્યાત 'ગુજરાતી' પત્રમાં પરદેશગમનનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપી મુંબઈના વણિક મહાજનમાં કલહ ઉત્પન્ન કરી પ્રખ્યાતી પામેલા દ્વારકા મઠના શંકરાચાર્ય એવી પદવી આ શરીરને માટે કોઈ એકદેશીય મત ધરાવનારા સામાજિક તરફથી આપવામાં આવેલી તે સમસ્ત પ્રજામાં સુપ્રસિદ્ધ છે. એવું જ ફળ આ પ્રસ્તુત પ્રસંગના નિર્ણય માટે આવે તો તેમાં ના કહેવાય નહિ. મુંબઈના ઉપર બતાવેલા ગુજરાતી પત્રમાં પરદેશ ગમનના પ્રાયશ્ચિત્ત વગેરે બાબત અનેક વાર આચ્છાદિત આરોપ અમારા ઉપર મુકાયેલા છે તે કૃતઘ્નતા દેખાડનારા છે. કારણ કે ઘણાં વરસોથી ચર્ચાતા પરદેશગમન બાબતના વિકટ સવાલનો, એક પાઈના પણ સ્વાર્થ વગર અથક્ પરિશ્રમ કરી શાસ્ત્ર શોધન કરી તે સવાલનો અંત લાવી ભારતવર્ષની પ્રજાની પ્રગતિનો માર્ગ ખુલ્લો કર્યો તેનું ફળ ઉપર પ્રમાણે આવેલું છે તે જ પ્રમાણે આ વરવધૂના વિવાહ કાળનો નિર્ણય પણ ઘણા કાળથી ''इत्थमनित्यम्'' ''भवति न भवति'' એ પ્રમાણે ચર્ચાયેલો વાદગ્રસ્ત વિષય છે તેનો પણ વગર સ્વાર્થે શાસ્ત્ર પરિશોધન કરી નિર્ણય આપી પ્રજાની ઉન્નતિનો માર્ગ ખુલ્લો કરવાથી શું ફળ ઉત્પન્ન થાય છે તે આપણે જોવાનું છે. ગમે તેમ હો, તો પણ શ્રી ગુરુસ્થાનનો સંચાર પચીસ-પચાસ વર્ષે એકાદ વખત થાય છે ને તેવા દીર્ઘકાળમાં ધાર્મિક અને સામાજિક વ્યવહારમાં થયેલા ગોટાળા બાબત કોઈ નિર્ણય માગે તો તેનો સશાસ્ત્ર નિર્ણય આપવો એ શ્રી ગુરુસ્થાનની ફરજ જાણી અરજદારે માગેલા પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે :

પ્રશ્ન ૧ લો

કડવા પાટીદારો વરકન્યાની વયનો વિચાર કર્યા વિના પરણાવી દે છે તે સશાસ્ત્ર છે કે અશાસ્ત્ર છે?

(૭) આ પહેલા પ્રશ્નના જવાબમાં કડવા પાટીદારમાં ચાલતી રૂઢિ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે એમ લખ્યા વિના બીજો માર્ગ નથી. કારણ કે શાસ્ત્રમાં છ માસ વર્ષ કે ત્રણ વર્ષ અગર પાંચ વર્ષની કન્યાને પરણાવી દેવાનો ઉલ્લેખ કોઈ પણ શ્રુતિ, સ્મૃતિ કે પુરાણ કે ઈતિહાસમાં મળતો નથી તે મળવાનો સંભવ પણ નથી. તેમ બીજી કોઈ જ્ઞાતિ રૂઢિમાં આ પ્રકારનો વિવાહ કરવાની રૂઢિ નથી ને પાટીદારોમાં જે હાલ રિવાજ ચાલુ છે તે જ્ઞાતિરૂઢિ નથી, એનો માત્ર કુળદેવતાની આજ્ઞા છે એમ માની લઈ એક દિવસે એક વખતે વિવાહ કરવામાં આવે છે, પણ કુળદેવતા

એટલે કુળનું પાલન કરનાર દેવતા, તે દેવતા કુળની અવનતી અગર અકીર્તિ અગર અશિષ્ટાચાર વ્યવહારની આજ્ઞા કદીએ પણ આપે નહીં. કુળનું પાલન કરનાર દેવતા કુળની અભિવૃદ્ધિ થાય તેવી જ બાબતમાં આજ્ઞા આપે, નહિ તો તે કુળદેવતા કહેવાય નહીં. ઊલટી કુળનાશક દેવતા કહેવાય. પરંતુ કુળપાળક દેવતા ઉપર આવો ખોટો આરોપ મૂકવો એ મોટું પાપકૃત્ય છે. માટે શ્રી ગુરુસ્થાન આશા રાખે છે કે આ પાટીદાર કોમ અનિશ્ચિતાર્થ રૂપ ચિઠ્ઠી એ દેવતાની આજ્ઞા છે એમ ન માન્ય કરતાં દેવતાની નિશ્ચિતાર્થ આજ્ઞારૂપ ધર્મશાસ્ત્ર અવલંબનથી પોતાનો જ્ઞાતિવ્યવહાર ચલાવશે. પરમેશ્વર પોતે શ્રીમુખથી આજ્ઞા કરે છે કે :

श्रुति स्मृति ममैवाज्ञा यस्तामुल्लध्य वर्तते।
आज्ञा च्छेदी मम द्रोही न स भक्तो न ब्राह्मणः॥

અર્થ : પરમેશ્વર કહે છે કે શ્રુતિ સ્મૃતિ એ મારી આજ્ઞા છે ને તેને ઉલ્લંઘીને જે વર્તે છે તે મારો ભક્ત નથી ને બ્રાહ્મણ પણ નથી. વળી,

यः शास्त्रविधिमुत्सज्य वर्तते कामकारतः।
न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम्॥
तस्माच्छास्त्र प्रमाण ते कार्याकार्य व्यवस्थितौ।
ज्ञात्वा शाखविधानोक्त कर्म कर्तुमिहार्हसि॥

અર્થ : જે કોઈ મનુષ્ય પોતાના મનની કામનાને વશ થઈ જે કાંઈ કૃત્ય કરે છે તે સિદ્ધિ પામતો નથી, તેમ તેને સુખ પણ મળતું નથી તેમ મોક્ષ ગતિ અગર સ્વર્ગ પણ મળતું નથી. માટે હે અર્જુન કર્તવ્યાકર્તવ્ય વિષયમાં તમારે શાસ્ત્ર જ પ્રમાણ છે. શાસ્ત્ર વિધિમાં કહેલું કર્તવ્યાકર્તવ્ય જાણી તમારે કાર્ય કરવું જોઈએ એમ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ ગીતામાં અર્જુન પ્રત્યે કહેલું છે. આ પહેલા પ્રશ્નની બાબતમાં આટલો જ ખુલાસો પૂરતો છે, કેમકે બીજા પ્રશ્નના નિર્ણયમાં વરવધૂની ઉંમરનો નિર્ણય થવાનો છે. માટે આ પ્રશ્નમાં વધારે લખવાની જરૂર નથી.

પ્રશ્ન બીજો

લગ્ન કરતી વખતે શાસ્ત્રાધારે વરવધૂની ઓછામાં ઓછી કેટલી ઉંમર હોવી જોઈએ?

આ બીજો પ્રશ્ન ઘણો જ વાદગ્રસ્ત છે અને તે પ્રશ્ન બાબત નવ્ય શિક્ષિત તથા પ્રાચીનો વચ્ચે મહાન કલહ છે. તે કલહ ''हंचत्वंच'' સુધી પહોંચેલો છે માટે આનો નિર્ણય કરવાથી બેમાંના એક પક્ષકાર તરફથી શ્રી ગુરુસ્થાનને વાક્ય

પુષ્પોપહાર મળવાની વકી છે. તે વાક્ય પુષ્પોપહાર જેવો મળે તેવો સ્વીકાર કરી લઈ ચાલતી આવેલી અંધ પરંપરારૂપ નિદ્રામાંથી પ્રજાને જાગૃત કરવા સારુ સંક્ષેપથી વરવધૂનો વિવાહકાળ નિર્ણય કરીએ છીએ.

तत्रार्थे श्रुतिः

''अष्ठ चत्वारिंश वेद ब्रह्मचर्य चरेत् प्रतिवेदं द्वादश वर्ष यावदध्ययनं वा''

''ब्रह्मचर्य समाप्य ग-हदी भवेद्गृहाद्दनी सुत्व, प्रचजेत्''

આ બંને શ્રુતિઓનો અર્થ એવો છે કે અડતાળીસ વર્ષ વેદ ભણવા સારુ બ્રહ્મચર્ય પાળવું, એક એક વેદ ભણવા સારુ બાર બાર વર્ષ અને કોઈ તિક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળો હોય તે અડતાળીસ વર્ષ પહેલાં ચારે વેદ ભણી જાય, તેને માટે ''यावदध्ययनं वा'' એ વિકલ્પ પક્ષ છે. એટલે જ્યાં સુધી ચાર વેદ ભણી રહે ત્યાં સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળવું એ, બીજો પક્ષ છે પછી બ્રહ્મચર્યાની સમાપ્તિ કરી ગૃહસ્થાશ્રમી થવું અને ગૃહસ્થાશ્રમીથી વાનપ્રસ્થાશ્રમ ભોગવી સંન્યાસી થવું. આ સ્થળે વેદ શબ્દથી એકલો વેદનો અક્ષર ગોખી જવાનું કહેલું છે, એમ સમજવું નહીં, કિંતુ સાંગોપાંગ સપ્રયોગ અધ્યુનનું વિધાન છે એટલા જ માટે અડતાળીસ વર્ષની મુદત લખવામાં આવેલી છે. વેદના અક્ષર માત્ર ગોખી જવાને એટલી મુદતની જરૂર પડે નહીં. અર્થાત્ વેદના છ અંગ, શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરુક્ત, છંદ, અને જ્યોતિષ અને આયુર્વેદ, ગાંધર્વવેદ, ધનુર્વેદ તથા અથર્વવેદ એ ઉપાંગ છે, તે ઉપાંગમાં વૈદ્યવિદ્યા માત્રનો સમાવેશ આયુર્વેદમાં થાય છે. તેમજ ગાયન ને વાદ્યવિદ્યા એ સર્વનો ગાંધર્વવેદમાં સમાવેશ થાય છે તથા યુદ્ધકળા માત્રનો ધનુર્વેદમાં સમાવેશ છે અને દંડ, નીતિ, અનેકવિધ શિલ્પજ્ઞાન, વાણિજ્ય વિદ્યા નિધિ સંશોધન, અનેકવિધ ભાષાજ્ઞાન વગેરે દ્રવ્યોપાર્જનનાં સાધનોનો અર્થશાસ્ત્રમાં સમાવેશ છે. એ પ્રમાણે સર્વ વિદ્યા ભણી રહ્યા પછી ગૃહસ્થાશ્રમી થવું એમ શ્રુતિનો અભિપ્રાય છે. આ જ બાબતમાં મનુસ્મૃતિના ત્રીજા અધ્યાયમાં લખ્યું છે જે–

षठ् त्रिंशदाब्दिकं चय गुरा त्रवेदिकं व्रतम्।
तदर्धिक पादिक वा ग्रहणांतिक मेववा॥१॥
वेदानधीत्य वेदौ वा वेदं व पि यथा क्रमम्।
अविप्लुतः ब्रह्मचर्या गृहस्थाश्रममांविशेत॥२॥

ભાષા અર્થ એવો છે કે છત્રીશ, અઢાર, અથવા નવ વર્ષ સુધી ગુરુસમીપ એક, બે, ત્રણ અથવા ચાર વેદ ભણે ને બ્રહ્મચર્યના નિયમ પ્રમાણે રહે અથવા

જેટલા વર્ષમાં સાંગોપાંગ વેદ ભણી રહે અથવા તેટલા વર્ષ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળી ગુરુકુળમાં વાસ કરે અથવા તમામ વેદના અથવા બે વેદના કે એક વેદને ક્રમવડે ભણી રહે ત્યાં સુધી અખંડિત બ્રહ્મચર્ય પાળી વેદવ્રત સમાપ્તિમાં સમાવર્તન સંસ્કાર કરી પછી ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરવો. એ પ્રમાણે મનુવાકયનો અભિપ્રાય છે, પણ આ પક્ષ વર્તમાન કાળને અનુકૂળ નથી; કેમકે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણે વર્ગનાં બાળકોને આઠ અગાંઆર અને બાર વર્ષની વયમાં ઉપનયન સંસ્કાર કરવો એમ વેદમાં કહેલું છે. ''अष्ठ वर्ष ब्राह्मण मुपुनचीदेकादशे राजन्य द्वादशे वैश्यम्'' આ શ્રુતિમાં આઠ, અગિયાર અને બાર વર્ષની વયમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યનાં બાળકોના ઉપનયન સંસ્કારની વિધિ લખી છે તે ઉપનયન સંસ્કાર થયા પછી વેદાધ્યન કરવાનું છે. એટલે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યનાં બાળકોને અનુક્રમે અડતાળીશ વર્ષનો બ્રહ્મચર્યનો કાળ તેમાં ઉપનયન સંસ્કારના પૂર્વનાં વર્ષે ઉમેરીએ તો છપ્પન, ઓગણસાઠ અને સાઠ વર્ષની ઉંમર પ્રાપ્ત થાય છે પણ વર્તમાન કાળમાં એ વય ઉત્તરાવસ્થાનાં કહેવાય છે. આ શ્રુતિઓ કૃત, ત્રેતા, દ્વાપરમાં ચારસે, ત્રણસે અને બસે વર્ષનું આયુષ્ય મનુષ્યનું હતું માટે તે યુગાંતર વિષય છે એમ સમજવું, કેમકે ''ब्रह्मचयेण कन्या युवान विन्दते पतिम्'' એ અથર્વવેદ મંત્રમાં ''કન્યાને બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી બળીષ્ટ અને દૃઢીષ્ટ એવા યુવાન પતિની પ્રાપ્તિ થાય છે'' એમ કહ્યું છે. છપ્પન, ઓગણસાઠ અને સાઠ એ વર્તમાન કળિયુગમાં યુવાવસ્થામાં નથી, યુગાંતરમાં તે વયોયુવાસ્થાના થઈ શકે છે ને ''चतखोऽवस्था शरिस्य'' ઇત્યાદિ સુશ્રુત આયુર્વેદના વાક્યમાં પણ શરીરની ચાર અવસ્થા માનેલી છે ને કળિયુગમાં આયુષ્યની પરિસીમાં સો વર્ષની છે. તેમાં પ્રથમાવસ્થા પચ્ચીસ વર્ષની ગણીએ તો છવ્વીસમાં વર્ષથી યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થાય છે એટલે અર્થવવેદના મંત્રના અભિપ્રાય પ્રમાણે છવ્વીસ વર્ષના પુરુષો આ કળિયુગમાં યુવાન ગણાય. આ અવસ્થા સાધારણ નિયમથી વર્તમાનકાળને અનુકૂળ કરે તો થઈ શકે. આ બાબતમાં મનુ ભગવાનનો એક મત છે અને તે પોતે કહે છે કે -

त्रिशंद्वर्पोद्वहेत्कन्या हृषां द्वादश वार्षिकीम्।
त्रयष्ठ वर्षोऽष्ट वर्षावा धर्मे सीदति सत्वरः॥

ભાવાર્થ : ત્રીસ વર્ષના પુરુષે બાર વર્ષની કન્યા સાથે વિવાહ કરવા અને ચાળીશ વર્ષના પુરુષે આઠ વર્ષની કન્યા સાથે વિવાહ ક્યારે કરવો તે માટે લખે છે धर्मे सीदती सतत्रः એટલે નિત્યશ્રાધ, વૈશ્વદેવ, અગ્નિહોત્ર આદિક કર્મ-

પત્નિ સંયોગ સંસ્કાર થયા વિના કરવાનો અંધકાર નથી. અર્થાત્ જ્યેષ્ઠભ્રાતા ને પિતા વગેરેના અભાવથી સ્વર્ણાશ્રમોચિત ધર્મ કૃત્યનો અટકાવ થતો હોય તેવી સ્થિતિમાં ચોવીસ વર્ષના કન્યા એ ધર્મપત્ની છે ને તેણીનો સંસાર વ્યવહાર ઉપયોગ બારતેર વર્ષની થયા વિના થાય નહીં, એટલે ચોવીસ વર્ષના પુરુષનું વય લગભગ ત્રીસ વર્ષનું થાય છે. આ ઉપરથી મનુ ભગવાનનો એવો અભિપ્રાય જણાય છે કે કન્યા કરતાં વરની ઉંમર ત્રણ ગણી જોઈએ. આ મનુ વાક્યમાં વરની અને કન્યાની ઉંમર ત્રણ ગણી જોઈએ. આ મનુ વાક્યમાં વરની અને કન્યાની ઉંમર નિર્ણય કરેલી છે. ત્રીસ અને ચોવીસ વર્ષની વરની અને બાર અને આઠ વર્ષ કન્યાની ઉંમર મુકરર કરેલી છે. આ બાબતમાં પણ પ્રાચીન પંડિતો અને નવીન શિક્ષિતો વચ્ચે મોટો કલહ છે. નવીન શિક્ષિત વર્ગ અને કેટલાક સામાજિકો ''द्वादश वार्षिकी'' એ પાઠને ઠેકાણે ''षाडेश वार्षिकीं'' એવો પાઠ માની સોળ વર્ષની વયની કન્યાને ચોવીશ કે ત્રીસ વર્ષના પુરુષ સાથે પરણાવવી એમ કહે છે. વળી કેટલાક નવ શિક્ષિતો પ્રૌઢા વિવાહ માટે અભિપ્રાય આપે છે. પ્રૌઢા એ કેટલાક વરસની ઉંમરવાળી સ્ત્રીને સંજ્ઞા છે તે તેઓ બતાવતા નથી, પરંતુ તંત્ર શાસ્ત્ર કુમારિકા, સૌભાગ્યવંતીના પૂજન પ્રકરણમાં લખ્યું છે કેઃ-

द्वादशब्दा तु चपला तरुणी षोऽशब्दिका।
आपजा व्रिशति प्रौडा चत्वारिशातु मध्यम॥

આ તંત્ર વાક્યમાં બાર વરસની વયની સ્ત્રીને ચપલા એવી સંજ્ઞા આપેલી છે. અર્થાત્ બાર વરસની સ્ત્રીમાં કાંઈક સ્ત્રી ચાપલ્ય પ્રગટ થાય છે અને સોળ વરસની સ્ત્રી તરુણી એટલે તરણાવસ્થાવાળી થાય છે એ સુપ્રસિદ્ધ છે અને સોળથી પચીસ વર્ષ પછી પ્રજા વગેરે થવાથી તેની યુવાની શિથિલ દશામાં આવે છે અને ચોવીસ વર્ષ સુધી સ્ત્રીની મધ્યમાવસ્થા કહેવાય છે. મતલબ એટલી જ કે પ્રૌઢા એ સંજ્ઞા સોળથી પચીસ વરસ સુધીની છે, અને પચીસ વર્ષ સુધીમાં બેત્રણ પ્રજા પણ થવાનો સંભવ છે એટલે પ્રૌઢા વિવાહની સંમતિ સ્વીકારવી એ પણ સ્વતંત્રતાના સનિપાતગ્રસ્ત અને અનિયંત્રિત પ્રજા સ્થિતિના કાળનાં કૌતક ગણાય; ને એ અનીતિને ઉત્તેજન આપવા સરખું છે એમ સહેજ જણાશે. પ્રાચીન મતાનુસારી વિદ્વાનોએ–

अष्ट वर्षा भवेद्गौरी नच वर्षातु रोहिणी।
दश वर्षा भवेत्कन्याऽत उर्ध्वं रजस्वला॥

એ સંવર્ત સ્મૃતિના આધારે દશ વર્ષ થયા પછી કન્યા રજસ્વલા થઈ જાય છે માટે દશ વર્ષ પહેલાં અગર દશ વર્ષ સુધીમાં કન્યાનો વિવાહ અવશ્ય થવો જોઈએ. એમ ન થાય તો રજસ્વલા થવાથી મહા પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે છે એમ તકરારો લાવે છે, તે ઉપર બતાવેલા મનુ વાક્યથી વિરુદ્ધ મત છે. પરંતુ આ સંવર્ત વાક્યમાં ગોરી, રોહિણી, કન્યા એવી સંજ્ઞાઓ જે આપેલી છે તે કન્યાદાનના ફળનું ન્યુનાધિક દેખાડવાના હેતુથી છે, કેમકે તેના આગલા વાક્યમાં ગૌરી એ સંજ્ઞાવાળી કન્યાનું દાન કરનાર પુરુષને કૈલાસવાસનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. નવ વર્ષની રોહિણી નામક કન્યાનું દાન કરનારને વૈકુંઠવાસનું ફળ થાય છે અને દશ વરસની કન્યા નામક કન્યાદાન કરનારને સ્વર્ગવાસનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રમાણે પુત્રીના દાનના ફળની ન્યુનાધિકતા દેખાડવા સારુ ગૌરી રોહિણી અને કન્યા એવી સંજ્ઞા સંવર્તન હિતાર્થે આપેલી છે, ત્યારે સંજ્ઞા પ્રવાહ પાઠમાં આવેલા રજસ્વલા એ પદનો અર્થ રજસ્વલા એવી સંજ્ઞા છોડી દઈ અકસ્માત ''रजस्वला भवेत्'' એવી વિધિ કલ્પના કરવી એ યોગ્ય છે કે કેમ એ વિચિંત છે. દશ વર્ષ થયા પછી અગિયારમાં વર્ષમાં સર્વે કુમારિકાઓને રજોદોષ પ્રાપ્ત થતો દેખવામાં આવતો નથી અને ક્વચિત થતો હશે તો અપવાદ સરખું છે એટલું જ નહિ પણ બાર વર્ષ સુધીની કન્યાનો વિવાહ કરવાની મનુભગવાનની આજ્ઞા ભંગ કરવી એ વર્તમાન કાળને અનુકૂળ છે એમ લાગતું નથી. અર્થાત્ ઉપર બતાવેલી પ્રાચીનોની તેમજ આધુનિકોની તકરાર બાદ કરી મનુ ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે ધર્મ કૃત્યમાં અડચણ આવતી હોય તો ચોવીશ વર્ષનો પુરુષ આઠ વર્ષની કન્યા સાથે વિવાહ કરે તો બાધ નથી, ને કેવળ સંસાર વ્યવહાર્થ વિવાહ હોય તો ત્રીશ વર્ષના પુરુષે બાર વર્ષની કન્યા સાથે વિવાહ કરવો એમ મનુ ભગવાનની ચોખ્ખી આજ્ઞા છે પણ કાળ માનને અનુસરીને પુરુષનો વિવાહ કાળ ચોવીસ વરસનો એક જ કાયમ રાખવો, ને ત્રીશ વરસનો જે કાળ મનુ ભગવાને કહ્યો છે, તેનો સંકોચ કરવા; ને કન્યાને માટે ધાર્મિક વિવાહમાં આઠથી દશ વરસ સુધી કાયમ રાખવો. કેવળ भोगपत्त्वि રુપ વિવાહમાં દશથી બાર સુધીની ઉંમર કાયમ રાખવાથી શાસ્ત્રનો નિયમ ને રૂઢિનો નિયમ તેમજ આધુનિક અને પ્રાચીનોના મતે એ સર્વે જળવાઈ શકશે.

(૧૦) બાર વરસ કરતાં વધારે વયની કન્યાનો વિવાહ માનનારાઓનો મત શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે અને રૂઢિ વિરુદ્ધ છે તે લોકલજ્જતસ્પદ છે. કેમકે,

पितृ गेहे च या कन्या रजः पश्येदसंस्कृता।
भ्रूणहा तत्पिता ज्ञेयो वृषली सापि कन्यका॥
यस्ता परीणयेत्मोहात्स भवेदषली पतिः।
तेन सभाषणे त्याज्यमपक्ति येन सर्वदा॥

અર્થ : પિતાના ઘરમાં જે કન્યા વિવાહ સંસ્કાર થયા વિનાની રજસ્વલા થયેલી જોવામાં આવે તો તે કન્યાનો પિતા ભ્રણહા એટલે બ્રહ્મહતારો કહેવાય, અને એ કન્યા વૃષલી છે એમ જાણવું અને વૃષલી સંજ્ઞાની કન્યા સાથે જે પરણે તેની સાથે સંભાષણ કરવું નહીં અને સર્વદા તે અપાંકતેય એટલે જ્ઞાતિ વ્યવહાર કરવા યોગ્ય નથી એમ કાશી ખંડમાં લખ્યું છે. વળી એ કાશી ખંડમાં લખ્યું છે કે :

कन्या भुक्ते रजः कालेऽग्निः शशी रोगदर्शने।
स्तनोभ्देदेषु गन्धर्व स्तत् प्रामेव प्रदीयतें॥

અર્થ : વિવાહ સંસ્કાર રહિત કન્યાને રજોદર્શન થાય તો તેને અગ્નિ અભિમાની દેવતા ભોગવે છે ને રોમદર્શન થાય તો ચંદ્રમાનો અભિમાની દેવતા ભોગવે છે અને સ્તન ફુટી નીકળે તો ગંધર્વ નામનો દેવતા તેણીને ભોગવે છે માટે રજોદર્શન, રોમદર્શન અને સ્તનોદભેદ થતાં પહેલો કન્યાનો વિવાહ કરવો ને રજોદર્શન તથા રોમદર્શન તથા સ્તનોદભેદ થાય તો તે કન્યાને નગ્નિકા એવી સંજ્ઞા થાય છે, લાજ વિનાની કહેવાય છે, અને તેના પિતૃના કુળને નગ્નકુળ એવો શબ્દ લોક વાપરે છે. તાત્પર્ય એટલું જ છે કે, રજોદર્શન, રોમદર્શન અને સ્તનોદભેદાદિ કન્યાત્વ વિનાશ કરનાર ચિહ્નો વિવાહ સંસ્કાર પહેલાં પિતૃગૃહમાં પ્રાદુર્ભાવ થાય તો તે કન્યાના પિતૃકુળને લજ્જાસ્પદ છે. માટે કન્યાત્વ નાશ કરનાર ચિહ્ન પ્રાદુર્ભાવ થતાં પહેલાં કન્યાદાન કરવું એ બાબતમાં આધુનિક અને પ્રાચીનોનો એક જ મત હોવો જોઈએ. અને તેના વિરુદ્ધ મતવાળા કુળને ઉપર બતાવેલા કલંક લાગુ પડે તો તે અયોગ્ય કહેવાય છે.

(૧૧) આ સંદર્ભનો એકંદર સારાંશ એટલો જ છે કે કાળમાનને અનુસરી ભોગ પત્નીત્વ વિવાહમાં રજસ્વલાદિ ચિહ્નો પ્રાદુર્ભાવ થતાં પહેલાં ચોવીસ વરસના પુરુષ સાથે કન્યાનો વિવાહ કરવો જોઈએ. ધર્મ પત્નીત્વ વિવાહમાં આઠથી દશ વરસ સુધીની કન્યાનો વીશ વરસની ઉંમરના પુરુષ સાથે ''अगतिकागतिक'' ન્યાયથી વિવાહ થાય તો કાળમાનને અનુસરીને અનુચીત થયું એમ માનવાનું કારણ નથી. એ સિવાય છ મહિનાથી લઈને બેચાર કે પાંચ વરસની કન્યાનો ગમે તેટલી વયવાળા પુરુષ સાથે વિવાહ કરવો તેમજ દશબાર

વરસની કન્યાનો પચાસ કે સાઠ વરસની વયવાળા પુરુષ સાથે વિવાહ કરવો તે તો ધનાદિના લોભથી ઉન્મત્ત થયેલાઓનું કૃત્ય છે. આવા કૃત્ય કરનારા કન્યાનાં માબાપને રાક્ષસ કરતાં ઊતરતી કોડીના ગણીને તેઓની સાથે ધાર્મિક અગર કોઈ પણ જ્ઞાતિ વ્યવહાર કરવો ઉચિત નથી. તેમજ તેવા વિવાહને સહાય આપનાર જ્ઞાતિ, પરિષદો તથા પંચાયતિઓ અગર ઉપાધ્યાયોએ બધા षडे ते पाप भागिनः એ ન્યાયથી પાપ ભાગી જાય છે. માટે તેઓની સાથે જ્ઞાતિ વ્યવહાર રાખવો એ યોગ્ય નથી. કન્યાવિક્રય કરનાર તથા બાલા જરઠ વિવાહ અગર કડવા પાટીદારના અયોગ્ય રિવાજ પ્રમાણે વિવાહ કરનારાઓને રાક્ષસથી પણ ઊતરતા ગણી તેમની સાથે કોઈ પણ જાતનો ન્યાતિ વ્યવહાર કરવો નહીં વગેરે તિરસ્કાર વચન માત્રથી તેઓ પોતાનું અપકૃત્ય ત્યાગ કરે નહીં, માટે જન સમાજમાં શાસ્ત્રીય સદ્વર્તન પ્રચાર કરવા માટે કાંઈ પણ સત્તાની જરૂર છે. હાલના કાળમાં આવું શાસ્ત્રીય સદ્વર્તન જનસમાજનાં પ્રચાર કરવા માટે રાજ્ય સત્તાનો લાભ મળી શકે તેમ નથી. કેવળ રાજ્યસત્તા માત્રથી જનસમૂહમાં શાસ્ત્રીય સદ્વર્તન અથવા ધર્મ નિષ્ઠા કે નૈતિક વ્યવહાર સચવાઈ શકાય એમ નથી. એટલા માટે સૃષ્ટિક્રમથી જ જનસમૂહને સામાજિક સત્તા (બહિષ્કાર) ઈશ્વરી બક્ષિસ મળેલી છે, પરંતુ સમાજના અગ્રગણ્યો તે સત્તાનો સદુપયોગ ન કરતાં પક્ષાપક્ષથી અગર કામ-ક્રોધ-લોભાદિકના કારણથી દુરુપયોગ કરે છે. તેવા જ કારણથી આવાં આવાં અસદ્વતને જનસમાજમાં પ્રવેશ કરેલો છે. આવા પ્રકારના કઢંગા રિવાજ અટકાવવા માટે શાસ્ત્રાનુસાર દેશકાળને અનુકૂળ સામાજિક વ્યવહારના નિયમિત નિબંધોની રચના કરી નિષ્પક્ષપાતે સામાજિક સત્તાનો અમલ થાય તો વિવક્ષિત સદાચારનો જનસમૂહમાં પ્રચાર કરવો એ કાંઈ મુશ્કેલ થઈ પડશે નહીં માટે પુરુષોનું લક્ષ તે તરફ ખેંચાવું જોઈએ. ઈતિ શિવમ્

स्वस्ति राजभ्यः स्वस्ति प्रजाम्यः स्वस्ति पशुभ्यः सर्वेजना सुखिना भवन्तु॥

મિતિ સં. ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદી ૨, તા. ૨૬-૪-૬૦ શ્રી મચ્છંકર ભગવત પૂજ્ય પાદાચાર્યાણામવતાર શકાબ્દા ૨૩૭૯ મંગળ વાર સ્વારી મુ. અમદાવાદ.

* * *

કડવા કણબીઓનાં લગ્નની કંકોત્રીઓ પહોંચાડનારા બ્રાહ્મણો જૂઠી વાતો ફેલાવી ભોળા કણબીઓને ભમાવે છે તેનો ઈકરાર-સુરત પાસે રાંદેર ગામમાં આ લોકો ગયેલા ત્યાં ભરસભામાં જૂઠ પ્રતિપાદન કરતાં પકડાયેલા ત્યારે ફરજ પડવાથી આ ઈકરાર કરેલો હતો. (અસલ લેખ ઉપરથી લીધું છે.)

હું મોહનલાલ મનસુખરામ રહેનાર મોજે ચાણસ્માનો તે તમો ગ્રહસ્થોનાં પૂછવાથી મેં તમોને નીચે મુજબ કહ્યું છે

ઊંઝા મધ્યે માતા ઉમિયાદેવીનાં મંદિરમાં બેચર લશ્કરીના પક્ષના લોકોએ લગ્નનિર્માણ કીધા હતા. અને આઠીઆવાળા લોકો હજારોની સંખ્યામાં ત્યાં ગયા હતા. મંદિરના દરવાજા બંધ તથા પોલીસ પહેરામાં હતાં જ્યાં તે લોકોનો અટકાવ કરવાથી માતાના પ્રતાપે એક સિપાઈ તરત મરી ગયો તથા સરકાર આંધળા થયા.

અને ભાવનગરમાં બે ગૃહસ્થોએ પોતાના છોકરાંઓને માતાનાં લગ્નનું અપમાન કરી પોતાની ખુશી મુજબની તિથિએ લગ્ન કરાવવાથી વરવધૂ મૃત્યુ પામ્યા. એક જોડાની કન્યા તથા એક જોડાનો વર મરણ પામ્યો હતો.

ઉપલી હકીકત કેવા પછી મને સાચો નહીં લાગવાથી તમોએ મને ફરી પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક બોલવા કહ્યું તે પરથી હું જણાવું છું કે અમે લોકો માતાના મહાત્માની વૃદ્ધ અને તે દ્વારા અમારી ચાલતી રોજીને હરકત ન થાય તે માટે હંમેશાં એવી જ વાતો કરી આ પોપલીલા દ્વારા લોકોને ઠગવાનું કામ વંશપરંપરાથી અમારા પૂર્વજો તેમજ કણબી પટેલોના પૂર્વજો કરતા આવ્યા તેમ કરીએ છીએ.

રાંદેર તારીખ ૧૦ એપ્રિલ, ૧૯૧૦

મોહનલાલ મનસુખરામની સહી દા. પોતે.

જે ગૃહસ્થોની મેં રૂબરૂ વાત કરી તે ગૃહસ્થોના નામ નીચે મુજબ છે.

પોલીસ પટેલ રણછોડદાસ બેચરદાસ અસારણ

પા. મફતજી ગોપાળજી અસારણ

પોલીસ પટેલ વસનજી લલ્લુભાઈ રાંદેર

પટેલ મંછાભાઈ ડાહ્યાભાઈ રાંદેર

પટેલ નાથાભાઈ જાદવભાઈ રાંદેર

ભટ્ટ મોહનલાલ મનસુખરામની સહી દા. પોતે.

* * *

લગ્નિયાઓએ સદર લગ્ન અયોગ્ય છે એવો લખી આપેલો ઈકરાર (અસલ લેખ ઉપરથી)

અમો નીચે સહી કરનાર લગ્ન લઈ આવેલા બ્રાહ્મણો તમો ગૃહસ્થોની રૂબરૂ લગ્ન માટે પંચાંગ જોતાં ચૈતર ૧૦ ને દિવસે પંચક છે તથા વૈશાખ સુદ ૧ પડવોને

દિવસે નક્ષત્ર છે તે સબબે એ બન્ને તિથિઓ લગ્ન માટે નિષદ ગણાય. ઊંઝેથી એ લગ્નો નીકળ્યા છે તે કેવા પંડિતોથી નીકળ્યા હશે તેની અમોને સમજ પડતી નથી. તા. ૧૦-૪-૧૦

અમો લોકો ઊંઝાના પંડિતોના નોકર તરીકે લગ્ન બાંધવા નીકળેલા છીએ. તા. સદર.

ઉપલી નક્ષત્રની તથા પંચકની ખબર તમોએ પંચાંગ બતાવવાથી જાણ્યું છે.

ભરૂચના ગોર મોહનલાલ દલપતરામની વતી ગીરધરલાલ મૂળશંકર દા. પોતાના.

પંચાંગ બતાવતાં વૈશાખ સુદ ૧ના દિવસે ટીપ્પણું જોતાં નક્ષત્ર છે તથા ચૈત્ર વદ ૧૦ પંચક છે તે તમારા બતાવાથી જાણું છું પણ પંચક અને નક્ષત્રના લગ્ન સારા કે નરસા તે મને ખબર નથી. તા. ૧૦-૪-૧૯૧૦

જોશી જેશંકર ભાઈશંકર મુ. ચડાઉદ.

* * *

કડવાં કણબીઓની જ્ઞાતિમાં સુધારા અર્થે મુંબઈ સરકારના થયેલા ઠરાવનો અમલ શિથિલ થયો છે તે સંબંધી ચર્ચાપત્રમાં પ્રગટ થયું હતું.

સને ૧૮૯૦ના વિવાહમાં કડવા કણબી જ્ઞાતિના સુધારા વાસ્તે મુંબઈ સરકારનો ઠરાવ નં. ૩૦૮ તા. ૨૧-૧-૯૦ મધ્યે જે કાયદાઓ ઠરાવ્યા હતા તેને આજે લગભગ પંદર વર્ષ થવા આવ્યા તથા તે પછી સન ૧૯૦૧ની સાલમાં બીજો વિવાહ પ્રસંગ પણ ગયો. તો તે મુદત દરમિયાનમાં સદર જ્ઞાતિમાં સદરહુ ઠરાવોથી કેટલો અને કેવી રીતનો ફાયદો થયો તેનો કાંઈ અહેવાલ ન્યાતની જાણ માટે કોઈ બહાર પાડવાની કૃપા કરશે?

મારા જાણવા અને સમજવા પ્રમાણે તે ઠરાવો હાલ અમરાઈ ઉપર પડેલા જણાય છે. સને ૧૯૦૧ની સાલના વિવાહમાં થોડા વખત પહેલાં જ રા.રા. શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરી જેઓ તે બાબતમાં ઘણો ભાગ લેતા હતા તેઓ સાહેબ ગુજરી ગયેલા હતા અને તેમની પછી બીજા કોઈએ તે બાબતમાં કોઈ પણ ભાગ લીધો જણાતો નથી.

લિ. જ્ઞાતિ હિતચિંતક

* * *

૪

રૂઢિવાદીઓ અને સુધારાવાદીઓમાં મતભેદ

સુધારા પક્ષની વિરુદ્ધ કડવા કણબીઓને નાની ઉંમરનાં બાળકો પરણાવવાની છૂટી આપવા સંબંધી નામદાર ગાયકવાડ સરકારને કરેલી અરજી, જેમાં ઊંઝાવાળા પા. શામળદાસ બાજીદાસની પ્રમુખ, તરીકે તથા પા. ગંગારામ નરસીદાસ ગામ મેસાણાના અને પા. પ્રભુદાસ ભાવસંગ ગામ વીસનગરનાની સેક્રેટરીઓ તરીકે અને ઘણા પટેલોની વ્યવસ્થાપક કમિટીના મેમ્બરો તરીકે સહીઓ છે.

શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડ સેના ખાસખેલ સમશેર બહાદુર વિદ્યમાન મે. રા.રા. વડોદરા રાજ્યના ન્યાયમંત્રી સાહેબની હજુરમાં વડોદરા

અમો નીચે સહીઓ કરનાર, ''શ્રી કડી પ્રાન્ત કડવા પાટીદાર સમાજ'' તરફથી આપ સાહેબને નીચે પ્રમાણે અરજ કરીએ છીએ :

(૧) શ્રીમંત સરકારની કડી પ્રાપ્તની પ્રજા પૈકી લગભગ પાંચ લાખ મનુષ્યોની અમારી જ્ઞાતિની મહાન સંખ્યા છે; અને તેટલા મનુષ્યોની સાંસારિક, આર્થિક, તથા રાજ્યદ્વારિક ઉન્નતિ મેળવવા માટે અમારી જ્ઞાતિ તરફથી હાલ કેટલાંક વરસથી ''શ્રી કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજ'' નામની સંસ્થા સ્થાપવામાં આવેલી છે. આ સંસ્થાનો વાર્ષિક મેળાવડો ઊંઝા મુકામે તા. ૨૯ ડિસેમ્બર ૧૯૧૮ના રોજ અમારી જ્ઞાતિનાં અધિષ્ઠાતા દેવી શ્રી ઉમિયા માતાના આશ્રય નીચે કડી પ્રાંતના દરેક તાલુકાઓમાંથી ચૂંટાઈ આવેલા સુમારે જ્ઞાતિના બે હજાર પ્રતિનિધિઓ રૂબરૂ ઊજવવામાં આવેલા અને તે સમયે હાજર રહેલા ઉપર જણાવેલા પ્રતિનિધિઓની બનેલી સભાઓ, સર્વાનુમતે, આ સોબત રજૂ રાખેલી નકલમાં જણાવ્યા મુજબના ઠરાવો પસાર કરેલા છે. સદરહુ ઠરાવો આપ સાહેબની દ્વારા શ્રીમંત સરકારના મુબારક ધ્યાન નીચે મૂકવાના હેતુથી તેમજ તે બાબત યોગ્ય દાદ અને રાહત અમારી જ્ઞાતિના શ્રેય માટે મેળવવાના હેતુથી, આ અરજ આપ સાહેબને એવી આશાથી સાદર કરવામાં આવે છે કે, તેમાં જણાવેલી તમામ હકીકત આપ સાહેબ બરાબર લક્ષમાં લેશો અને

શ્રીમંત સરકાર પાસેથી તે બાબત અમોને યોગ્ય દાદ અને રાહત આપવાની મહેરબાની કરશો.

(૨) સદરહુ ઠરાવો ધ્યાનમાં લેવાથી આપ સાહેબને તેમજ શ્રીમંત સરકારને સ્પષ્ટ રીતે જણાશે કે તેમાં આ સમાજનાં સંમેલન દ્વારા અમારી ખેતી કરતી, તથા તડકો, ટાઢ, વેઠી અથાગ મહેનતનો બોજો શીરપર ઉઠાવી, રાજ્યની સમગ્ર પ્રજાના કલ્યાણ માટે અનાજ-ધાન્ય નિપજાવનારી તથા સરકારશ્રીનું મહેસૂલ મોટી લાખો રૂપિયાની રકમથી ભરી તે દ્વારા એકંદર રાજ્ય ખર્ચના બોજાનો મોટો ભાગ પોતાને શીર ઉઠાવનારી અમારી કોમ અમારા ખેતીના ધંધાને યોગ્ય સામાન્ય કેળવણી ઉપરાંત વિશેષતા તેમાં ખેતીવાડી-વિજ્ઞાનની ખાસ કેળવણીનાં યોગ્ય સાધનો બરાબર પૂરાં પાડી, તેનો પ્રચાર કરવા માટે તેમજ જમીન મહેસૂલના કાયદા તથા તે ઊઘરાવવાની રીત યા વહીવટમાં અમારા ઉપર થતા તગાદાનું ભારણ દૂર થાય તેવા યોગ્ય ફેરફારો હાલના વિકટ સંજોગોમાં કરવા માટે તેમજ ગુલામગીરીના સ્વરૂપવત્ વેઠ બીગારનો ત્રાસરૂપ કાયદો હાલના, સ્વતંત્રતાના તંત્રરૂપ સુધરેલા જમાનામાં, સરકારશ્રીની કાયદા-પોથીમાંથી સદંતર કાઢી નાંખી, અન્ય સ્વરૂપમાં તેને પુનર્જન્મ નહીં આપવા માટે, આપણા રાજ્યની ધારાસભાનું કાર્ય-વર્તુળ વધારે વિસ્તારદાયક બનાવી તેમાં કડી પ્રાંતની અમારી કોમના નિદાન બે પ્રતિનિધિઓ મોકલવાનો અમોને હક્ક આપવા માટે અને ''બાળલગ્ન'' કાયદામાં, કડી પ્રાંતની અમારી કોમના હજારો મનુષ્ય ઉપર તે કાયદાના વહીવટ પ્રોસિજરથી પડતી મોટી વિટંબણાઓ તથા ત્રાસ દૂર થાય તેવા તેમાં જરૂરી ફેરફારો કરવા બાબતના મુખ્ય ઠરાવો પસાર કરવામાં આવેલા છે.

(૩) આ સ્થળે, ખાસ કરીને અમારે બાળલગ્નના કાયદા બાબતના પ્રશ્ન સંબંધમાં કેટલોક સવિસ્તર ખુલાસો કરવો પડે છે, કેમકે અમારી સંપૂર્ણ નાસોપાસી વચ્ચે આપણા રાજ્યની ધારાસભાની છેવટની બેઠક દરમિયાન આ કાયદામાં જરૂરી ફેરફાર અમારી કોમની મુશ્કેલીઓ દૂર થાય તેવી કરવાની હાલ જરૂર નથી એમ એક બાજુએ સરકારશ્રીએ જણાવેલું છે, અને બીજી બાજુએ, આપણા રાજ્યના રહીશ નહીં તેવા, અને શ્રીમંત સરકારની પ્રજા પણ નહીં તેવા પરરાજ્યના કેટલાક કહેવાતા ''સુધારકો'' પરંતુ વસ્તુતઃ ગણ્યા-ગાંઠ્યા બિન-અનુભવી લોકો, જેઓ કમનસીબે ચાલુ જમાનામાં કમનસીબે, પોતાને ''સુધારકો''ના

નામથી ઓળખાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તેઓની વસ્તુતઃ અજ્ઞાનતાના પરિણામે, અને ''સુધારા''ના નામથી અંજાઈ જઈ, સારાસારનો શાન્ત ચિત્તથી વિચાર કરવા અશક્તિને લઈને તેઓએ નિષ્પક્ષપાત લાગણી બાજુ પર મૂકી, અમારી કોમમાં સંગીન સુધારો દાખલ થવાને બદલ વસ્તુતઃ કુધારો પેસી જાય તેવી એક અરજી આપ સાહેબને આપી બહાર પડ્યા છે અને તેથી, બાળલગ્નના કાયદાના પ્રોસિજરમાં જરૂરી ફેરફાર કરવા બાબતની અમારી અરજી સંબંધે ગેરસમજૂત ઉત્પન્ન કરે એવી તેઓની ખોટી દલીલોનો ટૂંકામાં રદિયો આપવાની અમોને ફરજ પડેલી છે.

(૪) સદરહુ ઈસમોની અરજીમાં અમારી કોમમાં કેળવણીનો વિશેષ પ્રચાર કરવા બાબત, વેઠનો કાયદો રદ કરવા બાબત અને કેટલાક હાનિકારક યાતો નીતિનું તત્ત્વ ઓછું કરે તેવા સંસારિક રીતરિવાજો જેવા કે ''કન્યા વિક્રય'' ખર્ચાળ ન્યાતવરા, તથા મરણ પાછળ અયોગ્ય ''રડણકૂટણ'' વગેરે બાબત જે વાંધો ઉઠાવવામાં આવેલો છે, તે સંબંધમાં અમારી સમાજને કાંઈ મતભેદ તેઓની સાથે છે જ નહીં તેમ હોઈ શકે પણ નહીં, તે વાત આ સોબત રજૂ રાખેલા ઠરાવો વાંચી જોવાથી આપ સાહેબને રોશન થશે, એટલું જ નહીં પરંતુ ''શારીરિક શસક્તતા'' અને આયુષ્ય મર્યાદા'' ને ધક્કો પહોંચે તેવા અર્થમાં એટલે અપરિપકવ શારીરિક સ્થિતિનાં બાળક સ્ત્રી-પુરુષોને વર-વધૂ ના સંબંધથી પ્રજોત્પત્તિ માટે જોડવાના અર્થમાં ''બાળલગ્ન''ના સિદ્ધાંત (Principle) બાબત પણ અમારી સમાજને તેઓ સાથે યાતો શ્રીમંત સરકાર સાથે મતભેદ નથી. આ સંબંધમાં અમારી સમાજ તરફથી તેના સેક્રેટરીઓએ આપ સાહેબને આ સોબત નકલો રજૂ રાખ્યા મુજબની તા. ૫ જાન્યુઆરી, ૧૯૧૬ના રોજ કરેલી અરજીના પારેગ્રાફ ૨-૩-૪-૫ તેમજ તા. ૨૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૧૮ના રોજ કરેલી અરજીના પારેગ્રાફ ૮ ધ્યાનમાં લેવાથી આપ સાહેબને, અમારું શું કહેવું છે તથા અમો બાળલગ્નના કાયદામાં કેવી જાતનો ફેરફાર થયેલો જોવા માગીએ છીએ તેની સહજ કલ્પના આવી શકશે, અને અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓએ પણ તે ઉપર દૃષ્ટિ ફેંકી ''સુધારા''ના ચળકતા નામથી અંજાઈ નહીં જતાં શાન્ત ચિત્તથી અને નિષ્પક્ષપાત લાગણીથી વિચાર કર્યો હોત તો અમો તો ખાતરીથી માનીએ છીએ કે, અમારી કોમના સંબંધમાં યા તો એકંદર હિન્દુ-સંસારના સંબંધમાં અને અમારી કડી પ્રાંતની સમાજ તથા તેના સેક્રેટરીઓના સંબંધમાં જે ખોટા બહોતાનો અને

અયોગ્ય સંગીન કેળવણી પામેલાં ગૃહસ્થોને છાજે નહીં તેવી અવિવેકી ભાષા વાપરવા તેઓ બિલકુલ તૈયાર થાત નહીં પરંતુ આધુનિક સમયમાં આ દેશમાં સર્વત્ર કહેવાતા ''સુધારા''નું આવું જ ઉછાંછળાપણું અને અજ્ઞાનતા જોવામાં આવે છે અને તેથી જ એકંદર જનસમૂહનો વિશ્વાસ મેળવવા યા તો તેની મદદને પાત્ર થવા તેઓ ભાગ્યશાળી થયા નથી. અમો માત્ર તેઓને આ વાત યાદ આપી, તેઓની અવિવેકી અને અજ્ઞાનતાથી ભરપૂર અરજી ઉપર વિશેષ ધ્યાન નહીં આપતાં માત્ર તેઓની ''બાળલગ્નના કાયદા'' બાબતની દલીલો કેવી પોલી છે તે જ ટૂંકાણમાં બતાવવા માગીએ છીએ કે જેથી શ્રીમંત સરકારનો તે બાબત વિશેષ વિચાર કરવામાં વખત નકામો જાય નહીં, અને આવી નકામી કુથલીથી ભરપૂર સત્ત્વ રહિત અરજીઓને યોગ્ય સ્થાને તે પહોંચી જાય.

(૫) બાળલગ્નના કાયદા બાબત અમારી ઉપર જણાવેલી દલીલોનો મુખ્ય સાર એવો છે કે, તે કાયદાના હાલના ''પ્રોસિજર''માં લગ્ન કરવાની પરવાનગી મેળવવા માટે અમારી કોમના ગરીબ અને ખેતી કરતા મહેનતુ લોકોને પોતાનાં ગામડાંમાંથી ધંધો ચૂકી ખેતી અને ઘરબાર સૂના મૂકી તાલુકાઓની મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટોમાં ધક્કા ખાવા પડે છે, અને મોટા ખર્ચના ખાડામાં ઊતરવું પડે છે, તે બાબતની તેઓની વિટંબણાઓ તથા ત્રાસ દૂર થાય તેવા જરૂરી ફેરફારો (Amendments) તેમાં કરવા અને અયોગ્ય ઉંમરના સ્ત્રી-પુરુષનો સંસાર વ્યવહાર માટે સંયોગ થતો અટકે અને તેથી કરીને તેઓની ''શારીરિક સશક્તતા'' અને ''આયુષ્ય મર્યાદા'' ઘટી જવાનો પ્રસંગ ન આવે એટલા માટે તેર વર્ષથી ઓછી ઉંમરની સ્ત્રીને, સાસરે વળાવવી નહીં અને સોળ યા સત્તર વરસથી ઓછી ઉંમરના પુરુષની સ્ત્રીને તેને ઘેર સંસાર વ્યવહારને માટે તેડવી નહીં, એમ ઠરાવી તે વિરુદ્ધ વર્તન કરનાર માબાપોને દોષિત ઠરાવી, યોગ્ય શાસન કરવું. અર્થાત્ સરકારશ્રીનો બાળલગ્નો કાયદો અમો સદંતર રદ કરાવવા તથા સરકારશ્રીની ધારાપોથીમાંથી તેને તિલાંજલિ અપાવવા અમારી સમાજની ઈચ્છા યા માગણી નથી, પરંતુ તેમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબના ફેરફારો કરવા માટેની છે.

(૬) પરંતુ ઉપર જણાવેલા અમારા વિરુદ્ધ અરજી કરનારા ઈસમોનો ''સુધારક''નો ઈલકાબ એકદમ ખાટી જવા માટે અંતિમ ઈન્તેજાર હોઈ, આ બાબત સંગીન દલીલ કરવાને બદલે અમારી સમાજને તથા સેક્રેટરીઓને ''નામધારી'', ''સ્વાર્થી'' વગેરે ''સુધારકો'' ને જ ઉચિત અને મુબારક હો એવી

સંજ્ઞાઓ વાપરી, બખાળા કાઢી, સંતોષ પકડવો પડ્યો છે, અને તેથી ઊલટ આડકતરી રીતે તેઓ અમારા મદદગાર નીવડ્યા છે, કેમકે તેઓ નીજ અરજીથી તેઓની ચળકતી ''સુધારક'' દલીલો કેવી પોલીઢમ છે તે આપોઆપ જણાઈ આવે તેમ છે.

(૭) સદરહુ ''સુધારક'' ગૃહસ્થો પોતાની ઓળખાણ ''સમગ્ર કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની સભાના પ્રતિનિધિઓ'' તરીકે આપવા માગે છે, તે કેટલે દરજ્જે સત્ય છે તેનો જરા વિચાર કરવો પડશે. કેમકે ગુજરાત, કચ્છ, કાઠિયાવાડ, નિમાડ અને માળવાની અમારી કોમના સમુદાયની સંખ્યા લાખો મનુષ્યોની થવા જાય છે, તેમાંથી આ અરજી કરનારાઓમાં ફક્ત ચાર વીરમગામના ઈસમો છે, બેત્રણ અમદાવાદના છે, એક મુંબઈના છે, એક ભાવનગરના છે, અને બીજા ફક્ત પાંચ-છ ઈસમો શેરથા, પાદરા, અને બાવલા જેવાં ગામડાના રહીશ છે - અર્થાત્ એક કાઠિયાવાડની અને બાકીના એક ડઝન ગુજરાતના છે. કચ્છ, નિમાડ, માળવા અને સમગ્ર હિંદુસ્તાનમાંથી, બીજા પ્રતિનિધિઓ તો આ અરજદારોની કલ્પનામાં જ જણાય છે. આવા અને આટલા લોકોને અમારી સમગ્ર કોમે તો શું પરંતુ તેઓનાં જ ગામડાં યા શહેરના તેઓના ન્યાતીલાઓએ તેઓને આગેવાન યા પ્રતિનિધિ નીમ્યા છે? અને તેવા હોદ્દાથી આવી અર્થ વિનાની અરજી કરવા અધિકાર આપ્યો છે? અમોને તો ભય છે કે તેઓના જ ગામના યા શહેરના બીજા તેમની ત્યાંની જ્ઞાતિના લોકો તેઓનું આ પ્રતિનિધિપદ છીનવી લઈ તેમાંથી તેઓને ''પદભ્રષ્ટ'' કરશે અને ''પ્રભુ અમારા મિત્રોથી અમોને બચાવો'' એવી મતલબની પ્રાર્થના શ્રમેંત સરકારને આપ સાહેબની દ્વારા કરશે.

(૮) અમારા ''સુધારક'' - બંધુઓએ પોતાની અરજીની શરૂઆતમાં જ શ્રી મુખથી જણાવ્યું છે કે અમારી ''શ્રી કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજ'' જેવી કોઈ સંસ્થા જાહેર રીતે હયાતીમાં આવી જ નથી; અને તેમ કરી જુઠાણાંની જાળ પાથરવા પ્રયત્ન કરેલ છે; પરંતુ અમારા સુભાગ્યે શ્રીમંત સરકારનાં જુદાં જુદાં ખાતાંઓ સાથે જ અમારી સમાજને તેનાં હિતાર્થે કામ પાડવાથી તેઓએ જ તેનો સ્વીકાર કરવા મહેરબાની કરી છે, જોઈતી માહિતી તથા ખુલાસાઓ આપ્યા છે. એટલું જ નહીં પરંતુ અમારી સમાજનાં બંધારણ તથા પ્રસંગોપાત્ત કાર્ય બાબતના હેવાલો વગેરે દ્વારા અમદાવાદ, વડોદરા વગેરેનાં મુખ્ય વર્તમાનપત્રોએ છાપી

તેનું અસ્તિત્વ તથા પ્રગતિ જાહેરમાં આણ્યાં છે. કદાચ સુધારકોની અત્યાર સુધીની રીતભાતથી જણાઈ આવ્યા મુજબ તેઓ, વર્તમાનપત્રો વાંચીને તે દ્વારા મળતી હકીકત બાબત સંગીન વિચાર કરવાની તસ્દી લેવાનું તેઓને યોગ્ય જણાયું નહીં હોય, અને તેથી તેઓ અજ્ઞાન રહ્યા હોય, તો તેમાં દોષ કોનો? અમારી ભૂલ થઈ કે, તેઓના બારણામાં જઈને તેઓની અજ્ઞાનતા દૂર કરવા માટે અમોએ તેઓના બારણાં આગળ જઈ, અમારી સમાજના અસ્તિત્વ તથા પ્રગતિ બાબત ઢોલ વગડાવી ઢંઢેરો પિટાવ્યો નહીં! વારુ, હજુ પણ બહુ મોડું થયું નથી, અને જો તેઓ અમારી સમાજ બાબત વિશેષ માહિતીગાર થવા પ્રયત્ન કરશે તો અમો તો ખુશી જ થઈશું, એટલું જ નહીં, પરંતુ પૂર્ણ ભ્રાતૃભાવથી તેઓની સાથે વિચારવાળાની પણ પૂર છૂટથી આપલે કરીશું.

(૯) બાળલગ્નના આપણા રાજ્યના કાયદાની હકૂમત બહાર પરરાજ્યમાં દૂર બેસી, અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓ અમોને પૂછે છે કે તે કાયદામાં ત્રાસ વર્તાવનારાં કયાં તત્ત્વો છે? એક રીતે તે બાબતનું તેઓનું અન્નણપણું સ્વાભાવિક છે; કેમકે દૂર મૂલકમાં ચાલતી લડાઈ બાબત, માત્ર વર્તમાનપત્રો શાંતિથી વાંચનારાઓને જેમ લડાઈમાં રોળાતા સૈનિકોને કેવા ઘા સહન કરવા પડે છે અને તેઓનાં હૃદય કેવી રીતે ચૂરેચૂરા થઈ જાય છે, તેનો ખરો ખ્યાલ તે ભયાનક સ્થિતિ નજરે અનુભવ્યા વિના આવી શકે નહી તેમ, અમારી કોમમાં એકી સાથે લગ્ન કરતી વખતે, હજારો મનુષ્યોને, ગામડામાંથી, ઘરબાર છોડી, ધંધો ત્યજી, ટાઢતડકામાં અને ભૂખ્યાતરસ્યા તાલુકાઓમાં સ્ટાંપો લેવા માટે, અરજીઓ લખાવવા માટે અને રજાચિઠ્ઠીઓ મેળવવા માટે, સ્ટાંપવેન્ડરો પાસે, અરજી લખનારાઓ પાસે અને છેવટે મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં કેવી રીતે હેરાન થવું પડે છે અને ધક્કા તથા અથડામણી ખાવી પડે છે તેનો ખરો ખ્યાલ આ કાયદાની હકૂમત બહાર વસેલા અને નિરાંતે બેસી મજા મારનારા અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓને ક્યાંથી આવે? તેઓને ક્યાં મેજિસ્ટ્રેટની ''રજાચિઠ્ઠી'' મેળવવા આવવાનું છે? ક્યાં તેઓને તે માટે પૈસા હોમવાના છે? યા ધક્કા ખાવાના છે? ગુજરાતની ગૂઢ રહસ્યવાળી ગુજરાતી કહેણીમાં જ અમો, અમારા તે ભાઈઓને જવાબ આપીશું કે ''ભાઈઓ, કોથળાનો ઘા તો કૂતરો જાણે.'' તેઓએ ''બાળલગ્ન'' અટકાવવા માટે એક એવી જુક્તી અને પોકળ દલીલ રજૂ કરી છે કે ઘણાં હિન્દુ-માબાપો, પોતાની પુત્રીને રજોદર્શન આવી જવાની બીક, તે પહેલાં જ એટલે દસ-બાર

વર્ષની ઉંમરે સાસરે વળાવી દે છે. - અમારે આ બાબત દીલગીરી સાથે જાહેર કરવું પડશે કે, આવી જુઠ્ઠી હકીકત ગોઠવી કાઢવાથી તેઓએ પોતાનું અજ્ઞાનપણું પુરવાર કર્યું છે. ઉપરાંત આખી હિન્દ સમાજ ઉપર એક જૂઠું અને હિણપતભરેલું બહોતાન જ ઠોકી બેસાડ્યું છે. નિદાન અમારી કડવા પાટીદાર કોમમાંથી, દીકરીને યોગ્ય ઉંમરની થયા પછી જ સાસરે ધણીને ત્યાં વળાવવામાં આવે છે : અને આટલા માટે જ, અર્થાત્ દીકરીને અપરિપક્વ ઉંમરે સાસરે વળાવવામાં આવે નહીં તે હેતુથી તો અમારા પૂર્વજોએ, નાનપણમાં થતી લગ્ન-વિધિમાં પુખણાની વિધિ યોગ્ય ઉંમર થયેથી, સાસરે વળાવવાથી કરવામાં આવે છે. આટલા માટે જ અમોએ અમારી પ્રથમની અરજોમાં પણ માત્ર લગ્નક્રિયા ઉપર અંકુશ નહીં મૂકતાં, ખરેખર જ્યાં અંકુશ જોઈએ ત્યાં એટલે, યોગ્ય ઉંમર પહેલાં વરકન્યાને, સંસારસંયોગમાં દાખલ કરનારને શાસનપાત્ર ઠરાવવા માગણી કરેલી છે; જોકે તે વાત ઉપર જણાવેલા કહેવાતા ''સુધારકો''એ ધ્યાન આપવાનું યોગ્ય ધાર્યું નથી!

(૧૦) વળી તેઓના તરફથી એમ જણાવવામાં આવે છે કે, અમારી જ્ઞાતિમાં ''જેને જે તારીખે લગ્ન-વિધિ કરવી હોય ત્યારે થઈ શકે છે.'' અને તે બાબત, ''જ્ઞાતિ તરફથી કાંઈ પ્રતિબંધ નથી. - ''સુધારકોને પોતાના મત વિચારને બંધબેસતી હકીકત જોડી કાઢવાની છૂટ છે! વારુ, અમો તેઓને પૂછીશું કે, આ પ્રમાણે અમારી લાખો મનુષ્યોની કોમમાંથી, કેટલા લોકોએ, તેઓના કહેવા મુજબ, સમૂહથી જુદા પડી, ગમે તે વખતે પોતાની મરજી મુજબ દીકરી યા દીકરાનાં લગ્ન કર્યાં? અને તેમ કરવામાં તેને કેટલું ખર્ચ લાગ્યું? તે જણાવવા અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓ કૃપા કરશે? આખી કોમમાં તમામ ઘેર એકી સાથે વિવાહ થાય અને લગભગ દરેક માણસ પોતાને ત્યાં જ યા પોતાના અંગત સગાંને ત્યાં જ ''જમણ-પાણી''માં રોકાયો હોય ત્યારે, બધાની સાથે સમૂહમાં વિવાહ કરવાથી તેને ઓછું ખર્ચ લાગશે કે, આખી કોમથી જુદા પડી, વિવાહ કરવામાં, ''જમણ પાણી'' યા તો ''સુધારકો''ની પસંદગી પામેલી ''ઈવનીંગ-પાર્ટીઓ'' કે ''ખાણીપીણી''ઓ કે ''ઝલસા''ઓ કરવામાં ઓછું ખર્ચ લાગશે? આવાં માંગલિક સાંસારિક કાર્યો કરવાની બાબતમાં મનુષ્ય સ્વભાવ કેવી પ્રેરણાઓ કરે છે અને સમુહથી જુદા પડી. એકલા સ્વતંત્ર રીતે કરવાથી કેટલી આપદાઓ પડે છે અને કેવા ખર્ચના ખાડામાં ઊતરવું પડે છે તેનો કાંઈ વાસ્તવિક

ખ્યાલ અમારા આ સુધારક ભાઈઓને છે? બીજી રીતે વિચાર કરીએ તો, ખાસ કરીને, વગડામાં ખેતીનો ધંધો કરનારી કોમને કે જેને હરહંમેશ સદંતર દિવસ અને રાત્રિ, વગડામાં, પોતાના ખેતરમાં જ, તે ખેડવા યા તો, વાવવા યા તો લણવા, યા તો ઊભા પાકનું ચોર-જાનવરો કે પક્ષીથી રક્ષણ કરવા માટે, ઢોર-ઢાંખર જાળવવા માટે તેને ચારવા બહાર લઈ જવાં માટે, વગેરે ખેતીને લગતી હરેક પ્રકારની મહેનતમજૂરી કરવા માટે, ગાળવી પડે છે તેવી કોમના લોકોને, એક પછી એક એમ પોતાને ફાવે તે વખતે વિવાહ કરવાનું ફાવે ખરું? એવી રીતે તેના જ અનુકૂળ વખતે તેનાં ખેતી કરનારાં સગાંસ્નેહીઓને અનુકૂળતા હોય ખરી? આવાં જ ગૂઢ રહસ્યવાળાં કારણોને લઈને અમારા પૂર્વજોએ લાંબા વખતને અંતરે એકીસાથે આખી કોમમાં વર-વધૂનાં જોડાં નક્કી કરવા, અને તેમ કરી, મોટી કન્યા થયે, તેનો વિક્રય થઈ શકે નહીં. માટે લગ્ન-ક્રિયા કરવાનું ઠરાવેલું છે, અને તેનો અનર્થ ન થાય એટલા માટે જ, અપરિપક્વ સ્થિતિનાં વર-કન્યાનો સંયોગ અટકાવવા સારુ, કન્યાને રજોદર્શન થવાના અરસામાં સાસરે વળાવવાનું અમારા પૂર્વજોએ, બારિકાઈથી વિચાર કરી, તેવા રિવાજ સ્થાપી ઠરાવ્યું છે, અને તે વિરુદ્ધ વર્તન કરનારને, અમારી જ્ઞાતિ વાજબી રીતે શાસનપાત્ર ઠરાવ છે.

(૧૧) દરેક ધર્મની દરેક કોમમાં, પછી તે હિંદુસ્તાનમાં હો, કે અમેરિકા, યા જાપાનમાં હો, પરંતુ તેમાં, ઘણા લાંબા વખતથી, અનુભવરૂપી કસોટીથી કસાઈ માન્ય થયેલા પ્રચલિત રિવાજો યા રૂઢિઓ, સાંસારિક વ્યવહારમાં જોવામાં આવે છે. તે સર્વથી લાભ છે યા હાનિ છે. અગર તો તે કેવી રીતે, અને શા માટે અસ્તિત્વમાં આવ્યા છે, અને શા માટે જનસમાજ તેને આસ્થાથી વળગી રહેલ છે એ બાબત ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ, શાંત અને નિષ્પક્ષપાત લાગણીથી પ્રથમ બારિક તપાસ કરવી જોઈએ, અને તે તપાસમાં જો તે હાનિકારક જણાય તો પછી તેને તિલાંજલિ આપવાનો વિચાર કરવો જોઈએ, પરંતુ આધુનિક જમાનામાં ઊભરાઈ નીકળતા ઉછૃંખલ જુવાન્યા-સુધારકોને તે વાત પસંદ પડતી નથી! તેઓને તો બસ કાંઈ પણ ''સુધારો'' જોઈએ! તેઓને હજારો વર્ષોથી ઊભું રહેલું ઘર, યોગ્ય ઈજનેર દ્વારા તેની ખોડખાંપણ બાબત તપાસ કર્યા સમાજની ઊથલપાથલ, અને છેવટ ''સુધારા''ને નામે દાખલ થયેલા ''કુધારા''ની કૃપા (૧)થી કોમનો વિનાશ. - જ્યાં મજબૂત સંગીન માલતી હવેલી ત્યાં તેને બદલે કાંકરા અને ખેદાનમેદાન! આ વિષય ઘણો જ ગંભીર અને બારિક અભ્યાસ

કરવા સરખો છે, તે વાત આપ નામદાર પણ સ્વીકારશો એમ માની અમો તે સંબંધમાં માત્ર ટૂંકાણથી જ ઉપરની સહજ સંજ્ઞા કરી, આપનો વિશેષ વખત લેવાનું યોગ્ય ધારતા નથી.

(૧૨) ''સુધારક'' અરજદારો આપ નામદારને જણાવે છે કે, અમારી કોમમાં કન્યાનાં માબાપ તેને ''૮ થી ૧૩ વર્ષની વયે સાસરે મોકલી દે છે અને તેના પરિણામમાં વર-વધૂ વચ્ચે જે છ વર્ષ અંતર રાખવું જોઈએ તે નહીં રાખવાથી કડી પ્રાંતમાં ૧૫ ટકા જેટલી વસ્તી ઘટી છે. તેઓને ખબર છે કે વસ્તી તો ખરેખર પ્લેગ-કોલેરા, દુષ્કાળ, ઈત્યાદિ કુદરતી આફતોથી અને તે ઉપરાંત કડી પ્રાંતમાં એકંદરે ધંધો-રોજગારી તથા મહેનત મજૂરી લોકોને ગુજરાન માટે યોગ્ય પ્રમાણમાં નહીં મળવાથી લોકો મોટી સંખ્યામાં પરદેશ ચાલ્યા ગયા છે તેથી ઘટી છે. તેઓનું વસ્તી ઘટ્યા બાબતનું કથન પણ આવી રીતે ''ચળકતા-સુધારા'' અને તેની બહેન ''અનુભવની-ખામી''નું જ પરિણામ છે એમ આપ નામદાર આપણા રાજ્યના વસ્તી-પત્રકના રિપોર્ટો ઉપરથી તથા ''જન્મ-મરણનાં પત્રકો'' ઉપરથી જોઈ શકશો.

(૧૩) અમારી કોમમાં એકીસાથે એકી વખતે લગ્ન કરવાના રિવાજથી કોમમાં ''લગ્ન એટલામાં કજોડાં થવા લાગ્યાં છે'' અને ''એક વખત પરણેલી કન્યાને ગોળના આગેવાનો પૈસા લઈ બીજે ઠેકાણે વેચે છે.'' એવી જુઠ્ઠી ફરિયાદ અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓ તેમની અરજીમાં કરે છે અને તેમ કરી એક વધારે અયોગ્ય તહોમત અમારી કોમ ઉપર ઠોકી બેસાડવાની જાળ પાથરે છે, પરંતુ જેમ દરેક જુઠાણું, મજબૂત દેખાતા બરફના કટકાની માફક, સત્યના તાપથી ઓગળી જાય છે, તેમ તેઓનું આ જુઠાણું પણ લેશમાત્ર ટકી શકે તેમ નથી. અમો તેઓને પૂછીશું કે આવી રીતે થયેલાં કેટલાં ''કજોડાં'' તેઓએ અમારી લાખો મનુષ્યોની કોમમાંથી જોયાં? યા શોધી કાઢ્યાં? કેટલા અને કયાં કયાં વર-વધૂઓએ ''કજોડાં'' બાબત તેઓના પાસે ફરિયાદ કરી દાદ માગી? યા તો કેટલાંનો ''કજોડાં''ના પરિણામે તેઓએ દુઃખમય સંસાર જોયો? બીજી તરફથી કયા કયા ગામના યા ગોળના કોણ કોણ આગેવાનોએ કન્યાવિક્રયના પૈસા ખાધા? કોણે કોણે, ક્યારે, પૈસાની લાલચે, કઈ ''કન્યાનો'' યા : ''સ્ત્રી''નો વિક્રય કર્યો? આ બાબત તેઓ કાંઈ પણ ચોક્કસ માહિતી દાખલા પુરાવાસહ અમારી સમાજને તેઓ બતાવશે તો સમાજ તે ઘણા આભારથી સ્વીકારી તેવાં કુકર્મો કરનારાઓને સખ્ત નસિયત કરશે. પરંતુ પુરાવા વિના, તપાસ વિના, યા બારિક પરીક્ષા વિના,

ભળતી જ રીતે એક કોમ ઉપર, બલ્કે કોઈ પણ ઇસમ ઉપર હડહડતું જૂઠું અનીતિ યા દુરાચારનું તહોમત મૂકવું તે અમારા ''સુધારક'' ભાઈઓ વાજબી અને ન્યાયી ગણતા હશે! અમો તો તેમ કરવા હિંમત કરીશું નહીં. તકરારની ખાતર જેમ દરેક પ્રજા યા કોમ, યા જ્ઞાતિ યા સમૂહમાં હરેક સ્થળે, હર વખતે, કેટલાં અનીતિમાને ''કાળાં મેઢાં'' હોય છે તેમ અમારી કોમમાં પણ કોઈ હોય તો તેથી શું અમારી આખી કોમ અનીતિમાન થઈ ગઈ છે અને અમારી કોમના તમામ આગેવાનો ''કન્યાવિક્રય'' જેવાં દુષ્ટ કર્મો કરે છે એમ આપ નામદાર તેઓના વિરુદ્ધ અનુમાન દોરશો? અને તેમ જો થાય તો શું તે ન્યાય પુરઃસર થયું કહેવાય? નહિજ અને તેથી જ અમો અમારા વિરુદ્ધના અરજદારોની આ દલીલને પણ કચરાના ટોપલાને સ્વાધીન કરવા સરખી ગણીએ છીએ.

(૧૪) ''બાળલગ્ન'' કરવું તે ધર્મ-વિરુદ્ધ છે એ વાત જાણે કોઈ જાણતા જ નથી એમ માની તે સમજાવવા માટે અમારી કોમના ઉપર જણાવેલા ''સુધારકો'' સદ્ગત બ્રહ્મનિષ્ઠ શ્રીમાન્ શંકરાચાર્ય માધવાતીર્થ સ્વામીએ તેઓને ''સર્ટિફિકેટ'' આપેલું છે એમ જણાવી તેઓની અરજીમાં, આપ નામદારને તેમાંથી થોડો ફકરો ટાંકી બનાવે છે. અમો એકથી અનેક વખત કહેવા આવ્યા છીએ કે ''શારીરિક સંશક્તતા''નો નાશ થાય યા તો ''આયુષ્ય-મર્યાદા'' ઘટી જાય તેવા અર્થમાં, અર્થાત્ અપરિપકવ શારીરિક સ્થિતિનાં વર-વધૂ પ્રજોત્પત્તિ માટેના સંયોગના અર્થમાં ''બાળલગ્ન'' નિન્દા સ્પદ છે ધિક્કારવા યોગ્ય છે. પરંતુ શું શ્રીમાન્ શંકરાચાર્ય, યાને તકરારની ખાતર બીજો કોઈ પણ વિદ્વાન ધર્મ યા ધર્મગુરુ, લગ્ન શાસ્ત્રોક્ત વિધિ, હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે બાર વર્ષની અંદર કરવી નહીં, એમ કહે છે? કે ઊલટ, બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, અને વૈશ્યં (એટલે અમો) એ વર્ણમાં સદરહુ ઉમ્મરની અંદર લગ્નવિધિ કરવા હરકત નથી એમ કહે છે? પરંતુ તેઓએ જ ટાંકી બતાવેલો શ્રીમાન્ શંકરાચાર્યના સર્ટિફિકેટનો ફકરો જોતાં તેઓશ્રી જે કહે છે તે, નહીં કે લગ્નની વિધિ કરવા બાબત, પરંતુ ઘરડા વરને બાળક કન્યા પરણાવવા બાબત, અર્થાત્ '''વૃદ્ધ-લગ્ન'' નહી કરવા બાબત તે સદ્ગત ધર્મગુરુએ પોતાનો મત વિચાર દર્શાવેલો છે. આ પ્રમાણે અર્થનો અનર્થ કરવામાં અમારા ''સુધારકો''એ પોતાનું પોત પ્રકાસ્યું છે એટલું જ નહીં પરંતુ તે ધર્મગુરુના પવિત્ર આત્માને પણ તેથી અન્યાય કર્યો છે એમ કહેવાની અત્રે અમોને ફરજ પડે છે.

(૧૫) ઉપરનાં દૃષ્ટિબિંદુઓથી, આ પ્રશ્ન બાબત, વિચાર કરવા અને

બારિકાઈથી સારાસારની તુલના કરી, અમોને સત્વરે દાદ આપવા અમારો સમાજ આપ સાહેબને સવિનય વિનંતી કરે છે. કહેવાતા ''સુધારકો''ની અરજી બાબત અમો એટલું જ કહીશું કે વિશેષ લંબાણથી તેનો જવાબ આપવા જેટલું પણ તેમાં સત્ત્વ યા અર્થ નથી, તેમ તેઓની માફક, તેઓની સાથે જુઠ્ઠી, જોડી કાઢેલી હકીકતની મદદ લઈ, અવિવેકી ''વાગ્યુદ્ધ''માં પણ ઊતરવાની ઈચ્છા નથી. હાલના જમાનામાં ''સુધારકો'' આવાં જ કારણોથી જનસમાજનો વિશ્વાસ મેળવી શક્યા નથી, અને સર્વત્ર ''સુધારા''ના નામથી લોકો ત્રાસી જાય છે; કેમકે તેઓનો ચળકાટ મારતો ''સુધારો'' તે સંગીન સુવર્ણમય શુદ્ધ ચળકાટનો ''સુધારો'' નહીં નીવડતાં, આફતરૂપ, વેશધારી ''કુધારો'' જણાયો છે. સબબ એકંદર હકીકતનો વિચાર કરી, આપ નામદાર સાહેબ આ સોબત રજૂ રાખેલ ઠરાવો, શ્રીમંત સરકારને વિદિત કરી; ઈન્સાફની દૃષ્ટિથી અમોને ન્યાય અપાવશો એવી વિનંતીસહ અમો અત્રે વિરમીએ છીએ.

સમાજના આગેવાનોનું સ્તુત્ય પગલું

ન્યાયમંત્રી સાહેબને અરજી

કડીપ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજના નામે.

પટેલ ગંગારામ અને પરભુદાસે પ્રસિદ્ધ કરેલા જુઠ્ઠાણનો જવાબ.

અજ્ઞાન ભાઈઓને સ્વાર્થસાધુ પટેલો કેવી રીતે ઠગે છે!!

(સદરહુ નીચે જણાવેલી અરજીનો ડ્રાફટ મારી તરફથી કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રેસમાં આપ્યા બાદ તેનો છપાયેલો મુસદો સંમતિ અને સૂચનાઓ માટે સમાજના આગેવાનો તરફ મોકલી આપવામાં આવેલો અને તેમણે મારી વિનંતી મુજબ પોતાની સહીઓ કરી અરજીનો ડ્રાફટ વેળાસર મોકલી આપ્યો છે તે માટે તે સઘળાનો હું આભાર માનું છું. ખાસ કરી સમાજના પ્રમુખ સાહેબોએ પણ મારી વિનંતી ધ્યાનમાં લઈ પોતાની સહીઓ કરીને મારા તરફ રવાના કરવા માટે તેમણે મારામાં મૂકેલા વિશ્વાસ બદલે હું મારા તે દરેક મુરબ્બીઓનો ફરીથી આભાર માનું છું.

- તંત્રી

મગનભાઈ એન્જિનિયર - અમદાવાદ

મહેરબાન વડોદરા રાજ્યના ન્યાયમંત્રી સાહેબ

રાજ્ય વડોદરા

જવાબમાં અમો નીચે સહી કરનાર સમગ્ર કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની સભાના પ્રતિનિધિઓની નમ્રતાપૂર્વક અરજ એ છે જે –

કચ્છ, કાઠિયાવાડ, નિમાડ, માળવા અને ગુજરાતના જે જે ભાગોમાં અમારી કડવા કણબીની વસ્તી છે તે દરેક સ્થળોના પ્રતિનિધિઓની **''શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ''** નામની અમારી જ્ઞાતિની એક સંસ્થા છે અને તે સંસ્થાની-જ્ઞાતિના દરેક વિભાગોમાં પેટા સંસ્થાઓ સ્થપાઈ છે, તેમ જ ૧૨ વર્ષથી જ્ઞાતિ સંસ્થા તરફથી ''કડવા વિજય'' નામનું એક માસિક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. અમારી સદરહુ સભાની બીજી બેઠક સને ૧૯૧૦માં વડોદરા મુકામે થઈ હતી તે પ્રસંગે શ્રીમંત મહારાજા સાહેબે જાતે હાજરી આપવાની અમારા ઉપર કૃપા કરી હતી. અમારી છઠ્ઠી બેઠક સને ૧૯૧૬માં પાદરા મુકામે થયેલી તે પ્રસંગે શ્રીમંત મહારાજાની ઈચ્છાથી મહેરબાન આંબેગાંવકર ન્યાયમંત્રી સાહેબ પધાર્યા હતા. ચાલુ સાલમાં અમારી સદરહુ સભાની બેઠક કડી પ્રાંતના સેરથા ગામે થઈ હતી. આ સભાની દરેક બેઠકો વખતે ''બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ''માંથી **ક:** અપવાદ દૂર કરી તે કાયદો અમારી કોમને સંપૂર્ણ રીતે લાગુ કરવાના ઠરાવો પસાર કરી શ્રીમંત મહારાજાની હજુરમાં મોકલી આપવામાં આવ્યા છે. અમને યાદ છે કે પાદરાની બેઠક વખતે અમને મહેરબાન આંબેગાંવકર સાહેબ તરફથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે, ''મે. સૂબા સાહેબની તપાસ વખતે ઊંઝાના પટેલો સાથેની વાટાઘાટ કરવાના પ્રસંગે હાજર રહી તેમની ગેરસમજ કહાડી નાખજો અને તે માટે તમને અગાઉથી સૂચના કરવામાં આવશે.'' અત્યાર સુધી તેવી કોઈ સૂચના અમને કરવામાં આવી નથી છતાં કડી પ્રાંતના મે. સૂબા સાહેબ તરફ અમારી બાબત તપાસ માટે ગયેલી અને ત્યાંથી કંઈક લખાઈને આવ્યું છે! શું લખાઈને આવ્યું છે તે અમો જાણતા નથી.

[૧] પટેલ ગંગારામ નરસીદાસ તથા પટેલ પરભુદાસ ભાવસંગ નામના બંને આસામીઓએ શ્રી કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજના સેક્રેટરીઓ તરીકે સહી કરી 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ'માં સુધારા માટે અરજ કરી છે અને તે એમની અરજી તા. ૫મી સપ્ટેમ્બરના 'સયાજી વિજય'માં પ્રસિદ્ધ થઈ છે તે અરજી સામે આપ સાહેબને કરવાની અમારી આ અરજ છે.

[૨] તેમની અરજી જે સમાજ અગર સંસ્થા તરફથી કરવાનું કહેવામાં આવે છે તેવી કોઈ સંસ્થાની બેઠક થયાનું અમારી જાણમાં નથી તેમ જ એ

સંસ્થાનું બંધારણ અને ઉદ્દેશ પણ કોઈના જાણવામાં નથી. જ્યારે કાયદેસર એવી કોઈ સંસ્થા જાહેર રીતે હયાતીમાં નથી તો તેઓ કેવા પ્રકારે સેક્રેટરી તરીકે ચૂંટાયા છે તે સમજવું મુશ્કેલ નથી. અમારી જ્ઞાતિમાં દર દસ વર્ષે લગ્નની તારીખો ફેલાવી એક જ દિવસે સમગ્ર જ્ઞાતિના છોકરા છોડીઓ પરણાવી દેવાનું કામ જેઓ કરતા હતા તે પૈકીના આ બંને નામધારી સેક્રેટરીઓ છે. તે રિવાજ અમારી કોમમાંથી મૃતપ્રાય થતો જાય છે એટલે તેને ઝાલી રાખવાના પ્રયાસ રૂપે તેમની એ અરજી આપ સાહેબ તરફ મોકલવામાં આવી છે.

[૩] વર-કન્યાની ઉંમરમાં યોગ્ય તફાવત રાખી યોગ્ય ઉંમરે આવ્યા બાદ તેમને લગ્નની ગાંઠથી જોડવાનો રિવાજ અમારી કોમમાં દાખલ થયો છે અને દસ વર્ષે એક જ તારીખે લગ્ન થઈ શકે એવો કોઈ પ્રકારનો પ્રતિબંધ હવે રહ્યો નથી. બાળલગ્નનો અધર્મયુક્ત રિવાજ અમારી કોમમાંથી દૂર કર્યા સિવાય અમારી ઉન્નતિ થતી નથી એ વાત સર્વમાન્ય સ્વીકારાઈ છે, એટલે જેમ જેમ છોકરા-છોડીઓ ઉંમરે આવતાં જાય છે તેમ તેમ દર વર્ષે લગ્નો થયે જાય છે. જ્ઞાતિનો દરેક વર્ગ તે પ્રસંગે હાજરી આપે છે અને જ્ઞાતિ તરફથી તેવાં લગ્નો કરનાર પ્રત્યે સહાનુભૂતિ બતાવવામાં આવે છે. કોઈ પણ છૂટક લગ્નો કરનારને નાતબહાર કરવામાં આવતા નથી અગર તેને લઈ જ્ઞાતિમાં તડ કે વિભાગો પડ્યા નથી. ચાલુ વર્ષમાં આવા પ્રકારનાં લગ્નો આદ્રજ, રૂપાલ, સરઢવ, કડી, કલોલ, હીરપુરા, સાણંદ વગેરે સ્થળે થયાં છે. મતલબ કે જૂની લગ્નપદ્ધતિને ફરજિયાત વળગી રહેવાના સંયોગો બિલકુલ છે જ નહિ. જ્ઞાતિના સમજુ આગેવાનો અને વિદ્વાનોએ આજે દશ વર્ષથી તે માટે સતત પુરુષાર્થ કર્યો છે અને તેવાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિ વડે લગ્ન કરનારને કોઈ પ્રકારની જ્ઞાતિ તરફથી અડચણ ન થાય તેવા દરેક પ્રકારે સંયોગો સુધાર્યા છે. જ્યારે ઉપર જણાવેલા નામધારી સેક્રેટરીઓ જેવા આગેવાનો કે જેઓ જૂની લગ્નપદ્ધતિને ઝાલી રાખી અજ્ઞાન વર્ગ ઉપર પોતાની સ્હે અને સત્તા જમાવી રાખવા માગે છે તેઓ ખોટી રીતે જૂની પદ્ધતિના ફાયદા બતાવી અજ્ઞાન વર્ગને વાડામાં પૂરી રાખવા પ્રયત્નો કરે છે. જૂની લગ્નપદ્ધતિ તૂટી જવાથી ગરીબ વર્ગ ઉપર સત્તા ચલાવવાનાં કારણો મટી જાય છે અને તે મટી જવાથી એક ગામડિયા ખેડૂત અને આજ સુધી સત્તા ચલાવનાર આગેવાન પટેલ વચ્ચે કાંઈ તફાવત રહેતો નથી. અમારી કોમની ગરીબ અને અજ્ઞાન સ્થિતિનો લાભ લેવામાં એક તરફથી શ્રીમંત સરકારે ઠરાવેલી 'ફરજિયાત

કેળવણી', 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ' અને બીજી તરફથી અમારો દશ વર્ષનો સતત પુરુષાર્થ એ ત્રણે બાબતો તેમને અડચણરૂપ થઈ છે. જ્ઞાતિની ઉન્નતિ કેમ થાય એ આગેવાન તરીકે જોવાની ફરજ તેઓ સ્વીકારતા નથી. પણ અજ્ઞાન વર્ગ ઉપર ચાલતી તેમની સ્હે અને સત્તાનો દોર કોઈ રીતે ઢીલો ન પડી જાય એ જ માત્ર તેમનું દૃષ્ટિબિંદુ છે. અમારી કોમ કેળવણીમાં ઘણી પછાત છે, ગોળના એગાવાનો અને પટેલોના જૂજ અપવાદ સિવાય તદ્દન ભલી અને ભોળી છે એટલે જે રસ્તે દોરવી હોય તે રસ્તે સત્તાધારી આગેવાનો પ્રસંગોપાત્ત સહેલાઈથી દોરી શકે છે.

[૪] અત્યાર સુધી ચાલી આવેલી જૂની લગ્નપદ્ધતિથી અમારી કોમની કેવા પ્રકારે પડતી થઈ છે અને તેનાં કયાં કારણો છે તે બતાવનારી એક પત્રિકા સમસ્ત જ્ઞાતિના યુવક મંડળ તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે તે આ અરજી સાથે આપ નામદાર તરફ મોકલવામાં આવી છે એવી મતલબથી કે આપના તરફ આવતી ખોટી અરજીઓની તુલના કરવામાં કંઈક ઉપયોગી થાય છે.

[૫] જે નામધારી સેક્રેટરીઓની ઉપર કહેલી અરજી આપ સાહેબ તરફ આવી છે તેના ૧૪ પેરેગ્રાફ છે અને તે દરેક સામે અમારી નીચે પ્રમાણે દલીલ છે જે ધ્યાનમાં લેવા આપ કૃપાવંત થશો.

(૧) પહેલાનો જવાબ એટલો જ છે કે શ્રી કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજ જેવી કોઈ સંસ્થા જાહેર રીતે હયાતીમાં આવી જ નથી એટલે સંસ્થા તરફની તે અરજી છે એમ માનવામાં કાંઈ કારણ નથી. તેમ જ પદ્ધતિસર સ્થપાયેલી કડવા કણબીની સમસ્ત જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિઓની સભા 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ'નો સંપૂર્ણ રીતે લાભ લેવા માગે છે જેથી તે કાયદાને ત્રાસરૂપ અગર ગેરલાભનો ગણવાની તેમની નેમ કાયદેસરની નથી. તદુપરાંત અમારી જ્ઞાતિને નુકસાન કરનારી છે એમ ઠરાવા આપ કૃપા કરશો.

(૨) બીજા પેરામાં - બાળલગ્નનો કાયદો ઘડવાનો ઉદ્દેશ યોગ્ય રીતે પાર પડતો નથી તેમ જ અમારી મોટી કોમના હજારો લોકોને ત્રાસરૂપ થઈ પડવાની દલીલ કરવામાં આવી છે. કાયદાનો હેતુ કેટલા અંશે પાર પડે છે તે જોવાનું કામ શ્રીમંત મહારાજાનું છે, છતાં તે કાયદો એમના જેવા સેક્રેટરીઓને ત્રાસ રૂપ લાગતો હોય તો ત્રાસ વર્તાવનારાં કયાં તત્ત્વો છે અને એ સાબિત કરવું જોઈએ. તેમ નહીં કરતા માત્ર તે કાયદામાંથી મુક્તિ મેળવવા માટે આડીઅવળી દલીલો કરી છે. અમારી જ્ઞાતિ તરફથી અમે કહીએ છીએ કે તે કાયદો અમને ત્રાસ રૂપ

નથી પરંતુ અમારું હિત કર્તા છે. સને ૧૯૦૪માં 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ' ઘડાયા બાદ - તેનો લાભ લેવા માટે જે મહાન પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ તે અમે કરી ચૂક્યા છીએ અને તેનો અમલ અમારા ઉપર સંપૂર્ણ રીતે કરી શકાય તેવા સંયોગો અમે બનાવ્યા છે એમ અમારી જ્ઞાતિના આગેવાનો અભિમાનથી દલીલ કરી શકે. તે કાયદાનો અમે સંપૂર્ણ લાભ લઈ શકીએ તે માટે તેની ૮મી કલમમાં **क** અપવાદ છે તે દૂર કરાવવા માટે અમે લાંબા વખતથી શ્રીમંત મહારાજાને ન્યાય અને પદ્ધતિસર માગણી કરતા આવ્યા છીએ છતાં તે અપવાદની છૂટ અમારી જ્ઞાતિને નહિ મળે અથવા અપવાદ **क** દૂર કરવામાં આવશે. એવો સંતોષકારક જવાબ અમને અત્યાર સુધી મળ્યો નથી! એ અમારી જ્ઞાતિ માટે તો અજાયબી ભરેલી બાબત છે. જ્યારે ન્યાય અને પદ્ધતિસર કોઈ હિલચાલ અમારી સામે નથી પરંતુ સમસ્ત જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિઓ-બ્રિટિશ તેમજ અન્ય દરેક દેશી રાજ્યની અમારી પ્રજા - તે માટે લાંબા વખતથી પદ્ધતિસર માગણી કરે છે ત્યારે તેનો સંતોષકારક જવાબ નહિ મળવાથી આવા નામધારી સેક્રેટરીઓને અમારી જ્ઞાતિહિતવાળી પ્રવૃત્તિમાં આડે આવવાનાં કારણો બને છે અને 'કાયદાનું વર્તમાન સ્વરૂપ શ્રીમંત સરકારનો ઉચ્ચ હેતુ પાર પાડવાને શક્તિમાન થતું નથી.' એવી દલીલ કરવાનું પણ કારણ મળે છે. પ્રજાની શારીરિક શસક્તતા અને આયુષ્ય મર્યાદા વધારવા માટે બાળલગ્નો અટકાવવાની જરૂરિયાત અહીં તેઓ સ્વીકારે છે, તો હાલના કાયદાનું સ્વરૂપ સુધારવાની તેમની માગણીનો એ જ અર્થ થઈ શકે કે - **क** અપવાદનો લાભ અમને ન મળે એવી કાયદામાં ચોખવટ કરવી અને તે માટેની અમારી માગણીનો લાંબા વખતે પણ અમલ થાય તેવો હુકમ કરવા આપ નામદારે અમારા ઉપર કૃપા કરવી જોઈએ.

(૩) વરકન્યાની ઉંમરનું પ્રમાણ અને ઊભયના ગુણદોષ જોવાપણું એ મુદ્દાની બાબત છે. વૈદકીય બાબતો સાથે શાસ્ત્રોક્ત અને વહેવારિક અનુભવ પણ જે શિખવે છે તે બહુ જરૂરનું છે. લગ્નની સપ્તપદીની પ્રતિજ્ઞાઓનો આશય ન સચવાતો હોય એ લગ્ન જ નથી, તેમાં ધર્મ પણ નથી, તે નહીં સચવાતાં સંસાર દુઃખમય થઈ પડે છે અને આર્ય પ્રજાનું તેજ જે નિસ્તેજ થઈ ગયું છે તેનું એ જ કારણ છે. અપક્વ વયે અમારી નહિ પણ સેંકડો હિન્દુ જ્ઞાતિઓનાં સ્ત્રી-પુરુષોનો સંબંધ થાય છે એ વાતનો અસ્વીકાર કરવામાં તેઓ ના. સરકારને ઠગે છે. અમારામાં મોટી ઉંમરે પુંખણાનો રિવાજ હોવાથી સ્ત્રી-પુરુષનો શારીરિક સંયોગ અપક્વ વયે થતો નથી એવી દલીલ લગ્ન ફેલાવનાર વર્ગ તરફથી કરવામાં આવે

છે. તે પ્રકારે આ જુઠ્ઠી પ્રસિદ્ધ દલીલનો અહીં પણ ઉપયોગ થયો છે. આ જાણીતી દલીલમાં કેટલું સત્ય છે તે જાણવા, પાદરાની સમાજ વખતે - મે. ન્યાયમંત્રી સાહેબને ઇચ્છા થવાથી - તે જ ગામનાં ૮ થી ૧૨ વર્ષનાં બાળકો જેને પરણ્યા પછી વહુ ઘેર આવી હોય તેવાં ૨૦-૨૫ તેમણે પ્રત્યક્ષ જોયાં હતાં. એક જ ગામમાં એટલાં મળી આવે તો સમગ્ર જ્ઞાતિમાં કેટલાં હશે? નાની ઉંમરનાં પુંખણાનું પ્રમાણ આ પ્રત્યક્ષ પુરાવાથી સાબિત થયું છે અને તે પણ મે. ન્યાયમંત્રી સાહેબની રૂબરૂ, તેમની તાત્કાલિક સત્ય જાણવાની ઇચ્છાને લઈને. દરેક ગામમાંથી અને લગભગ દરેક પુંખણું બાળવયે જ થાય છે તેના સેંકડો પ્રત્યક્ષ પુરાવા તૈયાર છે, એટલે વૈદકીય સૂત્ર જે માન્ય હોવાનું અરજદારો સ્વીકારે છે તેને લઈને બાળકોની લગ્નવિધિ થતી સત્વર અટકાવવાની જરૂર છે. તેમજ બાળકોને પરણાવવાની પરવાનગી મેળવવાના હેતુથી જેઓ તેમના માટે કાયદામાં સુધારો કરાવાની માગણી કરવા આવ્યા છે તે એવો કરવો જોઈએ કે - બાળલગ્ન કરવાની ફરજ પાડતી દરેક હિલચાલને અટકાવે અને અજ્ઞાન વર્ગને ખોટું સમજાવી અવળે માર્ગે દોરનાર તેમજ પ્રજાની શસક્તતા અને આયુષ્ય મર્યાદા વધારવામાં વિઘ્નરૂપ જણાય તે દરેકને સજાને પાત્ર ઠરાવે. બાળલગ્નમાં મદદ કરનાર માટે કાયદામાં નામનો દંડ ઠરાવ્યો છે, પરંતુ કાયદાનો ઉદ્દેશ બર નહીં લાવવા દેવામાં દરેક જ્ઞાતિના પટેલ પંચાયતીઓ મુખ્ય કારણ રૂપ થાય છે, તેમને ગુનેગાર ઠરાવાની જે મુશ્કેલીઓ છે તેનો વિચાર કરી તેવો વર્ગ હયાતી ધરાવતો મટી જાય એમ થવાની જરૂર છે. નહીં તો ગમે તેવા ઉચ્ચ અને સારા હેતુથી ઘડાયેલા નિબંધો માટે પણ, અજ્ઞાન જનસમાજને ઉશ્કેરવાની વિનાશકારક પદ્ધતિનો અંત આવશે નહિ અને શ્રીમંત મહારાજાનો પોતાની પ્રજા પ્રત્યે જે પિતૃભાવ છે તેનું કંઈ સાર્થક થશે નહિ.

(૪) લગ્નની શાસ્ત્રોક્ત વિધિ અટકાવવાનો શ્રીમંતના કાયદાનો ઉદ્દેશ જ નથી, પરંતુ શાસ્ત્રોક્ત વિધિ મટી ગઈ છે તેને અમલમાં લાવવાનો માત્ર એ એક જ ઉપાય છે. એટલે જે પટેલો અગર આગેવાનો પોતાનાં સંતાનોનાં શાસ્ત્રોક્ત આજ્ઞા મુજબ લગ્ન ન કરે તેમની સખત રીતે ખબર લેવાય એવો કાયદામાં સુધારો કરવાની જરૂર છે.

(૫) નિબંધ સત્ત્વરહિત અવાજ કરતો હોય તો નિબંધના અમલની મંદતા એ જ તેનું કારણ હોઈ શકે, તે મંદતા મટાડી દેવાની આ નામધારી સેક્રેટરીઓ તરફેણ કરતા હોય તો તેને અમારો સંપૂર્ણ ટેકો છે. 'ખાલી પાત્રોની માફક આ

કાયદો અવાજ કરે છે' એમ કહેવાનું તેમને એટલા માટે જ કારણ મળે છે કે જેઓ અમારી જ્ઞાતિમાં તેમના જેવા સત્તાધારી છે તેઓ છૂટથી, બેધડક, કાયદાવિરુદ્ધ ચાલવાની અજ્ઞાનવર્ગને સલાહ આપી ઉશ્કેરણી કરી શકે છે. બાળલગ્ન થતાં અટકાવવાની તેમની નેમ નથી પરંતુ તેને ઉત્તેજન આપી કાયદાના બંધનમાંથી મુક્તિ મેળવવા અને તે ન મળે તો એક દિવસે સેંકડો ગુના ઉત્પન્ન કરાવી ના. સરકારને અગવડમાં મૂકવાનો તેમનો છેલ્લો હેતુ છે. તેઓ કાયદા માટે પૂછે છે કે 'તે ખરેખરું બાળલગ્ન અટકાવે છે! કે ફક્ત પ્રજાને ત્રાસરૂપ અંકુશ માત્ર શાસ્ત્રોકવિધિ ઉપર જ મૂકે છે?' આવું પ્રશ્નાર્થ વાક્ય કરી, તેનાથી પ્રજાને ત્રાસ થાય છે અને શાસ્ત્રોક્તવિધિ કરવા ઉપર કાયદો જાણે અંકુશ મૂકે છે, એમ કહી ધર્મશાસ્ત્રોની અવગણના કરવાનો શ્રીમંતના બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધનો હેતુ છે એવો ભાસ ખડો કરે છે. કોઈ જાતના આધાર વગરની તેમની આ જાહેર પ્રસિદ્ધિ ખરેખર અજ્ઞાનવર્ગની કાયદા માટે ગેરસમજ ઉત્પન્ન કરાવનારી છે એમ ઠરાવા આપ કૃપા કરશો.

(૬) છઠ્ઠા પેરેગ્રાફમાં અરજદારોની અંતર ઈચ્છા સ્પષ્ટ થયા સિવાય રહેતી નથી. બાર વર્ષના અંતરે લગ્ન થવાની વાત ખોટી છે. સને ૧૯૦૪માં બાળલગ્નનો કાયદો ઘડાયો ત્યાં સુધી લાંબા વખતથી દર દશ વર્ષે એટલે સંવત - ૧૯૦૬, ૧૬, ૨૬, ૩૬, ૪૬, ૫૭, ૬૬ અને છેલ્લાં પાંચ વર્ષે એટલે સંવત ૧૯૭૧માં એ પ્રમાણે જાહેર થયાં છે પણ સં. ૧૯૬૬ પછી અને સં. ૧૯૬૮ના જ્ઞાતિ મેળાવડાના લીધે એવું પરિણામ આવવા પામ્યું છે કે - **જેને જે તારીખે લગ્નવિધિ કરવી હોય ત્યારે થઈ શકે છે.** જે લગ્નવિધિ તેઓ કરવાનું કહે છે અને તેને શાસ્ત્રોક્ત વિધિ કહે છે એમાં કંઈ સત્ય નથી. જૂની લગ્નવિધિ શાસ્ત્રોક્ત નહિ પણ અશાસ્ત્રોક્ત અને અધર્મનો ફેલાવો કરનારી છે, તેના પુરાવામાં માત્ર એક જ કહેવત બસ થશે કે - 'દોઢ છાણું ને ડોકલી ઘી કડવો પરણે રાત ને દી.' આ કહેવત શા માટે પડી ગઈ? **ફૂલના દડા** સાથે છોકરીને પરણાવવી એ કયા પ્રકારની શાસ્ત્રવિધિ! દડાને કૂવામાં નાંખી પછી છોકરીને રાંડેલી ગણી તેને તે પ્રકારના સંસ્કાર કરવા એ શાસ્ત્રવિધિ હશે? ભાડાના વર સાથે - બાહ્યવર સાથે છોડીઓને પરણાવવામાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિ કર્યો કહેવાય નહિ. આવા અનેક અધર્મો જૂની પદ્ધતિને ટકાવી રાખવા - નામધારી સેક્રેટરીઓ જેવા આગેવાનોએ જ અમારી જ્ઞાતિમાં દાખલ કરાવ્યા છે. આજે અમારી તે લગ્નપદ્ધતિને શાસ્ત્રોક્ત વિધિ કહેવા જેઓ બહાર આવ્યા છે તેઓને શાસ્ત્રો

ઉપર કેટલી શ્રદ્ધા અને તેના વિષે તેમનું કેટલું જ્ઞાન હોવું જોઈએ તે આપ નામદાર આગળ જોઈ શકશો.

રજોદર્શન પહેલાં દરેક ગુજરાતી હિન્દુ માબાપો પુત્રીઓને સાસરે વળાવી દે છે એ વાત કહેવાને બદલે એક ખોટી દલીલ તેઓ રજૂ કરે છે કે - 'અમારી જ્ઞાતિમાં છોકરી પંદર-સોળ વર્ષની ઉંમરની થયા પહેલાં એટલે તેને રજોદર્શન થયા પહેલાં બિલકુલ તેના ધણીને ત્યાં સાસરે વળાવવામાં આવતી નથી. આ દલીલમાં કેટલું અસત્ય છે તે ગાંવકર સાહેબે પ્રત્યક્ષ જોયું છે તે ૩જા પેરાના ખુલાસામાં અમે ઉપર જણાવ્યું છે. વળી ગુજરાતી હિંદુઓમાં પરણાવેલી દરેક કન્યાને રજોદર્શન આવી જવાની બીકે અજ્ઞાન માબાપો દશબાર વર્ષની વયે સાસરે વળાવી દે છે એ વાત જાણીતી છે. અમારામાં જે કન્યાઓ રાંડી ન હોય તે અને બાળવયે પરણ્યા પછી રાંડેલી (સેંકડે ૫૦ થી વધારે) તે દરેક પ્રકારની કન્યાનાં માબાપ જેમ બને તેમ પહેલાં એટલે ૮ થી ૧૩ વર્ષની વયે સાસરે મોકલી દે છે. મુદ્દો એ છે કે વરકન્યા વચ્ચે ઓછામાં ઓછું ૬ વર્ષનું અંતર રાખવું જોઈએ તે દલીલ ઉડાવી દેવામાં આવી છે. ૧૨-૧૩ વર્ષની છોકરી સાસરે ગયા પછી એકબે વર્ષમાં વધુ જેવી લાગે છે જ્યારે તેટલી જ ઉંમરનો તેનો પતિ એક બાળક જેવી સ્થિતિનો જ હોય છે. અમારામાં 'બાળક - સ્ત્રી - પુરુષોની શાસ્ત્રોક્ત લગ્નવિધિ થાય છે ખરી' એમ કહી બીજી યુક્તિ વડે એમ કહે છે કે 'તેથી ખરેખરું બાળલગ્ન થતું નથી.' આ યુક્તિ-પ્રયુક્તિ ઉપર મદાર બાંધી નામધારી સેક્રેટરીઓ આપ નામદાર પાસે અરજી ઘડીને આવ્યા છે. પણ વડોદરા રાજ્યની છેલ્લી ગણતરી પ્રમાણે -

દર હજારે પરણેલાંની સંખ્યા

૪ વર્ષની અંદરનાં પરણેલાં			૫ થી ૯ વર્ષનાં પરણેલાં	
છોકરાં	છોડીઓ		છોકરા	છોડીઓ
૧૬	૭૫	વડોદરા પ્રાંત	૬૯	૧૭૮
૧૦	૧૪	નવસારી પ્રાંત	૩૮	૭૪
૧૫	૧૬	અમરેલી પ્રાંત	૩૦	૩૩
૭૫	૧૪૭	કડી પ્રાંત	૧૮૬	૨૮૮
૩૩૬	૬૨૫	કણવા કણબી	૬૨૬	૮૯૪

આપ નામદાર જોઈ શકશો કે બીજી કોઈ પણ જ્ઞાતિ કરતાં બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધનો સખ્તાઈથી અમારા માટે અમલ કરવાની જરૂર છે. વળી કહે છે કે - 'અન્ય કોમોના લોકો કરતાં અમારી જ્ઞાતિના લોકોની એકંદર શારીરિક સ્થિતિ તથા આયુષ્યદોરી વધારે મજબૂત જોવામાં આવે છે.' જે વાત આપ નામદારના આ અરજદારોને જોવામાં આવી છે તે એ છે કે - સને ૧૮૮૧થી ૧૯૧૧ સુધીનાં ૩૦ વર્ષોમાં વડોદરા રાજ્યના છેલ્લા વસ્તીપત્રકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, અમરેલી પ્રાંતમાં ૨૩ ટકા જેટલી અને નવસારીમાં ૧૬ ટકા જેટલી વસ્તી વધી છે. જ્યારે કડી પ્રાંતમાં ૧૫ ટકા જેટલી ઘટી છે અને તેમાં પણ વિજાપુર, વિસનગર અને ચાણસ્મા તાલુકાઓમાં જ્યાં અમારી વસ્તીનું પ્રમાણ ઘણું મોટું છે ત્યાં અનુક્રમે ૨૨, ૨૩ અને ૨૫ ટકા જેટલી વસ્તી ઓછી થઈ છે. આ ઉપરથી અમારા કડવા કણબીની આયુષ્યદોરી કેટલી મજબૂત છે તે આપ જોઈ શકશો. આખા રાજ્યની જ્ઞાતિઓમાં કડવા અને લેવા કણબીની વસ્તીનું પ્રમાણ મોટુ છે. વડોદરા પ્રાંતમાં લેવા અને કડીમાં કડવા કણબીઓની વસ્તીનું પ્રમાણ એટલું મોટું છે કે બંને પ્રાંતોની એવરેજ-સરેરાશ ઉપર તે કોમની સંખ્યાનો વધારો ઘટાડો ઘણી જ અસર કરે છે. પુરુષોની સરેરાશ ઉંમર વડોદરા રાજ્યની ૨૨.૭ છે, વડોદરા પ્રાંતમાં ૨૩.૬ આવે છે જ્યારે કડી પ્રાંતમાં તે ૨૨.૧ જેટલી જ છે. આ ઉપરથી કહી શકાય છે કે અમારી કોમનું આયુષ્ય લાંબું નથી પણ ટૂંકુ છે, છતાં તેને લાંબું કહેવામાં આવ્યું છે. જો અપકવ વયે સ્ત્રી-પુરુષનો સંયોગ અમારામાં થતો ન હોય તો આયુષ્ય પ્રમાણ ટૂંકુ શા માટે હોય? અરજદાર સેક્રેટરીઓની પુત્રીઓને જ કેટલી ઉંમરે પરણાવી છે, સાસરે મોકલી છે અને રાંડી છે તે પૂછવાથી જણાઈ આવશે.

(૭) અરજીના ૭મા પેરામાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, 'અમારી માફક કેટલેક સ્થળે અન્ય જ્ઞાતિઓમાં પણ બાર વર્ષે લગ્ન કરવાનું ધોરણ અને રીતિઓ ગ્રહણ કરવામાં આવી છે.' આ દલીલ તદ્દન જૂઠી છે. અન્ય જ્ઞાતિઓએ અમારી લગ્નપદ્ધતિ ગ્રહણ કરી નથી પણ તેવી લગ્નપદ્ધતિ ધરાવનારી અમારી જ્ઞાતિ શૂદ્ર છે એમ ઉપહાસ્ય કરે છે. ઈતિહાસનું જાણે તેમને સંપૂર્ણ જ્ઞાન જ હોય તેવો ડોળ કરીને કહે છે કે, 'તોડી શકાય તેવાં વાગ્દાનના બદલે લગ્નની શાસ્ત્રાનુસાર ધાર્મિક વિધિ કરી વરવધૂનાં જોડાં નક્કી કરી રાખવાં કે જેથી કન્યા મોટી થયે, પૈસાની કે બીજી અન્ય લાલચને લઈ, કન્યાનાં માબાપ કે વાલી વાગ્દાનની માફક

પાછળથી ફરી જઈ થયેલી લગ્નવિધિ તોડી શકે નહિ અને કન્યાવિક્રય જેવાં ભયંકર કૃત્યો કરતાં અટકે.' દશ વર્ષે લગ્ન કરવાની પ્રથા અમારામાં સેંકડો વર્ષથી ચાલતી હશે પરંતુ વાગ્દાનને બદલે જ લગ્નવિધિ થતી એ વાત ખોટી છે. દશ વર્ષે લગ્ન કરવાની પ્રથાનો એ હેતુ હતો કે સરેરાશ ૧૫ વર્ષની ઉંમરના બાળક કરતાં નાની વયનાં કોઈ પરણાવી દે નહિ. ૮-૧૦ વર્ષની ઉંમરે વાગ્દાન કરી એક લગ્ન ગયા પછી આવતા બીજા લગ્ને તેમને પરણાવવામાં આવતાં. તે પ્રમાણે થવાથી વરકન્યાની યોગ્યાયોગ્યતા અને એકબીજાની ઈચ્છા જોવાજાણવાનો માબાપ તેમજ વરકન્યાને પણ અવકાશ રહેતો. અસલના વખતમાં વાગ્દાન એટલે લગ્નવિધિ! અને પુખણું એટલે બીજું લગ્ન! એવો અનર્થ નહોતો. અને ૧૫-૧૭ વર્ષની કન્યા સાથે ૨૦-૨૫ વર્ષના વરનાં લગ્ન થતાં અને લગ્ન વખતે જ કન્યાને સાસરે વળાવવામાં આવતી. તેમાં એક નૂતન પરિવર્તન થયું. શાંતિ પ્રસરવાના રાજદ્વારી કારણે દરેક પ્રજાએ શારીરિક શક્તિનો ખ્યાલ તજી દીધો. ધાર્મિક રહેણીકરણીમાં રાજસત્તાની બીક મટી ગઈ એટલે ધર્મગુરુઓ, ઉપાધ્યાયો અને જ્ઞાતિના આગેવાનો, એવા દરેક વર્ગે પોતાનો જ સ્વાર્થ બન્યો રહે એટલા પૂરતી દૃષ્ટિ રાખી. અમારા આગેવાનોએ પોતાની સત્તા જમાવી રાખવા પદ્ધતિસર ઘડાતા કાયદાનું શરણ લીધું અને વરકન્યાની ઈચ્છાથી તૂટી શકે એવાં વાગ્દાનને લગ્ન ઠરાવી દેવાય તો વરકન્યા ઊંચું માથું કરી શકે નહિ એ લાલસાએ વાગ્દાનવિધિને બદલે લગ્નવિધિ શરૂ કરી! કારણ લગ્નવિધિ કર્યા સિવાય - લગ્ન કાયદેસર ગણાય નહિ. તે સાથે ઉત્તરોત્તર એમ પણ ઠરાવ્યું કે કન્યાને ઉંમરે આવ્યા પછી ચૂડો પહેરાવી સાસરે મોકલવી અને તે વખતે પુંખણું પણ કરવું. આ પદ્ધતિ દાખલ કરીને આગેવાનો અને પટેલોએ ઘણા પ્રકારે પોતાનો ફાયદો શોધ્યો.

બાલ્યાવસ્થામાં જ બાળકોને પરણાવી દેવાં એટલે આગેવાની બની રહે.

દરેક લગ્ને તમામ બાળકોને પરણાવી દેવાની જરૂર પડે એટલે પછાત વર્ગને વરકન્યા મેળવવામાં આગેવાન પટેલોની જરૂર પડતી રહે.

લગ્ન વખતના ચાંલ્લા ઉપરાંત પુંખણાનો વિધિ જુદો પડે તો બીજી વખતે પણ કરિયાવર વગેરે નવા હકો લેવા થાય અને તેમના વ્હેલડાના સંગને જમવા-રમવાનું મળે અને તેમ થતાં, ધીમે ધીમે તેમની મોટાઈની સ્થાપના દૃઢ થતી જાય.

આ પરિવર્તન વખતે ગોરબ્રાહ્મણની પણ મદદ લેવામાં આવેલી અને એવો

ઉપદેશ ચાલુ રાખ્યો કે–

''દર દશ વર્ષે એક જ તારીખે તમામ બાળકોનાં લગ્ન કરવાની કુળદેવીની આજ્ઞા છે! અને માતાજીના હુકમથી અમે લગ્ન કહાડીએ છીએ તે પ્રમાણે તમારે ચાલવું!! ૮ વર્ષ કરતાં કન્યા મોટી થઈ જાય તો કન્યા કાળ જાય! કુંવારી કન્યા રહે તો વશ કન્યા કહેવાય!''

આ પરિસ્થિતિમાં ૪૦ દિવસની ઉંમરનાં બાળકોને પણ પરણાવી દેવાનું ધોરણ થયું એટલે ધર્મશાસ્ત્રોની આજ્ઞા અને શારીરિક યોગ્યતા કિંવા ગુણોની સમાનતા તપાસવાની પદ્ધતિ મટી ગઈ. વરકન્યાની ઉંમરમાં કુદરતી રીતે રાખવો જોઈતો તફાવત રહી શક્યો નહિ, કેટલાક પ્રસંગે તો વર કરતાં બે-ત્રણ વર્ષે મોટી કન્યા હોય છતાં તેમને જોડવામાં બાધ ગણાયો નહિ! કન્યા મોટી થઈ જવાના, અને દીકરો કુંવારો રહે તો પટેલની ઈજ્જત જવાના ભયથી આગેવાનોએ ચલાવેલી આ પ્રકારની અંધપરંપરા ચાલતી થઈ. પરિણામ એ આવ્યું કે જેટલા લગ્ન એટલાં કજોડાં થવા લાગ્યાં. તેમ થવાથી દીકરાના બાપોએ એક ઉપર બીજી કરવાનો પ્રથા મોટા પ્રમાણમાં અંગીકાર કર્યો એટલે કન્યાને બાપનાં ઘર સેવવાનો ત્રાસ વધી પડ્યો. ત્યાં સુધી છૂટાછેડા, નાતરાં અને ફૂલના દડાનો પ્રચાર ઘણો જૂજ હતો. દીકરીઓના ત્રાસથી માબાપ કંપવા લાગ્યાં અને તેમનો જન્મ આફત રૂપ લાગવા માંડ્યો, તેને ઉછેરવા તરફ માબાપોની કાળજી મટી ગઈ. આ હકીકત ના. બ્રિટિશ સરકારની જાણમાં આવતાં ઈ.સ. ૧૮૪૯માં કાઠિયાવાડના એ. પો. મેજોર એચ. એસ્ટન સાહેબ તથા રે. જે. એચ મીચલ સાહેબ બંને કડી પ્રાંતમાં ગયા. મિ. વેબ સાહેબે પણ તપાસ કરેલી અને બાળકી હત્યાનો છૂપો રિવાજ ચાલે છે તેની શકમંદ કોમના અમુક વિભાગમાં ગણતરી કરતાં - ૭૧૪૭૦ છોકરા અને ૫૧૭૦૩ છોડીઓની સંખ્યા માલૂમ પડી. ગામડાના આગેવાનોની જુબાનીનો સાર એ હતો કે –

''કન્યાને વોળાવતાં ચાંલ્લો આપવો પડે તે રકમનું પ્રમાણ રૂ. ૨૦૦થી ૬૦૦ જેટલું થઈ ગયું છે! તે ઉપરાંત ઘણા કરિયાવર આપવા પડે છે. પૈસે ટકે પહોંચી શકે તેમ ન હોય તેઓ દીકરીઓ ઉપર સારુ દિલ દેતા નથી. અમારાથી જે ઠેકાણે દીકરીઓ દેવાય છે તે સિવાય બીજે દેવાય નહિ. કદાચ ×× રૂ. ૧૦-૨૦ ખર્ચી કોઈ બાહ્યવર કરે પણ તેવું કામ આબરૂદારથી થતું નથી એટલે દીકરીઓની પરવસી થતી નથી. આવું મોટું ખર્ચ કરી બેત્રણ મહિનાની હોય

તોપણ દીકરીઓને પરણાવીએ છીએ, પરંતુ બીજો વિવાહ આવે કે વરનો બાપ પોતાના દીકરાને પૈસાની લાલચે રૂ. ૫૦૦-૬૦૦ લઈને બીજે પરણાવે છે. (અસલમાં પહેલા વિવાહ વખતે વાગ્દાન થતાં અને બીજા વિવાહ વખતે લગ્નવિધિથી પરણાવવામાં આવતા તેને બદલે વાગ્દાનને લગ્નવિધિ ઠરાવનાર આવા નામધારી આગેવાનોની બુદ્ધિના પ્રતાપે એ પરિણામ આવ્યું.) પ્રથમની પરણેતરને ખોરાકી આપતા નથી અને રખડાવે છે. આવાં અનેક દુઃખોના લીધે દીકરીઓ ઉપર કોઈનું સારું દિલ રહેતું નથી. ××× વગેરે.'

બ્રિશિશ હદના ગામના પટેલે જણાવ્યું હતું કે–

''અમારાં કોઈને વધારે પુત્રીઓ જન્મે અને પૈસા સંબંધી સારી સ્થિતિ ન હોય તો કોઈ દીકરીને હાથે કરીને મારી નાંખતું નથી પણ જેમ ભેંસને પાડી આવે છે તો તેને દૂધ પાઈને લોકો ઉછેરે છે પણ પાડો આવે તો કોઈ ધવરાવતાં નથી તેમ પુત્રીઓનું પણ કરે છે, જેથી ઘસારો મરી જાય છે. ×× વિવાહ આવે ત્યારે બાળકો પરણાવવાં જ પડે. કુંવારા રખાય નહિ ××× વગેરે.''

કન્યાઓના ત્રાસથી તેમનાં માબાપને કોઈ માર્ગ શોધ્યા સિવાય છૂટકો નહોતો એટલે મોટી ઉંમરે દીકરીને વર અને ઘર જોઈને વોળાવાથી દુઃખી ન થાય એ માર્ગ શોધતાં-વિવાહ આવે ત્યારે ગામમાં પરણવા આવ્યા હોય તેવા ગમે તે એકાદ વર સાથે પુત્રીની લગ્નવિધિ કરીને વશકન્યાપણું ટાળવું એવો માર્ગ શોધ્યો. આ વિધિને બાહ્યવર કરવાનું અમારામાં કહેવાય. પણ તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે આ ફોગટ પરણેતર બદલ ઠરાવેલી રકમથી સંતોષ નહિ માનતાં, બાહ્યવર કરાવનાર પુત્રીના બાપને, ભાડાના વરના બાપ બીજી લાલચો કરી કનડવા મંડ્યા અને પરણ્યા પછી ફારગતીના કાગળ ઉપર સહી કરી આપવાના અખાડા કર્યા. એવી મતલબથી કે સાચી રીતે પરણેલી અને નામના પરણેતર વાળી બે કન્યાઓમાંથી સારી જણાય તેનો સ્વીકાર કરી શકાય! આ પ્રમાણેના પરિણામથી લગ્નપ્રથા તૂટી જવાની આગેવાનોને બીક લાગી એટલે બાહ્યવરના બદલે કન્યાને ફૂલના દડા સાથે પરણાવવાથી વશ મેણું ટળી જાય એવો માર્ગ કાઢવાની તેમને ફરજ પડી. આ રિવાજ કન્યાનાં માબાપને અનુકૂળ પડ્યો, અને મરવા સૂતેલી તેમની લગ્નપ્રથાને કંઈક શ્વાસ આવ્યો. કારણ કે ફૂલના દડા સાથે પરણેલી કન્યાનું વશપણું ટળી ગયું અને તે રાંડેલા જેવી ગણાઈ છતાં તે માનસિક રીતે માની લેવાની હોવાથી કન્યાનાં માબાપને ત્રાસ લાગ્યો નહિ પરંતુ અસલની

માફક કન્યાને ઉંમરે આવ્યા બાદ સારુ ઠેકાણું જોઈ સાસરે વોળાવી શકાય એવો - છૂટક લગ્નનો પણ બીજા સ્વરૂપે - માર્ગ સહેલાઈથી ખુલ્લો થયો. તે સાથે ખર્ચમાં પણ સારો ફાયદો જણાયો. બાળકન્યા પરણાવીને ખર્ચ કરવાનું જોખમ ખેડવામાં દીકરીને બીજે વોલાવવી પડે તો નવું ખર્ચ થવાની અને દીકરી મરી જાય તો લગ્ન ખર્ચ નકામો જવાની ભીતી મટી ગઈ. તદુપરાંત બે વર્ષની દીકરી મરી જાય તો લગ્નખર્ચ નકામો જવાની ભીતી મટી ગઈ. તદુપરાંત બે વર્ષની દીકરીને પરણાવવા જે રકમ ખર્ચી હોય તે રકમ દીકરી સાસરે વોળાવા જેવી, ૧૨-૧૪ વર્ષની થાય ત્યારે વ્યાજ સાથે બમણી થાય. વળી ઘરમાં પૈસાની તાણ હોય તો દેવાં કરીને કન્યાને પરણાવાના ફરજિયાત સંયોગો તો ઊડી જ જાય છે. એ પ્રકારના અનેક ફાયદાનો તેમને અનુભવ થયો. એટલે છેલ્લી ઘડી સુધી ફૂલના દડાનો પ્રચાર મોટા પ્રમાણમાં વધી ગયો. સારી સ્થિતિ વાળાં સમજુ માબાપોએ પણ પુત્રીનું સુખ જોવા આ રિવાજ ગ્રહણ કર્યો.

અહીં આગેવાનોની સ્થિતિ બહુ કફોડી થઈ. મોટા પ્રમાણમાં પરણનાર કન્યાઓની સંખ્યા ઉપર પ્રમાણે ઘટી ગઈ, ત્યારે તેટલા છોકરા પરણાવવા કોની સાથે? તેમના માટે પણ દડાના બદલે ફૂલની દડીઓનો રિવાજ દાખલ કરે તો લગ્નપ્રથા એટલે હંબગ જેવું થઈ જાય! લાંબી મુદતે એક જ તારીખે લગ્ન કરવાની પ્રથા તરત જ મરી જાય! એટલે તેવો કોઈ માર્ગ તેમણે દાખલ થવા દીધો નહિ પણ બની શકે તેટલા વધારે છોકરા પરણી શકે એવો તનતોડ પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા. કુંવારા-રાંડેલા છોકરાઓ માટે એક ઉપર બીજી સ્ત્રી કરનાર પાસે છુટકા અપાવી કન્યાની છત વધારવા મથ્યા પણ કંઈ વળ્યું નહિ. ઊલટું તેથી તો એક ઉપર બીજી લાવનાર તેમના જેવા કુળવાન કે આગેવાન વર્ગમાં, છોકરા પરણાવવા અને છુટકા આપવા એ પ્રકારનો બિઝનેસ-ધંધો થઈ પડ્યો. ખોડીદાએ રૂ. ૪૦૦ ચાંલ્લો ઠરાવ્યો હોય ત્યાં જઈ સામળદા રૂ. ૬૦૦ આપીને ખોડીદાનો રૂપિયો પાછો ફેરવાવે તેમાં સામળદાની આબરૂ વધેલી ગણાય! એ સ્થિતિ આવી. છતાં કન્યાઓ સુખી થાય તે માટે માત્ર ફૂલના દડાનો જ રિવાજ પગભર થયો અને તે એટલે સુધી વધી ગયો કે આગેવાની કરનારના છોકરા માટે કન્યા મેળવવી મુશ્કેલ પડી. નાતની આગેવાની કરવાનો તેમનો મદ ઊતરી ગયો, એટલે ફક્ત પોતાના ફરતાં ગામો ઉપર જ તેમની દૃષ્ટિ આવીને ઠરી. ગામડાના આવા નામધારી સેક્રેટરીઓ જેવા આગેવાનોએ પોતાની સ્હે અને

સત્તા મટી ન જાય તે માટે લગ્નપ્રથાને ઝાલી રાખવા, સમગ્ર જ્ઞાતિના ટુકડા કરી નાંખવાનો છેલ્લો પ્રયત્ન આદર્યો. અજ્ઞાન વર્ગને એવા ઊંધા પાટા બંધાવ્યા કે, ‘‘આપણા છોકરા કુંવારા ન રહે અને કન્યાવિક્રય થાય નહિ માટે આપણે આપણા જથાનાં ગામોના ગોળ બાંધવા અને ગોળ બહાર કોઈએ કન્યાઓ આપવી નહિ.’’ લગ્નપ્રથા મરી જાય તો આગેવાની કરવાનું કારણ પણ ફીટી જાય! ફૂલના દડા સાથે પરણાવી કન્યાઓની અને પોતાની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા માગતા પછાત વર્ગને, ગોળના કાયદા ઘડી વાડામાં પુરવાનો આ નવો ફરેબ તેમણે કર્યો અને કન્યાવિક્રય થતો અટકે એવો ડોળ બતાવ્યો. છતાં કન્યાવિક્રય ઘટવાને બદલે વધ્યો! ગોળના કાયદા ઘડનારાઓએ જ કાયદા વિરુદ્ધ વર્તન રાખ્યું. કારણ ગોળમાં પણ નાનાં-મોટાં ગામો અને તેમાં પણ ઊંચા-નીચા માનવાપણું તો રહ્યું જ, એટલે નાનાં ગામની કન્યાઓ ઉપરનાં મોટાં ગામોમાં તણાઈ આવી અને મોટાં ગામે અને આગેવાનોએ ગોળ બહાર—પોતે દેતા આવ્યા હોય તે જ ઠેકાણે—દેવાનું ચાલુ રાખ્યું અને નાનાં ગામોમાં છોકરા માટે જોઈતી કન્યાઓનો તોટો પડ્યો. આગેવાની કરનારની ભૂલ સુધારવા-ગોળના કાયદાના જાણકાર વર્ગ ઉપર નાનાં ગામોવાળાની સત્તા થઈ શકી જ નહિ અને પરિણામે ગોળ બાંધવા છતાં કન્યાવિક્રય વધવા માંડ્યો. તેનું મુખ્ય કારણ - (૧) એક તિથિનાં લગ્નની મારામાર, (૨) ફૂલના દડાના રિવાજ સામે છોકરાના બાપે તેમને પરણાવાની ઉતાવળ અને (૩) ગોળની કન્યાઓનું બહાર તણાઈ જવું તેમ જ (૪) એક ગોળમાં ઓછી તો બીજામાં વધારે કન્યાઓ હોવાનું કુદરતી કારણ એ સઘળાંએ આ લગ્નપ્રથાને ટેકો આપ્યો નહિ. પણ ગોળના કાયદાનું પરિણામ આગેવાનોની સત્તાને ટકાવી રાખનારું તો થયું. પરંતુ તેમણે એટલે સુધી તેનો દુરુપયોગ કર્યો કે વરકન્યા અગર તેમનાં માબાપ વચ્ચે જરા પણ વાંધો પડે કે દંડ લઈને ગજવાં ભરવા માંડ્યાં! કોઈ પ્રસંગે વાંદરા-બિલાડીનો ન્યાય કર્યો! એટલે વરને ધક્કો મારી છૂટકો લખાવી લે અને કન્યા ગોળની થઈ! એવો ચુકાદો આપે. એ જ કન્યાને ગોળના આગેવાનો પૈસા લઈ બીજે ઠેકાણે વેચે! અને આવા પ્રકારની તથા દંડની રકમો આવે તે આગેવાનો ખાઈ જાય! (આ સ્થિતિ ચાલુ જ છે) ગોળ કે પંચના નામે દંડ લેવાય, જમણો જેવા માર્ગે આગેવાનો મરજી આવે તેમ ખાઈ જાય તે પૈસાનો હિસાબ કે કિતાબ કાંઈ નહિ! આ જુલમથી તો ગોળના આગેવાનો પ્રત્યે નાનાં ગામોને પણ તિરસ્કાર આવી

ગયો. સંવત ૧૯૬૬માં વિવાહ વખતે - પોતે આગેવાન છે અને હક્ક છે એવો ડોળ કરી ઊંઝામાંથી લગ્ન કહાડવા પરવાનગી માગવા આવેલા પણ તે વખતના કડી પ્રાંતના સૂબા સાહેબ મહેરબાન ખાસેરાવ જાદવ, તેમની રીતભાત અને અમારા જ્ઞાતિ સ્વભાવથી પૂર્ણ અનુભવી હોવાના કારણે તેઓ ફરેબ દઈ શક્યા નહિ, જેથી તેમની આગેવાની અને વાગ્દાનને લગ્નવિધિ ઠરાવાની, મરણ પથારીએ પડેલી પદ્ધતિને છેલ્લું ડસકું આવ્યું અને કંઠ રૂંધાઈ ગયો, તે પ્રસંગે લગ્ન કહાડનારી જ્ઞાતિ કમિટિએ સંયોગો જોઈને સં. ૧૯૬૬ અને ત્યાર પછી માંડવ રાત્રીનું લગ્ન જૂજ દિવસના અંતરે થતું તે પાંચ વર્ષના અંતરે - એટલે સં. ૧૯૭૧ની સાલમાં જાહેર કર્યું. કાયદેસર ઠરેલાં આ લગ્ન સર્વત્ર વધાવાયાં એટલે કાયદામાં જણાતી નામની મુશ્કેલી તો મટી જાય.

આ અરસામાં બાળલગ્નથી થતી ખરાબી વિષે જ્ઞાતિમત કેળવાયો હતો એટલે છૂટક લગ્નો થવા લાગ્યાં. છતાં ડૂબતો માણસ તરણું પણ પકડે એ રીતે અમારા ના. પાટડી દરબારશ્રીને વિનંતી કરવા આગેવાનો ગયા અને તેમની આજીજીથી ના. દરબારશ્રીએ સમગ્ર નાતના આગેવાનોને એકઠા કર્યા. તે પ્રસંગે પણ આવા સેક્રેટરીઓ જેવા નામધારી આગેવાનોએ પોતાનું અસલ પોત પ્રકાસ્યું - સ્વાર્થ તજી દીધો નહિ. જેના પરિણામે **જેને જે તારીખે લગ્ન કરવા હોય ત્યારે કરી શકે, કોઈને તે માટે નાતબહાર કરી શકાય નહિ એમ બન્યું** અને ત્યાર પછી જૂની લગ્નપદ્ધતિ લગભગ મરણને શરણ થઈ ગઈ છે.

આ સત્ય હકીકતને ઉડાવી દઈ જાણે કંઈ બન્યું જ નથી અને છૂટક લગ્ન થતાં જ નથી - એવો ડોળ કરી આ નામધારી સેક્રેટરીઓ આપ નામદાર પાસે અરજ લઈને આવ્યા છે તેમની અંતર નેમ એવી છે કે, એકાદ વર્ષ પછી લગ્નપત્રિકાઓ બહાર પાડી અજ્ઞાન વર્ગને દોરવા પ્રયત્ન કરવો અને બની શકે તો પોતાની મૃત સત્તાને ફરીથી સ્થાપવી. તેમની અરજીનો સાતમો ફકરો કેટલો કાવાદાવા અને સત્ય હકીકત છુપાવનારો છે તેનો આપ નામદાર અમારા આ ખુલાસાથી નિર્ણય કરવા કૃપા કરશો અને તે સાથે 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ'ની ૧૮મી કલમમાં સુધારો કરી - અમારા માટે એમ પણ ઠરાવશો કે બાળલગ્નથી પરણેલી અમારી પ્રજાનું લગ્ન, એકાદ પક્ષની તકરાર આવતાં રદ થઈ શકે અને આગેવાનો તેનો ઈન્સાફ કરી શકે નહિ, પરંતુ તકરારી પક્ષે પોતાની ફરિયાદ કોર્ટ સમક્ષ જ લાવવી.

(૮) આઠમા પેરામાં એક બીજી જુઠ્ઠી દલીલ એવી કરે છે કે, 'અમારી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં કન્યાઓ ઘણી જ થોડી સંખ્યામાં હોવાથી લગ્નવિધિ થઈ વરકન્યાનાં જોડા નક્કી થઈ જાય નહિ તો કન્યાવિક્રય થાય અને નીતિનું તત્ત્વ ઘટી જવાનો ભય રહે.' છેલ્લી વસ્તીગણતરી પ્રમાણે ૪ વર્ષની અંદરના કડી પ્રાંતમાં છોકરા ૬૫,૯૪૧ અને છોડીઓ ૬૭,૩૯૦ થઈ છે. બીજી જ્ઞાતિ કરતાં અમારી જ્ઞાતિમાં કન્યાઓ ઓછી જન્મે છે એ વાત તદ્દન ખોટી છે એ આ ઉપરથી જોઈ શકાય છે. તેમજ સ્ત્રીઓની સંખ્યાનું પ્રમાણ કોઈ રીતે ઓછું નથી. લેઉવા કણબીમાં દર સો પુરુષે ૭૭ સ્ત્રીઓ, બ્રાહ્મણમાં ૯૦, વાણીઆમાં ૯૩ અને **અમારી જ્ઞાતિમાં ૯૪ સ્ત્રીઓનું પ્રમાણ આવે છે.** વડોદરા રાજ્યની સરેરાશ ૯૨ જેટલી છે. છોડીઓની સંખ્યા ઓછી હોતી નથી પણ લગ્નપ્રસંગે છોડીઓને કુંવારી રાખી ફૂલના દડે પરણાવાથી તાણ પડે છે. કન્યા કરતાં વરની ઉંમર ૪ વર્ષ વધારે રાખવાની જરૂર બતાવી છે તેમાંથી પણ તેઓ મુક્ત થઈ શકે એટલા માટે બીજી એવી મતલબની રજૂઆત કરે છે કે - 'અમારામાં કન્યાઓ ઓછી સંખ્યામાં હોવાથી તેમની અછતને લઈ યોગ્ય ઉંમરની કન્યા મેળવવા માટે પણ કન્યાવિક્રય થાય અને નીતિનું તત્ત્વ અમારી જ્ઞાતિમાંથી ઘટી જવાનો પાકો ભય રહે, એટલા માટે અમારામાં નાની વયમાં વરકન્યાની લગ્નવિધિ કરી રાખવાનું પરાપૂર્વથી ઠરેલું છે અને તેમાં કાંઈ અયોગ્ય કે હાનિકારક થતું નથી.''

વર કરતાં કન્યા મોટી હોય અગર સરેરાશ લેતાં ઊભય સમાન વયનાં હોય તેમાં એમને હાનિકારક જણાતું નથી! એટલે ચાલુ સ્થિતિ પ્રમાણે ૧૦-૧૨ વર્ષની કન્યા સાથે ૧૦-૧૨ વર્ષના છોકરાનો શારીરિક સંબંધ થવા દેવો એવો તેમની દલીલનો હેતુ છે અને તે પાર ન પડે તો કન્યાવિક્રય વધી જશે એવી ભીતિ દેખાડી કન્યાઓ ઓછી હોવાના બહાને નીતિને જાળવી રાખવા માગે છે! તેમની તર્કટી દલીલનો એક વખત સ્વીકાર કરી માની લઈએ કે, જ્ઞાતિમાં કન્યાઓ થોડી સંખ્યામાં છે અને વર ઘણી સંખ્યામાં છે અને વિવાહના દિવસ આવે છે ત્યારે પ્રથમ શું કરવું? દરેક છોકરાના બાપને એક જ વખતે છોકરા પરણાવી દેવાની જરૂર પાડનારા રિવાજને રાખવો કે તજી દેવો? આ રિવાજ વરના બાપોની ગરજ પ્રસંગે કન્યાઓના બાપને ખોટી લાલસા ઉત્પન્ન કરાવે ખરો કે નહિ? એક તો ફૂલના દડાનો રિવાજ અને તેમાં પણ કન્યાઓની અછત, તે સંયોગોમાં છોકરાના બાપને છોકરા પરણાવવાના સંયોગો ખડા કરવા? કે છોકરાઓ યોગ્ય ઉંમરે

આવતા જાય તેમ છૂટા છૂટા દિવસે પરણાવાનો ઉપદેશ કરવો? ક્યા પ્રકારે કન્યાવિક્રય વધે? કન્યાઓની અછત હોય તો એ વાત નિર્વિવાદ છે કે સાધારણ માણસોના છોકરા લગ્નપ્રસંગે કુંવારા જ રહે! ત્યારે મોટાં ગામ કે કુળવાનોના છોકરા માટે જ બાળકોની લગ્નવિધિ કરવાનો રિવાજ ચાલુ રાખવો એવો અર્થ નથી થતો? આ કયા પ્રકારની નીતિ? આવા જ પ્રકારની નીતિનો આવા નામધારી સેક્રેટરીઓ જેવો વધારો કરતા આવ્યા છે અને હજી પણ તે અધર્મયુક્ત નીતિને ચાલુ રાખવા પ્રયત્ન કરે છે.

એક તિથિનાં લાંબી મુદતે આવતાં લગ્ન અને ગોળ એ બંને કારણો કન્યાવિક્રયને જન્મ આપનારાં છે, છતાં તેનાથી કન્યાવિક્રય અટકાવવાની દલીલ જેઓ કરે છે તે કેટલી પોકળ છે એ આપ નામદારને સમજાયા સિવાય રહેશે નહિ. છોકરાં કરતાં છોડીઓની સંખ્યાનું પ્રમાણ ઓછું હોતું નથી, છતાં તેવું જણાય તેમણે તો છોડીઓ ઉછેરવા તરફ કાળજી રાખવાનો અને નાની ઉંમરે તેમનાં થતાં મરણો અટકે એવા માર્ગો શોધી કહાડી તેનો ઉપદેશ કરવો જોઈએ. તેમની સંસ્થા અને તે સેક્રેટરીઓ જ્ઞાતિની ઉન્નતિ અર્થે કયો પુરુષાર્થ કરે છે તેની તપાસ થવાની જરૂર છે.

નીતિનાં તત્ત્વો ઘટી જવાની કાળજી ખાસ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. પણ જે રિવાજથી છૂટાછેડા, બાહ્યવર, ફૂલના દડા અને નાતરાના રિવાજો દિનપ્રતિદિન વધતા જતા હોય તે રિવાજ તજી દેવાથી નીતિ સચવાય કે તેને પકડી રાખવાથી? આ અધમ રિવાજો પડવાનું કારણ લગ્નના જૂના રિવાજને પકડી રાખવાનું જ છે, અને તે સ્પષ્ટ રીતે દરેક જણે કબૂલ કરવું જોઈએ. નીતિની બાબતમાં - જૂની લગ્નપદ્ધતિમાં કેટલું ધાર્મિકપણું છે તે આગેવાનોને બતાવી તેમની આંખો ઉઘાડવા અમે જગદ્‌ગુરુ પાસે વારંવાર પ્રયત્નો કર્યા ત્યારે ઘણી મુશ્કેલીએ **જગદ્‌ગુરુ શ્રી શંકરાચાર્ય માધવતીર્થ સ્વામીએ** જે સર્ટિફિકેટ આપ્યું છે તેમાં અમને સને ૧૯૬૬માં એવો નિર્ણય આપ્યો છે કે -

"છ મહિનાથી લઈને બે-ચાર કે પાંચ વર્ષની કન્યાનો ગમે તેટલી વયવાળા પુરુષ સાથે વિવાહ કરવો તે ધનાદિના લોભથી ઉન્મત્ત થયેલાનું કૃત્ય છે. આવાં કૃત્ય કરનારા કન્યાનાં માબાપને રાક્ષસ કરતાં ઊતરતી કોટીના ગણીને તેમની સાથે ધાર્મિક અગર કંઈ પણ ન્યાતિ વહેવાર કરવો ઉચિત નથી. તેમજ તેવા વિવાહને સહાય આપનાર ન્યાતિ પરિષદો તથા

પંચાયતીઓ, અગર ઉપાધ્યાયો એ સઘળા પાપભાગિ થાય છે."

અમારી કડવા કણબીની નાતમાં બાળકોની લગ્નવિધિ વડે નીતિનાં તત્ત્વો ઘટી જતાં અટકાવવાની ઇચ્છા ધરાવનાર આ નામધારી સેક્રેટરીઓ જેવા આગેવાનો, જગદ્‌ગુરુના આ નિર્ણયનો ખુલાસો કરી શક્યા નથી પરંતુ અધર્મ કે અન્યાય ગમે તે માર્ગે પણ પોતાના સ્વાર્થની જ વાતો કરવા આવ્યા છે, એવા પ્રકારની જ આપ નામદાર તરફ આવેલી તેમની આ પણ એક અરજ છે.

(૯) નવમા પેરેગ્રાફમાં જણાવેલી વિધિ, લગ્નને કાયદેસર ઠરાવવા માટે કરવામાં આવે તો, જે લગ્નો કાયદેસર ગણાય તેને લગ્નનો કાયદો લાગુ પાડવો જ જોઈએ. લગ્ન છૂટી ન શકે અને કન્યાવિક્રય ન થાય માટે તે રિવાજને વળગી રહેવાની તેમની દલીલ છે પણ તે વાતના અંતરમાં હેતુ જુદો છે અને તે એ છે કે - જ્ઞાતિની ગમે તે પ્રકારની સ્થિતિ થાય તેની દરકાર નહિ પણ આગેવાની કરવાનો તેમનો હક્ક ડૂબી ન જાય એટલા માટે આડીઅવળી દલીલો કરીને કહે છે કે 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ દ્વારા અમોને લાભને બદલે હાનિ થાય છે.' અહીં એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે તેને આવકારદાયક લેખી **क** અપવાદ કાઢી નાખવાની સમસ્ત જ્ઞાતિના આગેવાનો જે માગણી કરે છે તેઓ શું મૂર્ખા છે? જ્ઞાતિની લાગણી તેમને નથી અને આ બે જ સદ્‌ગૃહસ્થો કડવા કણબીની જ્ઞાતિ તરફથી આપ નામદાર પાસે દલીલો અને માગણી કરવાની લાયકાત ધરાવે છે?

(૧૦) તમામ જ્ઞાતિમાં એક જ વખત લગ્ન કરવાથી કરકસરનું સહકાર્ય થવાની અને તેમ કરી આ ખર્ચમાં ફાયદો થવાની વાત કહી છે. પણ એકંદર રીતે જોતાં સેંકડો ગણું ખર્ચ કરાવનારી અમારી એ રૂઢી છે. ફરજિયાત કેળવણીનો કાયદો અમારી કોમને કેટલી સખત રીતે લાગુ કરવાની જરૂર છે તેની આવશ્યકતા પણ મહેસાણાના આ મુખી પા. ગંગારામ સેક્રેટરી અને તેમના સહયોગી પોતાની અરજીના ૧૦ પેરેગ્રાફથી પૂરી પાડે છે. છેલ્લા રિપોર્ટ પ્રમાણે વડોદરા રાજ્યમાં અમારી કડવા કણબી અને હજામતનો ધંધો કરનારી એ બંને કોમનાં સ્ત્રી-પુરુષોની કેળવણીનું પ્રમાણ એક જ સરખું છે! કરકસરના સહકાર્યનો ઉપયોગ બીજી રીતે થઈ શકતો નથી પણ બાળકોની લગ્નવિધિ કરવામાં જ થાય છે? દીકરાને પરણાવવા બાપ જાય અને દીકરીને ઘેર તેની મા અથવા આડોશીપાડોશી પરણાવે એનું નામ સહકાર્ય! અથવા છોકરા છોડીનાં લગ્નપ્રસંગે તેની મા, બાપ, મામો, માશી, કાકી, ફોઈ કે બહેન અને ભાઈ

જમણમાં ભાગ લઈ શકે નહિ એનું નામ જ કરકસર! મરણ પાછળનાં જમણો કરાવી અમારા ભાઈઓને ઘરબાર ને જમીનો ગીરો કરાવી મજૂરી કરીને પેટ ભરવાની સ્થિતિમાં મૂકવાનો ધંધો કરનારા આગેવાનો માફક આ નામધારી સેક્રેટરીઓ પણ કણબીને નાતની કરકસર અને સહકાર્ય કરાવાની હિમાયત કરે છે! તેમની હિમાયત વાળી બાળકોનાં વાગ્દાનને બદલે લગ્નવિધિ કરાવનારી રૂઢી કેટલી ખર્ચાળ છે તે નીચેની હકીકતથી આપ નામદાર જોઈ શકશો.

(૧) લાંબી મુદતે એક જ દિવસે કણબી જેવી મોટી નાતનાં લગ્ન આવે એટલે દરેક ચીજ મોંઘી. કેટલાક ગાંધી વેપારીઓ તો અમારાં લગ્નની રાહ જોઈ એક-બે વર્ષ અગાઉથી ખોરી ખારેક અને સોપારીનો સંગ્રહ કરી રાખે છે અને કહે છે કે અત્યારે તો બળદિયા સોપારી ખાય છે!

(૨) નાની ઉંમરનાં બાળકોનું મરણ પ્રમાણ અસાધારણ મોટું હોય છે એટલે દરેક કુટુંબને એકાદ છોડી પરણાવ્યાનો ખર્ચ તો નકામો જ જાય.

(૩) છોડી જીવતી રહે અને રાંડે તો એને ઠામ બેસાડવાનો - લગનના જેટલો જ બીજો નવો ખર્ચ કરવો પડે ત્યારે છોડી ઠેકાણે પડે તો પડી!

(૪) વરકન્યા હયાત રહ્યાં તો કર્મે કજોડું! એટલે છૂટકો લેતાં અને બીજે વોળાવતાં પણ કન્યાના બાપને નવો ખર્ચ કરવો જ પડે. તેમ ન થાય તો—

(૫) લગ્નપ્રસંગે લ્હાવા લીધા ન હોય! એટલે પુંખણા વખતે વ્હેલડાંના સંગ, જમાઈને લઈને જમવા નીકળે - તેમની સાથે ગામના વહેવાર પ્રમાણે જમણવારનો ખર્ચ કરવો જ પડે તે સાથે કન્યાને સાસરે વોળાવતાં ચૂડો પહેરાવ્યાના અને પગેપયણાં તથા આવ્યાગયાનાં કર દાપાં ચૂકવવાં જ પડે! તે સાથે રેલભાડાનો ખર્ચ થાય તે તો વધારાનો!

(૬) એકબે વર્ષની કન્યા પરણાવતાં જે રકમ ખર્ચી હોય તે રકમ કન્યા ઉંમરે આવે ત્યારે પરણાવે તે તો (૧૦-૧૨ વર્ષ થવાથી) વ્યાજ સાથે બમણી થાય. એ વેપારી દૃષ્ટિએ **મોટું ખુલ્લું નુકસાન.**

(૭) કજોડાં કે અણબનાવની તકરારો ગોળના પટેલો ચૂકવે તેમાં મોટી રકમોના દંડ ભરવા પડે, તે દંડની રકમો માત્ર આગેવાનો જ હોઈઆં કરી જાય! તેથી નાતને કાંઈ ફાયદો થાય નહિ.

(૮) વિવાહ આવે ત્યારે ફરજિયાત લગ્ન કરવાનું ઠરવાથી જેની સ્થિતિ સારી ન હોય તેમણે કરજે કાઢીને - વ્યાજ ભરીને પણ છોકરા-છોડીઓ પરણાવાનો ખર્ચ કરવો જ પડે. યોગ્ય ઉંમરે લગ્ન થતાં હોય તો દરેક સંયોગોનો લાભ લઈ માબાપ સગવડ કરી કરકસર પણ કરી શકે.

(૯) લગ્નનો દિવસ નાતમાં ફેલાવાની ઉછામણી વખતે માતાજીમાં જૂજ રકમ આવે છે, પરંતુ તે બદલ લગ્ન કહાડવાનો હક ધરાવનારા અને અવિદ્વાન બ્રાહ્મણો નાતમાંથી હજારો રૂપિયા ઉઘરાવી ખાય, તે સાથે ગામદીઠ લગ્ન વધાવાનો ખર્ચ થાય તે તો જુદો.

ખર્ચ વધારે થવાનાં આ તો મુખ્ય કારણો છે પણ આ અનર્થકારી રૂઢિના અંગે બીજું પરચૂરણ ખર્ચ બંને પક્ષોના વાંધા સંધા વખતે ઘણું થાય છે. સહકાર્ય કરવાને બદલે આ રૂઢી દરેક પ્રસંગે જ્ઞાતિમાં કલહ ઉત્પન્ન કરાવે છે અને વયની અસમાનતાને લઈ વરકન્યા વચ્ચે પ્રીતિ બંધાતી નથી એટલે વરવધૂ વચ્ચે અણબનાવ રહે છે, છૂટકાના કેસો થાય છે, નાની વયનાં બાળકોનું મરણ પ્રમાણ વધારે હોવાથી ૬૦-૭૦ ટકા જેટલાં જોડાં ખંડિત થાય છે એટલે રાંડવાના પ્રસંગ બને છે, તેમજ એક ઉપર બીજી સ્ત્રી લાવવાના અને પ્રથમનીને રખડાવવાના પ્રસંગો જેવાં અનેક કારણો ઉપસ્થિત થતાં વર-કન્યાનાં માબાપ વચ્ચે વિખવાદ થાય છે અને તેઓ એકબીજા સાથેનો દરેક પ્રકારનો સંબંધ ત્રણ-ચાર પેઢી સુધી કરતાં નથી. આ સઘળાં અનર્થો ઉપરાંત જ્ઞાતિની દીકરીઓ આ રૂઢીના મહાપાપનો ભોગ થઈ પડે છે. દીકરાઓ ગુ. ત્રીજું-ચોથું ધોરણ ભણતા હોય કે ઘરમાં વહુ આવે છે એટલે ચોપડી સ્લેટને ખેંચીએ ભરાવે છે, કારણ વહુ આવે એટલે નિશાળે જતાં શરમ થાય! એ કારણને લઈ સ્ત્રી-કેળવણીનું અમારી નાતમાં મોટું મીડું છે તે જ પ્રમાણે પુરુષ વર્ગમાં પણ કેળવણીના નામે શૂન્ય જેવું છે. **કડવા કણબીમાં સેંકડે ૧૩,** લેવામાં ૪૧, ઘાંચીમાં ૩૧, દરજીમાં ૧૮, બારોટમાં ૨૮, લુહાણામાં ૫૪, સુતારમાં ૨૬, વાણિયામાં ૭૦ અને હજામમાં ૧૩ જેટલા ભણેલા છે. આ બાળકોની લગ્નવિધિ કરાવનારી તેમની લગ્નપદ્ધતિ કરકસર અને સહકાર્ય કરાવનારી નથી પરંતુ અમારી દરેક પ્રકારની સંપત્તિનો નાશ કરનારી છે એટલે તેને તજી દેવામાં આવી છે છતાં તેનો પુનરોદ્ધાર કરવામાં સ્વાર્થી માણસો ફાવી ન જાય એ તરફ આપ નામદારનું ધ્યાન ખેંચવા આપના આ સેવકો ખાસ વિનંતી કરે છે.

(૧૧) અગિયારમા પેરામાં જણાવેલી મુશ્કેલીઓ, કાયદા કરતાં વિરુદ્ધ વર્તન ચલાવી - એકબે વર્ષના બાળકને પાંચછ વર્ષનાં ગણાવી રજાચિઠ્ઠી

મેળવવા ઈચ્છતા માણસો માટે કદાચ સત્ય હશે અને તેવાં બાળકોને પરણાવતાં જે મુશ્કેલીઓ આવે તે એમણે અહીં વર્ણવી છે. દંડ આપવા તેઓ મનસ્વીપણે તૈયાર થાય છે કે કાયદો તેમને ફરજ પાડે છે? તે ફરજ સરકાર પાડે છે કે કડવા કણબીની નાત પાડે છે, કે તેમના જેવા નામધારી સેક્રેટરીઓ પાડે છે? દંડ ભરવો પડે તેમાં કાયદાનો દોષ નથી. આપ નામદારને અમારી નમ્રતાપૂર્વક એ જ અરજ છે કે દંડના બદલે કેદની સજા કાયદામાં દાખલ કરવી જેથી તેમણે કહેલી હેરાનગતિ મટી જાય.

(૧૨) 'મોટી ઉંમરે એટલે પંદરથી સોળ વર્ષની ઉંમરે રજોદર્શન થઈ ગયેલી કન્યાઓને સાસરે વોળાવાનો અમારામાં રિવાજ હોવાનું તેમણે કહ્યું છે અને તેવી જ કન્યાઓને સાસરે વોળાવી શકાય એવો કાયદો સરકાર કરે તો અમારી જ્ઞાતિના હજારો લોકો તે સ્વીકારશે.' એવી દલીલ ૧૨મા પેરામાં કરવામાં આવી છે પણ તેના ગર્ભિત હેતુ બાળકોને પરણાવવાની રજા માગવાનો છે. વારૂ, આપ નામદાર તેમને પૂછવા કૃપા કરશો કે - વરકન્યાની ઉંમરમાં ૪-૬ વર્ષનો તફાવત રાખવો અને ૧૬ વર્ષ કરતાં નાની-રજસ્વલા ન થઈ હોય તેવી-કન્યાને સાસરે વોળાવવી નહિ અને તે નિયમનો ભંગ કરનારને અમુક વર્ષની સજા અને એક હજાર રૂ. દંડ કરવાનો કાયદો ના. સરકાર તમારા માટે કરે તો તમે કેટલા કડવા કણબી સંમતિ આપો છો? તે સાથે તે ઉંમર આવતાં સુધી છોકરા-છોડીઓ કેળવણી લેતાં બંધ ન થાય તેની પણ જામીનગીરી તેમની પાસેથી માગવાની આપ નામદાર કૃપા કરશો તે તેમનો અંતર હેતુ શો છે તે જણાઈ આવ્યા સિવાય રહેશે નહિ.

(૧૩) તેરમા પેરામાં જણાવેલી તેમની માગણી જ્ઞાતિ તરફની નથી, જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિરૂપે તેમને એ માગણી કરવાનો કેટલો હક્ક છે એનો આપ નામદાર વિચાર કરી જોશો. તેમ જ કયા હેતુસર તેમણે એ માગણી કરી છે તેનો પણ વિચાર કરવાની આપ નામદાર જરૂર જોશો એવી અમારી વિનંતી છે. તે સાથે કાયદામાં સુધારો કરવાની અમારી એ અરજ છે કે ઉપર જણાવેલાં કારણોને લઈ–

(૧) કાયદામાં **क** અપવાદ છે તે દૂર કરવો અથવા તેનો લાભ અમને નહિ મળે એમ ઠરાવવું.
(૨) દંડના બદલે સજાનું ધોરણ દાખલ કરવું.

(૩) બાળક લગ્નવિધિ વાળું લગ્ન બંને વચ્ચે તકરાર પડતાં ગેરકાયદેસર ઠરાવવું.
(૪) કાયદાના અર્થનો અનર્થ કરી અજ્ઞાન વર્ગને અવળે માર્ગે દોરનારને સજાને પાત્ર ઠરાવવા અને તેઓ તેમ કરતા અટકે એવો હુકમ તાકીદે બહાર પાડવો.
(૫) અમારી જ્ઞાતિમાંથી આવેલી દંડની રકમ અમારી જ્ઞાતિ સંસ્થાઓને બાળલગ્ન અટકાવવાની તરફેણમાં લોકમત કેળવવા માટે આપવી.
(૬) બે રૂપિયાના સ્ટેમ્પ પર અરજી કરવાના બદલે ખેડૂત પ્રજા માટે એક આનાનો સ્ટેમ્પ આપવો.
(૭) ગોળના નિયમો, પ્રોસિડિંગ તથા હિસાબ નિયમિત રીતે રાખવાની આગેવાનોને ફરજ પાડવી.
(૮) અમારી જ્ઞાતિની વસ્તુસ્થિતિ તપસનારું - અમારા સ્વભાવથી પરિચિત અને દિલસોજ અમલદારના પ્રમુખપણા નીચે સમગ્ર જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિઓનું એક કમિશન નીમવું અને અમારી આ અરજીમાં સમાયેલા સત્યની ખાતરી કરવા આપ નામદારે કૃપા કરવી.

(૧૪) છેલ્લા પેરામાં તેમણે શ્રીમંત સરકારને યોગ્ય નિર્ણય ઉપર આવવાની વિનંતી કરી છે તે સામે અમારી લાંબા વખતની જે માગણીઓ છે અને જ્ઞાતિમત કેળવી 'બાળલગ્ન પ્ર. નિબંધ'નો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે અમારી જ્ઞાતિ સંસ્થાએ જે અથાગ પરિશ્રમ વેઠ્યો છે અને જે વેઠે છે તેના ઠરાવોને ન્યાય આપવાની અમારી પણ આપ નામદાર પ્રત્યે નમ્ર વિનંતી છે.

[૬] અમારી સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના કચ્છ, નિમાડ, માળવા અને ગુજરાતનાં સ્થળોના પ્રતિનિધિઓની છેલ્લી સાતમી બેઠક કડી પ્રાંતના સેરથા ગામે તા. ૧૮, ૧૯, ૨૦ માહે મે સને ૧૯૧૮ના રોજ થઈ હતી તે વખતે પસાર કરવામાં આવેલા ઠરાવો પૈકી નીચેના ઠરાવો શ્રીમંત મહારાજા અને મે. ન્યાયમંત્રી સાહેબ તરફ મોકલવામાં આવ્યા છે.

ઠરાવ-૨ જો. : ''સેના ખાસ ખેલ શમશેર બહાદુર ના. શ્રીમંત સરકાર સયાજીરાવ ગાયકવાડનું સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષ્ય ઈચ્છે છે અને તે નામદારે પોતાની પ્રજાના કલ્યાણ અર્થે 'મફત અને ફરજિયાત કેળવણી' તથા **'બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધ'**ના કાયદાઓ ઘડી તેનો અમલ કરવા માંડ્યો છે તે તરફ આ

સમાજ પોતાની સહાનુભૂતિ દર્શાવે છે અને પોતાની ખેડૂત પ્રજાના હિતનાં અનેક કાર્યો તે નામદારના હાથે થયેલાં જોવાની ઉત્કંઠા રાખે છે.''

ઠરાવ-૮ મો. : ''દેશના આધારરૂપ ખેતીવાડીનું શિક્ષણ, ખેડૂત પ્રજાનાં સંતાનોને માતૃભાષામાં મળી શકે તેમ જ એક શહેરી પ્રજા તરીકે જીવન ગાળવામાં આ અગત્યની કોમ પછાત ન રહી જાય તે ધોરણ પર તેમના માટે ખાસ નિશાળો અને કૉલેજો ઉઘાડી ખેડૂત પ્રજાનું હિત સાચવવા દરેક રાજામહારાજા અને ના. બ્રિટિશ સરકારને આ સમાજ આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરે છે.''

ઠરાવ-૧૦ મો. : ''ગુજરાત પ્રાંતમાં પાટીદાર કોમ એક અગત્યની અને મોટી સંખ્યાવાળી હોવા છતાં ના. વડોદરા સરકારની ધારાસભામાં અત્યાર સુધી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનો એક પણ સભાસદ નિમવામાં આવ્યો નથી માટે આ સમાજ સદરહુ કોમમાંથી ધારાસભામાં સભાસદ નિમવાની આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરે છે.''

ઠરાવ-૧૩ મો. : ''બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધની કલમ ૮ની રકમ **क** દૂર કરી, સદરહુ નિબંધ સંપૂર્ણ રીતે આપણી જ્ઞાતિને લાગુ પાડવા અને નિબંધ અન્વયે દંડની વસૂલ આવેલી રકમ જ્ઞાતિમત કેળવવાના ઉપયોગ અર્થે આપવા નેક નામદાર શ્રીમંત મહારાજાની દયાળુ સરકારને આ સમાજ વિનંત કરે છે અને અપવાદ **क**માંથી અત્યાર સુધી દૂર કરવામાં આવ્યા નથી તે માટે એક અરજી કરવા તથા ડેપ્યુટેશન મોકલવાનો ઠરાવ કરવામાં આવે છે.''

ઠરાવ-૩૩ મો. : ''ખેડૂત વર્ગની ઉન્નતિને આડે આવનાર તથા તેમના માન અને પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચાડનાર વેઠનો કાયદો રદ કરવા ના. વડોદરા રાજ્યની ધારાસભાએ જે ઠરાવ કર્યો છે તે ઠરાવને જલદી અમલમાં મૂકવા આ સમાજ ના. શ્રીમંતની સરકારને આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરે છે.''

ઠરાવ-૩૪ મો. : ''મરણ પાછળ જાહેર રસ્તા ઉપર રોવા કુટવાનો રિવાજ નાબૂદ કરવા અને તે માટે કાયદો ઘડી તેનો અમલ કરવા ના. શ્રીમંત સરકારને અરજ કરવાનો આ સમાજ ઠરાવ કરે છે.''

[૭] અમારી સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિઓની **''શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજ''** તરફથી આપ નામદાર પ્રત્યે અમારી એ પણ અરજ છે કે જ્યારે બીજાં દરેક રાજ્યો બાળલગ્ન અટકાવવાના કાયદા ઘડી

પોતાની પ્રજાને લાભ આપવા લાગ્યાં છે અને હિન્દુ હિન્દુ જ્ઞાતિઓનાં લગ્નને કાયદેસર ઠરાવાની હિલચાલને સમગ્ર દેશમાંથી આવકાર મળે છે તે અનુકૂળ સમયે પણ અમારી આ અરજી અને લાંબા વખતની શ્રીમંત સરકાર પાસે અમે કરેલી માગણીઓને ધ્યાનમાં લઈ અમને ન્યાય મળે તેમ થવા શ્રીમંત મહારાજાના નેક લક્ષ પર મૂકવા પણ આપ નામદાર કૃપાવંત થશો.

અમો છીએ આપ નામદારના
આજ્ઞાંકિત સેવકો.

K. S. Lalsinhji Raisinhji (Viramgam)
President of the last 7th Sessons, Sertha, Kadi-Dist. (1918)
Ex-President of the 5th Sessons, Dhrangadhra. (1915)
Chairman of the R. Committee 1st Sessons, Viramgam.
Member of the Managing Committee of the Samaj.

Pitambardas K. Patel, L. M. & S. (Ahmedabad)
Ex-President, 1st Sessons, Viramgam (1909)
Member of the Managing Committee of the Samaj.

Karsandas Jeshingbhai Desai
Ex-President, 2nd Sessons, Baroda. (1910)
(First Class Sub-Judge, Ahmedabad.)

Ratilal Kesavlal Sitwala
Ex-President, 3rd Sessons, Bavala. (1912)
Chairman R. Committee 5th Sessons, Dharangadhra.
(Accountant General Dhrangadhra State.)

Jethalal C. Swaminarayan, M. A.
Ex-President, 4th Sessons, Viramgam. (1915)
Vice-President 1st Sessons, Viramgam. (1909)
Member of the Managing Committee of Samaj.
(Professor of Mathematics, Gujarat College-Ahmedabad)

Popatlal S. Patel, B.A., L.L.B.
Vice-President 4th Sessons, Viramgam (1915)
(Sar-Nyaydhish Dhrangadhra State)

Sheth Durgaprasad S. Laskari.
Ex-President 5th Sessons, Padra. (1917)
Member of the Managing Committee of the Samaj.

Purshottamdas H. Patel
Chairman, R. Committee 2nd Sessons, Baroda
(Edjucation Dpt. Baroda State)

પટેલ પુરુષોત્તમ લલ્લુભાઈ (બાવળા)
Chairman, R. Committee 3rd Sessons, Bavala (Branch)
Joint Secretary of the Samaj for Daskoshi Bhal Division

તળજાભાઈ નાથાભાઈ પટેલ (પાદરા)
Chairman, R. Committee 6th Sessons, Padra (Branch)
Joint Secretary of the Samaj for Baroda & Broach Division
(Member of Panchayats & Co-operative C. Society, Baroda State)

પા. રણછોડભાઈ સીભાઈદાસ (સેરથા)
Chairman, R. Committee 7th Sessons, Sertha.
Joint Secretary of the Samaj for Kadi Prant Divisions Branch.

નારાયણ રામજી કોન્ટ્રાક્ટર (મુંબઈ)
Ex-President, 1st Sessons, Nimad and Malva K. P. Sabha-(The Branch of Samaj) Kuva-Holkar State (1917)
(Representative of Kadva Patidar in Cutch)

દેસાઈ ચંદુલાલ મણિલાલ (વિરમગામ)
President last 2nd Sessons, Nimad and Malva K. P. Sabha-(The Branch of Samaj) Sundrel-Dhar State. (1918)

પટેલ મંગળદાસ કીલાભાઈ (મુંબઈ)
Joint Secretary of the Samaj for-Bombay & Cutch Division (Branch)

પટેલ ત્રિકમલાલ દલપતરામ (અમદાવાદ)
Joint Secretary of the Samaj for Prantij, Dehgam & Ahmedabad Divisions Branch.

પા. રણછોડદાસ જીવણદાસ (સેરથા)
Joint Secretary of the Samaj for-Kadi Prant Divisions Branch

પા. શીવલાલ પિતામ્બરદાસ [ટીકર (ધ્રાંગધ્રા સ્ટેટ)]
Joint Secretary of the Samaj for Zalawad & Machchu Kantha Divisions Kathiawar Branch.

પા. જીવાભાઈ ખુશાલદાસ (ભાવનગર)
Joint Secretary of the Samaj for-Gohelwad D. Kathiawar (Branch)

Nathalal Damodardas Parikh (Viramgam)
Joint Secretary of the Samaj for Viramgam Divisions Branch

ગોરધનદાસ મોહનલાલ (વિરમગામ)
Member of the Managing Committee of Samaj.

છગનલાલ નરોત્તમદાસ (અઘાર)
Member of the Managing Committee of Samaj.

લાલજીભાઈ દયારામ (વિરમગામ)
Member of the Managing Committee of Samaj.

દેસાઈ અમરસિંહ દેસાઈભાઈ
Member of the Managing Committee of Samaj.

પા. મફાભાઈ ગોવિંદજી (વિરમગામ)
Additional Secretary of the Samaj

Keshavlal Madhavlal Pleader
General Secretary (Viramgam)

Maganbha G. Engineer (Ahmedabad)
Tantri **"Kadva Vijaya"**
(Monthly Magazine issued by the Samaj)

* * *

૫

લગ્ન કાઢવાના પરસ્પર દાવા : પાટડી દરબારે સુમેળ કરવા બોલાવેલી સભા તા. ૧૬-૨-૧૯૧૦

કડી પ્રાંત સભાનું ડેપ્યુટેશન

પોતાની પ્રજાની શારીરિક તેમજ માનસિક અને વ્યાવહારિક તેમજ ધાર્મિક સ્થિતિ સુધારવા સારુ વડોદરાના શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર સર સિયાજીરાવે પોતાના રાજ્યમાં बाललग्न प्रति बंधक निबंध નામનો કાયદો ઘડ્યો છે તેમાં સાર એવો છે કે ૧૨ વરસની કન્યા અને ૧૬ વરસના વર કરતાં નાની ઉંમરનાં વરઘોડિયાં પરણાવી શકાય નહિ અને કાયદાનો ભંગ કરવામાં આવે તો સજા થાય. આ કાયદાનું સ્વરૂપ જોતાં આપણી જ્ઞાતિમાં ચાલતા બાળલગ્નના રિવાજને તેથી સખ્ત અગવડ ઊભી થાય તેમ છે. મારા જાણવા મુજબ આ કાયદો પસાર કરતા પહેલાં નામદાર સરકારે પોતાની પ્રજાના અભિપ્રાય માગ્યા હતા પરંતુ પાટીદાર ભાઈઓ અને લગ્ન કાઢવાની જેઓ મહત્તા ધરાવે છે તે ઊંઝાના પાટીદારોએ તે વખતે બિલકુલ પોકાર ઉઠાવ્યો નહોતો. હવે આવતા ઉનાળામાં તે ભાઈઓ જેમ નવ અને અગિયાર વરસે લગ્ન કાઢવામાં આવે છે તેમ લગ્ન કાઢવા તૈયાર થાય પરંતુ આ કાયદાના બાધથી શું કરવું કડવા ભાઈઓને બાળલગ્ન કરવાથી દંડ થાય નહિ તેવી રીતે શી રીતે છૂટ અપાવવી તથા લગ્ન કાઢવાના પોતાના હક્કને કેમ સાચવી રાખવો વગેરે બાબતોએ કડી પ્રાંત સભાના આગેવાનનું તથા ઊંઝા આદિ બાર ગામોના લગ્ન કાઢનાર અગ્રગણ્ય પુરુષોનું ખાસ ધ્યાન રોક્યું છે. પરંતુ તેઓ બહુ મોડા જાગ્યા છે સંવત ૧૯૬૪ના વૈશાખ માસમાં વિસનગર મુકામે આ બાબત શ્રીમંત પાસે મોકલવા એક ડેપ્યુટેશનની નિમણૂંક થઈ હતી અને જેમ જેમ લગ્ન નજીક આવતાં ગયાં તેમ તેમ આ માસિક દ્વારા તેમને નમ્ર સૂચનાઓ પણ કરવામાં આવી હતી છતાં કાંઈ કારણસર તેઓ અત્યાર સુધી જાગ્યા નહોતા કેટલાક વખતથી આ અને બીજી બાબતોને માટે તેમણે ડેપ્યુટેશન લઈ શ્રીમંતને રૂબરૂ અરજ કરવા અરજી કરેલી

જેના જવાબમાં સાંભળવા પ્રમાણે મહેરબાન દિવાન સાહેબ રમેશચંદ્ર દત્ત સાહેબને મળી ખુલાશો કરવા હુકમ થયેલો. તદ્નુસાર કડી પ્રાંતની સદરહુ સભાના કેટલાક ૪૦-૪૫ માણસો આ નિમિત્તે વડોદરે તા. ૨૬-૧૦-૯ લગભગ ગયા હતા ત્યાં બીજે દિવસે મે. દત્ત સાહેબને મળી તેમણે સરકારના બાળલગ્નના કાયદામાંથી છૂટી માગવા રૂબરૂમાં અરજ કરી જેનો ''હાલ જાઓ, સૂબા સાહેબનો અભિપ્રાય લઈ તેમની મારફત જવાબ મળશે.'' આવો જવાબ દેવામાં આવ્યો છે તેવું સાંભળ્યું છે. સદરહુ સભાના આગેવાનો તરફથી કશી બિના મળી નથી. હવે આ જવાબ ઉપર લોકો પોતાની કલ્પના શક્તિ મુજબ કલ્પનાના કિલ્લા બાંધે છે, કોઈ કહે છે છૂટી આપશે, કોઈ કહે છે નહિ આપે, કોઈ કહે છે માંડવરાત્રિ ફેરફાર કરાવશે અને કોઈ કહે છે આ ડેપ્યુટેશનનું પરિણામ ઊલટું અવળું આવશે. ''લે ને ગઈ પૂત ઔર ખોઆઈ ખસમ'' ''ઘેટી ચરવા ગઈ હતી પણ ઊન મૂકી આવી'' એવું થશે કારણ કે આ કાયદો તો આખા ગાયકવાડી રાજ્યને માટે અને તેમાં વસનારી દરેક કોમો માટે છે. કોઈ બીજી જ્ઞાતિઓ તરફથી અત્યાર સુધી કાંઈ વાંધો ઉઠાવામાં આવ્યા નથી ને કડવા પાટીદારો તેમાં પણ માત્ર કડી પ્રાંત માંહેના પણ અમુક જ આમ છૂટ માગે તો તેથી કાયદામાંથી છૂટ મળે એ વાત અસંભવિત છે એટલું જ નહિ પણ જો આ કાયદાની શરતો સચવાય તેવો ફેરફાર કર્યા વિના ઊંઝા વગેરે બાર ગામો લગ્ન કાઢવા મળે તો તેમની તે હિલચાલ કાયદાને નુકસાનકારક હોવાથી સરકાર અટકાવી શકશે. વાહ! આ તો નિમાજ પઢતાં મસિદ કોટે વળગી, અલ્લા કાઢતાં બલ્લા વળગી, પ્રભુ ખેર ગુજારે! પરંતુ સૂબા સાહેબ તરફથી શો જવાબ મળશે તેને માટે કાંઈક હું મારી કલ્પના દોડાવું તે તરફ ખાસ કરી વાંચકો તથા ડેપ્યુટેશનના મેમ્બરો પૂરતું લક્ષ આપી વિચાર કરશે તેવી આશા છે. જે સૂબા સાહેબ પાસેથી જવાબ મળવાનો છે તે નામદારને લેખક થોડીક બાબતમાં પીછાને છે એટલે કે વિસનગર મુકામે મળેલી સભામાં પોતે પધાર્યા હતા ખેડૂતોએ તે વખતે ફરજિયાત કેળવણી અને બાળલગ્નના કાયદામાંથી મુક્તિ મેળવવા તે નામદારને રૂબરૂ આ જ ગુજારી હતી ત્યારે બધાની સમક્ષમાં તેમણે ખેડૂતોને અજ્ઞાન દશાનો બોધ આપી આ કાયદાની અતિ આવશ્યકતા બતાવી તેમાંથી છુટ મળશે જ નહિ તેમ જણાવ્યું હતું. પછી સમય સૂચકતા વાપરી તેમણે પણ ''ઠીક છે શ્રીમંતને અરજ ગુજાર જો'' આવું કહ્યું હતું તેમ મને યાદ છે.

બંધુઓ! મેં દત્ત સાહેબ તથા સૂબા સાહેબ કાંઈ છૂટ આપશે તેવી મજબૂત શંકા છે. જો આ શંકા ખરી પડે ને કણબીઓને છૂટ ન મળે તો અમારી નમ્ર અરજ છે કે કડી પ્રાંતના અને ગાયકવાડી રાજ્યના કડવા કણબીઓ દંડાઇ ન જાય તેવી રીતે લગ્નની રીતમાં યોગ્ય ફેરફાર કરી લગ્ન કાઢવાં. આ બાબતમાં જુદા જ વિષય નીચે આગેવાનોને યોગ્ય શબ્દોમાં વિનંતી કરવામાં આવી છે ને પુનઃ અત્રે વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આગેવાનોએ જેમ આપણી જ્ઞાતિની શારીરિક તથા માનસિક સ્થિતિ સુધરે અને લગ્ન કાઢનારાઓની મહત્તા જળવાઈ રહે અને કાયદાની બારીકાઈમાં સપડાઈ ન જવાય તેવો વચલો રસ્તો કાઢશોજી.

* * *

આગેવાનોને અરજી

ઊંઝામાં જ્યાં આપણાં કુળદેવી શ્રી ઉમિયા માતાજીનું મંદિર છે અને જ્યાંથી વારંવાર લગ્ન નીકળે છે ત્યાં ગાયકવાડી પોલીસની ચોકી બેઠી છે એ જાણી દરેક માતૃભક્ત પુત્રને માઠું લાગે જ, પરંતુ આપણા દુખાતા દીલે પણ તેની અંદરના રહસ્યની બિના જાણવા જોગ છે જેથી આપ વાચકોનું અને આગેવાનોનું હું તે પ્રતિલક્ષ ખેંચું છું અને વિનંતી કરું છું કે ગામના બધા પાટીદારોને એકઠા કરી મારી આ નમ્ર અરજી આપ ખાસ તેમને વાંચી સંભળાવી વાકેફ કરશો.

લોકોની શારીરિક અને માનસિક બંને સ્થિતિ સુધારી તેમને યૌવન, બળવાન, વિદ્વાન ધર્મવાન, ધનવાન, જ્ઞાનવાન અને અંતે મોક્ષવાન બનાવવાના શુભ હેતુથી નામદાર ગાયકવાડ સરકાર સર શિયાજીરાવ મહારાજે बाल लग्न प्रतिबंधक निबंध નામનો કાયદો ઘડી અયોગ્ય વખતે અધર્મયુક્ત થતાં નાનાં બાળકોનાં લગ્નને પોતાના કાયદા મુજબ સજા કરે છે.

તે નામદારના ખાસ સાંભળવામાં આવ્યું જ હશે કે આ સાલમાં આપણી જ્ઞાતિના વિવાહ થવાનો વારો છે તેથી ઊંઝામાંથી નિયમસર લગ્ન નીકળે છે તેમ લગ્ન નીકળશે અને કડવા પાટીદારોની કુલ વસ્તીનો મોટામાં મોટો ભાગ પોતાના રાજ્યમાં વસે છે. જેઓ ઘણા ખરા ખેડૂતો હોવાથી વિદ્યાર્થી બેનસીબ અને અજ્ઞાન છે તેથી કાયદાની બારીકીનું ભાન તેમને ઘણે ભાગે રહે નહિ અને જો ઊંઝામાંથી લગ્ન કાઢનારા લગ્ન કાઢે તો આ અજ્ઞાન પાટીદારો પોતાનાં

૪૦ દિવસની વયથી મોટી તમામ કુંવારાં બાળકોને માતાજીના બાનાથી પરણાવી દઈ દંડ અને સજાને પાત્ર થઈ પડે અને ગુનેગારોની એક જબરજસ્ત સંખ્યા ખડી થાય તેમના પર સમન્સ, વોરંટ કાઢવાં, કેસ ચલાવવા, સજા કરવી અને છેવટે આવા કંગાલ કણબીઓને દંડવાની બહુ કડવી ફરજ નામદાર ગાયકવાડ સરકાર જેવા દયાળુ રાજાના અધિકારીઓને શીર આવી પડે, આવો ઊંડો વિચાર કરી આ ઉપાધિને મૂળમાંથી ઉત્પન્ન થતી જ અટકાવવાના હેતુથી ઊંઝામાં ચોકી બેસાડી કાયદાનો ભંગ કરવાનું પ્રથમ પગથિયું લગ્ન કાઢવાં તેને જ અટકાવમાં મૂકી દીધું છે અને માતાજીની દેવડી પર ચોકી બેસારી છે. આથી માતાજીની પૂજા, નૈવેદ્યને કોઈ પણ જાતનો બાધ આવતો નથી, કે માતાજીને નિશ્ચિંત જ રહો. શ્રી શંકરનાં પટરાણી શ્રી ઉમિયાદેવીની શક્તિની તમોને સારી પ્રતીતિ છે. માટે જો આ ચોકી બેસાડવાની પ્રેરણા કરવામાં તે જગતજનની ઈચ્છાશક્તિનો અદશ્ય હાથ નહિ હોય તો તે શ્રીમંત સરકારને તેવી પ્રેરણા જરૂર વખત આવે કરશે. શું માતાજીની મર્યાદાને મહત્તા, તમો મૃત્યુલોકના અજ્ઞાન માનવીઓ જાળવશો? અરે નાના. જો તમે તે દેવીશ્રીની મહત્તા જાળવશો તો તમારી મહત્તા પછી કોણ જાળવશે? આ અજ્ઞાનની વાત ભૂલી જાઓ અને યાદ રાખો કે જે સર્વત્ર શક્તિ વ્યાપી રહી છે તે જ તે મહા માયાની છે. તેની ઈચ્છાથી આ બધું થાય છે નહિ તો પલમાં ચ્હાય તે કરી દે. માટે બંધુઓ! માતાજીની મહત્તા માટે તેની ઈચ્છાને જાણ્યા વિના તમો પ્રયત્ન, આડા પ્રયત્ન કરી માતાજીની મહત્તામાં ઘટાડો ન કરો.

વળી મુદ્દાની બીના તો હજી બીજી જ છે તે તરફ ધ્યાન આપો. અરજીની સુનાવણી થાય છે તે સઘળા પાટીદારો સુણાવવા આ વાંચકને મારી અરજ છે.

આપણા ધારવા પ્રમાણે આવી રીતે લગ્નમાં મહાન વિઘ્ન આવવાથી માતાજીની પ્રતિષ્ઠાને જરા પણ લાંછન નથી, પરંતુ જે લોકોને લગ્ન કાઢવામાં કોઈ જાતનો ખાનગી હેતુ છે, સ્વાર્થ છે તેમનો સ્વાર્થ ન સધાવાથી તેઓ નાહક બધી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિને માતાજીની ઈચ્છા વિરુદ્ધ માતાજીના નામથી મિથ્યા કનડી મારે છે, પરંતુ સમજતા નથી કે ગાયકવાડ સરકારના કાયદાની સઘળી શરતો સાચવી જો ઊંઝામાંથી લગ્ન કાઢવામાં આવે તો તેથી માતાજીની પ્રતિષ્ઠા બિલકુલ ઘટતી નથી અને લગ્ન કાઢનારની પણ પ્રતિષ્ઠા ઊલટી વધે તેનો ખ્યાલ ન કરતાં અજ્ઞાન બાઈઓ પોતાના ખોટા અભિમાનથી ગાયકવાડની વિરુદ્ધ

અવળા પ્રયત્ન કરે છે ખરા, પરંતુ બાળલગ્ન અટકાવી લોકોનું શ્રેય કરવાના ઉત્તમ આશયથી જેણે ચોકી બેસાડી છે તે નામદાર ગાયકવાડ સરકાર પોતે જ્યાં સુધી તેમના કાયદાની સંપૂર્ણ મર્યાદા જળવાઈ રહે તેમ આપણે માતાજીની આમન્યા સાચવી રહેલો રસ્તો ન કાઢીએ ત્યાં સુધી તે ચોકી ઉઠાડે તે વાત સ્વપ્ને પણ માનવા જેવી નથી. તેથી જ શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજે વચલો રસ્તો કાઢવા ઊંઝા કમિટી તથા તેના પ્રેસીડંટ સાથે મસલત કરવા એક પોતાની કમિટી નીમી છે. તે તથા જ્ઞાતિ સમસ્તના આગેવાનો ગાયકવાડ સરકારના કાયદાની અને માતાજીની આમન્યા ન લોપાય તેવો જ્યાં સુધી વચલો રસ્તો પાટડીના દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજીની સલાહ લઈ ન કાઢે ત્યાં સુધી કોઈ સ્વાર્થી પક્ષ પરભાર્યાં લગ્ન કાઢી ''યા તો અમે માતાજીમાંથી લગ્ન લાવ્યા છીએ'' કહી કદી ગપ ઉડાવે તો તે કદી પણ મનાશે નહિ પણ મહા ઉપાધિ રૂપ થઈ પડશે કારણ કે આમ વચલો રસ્તો કાઢ્યા વિના જો કોઈ પક્ષ તરફથી લગ્નની બૂમ ઉડાવવામાં આવે તેને કોઈ માને, કોઈ ના માને અને કોઈ ભાગ લગ્ન કરે ને કોઈ ભાગ ન કરે તે એકંદર રીતે છૂટાં લગ્ન થઈ જવા જેવું થશે. ને આવું બને તો ખચીત છુટાં લગ્ન કરનારાને બાનુ મળવાથી ઘણાં છુટાં લગ્ન થઈ જશે તે જ્ઞાતિમાં મહાઅગવડ ઊભી થશે. આ ઉપરાંત આપણા ગાયકવાડી ભાઈઓ જેઓ મોટી સંખ્યામાં છે. તેઓ બિચારા અજ્ઞાન દશામાં દંડાઈ જાય તેમની પણ ખાસ કાળજી જ્ઞાતિના જોખમદાર પુરુષોએ અને લગ્ન કાઢનારા પક્ષે રાખવી જોઈએ. આ વગેરે આસપાસનો વિચાર કર્યા વિના કોઈ પણ પક્ષે પોતાનું જ પદ જાળવવા આગળ પડતું ઉદ્ધતાઈનું પગલું ભરવા પહેલાં પોતાના કૃત્યથી પોતા પર રહેલા બોજાનો સંપૂર્ણ વિચાર કરવો ઘટે છે. માટે જ્યાં સુધી પાટડીના જ્ઞાતિ શિરોમણી દરબાર સાહેબ, પાટડી, વિરમગામ, અમદાવાદ, સુરત, દશકોષીને ભાલ, પાટણવાડો ને ગાયકવાડી પ્રજા વગેરે આગેવાનો અને ઊંઝા કમિટી તથા તેના પ્રેસીડંટ અને સમાજ તરફથી ખાસ આ કામ કરવા નીમેલી કમિટી મળી ગાયકવાડી પ્રજા દંડાઈ ન જાય અને જ્ઞાતિમાં છૂટાં લગ્ન ન થઈ જાય અને ગાયકવાડ સરકારના કાયદાની શરતો સચવાઈ કુળદેવીશ્રીની આમન્યા ન લોપાય તેવો વચલો રસ્તો ન કાઢે ત્યાં સુધી ગાયકવાડ સરકારનું સર્ટિફિકેટ મેળવ્યા વિના જ જો કોઈ પક્ષ ''અમે લગ્ન લાવ્યા છીએ'' એવી ગપ ઉડાવે તો તેથી કોઈ ભાઈઓએ દોરાઈ જવું નહિ. કોઈ સ્વાર્થી પક્ષ ગમે તેમ ગપ ઉડાવે તો

માનવી નહીં. આવી ગપથી કેટલાક લગ્ન કરશે, કેટલાક નહિ કરે, ગાયકવાડી પ્રજા દંડાઈ જશે ને લગ્ન છૂટાં થઈ જશે. માટે આ ઉપરથી દર વખતે જેઓ માતાજીએથી લગ્ન કાઢતા હોય અને લગ્ન કાઢવામાં જેઓ આગેવાની ભર્યો ભાગ ધરાવતા હોય તેઓ તથા તેમના સામા પક્ષવાળા જેઓ હવેથી લગ્ન કાઢવાની સત્તા પોતાના હસ્તકમાં લેવા ધારતા હોય તેવા આગેવાનોએ આ અરજ ઉપરથી ખૂબ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે ગાયકવાડ સરકારના સર્ટિફિકેટ સિવાય અને ઉપર મુજબ સમસ્ત જ્ઞાતિના આગેવાનો સમાજની કમિટી તથા ઊંઝા કમિટીના પ્રમુખની તથા દરબાર સાહેબની સલાહ સિવાય જો કોઈ ખોટી પોલિશી કે પ્રપંચથી લગ્ન કાઢવા ઇચ્છશે તો તે સર્વમાન્ય થશે નહિ અને જેઓ નહિ માને તેઓ મરજી પડશે ત્યારે લગ્ન કરશે અને છૂટાં લગ્ન થઈ જશે તેથી જ્ઞાતિ ભારે ખર્ચના બોજામાં આવી પડશે, અને ગામે ગામ જ્ઞાતિમાં વિખવાદ થઈ તડ પડી જશે ને જબ્બર કુસંપ થશે વગેરે અનેક રીતે જ્ઞાતિમાં સંકટો ઉત્પન્ન થશે તેના જોખમના તથા અપવાદના ભાગીદાર જે એકાએક અજાણપણાએ લગ્ન કાઢશે તે જ પુરુષો છે, તેમ નક્કી સમજવું અને આવી રીતે અજ્ઞાન પાટીદારોને આડે રસ્તે દોરનાર તરીકે જે કાયદાની જવાબદારી રહેશે તો તે પણ તેમના જ શીર રહેશે તે ખૂબ ધ્યાનમાં રાખવું.

* * *

માનની મારામાર

ઊંઝાવાળાઓ તરફથી તારીખ ૨૭ જાન્યુઆરી ૧૯૧૦ના રોજ એક એવી જાહેરખબર બહાર પાડી છે કે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની સંમતિથિ ઉમિયામાતામાંથી લગ્ન કહાડવાનો હક અમે ભોગવીયે છીએ. તેઓ પોતાને મહોલ્લોત તથા રૂસાતપાટીના કડવા પાટીદાર તરીકે ઓળખાવે છે અને જણાવે છે કે ઉમાદેવીમાંથી લગ્ન કહાડી દરેક જગ્યાએ લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો અમારો હક છે. તેમની આ દલીલમાં અમને કેટલીક શંકાઓ લાગે છે જે અમે નીચે દર્શાવીએ છીએ.

જો આ પ્રમાણે લગ્ન કહાડી લગ્નનો બીડો ફોડી દરેક જગ્યાએ લગ્નપત્રિકાઓ મોકલવાનો ઊંઝાવાળાઓનો હક્ક હોય તો અમદાવાદમાં આવી, અસારવે મંડપ બાંધી લગ્નનો બીડો ત્યાં ફોડી દરેક સ્થળે લગ્નપત્રિકાઓ લખવાનો ધારો હાલ આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ તેનું કારણ સમજી શકાતું

નથી. ઊંઝાવાળાઓ શા કારણથી તે બીડો ઊંઝામાં ફોડી શકતા નથી? ઊંઝાવાળાઓ શા કારણથી ઊંઝામાંથી લગ્નપત્રિકાઓ લખી શકતા નથી? તેટલા માટે સઘળી બાબતો ઉપર અમારો જ હક્ક છે એવું જે તેઓ જાહેર કરે છે તે માની શકાય એમ નથી. વળી તેઓ જાહેર કરે છે કે અમે કડવા જ્ઞાતિની સંમતિથિ લગ્ન કહાડીએ છીએ, તો તે બાબતનો તેમની પાસે ખાસ દસ્તાવેજ હોવો જોઈએ. તેથી આ જાહેરખબરની અંદર તે દસ્તાવેજની ખરી નકલ તેઓએ છાપી હોત તો આ પ્રમાણેનું તેમનું કહેવું ખરું હશે એમ સમજવાનું મને કારણ મળત. પણ કોઈ પણ પ્રકારના દસ્તાવેજી પુરાવા ઉપર તેમનો આધાર નહીં હોવાને લીધે જ તેઓએ તેવો પુરાવો રજૂ કર્યો નથી. વગર પુરાવે ગમે તે માણસ મને અમુક પ્રકારનો હક્ક છે એવું જાહેર કરે તો તેથી સિદ્ધ થતું નથી કે તેનો તે હક કાયદેસર છે. પ્રિય વાંચકો! ઉપર અમે દર્શાવી ગયા કે ઊંઝાવાળાઓ માતામાંથી બીડો કહાડે તે બાંધ્યો બીડો અસારવા અને ત્યાર પછી શાહપુર સુધી આવે અને અસારવામાં ધરમસી પટેલના વંશના માણસો તે બીડો ફોડે અને ત્યાર પછી તેમને ટીલાં થાય અને તે પછી તે ટીલાવાળાઓના હાથે જ લગ્નપત્રિકાઓ લગાય તેનું શું કારણ? લગ્નનો બીડો ઊંઝામાં બાંધ્યો ને બાંધ્યો રહે છે તેનું શું કારણ? શા માટે તે લોકો ઊંઝામાં જ લગ્નનો બીડો ફોડીને પોતાના માથામાં ટીલું ખેંચાવીને અને લગ્નપત્રિકાઓ દેશાવર મોકલાવીને લ્હાવો લઈ નથી શકતા? આ પ્રણાલિકા અસ્તિત્વમાં આવ્યાનાં શા કારણ હશે તે જાણવાને માટે, પ્રિય વાંચક, તું ઉત્સુક થયો હોઈશ. પણ તેનો ખુલાસો આજકાલના ગપગોળાઓ ઉપરથી તને નહિ મળી શકે, પરંતુ તારે ગભરાવાનું કશું કારણ નથી. પ્રિય વાંચક, હું તને જૂના ઇતિહાસમાં લઈ જઉં છું જે વાંચવાથી ઉપરની શંકાઓનું સંતોષકારક રીતે સમાધાન થશે.

સન ૧૮૫૬ અથવા સંવત ૧૯૧૨ના વર્ષમાં ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી તરફથી કવીશ્વર ઉત્તમરામજી પુરુષોત્તમજીએ કડવા નિબંધ નામનું એક પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે, તથા તે પુસ્તક સરકારે મંજૂર કર્યું છે અને તે પુસ્તક શિલા છાપથી છપાયેલું છે માટે જૂના વખતમાં આપણો કેવી રીતે વ્યવહાર ચાલતો હતો તેની ખરી વિગત આપણને આવા જૂના પુસ્તકમાંથી મળી શકશે. કડવા નિબંધના પચીસમાં પાને ''હાલની ચાલ વિષે'' નીચે મુજબ લખેલું છે.

''પણ હાલમાં તો પહેલી કંકોતરી શહેર અમદાવાદમાં શાહપુરમાં પટેલ

વસ્તાઘેલજીને ઘેર આવે છે. પણ તે વસ્તાઘેલજીનું ઘર મૂળ અસારવામાં હતું તેથી તે ગોરને તેડીને અસારવે જાય છે ને સારું શુભમુહૂર્ત જોવરાવીને સર્વે શહેર વગેરેના કડવાઓને જાહેર કરાવે છે ને મોટો મંડપ બંધાવીને લગ્નપત્રિકા વંચાવે છે. પણ વારાફરતી ચઢાઊતરી ચાંલ્લા કરવાનો ચાલ છે. તે વારો ચૂકીને હેરફેર થવાથી મોટી ગડબડ થાય છે ને મારામારી પર આવે છે ને માથાં પણ ફૂટે છે, એવું મોટું જુલમભરેલું તોફાન થાય છે. પછી તે સર્વે મળીને ગોળનું ગાડું લૂંટાવે છે, પણ તે ગોળનું ખર્ચ ફક્ત વસ્તાઘેલજીને માથે છે. પણ લગ્નપત્રિકા વંચાયા પછી પટેલ વસ્તાઘેલજી પોતાને ઘેર જઈને કંકોતરીઓ સર્વે દેશમાં લખી મોકલે છે.''

ઉપર દર્શાવેલ ધારાનો ખુલાસો નીચે મુજબ હોય એમ અમને લાગે છે. પટેલ વસ્તાઘેલજીના વૃદ્ધ પુરુષો પ્રથમ ઊંઝામાં રહેતા અને તે રૂસાતપાટીના કડવા પાટીદાર હતા. સદરહુ જાહેરખબરમાં ઊંઝાવાળાઓએ પોતાને રૂસાતપાટીના કડવા પાટીદાર તરીકે ઓળખાવ્યા છે અને પોતે રૂસાતપાટીના છે તે ઉપરથી જ પોતાનો હક્ક ઉપજાવી કહાડ્યો છે. પણ ઐતિહાસિક પુરાવા તરફ નજર કરતાં માલૂમ પડે છે કે પહેલાના વખતમાં રૂસાતપાટીના બે ભાઈઓમાંથી મોટા ભાઈ જેઓ પટેલ વસ્તાઘેલજીના મૂળ પુરુષ હતા તેઓ ઊંઝા છોડીને અસારવામાં આવીને વસ્યા હતા. જ્યાં સુધી મોટા ભાઈ જીવ્યા ત્યાં સુધી પોતે ઊંઝે જઈ લગ્ન કહાડીને લગ્નનો બાંધેલો બીડો અસારવામાં લાવતા અને પાસેના કડવા પાટીદારોને એકઠા કરી બીડો ફોડતા. કારણ કે જ્યારે તેઓ ઊંઝામાં વસતા હતા ત્યારે પણ તે બીડો તેમને ઘેરજ તેમના હાથે જ ફોડવામાં આવતો હતો, તેથી કરીને જ અસારવામાં લગ્નનો બીડો ફોડવાનો ધારો અસ્તિત્વમાં આવ્યો. પટેલ વસ્તાઘેલજીના વડીલ લગ્નનો બીડો ફોડ્યા પછી પોતાને હાથે જ દેશદેશાવર લગ્નપત્રિકાઓ લખતા એવું આપણે કડવા નિબંધમાંથી લીધેલ ઉપલા ટાંચણ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. આ પછી અસારવામાં આવીને વસેલા મોટા ભાઈનો સ્વર્ગવાસ થયો અને તેમની પાછળ ઘણાં નાનાં બાળકો મૂકી ગયા, તેથી તે વખતમાં આગગાડીનું સાધન નહીં હોવાથી તે છોકરાઓ જાતે લગ્નનો બીડો કહાડવા ઊંઝે જઈ શક્યા નહીં તેથી તેમના પિતાના નાના ભાઈ જેઓ ઊંઝામાં વસતા હતા તેમણે લગ્નનો બીડો ઊંઝામાંથી કહાડ્યો અને તે બીડો રિવાજ મુજબ ઊંઝામાં નહીં ફોડતાં બાંધેલો બીડો પોતાના

મોટા ભાઈ તરફ અસારવે મોકલાવી આપ્યો અને તે છોકરાઓ નાના હોવાથી પાસેના પરાના કેટલાક આગેવાન માણસોએ તે છોકરાઓની વતી લગ્નનો બીડો ફોડી જાહેરમાં વાંચી બતાવવાની ક્રિયા કરી અને તેમની વતી દેશદેશાવર લગ્નપત્રિકાઓ લખી. તેથી હમણાં પણ ઊંઝાવાળાઓ જેઓ રૂસાતપાટીના નાના ભાઈનો પરિવાર છે તેઓ ઊંઝામાં ઉમાદેવીના મંદિરમાંથી લગ્નનો બીડો કહાડે છે પણ તે બીડો તેઓ ત્યાં ફોડતા નથી પણ તે બાંધેલો બીડો અમદાવાદમાં રવાના કરવામાં આવે છે.

આ ઉપરથી ઊંઝાના પાટીદારોને લગ્ન કહાડવા સંબંધી કોઈ પણ પ્રકારનો હક્ક નથી. ફક્ત તેઓ પટેલ ધરમસીના વંશજ પટેલ વસ્તાઘેલજીની ત્યાંથી લગ્નનો બીડો કહાડે છે અને બાંધેલો બીડો પટેલ વસ્તાઘેલજી તરફ મોકલાવે છે. તેથી લગ્ન કહાડવાનો ખરો હક પટેલ વસ્તાઘેલજી અને તેમના વંશજોનો છે. ઉપરની બીનાના વધુ પુરાવામાં અમે જણાવવાની તક લઈએ છીએ કે પટેલ વસ્તાઘેલજી તરફથી લગ્નનો બીડો ફોડવાનો હક્ક કાલુપુર ઝાંપડાની પોળમાં રહેનાર તેમના વારસ પટેલ હરગોવન પરસોત્તમ ભોગવતા હતા. પટેલ હરગોવન પરસોત્તમ અસારવેથી ઝાંપડાની પોળમાં રહેવા આવ્યા હતા. પટેલ હરગોવન પરસોત્તમે વૃદ્ધ હોવાથી અને નિર્વંશ હોવાથી ઉપર દર્શાવેલો પોતાનો હક્ક સને ૧૮૮૭ની સાલમાં પટેલ મૂલજી પ્રેમજી તથા પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજીને લખી આપ્યો છે. તે દસ્તાવેજમાં પટેલ હરગોવનદાસ જણાવે છે કે આપણા કુટુંબમાં ઊંઝેથી લગ્નનો બીડો વંશપરંપરાથી આવે છે અને તે બીડો આપણા અસલ ગામ અસારવે જઈને ત્યાં બેઠક કરી તોરણ બાંધી ચારે પટેલો મળી ટીલાં કરાવે છે તે વહીવટ ગયા વિવાહ સુધી આપણા કુટુંબી ગિરધર અંબારામ કરતા હતા પરંતુ તે હાલ ગુજરી જવાથી હવે તે વહીવટ શાસ્ત્ર પ્રમાણે તથા દેશના ધારા પ્રમાણે ભોગવવાનો હક્ક મારો છે. પણ મારી હવે અવસ્થા થયેલી છે તેથી તે કામ મારાથી બજાવી શકાય તેમ નથી. માટે તમે આપણા કુટુંબમાં બીજા બધા કરતાં નજીકના પિત્રાઈભાઈ થાઓ છો માટે આપણા કુટુંબમાં ચાલતો આવેલો નાત સંબંધીનો વહીવટ ચલાવવાનો હક તમને સોંપું છું. માટે તે તમારા ખર્ચથી તમારે અને તમારા વંશજોએ ચલાવવો. આ દસ્તાવેજનું કેટલું વજન છે તે જણાવવા માટે નીચેની બાબત અમે જાહેરમાં મૂકીએ છીએ. તે દસ્તાવેજ અંગ્રેજ આઠ આનાના સ્ટેમ્પ ઉપર લખેલો છે જેમાં

સદરહુ પટેલ હરગોવન પરસોત્તમનું છે અને પાંચ સાક્ષીઓ જેમાં બે સાક્ષીઓ પટેલ ભગુભાઈ તરભોવનદાસ (ઝાંપડાની પોળના) અને પટેલ બોઘાભાઈ ગગલદાસ (જાદાભગતની પોળના)ની છે. અમે જણાવીએ છીએ કે આ બે સાક્ષીઓને લગ્નનો બીડો ફોડતી વખતે ટીલું કરવામાં આવે છે. તેથી જો પટેલ હરગોવન પરસોત્તમને સદરહુ દસ્તાવેજમાં લખેલો હક્ક ન હોય અથવા પટેલ મૂલજી પ્રેમજી અને પટેલ મનસુખ પ્રેમજી તેમના નજીકના પિત્રાઈ ન હોય તો પોતાના અંગત લાભ વિરુદ્ધ આ દસ્તાવેજમાં સદરહુ ટીલાત ગૃહસ્થો પોતાની સાક્ષી કરે નહીં પણ તેમણે સાક્ષી કરી છે તે ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલો તેમનો હક્ક બરોબર છે, આ બાબતને હજુ પણ વધારે મજબૂત કરવા માટે અમે નીચે પ્રમાણે વધારે પુરાવો રજૂ કરીએ છીએ. સન ૧૮૯૦ની સાલમાં એટલે સંવત ૧૯૪૬ના વિવાહમાં સદરહુ પટેલ હરગોવન પુરુષોત્તમ ઘણા બીમાર હતા, તેથી ઉપર દર્શાવેલ સને ૧૮૮૭માં લખાયેલા દસ્તાવેજને આધારે પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજીએ શેઠ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસને કાગળ લખી જણાવ્યું કે આ વખતે પટેલ હરગોવન પરસોત્તમ સખત માંદગી ભોગવે છે, તેથી તેઓ લગ્નનો બીડો ફોડવાની ક્રિયા કરવાને અશક્ત છે. માટે તે ક્રિયા ઘણી ઉપર દર્શાવેલ દસ્તાવેજની અનુસાર મને કરવા દેવી જોઈએ. પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજીની આ માગણીના જવાબમાં તા. ૨૭-૧-૧૮૯૦ના રોજ શેઠ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરીએ પોતાની સહીથી પત્ર લખ્યો છે જેની નકલ વાંચકની જાણ માટે નીચે મૂકવાની રજા લઈએ છીએ.

ખરી નકલ

રા.રા., મનસુખરામ પ્રેમજી. તમારો પત્ર તા. ૨૬-૧-૧૮૯૦નો આવ્યો તે પહોંચ્યો છે. તેના જવાબમાં લખવાનું કે હાલમાં હરગોવનદાસ હયાત છે ત્યાં સુધી તેનો લાભ તમને મળી શકવાને વાજબી કહેવાય નહીં. તેમની હયાતી બાદ બીન ફરજંદ હોયે ઉત્તરોત્તર અધિકારમાં તમને લાભ મળી શકે.

તા. ૨૭-૧-૧૮૯૦

Ds / શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ.

અત્રે અમે જણાવીશું કે શેઠ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરી જેઓ લગ્નનો બીડો ફોડવાની ક્રિયામાં આગળ પડતો ભાગ લેનાર સદ્‌ગૃહસ્થ હોવાથી ઉપર

પ્રમાણે જવાબ પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજીને આપે તે જો પટેલ હરગોવનદાસનો હક્ક ખોટો હોય તો, બિલકુલ અસંભવિત છે. તેથી સાબિત થાય છે કે સદરહુ દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલો હક યથાર્થ રીતે સાચો હોવો જોઈએ.

પ્રિય વાંચક! ઉપર દર્શાવેલ ઐતિહાસિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાથી તને ખાતરી થઈ હશે કે ઊંઝાના વતનીઓને લગ્ન કહાડવામાં કોઈ પણ હક્ક નથી તેમજ લગ્નપત્રિકાઓ લખવાનો પણ તેમનો કાંઈ પણ હક્ક હોય તેમ જણાતું નથી, તેવી જ રીતે લગ્નનો બીડો ફોડવાનો પણ તેમને હક્ક નથી.

* * *

ઊંઝાના પાટીદારોએ લગ્ન પ્રસિદ્ધ કરવાનો હક પ્રાપ્ત કરવાને બહાર પાડેલી તા. ૨૭ જાન્યુઆરી સને ૧૯૧૦ની જાહેરખબર કેટલા અંશે સિમાચિહ્‌ન છે તેનું યથાર્થ દિગ્દર્શન

જાહેરનામામાં સહીઓ કરનાર ઇસમોને તેઓ દર્શાવે છે તેમ જો તેમને જ હિંદુસ્તાનના સમગ્ર કડવા પાટીદારની કોમે લગ્ન કાઢી પ્રસિદ્ધ કરવાનો સંપૂર્ણ હક આપ્યો હોય તો તે બાબતના સમગ્ર પાટીદારની સહી સાથેના દસ્તાવેજની પાકી નકલ તેમણે જનસમાજની જાણ માટે બહાર પાડવી જોઈએ, અને તે બહાર પાડવામાં ન આવેતો તેઓ સહીઓ કરી જાહેરનામું બહાર પાડનારા ખોટો હક ધરાવવા પ્રયત્ન કરે છે. અગર તો સ્વાર્થના ઉદ્દેશથી આવી તજવીજ કરે છે તેવું સમગ્ર જ્ઞાતિને માની લેવાને કારણે મળે છે તેવું કહેવામાં અતિશયોક્તિ ગણાશે નહિ.

એક વખત નવે અને બીજી વખત અગિયાર વરસે લગ્ન કાઢવાથી જ જ્ઞાતિમાં બાળલગ્ન થાય છે અને તેથી આખી જ્ઞાતિમાં કલંક રૂપ અનેક દૂષણો ઊભાં થાય છે માટે શ્રીમંત મહારાજ ગાયકવાડ સરકારના ''बाललग्न प्रतिबंधक निवंध'' સામે આ જાહેરખબર કાઢનારા ગાયકવાડી પ્રજા કોઈ કેવી નજરથી જુએ છે તે તેમાં સ્પષ્ટ જણાવવું જોઈતું હતું.

વળી સદરહુ બાળલગ્ન વિરુદ્ધના કાયદાની બારીકીમાં આવી અગણિત ગાયકવાડી જ્ઞાતિબંધુઓ જો દંડાઈ જાય અગર તેમને સજા થાય તો તેની જવાબદારી લગ્ન કાઢવાના હકની મિથ્યા હિમાયત કરનારા અંતે આ જાહેરનામું કાઢનારના શીરે રહેશે કે કેમ તેનો જવાબ મહેરબાની કરી બહાર પાડવાનો

સહીઓ કરનાર હકવાદી પુરુષો કૃપા કરશે?

જાહેરનામામાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ''અમો લગ્ન કાઢી દેશદેશાવર મોકલીએ છીએ. તેમાં વિઘ્ન નાંખવાથી તમામ પાટીદાર જ્ઞાતિની લાગણી દુખાશે તેનો વિચાર કર્યા વિના લશ્કરીવાળા તરફથી કેશવલાલ છકડશી ભટ ગણપતરામની મદદથી દસ્તાવેજ રૂપ કાગળ બનાવી ખટપટ કરી સહીઓ કરાવી હક ઉત્પન્ન કરી તજવીજ કરે છે'' આ બાબત તપાસીઓ :

(૧) હક ઉત્પન્ન કરવામાં વિઘ્ન નાખ્યું ગણાતું હોય તો તેથી કરીને લગ્નની બાબતમાં કેવા પ્રકારનું વિઘ્ન આવવા સંભવ છે? અને તેથી પાટીદાર જ્ઞાતિની લાગણી દુખાવાનું શું કારણ છે! આવી વર્તણૂકથી લાગણી દુખાશે તેવું શા આધારથી જાહેર કરવામાં આવે છે? જાહેરનામાં બહાર પાડવા અગાઉ સમગ્ર જ્ઞાતિના મીલાવડો કરી અગર પત્ર દ્વારા એ અભિપ્રાય મંગાવી સમગ્ર જ્ઞાતિની અભિરુચિ મેળવી તમામ જ્ઞાતિની લાગણી દુખાશે એવું નક્કી કર્યું હોય અને તેનો દાખલો તેમની પાસે હોય તો જેની લાગણી દુખાય તેનું વિગતવાર લિસ્ટ બહાર પાડવું જોઈએ, અને તેમ ન બને તો ખુલ્લું જણાઈ આવશે કે સ્વાર્થને નુકસાન પહોંચવાથી અવાળે બાચકા ભરવાનો આ મહાન મિથ્યા ઉપાય યોજાય છે.

(૨) શેઠ બેહચરદાસવાળા ગેરવાજબી રીતે લગ્ન કાઢવાનો હક ઉત્પન્ન કરવાની તજવીજમાં હોય તે સંભવતું નથી કારણ કે તેઓ જ્ઞાતિને ઉન્નતિના રસ્તે દોરવાના પવિત્ર ઉદ્દેશથી પોતાના પદરના હજારો રૂપિયા ખર્ચનાર ખાનદાન કુટુંબના સખી ગૃહસ્થ છે તેથી આવો હક ઉત્પન્ન કરવાથી બીજાઓની માફક પોતાનો લગ્ન કાઢવામાં ઉત્પન્ન થતાં નાણાં મેળવવાનો આશય હોય તેવું નથી. નામદાર બ્રિટિશ સરકાર તરફથી મહાન પદવીનો પવિત્ર ઇલકાબ જો પાટીદાર જ્ઞાતિમાં કોઈને પણ પ્રાપ્ત થયો હોય તો તે પણ માત્ર જ્ઞાતિભક્ત શેઠ બેહચરદાસને હતો અને નથી. તેમના વાલી-વારસોને કોઈ પ્રકારની ખોટી લાલચ હોવાનો બિલકુલ સંભવ નથી. માટે આવા કુટુંબને ઉદ્દેશીને મિથ્યા લખાણ કરનારે પોતાની અને શેઠ બેહચરદાસના કુટુંબની યોગ્ય યોગ્યા લાયકાતનો વિચાર કરવાની તક લેવી જોઈતી હતી.

''ઉપર મુજબ લગ્ન કાઢવાનો હક પરંપરાથી ચાલતા આવેલા રિવાજ પ્રમાણે અમારો છે.'' આવું જાહેરનામામાં માત્ર લખવામાં આવ્યું છે પરંતુ આ

હક સંબંધી કોઈપણ દાખલા બતાવવામાં આવ્યા નથી ત્યારે પરંપરા એટલે શું સમજવું? સૃષ્ટિક્રમ શરૂ થયો ત્યારથી પરંપરા સમજવું કે અમુક વખત પછી અમુક વરસોથી સમજવું? સૃષ્ટિક્રમ શરૂ થઈ ત્યારથી પરંપરા ગણાતા હોય તેવા પ્રકારના લગ્નના દાખલા પરંપરાના જગત્ માન્ય પવિત્ર પુસ્તકો વેદ, શ્રુતિ સ્મૃતિ આદીમાં હોવા જોઈએ અને તેને અનુસરીને જો તેઓ આ કૃત્ય કરતા હોય તો તે પણ દાખલા જ્ઞાતિની સમજને માટે બહાર પાડવા જોઈએ. અને જો અમુક વખત યા વરસો ઉપરથી પછીથી પરંપરા માની લેવાતી હોય તો તે ''પરંપરાનો હક'' કેટલા વરસથી અને કઈ સાલથી આ રિવાજ શા કારણથી ચાલુ કરવાની જરૂર પડી છે કારણ કે કોઈપણ જ્ઞાતિમાં આવો હાંસીપાત્ર અને અધર્મયુક્ત રિવાજ જોવામાં આવતો નથી. તેનો માનવાલાયક ખુલાસો લખી જાહેર કરવો જોઈએ અને અમુક કારણને ઉદ્દેશીને અમુક વર્ષો પર આ રિવાજ પાડવાની જરૂર પડી છે તેવું માનવાનું કારણ હોય તો પણ જણાવવું જોઈએ. વળી હાલના વખતમાં પણ આવા કઢંગા રિવાજને આમ જ ચાલવા દેવા માટે કોઈ પણ વજનદાર કારણની હસ્તી હોય તો તે પણ જણાવવું જોઈએ. વર્તમાનકાળમાં પ્રતાપી બ્રિટિશ સરકારના ન્યાયી અમલમાં વાઘ અને બકરી એકઆરે પાણી પીએ છે તેવા વખતમાં હવે આમ ઉતાવળ કરી લગ્ન કરી નાંખવામાં શો ભય અને આશય સમાયેલો છે તે પણ જણાવવું જોઈએ. અત્યારે શાંતિનું સામ્રાજ્ય સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યું છે ત્યારે આવા રિવાજના કહેવાતા હકોને પાણીચું પધરાવવામાં આવે ને જ્ઞાતિની ઉન્નતિ થાય તો તેમાં જાહેરનામાં કાઢનારને ગભરાવાનું શું કારણ છે?

જાહેરનામામાં વળી જણાવવામાં આવે છે કે ''શ્રી ઉમિયામાતાની રજાથી મુદતસર રિવાજ પ્રમાણે લગ્ન કાઢવાનો અમારો હક છે'' તેના માટે શું સમજવું? અનંત કોટી બ્રહ્માંડના અધિષ્ટાતા સર્વવ્યાપક પૂરણ બ્રહ્મ જેના અનહદ મહિમાને વર્ણવવા વેદ પણ સમર્થ નથી તેવા સાક્ષાત્ સ્વયંભુની મહાન શક્તિ જગતજનની શ્રી ઉમાદેવીએ સિંહવાહીનીના સ્વરૂપમાં ઊંઝાના મહોલ્લાત અને રૂસાતપાટીના પાટીદારોને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપી આવા પ્રકારનો મુદતસર લગ્ન કાઢવાનો શી રીતે હક એનાયત કર્યો છે! અને જો શ્રી ઉમાદેવી પ્રત્યક્ષ દર્શન દઈ મુદતસર લગ્ન આપી હુકમ કરતાં હોય તો ખાસ કૃપા કરી સમગ્ર જ્ઞાતિનો ઊંઝા મુકામે મેળાવડો કરી આદ્યશક્તિ માતુશ્રીના સર્વને દર્શન કરાવી કૃતાર્થ કરવાની આ

સેવક જાહેરખબર કાઢનાર મહાશયોને યાચના કરે છે. નહિ તો મુદતસર જ અને તે પણ રિવાજ પ્રમાણે લગ્ન કાઢવાની માતાજીએ સમગ્ર જ્ઞાતિમાં માત્ર ઊંઝાના બે પાટીવાળાઓને જ રજા આપી છે, તેવી રીતે જાહેર કરી ભોળા અને અજ્ઞાન જ્ઞાતિબંધુઓને અવળે માર્ગે દોરવાનો તેમના પર આરોપ શા માટે નહિ મૂકવો જોઈએ તેનો પણ તેમણે ખુલાસો કરવાની જરૂર છે. કૃપાળુ હરસિદ્ધ માતાએ પર દુ:ખભંજનવીર વિક્રમાદિત્યને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપી તેના પરોપકારી પુરુષાર્થમાં અનંતવાર મદદ આપ્યાનું ઈતિહાસ પરથી જણાય છે. તેમજ પૃથ્વીરાજ ચહુઆણના વખતમાં પણ ચંદબારોટે મહબાની લડાઈમાં મહાકાળીના છંદ ભણી તે દેવીનું આહ્વાન કર્યું હતું તેથી પ્રત્યક્ષ પધારી સૈન્યમાં મદદ કરી હતી. અને તે જ વખતમાં વિર ચામુંડરાયના હાથથી ચામુંડા દેવી પોતાના બલિદાનને લઈ તેની વ્હારે આવતી હતી. પાવાગઢના પતાઈને પણ નવરાત્રીના પર્વમાં સાક્ષાત્કાર થયો હતો ને તેની બદદ નતની માગણીથી મહાકાળીએ શ્રાપ દઈ તેની પાયમાલી કરી હતી. વગેરે દેવીના સાક્ષાત્કાર થવાના ઘણા દાખલા ઈતિહાસોમાં મોજુદ છે, પરંતુ ઊંઝાની આ બે પાટીદારની પાટીના પાટીદારોને બાળલગ્ન કરવાનો હક પ્રત્યક્ષ દર્શન આપી આપ્યો છે તેવો દાખલો કોઈ પુસ્તકના પાનામાંથી પ્રસિદ્ધ કરવાની જાહેરનામાં કાઢનાર મહેરબાની કરશે અને તે સાથે લગ્ન કાઢવામાં જો થતાં હોય તો દર વખતે ઉત્પન્ન થતાં નાણાંની આ જ સુધીમાં શું વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે તેનો વાજબી સાચો હિસાબ જ્ઞાતિની જાણ માટે લાયક સહીઓ સાથે બહાર પાડવો જોઈએ. તેવું કાંઈ પણ બનતું નથી અને આવા મનસી હકને પુષ્ટિ આપવા જાહેરખબરો બહાર પાડવામાં આવે તે કેટલા અંશે વાજબી છે તેનો સુખ જ્ઞાતિજનો મતી અનુસાર વિચાર કરી લેશે. સમગ્ર જ્ઞાતિનાં બાળકોને એક જ દિવસે પરણાવવાનાં લગ્ન કાઢવામાં તમામ જ્ઞાતિબંધુઓનું હિત અહિત સમાયેલું છે તે વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખી લગ્ન કાઢવાની મનસ્વી હિમાયત ધરાવનાર પુરુષોએ જ્ઞાતિ સમસ્તની અનુમતિ લઈ કાયદેસર સત્તા લઈ શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડનું છૂટ આપવામાં સર્ટિફિકેટ મેળવી પછી લગ્ન જાહેર કરવાની હિમાયત કરવી જોઈએ છતાં તે પ્રમાણે કાયદેસર યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવે અને લગ્નનો વાયરો ચાલતો કરવામાં આવે તો તેથી ''बाललग्न प्रतिबंधक निबंध''ની બારીકીમાં આવી જઈ અજ્ઞાન જ્ઞાતિભાઈઓ

દંડાઈ જાય તેના જવાબદાર આવા પ્રકારના લગ્ન કાઢવાની હિમાયત કરનાર શખ્સોને ગણવામાં આવે તો તે અસંભવિત નથી. - **ચૈતન્ય**

* * *

''લગ્નની લ્હાણી''

બંધુઓ આ સાલ આપણા લગ્નની વારી હતી અને તેથી ચોગરદમથી લોકો એવી આશા રાખી રહ્યા હતા કે લગ્ન થશે પરંતુ કેટલાક વખત સુધી આ આશા માત્ર નામની આશા જ રહી, કારણ કે લગ્ન નિકળવાનું કુળદેવી શ્રી ઉમિયા માતાજીનું સ્થાન જે ઊંઝા ગામ, તે ગાયકવાડી રાજ્યમાં હોવાથી નામદાર ગાયકવાડ સરકારનો બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધ આપણને લગ્ન કાઢવામાં આડે આવ્યો, તેમાંથી છૂટ મેળવવા સંવત ૧૯૬૪ના વૈશાખમાં વીસનગર મુકામે જ્યારે કડી પ્રાંત ખેડૂત પટેલોની સમાજની બીજી બેઠક મળી હતી ત્યારે નામદાર ગાયકવાડ સરકાર પાસે જવા આગેવાનોની એક કમિટી નિમવામાં આવી હતી. કેટલાક વખત સુધી કમિટીએ કાંઈ પણ કાર્ય કર્યું નહીં તેથી તથા વિવાહનો વખત નજીક આવવાથી કડવા વિજયમાં તેને માટે પ્રસંગોપાત્ત કડવા લેખો લખવા પડ્યા અને આખરે લાંબી મુદતે સંવત ૧૯૬૫ના દશેરા ઉપર તે કમિટી વડોદરે શ્રીમંત પાસે છૂટ મેળવવા ગઈ જ્યાં તેમને શ્રીમંતની મુલાકાતનો લાભ મળ્યો નહીં પણ મહેરબાન દત્ત સાહેબને તેમણે રૂબરૂમાં અરજી આપી, જે અરજી અભિપ્રાય માટે કડી પ્રાંતના મહેરબાન સૂબા સાહેબ તરફ રવાના કરવામાં આવી. કમિટીનો આ તુમાર ચાલતો હતો તેવામાં લગ્ન કાઢવાની ક્રિયા કરવાનો પ્રસંગ નજીક આવવાથી નામદાર ગાયકવાડ સરકાર કે જેણે પોતાની રૈયતની શારીરિક તેમજ માનસિક સ્થિતિ સુધારી તે દ્વારા જનસમાજને કેળવી તેમને ઉચ્ચ સ્થિતિ પર લાવવાના શુભ હેતુથી જ આ કાયદો ઘડ્યો છે, તેણે વિચાર્યું કે જો, ઊંઝામાંથી કડવા કણબીઓનાં લગ્ન નીકળશે તો અજ્ઞાન કણબીઓ પોતાનાં ચાલીશ ચાલીશ દિવસનાં બાળકોને પરણાવી દઈ કાયદાની રાહે ખરેખર સજાવાર થઈ પડશે અને નિર્ધન પાટીદારોની એક જબરી સંખ્યાને દંડવાની દુઃખદાયક ફરજ પોતાના દયાળું અધિકારીઓના શીર પર આવી પડશે. આવી ઊભી થતી ઉપાધિને મૂળમાંથી જ દાબી દેવા તે નામદાર તરફથી આપણાં કુળદેવીશ્રીના મંદિરે પોલીસની

ચોકી બેસાડવામાં આવી અને લગ્ન નહીં કાઢવા દેવાનો બંદોબસ્ત કર્યો. આથી શ્રી ઉમિયામાતા સ્વસ્થાનના પ્રેસિડેન્ટ તરફથી તા. ૨૧-૧૨-૦૯ રોજ એક જાહેરખબર બહાર પાડી સર્વે પાટીદારોને જણાવ્યું કે, ''જો આપણે લગ્ન કાઢીએ તો ગાયકવાડ સરકારના કાયદાથી અજ્ઞાન પ્રજા દંડાઈ જાય તેથી લગ્ન નહિ કાઢવા અમને મનાઈહુકમ મળ્યો છે, અને માતાજીએ ચોકી બેઠી છે. તે બાબત અમે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવીએ છીએ તેનો નિકાલ થયે લગ્ન કાઢવા તજવીજ થશે. તે દરમિયાન કોઈ સ્વાર્થી માણસ લગ્ન બહાર પાડે તો તેને ખોટાં માની તે પરથી લગ્ન કરવાં નહીં.'' તેવામાં થોડા વખત પછી વીરમગામ મુકામે મળેલી શ્રી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને તેમના બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદાને માટે ધન્યવાદ આપવાનો ઠરાવ પાસ કર્યો. તેથી ઊંઝા, ચાણસ્મા, મહેસાણ, ઉમતા, વીસનગર વગેરે ગામોના માણસોની સાથે વીરમગામ, પાટડી અને અમદાવાદના કેટલાક પરમાર્થી કુલીન પુરુષોએ મળી તે ગાયકવાડી ભાઈઓને બાળલગ્ન કરવાની કાયદામાંથી છૂટ મળે તે માટે ઠામેઠામ ને ગામેગામ ફરીફરીને અરજીઓ કરાવી અને તાર પણ કર્યા, પરંતુ તે પરમાર્થી પુરુષોના આ પુરુષાર્થનું સંતોષકારક કશું પરિણામ આવ્યું નહીં. મામલો આવો ચાલી રહ્યો હતો તેવામાં સાંભળવામાં આવ્યું કે અમદાવાદથી લગ્ન કાઢવા કેટલાક માણસો ગોપાલદાસે ''વિવાહનું વગોણું'' નામનું ચોપાનિયું બહાર પાડી ''માતાજીના મંદિરે તો ગાયકવાડ સરકારે લગ્ન ના કાઢવા દેવા ચોકી બેસાડી છે, માટે તેના કાયદાને અનુસરી લગ્ન કાઢવાની કબૂલાત ન આપીએ ત્યાં સુધી તે ચોકી ઉઠાડે તેમ નથી. માટે વિરમગામ મુકામે મળેલી સમાજે ૧૪મો ઠરાવ કરી આ બાબતનો રસ્તો કાઢવા પોતાની કમિટી નીમી છે તે તથા ઊંઝા કમિટી અને પ્રેસિડેન્ટ તથા પાટડીના નેક નામદાર દરબાર સાહેબ તથા પાટડી, વીરમગામ, અમદાવાદ, દશકોષી. ભાલ, ડંઢાય, પાટણવાડો વગેરેના આગેવાનો મળી સર્વને અનુકૂળ સર્વમાન્ય રસ્તો ના કાઢે ત્યાં સુધી કોઈ પક્ષ ''અમે માતાજીમાંથી લગ્ન લાવ્યા છીએ'' એવી ગપ ઉડાવે તો તે મનાશે નહીં, અને લગ્ન છૂટી થઈ જઈ એકતા તૂટી જશે ને ગાયકવાડી ભાઈઓ દંડાઈ જશે. માટે ખોટી રીતે લગ્ન કાઢનાર પક્ષે આ બધો વિચાર કરી લગ્ન કાઢવાં'' (જુઓ ગયા અંકના છેલ્લા પાને) આ ભાવાર્થનું ચોપાનિયું છપાવી બહાર પાડી લગ્ન કાઢવા ઉતાવળા થયેલા પુરુષોને

તેમ કરવામાં સમાયેલું જોખમ સમજાવ્યું અને તે મારા ધારવા મુજબ ઠીક સુલેહકારક હતું. પરંતુ માત્ર હકની જ દરકાર કરતાં આખી નાતની શી વલે થશે તેની લેશ પણ જેને પરવા નથી તેવા આગેવાનોને કહેવાને કે રોકવાને પરમાત્મા વિના કોણ સમર્થ થાય? અને તેથી પોતાના મનસ્વીવેગમાં અને ફાંકામાં આવા ડહાપણભર્યા ચોપાનીયાની કે દેશકાળની લેશ પણ પરવા કોઈએ કરી નહીં. મિ. લશ્કરી કુટુંબ તરફથી લગ્ન કાઢવા સંબંધે ''સાજ વર્તમાન''માં કાંઈક છપાવવામાં આવ્યું અને ત્યારબાદ ઊંઝાના પાટીદારોની ૨૩૬ સહીઓ સાથેનું મિ. લશ્કરીનો લગ્ન બાબતમાં કાંઈ પણ હક નથી પણ અમારો હક છે એવું પ્રતિપાદન કરનારું એક જાહેરનામું બહાર પડ્યું જેનું સવિસ્તર વર્ણન ગયા અંકમાં આવ્યું છે. ત્યારબાદ હકની મારામારી ઠીક ચાલી. અમદાવાદ ઝાંપડાની પોળના રહેવાશી, પટેલ પ્રાણજીવન ડાહ્યાભાઈ તરફથી તા. ૨-૨-૧૯૧૦ના દિવસે એક જાહેરખબર બહાર પાડી જેમાં લગ્ન કાઢી લાવી વાંચવાનો અમદાવાદના પટેલોનો જ હક સાબિત કર્યો. તેના પ્રત્યુત્તરમાં શાહપુર વસ્તાઘેલજીની પોળના રહીશ અને વારસા પટેલ મનસુખરામ પ્રેમજીએ તા. ૬-૨-૧૦ના દિવસે જાહેરખબર બહાર પાડી લોકોને જણાવ્યું કે ''સદરહુ પ્રાણજીવનદાસને લગ્ન બહાર પાડવાનો હક નથી પણ ઘણાં વરસથી મારા વડીલ વસ્તાઘેલજી તથા મિ. લશ્કરીને ત્યાં લગ્નપત્રિકાનો પડો આવે છે. માટે અમારા તરફથી જે લગ્ન જાહેર થાય તે ખરાં માનવાં.'' આ માણસ હકની બાબતમાં તેમના તરફથી અમને મળી તે ખાતરી આપ વાંચક બંધુઓને ગયા અંકમાં અમે જણાવી ગયા છીએ. માટે જેને પોતાના હકની સાબિતી જાહેર પ્રજાને જણાવવા ઇચ્છા હોય તેણે કૃપા કરી અમને લખી મોકલવું જે પર પૂરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે. ત્યારપછી ઝાંપડાની પોળના રહીશ બીજા એક ગ્રહસ્થે ''લગ્ન કાઢી લાવી જાહેર કરવાનો અમારો જ હક છે.'' એવું છપાવી જાહેર કર્યું. આ લઢાલઢીની ઝુંબેશ તથા હકની મારામારી અમદાવાદમાં ચાલતી હતી ત્યારે લોકોની ભારે આતુરતાવાળી ગીર્દીને, ઓચિંતા લગ્નીઆ સામા આવેલી પ્રેક્ષકે જોઈ. ત્યાં રાત્રે સાડાસાત પછી અમદાવાદના પટેલો તથા લશ્કરીના પક્ષના આગેવાનો લગ્નીઆ કહેવાતા માણસોને લઈને ''શ્રી ઉમિયા માત કી જય''ના જયઘોષ વચ્ચે સ્ટેશનમાંથી નીકળી પોતપોતાના ગજા મુજબ વરઘોડો કાઢી પોતાના ઘેર ગયા. ને દરેક પક્ષ ''અમારે ત્યાં લગ્નીઆ પહેલા આવ્યા''

માની મનમાં મલકાવા લાગ્યા, પરંતુ પેલા ગાયકવાડની પાટીદારોની આવી અર્ધદગ્ધ સંખ્યા એ પણ માતાજીના મંદિરે તો ગાયકવાડની ચોકી બેઠી છે, ત્યારે આ બન્ને પક્ષ લગ્ન લાવ્યા ક્યાંથી? તેવો સહેજ સવાલ પણ કર્યો નહીં. કેટલાક સમજુ પુરુષો તો માતાજી લગ્ન આપે છે તે વાતનું ઊંડું રહસ્ય સારી રીતે સમજી રહેલા હોવાથી તટસ્થ બની જોયા કરતા પરંતુ માતાજીના ચુસ્ત ભાવિકો અને માતાજીના નામના લગ્ન પર મરી મટવા તૈયાર બની અન્ય સુધારક બંધુઓને માતાજી તરફ નાસ્તિક કહી વક્ર દૃષ્ટિથી જોનારામાંના કોઈએ પણ આ બે પક્ષ, ચોકી બેઠી છે છતાં લગ્ન ક્યાંથી લાવ્યા તેવો સહેજ પણ પ્રશ્ન કર્યો નહીં. જ્ઞાતિમાં જ્યાં અજ્ઞાનનું સામ્રાજ્ય મોટા ભાગે પ્રસરી રહ્યું છે, જ્યાં આગેવાનો ઘણાખરા ગામડાના હોવાથી અભણ હોય, જ્યાં કેટલાક સમજુ આગેવાનો ''જો આ બધા લોકો આ ભેદ પામી જશે તો આપણું ગૌરવ ઘટી જશે, આપણને બધા નમતા નહીં આવે, આપણી એકહથ્થુ સત્તા વહેંચાઈ જશે.'' વગેરે જાતના વિષમ વિચારો કરીને માત્ર પોતાની પદવીને જાળવી રાખવા ચાહે ગમે તેમ થાય પણ સત્ય બોલનારને દબાવી દઈ અજ્ઞાન લોકોને ગમે તેવા ધર્મના ધતીંગથી કાચા તાંતણે બાંધી અજ્ઞાન પ્રાણીની માફક તાંણી જવાની જેમની જાણીજોઈને ઇચ્છા છે તેવા પુરુષો જ્યાં પડ્યા છે ત્યાં કોણ આ ખુલાસો પૂછે! અરે અન્ય અજ્ઞાનનું અને આવા સ્વાર્થપરાયણ સાધુ આગેવાનોનું શું કહેવું! પણ નેક નામદાર ધર્મમૂર્તિ દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજીની સમક્ષમાં પણ કોઈએ એવા નિર્ણય ન કરી બતાવ્યો કે માતાજીમાં તો ચોકી હતી ત્યારે આ લગ્ન લાવ્યા ક્યાંથી? ખેર બન્ને પક્ષ લગનીઆ પોતાને ત્યાં લઈ ગયા, બાદ વળી ચોપાનિયાનું નવું સ્વરૂપ દેખાયું જેમાં પાંચ બ્રાહ્મણો તથા ઊંઝાના બે પટેલિયાની સહીઓ તથા તા. ૭-૨-૧૦ તથા ૯-૨-૧૦ની તારીખો હતી તેમાં તેઓએ દર્શાવ્યું હતું કે યોગ્ય વખતે માતાજીમાંથી રિવાજ પ્રમાણે શાસ્ત્રયુક્ત લગ્નપત્રિકાઓ કાઢી પડો અમદાવાદમાં શેઠ. વનમાળીદાસવાલાને ત્યાં મોકલવામાં આવશે અને પછી દેશ-પરદેશ અમો બન્ને પાટીના પટેલિયાઓ તરફથી કંકોત્રીઓ આપી બ્રાહ્મણોને મોકલવામાં આવશે. લગ્નની બાબતમાં લશ્કરી વાલાનો કે કોઈનો હક નથી. આવું છપાવી બહાર પાડ્યું છતાં પણ લોકોમાંથી કોઈએ તપાસ કર્યો નહીં કે આ બન્ને લગ્ન માતામાં ચોકી છે છતાં શી રીતે આવ્યાં, પરંતુ પરંપરાનું જૂનું હોય તેને જાન માટે જાળવનારાઓ એ

તો વળી એક નવો નુક્તો કર્યો. લશ્કરીવાલાઓ જે લગ્ન લાવ્યા છે તે સુધરેલી ઢબનાં છે અને પાંચ વરસની માંડવરાત્રી વાળાં છે તેવો વહેમ જવાથી અમદાવાદના આઠીઆ પક્ષના પટેલોએ તરત જ એક ''વિવાહની વધાઈ'' નામનું જાહેરનામું બહાર પાડી જણાવ્યું કે, ઊંઝાના મોલોત અને રૂસાતપાટીના પટેલોની સહીઓનો માતાજીની આજ્ઞાથી કાઢેલ પડો લઈ રિવાજ પ્રમાણે લગનીયા અમારે ત્યાં આવ્યા છે પણ અમો લગ્ન વાંચીએ તે પહેલાં લગ્નની કોઈ ખોટી મીતીઓ જાહેર કરી પાટીદારોને આડે રસ્તે ન દોરે તે માટે અમો વૈશાખ સુદ ૧ તથા સુદ ૧૧ લગ્નની તથા માંડવરાતની તારીખો બહાર પાડી છે. લેખક જાતે રાજનગરના આ ધાંધલિયા ક્ષેત્રમાં આ બે પક્ષનું દારૂણ યુદ્ધ જોવા હાજર હતો તેણે આ પત્રિકા વાંચી અને અજાયબ થઈ ગયો. અરે આ જૂના જમાનાના જોગીઓમાં નવું શું? લગ્નીઆ પડો વધાવી પછી ઉઘાડીને લગ્નતિથિઓ વંચાય છે ત્યાં સુધી પડામાં કઈ તિથિએ છે તેની ખુદ લગ્નીઆઓને પણ માહિતી હોતી નથી અને પડો ઘરના ખૂણામાં અત્યાર સુધી કદી પણ ફોડવામાં આવતો નહોતો પણ અકળાયેલો આદમી જેમ વારંવાર ભૂલો કરે છે તેમ અહિંયાં પણ આ લોકો એ પોતાના પુરાના પ્રથાને એકદમ પોતાની મરજી પડી ત્યારે પાંચ પાટુ મારીને લગ્નીઆ પાસેથી પડો પડાવી પોતાના ઘરના ખૂણામાં ફોડી વાંચીને તરત જ જૂની રીતથી તદ્દન વિરુદ્ધ રીતે તારીખો છપાવી લગ્ન અસારવે વધાવી વાંચ્યા પહેલાં પોતે બહાર પાડી દીધી. ગામ આખામાં હો હો થઈ રહી અને ઠામ ઠામ જૂના અને નવા વિચારના પુરુષો આગેવાનોના આ ઉતાવળા પગલાંથી નારાજ થઈ ટીકા કરવા લાગ્યા. બિચારા ભોળા જૂના માણસોને આ આગેવાનોની વેતરણની શાની ખબર હોય કે પેલો પ્રતિપક્ષી હમણાં નવી ઢબનાં લગ્ન બહાર પાડનાર છે, તેથી તારીખોનો ભાસ ન પડવા દેવા આ અત્યારે એકનું એક યોગ્ય પગલું તે પુરુષોને ભરવું પડ્યું હતું. બપોર પછી લશ્કરીનો વરઘોડો ચડ્યો અને અસારવે પહોંચ્યો. ત્યાં વળી નવાં ચોપાનિયાં વહેંચાયાં તેમાં એક ચોપાનિયું ઊંઝાના પટેલોની બાર સહીઓ વાળું હતું. જેનો ભાવાર્થ એવો હતો કે ''તા. ૮-૨-૧૦ના રોજ અમદાવાદના પટેલ ચુનીલાલ ચમનલાલ તથા ભગુભાઈ ત્રિભોવનદાસે છપાવેલ વિવાહની વધાઈમાં છપાવ્યું છે કે ઊંઝાના પટેલ શામળ બાજી તથા ઉગરદાસ રામચંદ્રની સહીઓથી શ્રી ઉમિયા માતાજીની આજ્ઞાથી કાઢેલી

લગ્નપત્રિકાનો પડો લઈ લગનીયા અમારે ત્યાં આવ્યા છે. તે લગ્નની તથા માંડવરાત્રીની તારીખો ખોટી છે, કારણ કે તેમણે તે શ્રી ઉમિયામાતામાંથી મેળવેલી નથી. તા. ૧૦-૨-૧૦ આવી રીતે જાહેરખબર બહાર પડ્યા પછી તરત જ મિ. લશ્કરી તરફથી એક જાહેરખબર બહાર પાડી. જ્યારે માતાજીના દેવળ પર ચોકી બેઠી ત્યારે તેમણે પોતાના તરફથી તા. ૨૧-૧૨-૦૯ના રોજ જાહેરખબર બહાર પાડી જણાવ્યું હતું કે અમો ગાયકવાડ સરકાર સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવીએ છીએ અને તેનો નિકાલ થયે લગ્ન કાઢીશું. તે વિના વચમાં કોઈ માતાજીના નામે લગ્ન બહાર પાડે તો તે માનવાં નહીં. આ જાહેરખબર પ્રમાણે પોતાના ચાલતા તુમારમાં શ્રીમંત મહારાજા સર સિયાજીરાવ તરફથી નીચે પ્રમાણે હજુ હુકમ થયો છે અને લગ્ન કાઢવા પરવાનગી આપવાથી શ્રી ઉમિયામાતાજીમાંથી ગાયકવાડ સરકારના બંદોબસ્ત સાથે અને અમલદારોની વિદ્‌માન લગ્ન કાઢ્યાં છે તે લગ્નપત્રિકા આજરોજ જ્ઞાતિભાઈઓ સમક્ષ મુકવામાં આવશે.

સૂ. બ. જા. નં.
૫૯૬
૬૬

રા. કેશવલાલ સી. પટેલ
દિલ્લીગેટ મુ. અમદાવાદ

આજ તરફે કડી પ્રાંત સૂબા સલામ દીગર કડવા પાટીદાર લોકોને બાળલગ્નના કાયદા વિરુદ્ધ એક વખત માટે કાયદાથી ઠરેલીયત્તા અંદર લગ્ન કરવાની છૂટ મળવા બદલ અરજ કરેલા તે ઉપરથી હજુર મંજૂરી માટે ટીપણ સાદર કરતાં તે લગત આજ્ઞા થઈ છે કે.

હજુર હુકમ

સદર નિબંધની કલમ આઠની રકમ. ख મુદ્દામ કડવા કણબીઓના તે વખતના અરજ ઉપરથી જ્ઞાતિ રિવાજને આવતી હરકત દૂર કરવાને માટે જ દાખલ કરેલી છે તેમાં સુધારો કરી હાલના અરજ પ્રમાણે છૂટ આપવામાં આવે તો બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધનો મુખ્ય ઉદ્દેશ જનસમાજની લાગણી કેળવવાનો તે દ્વારા બાળલગ્ન કમી કરવાનો છે તે પાર પડતો નહીં હોવાથી એ સંબંધમાં

વિચાર કરવાનું પ્રયોજન જણાતું નથી. લગ્ન મીતી પહેલાં કડવા કણબીઓને નિબંધ અન્વયે પરવાનગી મળવી અવશ્ય છે અને તેની વ્યવસ્થા જ્યુડિશિયલ ખાતા તરફથી રહેશે એટલે નિબંધને અનુસરી લગ્ન થવામાં કાંઈ હરકત આવશે નહીં તે જાણવું.

તા. ૩ ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૬૦.

સહી. K. B. Jadav
કડીપ્રાંત સૂબા. તા, ૩-૨-૧૦

આ પ્રમાણે હજુર હુકમવાળી જાહેરખબર બહાર પાડી પોતાના ગાયકવાડ સરકાર સાથેના પત્રવ્યવહારનું પરિણામ જણાવી મહાસુદ પડવેને દિવસે લગ્નપત્રિકા વધાવી સર્વ બંધુઓ સમક્ષ વાંચવામાં આવી. ત્યાં શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ તથા તેમના નાના ભાઈ તથા મનસુખરામ પ્રેમજી તથા અસારવાના પટેલને ચાંલ્લા થયા. (હજુર હુકમ ઉપર ખાસ લેખ લખવામાં આવ્યો છે જે તરફ વાચકનું ખાસ ધ્યાન ખેંચું છું.) લગ્નપત્રિકામાં સંવત ૧૯૬૬ના ચૈત્ર વદી ૧૦ તથા સંવત ૧૯૭૧ના બીજા વૈશાખ સુદી ૧૦નાં બે લગ્નજ્ઞાતિના ત્રવાડી ભૂલાભાઈએ વાંચ્યાં હતાં, જેની નીચે કડી પ્રાન્તના સૂબાસાહેબનું તેની સત્યતાને માટે નીચે પ્રમાણે સર્ટિફિકેટ હતું :

This is to certify that the marriage dates noted in the Patrika bave been fixed today according to the religeous rites in vogue among the Kadva Kunbis since many Years.

Camp Oonja. **K.B. Jadhava**
Suba & District Megistrate.
8-2-1910 **Kadi**

ઉપરના સર્ટિફિકેટનો અર્થ એવો છે કે, ''આથી સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે છે કે, આ પત્રિકામાં જણાવેલી લગ્નતિથિઓ કડવા કણબીઓમાં ઘણા વરસોથી ચાલતી આવતી ધર્મ-ક્રિયા પ્રમાણે આજે નક્કી કરવામાં આવી છે.''

કેમ્પ. ઊંઝા. **કે. બી. જાધવ**
સૂબા અને ડિસ્ટ્રિકટ મેજિસ્ટ્રેટ,
તા. ૮-૨-૧૯૧૦ **કડી**

પાછળથી મહા સુદિ પાંચમને દિવસે અમદાવાદના પટેલોનો વરઘોડો ચડ્યો અને લગ્નનો પડો અસારવે ઉઘાડી વાંચવામાં આવ્યો. જેમાંની તિથિઓ વૈશાખ સુદિ પડવે તથા સૂદિ અગિયારસ તો વધાવ્યા પહેલાં જ ઘરમાં પડો ઉઘાડી બહાર પાડવામાં આવી હતી. જૂના રિવાજને જાળવી રાખવા મોટો જંગ ખોદી નાખવા તૈયાર થયેલ પુરુષોએ વરઘોડો ચડાવી અસારવે જઈ વધાવ્યા પહેલાં જ આવી રીતે તારીખો બહાર પાડનારને કંઈ પણ પૂછ્યું હોય તેવું બન્યું જ નથી. જ્યાં પોતાની ભૂલ અને પારકાની હાયને પીછાનવામાં પછાત પડેલા આગેવાનો જ્ઞાતિ સમસ્તને પોતાની મરજી મુજબ ચલાવવામાં મહત્તા માને છે ત્યાં સત્ય શું છે તેની તુલના કાળ વિના કોણ કરે? આવી રીતે બન્ને પક્ષે પોત પોતાની સગવડે પોતપોતાને ત્યાં લાવેલા લગ્નના પડા વાંચી જુદી જુદી તારીખો બહાર પાડી અને જાહેર પ્રજાને એવું સાબિત કરી આપ્યું છે કે, માતાજી અમુક માણસોને જ લગ્ન આપે, અને અમુક માણસો લગ્ન માગવા જાય તો ન આપે તેવી માતાજીની ઈચ્છા નથી. તેમજ એકજ પક્ષને લગ્ન આપે તેવું પણ કંઈ નથી. એકાદ-બે દિવસ પછી મિ. લશ્કરી પક્ષના પાંચ-પાંચ વરસના લગ્નવાળા લગનીઆ નામદાર પાટડી દરબાર સાહેબને ત્યાં કુમકુમપત્રિકા લઈ ગયા ત્યાં દરબાર સાહેબે તેમને આદરસત્કારપૂર્વક ઉતારો આપી બીજા પક્ષના લગનીઆ આવે ત્યાં સુધી થોભવા કહ્યું. પાછળથી આઠીઆ પક્ષનાં જાહેર કરેલાં લગ્નની કુમકુમપત્રિકા લઈ તેમના લગનીઆ આવ્યા. આ બેમાં કયાં લગ્નને વધાવવાં તે દરબાર સાહેબને એક ગંભીર સવાલ થઈ પડ્યો. એવામાં આ ઉપાધિમય ખળભળાટ સહન ન થઈ શકવાની કોઈ તટસ્થ પુરુષે ''ખળભળાટ''ના મથાળા નીચે એક ચોપાનિયું કાઢ્યું જેમાં ''લગ્ન નીકળ્યા પહેલાં જ્ઞાતિમાં સર્વત્ર શાન્તિ હતી પણ આવાં બે જાતનાં લગ્ન નીકળવાથી ઠામ ઠામ ખળભળાટ થઈ રહ્યો છે. વળી એવા પણ ગપગોળા ઊડી રહ્યા છે કે, પાંચ વરસની માંડવરાત્રીનું બીજું લગ્ન જોકે જ્ઞાતિની સંમતિ સિવાય કાઢ્યું છે પણ માતામાંથી વિધિસર કાઢ્યું છે, અને બાકીનું ઊંઝા વાળાઓએ જે કાઢ્યું છે તે માતામાથી કાઢેલું નથી. આવા વખતમાં નામદાર દરબાર સાહેબ પોતાના ન્યાયી અને કીર્તિવન્ત હાથથી સઘળે શાન્તિ ફેલાવશે તો તેમના ન્યાયને સર્વે માન આપીને ચાલશે એમ મારું માનવું છે.'' આવા વખતમાં બેમાં ક્યાં લગ્ન વધાવવાં આ મહત્ત્વના અને જોખમના ગંભીર સવાલનો નિર્ણય કરવા છેવટે દરબારશ્રીએ દસક્રોશી, ભાલ, પાટણવાડો,

દંઢાય, સુરત, અમદાવાદ, વીરમગામ ચુંવાળ. વઢિયાર, કાઠિયાવાડ તથા સમાજના આગેવાનોને તથા આઠીઆ અને લશ્કરી પક્ષના આગેવાનોને પોતાની સમક્ષ બોલાવ્યા. પાટડીના પાટીદારોની આગતાસ્વાગતા જેમ અસલથી વખણાય છે, તેમ આ વખત પણ જ્ઞાતિભાઈઓની સરભરામાં ઠેઠ કામદાર સાહેબથી એક સાધારણ સિપાઈ સુધી રાજ્યનાં તમામ માણસો તથા ભાયાત વર્ગથી ઠેઠ સાધારણ સ્થિતિ સુધીના પાટીદાર સુદ્ધાંત એકે પગે હાજર હતા. સ્ટેશનથી ઊતરતાં દરેક મહેમાનોને દરબારી મંડળ આવકાર આપી ગામ પ્રમાણે નિયમિત કરવામાં આવેલ ઉતારે તેમનો મુકામ કરાવી ભોજનશાળાએ લઈ જતા જ્યાં હંમેશાં મિષ્ટ ભોજન રાખવામાં આવ્યું હતું. તા. ૧૬-૨-૧૦ શનિવારે પહેલા દિવસે ત્રણ વાગે દરબારી બગીચામાં જાહેર સભા થઈ ગઈ.

સભાનો અહેવાલ

બરાબર ત્રણ વાગે નેક્નામદાર દરબાર સાહેબ શ્રી સૂર્યમલસિંહજી તથા કુમારશ્રી દોલતસિંહજી સાહેબ પધાર્યા અને છડીદારે નેકી પોકારી કે તરત જ અગાઉથી આવી ગયેલા સર્વ બંધુઓ ઊભા થયા અને બન્ને રાજવીરોને આવતા જોઈ ''બાપ! રામ રામ ભાઈ, રામ રામ. બાપા! જયશ્રી કૃષ્ણભાઈ! જયશ્રી કૃષ્ણ.'' વગેરે પુણ્ય શ્લોકોથી તેમને વધાવી લીધા. બાદ તે નામદારોએ પોતાને માટે ખાસ ગોઠવેલી ગાદીઓ ઉપર બેઠક લીધી અને અલ્પ સમય પછી નામદાર કુમાર સાહેબે પોતાનું ભાષણ શરૂ કર્યું કે જેનો ભાવાર્થ નીચે પ્રમાણે હતો.

ભાઈઓ! આ વખત આપણી જ્ઞાતિમાં બે જાતનાં લગ્ન નીકળ્યાં છે તેનો વિચાર કરવા માટે અમોએ મુખ્ય મુખ્ય ગામોને બોલાવેલાં છે; પરંતુ મુખ્ય ગામો નિયમિત ન હોવાથી કેટલાંક ગામોને આમંત્રણ થવું રહી ગયું હશે માટે તેવાં ગામોએ અમારો અલ્પ સમય અને અગવડને ધ્યાનમાં લઈ તેમને થયેલ અપમાનની માફી આપવી જોઈએ. આપ બધાને અત્રે બોલાવવાનું કારણ એ છે કે, આપણી જ્ઞાતિમાં બે પ્રકારનાં લગ્ન નીકળ્યાં છે તેને માટે વિચાર કરી જેમ બધા ભાઈઓની નજરમાં આવે તેમ યોગ્ય રસ્તો કાઢો અને તે માટે બન્ને પક્ષના માણસોને પોતપોતાના વિચારો દર્શાવવાની છૂટ છે.

શેઠ બાલભાઈ પાટડીવાળાના ભાષણનો સાર :

ભાઈઓ! જૂના રિવાજ પ્રમાણે આપણામાં કેવો સંપ અને સંતોષ છે તે જાણો છો. આ વખત બે લગ્ન થયાં છે તેનો વિચાર કરશો તો તે બન્ને સ્વાર્થને

લીધે કે કોમનું હિત ઇચ્છીને કાઢવામાં આવ્યાં છે તે જણાઈ આવશે. શેઠ બેહચરદાસ દીર્ઘદર્શી અને ડાહ્યા હતા. જ્ઞાતિમાં કુસંપ થાય તેવું પગલું તેમણે ભર્યું ન હતું. આ તકરાર અત્યાર સુધી માત્ર અમદાવાદમાં હતો, હવે તે આખી જ્ઞાતિમાં પ્રસર્યો છે. સુધારકો સુધારા કરવા ધારે છે; પણ ગોળ તોડવાનો મુખ્ય સુધારો કરવો જોઈએ. આપણે દરબાર સાહેબનો આભાર માનવો જોઈએ, કારણ કે આ તકરાર કાઢવા તેમણે આપણને બોલાવ્યા છે. ભાઈઓ! જુઓ, રામચંદ્રજી વનવાસ જવાના હતા તે ગયા પણ દશરથનો પશ્ચાત્તાપ મરણોત્પાદક નીવડ્યો અને કૈકેયીનું કાળું મોઢું સદાને માટે રહ્યું; માટે જ્ઞાતિના કટકા થવા ન જોઈએ. આપણી જ્ઞાતિનો કેવડો મોટો એકત્ર જથ્થો છે, પણ વાણિયા બ્રાહ્મણની ન્યાતમાં જુદા જુદા જથ્થા થઈ ગયા છે. સુધારાવાળા કહે કે, દેવું કરી વરા કરવાથી ગરીબ થઈ જવાય છે, પણ તે વાત તદ્દન ખોટી છે. અમારે **પાટડીમાં અમુક માણસોએ (ચાર-પાંચ નામ બોલ્યા હતા.) દેવું કરીને વરા કર્યા હતા, પણ આજે જુઓ તે કેવા સુખી થયા છે! અને પૈસાદાર છે! માટે કંઈ દેવું કરી વરા કરવાથી ગરીબ થઈ જવાતું નથી. એ તો પ્રારબ્ધથી થવાય છે. માટે વરાને નિંદવાની કે બંધ કરવાની જરૂર નથી.**

શેઠ ગિરધરલાલ હરિવલ્લભદાસ વીરમગામવાળાનું ભાષણ :

હું શેઠ બાલભાઈના ભાષણને ટેકો આપું છું, અને દરબાર સાહેબનો આભાર માનવાને દરખાસ્ત કરું છું. આપણે જૂનાં લગ્ન વધાવવાં જોઈએ. જૂના રિવાજના કાઢનાર પુરુષો કેવા બહાદુર હશે કે ૧૯૨૬ની સાલમાં પ્રથમ થઈ ગયેલા દરબાર સાહેબે લાખ રૂપિયા ખર્ચી જ્ઞાતિ ભેગી કરી બંદોબસ્ત કરવા ધાર્યું હતું, છતાં પણ કંઈ બન્યું ન હતું. તો તેઓ આ **જૂના રિવાજને તોડવા શા માટે તૈયાર થયા છે! જૂના વિવાહથી તો ગરીબ ગરબાંને બહુ ફાયદો છે. માટે આપણે તો જેમ ગવર્નર, કમિશનરને અને કમિશનર, ક્લેક્ટરને હુકમ કરે છે અને જેમ હુકમ ચાલે છે તેમ ઊંઝાવાળાના જૂના લગ્નને વધાવી લેવાં જોઈએ.**

દેસાઈ કાળીદાસ હરજીવનદાસ વીરમગામવાળાનું ભાષણ :

અત્રે મરણ કે કારજવારાનો વિષય નથી, માટે લગ્નના વિષય ઉપર જ બોલવું જોઈએ. શેઠ ગિરધરલાલ કહે છે, ''ક્લેક્ટર સાહેબ જેમ કમિશનરનો

અને કમિશનર ગવર્નરનો હુકમ માને છે તેમ આપણે પણ ઊંઝાવાળાનાં લગ્નને માન આપવું જોઈએ.'' પરંતુ ક્લેક્ટર અને કમિશનર એ તો ગવર્નરના હાથ નીચેના અધિકારીઓ છે; પણ **આપણે ઊંઝાવાળાના હાથ નીચેના તાબેદાર નથી કે આંખો મીંચીને તે કરે તે કબૂલ કરીએ. છેવટે આ અગત્યની તકરારનો નિકાલ આટલા બધા માણસો સમક્ષ કરવા કરતાં નામદાર દરબાર સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે એક કમિટી નિમવી તેવી મારી દરખાસ્ત છે.** (તાળીઓ)

શેઠ કેશવલાલ હીરાચંદ વીરમગામવાળાનું ભાષણ :

બે પક્ષ પડ્યા છે ત્યારે આ વખત વિચારવા જેવું અને ન્યાય કરવા જેવું છે. એક પક્ષ કહેશે મારાં, અને બીજો કહે છે મારાં લગ્ન સાચાં છે. માટે આ તકરારી બાબતનો નિકાલ કરવા કમિટી નિમવાની જરૂર છે અને તેથી મિ. કાળીદાસની કમિટિ નિમવાની દરખાસ્તને હું ટેકો આપું છું.

શેઠ ગિરધરલાલ હરિવલ્લભદાસ વીરમગામવાળાનું ભાષણ :

આપણી ન્યાતમાં ''કડવા વિજય'' છે તે ''કડવા વિજય'' નહિ પણ ''કડવા કલેશ'' છે. આપણી ન્યાતમાં કેવો સંપ રૂપી કોટ છે. તેને ખોદવા તે કોદાળા, કોસ અને પાવડા લઈને બેઠું છે. જે જે લખાણો એમને કર્યાં તે સહન કર્યાં. કોઈને જવાબ દીધા નહિ પણ હવે તો અક્કલના ઈસ્કોતરા અને કોથળા કહ્યા. આ બધું સહન કરવું પડ્યું છે. આ તે વાત છે. કંઈ બંદોબસ્ત નહિ. શું કરવા ન લખે! હજારની પેદાશ છે અને દોઢસોનું ખર્ચ છે.

''કડવા વિજય''ના તંત્રી પુરુષોત્તમદાસ લલ્લુભાઈનું ભાષણ :

નેક નામદાર દરબાર સાહેબ, કુમાર સાહેબ અને ભાયાત વર્ગ તથા આગેવાન પુરુષો! આજે શા કારણથી આપણે ભેગા થયા છીએ તે ટૂંક સમય પહેલાં કુમાર સાહેબે આપણને જણાવ્યું છે. મારા જેવા તટસ્થ માણસને આજે બે પક્ષની તકરારમાં કંઈ બોલવાનું હોય નહિ તેવું ધારી મારે કંઈ પણ બોલવા વિચાર ન હતો; પરંતુ ''કડવા વિજય'' પર જ્યારે અપ્રાસંગિક આક્ષેપો કરવામાં આવે અને જો હું પોતે તેના સાચા અને નિષ્પક્ષપાત જવાબ દેવા તૈયાર ન થઉં તો તે આક્ષેપોનો મૌન્ય ગ્રહણ કરવાથી હું અડધો સ્વીકાર કરું છું તેવું માની લેવાનું કેટલાએક અજ્ઞાન બંધુઓને કારણ મળે અને તેથી જ આ કિંમતી વખતનો ભોગ આપી હું જવાબ આપવા ઊભો થયો છું તેને માટે દરગુજર

કરશો. બંધુઓ! શ્રીમાન્ શેઠ. ગિરધરલાલભાઈ એક પુખ્ત વયના સમજુ પુરુષ ગણાય છે; પરંતુ આ વખતે અહીં આપણને શા કારણે બોલાવવામાં આવેલા છે તે ટૂંક સમય પહેલાં કુમાર સાહેબે જણાવ્યું છે છતાં તે તરફ બેદરકારી રહી માત્ર પોતાના હૃદયમાં અમુક વ્યક્તિ તરફ જે અસીમ અને અપ્રાસંગિક ક્રોધ ભરાઈ રહ્યો છે તેને આજે તેઓ રોકી શક્યા નથી અને તેથી જ ''કડવા વિજય'' પ્રત્યેની તેમની કડવી લાગણીને અહીં જણાવી આપી છે અને તેથી એમના જેવા પુરુષના હૃદયના આવા વિષય વિચારો પર ટીકા કરવાનો દિલગીરી ભરેલો પ્રસંગ પ્રાપ્ત કરી આપ્યો છે. ''કડવા વિજય'' માટે પોતે આવું કડવું બોલે તેનો હું લેશ પણ સ્વીકાર કરતો નથી; પણ મારા શુદ્ધ હૃદયથી જણાવું છું કે ''કડવા વિજય'' કહાડતાં મારા હૃદયમાં કડવાઓનો વિજય કરવાનો જે ધર્મ્ય હેતુ હતો તેને અવલંબીને નિડરપણાથી મેં મારા વિચારો પ્રદર્શિત કર્યા છે અને કોઈની બદનક્ષી કરવાના ઉદ્દેશથી કંઈ લખ્યું નથી; છતાં પણ પોતાની દોષ દૃષ્ટિથી કોઈને તેમ લાગતું હોય તો તેને માટે આ અમૂલ્ય પ્રસંગનો ભોગ આપવો બિલકુલ વાજબી નથી અને તેને માટે કોઈ પુરુષને ખાસ ઈલાજ લેવાનો ઉમંગ ઊભરાઈ જતો હોય તો નામદાર દયાળુ સરકારે આના કરતાં બીજા ઘણા સારા રસ્તા યોજી રાખ્યા છે. શ્રીમાન્ શેઠ ગિરધરલાલભાઈ કહે છે કે, ''અક્કલના ઈસ્કોતરા, કોથળા'' આ બધું સહન કરવું પડ્યું છે, પરંતુ સુજ્ઞ સજ્જનો એનો ભેદ હું તમારી આગળ ભાગું છું. વીરમગામ મુકામે તા. ૨૮-૨૯ અને ૩૦ ડિસેમ્બર ૧૯૦૯ના દિવસોમાં જ્યારે સમાજની બેઠક મળી ત્યારે પહેલા જ દિવસે કામ શરૂ થયા પહેલાં એક જાહેરખબરનાં રૂપમાં વીરમગામ કડવા પાટીદારના હિતેચ્છુની સહીથી નનામું ચોપાનિયું બહાર પાડવામાં આવ્યું. જેમાં સમાજની બેઠક મળી તે કંઈ કામ કરી બતાવે તે પહેલાં તેના કામની અને તેના મેમ્બરોની વિરુદ્ધ હલકી ભાષા વાપરવામાં આવી હતી. વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણેની હોવાથી જ, જે પુરુષના હૃદયમાં એક ટીકાકારને છાજે તેવી મર્દાઈના અભાવે એક પડદાનશીન બાનુની માફક પોતાના બુરખામાં બેસી નામ છુપાવી આવાં ચોપાનિયાં બહાર પાડી ભોળા પાટીદારોને આડા રસ્તે દોરવાનું કામ કરનારને માટે ''અક્કલના ઈસ્કોતરા કે કોથળા''ના મથાળા નીચે દિલગીરી સાથે અમારે કડવો લેખ લખવો પડ્યો હતો અને નહિ કે શ્રીમાન્ શેઠ ગિરધરલાલભાઈ જ એ લેખથી ચિડાઈ

અહીં અપ્રાસંગિક ક્રોધ પ્રદિપ્ત કરે છે ત્યારે અમને ખાસ માની લેવાનું કારણ મળે છે કે તે નનામું ચોપાનિયું સમાજની બેઠક પહેલાં બહાર પાડવામાં તે શ્રીમાન્ શેઠ સાહેબનો જ હાથ હોવો જોઈએ. ખેર. તેમ હોય તોપણ અમારે વિશેષ નારાજ થવાનું પ્રયોજન નથી. અમારો ''કડવા વિજય'' દ્વારા કડવાઓના વિજયને માટે કરવામાં આવતો અસ્ખલિત પ્રયત્ન પરમાત્માની કૃપા છે ત્યાં સુધી શુદ્ધાન્તઃકરણથી ચાલતો જ રહેશે, પરંતુ તે નનામું ચોપાનિયું બહાર પાડનાર નિર્માલ્ય નરે સમાજમાં આવેલા સભ્ય સદ્‌ગૃહસ્થો કે વિદ્વાનોના માનની પણ જરાએ દરકાર કરવામાં આવતી ન હોય વિદ્યાને વંઠી જવાના સાધન ગણી ખબરદાર કોઈ અંગ્રેજી ભણાવશો નહીં તેવો ઉપદેશ આપવામાં આવતો હોય કે કોઈ પોતાના વિચારથી જરાપણ વિરુદ્ધવિચાર જણાવે તો તેના ઉપર એકાએક પુખ્ત વિચાર કર્યા પહેલાં ક્રોધ કરનાર પુરુષોનું સામ્રાજ્ય પ્રવર્તી રહ્યું હોય ત્યાં ક્યાંથી વિવેક અને વિચાર હોય (આ વખતે અમદાવાદના આઠીઆ પક્ષમાંથી બેસી જાઓ કોઈને બોલવું નહીં હોય તો તે તમેજ બોલબોલ કરો છો કહી બેસાડી દેવા પ્રયત્ન કર્યો છતાં દરબાર સાહેબ તરફથી બોલવાની રજા મળી હતી.): આ સિવાય શેઠ બાલાભાઈ રણછોડદાસ પાટડીવાળા એક વૃદ્ધ અને અનુભવી પુરુષ છે તેમને પણ લગ્નની ભાંજગડ વખતે ''મરણ પાછળનાં જમણો દેવું કરી કરવાથી દેવાદાર થવાનું નથી કે ગરીબ થવાતું નથી'' આવો અપ્રાસંગિક અને તદ્દન નવાઈભરેલો વિચાર જણાવી પોતાના વિશાળ અનુભવની ખરેખર ખૂબી બતાવી આપી છે. તેમનો આ અભિપ્રાય અન્ય સમજુઓ કરતાં મરણ પાછળના ભોજનોના ભાવિક ભક્તોને વેદમંત્ર તુલ્ય કીમતી થઈ પડશે પરંતુ કહેવાને માટે બહુ દિલગીર છું કે આવા સભ્ય સદ્‌ગૃહસ્થ અને સમજુ શિરોમણી મનાતા પુરુષે જ્યારે પોતાના આવા હાસ્યાસ્પદ અને અકુદરતી વિચારો દર્શાવ્યા ત્યારે પોતાની આસપાસ બેઠેલા સભ્ય સદ્‌ગૃહસ્થોની પણ પોતાની એકતરફી ધુનમાં જરાપણ કદર કરી નથી.

દોહરો : *બોલી બોલ અમો લડે, વિણ તોલે મત બોલ;*
પહેલે ભીતર ખોલકે, પીછે બોલી બોલ.

દેવું કરીને વરો કરવાના વિષમય વાયરાને તેમણે માત્ર વાતો કરીને વેગ આપ્યો તેથી તેને જરાપણ લાભ થયો નથી પણ પોતાના ખાસ વિશાળ અનુભવમાંથી અજાયબી ભરેલો કિસ્સો ક્યાંથી આવ્યો તે એક ખાસ નવાઈ

લાગવા જેવું થઈ પડ્યું છે. ખેર! હવે આ શિષ્ટ સજ્જન પોતાના વિશાળ અનુભવના વારીધીના મંથનમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા આ માખણના પીંડનો પ્રસાદ પોતાના વાસ્તેજ જાળવી રાખે અને અન્ય શ્રદ્ધાળુ સેવકોને આપે કે પુનઃ અમારે આવી ટીકામાં ઊતરવું નહીં પડે. ખેર, છેવટ હું સર્વ બંધુઓને સવિનય વિનંતી કરું છું કે તેઓ અંતરે જે આશયને લઈને આપણું એકઠું થવું થયું છે તેને વિસરી ન જતાં મર્યાદામાં રહી આસપાસનો પૂરો વિચાર કરી બોલવા કૃપા કરશે (તાળીઓ) જેથી પુનઃ અન્ય કોઈ સુજ્ઞ બન્ધુને આવી કડવી ટીકા કરવાનો દિલગીરીભરેલો પ્રસંગ પ્રાતન થાય.

ઊંઝાવાળા પા. ભાયચંદ કુશળદાસનું ભાષણ - આ લગ્ન તદ્દન ખોટાં છે. સૂબાનું સર્ટિફિકેટ લાવ્યા છે પણ સૂબા તો તે દહાડે ગામમાંયે નહોતા. જો આ વાત ખોટી હોય તો હું બાપાની (દરબારશ્રીની) ગાદીએ હાથ મૂકું. આ વખતે શેઠ કેશવલાલ છકડશીએ આ શબ્દો નોંધી લેવા વિનંતી કરી જે આનાકાની વચ્ચે નામંજૂર થઈ). અમને ક્યારનીય છૂટ મળી હોત પણ આ સમાજવાળા ડેપ્યુટેશન લઈ જવાથી મળી નથી.

અમદાવાદવાળા પુરુસોત્તમભાઈ નાનાભાઈ વકીલનું ભાષણ - સૂબાસાહેબ તો ગામમાં પણ આવ્યા નહોતા. વેઈટિંગ રૂમમાં હતા તેથી માત્ર તેમની વગથી જ આ સર્ટિફિકેટ આપ્યું છે. આપણા બાળલગ્નથી બ્રહ્મચર્યનો બિલકુલ ભંગ થતો નથી અને આપણા બાળલગ્ન સાચાં લગ્ન નથી.

અમદાવાદવાળા જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણનું ભાષણ- ભાઈઓ આપણે અત્યાર સુધી બોલવામાં બિલકુલ મર્યાદા જાળવી નથી, પરંતુ આપણે ખાસ યાદ રાખવું જોઈએ કે આપણે કોની સમક્ષમાં આજે બેઠા છીએ. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ શ્રીમુખે ગીતાના વિભુતી યોગ અધ્યાયમાં કહ્યું છે કે હાથીઓમાં ઐરાવત તે હું છું. નરોમાં નરેન્દ્ર એટલે રાજા તે હું છું. ત્યારે આજે આપણે નેક નામદાર દરબાર સાહેબશ્રી સૂર્યમલસિંહજી સમક્ષ બેઠા છીએ. આજે પોતે નહિ કે માત્ર ચોવીસ ગામના કે સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના જ રાજા છે પરંતુ હું માનું છું કે પોતે સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા છે તેથી પોતાને હું વન્દના કરું છું કે આપ આ મૃત્યુલોકમાં અત્યારે એક સામાન્ય આદમી નથી કે આઠીઆના સંબંધી કે લશ્કરીના સ્નેહી નથી. પરંતુ આપ સાક્ષાત્ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા છો જેમણે અર્જુનને સદ્‌બોધ આપી કર્તવ્યપરાયણ કર્યો હતો. જ્યાં

સુધી આ બાબતનો ન્યાય આપઆપો ત્યાં સુધી આ દુનિયાની તમામ માલિક વસ્તુઓને વિસરી જઈ સાચો ન્યાય આપો, એ જ અમારી આપ પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના છે અને જે લગ્ન માતામાંથી જ નીકળ્યાં હોય તે સોધી આપી અમને બતાવો કે અમે આ દ્વિધા ઉપાધિમાંથી મુક્ત થઈ સત્યને જ અનુસરી કુળદેવીશ્રીને પ્રસન્ન કરીએ જ્યાં સુધી માતાજીમાંથી જ લગ્ન નીકળતાં ત્યાં સુધી બંધુઓ (આઠીઆઓ તરફ ફરી) તમારી આ બાળલગ્નની બેડી વજ સમાન હતી પણ જ્યારથી આપણે માતાજીને મૂકી કાળેશ્વર મહાદેવમાંથી લગ્ન કહાડી તેને સાચાં ઠરાવવા સત્ પ્રયત્ન શરૂ કર્યો ત્યારથી તે માતાજી આપણા ઉપર કોપાયમાન થયાં છે અને વજની મનાતી આપણી બાળલગ્નની બેડી આજે કાચા સુતરનાં તાંતણાની થઈ ગઈ છે અને તેથી હવે પાંચસે, હજાર, પંદસેંહને પંચાવનસેંહ રૂપિયાની આહુતી આપી લગ્નથી છૂટાછેડા કરવાનો વખત વહી ગયો છે. તમે કહો છો કે આપણાં બાળલગ્ન ખરાં નથી પણ જ્યારે આ લગ્નની કારમી ગાંઠથી ગંઠાઈએ છીએ ત્યારે તેમાંથી મુક્ત થઈ શકાતું નથી. એક વાર બાળકો પરણ્યા પછી તે લુલાં, લંગડાં, આંધળાં, બેરાં-બોબડાં ગમે તેમ થાય તો પણ કાયદેસર તે લગ્ન રદ થઈ શકતાં નથી.

અમદાવાદવાળા પટેલ મોહનલાલ ત્રિભોવનદાસનું ભાષણ બ્રહ્મચર્યનો આઠ પ્રકારે ભંગ થાય છે તેમાં બાળલગ્ન કરવાથી પણ ભંગ થાય છે. માતાજીએ તો બાર વરસની ઉંમર વિત્યા પછી લગ્ન કરવાં તેવો આપણને હુકમ આપ્યો છે. તેના અર્થનો અનર્થ આપણે કર્યો છે. એક વખત વૈદે દરદીને માટે દવા લેવા આવેલા તેના સગાંને કહ્યું કે ''લ્યો હલાવીને પાજો'' તેથી તે અજ્ઞાન મનુષ્ય દવાના બદલે પેલા અર્ધમુવા દરદીને હલાવી નાંખી તેને દવા પીવાના દુઃખમાંથી સદાને માટે દૂર કર્યો (મારી નાંખ્યો). ઉમાદેવી જેણે પાંત્રીસ-ચાલીસ વર્ષની વય સુધી તપ કરી પોતાના પતિને રીઝવી પરણ્યાં હતાં તે કુળદેવીશ્રી આપણને બાળલગ્ન કરવાની આજ્ઞા આપતાં હોય તે વાત માનવા જેવી નથી.

આ સિવાય **રા.રા. મૂળજીભાઈ ભાવનગરવાળા** તથા ઉમતાવાળા વગેરે માણસોએ ભાષણો કર્યાં હતાં અને છેવટે આમ વાદવિવાદ થવાથી તથા સાંજ પડી જવાથી ફરી બોલાવવામાં આવે ત્યારે મળવા ઉપર સભા બરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી. બાકીના દિવસોમાં બન્ને પક્ષને સમજાવી સમાધાન કરી માતાજીની મહત્તા તથા આપણું ઐક્ય જળવાય તેવો વચલો રસ્તો કાઢવા ખૂબ તકલીફ

લીધી, પરંતુ સમાધાન ભર્યું છેવટ ન આવવાથી પોતે શ્રી દરબાર સાહેબે નીચે પ્રમાણે ચુકાદો આપ્યો (અસલ ઉપરથી ખરી નકલ.)

ભાઈઓ! જે પક્ષો હાલ પડેલા છે તેનું સમાધાન થાય તો કુસંપ અટકે તે હેતુથી ગયા ત્રણ દિવસ સુધી હમે તજવીજ કરી પણ સમાધાની ભર્યો રસ્તો નીકળી શક્યો નથી તેથી આપણે સૌએ દિલગીર થવા જેવું છે કારણ હવે સૌ સૌને ફાવતું કરવાનો રસ્તો રહે છે એ ઇચ્છવાજોગ નથી. પણ તેમાં આપણે નિરઉપાય છીએ તોપણ માતાજી પાસે અમારી પ્રાર્થના છે કે કૃપા કરી બન્ને પક્ષને સુબુદ્ધિ આપો કે નાતમાં કુસંપ વધારતા અટકે તા. ૨-૩-૧૦.

આ પ્રમાણે નામદાર દરબાર સાહેબે ચુકાદો આપ્યો. બેશક સહુ સહુની મરજી પડે તેમ નિરંકુશિતપણે વર્તન થાય તે ઠીક નથી પરંતુ આમ દરબાર સાહેબ જેવા પુરુષ પાસે પણ સુધારાનાં મમત્વ વિરોધીઓ જમાનાને સમજી શક્યા નથી ત્યારે તેમને બીજું કોણ સમજાવશે? કાળ અને બીજો શો સારો ઉપાય રહ્યો? હવે જેને ફાવે તે રીતે ન્હાય ચૈત્ર વદ. ૧૦, વૈશાખ સુદ ૧, વૈશાખ સુદ ૧૧ અને ન્હા સં. ૧૭૭૧ના બીજા વૈશાખ સુદ ૧૦ લગ્ન કરે તો તેને છૂટી જેવું થયું છે પરંતુ આશા રાખવામાં આવે છે કે આવા ચુકાદાના અર્થનો અનર્થ કરી કોઈ ઉચ્છંખલ બંધુ અર્થશાસ્ત્રના ઉપદેશથી અવળું પગલું નહીં જ ભરે. કારણ કે લગ્નની બાબતમાં અત્યાર સુધી તો માત્ર ૯-૧૧ વર્ષે જ લગ્નનો લ્હાવો લેવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતો તેથી લાંબી મુદતે શું થશે જાણી દરેક માતા પિતાનાં નાનામાં નાનાં બે ત્રણ માસનાં બાળકોને પણ પરણાવી દઈ કજોડાની કફોડી સ્થિતિમાં મુકી દેતાં પરંતુ હવે જો તેઓ પોતાના સંતાનોના સગપણ વખતે ૩-૪ વરસનો તફાવત રહે તેવી રીતે જોડી ન મળતી હોય તો ખાસ આવતાપાંચ વર્ષ પર મુલતવી રાખી તે નિર્દોષ, અવાચક બાળકોને માત્ર પોતાને લ્હાવો લેવા ખાતર કે માત્ર પોતાના હું પદને ખાતર બાળલગ્નના બળતા ખાડામાં હોમી નહીં જ દે. અજ્ઞાન પુરુષો જેઓ આ બાળલગ્નની બળતી સગડીઓના તાપથી તપતા રહે છે, પોતાની નિર્દોષ કુમારીકાઓ ધીમે ધીમે સીજાય છે, રીબાય છે, એટલે બેસે છે, એક, બે, ત્રણ, ચાર કે પાંચ પતિ કરી પતિ વૃત્તનો ભંગ કરી ભટકતી બને છે, સગપણ વખતે યોગ્ય ફેરફાર પાછું જોડું ન બનવાથી વરકન્યાની સરખી અગર વરની કન્યાની પણ નાની વય રાખવામાં આવે છે, તેથી છોકરાનું શરીર તથા ધાતુ પરિપક્વ થયા પહેલાં

૧૩ વરસે પુત્ર બાલ્યાવસ્થામાં હોય અને વહુ ૧૩ વરસે સ્ત્રી ધર્મમાં આવે છે, ત્યારે તે બિચારા નિરભાગી બાળક વરને ડંખવાની વેતરણ થાય છે ને એક નવયૌવાન તથા બળવાન સ્ત્રી સાથે બાળક વરરાજાને પરાણે પરાણે પુરુષ ભાવ ભજવવો પડે છે, અને છેવટે આવી પોતાનાથી વધારે કૌવત અને કદવાળી સ્ત્રીમાં હંમેશ અતૃપ્ત ફરજિયાત ફરજ બજાવતાં હત પ્રાય અને મૃતઃ પ્રાય બની બિચારો બાળકવર ખીલતો જ કરમાઈ જઈ, ઊગતાં જ અસ્ત પામી નિરવીર્ય બની જીવતો મુવા જેવો હાડમાંસનો કોથળો ઊંચકી ઔષધીના આશ્રયે આપત્તિમયને રોગી આયુષ્ય ગાળી, રોગીને નિરમાલ્ય પ્રજાને ઉત્પન્ન કરી આવી પડેલી આફત સમાન પોતાની જિંદગી પૂરી કરે છે, પરંતુ પછી જુવાન સ્ત્રીની વીંટબણા તો હું શી વર્ણવું? તેને માથે પણ માનસિક વેદનાનો મહાસાગર ગાજી રહ્યો હોય છે જેમાં ડૂબતી ડૂબતી અનેક કારા પારામાં આ જુલમી જીવનનો ''હાય! મુઆં મા-બાપ, તેમનું નખ્ખોદ જજો'' આવા આશીર્વાદોનો અસ્ખલીત વરસાદ વરસાવતી દુઃખે પાપે પ્રાણીઓની પેઠે પેટ ભરી પતિ-પત્નીના પ્રેમનો ભૂખ્યો પરાક્રમી નિહાળી, અનુભવ અનુભવને પેટ ભરી પસ્તાવા છતાં પણ જેઓ પૂરી રીતે સમજી શકે તેવી શક્તિમાં નથી તેમને માટે તો મારે દિલગીર થવા સિવાય અન્ય રસ્તો નથી પરંતુ જેઓ સમજે છે ને પેટમાં બળે છે તેઓ શા માટે, શા લ્હાવા લેવા આવા ઊંધા રસ્તે ચડે છે તે અન્ય અજ્ઞાનને ઊંધા રસ્તે ચડાવે છે તે સમજાતું નથી. ખેર હવે જેને વીતે છે. તેમાંના કેટલાક સમજવા લાગ્યા છે કારણ કે વિદ્યાનો વધારો, ઉપદેશકોનું વિચરવું, સમાજ વગેરે જાહેર સંસ્થાઓનો સતત પ્રયોગ તથા ના. ગાયકવાડ સરકારનો બાળલગ્નનો કાયદો વગેરે સાધનોથી વાતાવરણ બદલાતું જાય છે. ફૂલના દડા સાથે પરણાવવાની શરમિંદી રૂઢિના સેંકડો સમજુ ભાવિકો વધતા જાય છે તે શું સાબિત કરી બતાવે છે? પ્રિય વાચક! જો તું પણ માતાપિતાની જોખમવાળી પદવી ધારણ કરનાર મહાભાગ્યશાળી હોય તો સર્વ શક્તિમાન અને પ્રાણી માત્રના પિતા પરમાત્માએ તારા હાથમાં નિર્દોષ બાળકોનું ''ટ્રસ્ટ'' વહીવટ કરવા સોંપ્યું છે તેના જોખમનો ખ્યાલ રાખી તે બાળકોનું સુખ શેમાં રહેલું છે તેની ખોજ કરજે. સોંપવામાં આવેલાં બાળકોના ''ટ્રસ્ટ''નો જો તું તારા મમત્વને માટે, તારા ખાનગી ચાંલ્લા કે કર. કરિયાવર લેવાની લાલચને માટે, કે કોઈ સ્વાર્થ સાધુતાને માટે ઉપયોગ કરીશ તો તેમ કરવાનો તને પરમાત્માનો હુકમ ન હોવાથી તું પાપનો ભાગી

બનીશ; ને તેમાં તેના પ્રાયશ્ચિત્ત રૂપે પુનઃજન્મમાં તું નિસંતાન રહીશ. મોટી ઉંમરે ને ટૂંકી મુદતનાં લગ્ન થવાથી ગરીબ-ગરબાંનાં છોકરાં કુંવારાં રહે તેવી પાયા વિનાની વાત બાંધી શાંતિથિ તમારી જિંદગીના સાંજના સમયનો સદુપયોગ કરો જેથી પરમાત્મા તમારા પર કૃપા કરી તમને સદા શાંતિ આપે.

* * *

અમદાવાદી આઠીયાઓનો નિરંકુશિત અધિકાર અને પટેલાઈ તથા શેઠાઈનાં રાજીનામાં

અમારા ખબર પત્રી તરફથી ખબર મળી છે કે :

(૧) અમદાવાદના કેટલાક આઠીઆઓએ ભેગા થઈ દશમનાં લગ્નની હિમાયત કરનાર અને સુધારાવાળા મિ. લશ્કરી કુટુંબ, મિ. જેઠાલાલ સ્વામિનારાયણ મિ. કાલીદાસ મોદી, મિ. કેશવલાલ રાયજી તથા મિ. મણીલાલ દામોદર. આ પાંચ જણને આઠીઆઓએ નોંતરાં દેવાં નહીં અને તેમાંનો કોઈ આઠીઆ તરફથી જમવા આવ્યો હોય તો જમવા બેઠેલ બીજા આઠીઆઓએ ઊઠી જવું, આવી વાત કરી મળેલા સર્વે વિખરાઈ ગયા. (આ વખતે તરવાડીને ફેરવી બધાને બોલાવવામાં આવ્યા નહોતા.)

(૨) બીજી મિટિંગ મળી તેમાં ઝાંપડાની પોળવાળા પા. પ્રાણજીવનદાસ ડાહ્યાભાઈ (સાંભળવા પ્રમાણે આ સદ્‌ગૃહસ્થ લગ્ન જાહેર કરનારા પટેલો માંહેના એક છે અને તેમણે એક મોટી ગંજાવર રકમ લઈ એક આઠીઆ ગ્રહસ્થની પુત્રીને છૂટકો આપ્યો છે) તથા મિ. પુરુસોત્તમ નાહનાભાઈ એ બન્ને ગૃહસ્થોએ આઠીઆ યુવક મંડળ સ્થાપવાનો પ્રયત્ન કર્યો. તે બાબતમાં મિ. પુરુષોત્તમદાસે ભાષણ કરતાં જણાવ્યું કે આખી જ્ઞાતિને લગ્ન વગેરે બાબતના સુધારા માટે ચકડોળે ચઢાવનાર સમાજને ઉપસ્થિત કરનાર વિરમગામ કલબમાં પણ પ્રથમ માત્ર મિ. દ્વારકદાસ જીભાઈ એક જ હતા. તેમાંથી વધતાં વધતાં ત્રીસ ચાલીસ થયા. આપણે પણ એ રીતે મળીને સુધારા કરનાર સમાજને તોડી નાંખી જૂના રિવાજનાં લગ્નને તથા વરાને જાળવીને આપણા બાપદાદાઓએ મેળવેલું માન કાયમ રાખવું જોઈએ. જવાબમાં જુવાનિયાઓ બોલી ઊઠ્યા કે હા! આપણે પણ સંવત ૧૯૭૦માં લગ્ન કહાડો અને આપણા પુષ્કળ પૈસા તણાઈ જાય છે તેવી વરાને બંધ કરો. પ્રત્યુત્તરમાં **મિ. પુરુસોત્તમદાસજી બોલ્યા**

કે ભાઈઓ વાત તો સાચી છે પણ હવે આપણે બાર વર્ષનું આ પૂછડું ઝાલ્યું છે તે હાલમાં તો ઝાલી રાખવું પડશે, નહીં તો આપણી આબરુ જશે માટે હમણાં તો આપણે વિવાહ અને વરાની બાબતમાં જે પકડી છે તે છોડવી નહીં. આવી રીતે શરૂઆતમાં જ મતભેદ પડ્યો. (प्रथम ग्रासे मक्षिका पात.) છેવટે રવિવારે બીજી મિટિંગ મળે ત્યારે પોતાના અભિપ્રાયને મળતા માણસોનું પોળમાંથી લિસ્ટ કરી લાવવા નક્કી કરી બધા વિખરાઈ ગયા.

(૩) ત્રીજી મિટિંગ મળી તેમાં કારણ એ હતું કે પ્રથમની મિટિંગમાં તરવાડી ફેરવ્યા સિવાય કેટલાકોએ પાંચ જણનો વ્યવહાર નહીં રાખવા ખાનગી ઠરાવ કર્યો હતો. તેમાં મિ. સ્વામિનારાયણને શેઠના કુટુંબના વડોદરાવાળા ગ્રહસ્થ પોતાની સાથે દશઈયાંમાં જમવા લઈ ગયા જ્યાં તેમની સાથે ઘણા આઠીઆઓએ આનાકાની સિવાય ભોજન લીધું હતું. તેના બીજે દિવસે મામુનાયકની પોળના એક આઠીઆ ગ્રહસ્થ મિ. મણિલાલ દામોદરને જમવા લઈ ગયા. એ રીતે આ બંને આઠીઆઓએ પ્રથમનો ઠરાવ તોડ્યો. તેમના વિષે વિચાર કરવા તરવાડી ફેરવ્યા સિવાય બધા મળ્યા હતા. શરૂમાં મામુનાયકની પોળવાળા આઠીઆને માટે ચર્ચા ચાલતાં એક ભરભડીઆજી બોલી ઊઠ્યા કે શેઠના કુટુંબના વડોદરા વાળાનું પહેલું ધારો ને? બીજો ઊઠ્યો કે આ ઠરાવ કાંઈ તરવાડી ફેરવી બધાને બોલાવી કયો નથી વગેરે બાબતનું વાક્યુદ્ધ શરૂ થયું. શેઠ તથા પટેલને બોલાવવા ગયા પરંતુ અર્ધરાત્રી વીતી જવાથી બબડતા બબડતા સર્વ વેરાઈ ગયા.

(૪) ત્યારબાદ બીજે દિવસે જાદાભગતની પોળમાં સવારના લગભગ દશ વાગે આઠદશ ઉતાવળિયા ભેગા થયા અને રાત્રે બધાને ભેગા કરવા તરવાડી ફેરવવા શેઠ તથા પટેલને બોલાવવા મોકલ્યું. કોઈ ભેગું થયું નહીં ત્યારે મિ. મગનલાલ ચકુભાઈ પાદશાહને શેઠ તરીકે બોલાવી પૂછતાં તેમણે પણ ચોખ્ખી હા કહી નહીં જેથી છેવટે ભેગા થયેલા દશ-બાર જણાઓએ બધાને આમંત્રણ આપવા તરવાડીને હુકમ આપ્યો. રાત્રે બધા એકઠા થયા અને પૂછવામાં આવ્યું કે વ્યવહાર બહાર મૂકેલા માણસોને જમવા તેડી જનાર તથા તેમની જોડે જમનારનું શું ધારો છો? એ ઉપરથી કોઈ કંઈ અને કાંઈ કહેવા લાગ્યું. છેવટે પટેલ તથા શેઠને પૂછતાં તેઓએ જણાવ્યું કે જેને જે ધારવું હોય તે ધારે. અમારે શેઠાઈ તથા પટેલાઈ કરવી નથી. જેથી એક આકળાજી ઊકળી ઊઠ્યા કે ત્યારે

જમણનાં વાસણોની ચિઠ્ઠી કોણ આપશે? તરવાડી ફેરવવાની પરવાનગી કોણ આપશે? કોઈ ઈકોતેરમાં લગ્ન કરશે તેનું શું? અને કોઈ છૂટાં લગ્ન કરશે તેનું શું? વગેરે શેઠાઈ તથા પટેલાઈને લગતી સત્તાના અમલના સ્વાલો પૂછ્યા. સઘળા સવાલોના સામટા જવાબમાં શેઠો તથા પટેલોએ જણાવ્યું કે જેને જેમ ફાવે તેમ કરે, સૌ સૌની મરજી આવે તેમ કરવા છૂટ છે. ત્યારબાદ કેટલીક ગરમાગરમ બોલાચાલી વચ્ચે સભા દિલગીરી ભરેલી રીતે બરખાસ્ત થઈ હતી.

ટીકા

આ પ્રમાણે આઠીઆએ મળીને દશમનાં લગ્નની હિમાયત કરનાર ઉપર પોતાનો પ્રકોપ પ્રકાશ્યો પરંતુ દશમનાં લગ્નના કહાડનાર એકટિંગ પ્રેસિડેન્ટ શેઠ કેશવલાલ છક્કડશી તથા દશમનાં લગ્ન કરનાર અમદાવાદ તળના સેંકડો માણસોને માટે તેઓ કાંઈ પણ કરી શક્યા નહીં. કેટલાક વગ વિનાના અને બહોળા કુટુંબ વગરના માણસો ઉપર પોતાની સત્તાની બુંઠી સમશેર વાપરી બકરીઈદ કરી પોતાની નૈતિક હિમ્મત અને કાર્યદક્ષતાની તેમણે ખરેખરી ખામી બતાવી આપી છે. વળી તેમના કરેલા ઠરાવને તોડનાર માટે તેઓ કાંઈ પણ કરી શકે તેવી સ્થિતિમાં નહોતા તો કમ્મરે કસેલી સત્તાની સમશેર ખેંચતા પહેલાં જ વિચાર કરવો જોઈતો હતો કે પાછળથી તેમની ખેંચેલી તલવાર તેમને શરમ ભરેલી રીતે મ્યાન કરવી પડે નહીં. ખેર! તેઓ પણ જૂના જમાનાના પટેલ તથા શેઠોના પુત્રો છે તેથી આ બધું તેઓ જે કરે છે તે તેઓની પટેલ પોથીમાંથી કાંઈક સમજીવિચારીને પોલિશીથી કરતા હોય તો પણ શી ખબર? પણ એટલું તો ખરું કે ઠરાવ કરતી વખતે રિવાજ પ્રમાણે તરવાડી મારફત બધા આઠીઆઓને બોલાવી શેઠ તથા પટેલના અધ્યક્ષપણા નીચે ઠરાવ કરવો જોઈએ. તેવી જૂની રૂઢિને તજી દઈ કેટલાક પેટના બળ્યા માણસો મળી પોતાના પાણીની માપણી કર્યા સિવાય ઠરાવ કરે ને તે જ્યારે અમલમાં ન આવે અને તે ઠરાવે તોડનાર મળે ત્યારે તેના વિષે વિચાર તરવાડી ફેરવ્યા વિના રીત વિરુદ્ધ પાછા ભેગા થઈ ખટપટ કરી વીલે મોંઢે પાછા વિખરાઈ જાય અને છેવટે શેઠ પટેલને બોલાવી રીત વિરુદ્ધના પોતાના આવા વર્તનમાં સામેલ થવાની શીરજોરી કરે ત્યારે તેમના સમજુ અને દીર્ઘદર્શી પટેલો અને શેઠો આવા મામલામાં પોતાના હોદ્દાનું રાજીનામું ન આપે ત્યારે બીજું ડહાપણભર્યું પગલું ભરે કયું? ઠીક આગેવાનો તો પોતાના ડહાપણનો સદ્ઉપયોગ કરી હાથ ખંખેરી

છૂટા થયા પરંતુ તેમાં અમને મોટો ભય રહે છે કે આમ અલગ થઈ જવાનું સારું પરિણામ આવશે નહિ. કારણ કે નેક નામદાર પાટડી દરબાર સાહેબ પાસે લગ્નની એકતા બાબત નિર્ણય કરવા જ્ઞાતિ મળી ત્યારે આવા ઉપાધિખોર માણસોથી થાકી કંટાળી જ્ઞાતિનું શ્રેય કરનારા પોતાના હૃદયમાં રમી રહેલા સત્ય વિચારોને બાજુ ઉપર મેલી દરબાર સાહેબે સૌ સૌને ફાવે તેમ કરવાની છૂટ આપવાના ભાવાર્થનો ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યો અને પોતે ઉપાધિમુક્ત થયા પણ તેનું ટૂંક વખતમાં આ નિરંકુશિત જ્ઞાતિમાં કેવું પરિણામ આવ્યું તે આપણી નજરે જોયું અને વળી જોઈશું. ઠામ ઠામ સવડ પડતાં છૂટાં લગ્નનો સેંકડો થઈ ગયાં, થાય છે અને થશે. જ્ઞાતિ બધી બારેવાટ થઈ ગઈ અને કશો નિયમ રહ્યો નહીં. તેવી જ રીતે અમદાવાદના આઠીઆ જેવા થડાના આગેવાનો આમ હિંમત હારી વાનપ્રસ્થ બની અલગ થઈ જાય તે વખતે તેઓ પોતાની ઉપાધિ ટાળવામાં પાછળથી પોતાની અજ્ઞાન જ્ઞાતિને કેટલું નુકસાન થશે તેનો પૂરો વિચાર કરવાની એક વાર ફરીથી તક લેશે તો અમદાવાદના થડાને ઘણો લાભ થશે. લખવાને માટે અમો ઘણા દિલગીર છીએ કે આવા કાર્યકુશળ આગેવાનો પણ બસો ઘરના થડા માંહેના ગણ્યાગાંઠ્યા ઉચ્છૃંખલ અને મમત્વી માણસોના મમત્વને માન આપી વાનપ્રસ્થ થયા છે. હવે જોઈએ છીએ કે વાનપ્રસ્થ બની અલગ થઈ ગયેલા આગેવાનોની જગાએ થડાના માણસો કોઈ નવા લાયક હકદારને નવો પટ્ટાભિષેક કરે છે કે પછી સમસ્ત જ્ઞાતિને એકે લાકડીએ હાકવાની સત્તાનો એકહથ્થુ ઈજારો રાખનાર આ હકદાર બસેંહ ઘરની જ્ઞાતિ શેઠ અને પટેલિયા વિનાની જ રહે છે? આ પ્રશ્નના ઉત્તર માટે વાંચક તમારે અને અમારે શાન્તિ પકડ્યા વિના હાલ બીજો ઉપાય નથી પરંતુ જોઈએ છીએ કે તાળાં વાસી બંધ બારણે ચોકીપહેરાવાળી ભરાતી મિટિંગોમાંથી પણ અમારા ઘૂસણિયા ખબરપત્રીઓ આવતા અંક પહેલાં શું જણાવે છે? યુવક મંડળ સ્થાપી સુધારાના ઊલટી આવેલા સમુદ્રને ટીંટોડાની માફક પગ વડે ખાળી રાખવાનો મિથ્યા પ્રયત્ન કરવાની શરૂમાં જ તેમના યુવાનોના હૃદયમાં સુધારાના પડેલા સંસ્કારોની પટેલ મિ. પ્રાણજીવનદાસ તથા મિ. દાસભાઈ જેવા નામાંકિત પુરુષોએ પૂરતી કિંમત પીછાનવી જોઈએ તેના બદલે પોતે સુધારા કરી આગળ વધનારા આઠીઆ યુવકોને કુધારાને વળગી રહેવા પોતે આગ્રહ કરે અને પડતાં પડતાં પણ પાછું વાળી પરિણામ તરફ ન જુએ ત્યારે કહો આવા આગેવાનોના

આધિપત્ય નીચે આ સંઘ કાશી ક્ષેત્રમાં સાંગોપાંગ નિર્વિઘ્ને શી રીતે પહોંચે તેનો વાંચનાર તમે જ વિચાર કરી લેશો.

આ તે પેલી વિવાહની વધાઈ કે વિવાહનું વગોણું

(૧) રાંદેર મુકામે સભા મળી વૈશાખ સુદી ૮નાં જુદાં જ લગ્ન કાઢ્યાં હતાં તે આપ સર્વના જાણવામાં છે તે પ્રમાણે રાંદેરમાં પાંચ ચોરીઓ બંધાઈ હતી તે કુલે તે ભાગમાં પચાસ લગ્ન થયાં હતાં કારણ કે ઘણાં બાળકો તો મોટી ઉંમરે વિધિસહ પરણાવવા તેમણે કુંવારા રાખ્યા છે. આ વખતે વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો જેમાં અમદાવાદ વાળા મિ. દુર્ગાપ્રસાદ લશ્કરી, મિ. સ્વામિનારાયણ, શેઠ માણેકલાલ કેશવલાલ, શેઠ જેઠાભાઈ ઉમેદભાઈ તથા મામુનાયકની પોળવાળા આત્મારામભાઈ વગેરે હાજર હતા. ખોટા વહેમોનું ખંડન કરી જ્ઞાતિમાં સુધારા કરવાના સ્તુતિ પાત્ર કામમાં મિ. બેહચરદાસ લશ્કરી શેઠની માફક શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ પણ આગળ પડતો ભાગ લેશે તેવી આશા રાખવામાં આવે છે. સુધારાવાળા આવાં સેંકડો લગ્નો કાઢે યા ચ્યાહ તેટલાં છૂટાં લગ્ન થાય તોપણ અમારા લગ્ન કાઢનારા ને જાહેર કરનારા હકદાર વીરપુરુષોને તો પોતાની પુરાની પરનાલીકા પર કશી પણ હજુ અસર થતી જણાતી નથી. ભાવનગરમાં પ્રથમ છૂટાં લગ્ન થયાં ત્યારે આ પુરુષોને ક્રોધ તો ખૂબ ચડ્યો. ઠેઠ પાટડી દરબારમાં જઈ દાદ નોંધાવી ને કાંઈ વળ્યું નહિ ત્યારે કહેવા લાગ્યા કે, ''પણ એ ક્યાં કણબી છે. એ તો ગુર્જર સુતાર છે. માતાજીએ કોપ કર્યો ને પરણનાર પુત્ર મરી ગયો'' તેમનો ઉડાવેલો આ ગપગોળો ફુટ્યો ત્યારે જણાયું કે તે નવલ જોડું તદ્દન આરોગ્ય છે. છોકરો હાલ મુંબઈની વૈદ્યની મોટી કૉલેજમાં ભણે છે. ને બાઈ પણ શીળવતી યુવાવસ્થાએ તદ્દન નિરોગી છે. વૃથાવાદીનાં વદન કમળ ત્યારે જ શ્યામ થયાં. હવે આ રાંદેરવાળા પાટીદારોનાં લગ્નની બાબતમાં તે શું કહે છે તે જરા જુઓ ''અરે આ તો પેલાં લંગોટીઆં કણબી છે. આપણે ને તેમને શો સંબંધ'' ઠીક આ પણ મન વાળવાના જવાબ છે. ઠીક પણ આવા બંડખોરો ઉત્પન્ન ન થાય તેવો સુલેહભર્યો રસ્તો હજુ પણ સાંજ પડતાં પડતાંયે સૂજે છે. આમ વધતાં વધતાં આગળ ક્યાં સુધી આવા નિરંકુશિત સુધારા વાળા જશે તેનો જરા પણ ખ્યાલ આપણા જોખમવાળા પુરુષો કરે છે? બિલકુલ નહિ. તેઓ તો અંધારી રાત્રે એકઠા થઈ હજુ પણ આ સુધારકોની પવિત્ર નિઃસ્વાર્થ અને દૃઢ હિલચાલને

તોડી પાડવા મથે છે. પણ વાંચક! પાટડી દરબાર સાહેબને ત્યાં લગ્ન કાઢનાર અને જાહેર કરનાર પુરુષ તથા બીજા જ્ઞાતિના આગેવાનો મળ્યા ત્યારે જો તું હાજર હો તો તને એક વાત યાદ આપું છું તેનો ખ્યાલ કર. ત્યાં વસવારી ગામના એક ચકરડી પાઘ પહેરીને આવેલા પટેલ બોલવા લાગ્યા કે ''અમારી તરફતો ''શ્રી કડવા પાટીદાર સમાજ.'' નામની કોઈ સમાજ નથી ને મિ. તંત્રી કહે છે તે સાચું નથી.'' વળી ''બાવો નાચ્યો તેમ બોદલી નાચી'' એકબીજા સુરતી ગૃહસ્થ ઊઠ્યા જે ઘણું કરી કુલીન વર્ગમાંથી જ હતા. કારણ કે સભામાં સહુના મોખરે બીરાજી પોતે સભાને શોભાવતા હતા તે બોલ્યા ''અમારે ત્યાં તો સમાજે નથી ને બોર્ડિંગે નથી.'' અને પછી બેસી ગયા. આવા તદ્દન જુઠ્ઠા જ જવાબ દેનારા પુરુષો તેમની તરફનાં વૈશાખ સુધી ૮ નાં લગ્નની જગા જાહેર બીનાથી ''શ્રી કડવા પાટીદાર સમાજ અને બોર્ડિંગ''ની હયાતી સ્વીકારવાને પોતાનાં હૃદયચક્ષુ ઉઘાડશે કે પછી હજુએ સમર્થ વેદાંતી અગર બ્રહ્મજ્ઞાની અગર મૂર્ખ શિરોમણીની માફક ''બાધિતાનું વૃત્તિ જ રાખશે?'' આ સભાએ પોતાની બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૧૫૦૦૦ લગભગ એકઠા કર્યા છે.

(૨) સં. ૧૯૫૭ની સાલના ગયા વિવાહ પ્રસંગે શહેરનાં ગામડામાં પરણી દશ વર્ષ સુધી સારો લ્હાવો લઈ (ચાંલ્લો લઈ કર કરિયાવર વગેરે આયપત) મધુકરની સમાન નિરસ થઈ ગયેલા તે સમંધી (વેવાઈને પૂરી રીતે નીચોવી લઈ) ને તજી દઈ કોઈ નવિન રસકસથી ભરેલા સંબંધીને શોધી કાઢી આ વિવાહમાં કેટલાક વરરાજા ફરી પરણ્યા છે. ધન્ય છે આવા રસજ્ઞ મધુકરને! ભ્રમર એક પુષ્પ પર બેસી તેનો રસકસ ચૂસી નકામું થાય એટલે ઊડી બીજા પુષ્પ પર બેસે છે ને તે રસજ્ઞ ગણાય છે) જેમણે ગામડાના થોડા ઘણા પૈસાના મદમાં મત્ત થઈ ગયેલા પાટીદારોને ઠીક પાઠ પઢાવ્યો. પોતાનો વાસ છોડી બહુ આગળ વધે તેની આ દશા થાય. પણ પેલી પ્રથમની પરણેલી અને નિરસ થઈ ગયા વિનાની કુંવારી કન્યાને (પુંખ્યા વિનાની અગર એકાદ-બે આણાં આવેલી) માટે બાળલગ્નના ભાવિક ભક્તો કાંઈ વિચાર કરશે કે? આ મધુકર (ભ્રમર)ની રસજ્ઞ ટોળીના ગુંજાર વનમાં આ બિચારી ભ્રમરીનો નાદ ને કળકળાટ કોણ કાંને ધરશે? સત્યનો બેલી પરમેશ્વર.

(૩) અહોહો! અમદાવાદની આસપાસનાં, ગોમતીપુર, જહાંગીરપુર, માદલપુર, ઉસ્માનપુરા, જાસપુર, શાહપુર વગેરે પરામાં વસતા પાટીદારોએ

પોતપોતાના સવડ પ્રમાણે ઘણાં જ છૂટાં લગ્ન કર્યાં છે. ગજબની વાત છે કે ખુદ અમદાવાદ જેવા બાર વરસે એક સાથેના લગ્નના હિમાયતી શહેરના કુલીન આગેવાનોની આસપાસ આમ છૂટાં લગ્ન થાય છે ને તેવો ભયંકર ગુનો કરનારને આજે કોઈ પૂછવાની પણ હિંમત કરતું નથી. એક વાર ભાવનગરમાં એક સુધારક પુરુષે, છૂટાં લગ્ન કર્યાં ને થોડા સમય પછી વિરમગામમાં જ્ઞાતિ સમસ્તે મળી કૉન્ફરન્સ ભરવા ઠરાવ કર્યો તે પરથી કોઈ એમ.જે. પટેલની સંજ્ઞાવાળા લેખકે ''મુંબઈ સમાચાર''માં છપાવ્યું કે વીરમગામની જ્ઞાતિ કૉન્ફરન્સ ભરી ખરેખર ભાવનગરમાં થયો તેવો સુધારો બીજા સુધારા ભેગા કરશે તેવી આશા છે.'' આ લુલા પાંગળા બાના ઉપરથી અને પારકા અજાણ્યા પુરુષના લખાણ ઉપરથી અમદાવાદના પટેલોને શેઠો ''પાડાના ગુનાથી પખાલીને ડામ દેવો'' આવાને ''નાચવું ન હોય તો કહે તારું આંગણું વાંકું છે.'' તેમ એકદમ પાટડી દરબાર સાહેબ પાસે પહોંચ્યા. જ્યાં વિરમગામવાળા પર મહાભયંકર ગુનાનો આરોપ મૂકી બિચારાને તે ગુનાનો જવાબ દેવા નેક નામદાર દરબાર સાહેબ સમક્ષ ખડા કર્યા જ્યાં ઘણા આજીજી ભર્યા નમ્ર ખુલાસાથી પણ તે અમદાવાદી પુરુષોને શાંતિ ન થઈ ને છેવટે તે ભાવનગર વાળાને જ્ઞાતિ બહાર કરવાનો ઢંઢેરો પિટાવવા સૂજ્ઞ શિરોમણી દરબાર સાહેબને દબાણ કરવા લાગ્યા પણ કાંઈ વળ્યું નહિ. હવે હું ભાર દઈને વિરમગામની જ્ઞાતિના એક માણસ તરીકે અમદાવાદના આઠીઆ પટેલોને શેઠોને પૂછું છું કે વિરમગામમાં તો હજુ કાંઈ પણ નવાઈ જેવું થયું નથી, પણ તમારી સત્તા નીચે વસતાં, તમારા જ નુતરાની ટીપ પર જેમની આબરૂ ટટળી રહી છે, અને તમારા વરામાં જમવા આવી પતિત પાવન થવાની જેમની ઇચ્છા છે. એવાં આ પરાંમાં થયેલાં છૂટાં લગ્ન બાબત આપ હવે શો બંદોબસ્ત કરો છો, શી નસિયત આપો છો, તે જગતને જણાવો. નહિ તો એમ માનવાને ખાસ કારણ મળે છે કે આમાં તમારી પોતાની જ ચસમપોસી છે; ને હવે આ પ્રમાણે સહુ સહુને સવડ પડે તેમ લગ્ન કરવાની લીધેલી છૂટને તમારી શાંતિ અને મૌન સંમતિ આપે છે. ખરા લગ્નની બાબતમાં તો શું પણ ''પડવેનાં લગ્ન વધાવો નહિ તો તમારી સાથેનો સંબંધ તોડી નાંખી આજે તમારાં સ્નાન કરીશું.'' આવી તરેહની પોતાના પુત્રોના સ્વસુર પક્ષને ધમકી આપનારા ધીરવીર આજે પૃથ્વીના કયા સ્થળે વૈરાગ ધરી શાંતિનું સેવન કરી રહ્યા છે. તળ અમદાવાદમાં જ ચૈત્ર

વદ ૧૦ ની ૧૫૦ ચોરીઓ. તળ ચાણસ્મા જ વૈશાખ સુદી ૧ થી વૈશાખ વદ ૨ સુધી અને અમદાવાદ આસપાસનો જ્યારે સંબંધ થયા ત્યારે અને દશકોશી ભાલમાં ત્રાંસદ બાવળા વગેરે સ્થળે પણ સવડ પડ્યા તેમ લગ્ન થયાં. આ બધું શું થયું. અરે આ તે દૈવની દયા કે કોપ, આ તે વિવાહની વધાઈ! કે પેલું વિવાહનું વગોણું. ખેર અત્યાર સુધીમાં જે બની ગયું તે બન્યું. मनसापि कीं चीन्तयेत दैवं मन्यत्र चिन्तयेत् મન કાંઈ ધારે છે ને દૈવ કાંઈ કરે છે. गतं न सोचति पण्डीतं પંડીત પુરુષો, ડાહ્યા પુરુષો બની ગઈ તેનો શોચ કરતા નથી, પણ હું પાટડી, વિરમગામ, અમદાવાદ, ચાણસ્મા અને ઊંઝા વગેરે ગામના બાર વરસના લગ્નના ચુસ્ત ભાવિક ભક્તોને પૂછું છું કે લગ્નમાં સુધારો કરવાની આવશ્યકતા આવી પહોંચી છે એની જ્યારે નેક નામદાર દરબાર સાહેબ અને જ્ઞાતિનાં ઘણાં ગામોને ખાતરી થઈ ત્યારે તમે આ ભવિષ્યને જોઈ શક્યા તેનું કારણ શું? વડીલો હું બરાબર જાણું છું કે તમો પણ આવું ભવિષ્ય ધારતા હતા. પણ કૌરવોમાં જેમ શકુની મામાએ વશી કૌરવોનું અનિષ્ટ આવે તેમ કર્યું છે તેમ તમારા મંડળમાં પણ મિથ્યાભિમાની સમજીને અવળે માર્ગે ચાલનારને ચલાવનાર શકુની મામાઓ વસે છે. અરેરે! એક શકુનીએ તો આખી અગિયાર અક્ષોણી કૌરવની સેના નષ્ટ કરાવી પણ આ રૂપાળા રંગીલા ડાહ્યાને શ્યાણા શકુનીના અંશીઓ ઉત્પન્ન થયા છે તે શો શો ગજબ નહીં કરે? તો હજુ પણ તમારી સત્તા ને ગૌરવ સાચવવું હોય તો એવા શકુનીઓની ચાંડાલ ચોકડીને તજી દઈ નેક નામદાર દરબાર સાહેબ જેવા ભક્ત વિદુરની સલાહ લઈ ગણ્યાગાંઠ્યા પાંડવો જેવા પાંચ-પચીસ નજરે પડતા સુધારાવાળાને શાંતિ થાય, તમારું ગૌરવ સિવાય ને લગ્નની એકતા તેવો રસ્તો કાઢો તો જ તમારી વિવાહની વધાઈ ઘેર ઘેર ગવાશે, નહીં તો પછી વધાઈ ગવાઈ તે પહેલાં તો શુકનમાં જ વગોણું નીકળ્યું હતું તેણે તેનો ભાવ ભજવ્યો છે એટલેથી જ બસ નથી તેનાં બીજ હજુ વાવી રાખ્યાં છે તે ધીમે ધીમે છોડ ઊગી જેમ મોટા થશે તેમ તેમ ફળ આપશે ને તે જગત જોશે. વડીલો! સવારનો ભૂલેલો મુસાફર સાંજ પડતાં પડતાં જો હું રસ્તો ભૂલ્યો છું તેમ સમજી તરત જ રસ્તો બદલી સાચો પંથ સ્વીકારે તો રાત્રી પડતા પહેલાં મુકામ પર આવે ખરો પણ ''ખબરદાર ત્રિપુરાશંકર રતાંધળા નથી, તે નથી નથી ને નથી જ.'' આમ કરવું હોય તો ભલે. જ્ઞાતિના ગરિબ ગુરબાનાં જેવાં નસીબ. તેમાં તમને મને ને પેલા

શકુનીઓને શું, વડીલો! હું પણ કુલીનોની ભેગો ભેગો રળવા ખપવાની કડાકુટને બાજુએ મૂકી એક પર બીજી, બીજી પર ત્રીજી, ત્રીજી પર ચોથી કરી ચાંલ્લોને કરિયાવર લઈ મઝા ઉડાવીશ. રાંડોને ભલેને ફાવે તે કરે, ક્યાં તમારા કાલાંની ઘડીઓ, હીર કાઢવાનાં વ્યભિચારની વૃદ્ધિ કરનારાં કારખાનાં અને રેંટિયા ફેરવવાનું બળી ગયું છે. તે મારી કરેલી બાઈડીઓના ગુજરાનની મને ફીકર છે. આપણે તો ત્રણ-ચાર રાંડો ભેગી કરી કહીશું કે બા ''હું તો કુળવાનનો વર, મારે રહેવાનું નહીં ઘર; રાંડ તું તો મર પણ મારું ભાણું ભર'' બસ તે બધાં મરશે ને આપણે પટેલાઈમાં પહોળા પહોળા ફરીશું. ''ખાઉં તો ખરો, ના કરું વરો; જેમ તેમ કરી મને પટેલ કરો.'' બસ મઝા મઝાને મઝા.

(૪) વડનગરની એક જાન ઊંઢાઈમાં પરણવા ગયેલી પણ ત્યાંથી તો પાછી કાઢી. જો બિચારાનો ફજેતો. પણ આ વરઘોડે ચડી ગયેલા વરને શું મોઢું લઈ ઘેર લાવવો? ઘેર લાવવા કરતાં તો તેને વેરાગી કરી વનમાં કાઢવો સારો.

(૫) વૈશાખ વદી ૧૨ના દિવસે ભાંનેર ગામની જાન લાંભા ગામે પુત્ર પરણાવવા ગઈ હતી. કહો હવે આ છૂટાં લગ્નમાં કાંઈ મણા છે. માફ કરજો વડીલો! આમાં મારો ખબરપત્રીનો દોષ નથી. જેનો દોષ થયો છે ને જે હજુ પણ દોષ કરાવી છતી આંખે બધાને અવળા દોરી જાય છે ને શોધી કાઢવાને તમને, મને અને સર્વને ચાર ચાર આંખે (બે જ્ઞાન ને બે ચર્મ) ઈશ્વરે આપી છે છતાં પછી બે જ્ઞાનચક્ષુ ન ઉઘાડતાં બીજી બે ચર્મ ચક્ષુ જેમાં તમને કમળો થયો છે તે આંખે જો જોશો તો કશી વસ્તુ તેના સત્ય સ્વરૂપમાં જણાશે નહિ. માટે માફ કરજો.

(૬) કેટલાક ગામના પાટીદારો જો પોતાની કુંવારી રાખેલી પુત્રીઓને માટે લાયક વર મળે તો અત્યારે છૂટાં લગ્ન કરવા તૈયાર છે. જુઓ બાપા! આપણી જ્ઞાતિની વાત, આમ વળ્યા એટલે આમ જ હીંડ્યા. પણ કોઈ ને કાંઈ આસપાસ જોવું છે તે, પણ તે બિચારા અજ્ઞાન સેના જુએ? મૂળે આપણે કોઈ દોરે તેમ દોરાવાની ટેવ પડી છે. એટલે આપણે અત્યાર સુધી અવળા પાટા બંધાવ્યા હતા તે રહ્યા ત્યાં સુધી રહ્યા. હવે કાંઈ વાડામાં આવે કે? કદી નહિ. પણ હા. આપણે કુલીનો પાછા સુધારાનો સ્વાંગ ધરી તેમને છેતરવા ધારીએ તો કોઈનું કોઈ કબૂતર કૂવામાં પડે ખરું. અમદાવાદના આઠીઆઓએ પોતાને ત્યાં પુત્રોના ચાંલ્લા આવે ને ત્રીજે ઠેકાણે મૂકવા સહીઓ ઠરી ઠરાવ કર્યા હતા.

તે તરફ જરા જુઓ. છે કોઈ સત્યવાદી રાજા હરીશ્ચંદ્રના પેંગડામાં પગ ઘાલનાર? ઠરાવ કરનારા ક્યાં ગયા? હજુ સુધી કોઈએ ચાંલ્લાની રકમ ત્રીજે ઠેકાણે મૂકેલી સંભળાઈ નથી. પછી છાંનેમાંને મૂકી હોય તો રામ જાણે કે પછી તેમનું કામ જાણે. આપણે તો હવે તેમનું નામ-ઠામ પણ દેવાના નથી, કારણ કે બા, એ તો રાજા ક્યાંક નુતરૂ કાપે તો હવે તેમનું નામ-ઠામ પણ દેવાના નથી. કારણ કે બા, એ તો રાજા ક્યાંક નુતરૂ કાપે તો ઘરમાં થાય રડારોડ. મારી વાત થાય. ને નોક જાય તે જુદો. સુધારા તો થનારા થશે પણ મારા લાડવા જાય તેમાં મારાં ઘરનાનું શું રંધાય? હું રહ્યો મૂળમાં સુધારાવાળો એટલે મરણ પાછળ વરો નહિ કરવા પ્રતિજ્ઞા લીધેલી એટલે ''ખાઉં તો ખરો ન કરું વરો; જેમ તેમ કરી મને પટેલ કરો.'' આવા મામલામાં ક્યાંક કાંકરો નીકળી જાય કાંકરો.

(૭) કુંડાસણ ગામ (અમદાવાદ નજીક)માં બે જ કન્યાને ફૂલને દડે પરણાવીને બાકીની દશ તો સમૂળગી કુંવારી રાખી ઠીક, આપણા આડા રસ્તે આડો વેશ ગામડિયાઓએ ઠીક ભજવવા માંડ્યો. નાનાં બાળક પરણાવવામાં બહુ દુઃખ પડવાથી પુત્રીના પિતાઓએ આ સારો રસ્તો લીધો છે કે પુત્રીઓ ન પરણાવતાં કુંવારી જ રાખવી પછી છોકરાનાં માવીતરો પોતાના છોકરાને કોની સાથે પરણાવે? એટલે થાય કન્યાની તાણ ને પછી વધે કન્યા વિક્રય. એટલે પાડ સુધારાવાળાના માથે પણ તેમનાં તે માથાં કેવાં હશે? જેટલું હોય તેટલું ઉપાડે જ જાય છે.

* * *

અમદાવાદના આઠીયાઓએ પાટડી દરબારમાં બતાવેલી હઠીલાઈ અને જ્ઞાતિમાં થઈ ગયેલાં છૂટાં લગ્ન

કડવા કણબી (બીકણ) પાટીદારની જ્ઞાતિ ગયા પાંચ-છ મહિનાથી ચકડોળે ચઢી હતી. હવે કાંઈક શાંત થવાનાં ચિહ્ન જણાય છે. તોપણ તેમનાં લગ્નની રૂઢિનો કાંઈ નિવેડો આવેલો જણાતો નથી.

સમસ્ત કોમનાં એક જ લગ્ન દર દસ વર્ષે ઊંઝા ગામમાં ઉમિયા દેવીના મંદિરમાંથી નીકળતાં હતાં અને તે અત્યાર સુધી સર્વસામાન્ય રહ્યાં હતાં.

ત્રણ-ચાર વર્ષ ઉપર ગાયકવાડી રાજ્યમાં બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદો અમલમાં મુકાયો. તેને અનુસરી ઉમિયા દેવીના મંદિરમાં ગાયકવાડી રાજ સત્તા

તરફથી ચોકી બેસાડવામાં આવી તથા માતામાંથી, તે વખતે લગ્ન કહાડવાનો, મનાઈહુકમ મળ્યો.

શેઠ બેચરદાસ તરફથી મિ. કેશવલાલ છકડસીએ જાહેરખબર આપી કે માતામાંથી ચોકી ઉઠાડી લેવાની તથા લગ્ન કહાડવાની પરવાનગી મેળવવા તજવીજ થઈ રહી છે. તે દરમિયાન બીજાં કોઈ લગ્ન કહાડ્યાં છે, એમ જાહેર કરે તો તે ખોટું માનવું.

વિરમગામ મુકામે જ્ઞાતિમાં કેટલાએક કુરિવાજો બંધ કરવાને અને સુધારા કરવાને સમાજ મળી. તે સમાજ કાંઈ પણ કામ કરી બતાવે તે પહેલાં જ કોઈ દુષ્ટ બુદ્ધિએ નનામું હેન્ડબિલ-હસ્તપત્રિકા છપાવી બહાર પાડી કે આ સમાજમાં કોઈ (તેમના જેવી જ બુદ્ધિના!) સદ્ગૃહસ્થો નથી. માટે તેમાં કોઈએ ભાગ લેવો નહીં. છતાં સમાજે પોતાનું કામ નિર્વિઘ્ને લગ્નની રૂઢિમાં સમયને અનુસરી કાંઈ સુધારો કરવાનો હતો પણ અફસોસ છે કે આ ઠરાવને અમલમાં મૂકવાનું કાંઈ પણ કામ થાય તેની જરાપણ વાટ જોયા સિવાય જ - કહો કે જાણીજોઈને જ ઉતાવળ કરીને - લશ્કરી પક્ષવાળાએ ખુદ પોતાની સત્તાથી જ લગ્નતિથિ નક્કી કરી દીધી.)

ઊંઝા ગામના કહેવાતા આગેવાનોમાંના બસ્સો ઉપર પાટીદારોએ એક જાહેરખબર છપાવી, કડવા પાટીદાર કોમે જાહેર કર્યું કે માતામાંથી લગ્ન કહાડવાનો તેમનો હક છે. તે સિવાય બીજાં કોઈ લગ્ન કહાડેલાં જાહેર કરે તો તે ખોટાં સમજવાં.

અમદાવાદવાળા પા. પ્રાણજીવનદાસ ડાહ્યાભાઈ (આઠીઆના અગ્રેસર) એ પણ તેવાં જ હેન્ડબિલ હસ્તપત્રિકા છપાવી પોતાનો જ - પ્રતિપાદન એકલાનો જ હક-લગ્ન વધાવવાનો અને બહાર પાડવાનો હક-પ્રતિપાદન કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો. તેની વિરુદ્ધ પા. મનસુખરામ પ્રેમજીએ જાહેર કર્યું કે સદર પા. પ્રાણજીવનદાસ તરફથી લગ્ન બહાર પાડવાના હક સંબંધે જાહેરખબર બહાર પાડવામાં આવી છે તે તદ્દન ખોટી અને નાપાયાદાર છે. કારણ કે ઘણા વખતથી મારા વડીલ પા. વસ્તા ઘેહલજી અને શેઠ બેચરદાસ લશ્કરીને ત્યાં લગ્નનો બીડો આવે છે તેવી રીતે આ વખતે પણ અમારે ત્યાં ઊંઝા માતામાંથી લગ્નનો બીડો આવશે માટે અમારા તરફથી જે લગ્ન જાહેર કરવામાં આવે તે જ ખરાં સમજવાં.

ઉપરની બીનામાં મસાલો ઘણો મેળવેલો માલૂમ પડે છે. કારણ સંવત ૧૯૨૭ની સાલમાં લગ્નનો બીડો શેઠ લશ્કરીને ત્યાં આવ્યો ત્યારે ગોઝારિયાની પોળમાં પટેલ જીવાભાઈ કિશોરદાસના વચોટ ચિ. ઈશ્વરલાલને ટીલું કરવામાં આવ્યું હતું. સં. ૧૯૩૬ના લગ્નમાં પા. જીવાભાઈ કીશોરવાળાએ કોઈ કારણથી ટીલું કરાવવાની ના કહી એટલે અસલ મુજબ પા. વસ્તા ઘેલજીનાં વંશમાં પા. ગિરધર અંબારામને ટીલું કરવામાં આવ્યું હતું. તેમજ સંવત ૧૯૪૬માં પણ સદર ગિરધરને જ ટીલું થયું હતું. સંવત ૧૯૫૭માં તે ગુજરી ગયેલા હોવાથી તેની દીકરી બાઈ ઉજમના દીકરા પા. આત્મારામ નારણને ટીલું કરાવવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હતો. સદર બાઈ ઉજમની એક દીકરી પા. જીવાભાઈ કીશોરના મોટા દીકરા પા. ઉમેદરામ વેરે છે. તે બાઈના કહેવા પ્રમાણે એમ જણાય છે કે પા. મનસુખરામ પ્રેમજીને પા. વસ્તા ઘેલજીના વંશજ સાથે કાંઈ પણ સગપણ નથી.

હર વખત લગ્નદિવસ વસંતપંચમીએ જાહેર થાય છે. તે વખત નજીક આવી પહોંચ્યો. ઉપર જણાવેલા સર્વેના મનમાં લગ્ન કહાડવાના માનની મારામારીમાં હાય વ્હોય થવા લાગી. લશ્કરીવાળા પોતાની વગસગનો ઉપયોગ કરી માતામાંથી લગ્ન કહાડવામાં સફળ થયા. પણ માન ખાંટવાની ઉતાવળમાં પ્રચલિત ક્રિયામાં તથા તેના વખતમાં કાપકુપ કરવી પડી. એ જ વખતે અમદાવાદી આઠીઆ પક્ષે પણ ગયા ચાર લગ્નપ્રસંગે (સંવત ૧૯૨૭. ૩૬ ૪૬ અને ૫૭માં) ગયેલી ઈજત પાછી મેળવવાને પાછી પાની કીધી નહીં. માતામાં પેસવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો નહીં એટલે મહાદેવમાંથી (માતાના નહીં તો પિતાના ઘરમાંથી) લગ્ન કહાડ્યાં. અરે!! લગ્ન કહાડવાના ફારસ કિધાં. બેઉ પક્ષના લગનીઆ અમદાવાદમાં આવ્યા. લશ્કરી વાળાએ વરઘોડો કહાડી અસારવા મુકામે રિવાજ પ્રમાણે લગ્નતિથિઓ જાહેર કરી દીધી. આઠીયા પક્ષને પોતાની લગ્નતિથિઓ વરઘોડો કહાડી અસારવા મુકામે લોકસમુદાયમાં જાહેર કરવાની વાર થઈ તેથી એક જાહેરખબર છપાવી હસ્તપત્રિકાના રૂપમાં પ્રગટ કરી. અજાયબી એટલી હતી કે લગ્નતિથિઓ માતાજી આપે છે તે પડામાં મૂકીને અમદાવાદ લાવીને જ વિધિસર જાહેર કરવામાં આવતી હતી ત્યાં સુધી કોઈને પણ તે તિથિઓની માલૂમ પડી નહોતી એવી માન્યતા ફેલાવી હતી તે તિથિઓ આ વખતે - આ જ વખતે કાંઈ પણ વિધિ કીધા સિવાય જાહેર કેમ થઈ ગઈ? શું આવી વર્તણુંકથી માતાજીની આમન્યા લોપાઈ નહીં? આજ્ઞા ઉલ્લંઘન થઈ નહીં?

રીતરિવાજ અગર માતાની આજ્ઞા તોડવાની સત્તા શું માતાજીએ તેમને આપી છે? તે તોડવા માટે તેમને માતાજી કે ન્યાત પૂછશે જ નહીં કે? ખેર!! મોટાની છાશ પોટલે વેચાય છે. વહુ ફોડે તે કલેડામાં ગણતી થાય છે અને સાસુથી ફૂટેલાં વાસણ ઠીકરાં જ ફોડ્યાં ગણાય છે.

આ પ્રમાણે બે જુદી લગ્નતિથિઓ બંને પક્ષ તરફથી જાહેર થઈ. કહો કે આખી ન્યાતમાં તડ પાડ્યાં - તડ પાડ્યાં. (પણ કોઈ પક્ષ તરફથી દેઘો નંખાઈ નહોતી. નંખાય શી રીતે? સવડ જોઈએ ને? મોઢેથી તડાકા મારવા અને મોટાઈ માનવી એમાં શું જવાનું હતું?) બંને પક્ષ તરફથી કેન્વાસીંગ ચાલ્યું. સ્પર્ધા શરૂ થઈ. દશમીઆ અને એકમીઆ એ તડનાં-પક્ષનાં નામ પડ્યાં. ચડસાચડસી થઈ. છોકરાઓના ચાંલ્લા થયેલા આ ચડસાચડસીમાં કેટલેક ઠેકાણે ભાંગ્યા. રૂપિયા (વેવિશાળ કરીને અકેક રૂપિયો અપાય છે તે) પાછા અપાયા. બેમાંથી એકે પક્ષ સમાધાની પર આવ્યા નહીં. ન્યાય તોળાવા (પોતાનો જ પક્ષ ખરો કરાવવા) પાટડી દરબાર પાસે દોડ્યા. દરબારશ્રીએ માનપૂર્વક સત્કાર કર્યો. અન્ય ગામોના પાટીદારોને આમંત્રણ કરી પાંચસો-સાતસો માણસોને એકઠા કરી જમાડ્યા-રમાડ્યા પહેલે દિવસે સભામાં ભાષણો (અને ભષણો) થયાં. (ભષણો એ જ કે મુદ્દા બહારના વિષય પરત્વે પેટની - અંદરની ઈર્ષા (દાઝ) કહાડવાના ઈરાદાથી બોલાયેલું તે. એને ભાષણો કેમ કહી શકાય? તે તો ભષણો જ.) બંને પક્ષે પોતાનો કક્કો ખરો કરાવવાનું ભારી મથન કીધું. સાંભળવા પ્રમાણે દાબદબાણ ચલાવવામાં પણ બાકી રાખી નહીં. દરબારશ્રીએ બંને પક્ષને સમજૂતી પર આવવાને તથા કાંઈ વચલો રસ્તો કહાડવાને ઘણી ઘણી ઈચ્છા બતાવી. પણ આઠીયાઓની આડાઈ આગળ સઘળું વ્યર્થ ગયું તેમ આઠીયાઓ પણ આગ્રહમાં અફળ થયા. દરબારશ્રીએ ન્યાય તોળવાનું ત્રાજવુંજ ફેંકી દીધું. ન્યાય તો તોળ્યો જ નહીં. જવાબ આપ્યો કે સૌ સૌનું સૂઝતું કરી લેવું. દરબારશ્રીને બંને પક્ષે લવાદનામું લખી આપ્યું જ નહોતું. ખરી રીતે બંને પક્ષને ન્યાય તોળાવવો નહોતો. પણ દરબારશ્રીને દરેકને પોતાના પક્ષમાં લેવાની ઈચ્છા હતી. દરબારશ્રીએ ન્યાત સુધારા અર્થે સંવત ૧૯૨૭માં એક લાખ રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હતા. તેઓ સુધારા કરવા ઈચ્છા ધરાવે છે છતાં સુધારા પક્ષને સહાય કરી શક્યા નહીં. પ્રતિપક્ષીને નારાજ કરવાનું મુશ્કેલ લાગ્યું હોવું જોઈએ. ગમે તે કારણસર દરબારશ્રીએ સૌ સૌને મરજી માફક કરી લેવાનો ચુકાદો આપ્યો. સમાધાન

થવાનો રસ્તો બંધ થયો.

સંવત ૧૯૬૩માં ભાવનગરના બે-ત્રણ ગૃહસ્થોએ છૂટાં લગ્ન કર્યાં હતાં. તે વખતે તેમના ઉપર જે (પોતે પોતાને માની લીધેલા) અગ્રેસરો રાતાપીળા થઈ ગયા હતા અને છૂટાં લગ્ન કરનારને માતાની આજ્ઞા લોપવા વાસ્તે શિક્ષા કરવા તૈયાર થયા હતા, તે જ સદ્‌ગૃહસ્થોએ આપસની લડાઈમાં - માન મેળવવાની અને મોટામાં ખપવાની લલોપતામાં - પોતાના અગ્રેસરપણાનો તલમાત્ર પણ ખ્યાલ કર્યા સિવાય - આ વખતે બે લગ્ન કહાડ્યાં - બે જુદી જુદી તિથિઓનાં લગ્ન કહાડ્યાં અને જાહેર કર્યાં. એકડે એક અને બગડે બે બે થયાં અને બગડ્યાં. માતાની આજ્ઞાનો ખોફ તૂટ્યો. ઊંઝામાં જ માતાના સ્થાનકમાંથી લગ્ન નીકળે તે માન્યતા ઢીલી પડી. ઊંઝાના પાટીદારો તથા અમદાવાદના લગ્ન કહાડવા તથા જાહેર કરવા અને ટીલાં કરાવવાવાળા આઠીયા જેઓ પોતાના હકની બૂમાબૂમ - ખાલી બૂમ મારી રહ્યા હતા. તેઓ મોં વકાસતા રહ્યા. નવસારી અને સુરત જિલ્લાના ૯૦ અને ૪૨ ગામવાળાઓએ રાંદેર મુકામે પોતાની સમાજ મેળવીને માતાજીનું આહ્‌વાન કરી પોતાની જુદી લગ્નતિથિ કહાડી અને અમદાવાદના લશ્કરી તથા આઠીયા પક્ષના લગનિયાઓને બેમાંના એકેનાં લગ્ન વધાવ્યા સિવાય જ પાછા કહાડ્યા. જુદું લગ્ન કહાડીને બેસી નહીં રેહેતાં, જેને છૂટું લગ્ન કરવું હોય તેને પણ તેમ કરવાની છૂટ રાંદેરની સમાજમાં અપાઈ હતી.

ગોઝારિયા ગામના અમીન છોટાલાલ ત્રંબકલાલે તો પોતાનો ગોળ જુદો જ વહેંચી ગામ ગજાવી મૂક્યું. માતાનું સ્થાપન પોતાને ત્યાં જ કરી માતાજીની આજ્ઞા માગી. જે માતાજીએ બા ખુશી આપી. તેથી તેમણે વૈશાખ વદી પાંચમના શુભ લગ્ને પોતાના પુત્રને બાવળામાં પા. કેવળદાસ કિશોરદાસની પુત્રી સાથે વરાવ્યો.

માતાજી ન્યાત સમસ્તનાં છે. કાંઈ ઊંઝાનાં પટેલ શામળદાસ અગર બીજા પટેલો અગર બીજા કોઈના એકલાનાં માતાજી નથી. માતાજી ઊંઝાના દેવળમાં જ બેસી રહેતાં નથી. ઊંઝાના પટેલોને અગર બીજા કોઈને પણ માતાજીને ત્યાં જ મંદિરમાં કેદ કરવાનો હક અગર સત્તા અપાયેલી નથી. તેમને તેવી સત્તા હોવાનું સંભવતું જ નથી. જેઓ પોતાનું પેટિયું કુટી કહાડવાને અસમર્થ છે. તેઓ માતાજી ઉપર સત્તા ચલાવવાને સમર્થ હોઈ જ કેમ શકે? માતાજી તો સર્વત્ર છે. સ્મરણ કરતાંની સાથે જ ભક્તના હૃદયમાં માતાજી તો હાજર થાય છે. બગ ભક્તને

નહીં. ગોઝારિયાના અમીને માતાજીનું સ્થાપન કરી લગ્નની આજ્ઞા માંગી તેમ માતાજીના સર્વે સંતાનો કરવાને શક્તિમાન છે. છતાં ઊંઝાના પાટીદારો કે અમદાવાદના આઠીયાઓને એકલાને જ લગ્ન કહાડવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હોય એમ કહેવું અને માનવું અને મનાવવું તે હડહડતું જૂઠું છે. ભોળા લોકોને ભરમાવી પોતાની આજીવિકા મેળવવાનું જ બહાનું છે. કોઈ મકાન બંધાતા તગારાં ઉપાડનાર મંજૂર જેટલો એ ઘરની માલિકીપણાનો હકદાર છે તેટલા જ હકદાર આ લોકો પણ છે, તેથી વિશેષ નહીં.

વળી અમદાવાદમાં અને આસપાસનાં પરાંઓ-જેવાં કે ગોમતીપુર, સરસપુર, જહાંગીરપુરા, વાડજ, મીઠાખળી, કોટેસર, ઉસ્માનપુરા, ફતેહપુરા, રખિયાલ વગેરે જગાએ વૈશાખ સુદ ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૨, ૧૫ વદી ૨, ૪ અને ૫ એ કેટલાંએ છૂટાં લગ્ન થઈ ગયાં તેની તો ગણતરી જ નથી.

ગાયકવાડી ગામ ચાણસ્માના પટેલો તેઓ પોતાને માતાજીના પ્યારા ભક્તોચુસ્ત ભક્તો માને છે, તથા માતાની આજ્ઞા લોપાય તો પોતાનાં માથાં ધડથી જુદાં થતાં સુધી લડવાને પોતાને તૈયાર બતાવતા હતા. તેઓએ જ વૈશાખ સુદ ૧ થી વદી ૨ સુધી જેમ જેને ફાવ્યું તેમ છૂટાં લગ્ન કીંધાં છે. એનો અર્થ શું? આ થયું શું? કળીકળા આવ્યો. પેલા વૃદ્ધ તલવારિયા પટેલ પ્રભુદાસ ભાઈદાસ ઊંઘે છે? કે પરગામ જતા રહ્યા છે? તેમનાથી આ દેખી શી રીતે શકાયું? આ લેખકની હાજરીમાં સદર વૃદ્ધ પટેલ, ત્યાંના કેટલાક જુવાનિયાઓએ વિરમગામ સમાજમાં ભાગ લેવાને - મેમ્બર થવાને તેમની રજા માગી હતી, ત્યારે જે જવાબ, આપ્યો હતો તે ઉપરથી અનુમાન કરવાનું કારણ છે કે ઉક્ત પટેલ પોતાના પદથી ભ્રષ્ટ થયા હોવા જોઈએ. નહીં તો જે પુરુષ ''ગાયકવાડ સરકાર ચહાય તો હાથીની - માં ઘાલી સીવી લે તોપણ અમે તો સો-સો (છો-છો ૬-૬) દહાડાનાં છોકરાં પરણાવીશું'' એમ છચોક બોલતા હતા તે માતાજીનું આ પ્રમાણે છૂટાં લગ્ન કરી અપમાન થાય - આજ્ઞા તોડાય એવા અનર્થો તેમની સમક્ષ થાય તે, પોતે ચૂપચાપ બેસીને જોયાં કરે એ તો દુનિયાની સાત અજાયબીઓમાં એકનો વધારો થવા જેવું જ છે.

આઠીઆ પક્ષની લગ્નતિથિઓમાં ચૈત્ર વદી ૯નું માંડવા મુહૂર્ત હતું તે અશુભ જણાયાથી પાટડી ગામમાં તેને ફેરવી વદી ૧૩નું કીધું હતું. આ વળી વિશેષ શિતમાં માતાજીએ આપેલું મુહૂર્ત અશુભ હોય જ કેમ? પાટડીવાળાએ તો

આ અશુભ મુહૂર્ત ફેરવી વદી ૧૩ના શુભ દિવસે માંડવામુહૂર્ત કીધું પણ બીજા ગામડાઓમાં જેમને શુભ અને અશુભ બતાવનાર જોશી, ગોર અગર બ્રાહ્મણ નહીં મળ્યા હોય તેમણે તો સદર અશુભ દિવસે જ માંડવામુહૂર્ત કીધાં હશે તેમને થનાર નુકસાનનો જવાબ કોણ આપશે? લગ્ન કહાડનાર અગ્રેસરોએ આવી ભૂલ કેમ કીધી હશે? શું કરે? બીજાઓ માન ખાટી જતા હતા તે માટે તેમને ઉતાવળ કરવાની જરૂર હતી જેમ કરતાં આ ભૂલ થઈ હતી. હોય!! ભણ્યો ભૂલે ને તારો ડૂબે. ભૂલ પણ થાય.

આ પ્રમાણે છૂટાં લગ્ન કરનારા કાંઈ બધાયે સુધારાના સાથી નથી. અમુક લગ્ન તિથિએ કરવાનું બન્યું નહીં. સગવડ થઈ શકી નહીં. એ એક કારણ અને બીજું કારણ માતાજીનો ડર ઓછો થયો તે. એક જ તિથિએ લગ્ન કરવામાં ફાયદો બતાવનારા હવે જાણી શક્યા હોવા જોઈએ કે એક જ દિવસે લગ્ન કરવાથી ઘણી ધડાધડ કરવી પડે છે તેના પરિણામમાં ખર્ચ વિશેષ થાય છે. પણ છૂટાં લગ્નની તેમાં રાહત મળે છે. માટે છૂટાં લગ્ન જ અનુકરણીય છે. હિંદુસ્તાનની ૩૩ કરોડની વસ્તીમાં આમ એક તિથિનાં લગ્ન કરવાવાળા ફક્ત ૧૪ લાખ કડવા પાટીદારો જ છે, તેમને હવે સમજણ પડી હોવી જોઈએ કે તેમણે અત્યાર સુધી એક ગધેડાનું પૂછડું પકડ્યું હતું, તેને બીજા તેમના જાતિભાઈઓ - સ્વાર્થી, મોટામાં ખપી માન મેળવી સ્વાર્થ સાધવાવાળાઓ તથા બ્રાહ્મણો માતાને નામે (પકડેલું પૂછડું) મૂકવી દેતા નહોતા. પણ હવે ખુશી થવા જેવું છે કે અજ્ઞાન તિમિર નાશ પામતું જાય છે અને પ્રકાશ પડતો જાય છે, તેથી સત્ય વસ્તુ સઘળાને સમજાવા લાગી છે.

* * *

૬

સુધારાવાદીઓનું નમતું પલ્લું : પાટડીમાં જ્ઞાતિના આગેવાનોની સભા તા. ૨૨-૩-૧૯૧૨

આપત્તિ કાળને લઈને વર્ણાશ્રમાદિક ધર્મોમાં જે અનિષ્ટ પરિવર્તનો થઈ ગયાં છે તેનો વિચાર કરી, આર્યપ્રજા સનાતન ધર્મ તરફ પ્રવૃત્તિ કરી રહી છે. આજે ના. બ્રિટિશ સરકારના શાન્તિમય સમયમાં દરેક રાજાઓ પોતાની પ્રજાનું ધર્મશાસ્ત્રોની આજ્ઞાનુસાર પાલન કરે છે - માનવ ધર્મશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા, રાજા પ્રજાના ધર્મો તરફ ઉભયનું ધ્યાન ખેંચાયું છે. અભ્યુદયના માર્ગમાં પ્રયાણ કરવાનું શરૂ કર્યાને આજે કેટલોક કાળ વહી જવા છતાં, સમગ્ર જ્ઞાતિમાં પડેલી ફાટફુટ લગભગ અડધા સૈકા થયાં પુરાઈ નહોતી. બાળલગ્નની નઠારી રૂઢિને જડમૂળથી ઉખેડી નાખવાનો જ્ઞાતિસેવકોએ અંતિમ પ્રયાસ કર્યો ત્યારે જૂનો રિવાજ તૂટી જવાથી તેના ઉપાસકોએ બે વર્ષ ઉપર જ્ઞાતિના પિતા-ના૦ દરબારશ્રીને પોતાની મહાન ફરિયાદનો ઇન્સાફ આપવાની અરજ કરેલી જેનો શાસ્ત્રોક્ત નિર્ણયાનુસાર ચુકાદો દુરાગ્રહી વ્યક્તિઓને અપ્રિય થઈ પડવાથી, ચાલતુ ચલાવાની અને સુધારાવાળાને બાંધી મારવાની ફરિયાદો વિરમગામ, પાટડી અને અમદાવાદના વૃદ્ધ પુરુષો તરફથી ઉપરાઉપરી પ્રસંગોપાત્ત ચાલુ જ રહી, વૃદ્ધ પુરુષોના માનની ખાતર તેમનો વિશુદ્ધ ભાવ જાણ્યા પછી, પરિણામે રાજર્ષિ સૂર્યમલસિંહજીને સમગ્ર જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિ રૂપ પુરુષોને ભવ્ય મેળાવડો કરવાની ફરજ આવી પડી. મનુભગવાનની એ આજ્ઞા છે કે :-

स्वे स्वे धर्मे निविष्टानां सर्वेषामनुपूर्वशः।
वर्णानामाश्रमाळां च राजा सृष्टोऽभि रक्षिता॥

અર્થ : પોતપોતાના ધર્મનું આચરણ કરનારા ક્રમવાર બ્રાહ્મણાદિક વર્ણોનાં તથા બ્રહ્મચર્યાદિક આશ્રમોનાં રક્ષણ માટે પ્રજાપતિએ રાજાને ઉત્પન્ન કર્યો છે. અ. ૭, શ્લો. ૩૫

ઉપરોક્ત આજ્ઞાનુસાર મેળાવડાનું પ્રયોજન, સમય નક્કી કરી દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલવામાં આવી. રેલવે સત્તાવાળાઓને

અમદાવાદ, વિરમગામ, પાટડી આદિ સ્ટેશનોએ આપણી જ્ઞાતિના ઉતારુઓ માટે જવા - આવવાની તારીખોએ ખાસ સગવડ કરી રાખવાની સૂચનાઓ કરવામાં આવી હતી. જરૂર પડે તો વિરમગામથી ખાસ એક જુદી જ ટ્રેન-ગાડી મારફતે લઈ જવાનો રેલવે સત્તાવાળાઓનો વિચાર હતો પરંતુ વિરમગામ અને અમદાવાદ સિવાયના જુદા જુદા ભાગોમાંથી નિયમિત સંખ્યા આવવાને લીધે તેમજ વિરમગામથી ખારાગોઢા સુધી હમણાં બે ટ્રેનો જતી-આવતી હોવાને લીધે કોઈ ખાસ ટ્રેન ચલાવવાની જરૂર પડી નહોતી. એન્જિનથી ઘસડી શકાય તેટલા ડબાઓ લગાડી ઉતારુઓને પાટડી ભેગા કરવામાં આવ્યા હતા છતાં પહેલી ગાડી વખતે બીજા અને ત્રીજા વર્ગના ડબાઓમાં અસાધારણ ભીડ થઈ હતી. દશકોશી, ભાલ, કડીપ્રાંત, ઈડર પ્રગણું, ચુંવાળ, ઝાલાવાડ, મચ્છુકાંઠો, ચણોતર, વડોદરા પ્રાંત, ભરૂચ અને સુરત જિલ્લાઓના લાલ અને કાળા ચુડાવાળાઓ વગેરે દૂરના ભાગોમાંથી આવેલા જિજ્ઞાસુઓ ઉપરાંત અમદાવાદી ગણાતા બંધુઓને મોટો ભાગ બાર વાગ્યાના સુમારે પાટડી સ્ટેશને ઊતર્યો હતો. તેમના માટે ઘણે ભાગે દેસાઈ કુટુંબોમાં જ ઉતારાઓની સગવડ કરવામાં આવી હતી. અમુક ભાગોમાંથી આવેલા બંધુઓને અમુક ઉતારે લઈ જવાનું સ્ટેશન ઉપર મુશ્કેલ જણાવાને લીધે ગામમાં પેસવાના દરવાજે સઘળા બંધુઓને એકઠા થવા દેવામાં આવ્યા હતા. જ્યાંથી દરેક ઉતારાવાળાઓ પોતપોતાના મિજમાનને સત્કાર આપી લઈ ગયા હતા. દૂરથી આવેલા પુરુષો શૌચાદિ કર્મો કરી પરવાર્યા બાદ ગામ બહાર આવેલી ધર્મશાળા-વાડીમાં ભોજન લેવાને પધાર્યા હતા. શાન્તિથી જમી રહી પરવાર્યા બાદ તે જ દરવાજા પાસે ગામમાં આવેલા બગીચાના મંડપમાં પધારવાની સૂચના કરવામાં આવી હતી.

બગીચામાં પેસવાના દરવાજે ડાબા હાથ ઉપર આવેલી ટેનીસ ગ્રાઉન્ડને ફરતી જગ્યા ઉપર દક્ષિણાભિ મુખે વિશાળ મંડપ બાંધવામાં આવ્યો હતો કે જેની અંદર એક હજાર ઉપરાંત ખુરશીઓ અને બાંકડા ગોઠવી દેવામાં આવ્યા હતા. મંડપની લંબાઈના છેડે બાજઠ ઉપર ના૦ દરબારશ્રી માટે બેઠક કરવામાં આવી હતી અને યુવરાજ શ્રી દોલતસિંહજીએ પોતાના હંમેશના સ્વભાવ મુજબ જ્ઞાતિબંધુઓ પ્રત્યેની અસાધારણ પ્રીતિને લીધે તેમની સાથે જ બેસવાનું જણાવવાથી તે નામદાર માટે અન્ય ભાઈઓની સાથે જ બેસવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. પાછળના ભાગમાં કચેરી મંડળના અમલદારો, ભાયાત

વર્ગ અને ગામના અન્ય ગૃહસ્થો માટે જગ્યા નિર્માણ કરવામાં આવી હતી. જમણી તરફ વર્તમાનપત્રોના રિપોર્ટરો અને ડાબી તરફ ભાષણકર્તા માટે સગવડ કરવામાં આવી હતી. મંડપને બેઉ છેડે અને વચમાં તેમજ ના૦ દરબારશ્રીની બેઠક પાસે ફરતી જવા - આવવા જેટલી જ જગ્યા રહી હતી.

ત્રણ વાગ્યાથી જ્ઞાતિબંધુઓએ મંડપમાં હાજરી આપવી શરૂ કરી હતી અને દેસાઈ શ્રી નારૂભા સાહેબ, રા. ઝીણાભાઈ વગેરે મંડપમાં પધારતા બંધુઓનો સત્કાર કરતા ઊભા હતા. તેમજ મિ. ઉસ્માનભાઈ ફોજદાર પોતાની પોલીસ ટુકડી સાથે ફરજ અદા કરતા જોવામાં આવતા હતા. લગભગ સાડા ત્રણ વાગ્યા પહેલાં મંડપ ભરાઈ ગયો અને કામદાર સાહેબ મગનલાલભાઈએ ના૦ દરબારશ્રીને પધારવાની વિનંતી મોકલી. સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ ૩-૪૧ મિનિટે ચોપદારનો અવાજ સંભળાતાં જ પોલીસપાર્ટિ હડેટ હોમ કરવા લાગી ગઈ અને તે નામદારો પધારતાં હથિયાર નમાવી માન આપ્યું તે પહેલાં તો આખો મંડપ ઊભો થઈ ગયો અને જૂજ સેકન્ડોમાં બાપા રામ રામ! ભાઈ રામ રામ! અને ખુશાલીના અવાજોથી ગાજી રહ્યો. ના૦ દરબારશ્રી અને તેમની પાછળ ના૦ યુવરાજશ્રી સિધાવ્યા હતા. ના૦ દરબારશ્રી પોતાના આસને બિરાજ્યા પછી ના૦ યુવરાજશ્રી અને સકળ મંડપે પોતપોતાની જગ્યા લીધી હતી.

શરૂઆતમાં સંગીતના સાજ સાથે બાળકોએ તથા ક૦ વિ૦ ના તંત્રીએ કુળદેવીની સ્તુતિ કરી નીચે મુજબ મંગળાચરણ કર્યું હતું.

(રાગ – કલ્યાણ)

સાખી

જય જય ઉમિયા ઈશ્વરી, વિઘ્નો સહુ વિદારજે;
કૃતિ સફલ કર અમતણી, સ્તુતિ આ સ્વીકારજે.
સ્વાર્થ કે પરમાર્થ છે, અમ યત્નોમાં ભગવતી;
સાક્ષી છો તું હૃદયની, વ્યાપક જન - મન હે સતિ.

(કલ્યાણ. તાલ - ત્રિતાલ)

જય જનની ઉમા નમું વારંવાર.
ભવ ભવ ભંજન મંગલકારી
સેવક રંજન વિઘ્નહાર... જય૦

અખિલ બ્રહ્માંડે વ્યાપી ભવાનિ
શેષ લેશ ના પામે પાર... જય૦
સ્થાપી હિતચિત જ્ઞાતિ સહુને
વિનવું આકાર ઉતાર પાર... જય૦
કષ્ટ નષ્ટ કરી કર સુખ શાંતિ
અમર કામના પૂર્ણહાર... જય૦

– અમર

જે પરિપૂર્ણ થતાં ના૦ દરબારશ્રીએ કામકાજની શરૂઆત કરી નીચે પ્રમાણે ભાષણ આપ્યું હતું.

આવકાર અને પ્રવૃત્તિનું પ્રયોજન

જ્ઞાતિબંધુઓ! અમારા આમંત્રણને માન આપી આપ દૂર દૂર સ્થળેથી શ્રમ વેઠી, ખર્ચ કરી અત્રે પધાર્યા છો તેથી આપ સૌને અમારા પાટનગરમાં અંતઃકરણપૂર્વક આવકાર આપતાં મને ઘણો હર્ષ થાય છે. બંધુઓ! કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ પ્રયોજન વિના હોતી નથી તો તમોને અત્રે બોલાવ્યા અને તમો શ્રમ વેઠી અત્રે આવ્યા તે પ્રવૃત્તિનું પ્રયોજન કેટલાક દરજ્જે અમારી આમંત્રણ પત્રિકા દ્વારા તમારી જાણમાં આવી ગયું હશે તોપણ વધારે સ્પષ્ટતાની ખાતર તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ આપ આગળ ધરવું એ જરૂરનું છે એમ સમજી તેમ કરવા શરૂ કરું છું.

આપ સૌ જાણો છો કે આપણામાં એક વર્ગ કે જેને આપણે સુધારાવાળાના નામથી ઓળખીએ છીએ તે ઊભો થયો છે. તેમની માન્યતા એમ છે કે આપણી લગ્ન રૂઢિથી ઘણી હાનિઓ થાય છે. આ વર્ગની હિલચાલની અસરથી અને અમદાવાદમાં જે બે પક્ષ છે તેમની પક્ષાપક્ષીથી ગયા વિવાહ માટે કોઈ વખતે નહીં બનેલ એ પ્રમાણે બે લગ્ન તારીખો નીકળી આવી હતી. આથી જ્ઞાતિમાં કુસંપ અને છિન્નભિન્નતા ઉત્પન્ન થવાની ધાસ્તી લાગી હતી. વળી ના૦ શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારે ''બાળલગ્ન નિષેધક કાયદો'' કેટલીક મુદતથી પસાર કરેલો છે અને આપણી જ્ઞાતિનો ઘણો મોટો જથ્થો તે સરકારના મૂલકમાં વસે છે, વળી ઘણો ભાગ કાયદાકાનૂનોથી અજ્ઞાત છે, જેથી આપણા ભાઈઓ ઘણી મુશ્કેલીમાં મુકાશે એમ લાગેલું તે ઉપરથી જ્ઞાતિભાઈઓને ભેગા કર્યા હોય તો આ બાબતમાં કાંઈક રસ્તો કાઢી શકે જેથી જ્ઞાતિમાં કુસંપ અને છિન્નભિન્નતા થાય નહીં, તેમજ આપણા ભાઈઓ મુશ્કેલીમાં આવે નહીં. આવા વિચારથી બે વર્ષ ઉપર

આપ સૌને અમે અત્રે ભેગા કરેલા હતા પણ અફસોસની વાત છે કે :-

જુના વિચારનાઓએ જ છુટક લગ્ન કરવાનો રસ્તો ખુલ્લો કર્યો છે

અમદાવાદના પક્ષોની ખટપટને લીધે જ્ઞાતિ રસ્તો કાઢવા શક્તિવાન થઈ શકી નહોતી અને ખરાબ પરિણામની જે આગાહી તે વખતે કરવામાં આવી હતી તે ખરી પડી છે. આપણા જૂના રિવાજ પ્રમાણે એક તારીખે તમામ લગ્ન થયાં નથી, ઘણાં લગ્નો નોખી નોખી તારીખોએ થયા છે તેમાં વધારે દિલગીરીનો બનાવ એ છે કે જૂની રૂઢિને મજબૂત રીતે વળગી રહેવા જેવો આગ્રહ કરતા હતા તેમાંના કેટલાકે પણ સગવડ આવી તે પ્રમાણે છૂટક છૂટક તારીખોએ કેટલાંક સ્થળોએ લગ્ન કરેલાં હતાં આથી છૂટક લગ્ન કરવાનો રસ્તો ખુલ્લો થયો છે. વળી ના. ગાયકવાડ સરકારનો બાળલગ્ન નિષેધક કાયદો તોડવા માટે આપણા સંખ્યાબંધ જ્ઞાતિભાઈઓ કોર્ટમાં ઘસડાઈ હજારો રૂપિયાના દંડને પાત્ર થયા છે.

આ પરિણામ અમદાવાદના આગેવાનોએ નજરોનજર જોયું છે, તેઓને જોકે અમુક જાતની સ્પર્ધાસ્પર્ધીમાં હિત રહેલું છે છતાં વહેવારકુશળ હોવાથી પોતાની ખટપટથી જ્ઞાતિના મોટા જથ્થાને હાનિ પહોંચે છે એમ સમજી શક્યા છે અને તેથી તેઓ પોતાને ગમે તેવો લાભ હોય તોપણ તેનો ભોગ આપી જ્ઞાતિ હિતને અનુકૂળ થવાના ઠરાવ ઉપર આવ્યા અને અત્રે આવી જ્ઞાતિ બોલાવવાને માગણી કરી ગયેલા તેથી તેમજ પાટડી વિરમગામના આગેવાનોને બોલાવી તેમની સાથે વાતચીત કર્યાંથી તથા જુદા જુદા પ્રસંગે અન્ય સ્થળોના ભાઈઓ સાથે જે વાતચીતો થયેલી તે ઉપરથી એમ ખાતરી થઈ કે સઘળા આગેવાનો એક જ વખતે એકઠા થવાથી હવે અવશ્ય રસ્તો નીકળશે તેથી અમોએ આપ સૌને આટલો શ્રમ વેઠી અત્રે પધારવા આમંત્રણ કર્યું છે અને તેને માન આપી આપ આટલી સંખ્યામાં હાજર થયા છો તેથી મારી પૂર્ણ ખાતરી થઈ ચૂકી છે કે આ વખતનો અમારો શ્રમ, અમારી મહેનત, અમારી ઈચ્છા નિષ્ફળ જશે નહીં અને તમારી મદદથી, તમારી સહાયથી, તમારી સલાહથી આપણે બન્ને પક્ષને અનુકૂળ કોઈ રસ્તો કાઢવા શક્તિવાન થઈશું.

તમારે છોકરાને સંતોષવા એ પવિત્ર ફરજ છે - તેમાં જ હિત છે

ભાઈઓ! આગળ બતાવ્યું તે પ્રમાણે છૂટક લગ્નો થઈ ગયાં છે અને તેનો રસ્તો ખુલ્લો થયો છે તો તે રસ્તે ધીમે ધીમે સૌ કોઈ વળી જવા સંભવ રૂઢિના ચુસ્ત હિમાયતીઓ છીએ તેઓમાં પણ છોકરાં, એ રૂઢિ વિરુદ્ધ હશે,

ભાગ્યે જ કોઈ એવું ગામ હશે કે જેમાં જુની રૂઢિને વખોડનાર નહિ હોય, મતલબ કે જુવાન વર્ગ જે હાલ છે અને હવે પછી થશે તેમને જુની રૂઢિ પસંદ આવશે નહીં, કદાચ તમે જોર મારો તો તમારી હયાતી સુધી જૂની રૂઢિ ટગુમગુ ચલાવી શકો પણ પછી જુવાનિયાઓનો સમય આવશે એટલે તેઓ તેના કુચેકુચા ઉડાવી દેશે. હાલથી જ શરૂઆત થઈ ચૂકી છે તો પછી આપણું ડહાપણ તો ક્યારે ગણાય કે તેઓ જે વાંધા, હરકતો બતાવતા હોય તેનો શાન્તિથી વિચાર કરી નવેસરથી યોગ્ય બંધારણ બાંધી આપવું કે જૂની રૂઢિનો કેટલોક ભાગ કાયમ રહે. જો આમ આપણે નહીં કરીએ અને હબસી મૂંઠ પકડી રાખીએ તો નવા જમાનાનો પરિપૂર્ણ અમલ થતાં આપણી જૂની રૂઢિ જડમૂળથી નાબૂદ થઈ જશે. નવો જમાનો આવવાનો જ છે એમાં તો કાંઈ શક નથી જ તો પછી વિચાર કરો કે પકડી રાખવામાં ફાયદો છે કે સમયને અનુકૂળ થવામાં? ''સમય વર્તે તે સાવધાન'' એ આપણામાં સાધારણ કહેવત છે, જેથી હજુ જ્યાં સુધી આપણો કાબૂ છે ત્યાં સુધીમાં જમાનાને માન આપી સમયને અનુસરતો ફેરફાર કરી, અનુકૂળ-સારું બંધારણ બાંધી દેવાય તો આપણે સારી અગમચેતી વાપરી ગણાય. જ્ઞાતિમાં જેઓ આગેવાન છે તેમને માથે આ એક પવિત્ર ફરજ છે તે જો આપણે વખતસર અદા નહીં કરીએ તો પછી બાજી આપણા હાથમાં રહેશે નહીં. બે વર્ષ ઉપર અત્રે આપને ભેગા કરેલા તેની અને અત્યારની વચ્ચે જ ઘણો ફેર પડી ગયો છે તો જો આપણે એમને એમ ચાલવા દઈએ તો વખત શું નહીં કરે તે કહી શકાતું નથી. ફેરફાર જો કે વખતને અનુકૂળ અને જરૂરનો હોય છતાં તમામ એકમત થાય એવું તો કદી બનેજ નહીં. તદન ખુલ્લી બાબતમાં પણ એકમત થઈ શકતા નથી, આવા ઘણા દાખલા આપણે જોયેલા છે. દૃષ્ટાંત તરીકે ઑ. રાવ બહાદુર રણછોડલાલ છોટાલાલભાઈએ પાણીના નળની યોજના કરી તે વખતે તેમના માથે કેવી પસ્તાલ પડી હતી અને તેમના તરફ કેટલો બધો તિરસ્કાર બતાવેલો તે આપણામાંના ઘણાખરા જાણતા હશે પણ હવે તે બહાદુર અને પરોપકારી પુરુષની અગમ દૃષ્ટીનું ફળ અમદાવાદ શહેર નજરે જુએ છે અને તેમને આશીર્વાદ આપે છે.

ચાલતું ચલાવવામાં ફાયદો નથી - અંગત લાભોના ભોગ આપો

હાલમાં જે નવિન શોધોના લાભ આપણે સૌ લઈએ છીએ તેના શોધકોને માથે પણ એવી જ સાઠમારી થઈ હતી, માટે ઘણા ભાગની ઈચ્છા નથી

એવી બીકથી આપણે આગેવાનો પાછા પડીએ એ વાજબી ન કહેવાય. તેમાં જ્ઞાતિનું હિત કરતા નથી, પણ એકંદરે અહિત કરીએ છીએ. ફેરફારથી કુળવાનોની પ્રતિષ્ઠા ઘટશે એમ કેટલાકો ઊંધું સમજાવે છે પણ તેનો ભય રાખવાને બિલકુલ કારણ નથી, તેને માટે જોઈએ તેટલા દાખલા મોજુદ છે. જે જ્ઞાતિઓમાં છૂટક લગ્નનો રિવાજ છે તેમાં પણ કુળવાનોનો દરજ્જો ઘટેલો નથી તો આ એક મનસ્વી ભય છે. કેટલાક તરફથી એમ ભય બતાવવામાં આવે છે કે ફેરફારથી સૌ ગરીબ-ગરબાને કન્યાઓ મળશે નહીં પણ આનો મુખ્ય આધાર તો કન્યાઓની છતઅછત ઉપર રહેલો છે. વિવાહની મુદત ટૂંકી હોય તો એક વિવાહે ન પરણાવે તો બીજા વિવાહે પરણાવે, કન્યાઓની સંખ્યા કાંઈ જતી રહેતી નથી. મરી જવાથી ઓછી થાય એમ માનો તો તે તો પરણ્યા પછી પણ બનવાનું છે અને પરણ્યા પછી એમ થાય તેમાં ઊલટું ખર્ચ માથે પડે છે. કન્યાઓ મળવામાં ચાલુ રિવાજથી ફાયદો માનતા હો તો પણ હવે ચાલુ રિવાજ કાયમ રહી શકશે કે કેમ તેનો વિચાર કરો. જો ના રહી શકે તેમ હોય તો ''સડ્યું ત્યાંથી વાઢી નાંખો' કે બાકીનું તો રહે! જે રસ્તો ખુલ્લો થયો છે તે રસ્તે લોકો ધીમે ધીમે વળી જવાના જ. તમારાં છોકરાંના વિચારો તમે જ જુઓને! કદાચ તમે ગામડામાં હાલ કાબૂ ધરાવી શકતા હશો તેથી હાલ છૂટક લગ્નો નહીં થયાં હોય પણ તેની અસર તો પહોંચ્યા વગર નહીં રહી હોય. જુઓ ફૂલના દડા કરવામાં આગળ કેટલી બધી નાનપ તમે સમજતા હતા અને ગયા વિવાહમાં તમારાં ગામોમાં કેટલાં બધાં ફૂલના દડા થયા, તેનો વિચાર કરો! તે શાથી થયું? જે રસ્તો ખુલ્લો થયો છે તે તરફનું તે પગલું જ સમજવું. આમ કરતાં કરતાં કન્યાઓ કુંવારી રાખવાનો રસ્તો થશે. એકે કર્યું, બેએ કર્યું એટલે ચાલશે. ચાલતું ચાલશે તો ઠીક એમ આપણે સૌ ઈચ્છીએ છીએ પણ તેમ હવે રહેવું નથી તો હવે ચાલે તો ચલાવો એમ બોલવામાં ફાયદો નથી. હજી જ્યાં સુધી આપણો કાબૂ છે ત્યાં સુધી સમયને અનુકૂળ બંધારણ બાંધી દઈશું તો કાંઈક રહેશે. જેટલો વખત વધારે ગુમાવશું તેટલું કોકડું વધારે ગૂચવાશે. બે વર્ષનું પરિણામ તમે જોયું છે તે ઉપરથી વિચાર કરો. આપને અત્રે ભેગા કરવામાં અમારે કોઈ અંગત સ્વાર્થ નથી. અમો નાતનાં કામોમાં ભાગ લેવાનું પસંદ કરતા નથી, પણ અમે જો લક્ષ નહીં આપીએ તો બધું તૂટીફૂટી જશે એમ લોકોનું વખતોવખત

કહેવું થતું હોવાથી તમારી ઈચ્છાને માન આપવા અમારે તમને તસ્દી આપવી પડી છે. હવે અમે અમારી ફરજ બજાવી લીધી છે. હવે તમારે જે વિચાર કરવો હોય તે કરો. તમારે જે વિચાર કરવો હોય તે છેવટના માટે કરી દ્યો કે પછી અમારે ઉપાધી ઓછી થાય, તમે નહીં કરો તો બીજું કોણ કરશે, એમ વખતોવખતનો લોકોપવાદ અમારે સાંભળવો પડે નહીં તથા આવી કડાકુટમાં અમારે પડવું પડે નહીં. અમારે એટલું તો કહેવું જોઈએ કે વિચાર કરો તે પૂર્ણ દીર્ઘદૃષ્ટિથી કરજો-ભવિષ્યનું પરિણામ જોવા મહેનત લેશો, ફક્ત ઉપર ટપકે જોઈ લેશો નહીં. આવી રીતે ભેગા થવાના પ્રસંગ વખતોવખત મળતા નથી માટે દીર્ઘદૃષ્ટિ વાપરી કેવળ પરમાર્થ બુદ્ધિ એટલે જ્ઞાતિની હિતદૃષ્ટિ જ આગળ રાખશો. અંગત લાગણીઓ દબાવી અને કેવળ અંગત લાભને જ્ઞાતિ હિતરૂપ યજ્ઞમાં હોમશો.

પૈસાનાં ફંડો કરો, હલાવ્યા વગર દાઝે છે!

ભાઈઓ! બીજી એક ખાસ બાબત આપના ધ્યાન ઉપર લાવવાની છે. આપણી ક.પા.ની વસ્તી આશરે આઠ લાખ માણસની છે, ઉમિયા માતા આવી સાગર જેવી જ્ઞાતિની કુળદેવી છતાં આવી મોટી જ્ઞાતિને ઘટે તેવી તે સંસ્થા માટેની ગોઠવણ નથી તે બહુ દિલગીરીભર્યું છે. આપણી જ્ઞાતિ માતાજી માટે પૈસા આપવા કંજૂસ છે એમ કાંઈ નથી કારણ કે આપણા ભાઈઓ, બીજા દેવ દેવસ્થાનો, બ્રાહ્મણ, સાધુ, ફકીર વગેરેને છૂટે હાથે દાન આપે છે તો આપણી કુળદેવી માટે પછાત રહે એમ બને જ નહીં, યોગ્ય હિલચાલના અભાવે જ આમ ચાલે છે, ''હલાવ્યા વિના દાઝે છે.'' આપણા જેવી બહોળા ક્ષેત્રમાં પથરાયેલી અને મહાન્ જ્ઞાતિમાં એવી હિલચાલ કરવાનું કામ ઘણું મુશ્કેલ છે, આખી જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિ એક જગ્યાએ, એક સમયે એકઠા થવાનું ઘણું દુર્લભ છે. આજે સૌ ભેગા થયા છો તો આ બાબત કાંઈ વિચાર થયા તો સારુ. આની સાથે સાથે બીજી પણ એક અગત્યની બાબત ધ્યાન ઉપર લાવવાની છે. આપણે મુખ્ય ધંધો ખેતીનો છે, શાસ્ત્રોમાં ખેતીના ધંધાને શ્રેષ્ઠ ગણ્યો છે છતાં હાલ તેની અધોગતિ થઈ ગયેલી છે. જનસમૂહમાં ખેતીકારનો દરજ્જો ઊંચો છતાં હાલ નીચામાં ગણતરી થઈ ગઈ છે અને ઘણા બીજા ધંધામાં વળે છે. આપ જોશો તો અમેરિકા વગેરે દેશોએ, ખેતીને આપણા શાસ્ત્રોમાં કહ્યા મુજબ ઊંચી પંક્તિમાં લાવી મૂકી છે. ત્યાં ખેતીના ધંધામાં લોકો માન સમજે છે. ખેતીથી

લાખ્ખો-કરોડોની સમૃદ્ધિ મેળવે છે, તો પછી આપણે અહીં તેમ કેમ ના થઈ શકે? આપણી ભૂમિ તેમનાથી ઓછી વિશાળ છે? ના, તેમ પણ નથી, પણ અમેરિકાના લોકોએ જે રીતથી ખેતીને ઉત્તમ બનાવી તે રીતે આપણે પણ કામ લેવાની જરૂર છે. એ ઢબ પ્રમાણે આપણે કેળવાવું જોઈએ છીએ. આપણા લોકો બુદ્ધિમાં કાંઈ તેમનાથી જાય તેવા નથી. ખેતી બાબતનું ખાસ જ્ઞાન ફેલાવવું જોઈએ પણ આ એકત્ર સાહસ વિના થઈ શકે નહીં. વેપાર ઉદ્યોગોમાં પણ તે જ પ્રમાણે એકત્ર સાહસથી સારો વધારો થઈ શકે. આપ જોશો તો આપણા બંધુઓ, ''લેઉવા પાટીદારો'' કેળવણીમાં કેટલા બધા આગળ વધી ગયા છે? આપણી જ્ઞાતિમાંથી ઉત્તમ રત્નો ના નીકળે તેમ નથી. કેટલાક નીકળ્યા પણ છે. પણ જ્ઞાતિના પ્રમાણમાં નહીં જેવું છે. કેળવણીની મદદનાં સાધનો હોય તો ઘણો સારો વધારો થઈ શકે. આપણે અન્ય લોકોને હજારો - લાખ્ખો રૂપિયાનું દાન કરીએ છીએ. પણ આપણી જ્ઞાતિમાં નિરાધાર, અપંગ, અશક્ત વગેરેની તો કોઈ સંભાળ જ લેતા નથી, આ આપણા માટે ઓછી ખેદની વાત નથી. દરેક માણસનો પ્રથમ ધર્મ પોતાની જ્ઞાતિની ઉન્નતિ કરવામાં છે. આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિની ઘણી યોજનાઓ થઈ શકે એમ છે. આપણે ધારીએ તો તે માટેનું ફંડ પણ એકઠું કરી શકીએ તેમ છીએ પરંતુ ફક્ત આગળ કહ્યું તેમ બહોળા ક્ષેત્રમાં પથરાયેલી અને વિશાળ જ્ઞાતિમાં હિલચાલ કરવાની અનુકૂળતાના અભાવે હજુ સુધી આપણે કાંઈ કરી શક્યા નથી. આજે આપણે બધા ભેગા થવાનો જોગ મળ્યો છે તો જ્ઞાતિ ઉન્નતિ અર્થના ફંડ માટેની પણ યોગ્ય ગોઠવણ કરવી જોઈએ.

ના૦ દરબારશ્રીનું ઉપર પ્રમાણે ભાષણ પૂરું થતાં મંડપના તમામ પુરુષોએ તાળીઓથી વધાવી લીધું હતું. તે નામદારે પોતાની જગ્યા લીધા પછી કામદાર સાહેબે જણાવ્યું કે, ''ચાલુ વિષય ઉપર જે જે ભાઈઓને બોલવું હોય તે દરેકે પોતાના નામ સાથે ચિઠ્ઠી મોકલવી અથવા તો ઊભા થઈને બોલવું પરંતુ ફક્ત આજનો જ દિવસ ભાષણ કરવા માટે છે જેથી પોતાના અભિપ્રાયો ટૂંકાણમાં અને થોડો વખત લઈ જણાવી દેવાની દરેક બંધુઓને વિનંતી કરવામાં આવે છે.'' આ ઉપરથી જે જે ભાઈઓને ચાલુ વિષય ઉપર બોલવાનું હતું તે દરેક પોતાનાં નામ લખાવાનું શરૂ કર્યું હતું. જે ખતમ થતાં ભાષણ કરવાની શરૂઆત થઈ હતી જેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે :

દેસાઈશ્રી રાયસિંહજીભાઈ, વિરમગામ.

નામદાર દરબાર સાહેબ અને જ્ઞાતિબંધુઓ! આજે આ સ્થળે જ્ઞાતિ-બંધુઓને એકઠા થયેલા જોઈને, મને આનંદ થાય છે.

નામદાર દરબાર સાહેબે જે ભાષણ આપ્યું છે, તે યથાર્થ છે ને હું તે ભાષણને ટેકો આપું છું.

સર્વ ભાઈઓ એકસંપ થઈને, સમયને તથા દરબાર સાહેબની સલાહને અનુસરીને, સુધારો કરશો તેવું મારું માનવું છે.

હાલના સમયનો વિચાર કરીને, લગ્નના રિવાજમાં સુધારો કરવાની જરૂર છે, અને જો સુધારો કરવામાં આવશે તો, જ્ઞાતિ સમસ્તને ફાયદો થશે; અને સુધારા તરફ ધ્યાન નહિ આપવામાં આવશે તો, ઊલટાં લગ્ન છૂટા થઈ જશે, તેવો ભય રહે છે. જો તેમ થાય તો આપણી કોમને નુકસાન ઘણું થાય, તો તે નુકસાન ન થાય માટે, સમયને વિચારીને લગ્નની બાબતમાં, સર્વ ભાઈઓ સુધારો કરવામાં એકમત થશો તેવી મારી સલાહ છે.

કેળવણી બાબતનું ફંડ તથા ઉમિયાજી માતા સંબંધી ફંડ થવાની જરૂર છે.

દેસાઈ લલ્લુભાઈ, પાટડી (વૈદ લલ્લુબાપા)

આપણા ના૦ દરબાર સાહેબે જે જે કહ્યું છે તે દરેક મનન કરવા જેવું છે. પોતે જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે ફેરફાર કરવાથી જ આપણો અભ્યુદય થશે. ના. દરબારશ્રીએ જે કારણ માટે તમને આમંત્રણ કર્યું છે અને તમારી ગામની જ્ઞાતિયે તેમને તેના પ્રતિનિધિરૂપ મોકલ્યા છે તે ફરજ અદા કરવી એ જ તમારું કર્તવ્ય છે. કન્યાને ૧૦ વર્ષથી અને પુરુષને ૨૪ વર્ષથી વીર્યની ઉત્પત્તિ થવા માંડે છે પરંતુ કન્યા ૧૩ થી ૧૬ વર્ષ સુધીની ઉંમરમાં જ સ્ત્રીપણામાં આવે છે. તે સમયે પહેલાં તેમને વ્યવહારમાં જોડી દેવામાં આવે તો તેઓ અશક્ત નબળાં પડી જાય છે અને તેમની પ્રજા નિર્બળ, રોગિષ્ઠ, ટૂંકા આયુષ્યવાળી ઉત્પન્ન થાય છે. નિયમિત આયુષ્ય ટૂંકું થતું જાય છે તેનું કારણ બાળલગ્ન છે. બાળલગ્નથી જે ખરાબી થાય છે તેનો વિચાર કરી ના. ગાયકવાડ સરકારે બાળલગ્ન અટકાવવાનો પ્રતિબંધ કર્યો છે. આપણા અજ્ઞાન ભાઈઓને તેથી સહન કરવું પડ્યું છે કારણ આપણામાં બાળલગ્નનો રિવાજ છે. આપણી વસ્તીનો મોટો ભાગ તે નામદારના મુલકમાં રહે છે તેમની સગવડ જોવી એ આપણી ફરજ છે.

આપણે વિદ્યામાં ઘણા પછાત છીએ, પરંતુ વિદ્યામાં જ દરેક પ્રજાનું ભૂષણ અને અભ્યુદય છે. વિદ્યાનો કટ્ટો શત્રુ બાળલગ્ન છે. મારી એ સૂચના છે કે વિદ્યા તરફ વિશેષ લક્ષ આપવું અને બાળલગ્ન નાબૂદ કરવાં. વળી કેળવણી માટે એક મોટું ફંડ એકઠું કરી આપણે બતાવી આપવું કે આપણામાં જાગ્રતિ આવી છે.

શેઠ ચંદુભાઈ અમદાવાદ

આપણી જ્ઞાતિ બહુ મોટી છે ને તે લાંબા વિસ્તારમાં વસેલી છે. તો બધાએ ભેગા થઈ વિચાર કરવાનું મુશ્કેલ છે. નામદાર દરબાર સાહેબ આપણા ઉપર બીરાજે છે તેથી જ આવી રીતે સર્વે ભાઈઓને ભેગા થવાનું બને છે. તો આ પ્રસંગે પોતે મોટો શ્રમ ઉઠાવી આપણા સર્વ ભાઈઓને જેના માટે તેડાવેલ છે તે હકીકત સવિસ્તારથી પોતાશ્રીના ભાષણમાં આવી જાય છે, એટલે તે વિષે હું આપ સર્વનો વિશેષ વખત નહિ રોકતાં એટલું જ કહેવાને રજા લઉં છું કે પોતે બતાવેલ તમામ હકીકતો ઉપર આપણા સર્વે ભાઈઓએ પૂરતું ધ્યાન આપવા ખાસ જરૂર છે, અને આ બાબતમાં આપણા સર્વને અનુકૂળ અને સગવડો થઈ પડે તેવો રસ્તો શોધી કાઢવા પોતાશ્રીને અરજ કરવા હું સર્વે ભાઈઓને વિનંતી કરું છું. જો આ પ્રમાણે આપણે રસ્તો કાઢીએ તો જ પોતે ઉઠાવેલ શ્રમ અને ખર્ચ સફળ થાય, અને આપણે આપણી ફરજ અદા કરી ગણાય. આપણે ચેતીને જો બંધારણ નહિ બાંધીએ અને સમયને સમયનું કામ કરવા દઈશું તો છિન્નભિન્નતા થઈ જશે એવી જે અગમચેતી પોતે બતાવી છે, તે ઘણી જ કિંમતી અને દીર્ઘદૃષ્ટીવાળી છે; તો તે ઉપર આપણે ખાસ લક્ષ આપવાની જરૂર છે.

શેઠ જીવણભાઈ સીતવાલા સુરત

આપણે જે કરવાનું છે તે ના. દરબાર સાહેબના ભાષણથી જણાઈ આવે છે માટે આપણે દરેક બધાને અનુકૂળ થાય, સગવડ થાય તેવો નવો રસ્તો કહાડવાની તે નામદારને વિનંતી કરવી.

શેઠ કેશવલાલ (લશ્કરીવાળાના જમાઈ)

અમદાવાદવાળા શેઠ ચંદુભાઈએ કહ્યું તેને હું ટેકો આપું છું. વિશેષ એટલું કહું છું કે બાળલગ્નના રિવાજથી છોકરાઓના અભ્યાસમાં ઘણી અડચણ આવે

છે તે વિષે પુખ્ત વિચાર કરી લગ્નના રિવાજમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ. આવા લગ્નના રિવાજથી કજોડાં થાય છે અને આપણે યોગ્યાયોગ્યતાનો કાંઈ વિચાર કરતા નથી; બજારમાંથી ટોપી ખરીદવાના જેટલો પણ કન્યા કે વર ખરીદવામાં વિચાર કરતા નથી. આ પદ્ધતિમાં ખાસ ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. ના. દરબાર સાહેબ જે સલાહ આપે, હુકમ કરે તે મુજબ એકમત થઈ કાર્ય કરશો.

ડૉ. સાહેબ પિતામ્બરદાસ

આપણી જ્ઞાતિ દુઃખી છે અને તે દુઃખનો વિચાર કરવા માટે આપણે અત્રે આવ્યા છીએ. આપણી જ્ઞાતિમાં બાળહત્યા થાય છે એવી આજથી ૭૦ વર્ષ ઉપર મે. ફોસેટ સાહેબને કોઈએ ખબર આપવાથી પોતે દિલગીર થયા અને તેની તપાસ કરી. દરેક ગામની વસ્તી ગણતાં સ્ત્રીઓની સંખ્યા ઓછી જણાઈ. પોતાની તપાસમાં એવું જણાઈ આવ્યું કે ખર્ચના કારણને લઈને અને સાધનોના અભાવે પાટીદારો કન્યાને દૂધપીતી કરે છે. શેઠ બેચરદાસની મદદથી તેમણે ના. સરકાર પાસે તે માટે કાયદો કરાવ્યો. તે વખતે પણ લગ્નની રૂઢિનું જ કારણ અનુકૂળ વખતે પરણાવી શકાય તેવું નહોતું. કેટલાક કુંવારી રહે તો આબરૂ જવાના ભયથી મારી નાંખતા. જે વખતે ૯-૧૧ વર્ષે લગ્ન કહાડેલાં ત્યારે લાભ હશે. કારણ હશે, એકબીજાના દેશમાં જવા - આવવાનાં સાધનો નહોતાં, પરંતુ જમાનાને લઈને સર્વ વસ્તુસ્થિતિ બદલાઈ છે. આપણી લગ્ન રૂઢિમાં મહાન્ દુઃખ છે અને તે ના. દરબાર સાહેબ પાસે લોકોએ મૂકયું. સુધારો કરવાની જરૂર છે અને તેમ કરવાની દરેકનામાં શક્તિ છે. બ્રાહ્મણ, વાણિયા, રજપૂત વગેરે દરેકમાં છૂટાં જ લગ્ન થાય છે અને તે આપણા કરતાં સારા અને સુખી છે. જેઓ સારા છે તેઓ સારા જ રહેશે. છૂટાં લગ્નો કરવાથી કન્યાઓ જતી નહીં રહે, દરેકને મળશે. દરેક કુટુંબમાં ઘણી કન્યાઓ દુઃખો ભોગવે છે તેનું કારણ લગ્નની રૂઢિ છે. તેમનાં દુઃખો ટાળવાં એ આપણી ફરજ છે અને તે જ માટે આપણે એકઠા થયા છીએ. આવો કઢંગો રિવાજ નાબૂદ કરો, જમાનાને અનુસરતો ફેરફાર કરો, કોઈને બાદ ન આવે, ગાયકવાડી પ્રજા દંડાય નહીં તેવા નિર્ણય ઉપર આવી લગ્નરૂઢિ ઉત્તમ કરી મૂકો કે ફરીથી તૂટે નહીં. પાંચ વર્ષ પછી આ રૂઢિ પૂરેપૂરી તૂટી જશે અને ત્યાર પછી આપણી કોમ સુખી થશે. તમારાં બાળકોનાં સુખદુઃખ માટે હું ફરીથી કહું છું કે તમારી પોતાની જ બુદ્ધિથી વિચાર કરો અને તેઓ સુખી થાય તેમ કરો.

પા. જીવણલાલ અમૃતલાલ અમદાવાદ (આઠીઆ)

મારા પહેલાંના જે જે બોલી ગયા તે આપના જાણવામાં આવ્યું છે. આજની મિટીંગ લગ્નમાં ફેરફાર કરવાના જ વિષય ઉપર ચાલી છે. ફેરફાર કરવો એ ઘણા મહત્ત્વની વાત છે. આપણાં લગ્નથી ફાયદો મળ્યો છે. કોઈએ ઉમિયાની પ્રતિષ્ઠા તોડવી નહીં. રૂઢિમાં ફેરફાર કરવાની બધા ચર્ચા કરે છે પણ લગ્ન ખોટાં છે તેવું કહેવામાં આવતું નથી. માટે લગ્ન કાયમ રાખવાની હું આશા રાખું છું. દરબારશ્રી તરફથી પણ બે વર્ષ પર અત્રે જ્ઞાતિ મળી ત્યારે પડવેનાં જૂનાં લગ્નનો ઠરાવ થયો છે. સુધારાવાળા કહે છે તે તો પોથીમાંનાં રેંગણાં છે. આપણે તો રેંગણાં જ ખાવાનો પ્રયત્ન કરવો. વિચાર કર્યા સિવાય જે હિલચાલ કરીશું તેમાં પસ્તાવું પડશે માટે લગ્નમાં ફેરફાર કરવો નહીં.

પા. ચીમનલાલ મોતીલાલ અમદાવાદ

(આ ગ્રહસ્થનું નામ બોલાયું પરંતુ તે નહીં બોલવાથી કાંઈ જાણવા જેવું નથી. અમદાવાદની જ્ઞાતિમાં લગ્નના ટીલાનો હક્ક ધરાવનાર પટેલ.)

પા. હઉસાભાઈ દામોદરદાસ અમદાવાદ

જીવનલાલે કહ્યું તેને ટેકો આપું છું. સુધારો એવો કરો કે પાંચ વર્ષની કન્યા અને દશ વર્ષનો વર. આ બાબત દરેક વિચાર કરશો.

પા. ડાહ્યાભાઈ મૂળચંદ અમદાવાદ (ટીલાવાળા)

હું જ્ઞાતિની ઘણા વખતથી સેવા કરું છું અને સેવા કરું તેવો માણસ છું. સુધારાવાળાઓ અને બધા અમદાવાદની નાતને સુખી ન થવા દેવી તેવો વિચાર લઈ બેઠા છે. આપણામાં બાળલગ્ન છે તેનો તો વિચાર કરવો જોઈએ. આગળના પુરુષો દરબાર સાહેબ કરતાં ડાહ્યા હતા. બધા લોકો બાપદાદાના હક્કને ડુબાડવા બેઠા છે તેમને ધિક્કાર છે. લગ્નનો રિવાજ તોડી નાંખવાથી આખી જ્ઞાતિ બગડી જશે અને તૂટી જશે તો તંદુરસ્તી બોડી (Body) મજબૂતી રહેતી નથી. આ સઘળાઓએ દરબાર સાહેબને તસ્દી આપી તેથી અફસોસી થઈ છે. આ બધું કોટ પાટલૂનવાળાઓનું કામ છે અને તેમને ધિક્કાર છે. નાતના વહીવટની મને ખબર નથી અને મેં પણ કર્યો નથી પણ મારા બાપદાદા કરે છે. કન્યાનાં લગ્ન નહીં થવાથી નાતરાંમાં જ કન્યાઓ જવાની છે. કહેવાનું એટલું જ છે કે પોતે બોલીને પાળતા નથી. એક ઉપર બીજી કન્યા અટકાવવાની તો શક્તિ

નથી. જેઓ લગ્ન તોડી નાખે છે, તેમને શરમ છે, લગ્ન ન થઈ શકે તો કન્યાને નાતરામાં દેવી. બંગાળામાં કુળવાનોને ૧૨ (બાર) કન્યાઓ પરણે છે. છોકરાંને પાંચ-સાત વર્ષે પરણાવવા આ બધું આગેવાનોના હક્ક ડુબાડવાનું છે અને હક્ક ડુબાવવા તે શરમ છે. તેમને ધિક્કાર છે. આ બધા સમાધાન કરવાનું કહે છે પણ સમાધાન કરવાનું શું છે? દરબાર સાહેબ પાસે આવવાની શું જરૂર છે?

પ્રો. જેઠાલાલ સ્વામિનારાયણ, અમદાવાદ

જમાનાનું કારણ રાજર્ષિ બને છે તે જોઈ મને આનંદ થાય છે. જેઓ જમાનાને અનુસરીને ચાલે છે તેઓ-નાના માણસો મહાત્મા થવાને લાયક છે, નેપોલિયન જેવા મહાત્મા દુનિયાને આગળ દોરવાના પ્રયત્ન કરી ફત્તેહ પામ્યા છે. તેણે પોતે નવો જમાનો તૈયાર કર્યો હતો. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ કહ્યું છે કે જમાનો રાજાને પેદા કરતો નથી, પરંતુ રાજા જમાનાને પેદા કરે છે. પરમાત્માએ આપણા દરબારશ્રીને આ સ્થિતિમાંથી ઉત્તમ સ્થિતિમાં આપણને લઈ જવા પ્રેર્યા છે તેમાં આપણે મદદ આપીએ અને હજ્જારો બાળાઓના આશીર્વાદ તેમને મળે તેવી હું આશા રાખું છું. એક દીવામાંથી જેમ બીજા દીવાઓ થાય છે તે પ્રમાણે રાજાઓ થાય છે. અજ મહારાજા પણ તે પ્રમાણે થયા હતા અને આપણા દરબારશ્રી પણ જોરાવરસિંહજીના કુટુંબમાં કોઈ રીતે ઊતરતા નથી. હું સાબિત કરી આપીશ કે તે આગળ વધેલા છે. પ્રથમ દરબારશ્રીએ (જોરાવરસિંહજીએ) મોટું ખર્ચ કરી જ્ઞાતિને બોલાવી હતી અને આપણને સુખ ઉત્પન્ન થાય માટે ધારા ઘડ્યા હતા, પરંતુ અફીણ ખાધું હોય તે ઊલટી કરીને કઢાવ્યા સિવાય બીજી દવાઓ આપવાથી માણસ જીવતું નથી તેમ પિતાશ્રીએ ધારા ઘડ્યા પરંતુ ઝેર કહાડ્યું નહોતું તેથી ધારાઓ માન્ય થયા નહીં. આ પ્રસંગે ના. સૂર્યમલસિંહજી પોતાના પિતાનું અનુકરણ કરવા લાગ્યા છે અને કુધારાઓ કહાડી નાંખવાની પોતે ખાએશ બતાવી છે. ઉદ્દેશ બાળલગ્ન કહાડી નાંખવાનો છે.

મારી પહેલાંના વક્તા (જીવણલાલ) ૧૯૦૯ના જૂનની ૧૦મીએ મને બાળલગ્ન વિરુદ્ધ ભાષણ કરવાની વિનંતી કરી લઈ ગયા હતા. આજે તે આંધળા થઈ બાળલગ્ન કરવાની વિનંતી કરે છે. તે પોતે કોણ છે તેનો હું ખ્યાલ કરી શકતો નથી. તે પછીના વક્તાઓ પાંચ-સાત વર્ષનાં છોકરાં પરણાવવાનું કહ્યું છે તે ગૃહસ્થ કોઈ શાસ્ત્રથી બતાવશે? ૧૬ વર્ષ પહેલાંનું લગ્ન શાસ્ત્રવિરુદ્ધ

છે. પાંચ વર્ષની કન્યાનું પણ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. આપણે દુઃખી છીએ તેનું કારણ આપણે ધર્મ પાળતા નથી, આપણને શંકર પિતાએ ચાર વેદ આપ્યા છે. તેમાં ૧૬-૨૫ની ઉંમર પહેલાંનું લગ્ન જડતું નથી. વેદભગવાન અને પટ્ટરાણી ઉમાનાં વચનો જ કહે છે કે પતિને પ્રાપ્ત કરનારી યુવતીઓ ઇચ્છા રાખીને બ્રહ્મચારી સાથે જોડાય છે. વેદમાં ૨૦ વર્ષની કન્યા અને ૪૦ વર્ષના પુરુષ માટે આજ્ઞા છે તે પછી ૧૬-૨૫ વર્ષોની પ્રણાલિકા શરૂ થઈ પરંતુ ૧૬-૨૫ વર્ષ પહેલાં સ્ત્રી-પુરુષને વીર્ય ઉત્પન્ન થતું નથી. જૂની રૂઢિવાળાઓનું કહેવું માનવું કે આપણે તે શાસ્ત્રો માનવાં? આપણે તે ભગવાનને માનવા કે પોતાના સ્વાર્થની ખાતર આપણને ઘસડી જતા પુરુષોના વચન પ્રમાણે ચાલવું? આપણને જે દુઃખ છે તેનું કારણ નાની ઉંમરથી બાળાઓને પરણાવવાનું છે. મારી પોતાની બહેનનો મને સંપૂર્ણ અનુભવ છે. તેના દુઃખનો ચિતાર હંમેશાં મારી સમક્ષ ખડો થાય છે. સરકારનો કે મ્યુનિસિપાલિટીના બિલનો કર જે આવે તે થોડા વખત માટે આપણે પાછો ઠેલી શકીએ પરંતુ મારી બેનના સાસરા તરફથી મારે જે ઉત્તરાયણ, દિવાળી વગેરે ટાંણાઓમાં કર ભરવાના આવતા તે તો એ જ પળે ચુકાવી દેવા પડતા. કરિયાવરો ભરીભરીને કેડો ભાગી જાય છે. બે વર્ષની કન્યા પરણાવ્યા પછી તેની પાછળ ૧૨ વર્ષ સુધી કર ભરવો પડે છે. પછી સાસરે વળાવવા લાયક થાય કે રૂ. ૧૫૧ આપવા પડે છે. આ પ્રમાણે ઓછા બે હજાર રૂપિયા એક કન્યા પાછળ ચાંલ્લા વગેરે ખર્ચના થાય છે તોપણ જો કન્યાના વાંકનું કોઈ સાધારણ બહાનું હાથમાં આવ્યું કે કહાડી મૂકે છે. વળી બીજા લેણદારોના કરિયાવરો ઊભા થાય છે. આ બધાંનું કારણ એ છે કે આપણે જરૂર વગર પંજામાં સપડાઈએ છીએ. બાળલગ્નનું ઝેર છે તે તમને ફૂટતું નથી. તમારે તો વેરા જ ભરવા પડે છે પણ તે ઝેર આપણી દીકરીઓને ફૂટી નીકળે છે. હું અત્રે કહેવાને દિલગીર છું છતાં કહેવું પડે છે કે મારા એક મિત્ર બાળલગ્ન કરીને પસ્તાયા છે. પરણ્યા બાદ એક દિવસ પછી ઘરાણું ઉતારી લીધું છે અને તે કન્યા બાપના ઘેર સડે છે. આ પરિણામ આપણાં શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ લગ્નો અને બાપના કૂવાનું ખારું પાણી હોય તો તે પણ પીવું એવા દુરાગ્રહનું છે. તમને જે જે દુઃખ પડ્યું હોય તેનો વિચાર કરી તમે સુધારો કરવા તૈયાર થાઓ, ત્યારે જ તમારી દીકરીઓ સુખી થશે. બાળલગ્ન કરવાથી જ કન્યાઓની અછત થાય છે. કેટલાંક છોકરાનાં માબાપો કન્યા નહીં મળવાથી છોડીના બાપને પૈસા આપી

આવ્યા. કારણ તેઓ મિથ્યા આબરૂ કમાવા ગયા - છોકરા ન પરણે તો ઇજ્જત જાય એમ સમજી રૂ. ૫૦૦ આપી છોકરા પરણાવી આવ્યા, પરંતુ મોટી ઉંમરે જ્યારે છૂટક લગ્ન થશે ત્યારે જ સુખ થશે, કન્યાઓ મળશે અને એક ઉપર બીજી સ્ત્રીઓ કરવાની ફરજ પડશે નહીં. એક ઉપર બીજી સ્ત્રી કરનારાઓને લીધે જ અછત છે, પરંતુ બાળલગ્નો નાશ થયા પછી બીજી કરવાના દાખલા બનશે નહીં-કન્યાઓનો વધારો થશે. આપણામાં સ્ત્રીઓ ઉપર ક્રૂરતા કરવામાં આવે છે તે વેદશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ રિવાજ છે. માતાજીની એવી આજ્ઞા નથી અને બાળલગ્ન નહીં કરવાથી તે કોપાયમાન થાય એમ સમજવું નહીં. હિન્દુસ્તાનના ત્રીસ કરોડ માણસો કરતાં આપણે ઊલટા ચાલીએ છીએ એ જ કુધારો છે. આ રિવાજ શાસ્ત્રમાં નથી તો આપણે શાસ્ત્રને માનવાં જ જોઈએ. શાસ્ત્રમાં હોય તો આપણાં શાસ્ત્ર જુદાં હોવાં જોઈએ, પણ નથી જ! આપણે ધર્મ સમજવો જોઈએ અને તેથી જ આપણો જય થશે.

(વખત વિશેષ રોકવાથી વક્તાને ભાષણ બંધ કરવાની સૂચના થઈ)

મે. મુળજીભાઈ. (ન્યાયાધીશ-ગઢડા.)

આપણે મહાન કાર્ય સિદ્ધ કરવા માટે એકઠા થયા છીએ માટે ના. દરબારશ્રી આપણને જે સલાહ આપે તે પ્રમાણે ફેરફાર કરવો જોઈએ અને તે આપણી ફરજ છે. આપણામાં બાળલગ્ન છે તે ખોટાં છે એના ઘણા દાખલા-પુરાવા આપણને ઘણા ભાઈઓએ આપ્યા છે અને આપણે સમજીએ છીએ. ફક્ત એકબે જણ તે સારાં છે એમ કહી ગયા પરંતુ કેવી રીતે સારાં છે તેના કોઈએ દાખલા આપ્યા નથી. દરેક માણસ સારાં અથવા તો નઠારાં કૃત્યોથી જ વખણાય છે અથવા ધિક્કારને પાત્ર થાય છે. દસ-અગિયાર વર્ષે લગ્ન કરવાનો રિવાજ કોઈપણ કોમે અત્યાર સુધી ગ્રહણ કર્યો નથી અને તે જ બતાવી આપે છે કે આપણો રિવાજ નઠારો છે. કન્યાઓની અછત બાળલગ્નને લીધે જ થાય છે, મરી જવાથી ઓછી થાય છે. નાની ઉંમરના ગૃહસ્થાશ્રમથી નિષેધ થાય છે, જલદી મરી જાય છે. કાઠિયાવાડમાં પુનર્વિવાહની કન્યાઓની બહુ જ અછત છે કારણ પરણ્યા પછી મરી જાય છે. કાઠિયાવાડમાં બીજી નાતની ચાર કન્યાઓ આ પ્રમાણે હોવાથી આપણામાં પેસી ગઈ હતી. ઘણું કરીને ૭૦ ટકા જેટલાં તો કજોડાં જ થાય છે. કન્યા તેટલા જ વર જન્મે છે પરંતુ સરખી

ઉંમરે પરણાવીએ તોપણ કજોડાં થાય છે. બાળલગ્નથી ઘણા નઠારા રિવાજો ઉત્પન્ન થાય છે માટે બાળલગ્નનો નાશ કરો તો જ આપણી બાળાઓ સુખી થશે. જેટલી કાળજી તમે ઢોર ખરીદવા કે સંભાળવામાં રાખો છો તેટલી બાળા માટે રાખતા નથી અને પરણાવતી વખતે આંખે પાટા બાંધી તેને કૂવામાં ફેંકી દેવામાં આવે છે. આપણને બાળલગ્ન પૂર્ણ રીતે હેરાન કરે છે. એ આપણાં પાપનું ફળ બાળાઓને ભોગવવું પડે છે. જો બાળલગ્નની પદ્ધતિ કાયમ જ રહે તો કેળવણી લઈ શકાય જ નહીં.

આપણા બાળકોને કેળવવા માટે આપણે મોટાં ફંડો એકઠાં કરવાં જોઈએ. બાવા, અતીત વગેરે ઘણા આપણને લૂંટે છે, પરંતુ એવાઓને આપેલું દાન તે ઉકરડામાં વાવવા સમાન છે, તે ઉગતું નથી માટે કેળવણી ફંડમાં મદદ કરશો. ઘણા મૂર્ખાઓ આપણી અજ્ઞાન જ્ઞાતિને ખોટે રસ્તે દોરવા માટે બાળલગ્ન સારાં છે એવું કહે છે પરંતુ આપણા દરેકની એ જ ફરજ છે કે તેને છોડી દેવામાં મમત કરવો નહીં. જો દરબારશ્રીના શબ્દોને નહીં માન આપીએ તો ખરેખર પસ્તાવું પડશે. સુધારાવાળાઓ આગળ વધી ગયા છે. તેઓ તમારી કોઈ વાત માનશે નહીં અને લગ્નો છૂટાં થયેલાં જ છે તેનો જરૂર વિચાર કરજો. આવો વખત ફરીથી મળવાનો નથી. ના. દરબારશ્રીના શબ્દો અને શિખામણને માન આપીશું તો જ ઉત્તમ કાર્ય કર્યું ગણાશે.

મિ. બાપુલાલ વકીલ. કડી.

આપણામાં જે લગ્નના રિવાજનો પ્રતિબંધ દેખાય છે તે ફક્ત મનોમનથી જ ચાલ્યો છે અને તે જ પ્રમાણે તૂટી જશે. આપણે તેને મનથી જ તોડી નાંખો એથી કોઈ ગુનામાં આવતું નથી. સંવત ૧૯૦૬ સુધી કન્યાવિક્રય નહોતો કારણ જ્યાંથી કન્યાઓ લેતા ત્યાં જ દેતા, માટે કન્યાઓની અછત પણ નહોતી પરંતુ આ પદ્ધતિ તૂટી જવાથી કન્યાવિક્રય થયો છે. ના. ગાયકવાડ સરકારે આપણને બાળલગ્ન કરતા અટકાવ્યા છે કારણ તે અઘટિત-નુકસાનકારક હતું માટે આપણને અટકાવ્યા છે. કાયદાને જો માન ન આપવામાં આવે તો દંડ થાય અને આપણે ગરીબ થઈ જઈએ. ગાયકવાડ પ્રજાએ તો કાયદાને માન આપવાનું જ છે માટે આપણામાં જે બાળલગ્નનો રિવાજ છે તેને તોડી નાંખો અને તોડવો જ પડશે.

પા. ગટોરદાસ શ્રીધરદાસ લાલી

પહેલાંના વખતમાં જે જે રિવાજો થયા છે તે કોઈ અમદાવાદીઓએ પાળ્યા નથી. અને અમદાવાદ તેમજ વિરમગામે અમને ઘણું દુઃખ દીધું છે. અત્યારે જે રિવાજો અને કાયદા થાય તે બધા એની પાસે કબૂલ કરાવવા નહીં તો અમને જેમ તેઓ ઠુંસાટે છે તેમ ઠુંસા મારશે એ ધ્યાનમાં લેવાની મારી અરજ છે.

પા. છગનલાલ નરોત્તમદાસ અઘાર. (ચુંવાળના આગેવાન)

દરેક માણસો શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ ચાલે તો નર્કે જાય છે માટે આપણે શાસ્ત્ર કહે તે પ્રમાણે ચાલવું. બાળલગ્નના રિવાજથી અમને ઘણું દુઃખ પડ્યું છે. શહેરમાં રહેનારા અમારા દુઃખને જાણતા નથી અને ખેડૂતોની તેમને દરકાર પણ નથી. અમારા છોકરા કુંવારા રહે છે અને કન્યાવિક્રય થાય છે. અમારું દુઃખ ટાળવાનો ઉપાય બાળલગ્નનો પ્રતિબંધ જેવો રિવાજ કાઢી નાંખવો તે છે. લગ્નનું બંધારણ હોવાથી અમારે ઘર, જમીન, અને બળદો વેચી લગ્ન કરવાં પડે છે. આ પ્રમાણે જો વેચી વેચીને કરવાનો દિવસ રહેશે તો આગળ ઉપર અમારો વંશ પણ રહેતો નથી. કુળવાનો તરફથી જ્ઞાતિને બહુ દુઃખ છે પણ ખરા કુળવાનો દેસાઈ જ ગણાય કારણ તેઓ કન્યાને પરણ્યા પછીથી છાંડતા નથી, તજી દેતા નથી. આપણું જે બંધારણ છે તે જ નુકસાનકારક છે અને અમને તે દુઃખ દે છે.

પા. અમૃતલાલ માસ્તર બાવળા

ના. દરબાર સાહેબનાં વચનો-બોધને અમે અંતઃકરણથી ટેકો આપીએ છીએ. આપણો જૂનો કહેવાતો રિવાજ જૂનો નથી પણ નવો જ છે. કારણ કોઈ શાસ્ત્રમાં નથી. આ રિવાજમાં ફેરફાર કરવાનો આ અનુકૂળ વખત છે, ફરીથી આવો વખત મળવાનો નથી. આ રિવાજ કાયમ રહેશે તો આપણી જ્ઞાતિ બજાણીઆના જેવી થઈ જશે. એવું કહે છે કે સુધારકો મુઠ્ઠીભર છે પરંતુ જ્યાં જ્યાં તમે જોશો ત્યાં ત્યાં મોટા ફેરફાર મુઠ્ઠીભરી માણસોએ જ કર્યા છે. તેમની શિખામણ હઠીલા અમદાવાદીઓ માનતા નથી કારણ એટલું જ છે કે લાંબા વખત સુધી તેમણે ઝેર પીધું છે અને તેમનાં શરીર ઝેર જ થઈ ગયાં છે એટલે સાકર ક્યાંથી પસંદ પડે? સમયને અનુસાર કાર્યો કરવા દેવામાં તમે પથરા નાખશો. તમારા હક્કને વળગી રહેશો તો તે હક્ક એક પૈસો ને સોપારીમાં ખુશ ખુશ થઈ જતાં બ્રાહ્મણો લઈ લેશે. આપણા માટે કેળવણી ફંડોની વ્યવસ્થા

થવી જોઈએ અને ના. દરબાર સાહેબ તે હાથમાં લેશે તો ફંડો થવાં કોઈ મુશ્કેલ નથી. કોઈ કાર્યમાં આખી નાત અગર દેશ સંમત થાય એવું તો બને જ નહીં માટે આપણા રિવાજોમાં ફેરફાર કરવો તે જ શ્રેષ્ઠ છે.

પા. ચતુરભાઈ ચાણસ્મા. (ગાયકવાડી વકીલ)

આપણામાં જે બાળલગ્નનો રિવાજ છે તે જૂનો છે અને સિદ્ધરાજ રાજાના વખતથી એટલે ૯૦૦ વર્ષથી આ રિવાજ ચાલે છે. હાલ જે લગ્નનો રિવાજ છે તેની મુદત ટૂંકી કરવી નહીં. દશ વર્ષની જે હદ છે તે કાયમ જ રાખવી જોઈએ. કદાચ ફેરફાર કરવો હોય તો નાની ઉંમરનાં બાળક પરણાવવાં નહીં. અમારા રાજ્યમાં ના. ગાયકવાડ સરકારે જે કાયદો કર્યો છે તે અમારાથી મુશ્કેલીએ પળાય તેમ છે. આપણામાં દીકરી કરતાં દીકરો મોટો હોય તો પરણાવવાની અમને છૂટ મળે છે. ઊંચી કોમમાં જે ચાંલ્લો લેવામાં આવે છે માટે વિક્રય દેખાતો નથી અને આપણે નાતરાની કન્યા માટે વધારે બેસે છે માટે આપણામાં જે લગ્નનો રિવાજ છે તેમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર નથી.

મિ. પુરુષોત્તમદાસ વડોદરા

બાળલગ્ન વિષે અમારા સરકારે જે કાયદો કર્યો છે તેમાં આપણા માટે જે અપવાદ છે તે નીકળી જવાનો છે. ઘણા ભાઈઓ ગઈ વખતે દંડાઈ ગયા છે. કડી પ્રાંતમાંથી બે લાખ રૂપિયા જેટલા ખર્ચના બોજામાં આવી ગયા છે, અને હવેથી આવો કાયદા વિરુદ્ધ ગુનો કરશો તો સખત દંડ કરવામાં આવશે એવી અમારા ના. સરકારે ખાસ સૂચના આપી છે. અમારી ગાયકવાડી પ્રજાને દંડાઈ જવાનું જે દુઃખ છે તે જોઈને તમે અમદાવાદીઓ બેસી રહો અને બાળલગ્નનો રિવાજ કાયમ રાખો તે સારું નહીં. જો બાળલગ્ન બંધ થાય તો આપણે વિદ્યા, જ્ઞાન ખેતીવાડીમાં જરૂર આગળ વધીશું. આપણા રિવાજમાં ફેરફાર થવાની ખાસ જરૂર છે, કારણ એક ખાડામાં ભરાઈ રહેલું પાણી જેમ લાંબા વખતે ગંધાઈ ઊઠે છે તેમ આપણા રિવાજમાં પણ થયું છે. આપણા કેટલાક સ્વાર્થ સાધુઓ પોતાના હિતની ખાતર માતાજીની માન્યતાનું બહાનું લાવીને કડવા પાટીદારોને પાયમાલ કરી નાંખવાને તૈયાર થાય છે. તેઓ જૂઠા-ખોટા છે એવું પરમાત્મા સમજે છે. તેમને તો ''દુઃખે પેટ ને કૂટે માથું'' એવું કરવું પડે છે માટે આપણે તેનો વિચાર કરી આપણી આબાદી કરવા માટે બાળલગ્નના રિવાજને દૂર કરો. લેઉવા આપણા કરતાં ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચ્યા

છે તેનું કારણ તેમણે બાળલગ્ન છોડી દઈ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરી છે માટે આપણે પણ તેનો અટકાવ નહીં કરીએ તો ઉન્નતિ થઈ શકવાની નથી.

તમને વિચાર કરવાથી જણાઈ આવશે કે આપણને સુખી કરવા એવી રાજાની ફરજ છે. આપણા ગાયકવાડ સરકાર અને દરબારશ્રીનો પણ એ જ વિચાર છે. આપણને સુખી કરવા માટે જ તેડાવ્યા છે. આખી દુનિયામાં બાળલગ્નનો નિષેધ કરવામાં આવ્યો છે અને આપણે તેને વળગી રહીએ એ ઘણી શરમની વાત છે. આપણને ઊંચ સ્થિતિમાં લઈ જવા માટે ના. ગાયકવાડ સરકારે આપણા ઉપર કાયદા રૂપી અંકુશ મૂક્યો છે અને સુધારાવાળાઓએ પણ છૂટાં લગ્ન કરવાની ફરજ પાડી છે. આખી જ્ઞાતિમાં છૂટાં લગ્ન થઈ જવાના પ્રસંગો બન્યા છે. આ વખતે આપણને જે ઉમદા તક પ્રાપ્ત થઈ છે તે ભૂલી જઈશું તો ભવિષ્યની પ્રજા અને દંડાઈ જતા બંધુઓ આપણને ગાળો દેશે. ઘરડાઓનો પ્રતિબંધ રહેતો જ નથી. ના. દરબારશ્રી તરફથી જે કહેવામાં આવ્યું છે તે યથાર્થ છે અને બાળલગ્ન અને જૂની રૂઢિનો અટકાવ થાય ત્યારે જ અમારું કલ્યાણ થવાનું છે. અમારી ગાયકવાડી પ્રજા તરફ લક્ષ આપવાની મારી વિનંતી છે.

પા. કાળીદાસ માવાભાઈ સાંગવા

આ રિવાજમાં ફેરફાર કરવાની ખાસ જરૂર છે. ફક્ત અમદાવાદીઓ તેમના હક્કની મારામારી કરી ગયા પણ હું એ પૂછું છું કે - જે વખતે અમારા અજ્ઞાન ભાઈઓ કાયદાનો ભંગ કરવાથી દંડાઈ ગયા તે વખતે હક્કવાળા અમને કેમ છોડાવા આવ્યા નહીં. કાયદાની બારીકી વિશે વિવેચન કરી જૂની રૂઢિ નાખવાની વિનંતી કર્યા બાદ બોર્ડિંગમાં છોકરા રાખવા વિષે સૂચના કરી હતી.

પા. શીવલાલ પિતામ્બર ટીક્કર

આપણામાં બે વર્ષથી જે છૂટાં લગ્નો થઈ ગયાં છે તેનો વિચાર કરવા માટે ના. દરબાર સાહેબે આપણને તેડાવ્યા છે. આપણી જ્ઞાતિનું ભલું થાય તેવા જ ફેરફાર કરશો તો કલ્યાણ થશે. અમારા કાઠિયાવાડમાં બાળલગ્નથી પુષ્કળ નુકસાન થાય છે કારણ કે તેઓ અજ્ઞાન છે. બાળલગ્નથી અત્યાર સુધી અમારે ઘણું સોસવું પડ્યું છે. અમારા કાઠિયાવાડ, ઝાલાવાડ અને મચ્છુ કાંઠાના ભાઈઓ તરફથી હું અરજ કરું છું કે બાળલગ્નનો રિવાજ નાબૂદ કરી અમારું કલ્યાણ થાય તેમ કરશો.

શ્રીયુત બેચરભાઈ રાયજીભાઈ. ગણપતપુરા

બાળલગ્નો ફડચો કરવા - દૂર કરવા આપણે સર્વે એકઠા થયા છીએ. તેથી આપણને કેટલું નુકસાન થયું છે તે આપણા જાણવામાં આવી ગયું છે. લેઉવા આપણા કરતાં આગળ વધી ગયા તેનું એ જ કારણ છે. બાળલગ્નથી આપણી શારીરિક સંપત્તિનો નાશ થાય છે. અમારી પ્રજા બાળલગ્નના કાયદાથી મુક્ત થઈ શકે તેમ છે જ નહીં અને મુક્ત થવાની અમારી ઈચ્છા પણ નથી માટે લગ્નનો રિવાજ છે તેમાં તમે ફેરફાર કરશો તો ઠીક છે નહીં તો અમારે તો અમારા સરકારના કાયદાને માન આપી ચાલવાનું જ છે.

શ્રીયુત્ ચુનીલાલ વનમાળીદાસ ભરૂચ

ના. દરબારશ્રીએ જે સુધારા જણાવ્યા છે તે ઈચ્છવાયોગ્ય છે કારણ કે આપણા દેશની જ નહીં પણ કોઈ મુલકની ખેતી કરનારી પ્રજામાં દશ વર્ષે લગ્ન કરવાનો રિવાજ નથી. આ ખોટો રિવાજ કહાડી નાંખવાથી આપણને નુકસાન થશે નહિ. મારા મુરબ્બી ''પંડિત લાલન''ને ગુમાન દેવના સ્થળમાં એક પુરાણીએ એવો પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો કે ના. ગાયકવાડ સરકારે અત્યંજ વર્ગને કેળવણી આપવા માંડી છે તો જાજરૂ કાઢવાનું કામ કોણ કરશે? તે વિદ્વાન શિરોમણીએ જવાબ આપ્યો કે તમે અભણ રહેશો તો તે કામ તમારે કરવું પડશે! માટે ભાઈઓ બાળલગ્નની રૂઢિ હશે ત્યાં સુધી બાળકો વિદ્યાભ્યાસ કરી શકશે નહીં અને ભીલ, કોળી આદિ નીચ વર્ણ આગળ વધશે, આપણા સારા ધંધાઓ તેમના હાથમાં જશે અને તેમના નીચ ધંધા આપણે કરવા પડશે. ૧૯ વર્ષની ઉંમર સુધીનું બાળક સગીર ગણાય છે, જડ વસ્તુઓનો વહીવટ કરવાનું કાર્ય પણ કાયદો તેમને સોંપતો નથી તો એવાં બાળકોને કન્યા જેવી નિર્દોષ ચૈતન્ય વસ્તુ કેવી રીતે સોંપી શકાય? આ ઉપરથી પણ તમે જોઈ શકશો કે આપણાં બાળલગ્ન પ્રતિબંધ રૂપ થાય છે. આ રૂઢિ કે પ્રતિબંધ તમે ગમે તે કહો પણ બંધ તે સુખકર્તા હોય જ નહીં? માટે વિચાર કરી અનાથ બાળકોને તે બંધમાંથી મુક્ત કરો. તમે પારસી, નાગર વગેરે આગળ પડતી જ્ઞાતિઓ જુઓ, તેઓ આપણા કરતાં સુખી છે, કેળવાયેલા છે તેનું કારણ આપણા જેવા બંધથી તે મુક્ત છે. બીજી જ્ઞાતિઓમાં બાળલગ્નનો આપણા જેવો ધારો નથી તેથી શું તેઓ કુધારાવાળા છે? નહી જ. જો આપણા કેટલાક બંધુઓ જેઓ

જૂની રૂઢિ તોડી નાખવા ધારે છે તેઓ તથા જે જ્ઞાતિઓમાં તેવી નઠારી રૂઢિ નથી તે દરેક સારા છે. તેમને કુધારાવાળા માનવા તે આપણું અજ્ઞાન છે. આપણાં માતાજી જૂઠું બોલનારને ચોરી કરનારને અને પ્રતિબંધો કરનારને છોડી દઈ, શું સુધારા કરનારને જ શ્રાપ દેશે? આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો જે મોટી ઉંમરે લગ્ન કરવાનું ફરમાવે છે તેને ખોટાં પાડીએ તો આપણે મ્લેચ્છ કહેવાઈએ. મુસલમાન, પારસી, ખ્રિસ્તી દરેક ધર્મવાળાનાં શાસ્ત્રો છે. આપણે પણ ચાર વેદ, શ્રુતિ સ્મૃતિઓ વગેરે શાસ્ત્રો છે જે દરેકમાં બાળલગ્નની મનાઈ છે, તે સઘળાંનું આપણે ઉલ્લંઘન કરીએ એ ધિક્કારને પાત્ર થઈ પડવાનું થાય છે. મનુ ભગવાને ધર્મશાસ્ત્રોમાં લખેલા નિયમો એ જ આપણી નાતના સાચા કાયદા છે. માણસોની ટૂંકી બુદ્ધિથી આફત વખતે ઘડાયેલા નિયમો તે ધર્મશાસ્ત્રના કાયદા નથી. આપણાં શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે 'कुपात्रे दानं दाता भवेत् दरिद्री।' 'કુપાત્રને દાન આપનાર દરિદ્રી થાય છે.' કોઈ બ્રાહ્મણને તમે ઘસાયેલી પાઈ આપતા નથી - દાન કરતા નથી. કેળવણી આપ્યા સિવાયની કન્યા તે ઘસાયેલી પાઈ જેવી છે માટે કન્યાદાનમાં આપવાલાયક નથી. તે જ પ્રમાણે વીસ વર્ષની અંદરના અભણ પુરુષને કન્યા આપવી તે પણ કુપાત્રને કન્યાનું દાન આપવા જેવું છે, તેવા કુપાત્રોને દાનમાં આપવી એ પોતાની બાળાના પ્રેમ, સૌંદર્ય, આનંદ કે જે ગુણો સંસારની શાળામાં ઉપયોગી છે તેનો નાશ કરાવનારી ક્રૂરતા દર્શાવવા જેવું છે. માટે બન્ધુઓ આપણાં ધર્મશાસ્ત્રોની આજ્ઞા મુજબ તમારા રિવાજનાં નઠારાં પ્રતિબંધનો તોડી નાખી, બાળકોના આશીર્વાદ મેળવો કે જેથી તમને મુક્તિ મળે અને ના. દરબારશ્રીએ તમને બોલાવ્યા છે તેનું સાર્થક કર્યું ગણાય.

પરી. વીઠાભાઈ પાટડી. (આઠીઆ)

ના. દરબારશ્રીએ આપણને જે સૂચનાઓ કરી છે તે ઉપર લક્ષ આપવાની ખાસ જરૂર છે. બાળલગ્નની રૂઢિમાં ફેરફાર કરો, નહીં તો આપણા બંધુઓ વધારે દુઃખી થશે અને આપણી નાતનો જે બંદોબસ્ત છે તે તૂટી છિન્નભિન્ન થઈ જશે.

પા. અચરતલાલ. પાટડી (અમદાવાદના આઠીઆ પટેલ)

આપણે ભેગા થવાનું કારણ સુવિદીત છે. ના. દરબારશ્રીએ આપણને જે વચનો કહ્યાં છે તેની ભુંસાય નહીં તેવી છાપ તમારા હૃદયમાં પડી હશે.

જે જે ગૃહસ્થોએ આપણી લગ્નની નઠારી રૂઢિ વિષે કહ્યું છે તે વિષે હું પુનરોક્તિ કરવા ઈચ્છતો નથી. આપણી જ્ઞાતિ અન્ય કોમો કરતાં પછાત હોવાનાં એ કારણો છે કે બાળલગ્ન અને વિદ્યા ભણવાનો અભાવ. આપણા લેઉવા ભાઈઓ બાળલગ્ન કરતા નથી માટે તેઓ વિદ્યામાં આગળ વધી ગયા છે. બાળલગ્નનો રિવાજ આપણી દરેક સંપત્તિનો નાશ કરનાર આપણો શત્રુ છે અને વિદ્યાદેવીનાં દર્શન કરવા જવામાં પર્વત સમાન આડો આવે છે. આપણામાં નવ અને અગિયાર વર્ષનો લગ્ન કરવાનો રિવાજ હોવાથી બાળકોની યોગ્યતાનો વિચાર કર્યા સિવાય પરણાવી દેવામાં આવે છે. બબ્બે માસનાં બાળકોને પરણાવી દેવાનો અને ફૂલના દડા-બાહ્યાંવર જેવાં કૃત્રિમ. બનાવટી લગ્નો કરવાની આપણને ફરજ પડે છે. આ બધાનું કારણ લાંબી મુદતે આવતી તારીખ છે તે છોડી દઈ બીજે વર્ષે લગ્ન આવે તેવો રિવાજ કરવો જોઈએ. હાલમાં ચાલીશ વર્ષથી ઉમિયામાતામાંથી લગ્ન કાઢવા માટે અમદાવાદના કેટલાક બન્ધુઓ વચ્ચે સ્પર્ધા ચાલે છે અને તે જ્ઞાતિબંધુઓના હિતમાં ખલેલ પહોંચાડે છે અને હંમેશને માટે તે સ્પર્ધાનો અંત આણવાની જરૂર છે વગેરે કહી ઉમિયામાજીની સંસ્થા માટે ફંડ કરવાની ભલામણ કરી હતી.

પારી. રામચંદ્ર ગોવિંદભાઈ પાટડી. (આઠીઆ)

મારી પહેલાં જે સર્વે બંધુઓ કહી ગયા તે ઈચ્છવાયોગ્ય છે. જ્ઞાતિનું હિત કરવા આપણે એકઠા થયા છીએ માટે આપણે દેવવૃત્તિ ધારણ કરવી જોઈએ. ના. દરબારશ્રી પાસે આપણી બધાની તકરારો એ જ છે કે બાળલગ્ન અટકાવો. પરંતુ આપણે સર્વ ભાઈઓએ તે તકરારનો ઈન્સાફ કરવાનું ના. દરબારશ્રીને સોંપવું જોઈએ. પ્રો. જેઠાલાલભાઈએ જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે. તેમાં કિંચિત્ પણ ખોટું નથી. અમે ભણ્યા નથી માટે જ અમારી બુદ્ધિ સારી નથી. પણ ભણાય ક્યારે? બાળલગ્ન અટકે ત્યારે જ મગજશક્તિ વધે માટે બાળલગ્નથી જે હાનિ થાય છે તે અટકાવવી જોઈએ. બાળલગ્ન અટકાવવામાં ઘણા હેતુઓ છે. ના. ગાયકવાડ સરકારે આપણું રક્ષણ કર્યું છે. બાળલગ્ન અટકાવ્યાં છે, તે નામદારના કાયદામાં કોઈ સપડાય નહીં તે પ્રમાણે લગ્નનો રિવાજ કરવાની - ઠરાવવાની આપણે સર્વેએ ના. દરબારશ્રીને વિનંતી કરવી જોઈએ.

પા. આશાભાઈ ઈચ્છારામ સાણંદ

આપણા ચાલુ રિવાજમાં સમયોચિત ફેરફાર કરવાની ખાસ જરૂર છે એવું દરેક જણ સમજે છે પરંતુ પોતાની ઊંડી મતલબ-સ્વાર્થને લીધે સુધારાવાળાઓને નિંદે છે. પણ આ બધાં ફાંફાં છે. જેઓ સમજુ છે તે દરેકની એ જ ફરજ છે કે સઘળા ભાઈઓનું હિત થાય તે પ્રમાણે જ કરવું જોઈએ. ના. દરબારશ્રીને મારી એ જ વિનંતી છે કે સર્વે ભાઈઓનું કલ્યાણ થાય તે જ પ્રમાણે ફેરફાર કરશો.

પા. માધવજી ચેલદાસ જેતલપુર

બધા ભાઈઓ બાળલગ્નના રિવાજ વિષે જે જે કહ્યું છે તેને હું ટેકો આપું છું અને અમારા ગામ તરફથી આશા રાખીએ છીએ કે બાળલગ્નની રૂઢિમાં ફેરફાર કરશો.

મિ. પુરુષોત્તમ તંત્રી - ક. વિ. વિરમગામ

આપણે જે પવિત્ર કાર્યની યોજના માટે એકઠા થયા છીએ તેનો આધાર આ સંસારને માટે જ નથી પણ બીજો સંસાર-પરલોકમાં પણ આપણી સદ્‌ગતિ થાય તે માટે એકઠા થયા છીએ અને તે કાર્ય એ છે કે બાળલગ્નના રિવાજનો ફડચો કરવો. જુદા જુદા માણસોના - સ્વાર્થ સાધુ સ્વભાવથી આપણે દોરાઈ જઈએ નહીં માટે ના. દરબારશ્રી જેવા રાજર્ષિ પુરુષના અધ્યક્ષ તળે આપણે સર્વે ભાઈઓ એકઠા થયા છીએ. આપણે સાધારણ માણસો નથી પણ ક્ષત્રિય છીએ. આપણે ક્ષત્રિ જ્ઞાતિના પુરુષો બાળલગ્નના રિવાજને દૂર કરવા એકઠા મળ્યા છીએ. બાળલગ્નનો રિવાજ નઠારો છે. આપણને દુઃખકર્તા છે એ ઘણા ભાઈઓ અને ના. દરબારશ્રી ખુદનાં વચનોથી પણ પુરવાર થઈ ચૂક્યું છે. દિલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે જ્યારે આખી આલમ બાળલગ્નને ધિક્કારે છે ત્યારે આપણામાં બે-ચાર પુરુષો તેને પકડી રાખવાનો આગ્રહ કરે છે. જેઓ હવે તેને પકડી રાખવાની તૈયારી કરે છે તેઓ અગ્નિને ઝાલવાની જ તૈયારી કરે છે. આવી તૈયારી કરી કોઈ જ્ઞાતિને બાંધી રાખવા ઈચ્છતા હોય તો ભલે ઈચ્છે પરંતુ સમયાનુકુળ ફેરફાર કરવો જ જોઈએ અને ભાઈઓને જે કાંઈ અડચણો હોય તેનો વિચાર કરી ઉત્તમ રસ્તો શોધી કહાડવો જોઈએ. મનુભગવાને કાયદાઓ ઘડ્યા હતા પરંતુ મહાત્મા યાજ્ઞવલ્કય અને પારાશર જેવા ઋષિઓ પણ તેમના વખતને તે કાયદા અનુસરતા સમય પ્રમાણે ધર્મશાસ્ત્રોમાં પણ સુધારા કર્યા છે

તો પછી આપણા લગ્નનો રિવાજ જે ધર્મના કાયદા પર આધાર રાખે છે તેમાં ધર્મશાસ્ત્ર મુજબ ફેરફાર કરવામાં આવે તો નવાઈ શી છે? મારી પહેલાંના વક્તા મિત્ર જીવણલાલભાઈ બાળલગ્નના લાભમાં બોલી ગયા છે, તેઓ તરફ મિત્રભાવે હું સંપૂર્ણ માનની દૃષ્ટિથી જોઉં છું પરંતુ તેમના એવા અવળા ભાષણથી મારા અજ્ઞાન બંધુઓ આડા રસ્તે ન ચડી જાય તે હેતુથી તેનું તારણ કાઠવા હું બે બોલ કહીશ. પોતે કહી ગયા કે ‘‘બાળલગ્નથી ફાયદો છે’’ હા, છે. માત્ર તેમના જેવા કુલીન વરરાજાઓને જ, દુનિયાને નહિ. જો દુનિયાંને આ રિવાજ હિતકર માલૂમ પડ્યો હોય તો ક્યારનીએ જીવણલાલભાઈની એક આચાર્ય તરીકે નામના નીકળી હોત ને તેમના ઉપદેશને ફૂલથી વધાવ્યો હોત. વધારામાં વળી પોતે કહી ગયા કે ‘‘બાળલગ્નના રિવાજથી માતાજીનું મહત્ત્વ છે. આપણે ૧૯૬૬માં અત્રે મળ્યા ત્યારે પણ દરબારશ્રીએ વૈશાખ સુદી પડવોનાં માતાજીનાં લગ્ન કાયમ રાખવા ચુકાદો આપ્યો હતો.’’ પણ એ રિવાજથી તો મહત્ત્વને બદલે અમારી કુળદેવીની દુનિયામાં હાંસી થાય છે ને દેવઆજ્ઞાઓ જે શાસ્ત્રોમાં છે તેનાથી દેવીના નામે ચાલતો દુષ્ટ રિવાજ એક શરમ ભરેલું કામ થઈ પડ્યો છે. ગત બેઠક વેળા દરબારશ્રીએ ‘‘સહુને મરજીમાં આવે તેમ ચાલવાને રસ્તો ખુલ્લો રહે છે.’’ વગેરે કહી કાંઈ પણ ચોક્કસ ચુકાદો આપ્યો નથી છતાં મિત્ર જીણવલાલ દરબારશ્રીની રૂબરૂમાં જ આવું જૂઠું બોલી પોતાના હૃદયને આત્માને ઠગી આત્મહત્યા કરવાનું મહાન્ પુણ્ય વ્હોરી લે છે. વળી પોતે કહે છે કે ‘‘સુધારાવાળા તો પોથીમાંનાં રીંગણાં જેવું કરે છે’’ હા કરે છે, પરંતુ તેવા સમાજીસ્ટો સાચા સુધારક નથી પણ વેશધારી છે તેવું સહુ કોઈ કહે છે અને તેવાનાં કૃત્યોથી કાંઈ આખો સમાજ અને તેના સભ્ય સભાસદો દુષિત થતા નથી. મારા આ જ મિત્રે માત્ર સ્વાર્થ અને પોતાના કુલાભિમાનના હક્કને ખાતર સમાજના એક પોથીમાંનાં રીંગણાંવાળા મેમ્બરનો અચ્છો પાઠ ભજવ્યો છે. પોતે સમાજની સ્થાપના પહેલાં લાંબા વખતથી કૉન્ફરન્સ ભરાવાની હિલચાલ માટે વિરમગામ આવી સુધારા વિશે ભાષણો આપી ગયા હતા. પોતાની પોળમાં જ મિ. જેઠાલાલભાઈ પ્રોફેસરને માનપત્ર આપવાના મેળાવડામાં પણ આ રૂઢિ વિરુદ્ધ થયેલા ઠરાવોમાં પોતે અગ્ર ભાગ ભજવી એક સાચા સુધારક તરીકે વિચાર દર્શાવ્યા હતા પરંતુ અત્યારે પોતાના કુલીનભાઈની અવદશા સમયે પોતાના સેંકડોવાર ચોક્કસ કરેલા વિચારોમાં સુધારો કરી પોથીમાંનાં રીંગણાં બતાવી વખતે વખતે માણસ કેવો ફરે છે તેનો તાદશ્ય પુરાવો આપી ગયા છે,

તો આપણે પણ તેમના વર્તન મુજબ વિચારી ફેરફાર કરવો જોઈએ. આગેવાનોએ બે વર્ષ પર આ જ સ્થળે થયેલા મેળાવડામાં બતાવેલી હઠીલાઈનું ફળ ભોગવ્યું છે. જૂજ વખતમાં તેમનાં હૃદય વિદીર્ણ થઈ જાય તેવા વિચાર લોકોના બદલાઈ ગયા છે અને લગ્ન છૂટાં થઈ ગયાં છે તેથી જ ને. ના. દરબારશ્રી ''સડ્યું હોય ત્યાંથી વાઢી'' રહ્યું તેટલું સંભાળી, બંધન બાંધી સુધારા કરવા કહે છે. જો ના માનવું હોય અને સુધારાવાળાની પરીક્ષા પૂરી લેવાઈ ન હોય તો હજુ શું બગડી ગયું છે. ભલે તેઓ અગ્નિને અડી પરીક્ષા કરી લે. કેટલાક નાતબહાર મૂકી દીવો દેવતા બંધ કરવાની સતત્ ધમકી આપી રહ્યા છે પણ દીવો દેવતા સારુ હવે અસલની માફક મુંઝાવું પડે તેમ નથી. માત્ર ચાર પૈસામાં દિવાસળીનું ડઝન મળે છે માટે એ રસ્તે હવે ડરાવવું રહેવા દઈ સમયને પીછાની દરબારશ્રીની શિખામણ મુજબ ચાલવું ઠીક છે. નહીં તો આ વખતે બાજી હાથથી ગઈ તે ફરી હાથ આવવી નથી ને તદ્દન લગ્ન છૂટાં જ છે તેમ ચોક્કસ માનવું. એકબે જણ એમ જ કહીને બેસી ગયા કે જૂનો રિવાજ સારો છે. પણ ભાઈઓ તે રિવાજ નઠારો છે તેની એ જ સાબિતી છે કે કોઈ બાળલગ્નના ફાયદા જણાવી શકતું નથી. ફાયદા જણાવવા કોઈ બહાર પડતા નથી અને માત્ર સારો છે એમ જ કહે છે તે કેવું અફસોસકારક છે. બીજું તેઓ ઉમાની પ્રતિષ્ઠા જાળવવાની હિમાયત કરે છે. હું એટલા જ માટે તેમને ધન્યવાદ આપું છું પરંતુ કઈ રીતે જાળવી શકાય એ જ પ્રશ્ન છે. માતાજીની પ્રતિષ્ઠા જાળવવાનું ના કહે તેવો કોણ મૂર્ખ હોય! લગ્નની રૂઢિમાં ફેરફાર કરવાથી માતાની પ્રતિષ્ઠા ઘટતી નથી પરંતુ તેનાં આપણે બાળકો છીએ તેઓ સુખી થાય તે પ્રમાણે લગ્ન કરવાથી તેની પ્રતિષ્ઠા વધારે સચવાય છે, માતાજી રાજી થાય છે, માટે છેવટે તેમને સૂજ ન પડે તો દરબારશ્રીના પગલે ચાલી આપણું હિત સાધવું જોઈએ. એ મારી વિનંતી છે. પાછળની પ્રજા તમારી હાંસી ના કરે તેમ કરશો. (તાળીઓ.)

જુદા જુદા ભાગોમાંથી આવેલા બંધુઓએ ચાલુ વિષય ઉપર આપણે જોઈ ગયા તે પ્રમાણે પોતાના અભિપ્રાયો દર્શાવ્યા હતા. દરમિયાન અમદાવાદના પટેલો અને લગ્ન કહાડવાનો હક્ક ધરાવનારા તરફથી જાહેરખબરો વહેંચવામાં આવી હતી. સુધારાવાળાઓના મત દર્શાવનારું એક વિનંતી પત્ર-અરજી ના. દરબારશ્રીને આપી હતી અને સભામાં પણ કેટલાક માણસોને વહેંચી હતી. ના. દરબારશ્રીએ તે અરજી વાંચી સંભળાવવાનું કહેતાં સઘળાઓની સમક્ષ તેના સેક્રેટરીએ વાંચી સંભળાવી હતી. ત્યારબાદ,

ના. દરબારશ્રીએ જણાવ્યું કે -

''ભાઈઓ મેં જે આપને કહ્યું છે અને આપ સર્વેએ પોતાના મત દર્શાવ્યા છે, આપણે જે સાંભળ્યું છે તે ઉપરથી જણાઈ આવે છે કે આપણી રૂઢિમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. તે ફેરફાર કેવી રીતે કરવો તેનો વિચાર કરવા આપણે જુદા જુદા ભાગમાંથી આવેલા ભાઈઓની એક કમિટીની નીમીએ અને તે કમિટી સર્વે ભાઈઓને અનુકૂળ આવે તેવો સગવડભરેલો રસ્તો કાઢી આપણને જણાવશે. આગળથી આવેલી નોંધો પ્રમાણે અમારી જાણમાં છે તે મુજબ જુદા જુદા ભાગના માણસોનાં નામ લખ્યાં છે અને જે ભાગમાં નવાં લખવા જેવાં હોય તે તમે કહો તે પ્રમાણે વધારો કરીશું.''

ત્યારબાદ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામ વાંચી સંભળાવવાનું જણાવવાથી મે. કામદાર સાહેબે તે નામો વાંચી સંભળાવ્યાં. જે સઘળા વૃદ્ધ-આગેવાનો જ હતા. ભરૂચ અને કડી પ્રાંતના જથ્થા માટે ત્રણ નવાં નામો ઉમેરવાની ભલામણ થવાથી તે પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું હતું જેથી સઘળા ભાઈઓ ખુશી થયા હતા. પરંતુ આ કમિટીને કામ કરવાનો વખત મળે અને ચુકાદો આપે તે પહેલાં તો, લગ્ન રૂઢિમાં ફેરફાર થવા દેવો જ નહીં એવા ઈરાદાથી વિરમગામ અને અમદાવાદથી આવેલા પાંચસાત માણસો પૈકી વિરમગામવાળા આઠીઆ પટેલ મણીલાલ મગનલાલે કેટલાકના અગાઉના સંકેત પ્રમાણે ઊભા થઈને જણાવ્યું કે, ''આ બધું કપટ છે. સમાજીઓનાં જ નામ લખાયાં છે. ઠરેલ માણસો અને વૃદ્ધોનાં નામ લખાવાં જોઈએ. હું કહું તેટલાં નામ ઉમેરો.'' આ પ્રમાણે કહી વિરમગામના નિમાયેલા પુરુષો ઉપરાંત બીજા સાત-આઠ નામો લખી આપ્યાં. અમદાવાદવાળા મિ. જીવણલાલે પણ તેમજ કર્યું. તેમને સમજાવવામાં આવતાં તેઓ માન્યા નહીં અને દુરાગ્રહ તજ્યો નહીં તેથી સઘળા બંધુઓ નારાજ થઈ ગયા. મંડપમાં ગડબડાટ થઈ રહ્યો. કોઈ કહે બાપા એ લોકો વિરમગામની નાત તરફથી બોલતા નથી; કોઈ કહે એમને બેસાડી દો કારણ કે તેમને વિરમગામની નાતે પ્રતિનિધિ તરીકે મોકલેલ નથી. માટે તેમને બોલવાનો હક નથી. એક ખૂણામાંથી એક યુવકે આવી વિનંતી કરી, કામદાર સાહેબ! અમારી સમાજવાળાનું કેમ કોઈનું નામ નહીં? કોણ જવાબ આપે! એક બેવકૂફ તો ના. દરબારશ્રી પાસે આવી એટલે સુધી કહી ચૂક્યો કે, ''લોકોને નાત તોડી નાંખવી છે અને મોટા થવું છે પણ માતાજીએ જેને મોટા કર્યા હશે તે જ રહેશે.''

વિશેષ દિલગીર થવા જેવું તો એ હતું કે એક-બે વૃદ્ધ પુરુષો પણ ધોળામાં ધૂડ નાંખતા ઊભા હતા અને બહારથી સફેદ દેખાતા તેમના વાળનાં મૂળ કાળાં હોવાનો ખરેખર પુરાવો આપતા હતા. આ પ્રમાણે અવ્યવસ્થા થઈ જવાનું એ જ કારણ હતું કે ના. દરબારશ્રીની હદ ઉપરાંત ભ્રાતૃભાવની લાગણી અને મૂર્ખાઓનો સત્કાર. આ બધો ગડબડાટ ખતમ્ કરતાં -

નામદાર દરબાર સાહેબે જણાવ્યું કે :-

''અમે જે કાર્યને માટે બોલાવેલા છે તે સૌ ભાઈઓ જાણો છો. જેઓ અમને કહી ગયેલા કે નાત તૂટી જશે, તમે માથે નહીં રાખો તો કોણ રાખશે? એ જ પુરુષો અમે અત્રે જોઈએ છીએ, ઠીક છે! સર્વે ભાઈઓ કાલે સવારે નવ વાગે પધારશો અને અમારે જ કહેવાનું છે તે કહી દઈશું.''

ના. દરબારશ્રી તરફથી ઉપર પ્રમાણે છેલ્લાં વાક્યો સંભળાયા બાદ દરેક વૃદ્ધ કે યુવાન દિલગીર થઈ ગયા હતા અને તે નામદારને વિનંતી કરવાના વિચારમાં પડી ગયા હતા. વખત ઘણો થઈ જવાથી દીવાબત્તિ વડે કામ લેવામાં આવ્યું હતું અને ના. દરબારશ્રીની તબિયત નાદુરસ્ત હોવા છતાં કલાકો સુધી ખંત અને સહિષ્ણુતા વાપરી સર્વે ભાઈઓની હકીકત સાંભળી હતી. લગભગ આઠ વાગે બેઠક બરખાસ્ત થયેલી જાહેર કરવામાં આવી હતી.

ત્યાર પછી સઘળા બંધુઓ વાડીમાં ભોજન લેવાને પધાર્યા હતા ત્યાંથી તે બીજા દિવસની બેઠક સુધીનો હેવાલ હવે પછી આપીશું.

બીજો દિવસ
તા. ૧૩-૩-૧૨

ગઈકાલની મુલતવી રહેલી બેઠક આજે સવારમાં નવ વાગતાં થવાની હોવાને લીધે વિરમગામના બે-ચાર માણસો સાથે અમદાવાદથી આવેલી ટોળી આઠ વાગે આવી રિપોર્ટરોને ફરતી અને અધ્યક્ષની નજીકની પહેલી બેઠકો દબાવીને બેસી ગઈ હતી પરંતુ વિરમગામ, અમદાવાદ અને બીજા ગામડાંના આગેવાનો ને. ના. દરબારશ્રી હજુર નવ વાગ્યાનો ટાઈમ તેમને વિચાર કરવા પૂરતો નહોતો તેથી બે વાગે રાખવા વિનંતી કરી આવ્યા હતા તેથી ટાઈમ બે વાગ્યાનો રાખ્યો હતો ને દરેક ઉતારે કહાવ્યું હતું છતાં ઉતારો પડ્યો મૂકી જે છેલાણીઓ અને ખટપટિયાઓ રખડતા હતા તેઓને ખબર ન હોવાથી આઠ વાગ્યાના ખુરશીઓ પર ચઢી બેઠા હતા તેમને આવી બે વાગે વધારવાની ખબર

આપી તેથી વિદાય થયા.

ખાનગી તપાસમાં એવું જણાયું કે જુદા જુદા ભાગમાંથી આવેલા બંધુઓ ના. દરબારશ્રીને અરજીઓ આપવાના હતા, તેમજ વિરમગામ, પાટડી અને અમદાવાદના કેટલાક વૃદ્ધ પુરુષોની વિનંતી ઉપરથી બેઠક મુલતવી રાખવામાં આવી હતી. સદરહુ આગેવાનો પૈકીના કેટલાક ડેપ્યુટેશન લઈને ના. દરબારશ્રી પાસે ગયા હતા.

આજની પહેલી ટ્રેનમાં પણ કેટલાક બંધુઓ બહાર ગામથી આવ્યા હતા. જે સઘળા નહાઈધોઉ પરવાર્યા બાદ બે વાગ્યા પછી મંડપમાં આવતા હતા. સવારની માફક અત્યારે પણ બેઠકો માટે સભાના કામકાજમાં ખલેલ કરવાના ઈરાદાથી કેટલાક માણસો મામુનાયકની પોળવાળા અમદાવાદના પા. સકરાભાઈની સરદારી નીચે કોલાહલ કરી રહ્યા હતા. કેટલાક સમજુ પુરુષો તેમનાથી દૂર બેસવાનું પસંદ કરી તેમનું નિરીક્ષણ કરતા બેઠા હતા. સવારની અને પછીની તોફાની વર્તણુક જાણવામાં આવી જવાથી અધ્યક્ષની બેઠક નજીકની પહેલી ખુરશીઓ ઉપાડી લેવામાં આવી હતી. અઢી વાગ્યા પછી જે જે સદ્‌ગૃહસ્થો આવતા ગયા તેમને મિનિટ બે મિનિટ ઊભા રહેવું પડતું પરંતુ તોફાનીઓને શાન્તિથી જવાબ આપી લાયકને લાયક જગ્યાએ બેસાડવાની મિ. ઝીણાભાઈ દેસાઈની કાળજી પ્રશંસાપાત્ર હતી. ગામડાંઓમાંથી આવેલા ભાઈઓ ઊભા રહેવાનું જ પસંદ કરતા પરંતુ ફરતાં ગામડાં સિવાયના દરેક ભાઈઓને બાંકડાઓ મગાવી બેઠક કરી આપવામાં આવી હતી.

સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ ૩-૧૯ મિનિટે ના. દરબાર સાહેબ પધારવાની સૂચના થઈ કે મંડપના સઘળા ભાઈઓ ઊભા થઈ ગયા. ના. દરબારશ્રી અને યુવરાજશ્રીએ પોતાની બેઠક લીધા બાદ જુદા જુદા ભાગમાંથી આવેલા ભાઈઓ તેમના હાથમાં અરજીઓ લઈ આવતા જણાયા- કામદાર સાહેબે તે સઘળાને એક પછી એક પૂછ્યા બાદ જણાવ્યું કે -

''કોઈ પણ એક જ માણસ તરફની - ખાનગી અરજી લઈ શકાશે નહીં. જે ભાઈઓને અમુક ગોળ કે જથ્થા સમસ્ત અરજીઓ આપવાની હોય તેમણે જ આપવી.''

ત્યારબાદ નીચે પ્રમાણે અરજીઓ એક પછી એક વાંચી સંભળાવવામાં આવી હતી.

૧. ભાલ અને દશક્રોઈ તાલુકાનાં જુદાં જુદાં ગામો તરફની અરજી - મતલબ

એ હતી કે, બાળલગ્નનો રિવાજ નાબૂદ કરી દરબાર સાહેબને યોગ્ય લાગે તેવો ફેરફાર કરવો.

૨. વડોદરા પ્રાંતની અરજી.
મતલબ. બાળલગ્નના રિવાજ માટે ઉત્તમ યોજના કરો. ના. ગાયકવાડ સરકારના કાયદાનો બાદ આવે નહીં.

૩. કડી પ્રાંતની અરજી.
મતલબ. કાયદાનો હેતુ સચવાય, હક્કો સચવાય અને નવું બંધારણ ઉત્તરોત્તર ચાલુ રહે.

૪. ભરૂચ જિલ્લાના પાટીદારો.
મતલબ. ટૂંક મુદતનાં લગ્નો કરી શકાય તેમ કરો. સુધારા કરો અને વિનંતી.

૫. અમદાવાદના આઠીઆ તરફથી.
નવેસરથી બંધારણ કરો, સુધારા કરો પણ ૧૯૭૧ની તારીખવાળાં લગ્ન રદ કરો.

૬. વિરમગામવાળા મણીલાલ મગનલાલ તરફથી રજૂ કરનાર પા. જીવણલાલ અમૃતલાલ. અમદાવાદ. હા બન્ને. (જુદા કાગળિયાઓ ઉપર સહીઓ સાથે.) મતલબ. આમંત્રણ અયોગ્ય રીતે થયાં છે. એક તરફી કામકાજ થાય છે. વ્યવસ્થાપકની પદ્ધતિ સારી નથી. સભા રીતસર નથી વગેરે.

૭. સુરત જિલ્લાના લાલ અને કાળા ચુડાવાળા. (૮૪ ગામના) મતલબ. સુધારો કરો. ના. દરબારશ્રી કરે તે કબૂલ છે.

મિ. પુરુષોત્તમ નાનાભાઈ વકીલ. (અમદાવાદના હક્કવાળા પટેલો. ઊભા થયા અને બોલવા લાગ્યા કે -

મે. દરબાર સાહેબ, સર્વે બંધુઓ હું બાળલગ્ન વિષે... અહીંથી અટક્યું - કામદાર સાહેબે જણાવ્યું કે ચાલુ વિષય ઉપર ભાષણ કરવાનો હવે ટાઈમ નથી. તે તો ગઈ કાલે પૂર્ણ થયું છે. તોપણ મિ. વકીલે ભાષણ શરૂ કર્યું. તેમને બે-ત્રણ વખત અટકાવ્યા, મહામુશ્કેલીએ સમજ્યા, બફડ્યા, બેસી જવું પડ્યું.

૮. કડોલીના આગેવાનો. દરબાર સાહેબનું ભાષણ સારું છે તે પ્રમાણે ફેરફાર કરવાની અમે વિનંતી કરીએ છીએ.

૯. ઈડર પ્રગણાની અરજી.
મતલબ. જ્ઞાતિમાં તૂટફૂટ થઈ ગઈ છે. કેટલાક હક્ક જાળવવા ખેંચતાણ

કરે છે. ગરીબ પીડાય છે. સુધારાવાળાની મહેનત અફળ થાય નહીં, તેઓ આપણા હીત માટે મહેનત કરે છે. અમારું કલ્યાણ થાય તેવા ફેરફાર કરો, રસ્તો કાઢી આપો.

૧૦. ચાર પટેલોની સહીવાળી અરજી. (અમદાવાદના આઠીઆને લગ્નના ટીલાવાળા). છૂટાં લગ્નથી ખર્ચ વધી જશે માટે વિચાર કરવો.

૧૧. ચુંવાળના ૮૪ ગામ તરફથી અરજી.
ના. દરબારશ્રી લગ્નનો ફેંસલો કરો અને અમારે કબૂલ છે.

૧૨. મિ. પુરુષોત્તમ નાનાભાઈ વકીલ. (ખાનગી).
આગેવાનો કોઈ નથી. પ્રતિનિધિઓ નથી માટે તેમની જરૂર છે.

૧૩. પા. ડાહ્યાભાઈ મૂળચંદ (હક્કવાળાની ખાનગી).
સમાજવાળાની શિખવણીથી અરજીઓ આવે છે. જુના રિવાજમાં ફેરફાર કરવાનો નથી.

આ વખતે સાણંદવાળા રા.સા. લલ્લુભાઈ હઠીસંગે ઊભા થઈને જણાવ્યું કે અમે કોઈના કહેવાથી અરજીઓ લાવ્યા નથી. એ જૂઠું બોલે છે, તેમની અરજી ખોટી છે, લેવી જોઈએ નહીં. અમને જે દુ:ખો છે તે અમે જણાવ્યાં છે.

વળી બીજા માણસે જણાવ્યું કે એક જ માણસ રજૂ કરે તેવી અરજીઓ લેવાની ના કહી છે માટે લેવી જોઈએ નહીં.

ત્યાર બાદ કામદાર સાહેબે જણાવ્યું કે આજે સવારમાં ના. દરબારશ્રી પાસે જઈને જે ગૃહસ્થો ખુલાસો કરી આવ્યા છે તેમણે સર્વેભાઈઓને જણાવવું અને તેમને જે જે કહેવાનું હોય તેનો ખુલાસો કરવો.

શેઠ ગિરધરલાલ વિરમગામવાળાએ જણાવ્યું કે જેમ બાપાની ધ્યાન પડે તેવો નવો રસ્તો કહાડે અને જ્ઞાતિ તૂટી જાય નહીં તેવો નવેસરથી બંદોબસ્ત કરે તેમાં અમે ખુશી છાએ.

મિ. પુરુષોત્તમદાસ વકીલે જણાવ્યું કે - જે કરવું તે સંપૂર્ણ વિચાર કરીને કરવું, વિચાર ઉપર આવ્યા પછી કરવું એવી હું વિનંતી કરું છું. ત્યારબાદ ના. દરબાર સાહેબે જણાવ્યું કે - કમિટી નિમવા વિષે તમે જે સૂચનો કરી ગયા હતાં તે વિષે શું કહો છો? મિ. વકીલ કાંઈ ખુલાસો કરી શક્યા નહીં અને બાળલગ્ન ચાલુ રાખવા વિષે વિવેચન કરી બેસી ગયા.

પા. જીવણલાલે પણ એ જ મતલબનું અને ફેરફાર નહીં કરવા વિષે જણાવ્યું.

ના. દરબારશ્રીએ કહ્યું કે તમારે ખાનગી વિચાર કરવો હોય તોપણ હજી ઘણો વખત છે માટે વિચાર કરી જુઓ. મેસર્સ જીવણલાલ અને વકીલ કાંઈ ખુલાસો કરી શક્યા નહીં. બેઠક આવતી કાલ સવારના નવ વાગ્યા ઉપર મુલતવી રહી અને પાંચથી છ વાગ્યાની અંદર દરેક ભાઈઓ જમી રહી પરવાર્યા બાદ પોતપોતાને ઉતારે ગયા હતા.

ત્રીજા દિવસની છેલ્લી બેઠક
તા. ૧૪-૩-૧૯૧૨

આજનું પ્રભાત મંગળકારી હોય તેવું શાન્ત દેખાતું હતું, નવ વાગ્યાથી બધા ભાઈઓ આવવા લાગ્યા હતા અને સાડાનવ પછી ઘણા આવી ગયા હતા. વૃદ્ધ પુરુષો માટે જગ્યાઓ રાખી પોતપોતાની લાયકાત અનુસાર યોગ્ય જગ્યાએ બેસતા હતા. સઘળા ભાઈઓ આવી જવા પછી મે. કામદાર સાહેબે સૂચના મોકલી હતી અને ના. દરબારશ્રી અને યુવરાજશ્રી ૯-૫૦ મિનિટે પધાર્યા હતા. કામકાજની શરૂઆત કરતાં તે નામદારે જણાવ્યું કે,

''આપણી આગળ જે સવાલ છે તેનો અમે વિચાર કરી જોયો. અમે અમારા શરૂ ભાષણમાં જણાવ્યું કે તે પ્રમાણે ફેરફારની અગત્ય છે, તોપણ અમને લાગે છે કે હજુ આમાં વિશેષ મનન કરવા જેવું છે. શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના મુલકમાં વસતા આપણા જ્ઞાતિભાઈઓ સંબંધીનો સવાલ બારિકાઈથી વિચારવા જેવો છે તો આ બાબતમાં પુખ્તપણે વિચાર થયા બાદ અમો જે વિચાર ઉપર આવીશું તે પાછળથી આપને જણાવીશું.

જ્ઞાતિ ઉન્નતિ ફંડના સંબંધમાં અમે જે વિચારો આગળ બતાવ્યા છે તે બાબત ઠીક લાગે તો હાલ અત્રે વિચાર કરવાનું શરૂ કરશો.''

મે. કરશનદાસે (સમાજના પ્રમુખે) જણાવ્યું કે -

અન્ય જ્ઞાતિઓની સાથે આપણે જે હલકા દેખાઈએ છીએ તેનું કારણ આપણામાં કેળવણીનો અભાવ છે. ખેતીના ધંધાથી કોઈ હલકા ગણાતા નથી. તે તો ઉત્તમ ધંધો છે તેમજ નિર્દોષ પણ છે. આપણા કરતાં હલકી કોમોએ પણ કેળવણી માટે મંડળો સ્થાપી ફંડ એકઠાં કર્યા છે અને પોતાની આબાદી વધે તે પ્રમાણે ઉપાયો કરે છે. આપણે પણ કેળવણી માટે પ્રયત્ન કરવો આવશ્યક છે. કેળવણીનો અર્થ બહુ જ બહોળો છે. સાપ વગેરે જનાવરોમાં જે ઝેર છે તે ઝેરને પણ કેળવીને દવાના-માણસના ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. જે ઝેર માણસનો

જીવ લે છે તે જ પ્રાણ બચાવે છે. કેળવણી આપવાથી જાનવરો ફરી જાય છે, માણસ જેવાં કામો કરે છે તો માણસ કેળવાય તો કેવું સારું કામ કરે? આપણા પૂર્વે થઈ ગયેલા ઋષિઓનાં કૃત્યોથી પશ્ચિમની પ્રજા અચંબો પામે છે. ભીમસેન જેવા મહારથીઓ આપણામાં થઈ ગયા છે તે પણ શારીરિક કેળવણીનો જ પ્રતાપ હતો. માટે એવા ભગીરથ પ્રયત્ન આપણે જો નહીં કરીએ તો અધમ દશામાં જ રહેવું પડશે. કોઈ પણ પ્રકારનું જ્ઞાન સંપાદન કરવા માટે વિદ્યા ભણવી પડે છે. પહેલાંના વખતના વિદ્યાર્થીઓ જંગલમાં (ઋષિઓના આશ્રમમાં) અભ્યાસ કરતા પરંતુ હમણાં ગામો કે શહેરોમાં અભ્યાસ થઈ શકે છે. કોલેજો કે હોટલોમાં રહી અભ્યાસ કરવામાં આવે છે. કેળવણી લેવા માટે ખર્ચ કરવું પડે છે તે સિવાય મળી શકતી નથી. આપણો મોટો ભાગ નિર્ધન છે. આપણા લેઉવા ભાઈઓ વડોદરામાં ત્રીજા ભાગનો હોદ્દો ભોગવે છે અને આપણે નથી ભોગવતા તેનું કારણ એ છે કે તેઓ વિદ્યામાં આપણાથી વધી ગયા છે. આપણા કેટલાક ભાઈઓને કેળવણી લેવાની તક મળતી નથી, તેમના માટે કોઈ પ્રકારની સગવડ હોતી નથી. અન્ન આપવા કરતાં કેળવણીનું દાન વિશેષ ફળદાયક છે. કેળવણી આપવા માટે દ્રવ્યની જરૂર પડે છે એટલે આપણે ફંડ એકઠું કરવાની જરૂર છે. હંમેશના માટે રહે તેવી કાયમ સંસ્થાની જરૂર છે. આપણા ઘણા ભાઈઓ કેળવણી વિષે સંમત જ હોય છે. કદાચ સાંસારિક બાબતમાં ભિન્નતા પડે પરંતુ આમાં તેવું થવાનો સંભવ નથી. ગમે તેવા મત કે વિચારના માણસો આ સંસ્થામાં આવી શકે તેવું એક મંડપ સ્થાપવાનો અમે વિચાર કર્યો છે. તે મંડળનું નામ શ્રી ક.પા. હિતવર્ધક મહામંડળ એવું રાખવામાં આવ્યું છે. તેમાં મેમ્બરોના ત્રણ વર્ગ રાખવામાં આવ્યા છે. આ મંડળને રજિસ્ટર કરાવવાનો ઉદ્દેશ છે એટલા માટે કે આપણામાં જે અપંગો હોય તેને ખોરાક આપવો, ઉપયોગી જણાય તેવાં અંગ્રેજી પુસ્તકોના ગુજરાતીમાં તરજુમા કરાવી વહેંચવા, જુજ કિંમતે ખેતીવાડીનાં સાધનો પૂરા પાડવાં વગેરે બાળકોને વિદ્યા ભણાવવાનો ઉદ્દેશ પણ રાખેલો છે. આ સંસ્થાની એવી ગોઠવણ રાખી છે કે તેમાં સારા સારા માણસો જ આવશે અને તેનું આ એક મંડળ થશે, તેઓ ભેગા થઈ આપણા હિત માટેના વિચારો કરી શકશે. તે મંડળની લાગવગથી આપણે અંગ્રેજ સરકાર સાથે પણ કેટલુંક કામકાજ કરી શકીશું. આપણા મંડળના અધ્યક્ષ થવાની ના. દરબારશ્રીએ કબૂલાત આપી છે અને આ ફંડમાં રૂ. ૧૫૦૦૦ આપ્યા છે (તાળીઓ) વળી કેટલાક ગૃહસ્થોએ પણ સારી રકમો ભરાવી છે, માટે તમે પણ

તેમાં ભરશો એવી આશા છે. વારંવાર એકઠા થવાના પ્રસંગ બનતા નથી. જ્ઞાતિ હિત કરવાની આ ઉત્તમ તક છે. ગામ સમસ્ત ઓછામાં ઓછી જે. ૨૫૧ની રકમ છે તે આપવાથી પણ ત્રીજા કલાસનો ગામ તરફથી એક જણ મેમ્બર થઈ શકશે.

આ પ્રમાણે થયેલું મંડળ આપણી જ્ઞાતિનું પ્રતિનિધિ મંડળ ગણાશે અને ખેતી, વેપાર, ઉદ્યોગમાં આપણા ભાઈઓને મદદગાર થઈ પડશે.

ઉપર પ્રમાણેનું ભાષણ ખલાસ થતાં ફંડમાં રકમો ભરાવા માંડી હતી અને દેસાઈ નારૂભા સાહેબ, શેઠ મફતભાઈ, શેઠ ચંદુભાઈ, ડૉ. પિતામ્બરદાસ, મે. કરસનભાઈ, શેઠ રતીલાલ સીતવાળા, શ્રીયુત્ બેચરભાઈ (ગણપતપુરાવાળા) શેઠ ગોરધનભાઈ અને શેઠ દામોદરદાસ હીરાચંદ વગેરેએ ફંડ ભરાવવામાં સારી મદદ કરી હતી. શુભ પ્રયાસના પરિણામે રૂ. ૭૦) હજાર જેવી ગંજાવર રકમ બે કલાકના જુજ વખતમાં ભરાઈ ગઈ હતી.

જમવાનો વખત થઈ જવા છતાં, મંડપમાં ૧/૩ જેટલા ભાગના મેમ્બરો હાજર હતા. ના. દરબારશ્રી વગેરે પણ છેક બપોરના ૧-૧૦ સુધી બેસી રહ્યા હતા. ત્યારબાદ સર્વે ભાઈઓ પોતપોતાને સ્થાનકે જમવા પધાર્યા હતા અને બપોરના ત્રણ વાગ્યા ઉપર મીટિંગ મુલતવી રહી હતી.

બપોર પછીની બેઠક

સુમારે ત્રણ વાગી ગયા પછી સર્વે ભાઈઓએ મંડપમાં આવવાનું શરૂ કર્યું હતું. ના. દરબારશ્રી અને યુવરાજશ્રી ચાર વાગ્યા પહેલાં પધાર્યા હતા. કામની શરૂઆત કરતાં ફંડમાં નાણાં ભરવાનું કામ ચાલ્યું હતું અને મે. કામદાર સાહેબે ફંડમાં નાણાં ભરનારા ભાઈઓ સદ્ગ્રહસ્થોનાં મુબારક નામ વાંચી સંભળાવ્યાં હતાં. (જે સ્થળ સંકોચને લીધે છેવટે આપ્યાં છે.) કડી પ્રાંત, સુરત જિલ્લો વગેરે દૂરના ભાગોમાંથી ફંડ ભરનારાઓની જાણ માટે નીચે પ્રમાણેનો ખુલાસો મે. કરશનદાસે કર્યો હતો.

કેળવણીના ફંડમાંથી બોર્ડિંગ ફક્ત અમદાવાદમાં જ સ્થપાય તો દૂર રહેનારા ભાઈઓને તેનો લાભ મળી શકે નહીં તેવી શંકા થવાનો અત્રે પ્રસંગ ઊભો થવા જેવું છે. પરંતુ આ સંસ્થા વિષે તેવી શંકા ઉદ્‌ભવવાનો પ્રસંગ ઘણો જ ઓછો છે. આ ફંડમાં જે નાણાં ભરનારા સદ્ગ્રહસ્થો હશે - મેમ્બરો હશે તે આપણી સમગ્ર જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિરૂપ હોવાથી તેમની મદદથી ના. સરકારો પાસેથી આપણે ઘણી મદદ મેળવી શકીશું તેમજ આ મંડળથી આપણું આખા દેશમાં વજન પડશે. આપણો વહીવટ અને વ્યવસ્થા સારા પ્રકારની જોઈને ના. સરકારો પણ આપણને સારી મદદ કરશે, આપણને પૈસા આપી ખેતીવાડીનાં ઓજારો, કૂવાઓનાં બોરિંગ કામ વગેરે આપણી મારફત જ આપણી ઈચ્છા પ્રમાણે કરશે. તેમને અરજ કરનારું એક મંડળ જોઈએ તે આપણું આ મંડળ છે અને આપણી દરેક અરજ તે સાંભળશે. આપણા ફંડમાં રકમો ભરાઈ હશે તે તરફ લક્ષ આપી જ્યાં જ્યાં બોર્ડિંગો ખોલવાની જરૂર જણાશે ત્યાં ત્યાં તે ખોલવામાં આવશે એટલું જ નહીં પણ તે સિવાયની જે મદદો આ ફંડમાંથી કરવાની છે તે દરેક સ્થળે અપાશે. આ ફંડની મોટી ઑફિસ અમદાવાદમાં રહેશે અને જુદા જુદા ભાગોમાં ખોલેલી સંસ્થાઓ તેની શાખાઓ ગણાશે જે દરેકને મોટી ઑફિસમાંથી મદદ મોકલવામાં આવશે. દેશ-પરદેશ કેળવણી લેવા માટે આપણા ફંડમાંથી વિદ્યાર્થીઓને મોકલી શકાશે અને દરેક જગ્યાએ સ્થળના પ્રમાણમાં જ્યાં જ્યાં જરૂર હશે ત્યાં શાખાઓ ખોલવામાં આવશે - આ મોટા ફંડવાળી સંસ્થાની બીજી પેટા સંસ્થાઓ દ્વારા મદદ આપવામાં આવશે. સુરત જિલ્લામાં જે રૂ. ૧૨ હજારનું કેળવણીનું ફંડ છે તે વગેરે ફંડો બની શકશે. તો આ ફંડ સાથે જોડી દઈ એક જ મોટી સંસ્થા રાખી તે મારફત વહીવટ કરવામાં આવશે. આપે જે ઉદારતા દેખાડી છે તે પ્રમાણે હંમેશાં મદદ કરશો.

વધારામાં જણાવ્યું કે માતાજીની સંસ્થા માટે એક ફંડ ખોલવાની જરૂર છે એટલે લગ્ન વખતે દરેક ભાઈઓ સવા રૂપિયો લગ્ન દીઠ આપે તો તેમાંથી એકઠાં થયેલાં નાણાંની અડધી રકમ માતાજીની સંસ્થા માટે વપરાશે અને અડધા નાણાં આપણા ફંડમાં લેવામાં આવશે એ પ્રમાણે બેઉ અર્થ સરશે. (તાળીઓ).

ત્યારબાદ સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ ૫-૪૫ મિનિટે ના. દરબારશ્રી અને યુવરાજશ્રીની છબી લેવામાં આવી હતી.

શ્રીયુત્ અમરસિંહભાઈ ધ્રાંગધ્રા

આજે આપણે જે ઉત્તમ વાતાવરણ બાંધ્યું છે તેને લઈને મહાન કાર્યો કરી શક્યા છીએ અને આપણો આ સમાજ હંમેશાં આપણને યાદ રહી જશે. આપણે પ્રારંભ શૂરા કહેવાઈએ છીએ - શરૂઆતનાં બહુ સારું કરી બતાવનારા છીએ પરંતુ આવી સારી અસર કાયમ રહેવી જોઈએ, તેને ટકાવી રાખવાથી જ કામ થઈ શકે છે. આ ફંડમાં મદદ કરવા વિષે કેટલાક ગૃહસ્થોએ પોતાના વડીલો વગેરેને પૂછવા ઉપર રાખ્યું છે, આપણે પૂછવું પડે પરંતુ આપણા મગજ ઉપર ભ્રાતૃભાવની - પ્રેમની જે લાગણીઓ અત્યારે ઉત્પન્ન થઈ છે તે કાયમ

રહેવી જોઈએ. ઘેર ગયા પછી ભુંસાઈ જવી જોઈએ નહીં. કોઈ કામ માટે આપણે નિશ્ચય કર્યો હોય - જે પરોપકારી કાર્યો કરવાની આપણને ઊલટ હોય તેમાં ઢીલ થવાનો સંભવ દેખાય ત્યારે આપણા જે અજ્ઞાન ભાઈઓ સાધારણ નજીવી બાબતોમાં બાધા-આખડી રાખે છે તેમ આપણે પણ આપણા મહાન કાર્ય માટે બાધા-રાખવી જોઈએ. ત્યારે જ યાદ રહે, નહીં તો આપણે ઘર તરફ વળ્યા, ધંધા રોજગારમાં પડ્યા કે વ્યવસાયને લીધે ધીમે ધીમે આપણી ઊલટ મંદ થઈ જાય છે - બધું ભૂલી જવાય છે. શુભ કાર્યોમાં ઘણી વખત તો કાગળ પત્રોમાં જ વખત વીતી જાય છે અને જુસ્સો હોય તે ધીમે ધીમે મંદ પડી બધુ ભૂલી જવાય છે, માટે મારી એ ખાસ વિનંતી છે કે આજે મહાન કાર્ય આપણે માથે લીધું છે એ કામ ભૂલી જવાય નહીં તેની કાળજી રાખવી એ જ કાર્યદક્ષતાના ગુણો સંપાદન કરવાની રીત છે.

મે. કરસનભાઈએ કહ્યું છે કે આપણા આ મહાન કાર્યનું અધ્યક્ષપણું આપણા શિરોમણી ના. દરબારશ્રીને સોંપી તેમના આશ્ચર્ય તળે જ આપણે કામ કરીશું તે ઉપરથી આપ સર્વે ભાઈઓને-ખાતરી થશે કે આપણો ભગીરથ પ્રયત્ન સફળ થયેલો જ છે. કોઈ પણ કાર્યમાં નિષ્ફળ જવાનો અથવા તો નાણાંનો ગેરઉપયોગ થવાનો ભય રહેતો નથી. નાણાંની બરબાદી થવાનો તો સંભવ જ નથી માટે જે ભાઈઓએ રકમો ભરી છે અને જેઓ ભરવાની ઈચ્છા ધરાવે છે તેમણે પોતે આપેલા દાનનો ઉત્તમ ઉપયોગ થશે તે વિષે સંપૂર્ણ ખાતરી રાખવી. વળી આપણને દાનસુરા કહેવામાં આવે છે અને નક્કી થઈ ગયું છે કે આપવામાં આપણા કણબી બાપા જેવો-સ્થિતિના પ્રમાણમાં કોઈ વર્ગ દાનેશ્વરી નથી. પરંતુ દાન વિષે શાસ્ત્રોમાં સુપાત્રે દાન કહ્યું છે. આપણે અહીં જે દાન કરીએ છીએ તે એ જ પ્રકારનું છે, આ દાનથી સ્વાર્થ અને પરમાર્થ બે પ્રકારનું હિત સચવાશે. આપણાં જ બાળકો માટે પૈસા ખર્ચીએ છીએ અને તેમને કેળવવા માટે જ આપણે દાન કરવાનું છે. આપણામાં એક કહેવત છે કે -

નામ રહંતાં ઠકરાં નાણાં નહીં રહંત;
કીર્તિકેરાં કોટડાં પાડ્યાં નહીં પડંત.

આ કહેવત યથાર્થ છે આપણે એવા ઘણા શ્રીમંતો જોયા છે કે જે પાંચ પચાસ વર્ષે ગરીબાવસ્થામાં આવી ગયા છે પરંતુ પોતાની સારી સ્થિતિમાં જેમણે પરમાર્થ કર્યો છે - સુપાત્ર દાન દીધાં છે તેમની કીર્તિ રૂપી નામનાઓ આજે

અમર રહેલી છે. સાધારણ સ્થિતિમાં પણ ચડઊતર થયા જ કરે છે માટે શુભ કાર્યોમાં ''યથાશક્તિ મદદ કરવી તે પરલોક અને આલોક બેઉનું સાર્થક કરવા જેવું છે. આપણામાં કહે છે કે નાણું મળે છે પણ ટાણું મળતું નથી.'' ભાઈઓ! ટાણાનો જે અર્થ થાય છે તે આ જ પ્રકારનાં ટાણાં હોય છે. આ પ્રસંગ આપણને કેટલાં વર્ષે પ્રાપ્ત થશે, આખી જ્ઞાતિના ભાઈઓ ક્યારે એકઠા થઈશું તે આપણે હાલ કહી શકતા નથી માટે આપણું આ ઉત્તમ ટાણું છે તે ટાણે અવસરે હિતનાં કાર્યો કરવાં એ આપણા દરેકને માટે આવશ્યક છે. અત્યારે આપણે જે જે રકમો ભરીએ છીએ તે મોટી દેખાય છે પરંતુ જ્યારે આપણી સ્થિતિ સુધરશે ત્યારે - આપણી પ્રજાને ભવિષ્યમાં આપણે કરેલી મદદ નજીવી જ લાગશે. આપણા મનમાં વધઘટ કરવાથી વિલંબ લાગે છે અને શુભ કાર્યો કરવાનાં કેટલીક વખતે રહી જાય છે, માટે શુભ કાર્યમાં વિલંબ કરવો જ નહીં.

આ જે યોજના કરવાની છે તેનો એક લાભ એ છે કે આપણે સર્વે ભાઈઓ પ્રસંગોપાત્ત એકઠા થઈ શકીશું. આપણા એકબીજાના વિચારો લેવાશે-દેવાશે. આપણાં દુઃખસુખ એકબીજાની જાણમાં આવશે અને જે જે ભાગના ભાઈઓને જે જે પ્રકારનાં દુઃખ હશે તેનો વિચાર થઈ શકશે. આ મંડળથી ખેડૂત વર્ગમાં મોટો ફાયદો થશે. આ નાણાંનો મોટો ભાગ ખેતીનાં જ કાર્યો માટે ખર્ચવાની ઈચ્છા છે. અમેરિકાના ખેડૂતોના ઉદ્યોગમાં તેઓનો મોટો આધાર આવા પ્રકારનાં મંડળોનો જ છે. આપણે ખેતીવાડીની જે પદ્ધતિ લઈ બેઠા છીએ તે છોડતા નથી. તેમાં સુધારા કરવાની આપણને ઈચ્છા થાય છે પરંતુ સાધનો-જ્ઞાનના અભાવે આપણે કરી શકતા નથી. એક કરે તેમ બીજા કરે છે. કરી દેખાડવા માટે જ આ મંડળની મોટી જરૂર હતી અને આપણને ખેતીવાડીની ઉત્તમ પદ્ધતિ ઉપર આ મંડળ ચડાવશે એવી વક્કી રાખવી જોઈએ. આ મંડળ તરફથી કેળવાયેલા વિદ્વાનો ખેતીવાડીનો અભ્યાસ કરી આપણને પણ અભ્યાસ કરાવશે. કરી દેખાડશે અને તેમ થવાથી આપણે જલદી આગળ વધીશું. ખેતીવાડીને લગતાં સારાં ઉપયોગી પુસ્તકો આપણને પૂરાં પાડશે અને તે વિષે દરેક માહિતી મળી શકશે. એક જ બાળક જો ખેતીવાડીમાં નિપૂણ થશે તો એવા એકવીશ કરશે. આપણા વિદ્વાન ભાઈઓનો જ દાખલો જુઓ. જુજ વિદ્વાનો આપણી મોટી સંખ્યાને કેવા સારા રસ્તે લઈ જાય છે! (તાળીઓ) માટે આવાં કાર્યો માટે પૈસાનો આપણે ભોગ આપીએ છીએ એમ સમજી આપણો જે આ ઉત્સાહ છે તેને મંદ થવા દેશો નહીં. પાછળથી આપવાની જે ભાઈઓની ઈચ્છા

હોય તેમણે તેમ કરવું પરંતુ આ વિષે પોતાના મનમાં ગાંઠ વાળવી-બાધા લેવી કે મારા ભાઈઓને કેળવવા માટે મારે નાણાં ખર્ચવાનાં જ છે. આ ફંડ જેટલું મોટું થશે તે પ્રમાણમાં આપણે કાર્યો કરી શકીશું. કેળવણીના મોટા મોટા પ્રયોગો આદરી કરીશું. જે જે બાબતમાં આપણે પછાત છીએ તેમાં આગળ વધીશું, પરંતુ એ વાત હંમેશાં ધ્યાનમાં રાખવી કે આપણે અન્ય કોમાં કરતાં પાછળ પડી ગયા છીએ. માટે ભાઈઓ! આપણે જો ઉતાવળા પગલે ચાલીશું તો જ તેમને પહોંચી શકીશું, નહીં તો જેઓ આગળ વધે છે - ચાલે છે તેમને આપણે પહોંચી શકીશું નહીં. ઉતાવળા ચાલવું તે આપણા જ હાથમાં છે. માટે ભાઈઓ મારી એ જ નમ્ર વિનંતી છે કે આપણે તેમને આગળ વધતા જોઈ જેમ જેમ વિશેષ ઝડપથી હીંડીશું તેમ તેમ આપણે પણ આગળ વધીશું. નહીં તો પહોંચી શકાશે નહીં. છેવટે મારા સર્વે ભાઈઓને હું એ જ વિનંતી કરું છું કે આપણે સર્વેએ જે જે અત્રે જોયું છે તે આપણાં ગામોમાં, અન્ય ભાઈઓને જણાવશો અને જ્ઞાતિ હિતનાં કાર્યોમાં ઉત્સાહ રાખી ભ્રાતૃભાવનું અભિમાન રાખી મદદરૂપ થઈ પડશો. ત્યારબાદ શ્રી ઉમિયામાતાજીના મેળા સંબંધી તેમણે સંચના કરી કે -

વૈશાખ સુદ ૧૫ના દિવસે દર વર્ષે આપણી કુળદેવી-ઉમિયામાતાનો ઊંઝામાં મેળો ભરાય છે તેમાં દરેક બંધુઓએ પધારવું જોઈએ. તે આપણી માતા છે તેના ઉપર જેટલી શ્રદ્ધા રાખીએ તેટલી ઓછી છે. જો આપણે તેના પુત્રો હોઈએ તો એકાદ વખત વર્ષદહાડે આપણે તેનાં દર્શન કરવાં જ જોઈએ. આપણા ઘણા ભાઈઓ માતાજીની આમન્યા આમન્યા કરીકરીને બૂમો પાડે છે પણ પાંચ-દશ વર્ષે પણ તેનાં દર્શન કરતા હોય એવા ભાગ્યે જ કોઈ નીકળી આવશે. આપણે તેનાં બાળકો છીએ માટે આપણી શ્રદ્ધા તો એના જ ઉપર હોવી જોઈએ. કોઈ અંબાજી જાય છે, બૌચરાજી જાય છે એમ ઘણી માતાઓને માને છે તો ભલે માને. તે સર્વે માતાઓ જ છે. પણ આપણી જે માતા છે તે તો ઉમિયાજી છે અને ત્યાં જ આપણે જવું જોઈએ. ત્યાં મેળો ભરાય છે તેમાં બે અર્થ સચવાય છે - એક ધર્મ અને બીજો સગાંવહાલાંને મળવાનો - એકબીજાના વિચારો લેવાદેવાનો પ્રસંગ મળે છે. જે ભાઈઓ વિદ્વાન-જ્ઞાની છે તેઓ પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ આપણા ભાઈઓને આપવામાં કરે છે, વ્યાખ્યાનો થાય છે. સગાં સંબંધીઓ ઘેર આવે તો ચાકરી કરવી પડે છે પણ ત્યાં જેઓ મળે છે તેમની ચાકરી કરવી પડતી નથી અને જે કામ હોય તે થઈ શકે છે. આપણી જે લાગણી માતાજી ઉપર છે તે મનમાં રાખવાની કે બોલીને દેખાડવાની નથી, કરી દેખાડવાની છે. માતાજીની

સેવા કરી આપણામાં જે શ્રદ્ધા છે તે દેખાડી આપવી જોઈએ. માટે હું વિનંતી કરું છું કે અવકાશ મેળવી સર્વે ભાઈઓએ મેળા વખતે પધારવું જોઈએ. આપણને બે દિવસનો અવકાશ ન મળે તેવું નથી. દિવસના ૨૪ કલાકમાં ફક્ત ત્રણ-ચાર કલાક જ આપણે કામ કરીએ છીએ. તે વખતનો ઉપયોગ કરી બે દિવસ બચાવવા તેમાં મુશ્કેલી જેવું કંઈ નથી. અન્ય માતાઓ કરતાં આપણી માતા ઉપર વિશેષ શ્રદ્ધા હોવી જ જોઈએ. અને તેની સંસ્થા સારી રીતે ચાલે તેવો બંદોબસ્ત હોવો જ જોઈએ માટે સર્વે ભાઈઓએ વૈશાખ સુદ ૧૫ ઉપર જરૂર પધારવું.

ગામડાંઓમાંથી આવેલા ભાઈઓએ પણ ફંડમાં મદદ કરવાનો સારો ઉત્સાહ બતાવ્યો હતો. કામકાજની સમાપ્તિ કરતાં,

ના. દરબારશ્રીએ જણાવ્યું કે :

''ભાઈઓ! જ્ઞાતિહિત બાબતનો વિચાર કરવા સારુ આપને મેં આમંત્રણ કરેલું તે હેતથી સ્વીકારી, જ્ઞાતિહિત હૃદયેધરી આપ પધાર્યા ને અમારી સૂચનાને માન આપી; જ્ઞાતિ ઉન્નતિ માટેનું ફંડ ખોલી ભારે ઊલટથી ઉપરાઉપરી સારા જેવી રકમો ભરી છે જેનો કુલ સરવાળો હાલ સુધી રૂ. ૭૦ હજાર આશરે થયો છે. જુજ વખતમાં રૂ. ૭૦ હજાર જેવી રકમ ઓછી નથી. હજી પણ ઘણી સારી રકમ ભરાશે એમ પૂર્ણ ખાતરી થઈ છે, આ ઓછું સ્તુતિપાત્ર નથી, આથી અમને ઘણો આનંદ થાય છે અને જ્ઞાતિ સમસ્તનો હું અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. જે મહાન કાર્ય આપણે સઘળાએ આજે હાથ ધર્યું છે તે સંપૂર્ણ રીતે પાર પડે અને હંમેશાં સંતોષકારક રીતે ચાલે તે માટે આપ સઘળાઓએ જે ઐક્યતા, ઉત્સાહ, હોંશ અને પ્રેમ આજે બતાવી દીધાં છે તેવાં હંમેશાં બતાવતા રહેશો એવી હું આશા રાખું છું.'' (તાળીઓ)

ત્યારબાદ અમદાવાદના શેઠ ચંદુભાઈએ દરખાસ્ત મૂકી કે :

નેક નામદાર દરબાર સાહેબે આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટે ઘણો જ પરિશ્રમ લીધો. છે અને આ પ્રમાણે પરંપરાથી તેઓશ્રીના મહાનુભાવ પૂર્વજો આપણી ઉન્નતિ માટે પ્રયત્નો કરતા આવ્યા છે. આ મહાપુરુષે પણ આપણી ઉન્નતિ માટે પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે, તેથી તેઓશ્રીના મહાન ઉપકાર તળે દબાયેલી આપણી જ્ઞાતિ સમસ્ત તરફથી તેઓશ્રીનો અહેશાન માનવાને માટે હું આપની સમક્ષ દરખાસ્ત મૂકું છું.

આ દરખાસ્તને શેઠ મફતભાઈએ ટેકો આપ્યો હતો.

શ્રીયુત્ અમરસિંહભાઈએ ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે :

તે નામદારના મુબારક નામ પ્રમાણે જ ગુણો પ્રકાશ્યા છે. આપણામાં જે અંધકાર હતો તે નષ્ટ થયો છે અને આપણો ઉદય દેખાયો છે. તે નામદારની આપણે જેટલી સ્તુતિ કરીએ તેટલી ઓછી છે. આપણાથી તે નામદારની યત્કિંચિત્ પણ સેવા થઈ શકી નથી પરંતુ અમારા અંતઃકરણનાં શબ્દ કુસુમોથી* આપ નામદારને વધાવી લઈ કૃતાર્થ થઈએ છીએ. આપ નામદાર સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષી થાઓ એવી સાચા જીગરથી સ્તુતિ કરીએ છીએ.

ત્યારબાદ પા. જીવણલાલ અમૃતલાલે ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે :

ના. દરબારશ્રીનો ઉપકાર માનવાની શેઠ ચંદુભાઈની દરખાસ્તને હું અતઃકરણથી ટેકો આપું છું અને આપણા માટે તે નામદારે જે તસ્દી લીધી છે તે માટે તથા પોતાની વૃદ્ધાવસ્થા અને નરમ તબિયત હોવા છતાં બેઠકોમાં સંપૂર્ણ હાજરી આપી આપણી ઉન્નતિ કરી છે તે માટે હું ઉપકાર માનું છું.

મિ. પુરુષોત્તમદાસ તંત્રીનો ટેકો :

ના. દરબારશ્રીએ આપણી ઉન્નતિ માટે જે પરિશ્રમ લીધો છે અને શેઠ ચંદુલાલભાઈ તથા મફતભાઈ અને મારા વડીલ બંધુ અમરસિંહભાઈએ પોતાના હૃદયથી જે આભાર દર્શાવ્યો છે તેમાં વિશેષ કહેવાનો માર્ગ રહ્યો નથી. વિરમગામની જ્ઞાતિ તરફથી આ દરખાસ્તને ટેકો આપવાની મને સૂચના થઈ છે અને તેથી પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરું છું કે આપણા નેકનામદાર જ્ઞાતિ શિરોમણી રાજર્ષિ સૂર્યમલસિંહજી સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષ્યમાન થશો. તેમનો યશ, કળા, દિનપ્રતિદિન ચઢતી રહો અને અમારા ઉપર તેમનો જે દયાભાવ ચાલ્યો આવ્યો છે તે અમર રહો. (તાળીઓ)

બાદ પાટડીના યુવાન જ્ઞાતિબંધુઓએ પધારેલા આગેવાનોની ઘણી નમ્રતાપૂર્વક સેવા કરી તે માટે સઘળા આગેવાનોએ તેમનો લેખિત આભાર માન્યો હતો.

* * *

* આ શબ્દો નીકળતાં તે નામદારના મુખારવિંદ તરફ દૃષ્ટિ રાખનાર ભાઈઓ જોઈ શક્યા હતા કે પોતે પ્રેમથી ગળગળિત થઈ જવા ઉપરાંત પ્રેમાશ્રુઓ વર્ષાવવાની તૈયારીમાં જ હતા.

૭

લગ્ન પત્રિકા અંગેના દાવા-પ્રતિદાવા

સંવત ૧૯૬૬ અને ૧૯૭૬ના દસ વર્ષના ગાળામાં લગ્ન સંબંધી કાંઈ હીલચાલ થઈ નથી.

શેઠ લશ્કરી તરફથી સંવત ૧૯૭૬ સન ૧૯૨૦નાં લગ્નની કંકોત્રી ગામેગામ મોકલાઈ હતી.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

શ્રી ઉમિયા માતાજીનો વિજય હો

સ્વસ્તી શ્રી ગામ મધ્યે પરમપૂજ્ય સર્વે ઉપમા યોગ્ય

જોગ શ્રી શહેર અમદાવાદથી લિ. શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીના જય ઉમિયા માતાજી વાંચશોજી. વિશેષ વિનંતી કે શ્રી ઉમિયા માતાજીએ કૃપા કરીને લગ્નને માટે નીચેની શુભ તિથિઓ આપણને આપેલી છે. તે આપને આ કંકોત્રીથી જાણ માટે મોકલાવી છે. તે વધાવી લેશો અને માન્ય કરશો અને આપણા નાતભાઈઓ પાસે માન્ય કરાવશો.

લગ્નની શુભ તિથિઓ

સંવત ૧૯૭૬ના શુભ લગ્નના દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદ દશમ મંગળવાર
શ્રી માંડવા મુહૂર્ત ચૈત્ર વદ અગિયારસ ગુરુવાર
શ્રી મોટા ગણેશ
શ્રી માણેક સ્થંભ વૈશાખ સુદ પડવો સોમવાર
શ્રી ગૃહશાંતિ
શ્રી ઉકરડી નુતર
શ્રી લગ્નનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદી ત્રીજ બુધવાર
શ્રી માંડવરાત્રી લગ્નદિવસ વૈશાખ સુદી બારસ ગુરુવાર
શ્રી ઉકરડી વીસર્જન વૈશાખ સુદી તેરસ

સંવત ૧૯૭૯ના શુભ લગ્નના દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદી તેરસ શનિવાર
શ્રી માંડવા મુહૂર્ત વૈશાખ સુદ પડવો મંગળવાર
શ્રી મોટા ગણેશ
શ્રી માણેકસ્થંભ વૈશાખ સદ બીજ બુધવાર
શ્રી ગૃહશાન્તિ
શ્રી ઉકરડી નુતર
શ્રી લગ્નનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ ત્રીજ ગુરુવાર-શુક્રવાર
શ્રી માંડવરાત્રીના લગ્નનો દિવસ વૈશાખ સુદી અગિયારસ
શ્રી ઉકરડી વીસર્જન વૈશાખ સુદ તેરસ

સંવત ૧૯૮૧ના લગ્નના શુભ દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદી નોમને શુક્રવાર
શ્રી માંડવા મુહૂર્ત ચૈત્ર વદી અગિયારસને રવિવાર
શ્રી મોટા ગણેશ
શ્રી માણેકસ્થંભ વૈશાખ સુદ પડવોને શુક્રવાર
શ્રી ગૃહશાંતિ
શ્રી ઉકરડી નુતર
શ્રી લગ્ન કરવાનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ બીજ શનિવાર
શ્રી માંડવરાત્રી કરવાનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ અગિયારસ સોમવાર
શ્રી ઉકરડી વિસર્જન વૈશાખ સુદી તેરસ બુધવાર
ઉપર પ્રમાણેની લગ્નની તિથિઓ છે, તે તિથિઓને માન્ય કરશોજી.

લિ. આપનો શુભેચ્છક
દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરી

* * *

પા. શામળદાસ બાજીદાસની જાહેરખબર છૂટી વેંચાઈ હતી.

જાહેરખબર

અમો નીચે સહી કરનાર શ્રી ઊંઝા ગામના મોહોલાત પાર્ટીના પટેલ લલ્લુભાઈ લખુભાઈ આગેવાનો સમસ્ત કડવા પાટીદાર બંધુઓને ખબર

આપીએ છીએ કે અમોએ શેઠશ્રી દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીની સંમતિથિ લગ્ન માટેના ધાર્મોક ક્રિયા અનુષ્ઠાન વગેરેથી અસલના રિવાજ મુજબ લગ્ન કાઢી લગ્ન પડો લઈને અમો અત્રે અમદાવાદ શેઠજી શ્રી દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીને ત્યાં આવેલા છીએ અને તેનો વરઘોડો શેઠજી શ્રી દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીના મકાનેથી ચઢશે. તે પછી અસારવે દાદા હરીની વાવ પાસે માતાજી સન્નિધે લગ્નનો બીડો કંકોત્રી જાહેર કરવામાં આવશે. તેથી સર્વે ભાઈઓને ખબર આપીએ છીએ કે તે દરમિયાનમાં કોઈ પણ માણસ લગ્નની ખોટી તારીખ જાહેર કરીને પ્રજાને આડે રસ્તે દોરવા પ્રયત્ન કરે તો તે સમસ્ત કડવા પાટીદાર બંધુઓએ માન્ય કરવી નહિ એ જ અરજ.

પા. શામળદાસ બાજીદાસની સહી દા. પોતાના
મોહોલાત પાર્ટી.
લલ્લુભાઈ લખુભાઈની સહી દા. હરજીવન લલ્લુભાઈ
રૂસાત પાર્ટી.

* * *

''વિવાહની વધાઈ'' હસ્તપત્રિકા છૂટી વેંચાઈ હતી તથા તા. ૨૮મી ડિસેમ્બર, ૧૯૧૯ના **પ્રજાબંધુ** અને **ગુજરાતી પંચ**માં છપાઈ હતી.

વિવાહની વધાઈ

સર્વે કડવા પાટીદાર ગ્રહસ્થોને ખબર આપવામાં આવે છે કે અમારે ત્યાં અસલના રિવાજ પ્રમાણે ઊંઝાના લગ્નીઆ ઉમિયાજી માતામાંથી લગ્નનો બીડો લઈ આવેલા છે. તે બીડો આજે ખૂલતાં નીચેની લગ્નની તારીખ આવેલી છે.

સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ને વાર (ગરેઉ)નાં રોજે લગ્નની તારીખ નક્કી થયેલી છે અને તે તારીખ બીડામાંથી નીકળેલી છે, માટે સર્વે ભાઈઓએ તે તારીખે લગ્ન કરવાં.

અસલના રિવાજ પ્રમાણે મહા સુદ ૫ (વસંતપંચમી)ના રોજે તોરણ બાંધવા જઈશું. તે વખતે બાકીની (ગણેશ તથા માંડવરાતની તારીખો) વંચાશે. એ જ તા. ૨૩-૧૨-૧૯૧૯.

પટેલ કાળીદાસ બોઘાભાઈ
કડવા કણબીની નાતના પટેલ

* * *

પટેલ અને લશ્કરી પક્ષ વચ્ચે તકરારનો મિ. માણેકલાલ ચીમનલાલ અને મિ. ચંદુલાલ માધવલાલ એ બે જણાએ લવાદ તરીકે આપેલો નિવેડો-નિર્ણયની હસ્તપત્રિકા છૂટી વેંચાઈ હતી. (દિલગીરી છે કે આ નિર્ણય માન્ય રખાયો નહોતો.)

અમદાવાદ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં લગ્નના સંબંધમાં લાંબી મુદત થયાં પક્ષાપક્ષ ચાલતો હતો. તેની બાંધછોડ કરી અમારા વિદ્યમાને બન્ને પક્ષો તેનો નિવેડો લાવેલા અને હવે પછીના લગ્ન નીચે પ્રમાણે તારીખ અને સાલના તે બન્ને પક્ષોએ કબૂલ કરેલાં, બાદ બન્ને પક્ષો અંદર કેટલીક ગેરસમજૂતી થતાં બન્ને પક્ષો તરફના લગ્નના પડા (કે જેમાં લગ્નની તારીખો હોય છે) જે અમો પૈકી ચંદુલાલ માધવલાલને ત્યાં ટ્રસ્ટમાં મુકાયેલાં હતાં તે બન્ને પક્ષોને આજરોજ સવારે નવ વાગે એકબીજાના વિદ્યમાન આપી દેવામાં આવ્યા છે. અમારા વિદ્યમાન બન્ને પક્ષોએ જે લગ્નો કબૂલ કરેલાં તેની વિગત જાહેરમાં મૂકવા યોગ્ય લાગવાથી જ્ઞાતિબંધુઓની જાણ માટે તે જાહેર કરવા આથી રજા લઈએ છીએ. સંવત ૧૯૭૬ના પોસ સુદ ૧ વાગે ભોમે તા. ૨૩ ડિસેમ્બર ૧૯૧૯.

માણેકલાલ ચીમનલાલ સહી દા. પોતે.
ચંદુલાલ માધવલાલ સહી. દા. પોતે.

સંવત ૧૯૭૬ના શુભ લગ્નના દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદ દશમ મંગળવાર
શ્રી માંડવામુહૂર્ત ચૈત્ર વદ અગિયારસ ગુરુવાર
શ્રી મોટા ગણેશ
શ્રી માણેકસ્થંભ વૈશાખ સુદ પડવો સોમવાર
શ્રી ઉકરડી નુતર
શ્રી લગ્નનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદી ત્રીજ બુધવાર
શ્રી માંડવરાત્રી લગ્ન દિવસ વૈશાખ સુદી બારસ ગુરુવાર
શ્રી ઉકરડી વીસર્જન વૈશાખ સુદી તેરસ.

સંવત ૧૯૭૯ના શુભ લગ્નોના દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદી તેરસ શનિવાર
શ્રી માંડવામુહૂર્ત વૈશાખ સુદી પડવો મંગળવાર
શ્રી મોટાગણેશ
શ્રી માણેકસ્થંભ વૈશાખ સુદી બીજ બુધવાર.
શ્રી ગૃહશાંતિ
શ્રી ઉકરડીનુતર
શ્રી લગ્નનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ બીજ ગુરુવાર.
શ્રી માંડવરાત્રીના લગ્નનો દિવસ વૈશાખ સુદ અગિયારસ શુક્રવાર
ઉકરડી વીસર્જન વૈશાખ સુદ તેરસ.

સંવત ૧૯૮૧ના લગ્નના શુભ દિવસો

શ્રી કામાગણેશ ચૈત્ર વદી નોમને શુક્રવાર.
શ્રી માંડવા મુહૂર્ત ચૈત્ર વદી અગિયારસને રવિવાર
શ્રી મોટાગણેશ
શ્રી માણેકસ્થંભ વૈશા સુદ પડવો ને શુક્રવાર.
શ્રી ગૃહશાન્તિ
શ્રી ઉકરડીનુતર
શ્રી લગ્ન કરવાનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ બીજ શનિવાર.
શ્રી માંડવરાત્રી કરવાનો શુભ દિવસ વૈશાખ સુદ અગિઆરસ સોમવાર.
શ્રી ઉકરડી વિસર્જન વૈશાખ સુદી તેરસ બુધવાર.

માણેકલાલ ચીમનલાલ સહી. દા. પોતે
ચંદુલાલ માધવલાલ સહી. દા. પોતે

* * *

સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ના મહાદોષ નામક હસ્તપત્રિકા મિ. દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરી તરફથી છપાઈ છૂટી વહેંચાઈ હતી.

સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ચોથના મહાદોષ

પ્રિય કડવા પાટીદાર બંધુઓ,

આપણે માટે સંવત ૧૯૭૬ની સાલના લગ્નની તિથિ તરીકે કોઈક પક્ષ તરફથી માતા ઉમિયાજીએ આપેલી કહીને વૈશાખ સુદ ૪ જાહેર કરેલી છે અને ગામેગામ ફેલાવેલી છે. પણ ભાઈઓ તે તિથિએ આપણે આપણા બાલકોનાં લગ્ન કરવાં તે બિલકુલ ધર્મ વિરુદ્ધ (શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ) અને વરકન્યાને તથા તેમનાં માતાપિતાને અતિશય હાનિકારક છે, તે નીચે પ્રમાણે.

વૈશાખ સુદ ૪ને ગુરુવારનો દિવસ લગ્ન માટે ઘણા અનિષ્ટ છે. તે શાસ્ત્રોના પ્રમાણો સાથે નીચે બતાવવામાં આવ્યા છે.

શાસ્ત્રોમાં કહે છે કે જ્યારે જ્યારે ચોથને ગુરુવાર એકઠાં હોય ત્યારે ત્યારે આખો દિવસ મૃત્યુદા (મૃત્યુદા) તિથિ થાય છે. (પ્રમાણ).

खौ भौमे भवेन्नन्दा भद्रा भार्मव चन्द्रवोः।
बुधे जया गुरौरिक्ता शनौ पूर्णाच मृत्युदा॥

વળી શાસ્ત્રમાં કહે છે કે જે દિવસે મૃગશિર્ષ નક્ષત્ર અને ગુરુવાર એકઠાં થાય છે તે દિવસે મૃત્યુયોગ પણ થાય છે.

ચોથના દિવસે નક્ષત્ર મૃગશિર્ષ છે, અને વાર ગુરુ છે. તેથી ચોથનો દિવસ અને આખી રાત મૃત્યુયોગ છે ને તે છેક પાંચમના સવાર સુધી રહે છે.

પ્રમાણ વાંચો

मृगशिरसि सुरेज्ये नागदेवच शुक्रें।
रवि सुतमषि हस्ते मृत्युयोगा भवन्ति॥

આ મૃત્યુયોગમાં તો કંઈ સાધારણ કામ પણ થઈ શકે જ નહિ તે વાત જગજાહેર છે. તો લગ્ન તો થઈ જ કેવી રીતે શકે? તેમ ચોથના દિવસે વિષ્ટિ છે. તે પણ ઘણી અનિષ્ટ ફળ આપનારી છે.

તેમજ વળી સૂર્યના નક્ષત્રથી તે ચોથના દિવસનું ચંદ્રમાનું નક્ષત્ર મૃગશિર્ષ પાંચમું છે. તેથી વિવાહકાર્યમાં ઘણો જ અનિષ્ટ ઉપગ્રહ દોષ પણ ચોથમાં છે ને ચોથના દિવસે ઉત્પાદન યોગ પણ છે. (પ્રમાણ વાંચો).

शराष्टदिक् शकनगाति धृत्य स्तिथि धृतिश्च प्रकृतेष्च पंच॥
उपग्रहाः सुर्थमतो ऽव्जताराः शुभानदेशे कुरुवाल्हिका नाम्॥

વળી ઉપર જણાવેલા ત્રણ મહાદોષો ઉપરાંત બીજા દોષો પણ ઘણા છે. જે લંબાણ થઈ જવાના કારણે અહીં લખતા નથી.

આ ઉપરથી સારાંશ એ કે વૈશાખ સુદ ચોથને ગુરુવારનો દિવસ વરઘોડો ચઢાવવા, પીઠી ચઢાવવા, ફુલેકુ ચઢાવવા જાન લઈને જવા, કન્યાના હાથે ચુડીઓ તથા મંગળ કંકણ તેમજ મીંઢણ વગેરે બાંધવા, ને લગ્ન કરી વરકન્યાને વળાવવા માટે ઘણો જ અશુભ દિવસ છે અને શુભ કાર્યો તો તે દિવસમાં બિલકુલ થાય જ નહિ. ને ચોથમાં જો કદાચ કરે તો વરકન્યાને તથા તેમના માતાપિતાને તેમ ધનને મોટી હાનિ આવે તેવું છે. તેવાં કારણોથી જ ટીપણામાં લગ્નનાં મુહૂર્તો જે આપેલાં છે, તેમાં તે ચોથનો અનિષ્ટ દિવસ દાખલ કરવામાં આવ્યો નથી, તેથી આપ સર્વે ભાઈઓને નમ્ર વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વૈશાખ સુદ ચોથને ગુરુવારને લગ્નના મુહૂર્ત તરીકે શાસ્ત્રે ગણેલું નથી તેથી આપ સર્વ ભાઈઓ પણ ચોથને લગ્ન દિવસમાં ગણશો નહિ તેમજ આપનાં છૈયાં-છોકરાંઓનું શુભ વાંચવું હોય તો તે દિવસ લગ્નસંબંધનું કંઈ પણ શુભ કાર્ય કરશો નહિ એ જ. લિ. આપનો શુભેચ્છક

દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરી

* * *

ઉપલી હસ્તપત્રિકાના જવાબ રૂપે સં. ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ કડવા કણબીના લગ્ન કરવા માટે ઘણી જ શ્રેષ્ઠ એ નામની હસ્તપત્રિકા વિરુદ્ધ પક્ષવાળાએ વહેંચી હતી.

॥ श्री उमियाजी प्रसवः ॥

જાહેરખબર

સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ (ચોથ) કડવા કણબીના લગ્ન કરવા માટે ઘણી જ શ્રેષ્ઠ

પ્રિય કડવા પાટીદાર બંધુઓને જણાવવાનું કે આપણા ભાઈઓને દુર્ગાપ્રસાદ તરફથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ (ગરેઉ)નું લગન કરવામાં મૃત્યુયોગ તેમ ઉત્પાત્ત યોગ છે. તેથી કરી મહાદોષ છે. એમ કહી તે દિવસે લગન ના કરવા વહેમમાં નાંખે છે. પણ તે કોઈએ માનવું નહી. કારણ કે તેમને જાહેર કરેલી સંવત ૧૯૭૬ના

વૈશાખ સુદ ૩ બુધવારની તારીખ છે. તે તારીખે લગન કરવા માટે અમલમાં આવે તેવો પ્રયત્ન છે. તેમને કયા મોટા શાસ્ત્રી અગર પંડિતે શ્લોક લખી સિદ્ધાંત કરી આપેલો છે તે જણાવતા નથી. તેમ તે પોતે તેવા ધર્મશાસ્ત્રના અનુભવી નથી. અમોને સારા વિદ્વાન પંડિતોના અભિપ્રાય મળ્યા છે. તેની હકીકત શ્લોક સિદ્ધાંત સારુ સાથે નીચે જાહેર કરીએ છીએ.

॥ श्री उमियाजी प्रसन्नः ॥

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ સમસ્ત ભાઈઓ

વિ.વિ. કે ચાલુ વર્ષમાં વૈશાખ માસ શુક્લ પક્ષ ચોથનું શુભમુહૂર્ત શ્રી ઉમિયાજીની સ્વઈચ્છાનુસાર નીકળેલ મુહૂર્ત પત્રિકા પ્રમાણે શુભ છે અને તે જ લગ્ન કરવાથી સર્વ બાળકો સુખી થશે. કારણ કે કેટલાક વખતે સામાન્ય પક્ષના માણસો વારંવાર પોતાનું પ્રાબલ્ય બતાવવા દૈવની ઈચ્છાનું અપમાન કરતા આવ્યા છે અને તે જ પ્રમાણે અનેક રીતના મુહૂર્ત દોષ જણાવે છે તે કેવળ પોતાનું અભિમાન જાહેર કરે છે. જ્ઞાતિના ઝઘડા જ્ઞાતિના કાર્યમાં કરવાના છે પરંતુ માતાના લગ્નમાં તે વ્યાવહારિક છે. વળી આ વ્યાવહારિક લગ્ન નથી. જેથી જ્યોતિષશાસ્ત્રમાં તેનો બાધ નથી સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદી ૪ના મહા દોષ એવા નાતના શુભેચ્છક દુર્ગાપ્રસાદ તરફથી નીકળેલ જાહેરખબરથી સર્વ લોકના મનને ઉદ્વિગ્ન કર્યા છે તે અયોગ્ય છે.

કારણ ત્રીજ ઉપર ચોથ રીક્તાતિથિ છે. हानिदाच चतुर्थिका॥ ચતુર્થી હાનિ કર્તા છે, તેથી જ માતાજીએ પોતે પાંચમ પૂર્ણાતિથિ ગ્રહણ કરી છે. ગુરુવાર માતાજીનો વાર છે. નક્ષત્ર લગ્ન યોગ્ય છે. સામાન્ય રીતે આખા જગતનાં સ્ત્રીપુરુષો જાણે છે કે બુધવારે બેટી વળાવાય જ નહિ, કારણ કે!

आदित्यवारे प्रभवंति रोगा।
भौमेच मृत्यु विधवा बुधेच॥

લોકો પોતાના મનમાં એમ જાણતા હોય કે રાત્રીના બાર વાગ્યા પછી વાર બદલાતો હશે. પરંતુ તેમ નથી. સૂર્યના ઉદયથી ઉદય સુધી વાર કાયમ રહે છે. માટે જ માતાજીએ ગુરુવાર પ્રમાણ કરેલો છે. બુધવારે વરકન્યા વળાવવાથી કન્યાનો વિધવા યોગ પ્રાપ્ત થાય છે.

વળી मृत्युदात्री तुनवभीपंचमी सर्व सिद्धिदा॥ તેમજ મૃત્યુયોગ એટલે શું! પાટીદારના અકાલ અવિવાહિત લગ્નને માટે કોઈ પણ જાતનો દોષ લાગુ થતો નથી. વ્યતિપાત યમઘટ મૃત્યુયોગ ગુરુ શુક્રારત યાસિંહસ્થના વર્ષમાં માતાજીની ઈચ્છાથી લગ્ન કરવાથી તેનું શુભ છે. મૃત્યુયોગ શિવનો કલ્યાણકાર યોગ છે. વિષ્ટિ કલ્યાણી છે. છતાં શાસ્ત્રમાં તે દરેકની કાર્ય પ્રત્યે ઘટીઓ ત્યાગ કરવાની કહેલી છે. વિશિષ્ટ એટલે શું? પંચાગનાં પાંચ અંગોમાં જે જે કામમાં જેની અધિકતા હોય તેનો જ ઉપયોગ કરવો. તેવું શાસ્ત્રમાં છે.

તથાપિ મુહૂર્ત બ્રાહ્મવિવાહ માટે જ છે. દેવી લગ્ન માટે જ કોઈ પણ જાતના કુયોગ હોતા નથી.

दैवी लग्न मस्ति चेत् तहि ए वंसति अन्यत्र कुयोगादिवाधंनतु॥

कस्मात् इश्वरनाम्नेवंशय॥ उमयानाम्ने कन्याय॥ एवंसति देव लग्न मस्ति॥

તે ઉપરાંત ઘણાંક શાસ્ત્રોના વચનથી વૈશાખ સુદી ૪-૫ ગુરુવારનું કાઢેલું મુહૂર્ત સારી રીતે સિદ્ધ થઈને જ નીકળેલું તેને જ દરેક ભાઈઓએ પોતાની પરંપરાની માન્યતા રાખી સર્વજગત માત્ર કડવા પાટીદારનાં બાળકોના લગ્નદેવના કાઢેલા મુહૂર્તમાં કરવાથી કોઈ જાતનો મહાદોષ છે જ નહિ.

વળી મૃત્યુયોગ મહાન યોગ છે, પરંતુ તે જ દિવસે શુભયોગ શું છે તે જણાવું છું.

मुकाविल्लका विल्लला लीललाता॥
महाकोसना दोषना चोन कोषा
कलाबार वोसअभाशि दत्रशिल्लशिल्ला
दिला मादला बादला श्वावयोगा४

સાયંકાળે ગુરુવારે પંચમી થયા પછી દરેક જાતના કુયોગ નષ્ટ થઈ જાય છે અને અશ્વઆબ યોગથી જ માતાજીએ પોતાનાં લગ્નનું મુહૂર્ત સિદ્ધ કર્યું છે. તે જ શુભ છે. અહમદ બાદશાહે વૈશાખ સુદી ૫ ગુરુવારે જે અમદાવાદ શહેર પોતાનું નામ કાયમ રાખવા માટે જે મુહૂર્ત કર્યું હતું અને તે જ મુહૂર્તથી આ શહેરની દિનપ્રતિદિન ઉન્નતિ થતી જોવામાં આવે છે.

તે અશ્વઆબ યોગથી જ (જુઓ કુરાનમાં) તો આ લગ્નપત્રિકા માતાજીમાંથી પ્રસિદ્ધ થઈ નીકળી છે. તે પ્રત્યક્ષ માન સૌભાગ્ય પાર્વતિ શયો:॥ ફળ શંકર ભગવાન ઉમાને કહે છે! હમારાં દૈવીલગ્નમાં જે જે બાલ કન્યાઓના લગ્ન થશે તે અખંડ સૌભાગ્ય ભોગવવાં વાળાં જ થશે. નતુ–માનુષિ વિવાહ.

ઉપર પ્રમાણે અમોને અભિપ્રાય મળ્યો છે તેથી ફરી સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ (ગરેઉ)નું લગન રૂડી રીતે કરવા કોઈએ અચકાવવું નહીં. આપણા લગન દેવલગન ગણાય છે તેમ ઉમામહેશ્વરના શુભગ્રહ ચંદ્રમાં જોઈ તેમની કુંડળી કાઢી માતામાં બીડો નાંખીને લગન એક જ નીકળે છે. આ પ્રમાણે અસલથી વંશપરંપરાથી થાય છે. દેવલગનને મનુષ્ય લગન સાથે સંબંધ રહેતો નથી. મનુષ્યલગન સાથે સંબંધ હોય તો એક જ દિવસે બધાના ગ્રહો અગર ચંદ્રમા ક્યાંથી અનુકૂળ હોય. સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૩ બુધવારે અડચણોની હકીકત ઉપર જણાવેલી છે. તે ઉપરાંત તે દિવસે કડવા કણબીની નાતને બારમો ચંદ્ર છે, તે ધ્યાન લેશો. માટે સર્વે ભાઈઓએ સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ના લગન કાંઈ પણ વહેમ લાવ્યા વગર રૂડી રીતે કરવા ને કોઈ પણ ભાઈને વહેમ આવે તો ઉપરની હકીકત પંડિતના અભિપ્રાય સાથેની જણાવી છે તે કોઈ સારા વિદ્વાન શાસ્ત્રી અગર પંડિતોને બતાવી ખાતરી કરી લેવા ભલામણ કરીએ છીએ. એ જ.

અમદાવાદ. લિ. આપનો શુભેચ્છક

તા. ૨૮-૧૨-૧૯ **પટેલ કાળીદાસ બોઘાભાઈ**

કડવા કણબીની નાતના પટેલ

* * *

ઉમિયા માતામાંથી નીકળેલાં ખરાં લગ્નનો ખરો ખુલાસો એ નામની હસ્તપત્રિકા ઊંઝાના પટેલ શામળદાસ બાજીદાસની સહીથી છપાઈ વેંચાઈ હતી. [વાંચનારને વિનંતી છે કે નં. ૪ની હસ્તપત્રિકા આની સાથે સરખાવવી. સન ૧૯૧૦માં લશ્કરી પક્ષની વિરુદ્ધમાં પા. શામળદાસ બાજીદાસ હતા. તે જ પા. શામળદાસ સન ૧૯૨૦માં લશ્કરી પક્ષમાં ભળીને સામા પક્ષની વિરુદ્ધ બોલે છે. લોકવાયકા છે કે સન ૧૯૧૦માં શેઠ શંભુપ્રસાદ ગુજરી ગયેલા અને મિ. દુર્ગાપ્રસાદ નાની વયના હોઈ લશ્કરીની મિલકત સરકારના

કાબૂમાં હોવાથી પા. શામળદાસને ધન પ્રાપ્તિ નહીં થવાથી સામા પક્ષમાં ભળ્યા હતા. એ વાયકામાં સત્યાંસ જણાય છે, અને પા. શામળદાસ બાજીદાસ સ્વતઃ સિદ્ધ જુઠા કરે છે. તે જ પા. શામળદાસ માટે ના. ગાયકવાડ સરકારના કડી પ્રાંતના સૂબા સાહેબના દા. હુકમમાં શું કહે છે તે જુઓ.]

ઉમિયા માતાજીમાંથી નીકળેલાં ખરાં લગ્નનો ખરો ખુલાસો

અમો નીચે સહી કરનાર ગામ ઊંઝાના મોહોલાત તથા રૂસાત પાર્ટીના આગેવાન પટેલ શામળદાસ બાજીદાસ તથા પટેલ લલ્લુભાઈ લખમીચંદ તે સર્વે ગામના રહીશ કડવા પાટીદાર ભાઈઓને આથી જાહેર કરીએ છીએ કે અમો શ્રી માતા ઉમિયાજીમાંથી વિધિપૂર્વક કાઢેલી લગ્નની તિથિનો પડો તથા કંકોત્રી લઈને અમદાવાદમાં શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરીને ઘેર આવેલા હતા અને તેમણે હંમેશના રિવાજ મુજબ વરઘોડો કાઢીને અસારવે જઈને ત્યાં તોરણ બાંધીને અમદાવાદની નાતના તરવાડી પાસે પડો ફોડાવી તથા વંચાવી લગ્નની તારીખ સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ત્રીજને બુધવાર જાહેર કરી હતી. આ વાત સત્ય છે અને તેમાં કાંઈ સંદેહ નથી.

તે અરસામાં કાળીદાસ બોઘાભાઈની સહીથી એમ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે લગ્નની તિથિ સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ચોથને ગુરુવારની છે ત્યારબાદ તેમણે તા. ૨૫-૧૨-૧૯ને રોજ એક જાહેરખબર બહાર પાડી એમ જણાવેલું હતું કે લગ્નની તિથિ સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ચોથની છે તે ખરી છે. વળી તેમાં તેમણે લખ્યું છે કે લગ્નના બ્રાહ્મણો તેમજ લગ્ન કાઢવાના હકદાર પટેલો ઊંઝામાં ઉમિયા માતાજીમાંથી લગ્નનો બીડો લઈ આવેલા તેમાંથી કાઢેલી છે અને તે લગ્ન હરવખતના રિવાજ મુજબ જે વિધિથી થાય છે ને વિધિસર કાઢી લાવવામાં આવેલું છે વગેરે વગેરે અને તે જાહેરખબરના જવાબમાં અમો જણાવીએ છીએ કે લગ્નની તિથિ અમો ઊંઝા ગામના મોહોલાત રૂસાત પાર્ટીના આગેવાનો પા. શામળદાસ બાજીદાસ તથા પટેલ લલ્લુભાઈ લખમીચંદે યથાવિધિ કાઢેલી છે તેનો પડો તથા કંકોત્રી લઈને અમો સીધા અમદાવાદમાં શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરીને ઘેર સીરસ્તા મુજબ આવેલા હતા અને અમારો આણેલો પડો તથા કંકોત્રી અસારવા આગળ આપણા કડવા પાટીદારની સભાસમક્ષ તરવાડીના હાથમાં આપેલ હતાં તે

તરવાડીએ બધાની રૂબરૂમાં ખોલીને સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ત્રીજને બુધવાર વાંચી હતી. આ તિથિ સિવાયની બીજી કોઈ પણ તિથિ આપણાં લગ્નની તિથિ નથી અને જો કોઈ તેમ કહે તો તે તદ્દન ખોટું છે.

અમદાવાદ કડવા પાટીદારની નાતમાં ગમે તે કારણથી ગમે તેવો કલેશ હોય, અને તે કલેશનું સમાધાન કરવા નીમાયેલા પંચ માણેકલાલ ચીમનલાલ તથા રા. ચંદુલાલ માધવલાલ ગમે તે રીતે કરે, અને ગમે તે સાલની ગમે તે તિથિઓ તે લખે તેની સાથે અમારે કશી નિસ્બત નથી. તેમજ સુધારાવાળા ગમે તેટલી સાલની ગમે તેટલી તિથિઓ બહાર પાડે તેની સાથે પૂર્ણ અમારે કાંઈ નિસ્બત નથી. અમારી તો દરકાર એટલે જ છે કે સંવત ૧૯૭૬ની સાલના લગ્નની તિથિ વૈશાખ સુદ ત્રીજને બુધવાર છે અને તે જ તિથિ માતાજીમાંથી વિધિપૂર્વક પૂજાપાત્રી અને પ્રાર્થના કરીને મેળવેલી છે એટલે ખરી જ છે અને તે તિથિને બદલે જે કોઈ કાંઈ મુદ્દાસર બીજી તિથિ અગર ખાસ કરીને મહાદોષ વાળી મૃત્યુયોગની વૈશાખ સુદ ચોથને ગુરુવારની તિથિ જાહેર કરે તે અસત્ય અને મીથ્યા છે એ જણાવવું અને ઢોંગીને ખોટા પાડવા.

નિમાયેલા પંચ રા. માણેકલાલ ચીમનલાલ તથા રા. ચંદુલાલ માધવલાલ તેમના ફેંસલામાં જણાવે છે કે બન્ને પક્ષો તરફના લગ્નનાં પડાં (કે જેમાં લગ્નની તારીખો હોય છે) તે બન્ને પક્ષોને આજરોજ એકબીજાના વિદ્યમાન આપી દેવામાં આવ્યા છે તે સંબંધમાં અમારે કહેવાનું એ છે કે અમો મોહોલાત રૂશાત પાર્ટીના બન્ને આગેવાનો ઊંઝાથી માત્ર એક જ પડો લઈને આવેલા હતા અને અમોએ એ પડો શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ બેચરદાસ લશ્કરીને સ્વાધીન કરી દીધેલો હતો. બીજો પડો અમો લાવેલા જ નથી. બીજા કોઈથી લવાય એવું હતું જ નહી એટલે બીજો કોઈ લાવ્યો જ નથી. તો પછી બીજો પડો આવ્યો ક્યાંથી? રા. ચંદુલાલને આપનાર સખ્સને આપ્યો કોણે?

ચોથની હિમાયત કરનારને અમો કહીએ છીએ કે અમો મોહોલાત રૂસાત પાર્ટીના આગેવાનો જેમને માતાજીમાંથી લગ્નનો પડા મેળવવાનો હક છે અને જેમને મળ્યો હોય છે તેમના સિવાય બીજા કોઈને કંકોત્રીમાં સહી કરવાનો અખત્યાર કે હક નથી તો અમારા સિવાય બીજા કોણે આ સાલે લગ્નની કંકોત્રીમાં સહી કરી ચોથની હિમાયતીને લગ્નની તારીખ આપી તે તેણે નામવાર

જણાવવું અને નહિ જણાવવામાં આવે તો તે તૂત છે એમ ખુલ્લું સમજાશે અને તે પર વિચાર કરવામાં આવશે.

ચોથના હિમાયતી તરફથી લગ્નની તિથિ બહાર પડી તેની સાથે સાથે બીજી બાબતની તિથિઓ બહાર પાડવામાં આવી નથી તે ઉપરથી એમ સાફ સમજાય છે કે તેમની પાસે તે જાણવાનું સાધન જે પડો કે કંકોત્રી તે તેમને મળ્યો નથી. નહિ તો એક તારીખની સાથે બીજી ઓછી અગત્યતાની તારીખો બહાર પાડવામાં શી અડચણ કે અગવડ હતી ખરું.

વળી કાલીદાસ બોઘાભાઈ કડવા કણબીની નાતના પટેલ તરીકે પોતાને જણાવે છે. તેમને અમો પૂછીએ છીએ કે કડવા પાટીદારની નાતે તેમને કયે વખતે અને કયી જગાએ પટલાઈની પાઘડી બંધાવી અને આખી નાતના પટેલોએ ઈલ્કાબ આપ્યો તે તેમણે મહેરબાની કરીને જણાવવું અગર તો પટલાઈની પદવી તેમણે પાછી ખેંચી લેવી.

તા. ૩૧-૧૨-૧૯૧૯

મોહોલાત પાર્ટી.

પટેલ શામળદાસ બાજીદાસની સહી દા. પોતે.

રૂષાત પાર્ટી.

પટેલ લલ્લુભાઈ લખમીચંદની સહી

દા. પટેલ હરજીવનદાસ લલ્લુભાઈ

* * *

ઉપલા પા. શામળદાસ બાજીદાસના ઉમિયા માતાજીમાંથી નીકળેલાં ખરા લગ્નના ખરા ખુલાસારૂપી બહાર પડેલા છાપાનો કાળીદાસ બોઘાભાઈનો છપાવેલો જવાબ-હસ્તપત્રિકા છૂટી વેંચાઈ હતી.

ઉમિયા માતાજીમાંથી નીકળેલા

ખરા લગ્નના ખુલાસા રૂપી બહાર પડેલા છાપાનો જવાબ

સર્વે કડવા પાટીદાર ભાઈઓને તેમ ઊંઝાના શામળદાસ બાજીદાસ તથા લલ્લુભાઈ લખમીચંદવાળાને જણાવવાનું કે તા. ૩૧-૧૨-૧૯ના રોજે કાઢેલા લગ્નના ખુલાસાના છાપાનો જવાબ નીચે પ્રમાણે છે.

ઊંઝાના શામળદાસ બાજીદાસ પડો તથા કંકોત્રી લઈ સીધા દુર્ગાપ્રસાદને

ઘેર સીરસ્તા મુજબ ગયાનું લખે છે. તે તદ્દન બનાવટી વાત જોડી કાઢેલી છે. પડો-કંકોત્રી અમદાવાદ સ્ટેશને જ માણેકલાલ ચમનલાલને સ્વાધીન કરવામાં આવેલી હતી. તે સીરસ્તા મુજબ અમારા ઘર આગળ તે લાવ્યા હતા ને પછી માણેકલાલ પડો-કંકોત્રી લઈ ગયા હતા. શામળદાસ પોતે જાણે છે કે પટેલને ત્યાં પડો કંકોત્રી જાય છે ને ગઈ વખતના લગ્નમાં પણ તે પોતે અમારા ઘેર આવેલા છે. દુર્ગાપ્રસાદને ત્યાં સીરસ્તા પ્રમાણે જવાનો હક નથી તે પોતે સારી રીતે જાણે છે ગઈ. વખતે પોતે (શામળદાસે) જાહેરખબર તા. ૭-૨-૧૯૧૦ની કાઢી હતી. તેમાં જણાવેલું છે કે સમગ્ર કોમના શેઠ વનમાળીદાસ નારાયણદાસ તથા પટેલ કુટુંબવાળા ઉપર લગનપત્રિકા મોકલાવાય છે. પટેલ બેચરદાસ અંબાઈદાસ અમારી નાતના શેઠ પટેલ નથી. ને તેમનો હક નથી એવું શામળદાસે પોતે છપાવેલું છે. તે ઉપરથી સર્વે ભાઈઓને સમજવામાં આવશે કે ખરા હકદાર અમો છીએ.

અમો અમદાવાદમાં કડવા કણબીની નાતમાં પટેલ છીએ ને સમગ્ર કોમ તરફથી વંશપરંપરાથી અમારા ઘરના ઊંઝામાં ઉમિયાજી માતાજીમાંથી લગનનો પડો લઈ રૂસાત તથા મોલાત પાર્ટીના માતાજીમાંથી લગનનો પડો લઈ રૂસાત તથા મોલાત પાર્ટીના માણસો આવે છે. તે પ્રમાણે પણ આ વખતે પડો લઈ આવ્યા હતા ને તે પડો અમારી પાસે છે ને તે પડામાંથી સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ (ગરેઉ)ની તારીખ નીકળેલી છે. તે પડો જોવા માટે તેમ રૂસાત મોલત પાર્ટીની તેમ લગનીઆની સહીઓ જોવા માટે જે ભાઈઓને ઇચ્છા હોય તેમને અમારા ઘર આગળ આવવું ને તે બતાવવામાં આવશે પણ અમોએ મહા સુદ ૫ (વસંતપંચમી) એ લગ્નના વેડાની તેમ સહીઓની કોપી છપાવી બહાર પાડવા વિચાર રાખેલો છે તે જાણવા લખ્યું છે.

અમો અમદાવાદમાં કડવા કણબીની નાતના પટેલ છીએ તેમ સમગ્ર કોમના પટેલ તરીકે પ્રથમ લગ્નનો પડો અમારે ઘેર આવે છે. તે આખી નાતમાં જગજાહેર છે. તેમ શામળદાસ પણ સારી રીતે જાણે છે. દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદને ત્યાં નાતો થયેલી તે વખતે પટેલ તરીકે અમારા બાપ દાદાઓને રૂ ૧। તથા શ્રીફળ મૂકી રજા લેવામાં આવેલી. તેમ ચાંલ્લો કરવામાં આવેલો હતો. ને હાલ અમોને થાય છે. અમો પટેલ વંશપરંપરાથી છીએ. નવા થવા માગતા નથી.

જેને નવા પટેલ તરીકે પરાણે થવું હોય તેમને પટલાઈની પદવી પરાણે લેવી નહિ. ને લીધી માનતા હોય તો પાછી ખેંચી લેવી.

લગ્નની (માંડવરાત ગણેશ પુજાની) તારીખો અસલના રિવાજ પ્રમાણે મહા સુદ ૫ (વસંતપંચમી) એ જાહેર થશે. તેમ છતાં કોઈને હાલ જોવી હોય તો પડામાંથી આવી જોઈ જવી ઊંઝાના શામળદાસ બાજીદાસ તથા લલ્લુભાઈ લખમીચંદવાળા પોતાના અંગન હિતની ખાતર લોકોને ઊંધે રસ્તે દોરે છે તે માનવું નહીં. ગઈ વખતના લગ્નમાં પોતે અમારા ઘેર આવ્યા હતા આ વખતે તેમની પાર્ટીના માણસોને મોકલ્યા છે. ને પોતે વિશેષ હીત મેળવવા હક નહી છતાં દુર્ગાપ્રસાદને ઘેર ગયા છે. વળી ઊંઝાના શામળદાસ બાજીદાસ તથા લલ્લુભાઈ લખમીચંદવાળાને જણાવવાનું કે તમોએ અમારા વંશપરંપરાના હક વિરુદ્ધ જે કૃત્ય કરેલું છે, તેમ બદ્‌નક્ષીભર્યું લખાણ કર્યું છે તેના માટે લખીતવાર દીન (૮) આઠમાં અમારી લખીતવાર માફી માગવી. તે પ્રમાણે નહિ વર્તો તો વકીલની સલાહ મળ્યા મુજબ યોગ્ય પગલાં ભરવામાં આવશે.

અમો વિશેષ લંબાવવા માગતા નથી. માટે સર્વે ભાઈઓએ માતાના પડામાંથી સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૪ (ગરેઉ)નું લગ્ન નીકળેલું છે તે માનવું એ જ.

અમદાવાદ **પટેલ કાળીદાસ બોઘાભાઈ**
તા. ૬-૧-૧૯૨૦ **કડવા કણબીની નાતના પટેલ**

* * *

ઊંઝાના મોલોત અને રૂંસાતના પાટીના પટેલોની પા. શામળ બાજીદાસ વિરુદ્ધની જાહેરખબર છૂટી વેંચાઈ હતી. તેમાં લગભગ ૨૦૦ પાટીદારોની સહીયો હતી.

ઉમિયાજી માતાજી સત્ય

જાહેરખબર

અમો નીચે સહીઓ કરનાર ઊંઝાના મોલોત તથા રૂસા પાર્ટીના ભાઈઓ જણાવીએ છીએ કે -

ઊંઝાના પા. શામળદાસ બાજીદાસ તથા પટેલ લલ્લુભાઈ લખમીચંદે તા. ૩૧-૧૨-૧૯ના રોજ જાહેરખબરમાં જાહેરાત આપી જણાવ્યું કે લગ્ન કાઢવાનો

હક અમારો છે તે વાત તદ્દન ખોટી છે. પણ લગ્ન કાઢવા રૂસાત્ત પાટી તથા મોલાત પાટીનો હક છે કારણ કે તેમણે તો પોતાનો હક સંવત ૧૯૬૬ની સાલમાં શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીને લખી આપ્યો છે તેથી તેમનો હક જ નથી. અને અમારા બંને પાટીના વડીલો અમદાવાદ આઠીઆવાળા પટેલ કુટુમને ત્યાં લગ્નનો પડો લઈ જતા અને અમે પણ મોકલે જઈએ છીએ.

વળી શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદને ત્યાં પડો લઈ જવાનું ઉપરના બન્ને ઈસમો જણાવે છે તે વાત તદ્દન ખોટી છે. પોતાના સ્વાર્થના લીધે જ આ પ્રમાણે જણાવે છે.

માટે ઉપરના બંને ઈસમો પા. શામળદાસ બાજીદાસ તથા લલ્લુભાઈ લખમીચંદની સહીથી કંકુત્રી આવે તે કોઈ પણ આપણી જ્ઞાતિવાળા ભાઈએ વર્તવી નહીં. કારણ કે તેઓએ શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદને પોતાનો હક જ (લખી આપવાનો હક નહિ છતાં) દસ્તાવેજ સંવત ૧૯૬૬ની સાલમાં કરી આપ્યો તે વખતે જ અમો બે પાર્ટીઓ ભેગી થઈ તેમની પાસેથી આગેવાનની પદવી ખેંચી લીધી છે.

વળી ઉપર લખેલી તારીખના જાહેરનામામાં જણાવે છે કે અમદાવાદના પટેલ કાળીદાસ બોઘાભાઈને કડવા કણબીની જ્ઞાતિના પટેલની પદવી કોણે આપી અને પાઘડી કોને બંધાવી એ પૂછવું તેમને યોગ્ય નથી કારણ કે એ બાબતમાં અમારા બંને પાટીના વડીલોએ પટેલના ઈલકાબ અને માન આપેલું છે. તે વાત સત્ય છે.

વળી તેમના તરફથી સંવત ૧૯૭૬ના વૈશાખ સુદ ૩ને બુધવારનું જે લગ્ન બતાવે છે તે ખોટું છે. તે માટે સર્વે જ્ઞાતિભાઈઓએ માન્ય કરવું નહીં.

* * *

તા. ૨૫મી જાન્યુઆરી ૧૯૨૦ની જાહેર મીટિંગમાં આ સાલ લગ્ન કરવાં એવું મતે ઠરાવવામાં આવ્યું હતું એવું પ્રતિપાદન કરતી હસ્તપત્રિકા હતા. ૨૬-૧-૨૦ને દીને છપાવીને (ઘણું કરીને લશ્કરી પક્ષ તરફથી) વેહેંચાઈ હતી. [નજરે જોનાર એક શખ્સના કહેવા પ્રમાણે આ મીટિંગ નિર્માણ કરેલા વખતે ભરાઈ નહોતી તે વખતે ફક્ત બે કીટસના લાઈટ અને પાથરણાં હતાં. અડધા પોણા કલાક પછી સોદોઢસો માણસ આવ્યા હતા અને માછીવાડાનો દેખાવ કરી વેરાઈ ગયા હતા. થોડી બોલાબોલી યા મારા મારી થઈ હતી અને દીવા ઓલવાઈ ગયા હતા. ઓલવી નાંખ્યા હતા, જેના પરિણામે વેરાવાની જરૂર હતી.]

શ્રી ઉમા દેવ્યા કૃપાસ્તુ

જાહેરખબર

પ્રિય કડવા પાટીદાર ભાઈઓ,

તા. ૨૫મી જાન્યુવારી ૧૯૨૦ના રોજ એક એવી જાહેરખબર વહેંચવામાં આવી હતી કે આપણી અમદાવાદની કડવા પાટીદારોની સમસ્ત નાતની મીટિંગ સ્વામિનારાયણના મંદિર પાસે આવેલી રણછોડજીની વાડીમાં ભરાશે અને તેમાં લગ્ન સંબંધી પ્રશ્નોનો નિકાલ કરવામાં આવશે. આ જાહેરખબર અનુસાર અમદાવાદના કડવા પાટીદારની નાત સમસ્તની મીટિંગ ભરાઈ હતી; અને તેની અંદર અતિ વધુ મતે એવું નક્કી થયું છે કે આ સાલ લગ્ન કરવા અને તે વૈશાખ સુદી ત્રીજનાં કરવાં - આ બાબત લગભગ પાંચ-સાત વાર રજૂ થઈ અને પાંચ-સાત વાર ઉમિયા માતાજીની જય સાથે મંજૂર રહી છે.

અમદાવાદ **જ્ઞાતિબંધુઓ**

તા. ૨૬-૧-૧૯૨૦

* * *

વિવાહની વધાઈ અને મૂર્ખાઓની લડાઈ એ નામની હસ્તપિત્રકા શા. માણેકલાલ મોતીલાલે શ્રી રણછોડરાય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છપાવી જ્ઞાતિના અગ્રેસરોને બીડી હતી તથા છૂટી પણ વહેંચાવી હતી.

વિવાહની વધાઈ અને મૂર્ખાઓની લડાઈ

વાણિયાઓમાં-પાટીદાર-એટલે ગરાશિયાઓને ત્યાં પાટીથી નામું રાખનાર તે પાટીદાર-વાણિયા. આવા વાણિયા તે કરડવાપણામાં મોજ માને છે. વાણિયાના ફળિયામાં કૂતરાઓ ઘુરકાઘુરકી કરી રહ્યા છે, અને સામસામા કરડવા મંડી પડે છે. કૂતરાઓને વિવાહ વિકારવશ મસ્તીની મોસમમાં, એક બીજાનો કચ્ચરઘાણ કરતાં પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ, જોયું છે અને જોઈશું. પણ માણસજાતમાં, વિવાહના પ્રસંગમાં, વિવાહનો દિવસ નક્કી કરવામાં, ઘુરકા ઘુરકી થયેલી જોઈ! જોઈ હોય તો કહો! કઈ જ્ઞાતિમાં! અને કેવા માણસોના

હાથે! મેહેરબાની કરીને ખબર આપજો, નીચેના ઠેકાણે કે એક મહાભારત છાપાને શોભાવવાને, શણગાર રૂપ કામ લાગે. લિ. સ્નેહાધિન-સ્વદેશી બંધુ- શા. માણેકલાલ મોતીલાલ, કોચરબાલડી, અમદાવાદ.

તા.ક. - સંપીસમજીને વિવાહનો એક દહાડો નક્કી કરી નાંખો, નહીંતર જ્ઞાતિબંધુઓને બહેકાવવામાં અને ખરાબ ખસ્ત કરવામાં ફજેતીના ફાળકા! ઉમરાવ બંધુઓએ, ખાસ નમ્રતાની દોરી હાથ ધરી, સત્યાગ્રહી થવું એમાં જ શોભા છે. વાણિયા મૂછ નીચી, તો સાડી સાત વાર નીચી કરતાં આવડે છે કે નહી? રોજ વિવાહ કરોને બાપા! સૌની મરજીમાં આવે તેમ સૌ કરો.

વિવાહના દહાડામાં એકમત થતા નથી, તો સ્વરાજ્ય શી રીતે ચલાવશે? શેઠિયા! સમજો! તમારા ઉપર તો દેશનો ઉદ્ધાર રહેલો છે!

* * *

ચાણસ્મા, ઉમતા, પરાસવ, ઉનાવા, મહેસાણા, ઊંઝા, લાડોલ, કાંબલી, જગન્નાથપરૂં, ઉપેશ, જાસ્કા, અને સુંઢીઆએ બાર ગામના ૬૩ પટેલોની સહીથી નીકળેલાં લગ્નની વિરુદ્ધ તથા એ લગ્ન વધાવવાં નહીં એવી જાહેરખબર છપાઈ વેંચાઈ હતી. (લગ્ન કહાડવામાં પોતાનો હક પ્રતિપાદન કરતો આ ચોથો પત્ર છે, એવું વાંચનાર સ્પષ્ટ જોઈ શકશે.)

જાહેરખબર

સંવત ૧૯૭૬ના પોસ સુદ ૬ને દિને શ્રી મહેસાણા મુકામે આપણા બાર ગામો મળી ઠરાવ કરીએ છીએ કે આ સાલે આપણા કડવા પાટીદારનાં લગ્ન નીકળેલાં છે તે લગ્ન આપણા બાર ગામની સંમતિથી નીકળ્યાં નથી. તેમ ઊંઝાના બીજા ભાઈઓની સંમતિ લીધી નથી તેમ બાળલગ્ન પ્રતિબંધના કાયદામાંથી મુક્ત થવા સરકારમાંથી પરવાનગી માગેલી છે. તે પ્રમાણે પરવાનગી હજુ સુધી મળી નથી. તો બાળલગ્ન પ્રતિબંધના કાયદાથી મુક્ત થવાની પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય આપણા બાર ગામોમાં કોઈએ નીકળેલાં લગ્ન કરવાં નહીં એટલે (લગ્ન વધાવવાં પણ નહીં) આપણા કડી પ્રાંતની કમિટી એટલે કડવા પાટીદાર સમાજ એ નામની આપણી કમિટી ચાલે છે તે તરફથી શ્રીમંત સરકાર તરફ આપણા લગ્નસંબંધ અરજોનું પ્રકરણ ચાલે છે તેનો હજુ સુધી નિકાલ થયો નથી. નિકાલ થયા સિવાય લગ્ન વધાવવામાં આવે તો

લગ્નની પરવાનગી મેળવવામાં હરકત આવે છે અને પરવાનગી મેળવ્યા પહેલાં લગ્ન વધાવીએ તો આપણા રાજ્યમાં વસનારા ભાઈઓને જ હરકત આવે તેમ છે તેથી અજાણથી કોઈએ લગ્ન વધાવવું નહી એવી ખબર આપણા બાર ગામના ગોળ તરફથી બીજા કડી પ્રાંતના ગોળોનાં ગામોને આ ઠરાવની ખબર આપવી. આ ઠરાવ સર્વે ભાઈઓએ વાંચી સાંભળીને સહીઓ કરી છે, ઉપરના ઠરાવની નકલો છપાવી દરેક ઠેકાણે પ્રસિદ્ધ કરવી.

* * *

શ્રી કડવા પાટીદાર પરિષદ તે સાર્વજનિક છે કે અમુક માણસોથી ખાનગી છે? એ મથાળાનું ચર્ચાપત્ર **હિંદુસ્તાન દૈનિકપત્ર**ના તા. ૧૨-૧-૨૦ના અંકમાં છપાયું હતું.

(આ સમાજ કડી પ્રાંતના મોખાસણ ગામે ભરાઈ હતી તેના પ્રમુખ દા. પીતાંબરદાસ કુબેરદાસ એલ.એમ. એન્ડ એસ. હતા.)

શ્રી કડવા પાટીદાર પરિષદ
તે સાર્વજનિક છે કે અમુક માણસોની ખાનગી છે?

ઉપરની પરિષદની નવમી બેઠક તા. ૨૭, ૨૮, ૨૯ ડિસેમ્બર ૧૯૧૯ના દિને ગામ મોખાસણ તાલુકે કલોલમાં મળી હતી. તેના પ્રમુખ ડૉ. પીતાંબરદાસ હતા. તેમને ઉપરનો પ્રશ્ન પૂછવામાં આવે છે. આશા છે કે તેઓ સાહેબ જવાબ આપશે.

પરિષદ સાર્વજનિક હોય તો દરેક માણસને બોલવાની છૂટ હોવી જોઈએ તે છૂટ છીનવી લેવામાં આવી હતી.

જો તે ખાનગી હતી તો તેમાં થયેલા ઠરાવો આખી કોમને બંધનકર્તા કેમ થઈ શકે? તેનો જવાબ પણ ડૉક્ટર સાહેબ આપશે તો ઉપકાર થશે.

ડૉક્ટર સાહેબે પોતાના પ્રમુખ તરીકેના ભાષણમાં કહ્યું કે હું પક્ષાપક્ષીને ઉત્તેજન આપું એવો માણસ નથી. માટે મારે કહેવાનું જેમને ના ગમતું હોય અગર મારા વિચારથી જેના વિચાર જુદા હોય તેમણે પોતાના વિચાર છૂટથી જણાવવા પણ તે પ્રમાણે થવા પામ્યું નહોતું. તે આ નીચેની બિનાથી જણાશે.

મિ. કેશવલાલ માધવલાલ લઢુએ પોતાની પસંદગીના નામો સબજેક્ટ કમિટીના મેમ્બરો તરીકે લખ્યા, પછી સભામાંથી જે માણસો નામ સૂચવવા

આવતા હતા તેઓને મિ. છગનલાલને નામ આપવાં પડતાં હતાં. મિ. છગનલાલની પસંદગી પામતાં જ નામો મંડપમાં ઊંચી બેઠક ઉપર બિરાજેલા મિ. કેશવલાલ લખતા હતા.

મિ. મંગુભાઈ શામળદાસે પા. ગંગારામ જેઠીદાસ છત્રાલાનું નામ સબજેક્ટ કમિટીમાં લખવા સુચવ્યું, જે મિ. છગનલાલ પીતાંબરદાસને તેમજ મિ. કેશવલાલ માધવલાલને અને દેસાઈ અમરસિંહભાઈને પસંદ આવ્યું નહિ, લગભગ અડધા કલાક સુધી તે સંબંધે બન્ને પક્ષ વચ્ચે વિવાદ ચાલ્યો, પણ પા. ગંગારામની ચૂંટણી સબજેક્ટ કમિટીના મેમ્બરમાં થઈ નહીં.

પા. અંબારામ ગામ પુંધરાનાએ સબજેક્ટ કમિટીમાં શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડ સરકારને બાળલગ્ન પ્રતિબંધ નિબંધની કલમ ૮માં અપવાદ 'લગ્ન' શબ્દના બદલે 'પુખ્તણું' શબ્દ મૂકવાનો સુધારો કરવાની દરખાસ્ત લાવવા દેવાની પરવાનગી માગી. પા. ઈશ્વરદાસ જોઈતનદાસે પ્રમુખ વગેરેને જાહેર રીતે ખાતરી આપી કે પા. અંબારામની દરખાસ્ત આપણી ઈચ્છા વિરુદ્ધ છે, તેથી તે દરખાસ્તને તોડી પાડનારા હું સો માણસો ઊભા કરીશ, એટલે પા. અંબારામને પોતાની દરખાસ્ત મૂકવાની પરવાનગી અપાઈ.

બીજે દિવસે પા. અંબારામની દરખાસ્તને ટેકો આપે એવો માણસોની સંખ્યા વધવાથી અગર ગમે તે કારણથી પા. અંબારામને પોતાની દરખાસ્ત મૂકવા દીધી નહીં. પા. અંબારામે છેવટે ફક્ત ત્રણ શબ્દની દરખાસ્ત મૂકવા વિનંતી કીધી, તેનો પણ અસ્વીકાર થયો, તેથી પા. અંબારામે અને તે દરખાસ્તની તરફેણમાં જેઓ સબજેક્ટ કમિટીના મેમ્બર હતા. તેમણે સઘળાએ સબજેક્ટ કમિટીમાંથી પોતાના નામો કાઢી નખાવ્યાં હતાં, અને આશરે ૧૫૦૦ માણસોએ પોતાની જુદી સભા ભરીને પા. અંબારામની દરખાસ્તને સર્વાનુમતે પાસ કરી હતી.

આ ઉપરથી વાંચનારની ખાતરી થશે કે શ્રી કડવા પાટીદાર પરિષદ સાર્વજનિક નથી પણ ખાનગી છે, એટલે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તેમની પરિષદમાં થયેલા ઠરાવો આખી કોમને બંધનકર્તા નથી.

લિ. સેવક,

નજરે જોનાર પ્રેક્ષક

* * *

એક ભાવનગરીએ **પ્રજામિત્ર** અને **પારસી** નામના મુંબઈના દૈનિક પત્રના તા. ૫મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૦ના અંકમાં કડવા પાટીદારના લગ્ન આ સાલ શા માટે અટકાવવાં એવું ચર્ચાપત્ર છપાવ્યું હતું.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના લગ્ન આ સાલ શા માટે અટકાવવા? તે બાબતે નામદાર ગાયકવાડ સરકારને અપીલ

પ્રજામિત્ર અને પારસી પંચના અધિપતિ જોગ,

સાહેબ-કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના રિવાજ મુજબ બાર બાર વરસે એકીસાથે લગ્ન કરવાના રિવાજ મુજબ આ સાલ તેમના લગ્ન તો જોકે નીકળી ચૂક્યા છે, પરંતુ ત્યારબાદ નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તરફથી આ સાલ લગ્ન કરવાની પરવાનગી નહિ આપવા બાબતે મનાઈહુકમ કહેવડાવવામાં આવ્યો છે. નામદાર ગાયકવાડ સરકારના અમલ નીચે આ જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ હોવાથી હવે આ સાલે લગ્ન થશે કે નહિ તે બાબતો આખી જ્ઞાતિનો એક મોટો સવાલ થઈ પડ્યો છે. આવી અટકાયત કરવામાં નામદાર ગાયકવાડ સરકારનો મુખ્ય હેતુ ચાલુ મોંઘવારીમાં લોકોને ખર્ચમાંથી બચાવવાનો છે. જો તેમ કરવાથી તે હેતુ જેટલે અંશે ધારવામાં આવે છે તેટલે અંશે સફળ થતો હોય તો તો તેની અટકાયત ડહાપણભરેલી અને સ્તુતિપાત્ર ગણાય, પરંતુ જો તે હેતુ સફળ ન થતો હોય અથવા તો લગ્ન કરવાની છૂટ આપવા છતાં પણ તે હેતુ સાચવી શકાતો હતો તો તેવો રસ્તો શા માટે ન યોજવો તો નામદાર ગાયકવાડ સરકાર ધ્યાનમાં લેવા કૃપા કરશે.

પ્રથમ તો આવી અટકાયત કરવાની જ જરૂર રહેતી નથી કારણ કે ચાલુ સાલ જે પ્રકારના લગ્ન કહેવામાં આવ્યા છે અને જેનો મોટા ભાગે અંગિકાર કર્યો છે તે પ્રકારમાં જ મોંઘવારીના સવાલનું નીરાકરણ સમાયલું જણાય છે. લગ્ન માટે નજીક નજીક ત્રણ સાલ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે અને તેથી બધાએ આ સાલે જ લગ્ન કરવાં એ કાંઈ ફરજિયાત નથી. જેમને મોંઘવારીનો ભય હોય તેમને માટે બીજાં બે વરસો છે. વળી લગ્નો આવો (ત્રણ વરસનો) પ્રકાર મુકરાર કરવામાં બાર બાર વરસે લગ્ન કરવાની હાનિકારક રૂઢિને આડકતરી રીતે આપોઆપ દૂર કરવાની ડહાપણ ભરેલી જે યોજના ઘડાયેલી છે તે આ સાલ લગ્ન અટકાવવાથી નિષ્ફળ જવા સંભવ છે.

હવે ધારો કે આ સાલ લગ્ન મુલતવી રાખવામાં આવે તો પણ તે વધુમાં વધુ બેત્રણ વરસથી વધુ વખતને માટે તો નહિ જ રાખી શકાય અને જે મોંઘવારી છેલ્લાં કેટલાંક વરસોથી ઉત્તરોત્તર વધતી આવી છે તે મોંઘવારી હવે પછીના બેત્રણ વરસે નહીં હોય અથવા તો ઓછી થશે તો કેટલે અંશે તે કહી શકાય નહીં. વળી આ જ્ઞાતિનો ઘણો મોટો ભાગ ખેતી કરનારાઓનો જ છે અને ખેતી કરનારાઓને તો ખરેખરી મોંઘવારીનું વરસ તે જ ગણાય કે જે વરસમાં ખેતીનો પાક સારો યા બીલકુલ ન થયો હોય. આ સાલનો પાક જોતા અનાજની મોંઘવારી ખેડૂત વર્ગને બહુ નડે તેવી જણાતી નથી, અને નડતી હોય તો પણ હવે પછીના વરસોમાં તે આથી ઓછી નડશે જ તેની ખાતરી શી? હવે ધારો કે આ સાલ લગ્ન અટકાવવામાં આવે તો જે સાલ લગ્ન કરવાની છૂટ આપવામાં આવે તે સાલ મોંઘવારી ન હોય અને પાક પણ સારો થયો હોય તો પણ તેથી ખર્ચમાં જે મોટો ફાયદો થવાનો સંભવ છે તે માત્ર પૈસાદારોને જ છે, કારણકે જે ખર્ચોને અનુલક્ષીને મોંઘવારીનો સવાલ આગળ ધરવામાં આવે છે તે ખર્ચો વિવાહમાં આવશ્યક અને ફરજિયાત નથી, પરંતુ માત્ર ગ્રહસ્થાઈ અને ઉમંગને બહાને કરવામાં આવતા બિનજરૂરી ખર્ચો જેવાં કે મોટા મોટા વરઘોડાઓ અને નાતવરાઓ જ છે. આવા ખર્ચો કરનારાઓનો મુખ્ય અને મોટો ભાગ પૈસાદારોનો જ હોય છે, જ્યારે આખી જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ ગરીબ વરગનો તો માત્ર જરૂર અને ફરજિયાત ખર્ચ કરીને જ બેસી રહેવાનું તે જ હોય છે. આ જોતાં નામદાર ગાયકવાડ સરકારનો હેતુ માત્ર પૈસાદારને જ ફાયદો કરી આપવા જેટલે અંશે સફળ થાય છે. પરંતુ તેમને તો આવા ફાયદાની પરવા છે જ નહીં; કારણ કે મોંઘવારી ન હોય તેવા વરસે તો તેઓ આવા ખર્ચ બમણા અને બમણા ઉમંગથી કરશે. સાધારણ અને ગરીબ વર્ગને પણ સારા વરસમાં લગ્ન કરવાથી ફાયદો તો થવાનો જ, પરંતુ તે એટલો જૂજ છે કે તેને જતા ન જ કરી શકાય તેમ નથી. વળી લગ્ન નીકળી ગયેલા હોવાથી કેટલાક લોકોએ તો કપડા અને ખાદ્ય પદાર્થની ક્યારનીએ તૈયારી કરી રાખી છે. આવા લોકોને લગ્ન અટકાવવાથી નાહક નુકસાનીમાં ઉતારવા જેવું છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે ખર્ચોમાં ફાયદો કરી આપવાનો હેતુ લગ્ન કરવાની છૂટ આપવાથી, પરંતુ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે લગ્નપ્રસંગે ગ્રહસ્થાઈ અને ઉમંગને બહાને કરવામાં આવતા ખોટા અને બિનજરૂરી ખર્ચો જો કાયદાથી અગર જ્ઞાતિના બંધારણથી

અટકાવવામાં આવે તો વિશેષ સફળ થાય તેમ છે. વળી તેમ કરવાથી આ જ્ઞાતિમાં વહેલા ગાડરિયા પ્રવાહની માફક વહેંચવાના અપલક્ષણનો લીધે જે કેટલાક ગજા વગરના સાધારણ સ્થિતિના માણસોને ગ્રહસ્થોની પાછળ તણાવું અને પછીથી સોસવું પડે છે તે પણ અટકશે, તેથી ગરીબ અને ગ્રહસ્થોને લાભ પણ થશે, અને નામદારે ગાયકવાડ સરકારનો હેતુ પણ પાર પડશે. મોંઘવારી સિવાય જો કદાચ બાળલગ્ન અટકાવવા એ પણ હેતુ હોય તો તે હેતુ પણ આમ કરવાથી પાર પડતો નથી, કારણ કે જે બાળકોના લગ્ન અત્યારે થવાના હોય તેમની ઉંમર માત્ર બેત્રણ વરસ લંબાવવાથી એટલી બધી નહિ વધી જાય કે તે બાળલગ્નમાં ન ગણી શકાય. ઊલટું તેટલી મુદત દરમિયાન નવા જન્મનારા બાળકો બાળલગ્નની સંખ્યામાં વધારો કરશે. માટે લગ્ન તદ્દન અટકાવવા કરતાં તો વરકન્યાઓની ઉંમરનું અમુક પ્રમાણ મુકરર કરી તે પ્રમાણ સાચવવાની શરતે જો લગ્ન કરવાથી છૂટ આપવામાં આવે તો બાળલગ્ન અટકાવવાનો હેતુ સારી રીતે પાર પડી શકે.

વળી એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે લગ્ન મુલતવી રાખવામાં આવે તો જ્ઞાતિના કેટલાએક ખરાબ રીતરિવાજોમાં ફેરફાર કરવાનો અને જ્ઞાતિને સુધારવાનો પૂરતો અવકાશ મળે પરંતુ તેમ કરવા માટે પણ હજી બાકી રહેલા અઢી માસની મુદત ઓછી નથી જે કાળે જે વસ્તુની ખરેખરી જરૂર હોય તે કાળે તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ વધારે આવકારદાયક થઈ પડે છે. મોંઘવારીના વખતમાં મોંઘવારીમાંથી આપણું રક્ષણ કરવા તરફ ખોટા ખર્ચો નાબૂદ કરવા તરફ- આપણું લક્ષ જેટલું દોરાય તેટલું મોંઘવારી ન હોય તેને વરસે દોરાશે ખરું? નહીં જ માટે તેવા સુધારા માટે પણ અત્યારનો સમય વિશેષ દોરાશે ખરું? નહીં જ માટે તેવા સુધારા માટે પણ અત્યારનો સમય વિશેષ અનુકૂળ છે. ઉપરની દલીલોથી નામદાર ગાયકવાડ સરકાર માત્ર લગ્ન અટકાવવાની બાબતને જ વળગી ન રહેતાં પોતાનો હેતુ પાર પડે તેવી રીતે લગ્ન કરવાની છૂટ આપવાનો વિચાર ચલાવશે એવી આશા છે અને તે છતાં છૂંટ નહીં જ મળે તો પછી જ્યાં તેઓ સાહેબનો અમલ નથી તેવે સ્થળે લોકો તેમનાથી જુદા પડી લગ્ન કરવો અને પોતપોતાની સ્વતંત્રતા જાળવવા તરફ લલચાય તો તેમાં નવાઈ લેખાશે નહીં.

– એક ભાવનગરી

* * *

ઉપરના ચર્ચાપત્રનો જવાબ મિ. હરજીવન ભગવાનદાસે **હિંદુસ્તાન**ના તા. ૧૭મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૦ના અંકમાં છપાવ્યો હતો.

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનાં લગ્ન આ સાલ શા માટે અટકાવવા?

શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને અપીલ કરનાર એક ભાવનગરીને અરજ

તા. ૫-૨-૨૦ના ''પ્રજામિત્ર'' અને પારસી પેપરમાં એક ભાવનગરી ગ્રહસ્થે પોતાનું નામ પડદામાં રાખી એક તટસ્થ તરીકે ઉપરના મથાળાંનો લેખ લખેલો છે. છાશ માગવા જવું અને દોણી સંતાડવી પાલવે નહીં તેમ દીકરા દીકરીના લગ્નનો લહાવો લેવા જતાં નામ છુપાવાય જ નહીં, છતાં (૧) જો આપ અમારા કડવા કણબીના કુળ ગોર હોય તો આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે આપે બે-ત્રણ માસ પહેલાંથી કડવા કણબીઓનાં ઢીંગલા-ઢીંગલીની રમત જેવાં લગ્નનાં પરણેતરની ગણી રાખેલી અથાક્ પેદાશ આ મોંઘવારીના કટોકટીના પ્રસંગમાં એકાએક ભાંગી પડી છે. આથી આપ નામદાર ગાયકવાડ સરકારને અરજ કરી આ સાલ ખેડૂતોને સારું સાલ લગ્ન અટકાવ્યાથી કાંઈ બાળલગ્ન બંધ થઈ જવાનાં નથી, વગેરે દલીલ કરી હોય તો કાંઈ નવાઈ નથી. આ માટે આપને કાંઈ પણ ઠપકો આપવા પહેલાં આપ આપના પૂર્વજોને પગલે ચાલી, વિદ્યા ભણવા-ભણાવવામાં તથા યજ્ઞ કરવા-કરવામાં આનંદ લો. એવી અભિલાષા છે. એ કરવાની આળસ આવતી હોય તો ભામણીઆ, પાણી કે રસોઈ પકાવવામાં અમે આડા આવતા નથી. પણ ગુરુદેવ? કૃપા કરી અમે ભોળા પાટીદારોનાં દેશને અધોગતિએ મૂકનારા ઢીંગલા-ઢીંગલીની લગ્નની છૂટ માંગવાનું આપ મોકૂફ રાખો.

(૨) આપ ભાવનગરના કડવા કોમના ગરીબ વર્ગને ચઢતે વ્યાજે એકના બમણા લેવાની શરતે રોકડ રકમ અથવા અનેક ગણા દામ લેવા માલ ધીરનાર મા વાડી જેવા વેપારી ગ્રહસ્થ હોય તો.

દર વખતે આપ જેવાની કૃપાથી અનેક ગરીબોનાં ઘર ખોરડાં ગીરો મુકાય છે અથવા વેચાય છે અને છોકરાનાં-છોકરાં કરજના બોજા તળે કચરાઈ રીબાઈ મરે છે. એક તિથિના અમારા લગ્ન વખતે જરૂરી ચીજોનાં ડબલ, ત્રણ ગણા નાણાં ઓકાવવાના ઈરાદાથી અગાઉથી માલ ખરીદી લીધો લાગે છે. ભોળા કણબીઓ પાસેથી બમણાં-ત્રમણાં કે ચાર-પાંચ ગણાં નાણાં ઓકાવી તાગડધીંગા

કરવાની આપની બાજી આ લગ્ન બંધ થવાથી ધુળમળી હોય, તો એમાં શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને અરજ કરવાથી શો ફાયદો? આમ અરજ કરવા કરતાં વેળાસર ચેતી, હજી બજાર ટકેલું છે એવામાં જ માલ વેચી નાખી, થોડીઘણી ખોટ ખમી મુળગાં નાણાં મેળવી લેવામાં જ ફાયદો છે. કડવા કણબીના લોહી ચૂસવા સિવાય બીજે માલ આપવાની આપનામાં હિંમત ન હોય તો લીલાંઉ કરનારી કંપનીઓ આપના માલનાં નાણાં ઉપજાવી દેવા તૈયાર છે. પણ તમારા સ્વાર્થ ખાતર પાટીદાર કોમ હવે પોતાના દૂધમલીઆ બાળકોનો ભોગ કદી આપનાર નથી.

(૩) આપ જો ભાવનગરના કડવા કણબી હો તો આપ જાણતા હશો કે સંવત ૧૯૫૭ના લગ્ન વખતે મારા ચિ. અમૃતલાલનાં તમા રા. મૂળજી પ્રભુદાસની પુત્રી ચિ. વિદ્યાલક્ષ્મીનાં વૈવીશાળ કર્યા છતાં લગ્ન કર્યા નહોતા પણ યોગ્ય કેળવણી આપ્યા પછી ૧૮ અને ૧૩ વર્ષની ઉંમરે સં. ૧૯૬૩ની સાલમાં છૂટાં લગ્ન કર્યા હતા. આ વાત ભાવનગરના જ્ઞાતિબંધુઓ જાણા છતાં કેટલાંક ગૃહસ્થોના દૂરાગ્રહથી આખી જ્ઞાતિને અવળે માર્ગે દોરવવામાં શો હેતુ સમાયેલો છે? આપ જેવાં વિદ્વાન બંધુ શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને અપીલ કરી ગુજરાતના કડવા પાટીદારોની પાયમાલીનો માર્ગ શોધી રહ્યા છો અને એને માટે લૂલીલંગડી પાયા વિનાની દલીલ કરો છો. નામદાર ગાયકવાડ સરકારને અરજ કરવા પહેલાં તમારે જાણવું જોઈએ કે ભાવનગરમાં છૂટાં લગ્ન થયા પછી ગુજરાતમાં અનેક છૂટાં લગ્નો થઈ ગયાં છે. આખા ગુજરાતમાં છુટાં લગ્ન કરાવવા કડવા પાટીદાર પરિષદ ૧૨-૧૩ વર્ષ થયા. તનતોડ મહેનત કરે છે. હજારોની સંખ્યામાં એકત્ર થતાં કડવા પાટીદારોએ સાથે મળી સર્વાનુમતે ઠરાવો પસાર કરી નામદાર ગાયકવાડ સરકારને એક જ તિથિએ થતાં દશ વર્ષની અંદરની બાળાનાં બાળલગ્ન બંધ કરવાની અરજ જારી રાખી છે. આ ઉપરાંત તા. ૨૭-૨૮-૨૯ ડિસેમ્બર ૧૯૧૯ના રોજ મોખાસણમાં કડવા પાટીદાર સમાજ ભરાઈ હતી. મોખાસણ કડી પ્રાંતનું કડવા કણબીનું મધ્યબિંદુ હોવાથી દરેક ગામના પટેલિયાઓ એકઠા થયા હતા. સર્વે એ સાથે બાળલગ્ન પ્રતિબંધ કાયદાને માન આપવાનો ઠરાવ કર્યો. આ પછી મહેસાણા મુકામે દરેક ગામના આગેવાનો ફરી એકઠા થયા અને શ્રીમંત સરકારને કડવા કણબી માટે નાના બાળકને પરણાવવાની જે છૂટ મૂકી હતી તે છૂટ કાઢી નાખવાની અને યોગ્ય

વયે લગ્ન કરવાની માગણી કરવા માટે શ્રીમંત સરકાર પાસે જવા મોટા મોટા નાત પટેલિયાઓનું એક ડેપ્યુટેશન તૈયાર થયું. આ બધાની એકઠી મહેનતના પુણ્ય પ્રતાપે તથા વડોદરા રાજ્યની ધારાસભામાં બિરાજતા આપણા લેઉઆ પાટીદાર બંધુઓની શુભ મહેનતના પ્રતાપે આપણા લેખના મથાળાવાળો એક તિથિના લગ્ન અટકાવવાનો અને નાતવરા નહિ કરવાનો કાયદો પસાર થયો.

આ ઠરાવથી ઊંઝા અને અમદાવાદના પટેલિયાઓને પોતાની મોટાઈ લૂંટાઈ જવાની ધાસ્તી લાગી આથી તેઓએ ઉતાવળે ઉતાવળે લગ્ન કાઢ્યા પણ માતા ઉમિયાના પ્રતાપે પટેલિયાઓમાં મતભેદ ઊભો થયો. એકબીજાને જૂઠા પાડવા ઉપરાઉપરી પંદરવીસ હેન્ડબિલો વહેંચાયાં. આ ઝઘડામાં **''માતા ઉમિયાજીની કૃપાથી લગ્નની શુભ તિથિઓ મેળવી છે.''** એ સાબિત કરવાનાં કોઈની પાસે પ્રમાણો નથી.

લગ્નપત્રિકામાં લખ્યું છે કે ''શ્રી ઉમિયા માતાજીએ કૃપા કરીને લગ્નને માટે શુભ તિથિઓ આપણને આપેલી છે.''

આ કંકોત્રીને જૂઠી કરાવવા કાળીદાસ બોગાભાઈ પટેલે પ્રયાસ કર્યો છે તેના જવાબમાં સાક્ષીરૂપે ઊંઝાના મોહોલાત પાર્ટીના પટેલ શામળદાસ બાજીદાસ અને લલ્લુભાઈ લખમીચંદના લખાણનો દાખલો લીધો છે. અમોએ શેઠજી શ્રી દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરીની સંમતિથી લગ્ન માટેની ધાર્મિક ક્રિયા અનુષ્ઠાન વગેરેથી અસલના રિવાજ મુજબ લગ્ન કાઢી લગ્ન પડો લઈને અમો અત્રે અમદાવાદ શેઠશ્રી દુર્ગાપ્રસાદ લશ્કરીને ત્યાં આવેલા છીએ.

આ બન્ને લખાણોમાં કેટલો ભેદ છે તે આ વાંચનાર બંધુઓ સમજી શકે તેમ છે.

લગ્ન નહીં કરવાનો ઠરાવ બહાર પાડ્યા પછી જ ઉતાવળે ઉતાવળે અમદાવાદના આગેવાનોએ લગ્ન કાઢ્યાં છે છતાં આપ એમ માનતા હો કે લગ્ન નીકળી ચૂક્યા પછી શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારે મોંઘવારીના બહાના નીચે આ વર્ષે લગ્ન નહિ કરવા દેવા મનાઈહુકમ બહાર પાડ્યો છે તો તેમાં તેઓશ્રીએ વાત્સલ્ય ભાવે પિતા તરીકેની ખરી ફરજ ખરે પ્રસંગે બજાવી છે. પોતાની અજ્ઞાન પ્રજાને વહેમની જાળમાંથી બચાવવી એ પિતાતુલ્ય રાજાનો ધર્મ છે.

આપ છેલ્લા પેરામાં નામદાર ગાયકવાડ સરકારને ધમકી પણ આપી ચૂક્યા છો કે :- ''અને તે છતાં છૂટ નહીં જ મળે તો પછી જ્યાં તેઓ સાહેબનો

અમલ નથી તેવે સ્થળે લોકો તેમનાથી જુદા પડી લગ્ન કરવા અને પોતાની સ્વતંત્રતા જાળવવા તરફ લલચાય તો તેમાં નવાઈ લેખાશે નહીં.''

આપની આ ધમકીથી શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડને, તેમજ તેની પ્રજાને તલભાર ગેરલાભ થવાનો નથી. નુકસાન થશે તો બીજાને ખુદ ભાવનગરમાં ૧૯૩૬ના લગ્ન વખતે કડવા કણબીના ૭૦૦ ઘર હતાં. આ બાળલગ્નના પુણ્ય પ્રતાપથી તેમાંના ૨૦૦ ઘરનો નાશ થઈ હાલ પાનસો જ રહ્યાં? આથી જ કાંઈ નુકસાન થયું હોય તો ભાવનગરની કડવા કણબીની નાતને અને ભાવનગરના રાજ્યને જ થયું છે. શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તો પોતાના સાત લાખ કમાઉ પાટીદાર દીકરાઓને સુધારવા મથે છે. બાળલગ્ન અટકાવી તેઓને બળવાન, બુદ્ધિમાન ચારિત્રતાના અને વિદ્વાન બનાવી સમૃદ્ધિવાન બનાવવા ચાહે છે.

શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારનાં શુભ પગલાને અનુસરી ભાવનગરના એડમિનિસ્ટર સા. તથા બીજા રાજામહારાજઓ ઢીંગલા-ઢીંગલીનું ફારસ બંધ કરાવે તો તેમાં પ્રજાનું અને રાજાનું હિત સમાયેલું છે.

આપણા દશ વર્ષની એક તિથિના બાળલગ્નના પ્રતાપે ગુણ, કર્મ, સ્વભાવ, રૂપ, રંગ અને ઉંમરનાં અનેક કજોડા થાય છે. એ વાત આપણા ખ્યાલમાં નથી? આ લગ્નથી છૂટાછેડા રૂપી પાપ કર્મનો વધારો થયો છે. સ્ત્રીઓના શિયળનો નાશ થાય છે. ગરીબોની સ્વરૂપવાન સ્ત્રીઓને પૈસાના જોરદાર લોકો પઈઓથી લૂંટી જાય છે અને ગરીબના ઘર ભાંગે છે. અનેક સ્ત્રીઓએ એ દુઃખમાંથી મુક્ત થવા વિષના પ્યાલા પીધા છે. વાવ, કૂવા અને તળાવોના તળિયાં પૂર્યા છે. વહાલું વતન તજી દૂર દેશમાં છુપાઈ જનમારો કાઢે છે. જીવતે પતિએ સદાને માટે વિધવાઓ થઈ દળણાં પાણીથી પેટ ભરીને જિંદગી ગુજારે છે. બાળવયમાં ઘેર સ્ત્રી આવવાથી અનેક વિદ્યાર્થીઓને કેળવણી તજવી પડે છે. પૂરતી કેળવણી લીધા વિના હલકાંહલકી નોકરી સ્વીકાવી પડે છે. આમ કરવા છતાં છેવટ ઉપર બતાવેલા પૈસાદારના પરિક્રમે કેટલાકને જિંદગીભર વાંઢા રહેવું પડે છે.

આ બધી બાબતો ધ્યાનમાં લઈ આપ ભાવનગર રાજ્યને જ એક અરજ કરી આપનું નામ અમર કરો. એ અરજીમાં આ બાબતો જરૂર લખજો.

(૧) લગ્ન વખતે કોઈ પણ ગરીબનાં ઘર વેચાય નહીં.

(૨) લગ્ન થયા પછી કોઈ પણ સ્ત્રીના છૂટાછેડા થાય નહીં અને એક

પર બીજી સ્ત્રી કરાય નહીં.

(૩) ધનના અને કુળના મદમાં છકેલાઓ પોતાની પરણેતર સ્ત્રીને રજળાવી પોતે બે, ત્રણ કે ચાર સ્ત્રીના પતિ થયા છે. આમ થવાથી પારકાનાં દળણાં પાણીથી ગુજારો કરી નિરપરાધી સ્ત્રીનો છૂટકો કરી આપવો અને આ જ કારણે લગભગ ૧૨૫ જેટલા રાંડેલાઓ કન્યા ન મળવાથી રખડે છે તેને કન્યા મેળવી આપવી.

(૪) જીવતે પતિએ રંડાપો પાળતી પણ પોતાનું શિયળ વૃત્તિ સાચવવા માગતી અબળાઓને ''રાંડને જીવતાં સુધી રજળાવી મારું ત્યારે જ હું ખરો ખાનદાનનો દીકરો'' એવું ગુમાન ધરાવનારા પાસેથી અન્નવસ્ત્ર આપવાની ગોઠવણ કરવી.

આમ કરવાથી આપનું નામ અમર થશે બાકી તો નર્કના કીડા જેમ, નર્કમાં જ મજા માને છે એમ આપને પણ એવી જ મજા માનવી, હોય તો કાંઈ કહેવાનું નથી. **– હરજીવન ભગવાન**

* * *

કડવા પાટીદારનાં નીકળેલાં લગ્ન અને ઢાલની બંને બાજુએ નામનું ચર્ચાપત્ર બરેલીના હેલ્થ ઓફિસર મિ.એ.એચ. પટેલે **હિંદુસ્તાન**ના તા. ૨૫મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૦ના અંકમાં છપાવ્યું હતું.

કડવા પાટીદારોના નીકળેલા લગ્ન અને ઢાલની બન્ને બાજુ

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં દર દશ વર્ષે બાળકોના લગ્ન કરવાનો રીવાજ છે અને તે રિવાજથી જ્ઞાતિનાં બાળકોને કેટલું નુકસાન પહોંચે છે તે સર્વ કોઈ જાણે છે અને આ રાક્ષસી રિવાજને લીધે જ, ''હિંદુસ્તાનમાં બાળકો પારણામાં હોય છે ત્યારે અને કોઈ કોઈ વખત તો માતાના ઉદરમાં જ હોય છે ત્યારે પણ પરણાવી દેવામાં આવે છે.'' એવી આપણને શરમાવા જેવી ટીકા પરદેશીઓના મોંઢેથી સાંભળવી પડે છે. છોકરો અથવા છોકરી કુંવારી રહી જશે તેવા ભયથી અજ્ઞાન માબાપો અધીરા થઈને જેમ આવે તેમ લાકડે માંકડું વળગાડી દેય છે અને દર દશ વર્ષે જ્ઞાતિની અંદર બધાંએ બાળકોને બાળલગ્નની વેદી ઉપર ચડાવી દેવામાં આવે છે. આનું અનિષ્ટ પરિણામ એ આવે છે કે જ્ઞાતિની અંદર સંખ્યાબંધ કજોડાં થાય છે અને અજ્ઞાન માબાપોની ભૂલને

પરિણામે હજારો નિર્દોષ યુવકોની જિંદગી પાયમાલ થાય છે. આ લગ્નની દુષ્ટ પ્રથાને જીવની માફક જાળવી રાખવાના પ્રયત્નો કરનાર એક તો જ્ઞાતિના કેટલાએક કહેવાતા કુળવાન પટેલો છે અને બીજા ઊંઝા ગામના સ્વાર્થી બ્રાહ્મણો છે. જ્ઞાતિના પટેલોને આ દશ વર્ષા લગ્નથી એક મોટો લાભ એ છે કે તેમના ગમે તેવા નાલાયક, અભણ, અને લૂલાલંગડા કે બાડા પુત્રો પણ સારી કન્યાને વરી જાય છે અને ઊંઝાના બ્રાહ્મણોને આ લગ્નથી આર્થિક લાભ સારો થાય છે. જો કડવા પાટીદાર કોમમાં હિંદુઓની બીજી જ્ઞાતિઓની જેમ, છૂટી તિથિઓના લગ્ન થઈ જાય તો જ્ઞાતિ પટેલો અને ઊંઝાના બ્રાહ્મણોને ઘણું નુકસાન થાય તેમ છે અને આજ કારણથી તેઓ બન્ને મળીને આ હાનિકારક રિવાજને જાળવી રાખવાનો તનતોડ પ્રયત્ન કરે છે.

સમયના આગળ વધવાની સાથે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ પણ જાગ્રત થતી જાય છે અને છેલ્લાં દસ વર્ષમાં અનેક છૂટી તિથિના લગ્નસુધારક માબાપોએ કરેલા છે અને દશ વર્ષે બાળલગ્નની પ્રથા દિવસે દિવસે તૂટતી જાય છે, પરંતુ જ્ઞાતિના કહેવાના કુળવાન પટેલો હજુ પણ પોતાનો દુરાગ્રહ છોડતા નથી તે શોકની વાત છે. આ વર્ષે પણ પાછાં દસ વર્ષો લગ્ન કમનસીબ તિથિ નક્કી કરવાનો પરિશ્રમ જ્ઞાતિના પટેલોએ લીધો છે, પરંતુ જ્ઞાતિના સદ્‌ભાગ્યે પટેલોમાં ફાટફુટ પડી ચૂકી છે અને દશ વર્ષના લગ્ન કાઢનાર પટેલોમાં બે પક્ષ થઈ ગયા છે. દરેક પક્ષે લગ્ન કાઢવાનો પોતાની ડૂબતી જતી પટેલાઈનો બચાવ કરવા માટે પોતાને સગવડ પડતી અને મનમાનતી જુદી જુદી લગ્નતિથિઓ કાઢી છે. એક પક્ષ કે જે તદ્દન જૂના વિચારનો છે તેણે ચાલુ સાલની વૈશાખ સુદ ૪ની તિથિ જાહેર કરી છે અને તે પક્ષ એવો દાવો કરે છે કે તેમણે કાઢેલી તિથિ માતાજીની ખાસ આજ્ઞાથી અને શાસ્ત્રાનુસાર છે, અને અસલના રિવાજ પ્રમાણે છે. બીજો પક્ષ કે જે જરા સુધારો કરવાનો ડોળ રાખે છે, પરંતુ જે પક્ષની આંતરિક ઈચ્છા જૂના પક્ષને જ મળતી છે તેણે એવી ખબર બહાર પાડી છે કે માતાજીની આજ્ઞાનુસાર અને અસલના રિવાજ પ્રમાણે બધી ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરીને તેમણે દર વર્ષે લગ્ન કરવાની તિથિઓ નક્કી કરી છે અને સર્વ જ્ઞાતિબંધુઓને તેમણે નક્કી કરેલી તિથિ ઉપર જ લગ્ન કરવા વિનંતી કરી છે. આ કહેવાતા સુધારક પક્ષના કહેવા પ્રમાણે જો માતાજીએ જ આ વર્ષે કાંઈક રહેમ કરીને દર ત્રણ વર્ષે લગ્ન કરવાની છૂટ આપી હોય તો કડવા

જ્ઞાતિ પર માતાજીની મોટી મહેરબાની કહેવાય પરંતુ સવાલ એ ઊભો થાય છે કે માતાજીને આ વર્ષે જ આવી બુદ્ધી કેમ સૂઝી? શું આટલાં વર્ષ માતાજી નિદ્રાવશ હતાં? દસ વર્ષની લગ્નપ્રથાથી બાળલગ્ન લગભગ ફરજિયાત જ થઈ પડે છે અને તેનાથી જ્ઞાતિના બાળકોની શારીરિક તથા આર્થિક સ્થિતિ પર ઘણી જ ગંભીર અસર થાય છે તે સર્વ કોઈ જાણે છે તો માતાજીએ આ અનર્થ નિર્દય થઈને આટલાં વર્ષો સુધી કેમ થવા દીધો? પરંતુ ઊંડી તપાસ કરતાં માલૂમ પડે છે કે આ બધા પ્રયત્નો માતાજીના નહી, પરંતુ જ્ઞાતિના સ્વાર્થી પટેલો તથા ઊંઝાના બ્રાહ્મણોના જ છે. છેલ્લા ત્રણ-ચાર માસમાં અમદાવાદ મુકામે જ્ઞાતિના બન્ને પક્ષના લોકોએ સંખ્યાબંધ હેન્ડબિલો લગ્નસંબંધી બહાર પાડ્યાં છે અને તે બધા વાંચી જોવાથી એટલો સાર નીકળે છે કે બન્ને પક્ષો જ્ઞાતિના ભલાની ખાતર નહીં, પરંતુ પોતપોતાનો મોભો તથા હક્ક જાળવી રાખવાને જ નિર્દોષ માતાજીને વચમાં લાવે છે. દસ વર્ષો લગ્નની પ્રથા હવે એક મુવેલા અથવા અધમુવા જાનવર જેવી છે અને જ્ઞાતિના બન્ને પક્ષોનો પ્રયત્ન ''કૂતરું તાણે ગામ ભણી અને શિયાળ તાણે સીમભણી'' તેના જેવો છે. પોતપોતાનો મત સબળ કરવાને માટે દરેક પક્ષે ભાક્તિ જોષી મહારાજોની મદદ લઈ અર્વાચીન બનાવટી સ્મૃતિઓ તથા બાળબોધ અક્ષરમાં લખેલા અગડંબગડં શાસ્ત્રોના શ્લોકો ટાંકીને બતાવવા યત્ન કર્યો છે કે પોતે કાઢેલી તિથિઓ શાસ્ત્રાનુસાર છે અને તે તિથિએ લગ્ન કરવાથી વરકન્યા સુખી થશે. બન્ને પક્ષની સ્થિતિ અજ્ઞાન યાત્રાળુને પોતપોતાના ઘર તરફ હાથ પકડીને ખેંચી જતા, તીર્થસ્થાનના પંડ્યાઓના જેવી છે! આ તેમના પ્રયત્નો ફક્ત અજ્ઞાન અને ભોળા જ્ઞાતિબંધુઓને છેતરવા માટે છે તે વાત જો દરેક જ્ઞાતિબંધુ પોતાને ઈશ્વરે આપેલી સાધારણ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરશે તો માલૂમ પડશે. જ્ઞાતિના સુધારક બંધુઓ કે જેઓ જ્યોતિષ વગેરે નથી માનતા તેમને તો પટેલોએ કાઢેલી લગ્ન તિથિઓની જરાપણ પરવા નથી અને તેઓ તો પોતાની સગવડ અને ઈચ્છાનુસાર અનુકૂળ તિથિઓએ પોતાના પુત્ર-પુત્રીઓના લગ્ન યોગ્ય ઉંમરે વેદોક્ત રીતિએ કરે જાય છે. દાખલા તરીકે આવા બે લગ્નો ગયા માસમાં ભરૂચ મુકામે કડવા જ્ઞાતિમાં થયાં હતાં અને ઈશ્વરની કૃપાથી જૂના સડેલા અને સ્વાર્થી વિચારના જ્ઞાતિના કુધારક પટેલોની હજારો બદદુવાઓ છતાં તે લગ્નો નિર્વિઘ્ને પસાર થયાં છે. જે બંધુઓને જ્યોતિષ ઉપર વિશ્વાસ છે તેઓ પણ

જો બુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કરશે તો તેમને માલૂમ પડશે કે અમદાવાદના પટેલોએ કાઢેલા લગ્ન શાસ્ત્રીય તથા દરેક જ્ઞાતિના બાળકને અનુકૂળ હોઈ શકે જ નહીં. હિંદુઓમાં લગ્ન માટે જે તિથિ જોવાય છે તે દરેક વર તથા કન્યાનું નામ, જન્મતિથિ તથા રાશિ વગેરેને આધારે જ્યોતિષશાસ્ત્ર અનુસાર નક્કી કરાય છે અને તેમાં અમુક ગ્રહ નડે છે કે નહિ તેનો પણ ખ્યાલ થાય છે, અને આ જ કારણથી લગભગ દરેક લગ્ન માટે જુદી જુદી તિથિઓ નક્કી થાય છે. લગ્ન કાઢવાનો આ સાધારણ નિયમ બ્રાહ્મણ, વાણિયા, લોહાણા, કોળી અને ઢેઢ જ્ઞાતિને પણ લાગુ પડે છે તો કડવા જ્ઞાતિને કેમ લાગુ ન પડે? શું કડવા પાટીદારો હિંદુ નથી? આ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે, દસ વર્ષ તથા ત્રણ વર્ષના લગ્ન અશાસ્ત્રીય તથા જ્ઞાતિના દરેક બાળક માટે અકુદરતી છે, સંભવ છે કે લગ્ન કાઢનાર પટેલના પુત્ર-પુત્રીઓને તે તિથિઓ માફક આવતી હોય તો પછી આવા અકુદરતી લગ્નની તિથિઓ જ માન્ય રાખવાની ફરજ દરેક જણ ઉપર કેવી રીતે પાડી શકાય? જોરજુલમ અને આપખુદીનો જમાનો હવે વહી ગયો છે. ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ લેખક ''ઓલ્યા જોષી'' એ વર્ણવેલા ''નકા નાગરિયાનો'' આ જમાનો નથી કે કોઈ પણ જ્ઞાતિબંધુ ઢેઢને અડે તો તેને નાતબહાર મૂકી દેવાય. લોકો હવે જાગ્રત થયા છે અને બ્રહ્મચર્યથી થતા લાભો તથા શાસ્ત્રીય લગ્ન શું છે તે તેઓ જાણે છે.

નામદાર ગાયકવાડે બાળલગ્નનો કાયદો જે તેમના રાજ્ય માટે થોડાં વર્ષ અગાઉ પસાર કર્યો હતો તેનો અમલ અજ્ઞાન કડવા જ્ઞાતિ ઉપર હજુ સુધી થયો નહોતો, કારણ કે તે નામદારને એમ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે દસ વર્ષિય બાળલગ્ન તે કડવા જ્ઞાતિનો એક ધાર્મિક રિવાજ છે અને ધાર્મિક રિવાજમાં સરકાર વચ્ચે પડી શકે નહીં, પરંતુ આખા ગુજરાતમાં કડવા જ્ઞાતિમાં સંખ્યાબંધ છૂટા લગ્નો થવાથી નામદાર ગાયકવાડને માલૂમ પડ્યું કે તે રિવાજને કડવા જ્ઞાતિના કેટલાક સ્વાર્થી માણસોનું તે ધતિંગ છે અને તેથી તે નામદારે બાળલગ્ન પ્રતિબંધ કાયદાનો પૂરેપૂરો અમલ આ વર્ષે કડવા જ્ઞાતિ ઉપર કરવાનું ફરમાન કાઢેલ છે. આમ કરવાથી ગાયકવાડ સરકારના રાજ્યની કડવા પાટીદાર કોમમાં અવર્ણનીય આનંદ ફેલાઈ રહ્યો છે અને તે દયાળુ નામદાર માટે જ્ઞાતિના સજ્જનોએ આભારની લાગણી પ્રદર્શિત કરી છે, પરંતુ કેટલાએક સ્વાર્થી અને લેભાગુ માણસો કડી પ્રાંતના અજ્ઞાન પાટીદારોને બહેકાવવાને દુષ્ટ યત્ન કરી

રહ્યા છે અને સાંભળ્યું છે કે તેઓ આ ઠરાવની વિરુદ્ધ એક અરજી નામદાર ગાયકવાડને મોકલવાના છે, પરંતુ કડવા પાટીદાર કોમ ઉમેદ રાખે છે કે તે નામદાર આ અરજીને દાખલ દફતર કરશે અને તેવો યત્ન કરનારને રાજ્યના કાયદાની વિરુદ્ધ ચળવળ કરવા માટે કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી યોગ્ય શિક્ષા કરશે.

છેવટમાં આશા રાખવામાં આવે છે કે કડવા પાટીદારો પોતાના પુત્ર-પુત્રીઓને યોગ્ય ઉંમરે પોતાની સગવડ અને અનુકૂળતા માફક યોગ્ય તિથિએ પરણાવશે અને હિંદની બીજી જ્ઞાતિઓની માફક સાંસારીક સુધારામાં આગળ વધી પોતાનું તથા દેશનું ભલું કરશે. **અસ્તુ.**

બરેલી તા. ૧૯-૨-૨૦ **લિ. એ.એચ. પટેલ**
સંયુક્ત પ્રાંત **એમ.બી.બીએસ.**

* * *

કડવા કણબીઓની કુમળી વયનાં બાળકોની સંસારયજ્ઞમાં આહુતિ નામનું ચર્ચાપત્ર **હિંદુસ્તાન** પત્રમાં છપાયું હતું.

કડવા કણબીઓની કુમળી વયનાં બાળકોની સંસારયજ્ઞમાં આહુતિ

ઉપલા વિષય વિષે જણાવતાં રા. પટેલ લક્ષ્મણ નથુભાઈ વળાકર લખે છે કે :-

ઉમિયા માતાજીના પવિત્ર બ્રાહ્મણો, પૂજારીઓ-ગોરો આ સંસારમાં ઉત્તમ બ્રહ્મકુળમાં જન્મ લઈ અજ્ઞાન કડવા કણબીઓની જ્ઞાતિનાં બાળકોનો સંસાર મૂળમાંથી જ છેદાઈ જતો હોવાનું લેશ પણ જ્ઞાન નહિ ધરાવતા હોય? જન્મ પામ્યાને પૂરા છ મહિના ન થયા હોય તેટલામાં લગ્ન અને તે વળી એક ઘણું જ લાંબું દોરડું લઈ સંખ્યાબંધ મેઢાના ગળામાં ગાળિયા નાખી એકસાથે સૌને હાકે તેવી રીતે? સંખ્યાબંધ સોલજરોની પલટનને તેનો કમાન્ડર લેફ્ટ રાઈટ, ક્વિક માર્ચ વગેરે કહી એક જ અવાજમાં સૌને સરખા હાંકે તેવી રીતે? અફસોસ! પ્રભુની લાડલી વાડીના કુમળાં બાળકોનું જીવન ધુળ કરી નાખનારા રાક્ષસી હૃદયનાં માબાપો અને તેમને અસત્ય માર્ગ દોરનારા આગેવાનોનાં આવાં કૃત્યો માટે અફસોસ!!

* * *

કડવા પાટીદાર બંધુઓને સૂચના એ ચર્ચાપત્ર **હિંદુસ્તાન** તા. ૫મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૦ના અંકમાં છપાયું હતું.

કડવા પાટીદાર બંધુઓને સૂચના

નીચેનું ચર્ચાપત્ર પ્રગટ કરવા વિનંતી છે કે વડીલ ભાઈઓ ઓણસાલ અમદાવાદના શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ લશ્કરી તથા શેઠ કાળીદાસ બોઘાભાઈ તરફથી આપણી જ્ઞાતિમાં લગ્ન કરવાની તિથિઓ બહાર પાડવામાં આવી છે. શેઠ દુર્ગાપ્રસાદ લશ્કરી તરફની તિથિ વૈશાખ સુદ ૩ને દિને પરણવાની છે ને શેઠ કાળીદાસ બોઘાભાઈ તરફથી વૈશાખ સુદ ૪ને દિને પરણવાની છે. હવે આપણે તે સંબંધી વિચાર કરવાનો છે કે ઊંઝામાં ઉમિયા માતાજી ગેબી અવાજથી અગર કોઈ બીજી રીતે અંતરીક્ષપણે લગ્નની તિથિ લખી મોકલે છે તે શી રીતે છે, જો તેમ હોય તો એક પક્ષને તિથિ ૩ ને બીજા પક્ષને તિથિ ૪ના લગ્ન કરવાનો હુકમ માતાજી આપે એ તદન અસંભવિત છે. વળી આજ સુધીમાં કોઈ વખત માતાજીએ બે તિથિઓ જુદી જુદી લગ્ન કરવા માટે કાઢી આપી હોય તેવું આપણા જાણવામાં નથી. એ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ઉપર બતાવેલી લગ્નતિથિઓ ઉપર જણાવેલ અમદાવાદના બન્ને શેઠિયાઓની મન કલ્પિત કાઢેલી છે. આ બાબતમાં આપને કાંઈ શંકા રહેતી હોય તો જાતે ઊંઝા ગામે જઈને તપાસ કરી આવવી. રેલવેનું સાધન હોવાથી હવે ઊંઝા જવું ઘણું સહેલ છે. તેમ કરવાથી આપને ખાતરી થશે કે માતાજીના નામથી પત્રિકાઓ કાઢી ખોટી મોટાઈ સાચવી રાખવા ઊંઝાના પટેલિયાઓ તેમજ અમદાવાદના શેઠિયાઓ આ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. માતાજી રૂબરૂ કોઈને હુકમ આપતા નથી તેમ અંતરીક્ષપણે કોઈ ચીકી નાખતા નથી એ તો તદન ખોટી ગપ છે. આપ એટલો તો વિચાર કરો કે માતા કોઈ દિવસ પોતાના પુત્રને બાળલગ્ન કરવાની આજ્ઞા આપે ખરાં કે જે બાળલગ્નથી આખી જિંદગી નષ્ટ થાય છે. આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ કે આપણી જ્ઞાતિમાં સેંકડે ૨૫ ટકા પરણેતર ટકતું હશે. ઉમ્મરલાયક થતામાં કોઈ મૃત્યુ શરણ થાય છે, અગર તો લૂલા, લંગડા, બાંડા, કબડા અથવા પ્રતિકૂળ સ્વભાવના થવાથી છેવટે ફારગતી આપવાનો વખત આવે છે. એ રિવાજથી આપણો ગૃહસ્થાશ્રમ ઘણો જ દુઃખી થઈ રહ્યો છે તે આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ. અફસોસ છે કે જે જ્ઞાતિ ક્ષત્રિય ગણાતી હતી

તે અત્યારે શુદ્રની પંક્તિમાં આવી પડી છે. પાટીદાર બંધુઓમાં હજુ પણ કેટલાક ક્ષત્રિય ગુણો જેવાકે જમીનને ધારણ કરવી, ઉદારતા સ્વતંત્રતા વગેરેને ટકાવી રહ્યાં છે. પરંતુ આ એક લગ્નની રૂઢિથી તમામ ગુણો ઢંકાઈ જાય છે. બંધુઓ આ લગ્નની રૂઢિ આપણા વડવાઓએ અમુક વર્ષને જ માટે પોતાની લાજ સાચવી રાખવાં કાઢી હતી કારણ કે મુસલમાની રાજ્ય અમલમાં હિંદુ કન્યાઓને જોર-જુલમથી લઈ જવામાં આવતી પરંતુ જે કન્યાને પરણાવી દીધી હોય તેને મુસલમાનો જૂઠું જાણી લઈ જતા નહીં. તેટલા જ કારણથી આપણે લગ્નની તિથિ પાછળ બીજી માંડવરાત ફુલ દડા સાથે પરણાવવાની રાખેલી છે એટલે મુરતીઓ ન મળે તો છેવટે ફુલ દડા સાથે પરણાવી દેવી. જેથી તે વિવાહિત થયેલી ગણાય અને તેને મુસલમાનો જૂઠું ગણી લઈ ન જાય. આટલા માટે જ આપણા વડીલોએ આ રીતે થોડા સમય માટે કાઢેલી તે આજ સુધી ચાલુ જ રહી છે. તો હવે સમયને અનુસરી તેમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. બંધુઓ! કાયદાઓ અમુક વખતને માટે જ હોય છે. હંમેશને માટે હોતા નથી. વખત બદલાતા જરૂર તેમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ છે. કાયદાઓ આપણે માટે છે. આપણે કાયદા માટે નથી એ વિચારી જોવું. ભાઈઓ બ્રહ્મચર્ય ઉપર આખી જિંદગીનો આધાર રહેલો છે તે બ્રહ્મચર્યને નષ્ટપ્રાયઃ કરવામાં આવે છે. આપ કહેશો કે આપણે તો યોગ્ય ઉમ્મરે પોખણું કરી કન્યા વળાવીએ છીએ તો પછી બ્રહ્મચર્ય કેવી રીતે નષ્ટ થાય, પરંતુ ભાઈઓ બાળકને નાનપણમાં પરણાવવાથી વહુ, સાસુ, સસરા વગેરે ગૃહસ્થાશ્રમી સંસ્કારો તેના મગજમાં ઘૂસી જાય છે એથી કરી ઘણાં બાળકોના મન ઉપર ખોટી અસર થાય છે. જે સમય વિદ્યા હુન્નર પ્રાપ્ત કરવાનો છે તે સમય બાળકને ગૃહસ્થાશ્રમ ચલાવવાનો આવે છે. એ રિવાજ તદ્દન ઈશ્વરીય નિયમથી ઊલટો છે. માટે બંધુઓ! આ કુરિવાજને છોડી દઈ યોગ ઉંમરનાં બાળકો થાય ત્યારે છૂટા લગ્ન કરવા તૈયાર થાઓ કે જેથી ઈશ્વર તમારી મનઃકામનાઓ પૂર્ણ કરશે. ઈશ્વરી નિયમ મુજબ ચાલવાથી મનુષ્ય સુખી થાય છે, એ મહામંત્ર છે. લગ્ન જેવા મોટા પ્રશ્ને નજીવી વાત ગણી ઢીંગલા-ઢીંગલીની માફક પરણાવી આપો છો તે શું માનુષી રીત છે? બાળકને લગ્ન એટલે શું તેનું તો બિલકુલ જ્ઞાન હોતું નથી. લગ્નમાં અગ્નિહોમ તેમજ સૂર્યની સમક્ષ પ્રતિજ્ઞાઓ કરવી પડે છે ત્યારે વિધિસર લગ્ન થયા કહેવાય તેને બદલે આપણાં લગ્નમાં તો તદ્દન ગડબડાધ્યાય કરી પતાવી દેવામાં આવે

છે. આ લગ્નનો અમદાવાદવાળા શેઠ કાલીદાસ બોઘાભાઈ પોતાના તરફથી કાઢેલી પત્રિકામાં દેવી લગ્ન કહે છે. ભલા શેઠજીને નમ્ર વિનંતી કરું છું કે આપ દેવી લગ્નો અર્થ પૂરો સમજો છો કે? ગમે તેમ આડુંઅવળું લખી દઈ ભોળા પાટીદારો ઉપર પટેલાઈ કરવા માગો છો! શું એક નિરક્ષર નામનો જ બ્રાહ્મણ આવી તેના માતાપિતાને ખભે લીધેલા રાતા-કકળતા બાળકને ફેરા ફેરવી જાય તેને દૈવી લગ્ન કહો છો? દૈવી લગ્નનો ખરો અર્થ શું છે તે જુઓ. પૂર્ણ બ્રહ્મચર્યવાન સ્ત્રી-પુરુષ પ્રેમયુક્ત પ્રસન્નતાપૂર્વક વિવાહ કરે તેનું નામ દૈવી લગ્ન છે. (જુઓ મનુસ્મૃતિ) આ તો આપણા ખરી રીતે પિસાચ લગ્ન કહેવાય કેમકે જેને સ્ત્રી-પુરુષનું ભાન હોતું નથી તેવા બાળકના લગ્ન મારીમચડીને કરી દેવાં તે પૈસાચ લગ્ન નહીં તો બીજું શું! ભાઈઓ વિચારો! આપણાં બાળકોનું હિત-અહિત જાણવું તે આપણું જ કામ છે. એમાં અમુક ગામના પટેલિયાઓ લખી મોકલે તે જ તિથિએ અંધશ્રદ્ધા રાખી વર્તવું તે અત્યંત હાનિકર્તા છે. હવે છેવટે આપને આ બાબત પૂર્ણ વિચાર કરવા વિનંતી કરું છું. આવી ઉત્તમ ગણાતી પાટીદાર કોમ કે જેના ઉપર સૃષ્ટિનો આધાર રહેલો છે તે આવા કુરિવાજથી દિવસે દિવસે નષ્ટભ્રષ્ટ થતી જાય છે. એથી મારું હૃદય કંપી ઊઠે છે, એથી જ આ સત્ય હકીકત આપને લખવા પ્રેરણા થઈ છે તે ઉપર વિચાર કરી વહેલાસર ચેતી આ રાક્ષસી રૂઢિને તિલાંજલિ આપી યોગ્ય ઉમ્મરે પુત્ર-પુત્રીઓના લગ્ન કરશો – એવી આશા હું રાખું છું.

તા.ક. ભાઈઓ! માતા ઉમિયા તરફની કાંઈ બીક રાખશોમાં. તેઓ તો આપણને ભલામણ કરે છે કે ઈશ્વરીય નિયમ મુજબ ચાલો તો તમારું કલ્યાણ થશે. ઉપરના મારા લખાણથી આપ એમ નહીં સમજશો કે હું માતાજીનો દરોહી છું, પરંતુ ઉમિયા માતાજીનો પરમભક્ત છું અને એમની પ્રેરણાથી જ આપને લખી જણાવું છું. એ જ વિનંતી.

લિ. જ્ઞાતિસેવક

મગનલાલ લલ્લુભાઈ પટેલ ધોલેરા

હાલ ગુરુકુળ શાંતાક્રુઝ

* * *

૮

સમસ્ત કડવા પાટીદારોના પ્રતિનિધિઓનું પાટડીમાં સંમેલન

તા. ૮-૩-૧૯૨૦

પાટડીમાં દરબાર સાહેબને ત્યાં કડવા પાટીદાર કોમમાં લગ્નસંબંધીના સવાલનું નિરાકરણ કરવા ગુજરાત કાઠિયાવાડ માળવા વગેરે પ્રદેશોમાં વસતા કડવા પાટીદારોના પ્રતિનિધિઓનું સંમેલનનું પ્રોસિડિંગ-બુક છપાઈ વેંચાઈ હતી.

કડવા પાટીદાર કોમમાં લગ્ન સંબંધીના સવાલનું નિરાકરણ કરવા ગુજરાત, કાઠિયાવાડ માળવા વગેરે પ્રદેશોમાં વસ્ત કડવા પાટીદારોના પ્રતિનિધિઓનું સંમેલન પાટડી મુકામે થયેલું તેના કામકાજનું પ્રોસિડિંગ્સ

સંવત ૧૯૭૬ના ફાગણ વદ ૪ સોમવાર
તા. ૮ માહે માર્ચ સને ૧૯૨૦

નોંખા નોંખા પ્રદેશના હજારેક પ્રતિનિધિઓ હાજર છે.

શરૂમાં દરબારશ્રી દોલતસિંહજીએ પોતાનું ભાષણ વાંચી બતાવ્યું તે નીચે મુજબ –

ભાઈઓ,

આપ સૌ મારા આમંત્રણને માન આપી અત્રે પધાર્યા છો, તે માટે શરૂમાં આપ સર્વેનો હું આભાર માનું છું, અને આપણા આ ગામમાં આપને અંતઃકરણપૂર્વક આવકાર આપું છું.

સદ્‌ગૃહસ્થો, હવે આપને અત્રે બોલાવવાના કારણ ઉપર આવીએ. આ સાલ લગ્ન નીકળ્યાના તથા જુદા જુદા પક્ષે જુદી જુદી તારીખના લગ્ન કાઢ્યાનાં તથા પોતાની તારીખ ખરી છે, અને બીજાની ખોટી છે. એવાં આમનસામત છાપાં તો મળતાં રહેતાં હતાં, પણ ખાસ પ્રવૃત્તિઓ કડી પ્રાંતના આગેવાનો,

અમદાવાદ, વિરમગામ, પાટડી વગેરે ગામોનાં કેટલાંક માણસો મહેસાણા મુકામે ભેગા થઈ તા. ૧૫-૧-૨૦ના રોજ ઠરાવ કરીને કરાવેલી છે. આ સંબંધમાં હમારા ઉપર પ્રથમ આવેલો કાગળ આપ સમક્ષ વાંચી બતાવું છું.

જે ઠરાવનો હવાલો આપેલો છે, તે વાંચી બતાવું છું.

શ્રીમંત સરકારનો હુકમ વાંચી બતાવું છું.

ઉપર જણાવેલા ઠરાવ પછી કડી પ્રાંતના સૂબા સાહેબે જે સરક્યુલર કાઢ્યો છે. તે વાંચી બતાવું છું.

કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજ તરફથી આવેલો કાગળ જે હમણાં મેં વાંચી બતાવ્યો. તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સોએક માણસનું ડેપ્યુટેશન મારી પાસે આવ્યું હતું અને બધાને અનુકૂળ આવે તે રીતે લગ્નનો ગાળો ટૂંકો કરી એક તારીખે હંમેશની વિધિ પ્રમાણે લગ્ન કરવાનો પ્રથા જળવાઈ રહે તેવો સમાધાની ભર્યો રસ્તો જ્ઞાતિના આગેવાનોને બોલાવી કરી આપવા માગણી કરી હતી. નાતના કામમાં બહુ માથું નહીં મારવા આંહીની હંમેશની પદ્ધતિ છે અને વળી તાજેતર હમારા પિતાશ્રીના સમયમાં બે વખતનો કડવો અનુભવ હતો, એટલે એ માગણી સંબંધી તાત્કાલિક હમે કાંઈ નિર્ણય ઉપર આવ્યા નહોતા. પછીની સ્થિતિ બહુ હાલમડોલમ અને ગૂંચવાડાવાળી થઈ પડી હતી. લગ્ન હાલ સાલ થશે કે નહિ એમ ઘણી બાજુથી સવાલ પૂછવા લાગ્યા. કેટલાક ભાગોના પ્રતિનિધિઓ તો એ તપાસ માટે જાતે આવ્યા હતા. કેટલાકો લગ્ન હાલ સાલ કરવાનો આગ્રહ કરતા હતા, તો કેટલાકો મજબૂત રીતે બંધ રાખવાનું કહેતા હતા. લગ્ન પણ લગ્ન લઈ જવાં કે નહીં તે પૂછવા આવ્યા હતા. વળી દરેક પક્ષને ફાવતી ખટપટો થતી હોવાની બૂમો આવતી હતી. આ પ્રમાણે બહુ ગૂંચવાડો થઈ રહ્યો હતો. આ વખતે સૌને અનુકૂળ આવે તેવો વચલો રસ્તો નીકળી સમાધાન થઈ જ્ઞાતિમાં શાન્તિ પ્રસરવા સંભવ છતાં હમારી તરફથી લક્ષ નહિ આપવા માટે હમારો દોષ પણ નીકળતો હતો.

આવા સંજોગોમાં છેવટે આપ સૌને આ પ્રમાણે તસ્દી આપવા જરૂરી પડી છે.

લગ્નનો લાંબી મુદતનો ગાળો છે, તે ફેરવી ટૂંકી મુદતનો કરવાનો બધાનો વિચાર અને માગણી છે. હવે ગાળો કેટલો રાખવો તે ફક્ત આપણે વિચારી નક્કી કરવાનું છે, તે સાથે લગ્ન કાઢવાની હાલની રીતથી અમદાવાદમાં પક્ષ પડી ઘણો કુસંપ વધી ગયો છે, તથા આખી કોમને દર લગ્ન વખતે સધાવવું

પડે છે, તેથી હવે લગ્ન કાઢવા માટે એક કમિટી નિમવી, અને તે મુકરર થયેલાં અંતરે ધારાસર માતાજી આગળ વિધિ કરી લગ્ન કાઢે ને તે પ્રસિદ્ધ કરાવે. આવું બંધારણ બાંધવાની દરખાસ્ત છે.

આપણી જ્ઞાતિની લગ્નસંબંધી પદ્ધતિ સંબંધે મતભેદના કારણથી જ્ઞાતિને જેટલી હાનિ થવા લાગી છે. તેના કરતાં વધારે હાનિ જ્ઞાતિને થઈ છે, અને હજુ થવા સંભવ છે, તે કારણ પણ વિચારી દૂર કરવા જેવું છે તે એ છે કે આપણી જ્ઞાતિમાં દિનપ્રતિદિન ગોળ થતાં જાય છે. મોટા ગોળના પણ નાના ટુકડા થતા જાય છે. આ પ્રમાણે થવાનું પરિણામ એ થવાનું કે વખત જતે પ્રત્યે ગોળ એક જાણે જુદી નાની જ્ઞાતિ હોય એમ થઈ જવાનો. નાની જ્ઞાતિને લગ્ન સંબંધી મુશ્કેલીઓ કેટલી પડે છે, તે જેને અનુભવ છે, અને મને ખાતરી છે કે તમારામાંના ઘણાને તેવો અનુભવ થયો હશે, તે તો જાણ્યા વિના રહ્યા નથી જ કે તેનાથી બેહદ મુસીબતો નડે છે અને તેવી નાની જ્ઞાતિમાં જન્મ થયો ન હોત તો સારુ, એવાં ઉદ્‌ગારો તે જ્ઞાતિના કેટલાક માણસો કાઢતા સંભળાય છે.

જેમ ક્ષેત્ર મોટું તેમ લાભ ઘણા હોય છે. મોટા ક્ષેત્રમાં વ્યાપાર કરનારાના લાભ મેળવી જોતાં તમને જણાયા વિના રહેશે નહીં કે વિશાળ ક્ષેત્રમાં ફાયદા ઘણા છે. મહાન રાજ્યમાં વસનારને તથા નોકરી કરનારને પણ ઘણા ફાયદા થાય છે, તેવો અનુભવ સામાન્ય છે. તે જ પ્રકારની આખી જ્ઞાતિના ટુકડા સાંધી અસલ પ્રમાણે આખી જ્ઞાતિ થાય તો ફાયદો જ થાય તે વાત તો સર્વ કોઈથી ના પાડી શકાય તેમ નથી.

ગોળ ઘણા વખતથી થયા છે, તેનું પરિણામ ગોળવાળા પણ જાણે છે. તેમને ઘણી ઘણી મુસીબતો ભોગવવી પડે છે તેવો અનુભવ થયા છતાં બધા મળીને દુઃખનું નિવારણ કરવાનું એમનાથી બની શકતું નથી, તેનું મુખ્ય કારણ કે તે બધાને એકઠાં મળવાની હજુ સુધી જોઈએ તેવી તક મળી જણાતી નથી. હવે જ્યારે તમો સર્વને આજરોજ જોઈએ તેવી તક મળી છે તે અને આખી જ્ઞાતિના આગેવાનો આજે મળ્યા છો તો તમે સઘળા મળી સંપૂર્ણ રીતે દીર્ઘ વિચાર કરી જ્ઞાતિને તોડનાર ગોળ સંબંધી છેવટના નિશ્ચય પર આવશો.

આખી જ્ઞાતિ અવિભક્ત રહે, આખી જ્ઞાતિનું ઐક્ય પાછું બની રહે તેમાં જ આખી જ્ઞાતિનું હિત રહ્યું છે. તેમાં જ જ્ઞાતિને પૂર્ણ લાભ છે અને તેમાં **જ્ઞાતિનું હીત રહ્યું છે. તેમાં જ જ્ઞાતિને પૂર્ણ લાભ છે અને તેમાં જ્ઞાતિનું બળ છે. આસપાસની રાજકીય સ્થિતિ જોતાં આખી જ્ઞાતિનું ઐક્ય થશે,**

અને ગોળ નીકળી જશે, તો જ્ઞાતિ સમસ્તને અનેક લાભ થવાના તેથી ઊલટું જો જ્ઞાતિના ટુકડા થઈ જશે તો રાજકીય લાભો પણ મળવામાં ઘણી અડચણો પડવાની.

જે વખતે બીજી કોમો એક થવા પ્રયત્ન કરી રહી છે અને એક થઈ રાજકીય લાભ મેળવવા આશા રાખે છે, તે જ વખતે તમો તમારી જ્ઞાતિના **ટુકડા કરતા ચાલો છો, એ સમ જ્ઞાતિને હાનીકારક પગલું છે. તો તમો સઘળો વિચાર કરી આવું અનિષ્ટ પરિણામ ન થાય એમ કરશો એવી આશા છે.**

અગાઉ ગોળની **બદી આ પ્રમાણે ઘણી વધી ગયેલી, તેથી સંવત ૧૯૨૫માં મારા દાદાજીએ જ્ઞાતિ મેળો કર્યો હતો, અને જ્ઞાતિએ એકમતે થઈ ગોળ તોડી નાંખ્યા હતા, તે ઠરાવ હું તમને વાંચી બતાવું છું.** તે મેળાવડો કરાવનાર એક **સરખેજનો બ્રાહ્મણ હતો. હાલની માફક તે વખતે પણ ગોળથી ધર્મ વિરુદ્ધ અત્યાચારો થયાથી તે પુરુષને બહુ લાગ્યું હતું, અને તેથી અમારા દાદાજી પાસે આવી અત્યાચારોની અસર કરાવી મેળાવડો કરાવ્યો હતો.**

છેવટે તમારા જ આગ્રહથી અને જ્ઞાતિ હિતથી પ્રેરાઈ તમોને અતરે આમંત્રણ કરી એકઠા કર્યા છે, તો તમો જ્ઞાતિ હિતના ખાતર જ્ઞાતિના ઐક્યની ખાતર, જ્ઞાતિના લાભ અને ભલાની ખાતર, સર્વને અનુકૂળ પડે તેવો જ્ઞાતિના લાભ અને ભલાની ખાતર, સર્વને અનુકૂળ પડે તેવો જ્ઞાતિના લગ્ન સંબંધીનો રસ્તો કાઢવા તથા ગોળની હાનિ દૂર કરવા યોગ્ય કરશો તો મેં જે પ્રેમ લીધો તે ફળીભૂત થયો છે એમ સમજીશ, અને મને આ વખતે સંપૂર્ણ આશા છે કે તમો જ્ઞાતિના આગેવાનો જ્ઞાતિ સમસ્તને આ વખતે નિરાશ નહિ જ કરો એવા ભરોસાથી હવે હું બેસવા રજા લઉં છું.

ભાષણમાં વાંચેલા કાગળો નીચે મુજબ

તા. ૧૬-૧-૨૦ મહેસાણા

જ્ઞાતિ શિરોમણી નામદાર દરબાર શ્રી દોલતસિંહજી
સૂરજમલસિંહજીની સેવામાં – મુ. પાટડી.

મહેસાણાથી લિ. કડી પ્રાંત કડવા પાટીદાર સમાજ તરફથી વિનંતી કરવાની કે ગઈ કાલ તા. ૧૫-૧-૨૦ના રોજ મહેસાણા મુકામે કડી પ્રાંત કમિટી ભેગી થઈ ઠરાવ કર્યો છે કે ચાલુ સાલે લગ્ન કાઢવામાં આવેલાં છે તે લગ્ન વધાવવાથી તેમજ તે લગ્ન કરવાથી અમારી કડી પ્રાંતની રૈયતને અડચણ આવી

છે, કારણ અમારા સરકાર તરફથી કાયદાનો બાદ ઘણો જ આવે છે. તેમજ મોંઘવારી બહુ જ છે. તે કારણોને લઈને સુધારાવાળા પક્ષ અને જૂના વિચારવાળા પક્ષ એ બન્ને પક્ષોએ મળી કડી પ્રાંત સૂબા સાહેબની રૂબરૂ એવો ઠરાવ કર્યો છે કે આ સાલે લગ્ન કરવા નહીં અને હવે પછી કેવી રીતે લગ્ન કરવા અને ક્યારે કરવાં વગેરેનો વિચાર કરવા તેમજ બન્ને પક્ષે એક સંપી થઈ આપ દરબારશ્રીની હજુરમાં જવું અને તેઓ સાહેબ જે સલાહ આપે તે પ્રમાણે વર્તવું એવો ઠરાવ કરી, તા. ૧૯-૧-૨૦ને સોમવારના રોજ આપ ચરણે કડી પ્રાંતના તમામ ગોળના આગેવાનો વિનંતી કરવા આવવાના છીએ એ જ અરજ તા. મજકૂર.

લિ. આપનો

પા. ગંગારામ નરસી

ઠરાવ નં. ૧

તા. ૧૫-૧-૧૯૨૦

આજરોજ મહેસાણા મુકામે કડી પ્રાંતના કડવા પીટાદારો તથા વિરમગામ, પાટડી, અમદાવાદ વગેરે સમસ્ત પાટીદારો સંમેલન મળી એક મત થઈ ઠરાવ કરીએ છીએ કે આ સાલમાં આપણી જ્ઞાતિના લગ્ન નીકળ્યાં છે, તે લગ્ન હાલ શાલે કરવાં નહીં એવો ઠરાવ સર્વાનુમતે મંજૂર રાખવામાં આવે છે, કારણ આ સાલે મોંઘવારી છે તેમજ સરકાર તરફથી પરવાનગી મળતી હતી તે પણ રદ થઈ છે, તે બંદલ નિકાલ કરાવવા વખતની જરૂર છે તેમજ શ્રી સરકાર તરફથી યોગ્ય રીતે ખુલાશો ન થાય ત્યાં સુધી લગ્ન કરવા નહીં એ ઠરાવ સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. તા. ૧૫-૧-૨૦

ઉપર પ્રમાણેનો ઠરાવ કરી સર્વે લોકોની સહીઓ કરાવેલ છે.

નામદાર ગાયકવાડ સરકારની આજ્ઞાપત્રિકા
તારીખ ૧ માહે જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૦ પોષ સુદ ૧૦
સંવત ૧૯૭૬ના પાને ૫૮૬ની જાહેરાત નકલ
ન્યાયમંત્રી કચેરી

જાહેરાત અંક ૭ સંવત ૧૯૭૬

વિષય : ચાલુ સાલે કડવા કણબી ન્યાતમાં થનારા બાળલગ્નો માટે પરવાનગી મળવા અરજીઓ નહીં કરવા વિષે.

જાહેરાત કાઢવાનું કારણ - ચાલુ સાલે કડવા કણબી ન્યાતમાં લગ્નો નીકળવાનાં છે એમ જાહેર થયેલું છે. સદરહુ ન્યાતમાં બાર વર્ષે જ લગ્ન નીકળે છે, એવી રૂઢિ હોવા બાબતની સમજૂતિ હોવાથી તે રૂઢિને માન આપવા માટે બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધની કલમ ૮ની પેટા કલમ (૨)ની રકમ (ક)નો અપવાદ રાખવામાં આવ્યો હતો. પણ ગએ વખતે સદરહુ ન્યાતમાં સંવત ૧૯૬૬માં લગ્નો થયા પછી ચાલુ સાલે એટલે દશમે વરસે ફરી લગ્ન નીકળ્યાનું જાહેર થયું છે. તેમજ સદરહુ ન્યાતમાં ગમે તે વખતે લગ્ન થઈ શકે એવા વિચાર સુધારા પક્ષના કેટલાક આગેવાનો ધરાવે છે અને એવી રીતે તે ન્યાતમાં વચલાં વર્ષોમાં પણ કેટલાક લગ્ન થયાં છે, એમ જાણવામાં આવેલું છે. તે ઉપરથી કડવા કણબી ન્યાતમાં બાર વરસે જ એક વખતે લગ્ન થાય છે, એ સિદ્ધાંત તૂટી પડે છે અને તેથી બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિર્ણયની કલમ ૮ની પેટાકલમ (૨)ની રકમ (ક)ની રકમનો લાભ તે ન્યાતને એક સહી મળવા જેવો નથી. એમ હોવાથી સદરહુ ન્યાતના લોકોને ન્યાયાધિશીઓમાં પરવાનગી મળવાની અરજીઓ કરતાં અને ખર્ચમાં વિનાકારણ ઊતરતાં અટકાવવાના હેતુથી શ્રીમંત સરકારના હુકમ અન્વયે નીચે પ્રમાણે સૂચવવામાં આવે છે.

કડવા કણબી ન્યાતમાં થનારા બાળ લગ્નોને નિબંધની કામ ૮ની રકમ (ક)નો લાભ મળશે નહીં.

(૨) ચાલુ સાલે કડવા કણબી ન્યાતમાં લગ્ન થવાનું જાહેર થાય અને બાળલગ્ન કરવા માટે પરવાનગી મળવા તે ન્યાતના લોકો અરજીઓ કરે તો બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધની કલમ ૮ની પેટાકલમ (૨) ની રકમ (ક)નો લાભ તેમને મળી શકશે નહીં.

તારીખ ૨૭ માહે ડિસેમ્બર Sd. G. K. Dandekar
સને ૧૯૧૯ ન્યાયમંત્રી
વી.એમ.પી.

શ્રી

કી. જા. નં. ૪૬૨/૭૬

દા. હુકમ

તા. ૧-૧-૧૯૨૦ની

આજ્ઞાપત્રિકા પાને ૫૮૬ ઉપર મે. રા.રા. ન્યાયમંત્રીસાહેબની જાહેરાત નંબર ૭ તા. ૨૭-૧૨-૧૯૧૯ની પ્રસિદ્ધ થયેલી છે, તેમાં સરકારના હુકમથી

જણાવવામાં આવ્યું છે કે ચાલુ સાલે કડવા કણબી જ્ઞાતિમાં લગ્ન થવાનું જાહેર થાય અને બાળલગ્ન કરવા માટે પરવાનગી મળવા તે જ્ઞાતિના લોકો અરજીઓ કરે તો બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધની કલમ ૮ની પેટાકલમ ૨ની રકમ (ક)નો લાભ તેમને મળી શકશે નહીં.

(૨) સરકારથી આવો હુકમ થવાનો સંભવ છે, એ ધાસ્તીથી ઊંઝાના પટેલ શામળદાસ બાજીભાઈએ ઉતાવળ કરી સદરહુ જાહેરાત આજ્ઞાપત્રિકામાં પ્રસિદ્ધ થતાં પહેલા લગ્ન કાઢી નાંખેલું છે. આનું પરિણામ એ થવાનું કે ખરી સ્થિતિ નહીં સમજનાર કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનો અજ્ઞાનવર્ગ મુકર્રૂર થયેલા દિવસે લગ્નો કરવા તૈયાર થઈ જશે અને ન્યાયાધિશોમાં પરવાનગી માટે અરજીઓ કરશે, પરંતુ સદરહુ જાહેરાત અન્વયે હવે પરવાનગી મળી શકશે નહીં તેથી સ્ટેમ્પ વગેરેનો ખર્ચ લોકોના માથે પડશે અને જો ખોટી સમજથી પરવાનગી મળ્યા વિના લગ્ન કરશે તો તેમના ઉપર ફોજદારી કામ ચાલી દંડનો બોજો પડશે. આ પ્રમાણે થાય તો લોકો ઉપર ઘણી મોટી રકમનો બોજો પડે તેમ છે, અને તેથી સરકારનો સ્તુત્ય હેતુ બર આવશે નહીં.

(૩) ગઈ કાલે મહેસાણા મુકામે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના ઘણાં ગામોના લોકોએ મોટી સંખ્યામાં ભેગા મળી સરકારનો સ્તુત્ય હેતુ બર આવે અને સરકારના હુકમનું માન રાખવામાં આવે એટલા માટે પટેલ શામળદાસ બાજીભાઈ તરફથી ઉતાવળ કરી જે લગ્ન કાઢવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણે ન વર્તતાં ચાલુ સાલે લગ્ન કરવાં નહીં, એવો સર્વાનુમતે ઠરાવ કર્યો છે. એ ઠરાવ કરવાનો બીજો ઉદ્દેશ એવો પણ છે કે ચાલુ સાલે લગ્ન નહીં કરતાં પૂરતો વખત મળશે, તેથી સમસ્ત જ્ઞાતિએ એકત્ર થઈ લગ્નના ચાલતા આવેલા રિવાજમાં સમયને અનુસરી કેવો ફેરફાર કરવો તે નક્કી કરી જો કાયદામાં તે ધોરણે ફેરફાર થવાની જરૂર જણાય તો સરકારને તેમ કરવા વિનંતી કરવી.

(૪) ઉપર જણાવેલી જાહેરાત જોકે આજ્ઞાપત્રિકામાં પ્રસિદ્ધ છે, તો પણ કડી પ્રાંતની મોટી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના દરેક ગામે દરેક ઈસમને એ જાહેરાતની માહિતી મળે એવો સંભવ નથી, અને જો તેમ થાય તો સરકારનો સ્તુત્ય હેતુ નષ્ટ થઈ અજ્ઞાનપણામાં લોકો ઉપર ઘણી મોટી રકમનો બોજો આવી પડે તેમ છે.

(૫) સબબ આ દફતરી હુકમથી દરેક મહાલના રા. વહીવટદાર તથા પેટા મહાલના આ. મહાલકારીને જણાવવામાં આવે છે કે આ હુકમની નકલ તેમને મળે કે દરેક ગામના પટેલ તલાટી તરફ મોકલવી અને પટેલ તલાટીએ નકલ મળે કે તરત વગર વિલંબે દરેક ગામના કડવા પાટીદારોને ચોરા આગળ અગર બીજી પ્રસિદ્ધ જગાએ એકઠા કરી તેમને અમારો આ હુકમ બરાબર સમજાવવો કે જેથી ચાલુ સાલે લોકો ભૂલમાં પડી પટેલ શામળદાસ બાજીભાઈ તરફથી મુકરર કરવામાં આવેલી તારીખે લગ્ન કરવાની તૈયારી કરે નહીં, અને પરવાનગી મેળવવાની ખોટી આશાથી ખર્ચમાં ઊતરે નહીં તથા વગર પરવાનગીએ લગ્ન કરી ફોજદારી કામ ચલાવવાને પાત્ર થઈ દંડના બોજામાં આવે નહીં.

(૬) ઉપર પ્રમાણે તજવીજ કંઈ પણ વિલંબ વિના પટેલ તલાટીએ તેમની સુપ્રતના દરેક ગામે બરાબર રીતે કરવી જોઈએ. જો કોઈ પટેલ તલાટીની કસૂરથી કે હમગમથી ઉપર જણાવેલી જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરવાનો સરકારનો હેતુ નિષ્ફળ ગયો છે, એમ જણાશે તો તેમને બરતરફી સુધીની સખ્ત શિક્ષા અમારા તરફથી કરવામાં આવશે.

આ દા. હુકમની નકલો દરેક મહાલે વ. પેટામહાલે મોકલવી તા. ૧૬ માહે જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૦

ન.મુ. કરનાર **સહી આર.એમ. દેસાઈ**
ત્રી. બળવંત-કારકુન **સૂબા પ્રાંત કડી.**

સં. ૧૯૨૫ના જ્ઞાતિ મેળાવડામાં થયેલા ઠરાવોમાંથી

૧ કલમ પહેલી-જ્ઞાતિના લોકોએ ગોળ બાંધી પોતાના જ ગોળમાં કન્યાઓ લેવા-દેવાનો વહીવટ પાડ્યો છે, તે બંધાએલા ગોળ આજરોજ તોડી નાંખ્યા છે. માટે પોતપોતાની ખુશી પ્રમાણે કન્યાઓ લેવીદેવી. તેમાં કોઈ માણસે હરકત ઈજા કરવી અગર કરાવવી નહીં.

અમદાવાદના પટેલ જીવણલાલ અમૃતલાલે નીચે મુજબ દરખાસ્ત કરી.

મે. દરબાર સાહેબ દોલતસિંહજી તથા જ્ઞાતિબંધુઓ,

મરહુમ દરબાર સાહેબ સૂર્યમલજી સાહેબે આપણી જ્ઞાતિના હિતના

ખાતર મહાન શ્રમ તથા ખર્ચ કરી આપણી જ્ઞાતિનો મેળાવડો સંવત ૧૯૬૮ની સાલમાં કર્યો હતો, તે વખતે સમસ્ત જ્ઞાતિ તરફથી તેઉ સાહેબને જ્ઞાતિના આગેવાનોનું કહેવું સાંભળી જે રસ્તો કાઢે તે સમસ્ત જ્ઞાતિને કબૂલ છે, એવો ઠરાવ કરેલ અને તે પ્રમાણે તેઓ નામદારને આગેવાનોનું કહેવું સાંભળ્યા બાદ અને નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તરફથી બાળલગ્ન પ્રતિબંધકનો કાયદો તે વખતે તાજો જ થયો હતો. તે ધ્યાનમાં લેતાં એવું લાગ્યું કે સઘળાને અનુકૂળ લાગે તેવો રસ્તો તે વખતે તરત કાઢી શકાય તેમ નથી તેથી પોતાનો છેવટનો ઠરાવ બહાર પાડવાનું મુલતવી રાખ્યું હતું. તેઉ સાહેબના સ્વર્ગવાસ થયા બાદ જે જે બનાવો બન્યા છે અને તમો નામદાર દરબાર સાહેબે ભાષણમાં બતાવ્યાં છે તેના પરિણામે આપણી જ્ઞાતિના આગેવાનોની વિનંતી અને આગ્રહથી તમોએ તે બાબતનું નિરાકરણ કરવા જ્ઞાતિ સમસ્તને આજે એકઠી કરી છે તો હું દરખાસ્તરૂપ અરજ કરું છું કે, આપના પિતાશ્રીએ જે ઠરાવ કરવાનું મુલતવી રાખ્યું હતું, તે કામ હાથ પર લઈ સઘળાને સામાન્ય રીતે અનુકૂળ પડે તેવો રસ્તો કાઢશો, એવી આપને જ્ઞાતિ અરજ કરે છે, તેવી દરખાસ્ત રજૂ કરું છું.

તે દરખાસ્તને નીચે મુજબના સદ્‌ગૃહસ્થોએ ટેકો આપ્યો ને સર્વાનુમતે મંજૂર થઈ.

શેઠ મગનલાલ મણીલાલ	અમદાવાદ
પારી. ત્રિભોવનદાસ હરિવલ્લદાસ	વીરમગામ
પારી. ઈશ્વરદાસ જેશીંગભાઈ	વીરમગામ
પટેલ કેશવલાલ માધવલાલ વકીલ	વીરમગામ
અમીન શીવાભાઈ સૂરજમલ	ગોઝારિયા
પટેલ તળજારામ નાથાભાઈ	પાદરા
પટેલ ગંગારામ નરસીદાસ	મહેસાણા
પટેલ પરભુદાસ ભાવસંગ	વિસનગર

દરબારશ્રીએ પોતે એકલા નહીં, પણ જો એક કમિટી સંમેલન નીમી આપે તો તે કમિટીની મદદથી નિરાકરણ કરવા ઈચ્છા જણાવી.

દેસાઈ કરસનદાસ જેસીંગભાઈએ જુદા જુદા વિભાગોના આગેવાનોના

નામ આપી તેની કમિટી નીમવા દરખાસ્ત કરી તેને શેઠ મફતલાલ ગગલભાઈ અમદાવાદવાળાએ ટેકો આપ્યો.

તે વિરુદ્ધ પટેલ અમરસિંગ દેસાઈભાઈએ એવી દરખાસ્ત કરી કે દરબારશ્રી એકલાએ જ નિરાકરણ કરવું ને જરૂર હોય તો જરૂર જોગ માણસોને બોલાવી તેમના વિચારો પૂછે. આવી દરખાસ્ત કરી તેના કારણે વિસ્તારપૂર્વક કહી બતાવ્યાં.

આ દરખાસ્તને નીચેનાં ગૃહસ્થોએ કારણો સાથે ટેકો આપ્યો.

પટેલ કેશવલાલ માધવલાલ	વીરમગામ
પટેલ ત્રિકમલાલ દલપતરામ	અમદાવાદ
પટેલ કાળીદાસ માવજી	સેંગવા
પટેલ આત્મારામ મનુસખરામ	નરોડા
પટેલ રણછોડભાઈ શીભાઈ	શેરથા

મિ. અમરસંગે જણાવ્યું કે આ દરખાસ્ત કરી કે હવે દરેક વિભાગવાળાએ પોતા તરફથી મત આપનાર ગૃહસ્થોનાં નામ આપવાં. તે ઉપરથી તે પ્રમાણે લિસ્ટ રજૂ થયાં.

નામ આવેલાં ગૃહસ્થોને પોતે બોલાવી તેમના મત લઈ આવતી કાલે નિરાકરણ કરીશું, એમ દરબારશ્રીએ જણાવી સભા બરખાસ્ત કરી.

Sd. Dolatsinhji

તા. મજકુર. દરબારશ્રી

સંવત ૧૯૭૬ના ફાગણ વદ-૫ મંગળવાર

તારીખ ૯-૩-૨૦

હાજરી ગઈ કાલ માફક

દરબારશ્રીએ નીચે મુજબનો ઠરાવ વાંચી બતાવ્યો

ઠરાવ

કડવા પાટીદાર-જ્ઞાતિના પ્રતિનિધિઓ ગઈ કાલે ભેગા થઈ નીચેના ત્રણ સવાલોનું નિરાકરણ હમો પાટડી દરબારશ્રી દોલતસિંહજી કરી આપે તે સમસ્ત

જ્ઞાતિને - કબૂલ છે એવો સર્વાનુમતે ઠરાવ કરી અમોને ઠરાવ કરવાનું સોંપેલ તે પ્રશ્નો નીચે મુજબ :

(૧) લગ્ન હાલ સાલ બંધ રાખવા કે નહીં?

(૨) લગ્ન હાલ જે અંતરે થાય છે તેનાથી ટૂંકા અંતરે કરવાં એ માટે એકમત છે, પણ કેટલા અંતરે કરવા તે નક્કી કરી આપવું.

(૩) લગ્ન કાઢવાનું બંધારણ બાંધી આપવું.

ઉપર પ્રમાણે સવાલો સંબંધી આગેવાનોના મત અમોએ લીધા છે તે સઘળા મતો ધ્યાનમાં લઈ તથા સઘળી બાબતો પર વિચાર કરી જ્ઞાતિનું ઐક્ય ઘણો વખત જળવાઈ રહે અને લગ્ન પદ્ધતિ ઘણો વખત ચાલે તે લક્ષ્ય લઈ હમે નીચેના ઠરાવ ઉપર આવીએ છીએ.

(૧) હાલ સાલ લગ્ન બંધ રાખવા. કડી પ્રાંતવાળાએ મહેસાણા મુકામે ઠરાવ કરેલો છે, તે પ્રમાણે તેમને મદદ કરવા તેમના સંબંધવાળા બીજી હદોના જ્ઞાતિવાળા ખુશી બતાવે છે, અને હવે વખત-ઘણો ટૂંકો રહ્યો છે, માટે હાલ લગ્ન બંધ રાખવા; પણ કન્યાઓ મોટી ઉંમરની થઈ ગયાં વગેરે કારણોથી લગ્ન કરવાની જરૂર હોય તેમને લગ્ન કરવા છૂટ આપવામાં આવે છે. તેઓ વૈશાખ સુદ ૩ વાર બુધવાર તથા વૈશાખ સુદ ૪ વાર ગુરુવારના જે બે લગ્ન નીકળેલાં છે, તે પૈકી જે તારીખ અનુકૂળ હોય તે તારીખે લગ્ન કરે.

(૨) આવતી સાલ સિંહસ્થ વર્ષે છે, તેથી સંવત ૧૯૭૮ની સાલમાં નીચે કલમ ૩ પ્રમાણે ગોઠવાયેલી કમિટીએ લગ્ન કાઢવાં અને ત્યાર પછી પહેલી વખત પાંચમા વર્ષમાં અને બીજી વખત ચોથા વર્ષમાં એ પ્રમાણે પાંચમા અને ચોથા વર્ષમાં લગ્ન કાઢે જવાં.

આ ગાળો વસ્તુ સ્થિતિ પ્રમાણે તથા નવા જમાનાને પસંદ આવે તેવો નથી પણ લાંબા વખતથી લાંબી મુદતે લગ્ન કાઢવાનો જે રિવાજ ચાલ્યો આવે છે તેમાં ઘણો મોટો ફેરફાર કરવા ઘણાં મોટા ભાગને એકદમ પસંદ આવે તેમ નહિ હોવાથી વચલો રસ્તો જ્ઞાતિમાં કુસંપ અટકી શાંતિથી કામ ચાલવા ખાતર કાઢેલો છે.

(૩) લગ્ન કાઢવા માટે નીચે મુજબની એક કમિટી ગોઠવી તે કમિટીએ ઉપર કલમ ૨માં ઠરાવ્યા પ્રમાણે જે સાલમાં લગ્ન કાઢવાના હોય તે સાલમાં

હંમેશની ચાલતી આવેલી વિધિ પ્રમાણે ઊંઝા ગામે શ્રી ઉમિયા માતાજી સાનિધ્ય લગ્ન કાઢવા. ને તે બધે મોકલવા. કમિટીએ જૂનો રિવાજ ધ્યાનમાં લઈ યોગ્ય પગલાં લેવાં.

કમિટીની ગોઠવણ

પાટડીના દરબારશ્રી- અધ્યક્ષ

શેઠ બેચરદાસ અંબાઈદાસ લશ્કરી કુટુંબના એક માણસ.

અમદાવાદના પટેલ હરીભાઈ પરશોત્તમદાસ તથા પટેલ બોઘાભાઈ ગગલભાઈના કુટુંબના વારાફરતી એક માણસ.

અમદાવાદ શેઠ કુટુંબના એક માણસ

ઊંઝાના મોલાત પાર્ટીનો એક માણસ

ઊંઝાના રૂશાત પાર્ટીનો એક માણસ

કડી પ્રાંતના ગોળોના પાંચ માણસ

અમદાવાદના બે પક્ષના બબ્બે કુલ ચાર માણસ.

વીરમગામના બે માણસ

વીરમગામ વઢિયાર અડતાળીસનો એક માણસ

પાટડીના એક માણસ

સુરતના એક માણસ

વીરમગામ ચુવાળીશનો જથ્થો, એક માણસ

ઝાલાવાડ કાઠિયાવાડનો એક માણસ

વડોદરા પ્રાંતના ગોળનો એક માણસ

ભરૂચના ગોળનો એક માણસ

સુરત જિલ્લાના ગોળનો એક માણસ

ઈડર, પ્રાંતિજ, મહીકાંઠાના ગોળનો એક માણસ

માળવા વગેરે સમૂહો એક માણસ

પરચુરણ ઉપરમાં નહી આવતાં, એક માણસ

ઉપર બતાવેલા મેમ્બરોનાં નામ દરેક પ્રદેશવાળાઓએ બે માસની મુદત અંદર મોકલી આપવા અને ઉપરના મેમ્બરોની સંખ્યામાં વધઘટ કરવાને કમિટીને સત્તા છે.

(૪) શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડ મહારાજના રાજ્યથી બાળલગ્ન પ્રતિબંધક કાયદો થયો છે તે તથા આપણે લગ્ન પદ્ધતિમાં જે ફેરફાર કર્યો છે. તે ધ્યાનમાં લઈ ગાયકવાડ મહારાજના રાજ્યમાં વસ્તા આપણા જ્ઞાતિબંધુઓને કાયદાની જે જે અડચણો પડતી હોય તે બની શકે તેટલી દૂર કરવા યોગ્ય પગલાં ભરવાં.

તા. ૯ માહે માર્ચ સને ૧૯૨૦ Sd. Dolatsinhji
મુ. પાટડી **દરબારશ્રી**

ઠરાવ વંચાઈ રહેતાં બધી સભાએ તાળીઓના અવાજથી ખુશી જાહેર કરી.

પટેલ ચતુરભાઈ હીરદાસ વકીલે જણાવ્યું કે આ ઠરાવથી કડી પ્રાંતવાળા ઘણા જ સંતોષ થયા છે, અને દરબારશ્રીએ જે શ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે માટે આખી કોમ અને ખાસ કરી હમે કડી પ્રાંત ઘણા જ આભારી થયા છીએ.

લણવાના પટેલ ગોપાળદાસ હરીભાઈએ જણાવ્યું કે કેટલાક વખતથી લગ્નના સવાલથી જ્ઞાતિમાં પક્ષો પડી, જ્ઞાતિનું બળ સામસામા ઝઘડામાં ખપી જતું હતું તે દરબારશ્રીના ઠરાવથી અટકી જશે. જ્ઞાતિમાં સંપ વધશે. જ્ઞાતિનું બળ સારા કામ માટે ઉપયોગી થશે. દરબારશ્રીએ જ્ઞાતિ ઉપર અનહદ ઉપકાર કર્યો છે અને જ્ઞાતિ ઉપર આવા શિરછત્ર છે, તે માટે જ્ઞાતિએ ભાગ્ય સમજવાનું છે વગેરે મતલબે.

અમદાવાદના પટેલ છબીલદાસ જે કૃષ્ણદાસે અમદાવાદ તરફથી સંતોષ જાહેર કરી ઉપકાર માન્યો.

તે જ પ્રમાણે નીચેના સદ્ગૃહસ્થોએ ઠરાવ ઉપર સંતોષ જાહેર કરી ઉપકાર વધતા ઓછા કારણ સાથે માન્યો.

પા. પ્રભુદાસ ભાવસંગ	વીસનગર
પારી કેશવલાલ બાલમુકન	પાટડી
પટેલ કેશવલાલ જેસીંગદાસ	પાટડી
કુમારશ્રી લાલસિંહજી	વીરમગામ
પારી. ચુનીલાલ પરસોત્તમ	વીરમગામ
પટેલ પરસોત્તમ મુળજીભાઈ	વસવારી
દાક્તર પીતામ્બરદાસ કુબેરદાસ	અમદાવાદ

ઠરાવ ઉપર સંતોષ જાહેર કરવાની તથા તે માટે ઉપકાર માનવાની દરખાસ્ત સર્વાનુમતે મંજુર થઈ.

સભા બરખાસ્ત થઈ Sd. Dolatsinhji
તા. મજકુર. દરબારશ્રી

* * *

આ વખતે લગ્નસંબંધી ઘણું અનિશ્ચિત હતું તેથી ખરી હકીકત જાણવા બહાર ગામથી મિત્રનો પત્ર આવેલો તેના જવાબમાં લખેલો પત્ર.

અમદાવાદ તા. ૨૬-૩-૨૦

પ્રિય ભાઈ...

આપનો કાર્ડ તા. ૨૪મીનો હમણાં મળ્યો. તે જ વખતે લગ્નસંબંધીના પાટડી દરબારના નિર્ણયની ચોપડી હું વાંચતો હતો અને તે ચોપડી જુદા બુક પોસ્ટમાં મોકલું છું. તે વાંચી વાકેફ થશો.

લશ્કરીનો ૪ વર્ષનો છોકરો પરણાવવાનો છે તે નકી છે એમ મારું અનુમાન છે અને તેનાં કારણો એ છે કે શેઠના અસલ ઘર અને દરવાજા બહારનો બંગલો ધોળાય છે રંગાય છે - શાહપરમાં જે વિશાળ ઘર છે - હવેલી છે તેની જોડે ૧ ડહેલું મેઢાવાળું છે તે લગ્નમાં મેમાનો માટે ખાલી કરાવ્યું છે - એ મકાનમાં બીજી બોર્ડિંગ હતી અને તેનું ભાડું રૂ. ૨૫, શેઠ લેતા નહોતા તે ઉપરાંત બોર્ડિંગના નિભાવ માટે લશ્કરી શેઠ દર મહીને રૂ. ૫૦ પચાસ રોકડા આપતા હતા આ મદદ આપવાનું તે શેઠે મને કહ્યું હતું એ ઉપરથી જાણું છું. લગ્નપ્રસંગ હોવાથી શેઠે બોર્ડિંગને કહાડી છે અને તે બોર્ડિંગ બીજે ઠેકાણે લઈ જવામાં આવી છે.

તેથી નક્કી છે કે શેઠ પોતાના પાંચ વર્ષના છોકરાંના લગ્ન જરૂર કરશે જ. તેમનાં પુછડાં પણ પોતાનાં છોકરાં પરણાવશે તે પણ નક્કી છે.

આટલું લખ્યા પછી તે ચોપડી મેં ફરીથી વાંચી - તે ઉપરથી વિચાર ઉપજ્યા તે લખું છું.

દરબાર સાહેબે કાંઈ સંગીન કર્યું નથી. બે દિવસ ૧૦૦૦ માણસને મિષ્ટાન્ન આપ્યું તે માટે તેમનો આભાર માનવો યોગ્ય છે.

દરબાર સાહેબને સત્તા શું છે? સત્તા વિના શાસન શી રીતે થઈ શકે? પ્રથમ તો જેમની લડાઈ હતી તે માણસો ત્યાં ગયા નહોતા એમ જણાય છે.

(૧) લશ્કરી (૨) કાળીદાસ બોઘાભાઈ અને (૩) શામળદાસ બાજીભાઈ - આ માણસોએ હેન્ડબિલો કાઢ્યાં હતાં અને લગ્નો પણ તેમણે જ કાઢ્યાં હતાં તેમણે જ આ ઉત્પાત્ત કર્યો હતો. તેમાંના કોઈ પણ હાજર નહોતા તો પછી દરબાર સાહેબનો નિર્ણય આ લોકો માન્ય કરશે એની ખાતરી શું? કાંઈ નહિ. ત્યારે પરિણામ શું? મીડું કે બીજું કાંઈ?

હાલ સાલ લગ્ન બંધ રાખ્યાં-ઉંમર થઈ ગઈ હોય તેનાં લગ્ન કરવાં- લશ્કરીનો છોકરો ૪ વર્ષનો છે તેની ઉંમર થઈ ગઈ હશે તેથી પરણાવવાની પેરવી થાય છે?

પાંચ અને ચાર વર્ષે લગ્ન કહાડવાની જરૂર શી છે? માતામાંથી લગ્ન વિધિ કરીને કહાડવા તે કઈ વિધિ? કીયા શાસ્ત્ર પ્રમાણે વળી એક જ તિથિનાં લગ્ન એ કીયા શાસ્ત્ર પ્રમાણે? બીજી જ્ઞાતિમાં થાય છે તેમ કરવાથી શું હરકત આવશે? દસ વર્ષે થતાં તેને બદલે ચાર-પાંચ વર્ષો કરવાં એવી સલાહ આપવી તેના કરતાં જ્યારે જેને યોગ્ય લાગે ત્યારે કરવાં એવી સલાહ આપવામાં શી હરકત આવવાની હતી?

જ્ઞાતિમાં કુસંપ અટકી શાંતિથી કામ ચાલવા ખાતર આ રસ્તો કાઢ્યો છે. જ્ઞાતિમાં ક્યાં કુસંપ હતો? કુસંપ જ્ઞાતિમાં નહોતો પણ લશ્કરી અને પટેલવાળામાં હતો તો તે ચાલુ રહેવાથી નાતને શું નુકસાન હતું? કાંઈ જ નહીં જે થાકત તે હારત અને બેઉ હારમાં જ હતા કારણ જે હેંડબિલો નીકળ્યા હતા તે પછી બંધ થયા હતા એટલે તેઓ હારેલા જ હતા અત્યારે પણ કુસંપ તો છે જ પછી કુસંપ મટ્યો છે ક્યાં?

વગેરે વગેરે ઘણી બાબતો છે જેથી મને તો લાગે છે. પહેલાનું ખર્ચ દરબારશ્રીનું વ્યર્થ ગયું હતું તેમ આ પણ વ્યર્થ ગયું સમજવાનું છે. ૧૯૧૨માં ઉઘરાણું થઈ મહામંડળ સ્થાપ્યું હતું તેટલું પણ ગણી મત હતું.

લિ. શુભેચ્છક

* * *

ઊંઝા વગેરે લગ્ન કાઢનારાં બાર ગામને વિનંતી

પાટીદારો! આવતી ઉનાળાની મોસમમાં આપણાં લગ્ન નીકળવાની વિવાહ પહેલાં વધાઈઓ ઠામ ઠામ સંભળાય છે તે જાણી સર્વે કોઈના હૃદયમાં ઘણો જ આનંદ થાય છે પરંતુ મારા અંતઃકરણમાં તેની જગાએ વિચારોનું તોફાન થશે જાય છે. આપ અને સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ જાણો છો કે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારનો बाल लग्न प्रतिबंधक કાયદો આપણા આ ચાલતા રિવાજમાં અડચણ કરતા થઈ પડ્યો છે. વળી તે સાથે આવી લગ્નસારાઓ ઘણીએ ચાલી ગઈ પણ નહીં ઉપસ્થિત થયેલી બીજી અડચણોમાંની હાલ ઘણી અડચણો નજરે પડે છે. આપણી આખી જ્ઞાતિમાં ઠામ ઠામ, ગામેગામ, કુટુંબેકુટુંબમાં અને ઘરેઘરમાં લગ્ન સંબંધિત બે પ્રકારના વિચારો થઈ ગયા છે. કેટલાક કહે છે કે આ લગ્ન પદ્ધતિના બદલે તદ્દન છૂટાં છૂટાં લગ્ન કરો, કેટલાક કહે છે કે નાના છૂટાં તો નહિ પણ બાર વર્ષે ત્રણ લગ્ન આવે તેમ કરો અને થોડાક કહે છે ના જે જૂનો રિવાજ છે તે જ બહુ સારો છે. આવી જુદી જુદી જાતની વાતો થઈ રહી છે. તેમાં કોની વધારે વજનદાર છે તે જણાવવાની હમણાં વાત બાજુ પર મૂકી હાલતો એટલું જ આપને જણાવવા માગું છું કે આપણી લગ્ન સંબંધી રીતમાં ફેરફાર કરવા માટે ચોગરદમ પોકાર થાય છે. લેખકને જાતે બહારગામોમાં ફરવાનો ઘણો મહાવરો હોવાથી કઈ જાતના વિચારો બળવાન છે તે જણાવવું ઉચિત લાગે છે. એ વાત તો હવે સર્વ કોઈ કબૂલ જ કરવા લાગ્યા છે કે આપણી આ રીતભાતમાં સુધારો થવો જોઈએ પણ સાથે સાથે ઊંઝામાંથી જે બારગામો લગ્ન કાઢે છે તે કાઢે તે આપણાં ગમે ત્યારે ગમે તેટલી વખત ને ગમે તેટલા વરસના અંતરે લગ્ન આવે પણ બધા કણબી પાટીદારોમાં લગ્ન સરા સાથે આવે ને તેમાં યોગ્ય વધતાં જ વરઘોડામાં પરણે તેવો નવો ફેરફાર કરવો ઘણો જ આવશ્યક છે, જે આશા રાખવામાં આવે છે કે ઘણાખરા પુરુષો કબૂલ રાખશે જ. આવો બધી સગવડો સચવાય તેવો રસ્તો જો નીકળે તો તો કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં આજે વિચારોની જે વિરુદ્ધતા જણાય છે તે તદ્દન બંધ પડી જાય. હવે હાલને માટે તે ઉત્તમ કયો છે તે આપ પટેલોને મારી યથામતિ જણાવી હું આપને નિર્ભય રસ્તે દોરવા પ્રયત્ન કરીશ. આપણી જ્ઞાતિમાં આપ બાર ગામના પાટીદારો નવ તથા અગિયાર વરસે ઊંઝા મુકામે મળી લગ્નતિથિ નક્કી કરો છો તે ઠરાવેલી લગ્નતિથિ લગભગમાં જ કદી

દૈવયોગે અકસ્માત થાય તેને માટે પછીથી લગ્ન કરવા સારુ તે લગ્નતિથિ પછી અમુક વખત પછી લગ્ન કરવાની એક બીજી તારીખ તમારી ઈચ્છા મુજબ ઠરાવો છો જેને તમો માંડવરાત્રી કહો છો. તે માંડવરાત્રિની તારીખ એક ઠરાવવામાં આવે છે ને લગ્ન પછી લગભગ એક માસની દરમિયાનમાં જ ઠરાવવામાં આવે છે તેને લગ્નની ઠરાવેલી તારીખ પછી ત્રણ-ત્રણ, ચાર-ચાર વરસે ગોઠવવામાં આવે તો ઘણું જ સવડ પડતું થઈ જાય. માતાજીના મંડપમાંથી જે લગ્ન નીકળે છે તે તો આપણી જૂની રીત પ્રમાણે જ નીકળે તેને કશો પણ બાધ લગાડવો નહિ પણ જે માંડવરાત્રી ઠરાવવાનું આપણી મુનસફી અને સવડ ઉપર રહેલું છે તેને ગાયકવાડ સરકારના બાળલગ્ન વિરુદ્ધના કાયદાના પંજામાંથી બચવાને અને સુધારાના પોકાર કરતા પાટીદારોનાં મન શાન્ત કરવા માટે આપણે ત્રણ-ચાર વરસના અંતરે ગોઠવીએ તો તેમાં અગવડ કશી નથી. પાટીદારો આપ જાણો છો કે હવે વખત બદલાયો છે ને તેથી આપણે પણ જરૂર પડતો ફેરફાર કરવો જોઈએ. આ જુઓ કે વખત આવે કેવાં કેવાં મહા રાજ્યોને પણ વિચાર કરવો પડ્યો છે. આગળના વખતના શ્રીમંત ગાયકવાડ રાજાઓ, અને અંગ્રેજી રાજ્યના નેતાઓ પોતાના અમલ દરમિયાન રાજ્યનું તમામ કામ પોતાની જ ઈચ્છાનુસાર ચલાવતા; હાલમાં શ્રીમંત સરકારે તમને કેવા કેવા હકો આપી લાયક બનાવ્યા છે તે તો મોટા રાજવી છે છતાં તમારા હકો તમને જરા જેટલી લાયકાત પ્રાપ્ત થઈ કે તરત આપે છે, લાયક બનાવે છે, રાજકાજમાં તમારા વિચાર પૂછીને ધ્યાનમાં લે છે તો તમો પણ તમારા સમાન જે બંધુઓ લાયકાતવાળા છે. તેમને લગ્ન બાબતમાં ઈચ્છિત સગવડ કરી આપવાથી તમારી મહત્તા દૃઢ થશે કારણ કે આપણી આ જુની રૂઢિ પર હવે લોકોને દહાડે દહાડે ઘણો અભાવ વધતો જાય છે ને તેમના અભાવને નામદાર ગાયકવાડ સરકારના કાયદાથી પુષ્ટિ મળી છે. ઘણા લોકો છૂટાં લગ્ન કરવા ઉશ્કેરાય છે તથા જે છૂટાં લગ્ન કરવાથી વિરુદ્ધ છે. તેઓમાંથી બોલે છે કે જૂની રૂઢિ ભલે ચાલે. પણ તે જ લોકો પોતાની પુત્રીઓને લગ્નસરામાં પરણાવતા નથી ને કુંવારી રાખે છે. પાટીદારો! ઊંડો વિચાર કરશો તો આ લગ્નસરામાં કન્યાઓ કુંવારી રાખવાનો સંપ સં. ૧૯૪૬ ના વિવાહથી વધતો જાય છે ને હવે તો આ ચાલ એટલો બધો વધી પડ્યો છે કે કન્યાનાં માબાપ શાંતિમાં બેઠાં બેઠાં ધંધો કરે છે ને વરનાં માબાપ પોતાના બાળક પુત્રને માટે

કન્યાની શોધ કરી રહ્યાં છે. કેટલાક સ્થળે તો કુળવાનોએ વિવાહ નજીક આવવા છતાં સગપણની સરા બરાબર ન ચાલવાથી સુધારાનાં ફંડ દેખાડી કન્યાનાં માબાપોને લલચાવવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ હવે આવી લાલચો મિથ્યા થઈ પડી છે. માટે આપ બારગામના પાટીદારો આ બધી ઉપાધિનો વિચાર કરી જેમ આપણી જ્ઞાતિનું બહેતર થાય અને લગ્ન કાઢવાની તમારી સત્તા સદા જળવાય તેવો રસ્તો પસંદ કરશો. નહિ તો જમાનાના ઝપાટામાં હવે જૂની રીતે લાંબો વખત ચાલશે નહિ. તેમ તમો લગ્ન કાઢો ને આખી કડવી જ્ઞાતિ કબૂલ કરે આ તમારી મોટાઈના મહાન હકને પણ તમે ધક્કો પહોંચાડશો. બેશક સમસ્ત કડવા પાટીદારોની લગ્ન બાબતની ચોટી તમારા હાથમાં છે ખરી પણ તમે તેને આખી ચોટી માનો છો તેમાં ભૂલ છે. દરેક બંધુની ચોટીનો એક એક મુવાળ મળી ચોટી થઈ છે જે તમારા હાથમાં છે. જો તેને શીરજોરીથી પકડી રાખવા જશો ને તેમનો વિચાર મન પર નહિ લો તો જે બંધુ તમારી સત્તાથી કંટાળ્યા છે તે માત્ર એક જ આંચકાથી પોતાના શીરનો એક મુવાળ જે તમારા હાથમાં છે તેને તોડી નિરાળા, સ્વતંત્ર અને સ્વેચ્છાચારી બનશે. પછી તમારી શી સત્તા! કદી તમો ધારતા હો કે એમાં શું એવા થોડા જણ એમ કરે તેથી શું અમારી મહત્તાને ખામી લાગશે! હા. હા. ખામી લાગે જ તમો ખેડૂત ભાઈઓ છો. વાડમાં એક નેળ પડે છે તેની જો દરકાર ન રાખી તો છીંડુ ને પછી ઝાંપો તે પછી બારેવાટ આપણી મોટી કોટ જેવી વાટ થઈ જાય છે. તેનો તો તમને સ્વાનુભવ છે, પછી મારે શું સમજાવું પડે. મતલબ કે જો વખતને વિચારી તમે મારી નમ્ર સલાહ મુજબ માંડવરાત્રીમાં ફેર કરશો નહિ તો ગાયકવાડ સરકારના ધારાથી તમો ગાયકવાડી પ્રજાની પાયમાલી કરશો, તમારા જૂના રિવાજને થોડાં વર્ષોમાં રદબાતલ કરી દેશો, ઠામ ઠામ વર્ષી, બે વર્ષી, ત્રણ વર્ષી, ચાર વર્ષી અને બાર વર્ષી કડવા કણબીઓની નાતના ટુકડા ટુકડા કરશો અને છેવટે ઊંઝામાં બિરાજતાં કુળદેવીની ઠામ ઠામ જુદી જુદી પ્રતિષ્ઠા થયેલી (સ્થાપના થયેલી) જુદા જુદા ભાગમાં જોશો. મતલબ કે તમારી મહત્તા ઘટશે તે જ સાથે માતાજીની જુદે જુદે નવી સ્થાપનાઓ થવાથી ઊંઝે ઝાઝા માણસો જાત્રા નિમિત્તે પણ આવતા અટકશે. અને જૂજ આવક છે તે પણ તૂટી જશે. પાટીદારો! આપ સમજુ છો માટે મારી આ નમ્ર વિનંતી કરવા બોલાવશો તો પણ હાજર થશે. પાટડી, વીરમગામ, અમદાવાદ, ભાલ, દશકોષી, વડોદરા, ભરૂચ, સુરત જિલ્લો

ને કડી પ્રાંત વગેરે ભાગમાં ઠામ ઠામ આ વિવાહ વખતે બે માંડવરાત્રી વધારવાના વિચારવાળાં જુવાન અને વૃદ્ધ માણસો અસંખ્ય છે, પરંતુ જ્યાં સુધી લગ્ન કાઢવાની તમારી સત્તાને તે માનની નજરથી જુએ છે ત્યાં સુધી શું કરે? શી રીતે ફેરફાર કરી શકે? પછી જ્યારે અમારી આટલી આટલી આજીજી છતાં તમે દેવીપુત્રો (દેવતાઓ) પ્રસન્ન થશો નહિ જ ત્યારે તમારામાં દૈવતજ નથી તેવું અમને પ્રતિત થશે કે તરત જ તમારા તરફની ભક્તિનો તથા લગ્નની જૂની રૂઢિનો અંત આવ્યો જ માનવો. તમો ડાહ્યા પુરુષો બની બીજાને સાથે લઈ નામદાર શ્રીમંત પાસે તેમના કાયદામાંથી તમારા પાને પડેલા અજ્ઞાન પાટીદારોને મુક્ત કરાવવા ગયા હતા પણ તમને કાંઈ સારો જવાબ મળ્યો હોય તેમ જણાતું નથી, માટે વિચાર કરી વખતે વરતશો તેવી વિનંતી છે.

* * *

ઊંઝાથી આવેલો લગનીઓ વધાવવાની રીત (ઈ.સ. ૧૮૯૦) :

સંવત ૧૯૪૬ મહા સુદ ૧૪ને ગામ માણસામાં લગન વધાયાં છે. લખમીરામ લગનીઆ આપનાર ભરામણનાં નામ નીચે પંડાયા લખમીરામ પરસોતમ તથા પંડાયા મોસનલાલ સાકળચંદ તથા અચરજ અનોપરામ દયારામ તથા રાવલ જેઠારામ મુલજી જણો ૪ (ચાર) ગામ ઊંઝાના લગનીઆ જણ ૪ મળી લગન વધાયો છું તેમા જણસ મંગાવવાની વિગત :

સરીફળ નં. ૧	સોપારીઓ નં. ૭	કંકુ ૦।
રાતું થાપણ ગજ ૧।	ધોળું થપન-ગજ ૧	નરાસડીની
ચોખા ૧।	ઘઉં દાણાં ૧।	આંટીયો નં. ૭
૫. શીખના આપ્યા		૮, રોકડા

એણી રીતે લગન વધાયું છે. પટેલ ભગતી હરીભાઈના માડમાં વધાયું છે. નીચે લગનીઓ જણ ૪ની સહીઓ કરાવી છે.

પાડા લખમીરામ પરસોતમની સહી દ. પોતાના	પંડા મોહનલાલ સાકળચંદ સહી
અચારજ અનોપરામ દયારામની સહી દ. લખમીરામ	લખમીરામ રાવલ જેઠારામ મુલજી વી.દ. લખમીરામ

એણી રીતે ઉપર લખા પરામાંણે એ લગનને પસી બાજોઠ બે મંગાવીને તેના ઉપર અંકડી પર ચોખા મૂકીને બીજા ઉપર કાગળ ઉપર હતી તેનું પૂજન કરાવું ને લગનની તારીખ ઉતરાવી તેની વિગત ૧૯૪૬ના વઈશાક સુદ ૨ ને વાર સોમવારના દિવસે કાંમગણેશ એટલે ચાક વધાવવાનું મુરત વઈશાક સુદ ૬ ને શુક્રવારના દિવસે માંડવો ઘાલવાનું મુરત હતું. વઈશાક સુદ ૮ વાર રવિવારના દિવસે મોટા ગણેશ બેસારવા તથા ગ્રહશાંતિ એટલે ગરો પૂજા કરવાનું તથા માણકથંભ ગાલવાનું વઈશાક સુદ ૧૨ ગુરુવારનું લગન રાત ગડીયું ગયા પછી વરગડિયાં પરખાવવા વઈશાક વદ ૫ ને શુક્રવારની માંડવરાત એણી રીતે લગન વધાવાં હતાં ને પછીથી ગોળ લાવીને વેચો હતો. કંકુતરી જોઈને આવનાર ઉપર લેખેલા ભરામણાંને પાકું સીધું અપાયું હતું. બીજો દિવસે રહેવું પડું હતું તે દિવસે ખીચડીનું સીધું અપાવતા હતા પણ તે દિવસે પણ પાકું અપાયું હતું.

ચાક વધાવાનો દિવસ :

તાર પછી વઈશાક સુદ ૨ ચાક વધાવાની વખત આવી એટલે ગામમાંથી સરવે પાટીદારોના ઘેરથી બઈરાંને બોલાવાને ૫. ભગતી હરિભાઈના ઘેરથી ચારણીમાં ઘઉં ૨, ના આશરે લીધા તથા ગોળ ૦। આશરે લીધો ને સરવે લઈને કુંભાર પૂજા સવ્યાના ઘરનાઓને ચાકલાની પૂજા કરી, તેમાં સોપારી ૧, ચાકલા પાસે મૂકી તેને કંકુના સાંટ પાડ્યા, પરંતુ રાવને ડાંગર ચડાવી તેની પાસે જઈ ૧ રોકડો અને સોપારીયો મૂકી હતી. પૂજા કરી રહ્યા પછી ઘઉં તથા ગોળ તથા પઈસો કુંભાર લઈ ગયો ને ઘરમાંથી માટલી નં. ૧ પા. ભગતી હરિભાઈને ઘેર આપી. માટલી લઈને આવ્યા પછી સરવે બઈરાં વેરાઈ ગયાં. પછી વઈશાક સુદ ૬ માંડવો ઘાલવા સરવેને ગામમાંથી બોલાવવાને કોઈ આવાને કોઈ નહી આવાને માંડવો ભરામણને બોલાવીને ગાલો તેમાં જમણી બાજુની થાંભલી ગાલતી વખતે જઈ-૧ તથા સોપારી નં. ૧ મુકાવી પૂજા કરાવીને થાંભલી ઘલાવીને સરવે થાંભલીઓ પાસેથી ઘાલીને માંડવો ઊભો કરો. તાર પછી વઈશાક સુદ ૮ રવિવાર ગરોપૂજા તથા માણકથંભ તથા ગણેશ બેસાડવાનું મુરત હતું. તે દિવસે પરથમ પંડા પરભુરામને બોલાવીને ગોતરજ કાઢ્યો ને પછી ગરો પૂંજા કરવા સારુ માટી લેવા સારુ ગયાં તેમાં એક કથરોટમાં જઈ ૧,

સોપારી ૧, ઘઉં ૧। તથા કંકાવટીમાં કંકુ તથા ખારેક ૫, લઈને ગયા તે સાથે પંડા પરભુરામ હતા ને માટી લાવા તેની પેલી (ઓટલી આંગણામાં) કરી તેના ઉપર પરચૂરણ સામાન લાયા હતા તે પેલી (ઓટલી) ઉપર રાખીને પસી ગરો પૂજા કરાવી. પસીથી ગણેશની માટલી લેવા કુંભાર પૂજા સવાના ઘેર ગયાં તેમાં એક ચારણીમાં ઘઉર ૧। તથા ગોલ ૦। તથા જઈ ૩, રોકડા લઈને જઈને માટલી લાવા તેની સાથે સાથે માટલીમાં તે જ પરમાણે તે દિવસે પા. બાજી ભગવાનભાઈ આંસમસન તથા બહેચર અમીચંદ થઈને માણેકથંભ જુદો પા. મોતી ભગવાનના ઘેર ઘાલ્યો હતો તથા ગરો પૂજા કરી હતી ને પરથમ સાઠે (૬૦) ઘરનું ભેગું થયું હતું તે પરમાણે ભગતી હરિભાઈના ઘેર કર્યું હતું. પસી વઈશાક સુદ ૧૧ ફુલેકું કરું હતું. તેનું ભાણું નં. ૧ હજામને વરના બાપે ઘર દીઠ એક ભાણું આપું હતું. વઈશાક સુદને ૧૨ જાનો આવીને ભાગોળે ઉતરી હતી. પસે સામઈયું કરું હતું તે ખાંડનું પાણી પાવા ગયા હતા. તે વખતે એક ટકો વર દીઠ હજામને આપો તથા એક ટકો ભરાંમણને આપો તથા એક ટકો મેરાઈને (દરજી) આપ્યો હતો. વરના બાપે પશે જાનવાસે આવતા હતા તથા ઉતારો આપો, પીસી સુખડીની થાળી એક કના (કન્યા) તરફથી જાન વાસે હજામ સાથે મોકલી પસી થોડી સુખડી લુણારીઓ કાડી લઈને પાસી આપીને હજામ લઈ ગયો તે વખતે એક ટકો હજામને વરના બાપ તરફથી આપો હતો, પસે હજામને પીઠી કરવા મોકલ્યો હતો તે પીઠી કરી પોતિયું લઈ જતો પસે બોલાવાથી માંડવે આવા ને તોરણ આવા એટલે પુખાવાને વખતે એક ટકો ભરાંમણને તથા હજામને આપો વરના બાપ તરફથી પછી ઘરે બોલાવીને બાજઠ ઉપર તથા માચી ઉપર ખાટ પથાણું પાથરીને વર કન્યાને બેસારાં પછી ગોરને ઉધડા પૈસા આપવા નક્કી કરીને વરઘડીયાં પરણાવવા ચોરી બંધાવી. તેમાં કુંભારને ચોરી એકે ટકા બે પરમાણે લવરાંમણ તથા મેળવામણના અપાયા તથા રૂ. ૦॥ ચોરી બાંધામણ તથા ખોદામણના ભરાંમણને અપાવા. બીજા રૂ. ૦। ગવીયા રાજારામને આપા રૂ. ૦। જાનીયાને આપો સરવે પઈસા વરના બાપ તરફથી આપા હતા. પસે પરણી ઉઠા પસી ગોતરીજ આગળ પગે લગાડીને સેડા સોડી નાખીને જેની વાસે (જાનીવાસે) ગયા પસી હજામના બે ટકા પરથમ અપાયા હતા ને બે બાકી હતા તે આપા જ્યારે ટકા ૪ પરણી ઊઠતાં સુધી આપા હતા. બીજા ટકા બે મેરાઈને આપાને પરથમ ૧ આપો તો બીજો ટકો

૧ ગોરને આપો તે પરથમ બે આપ્યા હતા. તાર પછી લોકોના હકના પઈસા ચૂકવવાની વીગત :

૦॥। મેરાઈનો ૦॥ શીખનો ૦। પોતીઆનો	૦॥ લવારનો નાંગણદીવા પતરાના નાંગણખીવા ગોર ધોતીઆનો
૦॥। હજામનો ૦॥ શીખનો ૦। પોતીઆનો ૦॥ કુંભારનો ૦। પાણી ભરાંમણનો ૦। પોતીઆનો	૦। વાજંતરીઓને ૧, દરબારમાં ચોકી હકના તે મધે રૂ. ૦,૪૦॥। હવાલદારને પણ ભેગો લઈ લીધો છે. સં. ૧૯૩૬ની સાલ થે લેવરાંણા છે હવાલદાર ભેગા.
૧, સુતારને બજોઠ તથા માંચીનો	૧, ભાટ તથા ભરામણને તથા
૧, કુંભારને ચોરી ૧,ના	સરણમુમાં ૦।
૦। માઘેવસન આપ્યો.	૦,૪॥। હજામને મહામાટલું બંધામણીનો.
૦,૪॥ માઘવેસન નાથુજીને	
૦,૪॥ કોટવાળનો	૦,૪॥। સેનમાના-વાસલાને સુથીયું ૧, મહામાટલું બાંધવા લઈને

કરારનામું બ્રાહ્મણ સાથે :

સંવત ૧૯૪૬ના વેશાખ સુદી ૧૫. પા. દ્વારકાં ભગતી તથા ભાઈ જેસંગ ભગતી તથા ભાઈ હાથી ભગતી તથા જેઠા ભગવાનદાસ જોગ પંડ્યા પરભુરામ ખુશાલ તથા પંડ્યા રાજારામ ખુશાલ તથા પંડ્યા સાંકળેશ્વર ઉમેદરામ જત આ સાલમાં તમારા વિવાહન છે. તેના કન્યા એક ગોર ધોતીઆના રૂ. ૨। અંકે રૂપિયા સવાબે તથા શીખનો રૂ. ૦। અંકે આના ચાર પરણાંમણનો રૂ. ૦॥ અંકે રૂપિયો અડધો ચબોખા, ચલઉવા, સોમઈઆનો એણી રીતે તોરણવહાર આના સવાબે માટે રૂ. ૩,=। અંકે રૂપિયા ત્રણને આંના સવા બે લઈને કન્યા પરણાવીએ. અહીં આ સિવાય ઉપરની બાબત સિવાય જઈ એક લેવો નહીં.''

* * *

ઉપસંહાર

ભારત અને ગુજરાતના ઈતિહાસમાં ઓગણીસમો સૈકો સામાજિક પરિવર્તન અને જીવન મૂલ્યોની નવરચનાની દૃષ્ટિએ મહત્ત્વપૂર્ણ લેખાય છે. બ્રિટિશ શાસન દ્વારા ગુજરાત એક વિશિષ્ટ સંસ્કૃતિ ધરાવતા દેશના સંપર્કમાં આવ્યું. બુદ્ધિગમ્ય અભિગમ, માનવતાવાદીવલણ અને નવા વિચારો દ્વારા નૂતન સાંસ્કૃતિક તબક્કામાંથી પસાર થઈ વ્યક્તિને રૂઢિગત સામાજિક અને ધાર્મિક વ્યવસ્થાના બંધનોમાંથી મુક્ત કરવાનો પુરુષાર્થ કર્યો હતો. પશ્ચિમી સંસ્કૃતિની અસરને લીધે અને કડવા પાટીદારોમાં કેળવણી પામેલા કડવા પાટીદાર સમાજ શુભેચ્છક મંડળના સુધારકોએ આ યુગના સ્પન્દનો ઝીલ્યા. આ સુધારકોને બ્રિટિશ સરકારના અધિકારીઓ, ઉદાર રાજવીઓનો સાથ મળતાં સમાજ સુધારાનો નૂતન યુગ શરૂ થયો.

કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજના હિતચિંતકોએ જ્ઞાતિ મુખપત્રો શરૂ કર્યા. કેટલાક ચિંતકોએ નનામી પત્રિકાઓ બહાર પાડી સમાજને જાગ્રુત કરવાનું કામ કર્યું. સંગઠન મજબૂત થતાં સામૂહિક બળ ભેગું કરી 'બાંધ્યાવિવાહ' (દશ વર્ષે આવતા)ના કુરિવાજ સામે લડત ચલાવી અને ધાર્યું પરિણામ લાવ્યા.

ભારત અનેક જ્ઞાતિઓમાં વહેંચાયેલો દેશ હતો અને છે. દરેક જ્ઞાતિ કુરિવાજોથી પીડાઈ રહી હતી. ગુજરાતમાં ૧૮૧૮માં બ્રિટીશ શાસન સ્થાપિત થતાં પરિવર્તનની હવા ચાલી. સુધારકોએ કુરિવાજો અને અનિષ્ઠો સામે પ્રહારો કરી સમાજ શુદ્ધિકરણનો યજ્ઞ શરૂ કર્યો. આ સુધારકોએ બુદ્ધિગમ્ય મુલ્યોના આધારે સતીપ્રથા, પુત્ર પ્રાપ્તિ માટેના દોરા ધાગા, કણબી-પાટીદાર, જાડેજા, ભાટિયા જેવી જ્ઞાતિઓમાં થતી નવજાત બાળકીઓની હત્યા (દૂધપીતી કરવાની ચાલ) મૃત્યુબાદ બારમા-તેરમાના થતા ખરચા, રોવા કૂટવાનો રિવાજ, વિધવા પર જુલ્મો, બાળલગ્નો, ધર્મોચાર્યોનાં દુરાચરણો – જે સદીઓથી ઘર કરી બેઠેલા કુરિવાજો સામે જેહાદ ઉઠાવી. જેના પરિણામે પાટીદાર સમાજે નવી દિશામાં પાપા પગલી માંડવાની શરૂઆત કરી.

આ પુસ્તક વાંચ્યા પછી એમ થાય કે આ પુસ્તકનું નામ 'પોલ-ખોલ પત્રિકાઓ' રાખ્યું હોત તો ચાલે. પટેલોએ **કોઠી ધોઈને કાદવ કાઢેલો છે** પણ

આજે આ કાદવમાંથી આ જ્ઞાતિએ સારા પાક ઉગાડ્યા. અને બીજી જ્ઞાતિની હરોળમાં આવી ઊભો રહ્યો. ક્યાંય આગળ નીકળી ગયો.

'બાંધ્યાવિવાહ યા બંધુકા વિવાહ' નામનો પ્રચલિત વિવાહ કેમ શરૂ થયો, ક્યારે શરૂ થયો તેના પ્રમાણો મળતા નથી પણ કદાચ ગોપજીવનને કારણે એકઠા થવા માટે, રાજ્યકર મળે તે માટે રાષ્ટ્રનું ષડયંત્ર કે ધર્મશાસ્ત્રનો આશ્રો લઈ પાર્વતી સ્વરૂપે લગ્ન કરી દેવા તેવી અંધશ્રદ્ધા કે રૂઢિને નામે ઉમાની આજ્ઞાના ઓથા નીચે જ્ઞાતિ આગેવાનોએ ચલાવેલ તુત, વગેરે કારણો હોઈ શકે. વિશ્વની કોઈ પ્રજામાં આવો રિવાજ પ્રચલિત નહોતો-

અડધું છાણું, ડોકલી ઘી
કડવો પરણે રાત ને 'દિ.

પત્રિકાઓનો અભ્યાસ કરીએ તો તેના તારણમાં એમ કહી શકાય અંધશ્રદ્ધા ને અજ્ઞાનતામાં ડૂબેલી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ, બ્રાહ્મણોનું ભોળી પ્રજા પર વર્ચસ્વ, પકડું પણ મૂકુ નહિ, પંચના કે જ્ઞાતિના આગેવાન બનવાના હભરખા, ઠોઠું કહેવાડવાની ઘેલશા. નાતપટલાઈનો ઠસ્સો, કુળાભિમાન, હક્ક માટે પડાપડી. આગેવાનોની હૂંસાતૂંસી અને જ્ઞાતિ એટલે ગંગા, **'ગરાસિયો ગોઝારો નહિ પાટીદાર નાતબારો નહિ જેવું વલણ જોવા મળે છે.'** તેની સામે સુધારકોએ ચલાવેલી લડત રાજવી અને બ્રિટીશ સરકારનો સાથ સહકાર, શારદાપીઠના શંકરાચાર્યનો સાચો ચુકાદો.

ક્યારેક પ્રશ્ન થાય કે મા ઉમા મોટી કે રૂઢિ? આ સંઘર્ષ જોતાં આપણને લાગે મા ઉમા તો ઊંઝાના મંદિરના ગોખમાં બેઠી બેઠી આ તમાસો રૂઢિના નામે ચાલતો તે જોયા કરતી આપણા લગ્ન ઠાકોરભાઈના કૂબા જેવા હતા. **ઠાકોર ભાઈનો કૂબો એક મેલને બીજો ઊભો...** અત્યારે સમાજમાં પરમેશ્વરને બદલે રૂઢિનું જ રાજ ચાલી રહ્યું છે. રૂઢિ વગર એક પાંદડું હાલતું નથી. ખુદ પરમેશ્વરને રૂઢિ આગળ માથું નમાવવું પડ્યું છે. મીરાંબાઈ, રામ, નરસિંહને રૂઢિની પરીક્ષામાંથી પાસ થવું પડ્યું છે. કોઈ પણ માતા કરતાં રૂઢિમાતા મોટી એવું લાગે છે. આ રૂઢિમાને મનાવવા માટે સુધારકોને કેટલું કષ્ટ પડ્યું હશે!

અમદાવાદમાં થયેલ છૂટા લગ્ન જોવા માટે સુધારકો અને શેઠીયાઓ

હાજર રહ્યાં હતાં.

શ્રી અંબાલાલ સારાભાઈ, શ્રી અંબાલાલ સાકરલાલ, શ્રી મંગળદાસ ગીરધરદાસ જેવાઓએ હાજરી આપી હતી લોકો આ દૃશ્ય જોવા માટે ઉમટ્યા હતા કારણ એક રૂઢિ તૂટતી હતી.

આપણા પૂર્વજોનો ઇતિહાસ રસપ્રદ અને રોમાંચક છે તેમાં નવાઈ નથી પડતાં-આખડતા-બાખડતાં ઊભા થઈ દોડતા થતા તે મા ઉમિયાની કૃપા. પાટીદારોનો ગૌરવપૂર્ણ ઇતિહાસ જાણવાનાં સાધનો દિનપ્રતિદિન ઓછાં થતાં જાય છે. તેને પ્રગટ કરવાનું કામ આપણા સૌનું છે. ઇતિહાસ મેળવવાનું કામ સંશોધન દૃષ્ટિએ થવું જોઈએ તેમાંથી સત્ય શોધી કાઢવું જોઈએ. પત્રિકાઓમાં અનેક આગેવાનોની ફીરકી ઉડતી જોઈએ છીએ. પક્ષપલટી મારતા આગેવાનો પણ જોવા મળે છે. રાવણના ભાઈ વિભીષણે અને મરાઠી શાસનમાં રાઘોબાએ તેમજ અનેક રજપૂતોએ પણ પક્ષપલટા કર્યા હતા. તેમાં નવાઈ પામવા જેવું નથી. કારણ – **સમય વર્તે સાવધાન ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણો.**

ઈ.સ. ૧૯૧૦ પછી પાંચ વર્ષે લગનીયાના મુહૂર્ત નીકળવા લાગ્યા. બાંધ્યાવિવાહની પ્રથા ઈ. સ. ૧૯૨૨ની સાલ સુધી ચાલુ રહી હતી. તા. ૨૧-૪-૧૯૨૨ના સ્પેશિયલ ઠરાવથી બરોડા સરકારે બાળલગ્ન પ્રતિબંધ ધારામાંથી કડવા પાટીદારોને છૂટછાટ આપી. જેથી સંવત ૧૯૨૨ની સાલના સામૂહિક લગ્ન પતી ગયાં, પરંતુ તા. ૨-૫-૧૯૨૮થી બાળલગ્ન પ્રતિબંધ ધારાનો ફરીથી અમલ કડવા પાટીદારો માટે થયો, જેથી દશ-બાર વરસે થતાં લગ્નો બંધ થયાં. અને પુખ્ત વયે છૂટક વિવાહ કરવાનો રિવાજ શરૂ થયો.*

અખાત્રીજ
૧૧-૫-૨૦૦૫

ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ
૪૩૨/બી મંથન ટ્વીન્સ
આલય-તન્મય ફ્લેટની બાજુમાં
બોડકદેવ, અમદાવાદ-૫૪
ફોન : ૨૬૮૪૧૪૪૦

* વડોદરાપ્રાંતનો સર્દસંગ્રહ

બાંધ્યા વિવાહની લગ્ન પત્રિકા

॥ श्री उमिआ माताजी जयंती ॥

स्वस्ति श्री गाम माहाशुभस्थाने पुन्याराधे अनेक सर्वे शुभोपमालायक
अवरंच पंच
तथा केडवा ज्ञातिना पटेलीआ सवस्त श्री उमीआ माताजीना आशीश वांचशो. आ साल केडवा ज्ञातिना कुळदेव्या श्री उमीआ माताजीथी आपणी ज्ञातिनां लग्न करवा आज्ञा थइ छे तेनी आ कंकोतरी केर ज्ञातिना गोर ने चालु रिवाज मुजब आपनी तरफ मोकलवा छे तो तेओने आदरसत्कार करी लग्नपडो वगाडी केर ज्ञातिभाइओने दस्तुर मुजब खबर आपशो.

लग्ननी शुभ मुहुर्त तीथीओ नीचे मुजब.

संवत १९६६ ना साल प्रथम लग्न		मांडवरात्री एटले बीजुं लग्न संवत १९७१ नी साल
श्री गणेश बेसाडवाना. (कामागणेश)	चैत्र वदी १ बुधवार.	बीजा वैसाख सुदी २ रवीवार
श्री मांडवा मुहूर्त. श्री माणेकस्थंभ.	चैत्र वदी ४ गुरुवार.	बीजा वैशाख सुदी ३ सोमवार
श्री गृहशांतिक. श्री मोसाळानेत्र श्री उकरडी नुतरवानी.	चैत्र वदी ८ सोमवार.	बीजा वैशाख सुदी ८ शनीवार
श्रीलग्न करवानो शुभदीवस चैत्र वदा १० बुधवार. श्री उकरडी उठाडवानो। वैशाख सुदी २ बुधवार		बीजा वैशाख सुदी १० सोमवार बीजा वैशाख वदी २ रवीवार

एवी रीते उपर मुजब शुभ मुहूर्त तीथीओ छे. कामकाज लखशो.
संवत १९६६ ना वार तारीख माहे सने १९१०
लग्न सीध करनार

This is to certify that the marriage dates noted in the Patrika have been fixed today according to the religious rites in vogue among the Kadva Kunbees since many years.

K. B. Jadhav,
Subba and District. Magistrate
Kadi.

Camp Oouja

8—2—1910

ઇંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતી.

આથી સરટી ફીકેટ આપવામાં આવે છે કે આ પત્રીકામાં જણાવેલી લગ્ન તીથીઓ કેડવા કણબીઓમાં ઘણા વરસોથી ચાલતી આવતી ધર્મક્રિયા મુજબ આજે નક્કી કરવામાં આવી છે.

(સહી) કે. બી. જાધવ.
સુબા અને ડીસ્ટ્રીકટ માજીસ્ટ્રેટ.
કડી.

મુકામ. ઉંઝા.

તા. ૮-૨-૧૯૧૦

શ્રી અમદાવાદ [illegible] પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ.